

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE

PROMOCIJAS DARBS

**EIROPAS SAVIENĪBAS ĀRĒJĀS ROBEŽAS LATVIJĀ TIESISKĀ
REGLAMENTĀCIJA**

Juridiskās zinātnes
doktora studiju programmas
doktorants
Artūrs Gaveika
(vārds, uzvārds)
ag 09354
(st. apliec. numurs)

Promocijas darba
zinātniskais vadītājs:
Dr. iur. Zenons Indrikovs

Promocijas darba
zinātniskie konsultanti:
Dr. habil. iur. Juris Bojārs
Dr. iur. Jautrīte Briede

Rīga, 2014

SATURA RĀDĪTĀJS

IZMANTOTO SAĪSINĀJUMU SARAKSTS	3
IEVADS	4
1. VALSTS SUVERENITĀTES, VALSTS TERITORIJAS UN VALSTS ROBEŽAS TIESISKĀ SAISTĪBA	12
2. ŠENGENAS TIESĪBU KOPUMA PAMATNOSTĀDNES ATTIECĪBĀ UZ DALĪBVALSTU ROBEŽĀM.....	30
2.1. Eiropas Savienības ārējo robežu institūta izveidošanās tiesiskie priekšnoteikumi	30
2.2. Šengenas līgums un Šengenas konvencija.....	43
2.3. Šengenas <i>acquis</i>	54
2.4. Šengenas robežu kodekss un tā ietekme uz robežkontroles nacionālo tiesisko regulējumu ..	65
3. LATVIJAS REPUBLIKAS VALSTS ROBEŽAS JĒDZIENS, TĀ TIESISKĀ REGULĒJUMA EVOLŪCIJA	79
4. EIROPAS SAVIENĪBAS SAUSZEMES ĀRĒJO ROBEŽU LATVIJAS REPUBLIKĀ TIESISKAIS REGULĒJUMS	90
4.1. Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas valsts robežas tiesiskais regulējums.....	90
4.2. Latvijas Republikas un Baltkrievijas Republikas valsts robežas tiesiskais regulējums	105
4.3. Latvijas Republikas sauszemes ārējo robežu pierobežas režīmu tiesiskais regulējums	116
4.4. Robežpārbaužu tiesiskais regulējums uz Latvijas Republikas sauszemes ārējām robežām.	131
5. LATVIJAS REPUBLIKAS JŪRAS ROBEŽAS ROBEŽKONTROLES TIESISKAIS REGULĒJUMS	140
5.1. Jūras robežas noteikšanas un uzraudzības tiesiskais regulējums.....	140
5.2. Robežpārbaužu normatīvais regulējums jūras ostās	153
6. LATVIJAS REPUBLIKAS GAISA Telpas kontroles un robežkontroles lidostās tiesiskais regulējums.....	166
7. ĀRKĀRTĒJU SITUĀCIJU NOVĒRŠANAS TIESISKĀ REGULĒJUMA TENDENCES UN PROBLĒMAS UZ LATVIJAS REPUBLIKAS ĀRĒJĀM ROBEŽĀM	179
8. LATVIJAS REPUBLIKAS VALSTS ROBEŽSARDZES, KĀ VALSTS PĀRVALDES IESTĀDES, KOMPETENCE ĀRĒJO ROBEŽU DROŠĪBAS GARANTĒŠANĀ	192
KOPSAVILKUMS	204
ANOTĀCIJA.....	222
ANNOTATION.....	223
ABSTRACT	224
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS, NORMATĪVO AKTU UN JURIDISKĀS PRAKSES SARAKSTS.....	225
PIELIKUMI.....	271

IZMANTOTO SAĪSINĀJUMU SARAKSTS

- ADN – Aviācijas drošības nodaļa
 AM – Aizsardzības ministrija
 ANO ĢA – Apvienoto Nāciju Organizācijas
 Ģenerālā asambleja
 AP – Latvijas Republikas Augstākā Padome
 APL – Administratīvā procesa likums
 ARKP – Apvienotais robežkontroles punkts
 AvP – Aviācijas pārvalde
 ĀM – Ārlietu ministrija
 BSA – Baltijas Starptautiskā Akadēmija
 BALTNET – Baltijas gaisa telpas
 novērošanas tīkls un kontroles
 sistēma
 DNS – dezoksiribonukleīnskābes molekulas
 daļa, kas norāda uz cilvēku atšķirīgo
 pazīmju ģenētisko informāciju
 DP – Drošības policija
 DU – Daugavpils Universitāte
 ECT – Eiropas Cilvēktiesību tiesa
 ECTK – Eiropas Cilvēka tiesību un
 pamatbrīvību aizsardzības
 konvencija
 EDSO – Eiropas Drošības un sadarbības
 organizācija
 EEK – Eiropas Ekonomiskā kopiena
 EEZ – Ekskluzīvā ekonomiskā zona
 EK – Eiropas Komisija
 EKT – Eiropas Kopienu Tiesa
 EOTK – Eiropas Ogļu un tērauda kopiena
 EP – Eiropas Padome
 ES – Eiropas Savienība
 EST – Eiropas Savienības Tiesa
 EURATOM – Eiropas Atomenerģijas
 kopiena
 FRONTEX – Eiropas Aģentūra operatīvās
 sadarbības vadībai pie Eiropas
 Savienības dalībvalstu
 ārējām robežām (*European Agency
 for the Management of Operational
 Cooperation at the External Borders
 of the Member States of the
 European Union*)
 ICAO – Starptautiskā Civilās aviācijas
 organizācija (*International Civil
 Aviation Organization*)
 IeM – LR Iekšlietu ministrija
 JTK – Jūras tiesību konvencija
 jj – jūras jūdze
 LESD – Līgums par Eiropas Savienības
 darbību (Lisabonas līgums)
 LPA – Latvijas Policijas akadēmija
 LPSR – Latvijas Padomju Sociālistiskā
 Republika
 LR – Latvijas Republika
 LSIK – Latvijas Sodū izpildes kodekss
 LU – Latvijas Universitāte
 LV – Latvijas Vēstnesis
 MK – Latvijas Republikas Ministru kabinets
 MP – Ministru Padome
 NASA – Amerikas Savienoto Valstu Nacionālā
 aeronautikas un kosmosa administrācija
 (*National Aeronautics and Space
 Administration*)
 NATO – Ziemeļatlantijas līguma
 organizācija (*North Atlantic Treaty
 Organization*)
 NVS – Neatkarīgo Valstu Sadraudzība
 OV – Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis
 OJ – *Official Journal*
 PP – Pašvaldības policija
 PMLP – Pilsonības un migrācijas lietu
 pārvalde
 PSRS – Padomju Sociālistisko Republiku
 Savienība
 PVD – Pārtikas un veterinārais dienests
 RA – Rēzeknes Augstskola
 RPP – Robežpārejas punkts
 SIS – Šengenas informācijas sistēma
 SSN – Kuģu satiksmes uzraudzības un
 informācijas datu apmaiņas sistēma
 (*Safe Sea Net*)
 UNHCR – ANO Augstākā komisāra bēgļu
 Jautājumos pārvalde (*United Nations
 High Commissioner for Refugees*)
 VAD – Virszemes apkalpošanas departaments
 VID – Valsts ieņēmumu dienests
 VIS – Vīzu informācijas sistēma
 VP – Valsts policija
 VRK – Valsts robežsardzes koledža
 VRS – Valsts robežsardze
 VRS GP DOP – Valsts robežsardzes
 Galvenās pārvaldes Dienesta
 organizācijas pārvalde
 VVD – Valsts vides dienests
 Promocijas darba tekstā pielietoti gada mēnešu
 saīsinājumi

IEVADS

Latvijas Republika 2004.gada 1.maijā kļuva par pilntiesīgu Eiropas Savienības (turpmāk - ES) dalībvalsti, paredzot arī turpmāko Latvijas pievienošanos 1990.gada **Šengenas konvencijai**.¹ Iestāšanās ES bija apstiprinājums Latvijas atjaunotās neatkarības laikā paveiktajām reformām demokrātijas,² tirgus ekonomikas un personu brīvas pārvietošanās³ principu iedzīvināšanā. Latvija turpina dod nozīmīgu ieguldījumu ES iekšlietu un tieslietu politikas īstenošanā ne tikai ES un Šengenas zonas valstīs, bet arī ārpus tām,⁴ veicinot ES kopējo drošības ārpolitiku.⁵ Aizvien ciešākas globālas integrācijas apstākļos ES kopīgi un sadarbībā ar stratēģiskajiem partneriem risina jautājumus, kas saistīti ar nelegālās imigrācijas no trešajām valstīm, organizētās noziedzības un terorisma novēršanu,⁶ arvien tālāk paplašinot stabilitātes un drošības telpu ES ārējo robežu tuvumā.⁷ Latvijā 2012.gada jūlijā bija uzsākta un līdz 2013.gada maijam turpinājās kārtējā Šengenas *acquis*⁸ izpildes novērtēšana,⁹ kurā viens no pārbaudāmajiem jautājumiem bija nacionālā normatīvā regulējuma kvalitāte, efektivitāte un atbilstība Šengenas *acquis*.

Valsts kopumā, t.sk. arī Valsts robežsardze (turpmāk - VRS) un citas tiesībsargājošās iestādes ir veikušas ilglaicīgu un apjomīgu darbu tiesību sistēmas pilnveidošanai, kas pamatā spēj nodrošināt migrācijas politikas realizāciju atbilstoši ES un starptautiskajiem standartiem.

Latvijas Republikas ārējās robežas tiesiskās reglamentācijas turpmākā sakārtošana un konsolidēšana ir nepieciešama, lai paaugstinātu tiesībsargājošo iestāžu kapacitāti un spējas nodrošināt ārējo robežu drošību, tiesiskumu imigrācijas kontroles jomā, saistību izpildi attiecībā uz

¹ Convention implementing the Schengen Agreement of 14 June 1985 between the Governments of the States of the Benelux Economic Union, the Federal Republic of Germany and the French Republic on the gradual abolition of checks at their common borders. (Konvencija, ar ko īsteno Šengenas līgumu (1985. gada 14. jūnijs) starp Beniluksa Ekonomikas Savienības valstu Valdībām, Vācijas Federatīvās Republikas Valdību un Francijas Republikas Valdību par pakāpenisku kontroles atcelšanu pie kopīgām robežām) (turpmāk – **Šengenas konvencija**). Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:42000A0922%2802%29:LV:HTML> [skatīts 2012.g. 4.jan.].

² Latvijas Republikas Satversme (turpmāk - **Satversme**): LR likums. LV, 1993. 1.jūlijs, nr.43. Aktuālā redakcija pieejama: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=57980> [skatīts 2012.g. 4.jan.], 68.pants.

³ Turpat, 97.pants.

⁴ Par Nacionālās drošības koncepcijas apstiprināšanu: Saeimas 2011.g. 10.marta lēmums. LV, 2011. 22.marts, nr.45, 2.2.punkts.

⁵ Eiropas Savienības pamatnostādnes: mācību līdzeklis. Allika I., Vektore J., Miķelsone J. u.c. Rīga: Valsts Administrācijas skola, 2000, 6.lpp.

⁶ Matvejevs A. Policijas darbības teorijas attīstības tendences. Rīga: Rīga, SIA „Petrovskis un Ko”, 2009, 95.lpp.

⁷ ES kopējā ārējā un drošības politika un Krievija: partnerības un sadarbības līgums kā pārbaudījums. Lejiņš A. (red.). Rīga: Latvijas ārpolitikas institūts, 2006, 25.lpp.

⁸ ES Padomes 1999.g. 20.maija Lēmums (1999/435/EK) par Šengenas *acquis* definīciju, lai atbilstīgi Eiropas Kopienas dibināšanas līguma un Līguma par Eiropas Savienību attiecīgajiem noteikumiem noteiktu tiesisko bāzi visām normām un lēmumiem, kas veido Šengenas *acquis*. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=lv&ihtmlang=lv&lng1=lv,en&lng2=bg,cs,da,de,el,en,es,et,fi,fr,hu,it,lt,lv,mt,nl,pl,pt,ro,sk,sl,sv,&val=329819:cs&page> [skatīts 2011.gada 22.jūlijā] (turpmāk - **ES Padomes Lēmums (1999/435/EK) par Šengenas *acquis* definīciju**), A.Pielikums. 1.pants. Šengenas *acquis*;

„*Acquis communautaire* – fr. v. termins – „tas, ko Kopiena ir ieguvusi, sasniegusi”. Terminu attiecina uz visu ES tiesību kopumu”. 101 jautājums par Eiropas Savienību. Treumera, A.M. (red.). Rīga: Eiropas Parlamenta Informācijas birojs Latvijā, 2006, 76.-77.lpp.

⁹ Pozņaka J. (VRS). Vērtē Latvijas gaisa robežas atbilstību Šengenas prasībām. Pieejams: <http://www.iem.gov.lv/lat/aktualitates/jaunumi/?doc=25660> [skatīts 2012.g. 4.jan.].

ES, Šengenas konvencijas dalībvalstīm un trešajām valstīm.¹⁰ Tas ir iespējams tikai pēc tiesiskā regulējuma un tā praktiskās īstenošanas rūpīgas izvērtēšanas, kas arī nosaka promocijas darba temata aktualitāti.

Promocijas darba mērķis ir izpētīt starptautisko, ES un nacionālo tiesisko regulējumu ES ārējās robežas Latvijā režīma nodrošināšanā, atklāt problēmas ārējās robežas tiesiskajā regulējumā un izstrādāt priekšlikumus tiesiskā regulējuma pilnveidošanai.

Promocijas darba tēmas ideja neparedz kādas atsevišķas šaurākas ES ārējās robežas Latvijā normatīvā regulējuma problēmas izpēti. ES ārējās robežas normatīvā regulējuma sistēma pamatā aptver divus galvenos normatīvo aktu kopumus:

- 1) valsts robežas noteikšanas un uzturēšanas normatīvo aktu kopumu;
- 2) ES ārējās robežas jēdzienā ietvertā valsts robežas režīma normatīvā regulējuma kopumu, kas garantē valsts robežas drošību un pēc nozīmes un īpatsvara veļtīts galvenajai robežas režīma daļai – kārtībai, kādā valsts robežu šķērso personas un mantas. Valsts robežas režīms tiek īstenots caur robežkontroli, kas ietver robežpārbaudes robežšķērsošanas vietās un robežuzraudzību ārpus robežšķērsošanas vietām uz sauszemes, jūrā un daļēji gaisa telpā ar visai būtiskām specifiskām atšķirībām. Tieši šajā normatīvajā regulējumā ir konstatējama visplašākā tiesiskā problemātika, kas ir savstarpēji cieši saistīta un kurā nav iespējams izcelt kādu atsevišķu svarīgāku problēmu.

Tāpēc promocijas darbā tiek analizēta tieši tā ES ārējās robežas Latvijā normatīvā regulējuma problemātika, kas ir konstatēta šī regulējuma piemērošanā praksē un kas ļauj dziļāk analizēt tādas konceptuālās tiesiskās problēmas, kā ES ārējās robežas jēdziena izpratne un nozīme ES mērogā, ES ārējo robežu normatīvā regulējuma juridiskā spēka un piemērošanas problēma, Latvijas teritorijas un valsts robežas jēdzienu nozīme valsts drošības sistēmā.

Promocijas darba mērķa sasniegšanai izvirzīti šādi uzdevumi:

- izpētīt Šengenas līguma rašanās vēsturiskos un tiesiskos priekšnoteikumus;
- izpētīt Šengenas *acquis* starptautisko nozīmi cilvēktiesību aspektā;
- izpētīt Eiropas Savienības tiesisko regulējumu un pieredzi ārējās robežas robežkontrolē;
- izpētīt valsts pārvaldes iestāžu kompetenci un lomu valsts robežas drošības un neaizskaramības nodrošināšanā, pārņemot kā Eiropas Savienības, tā arī Šengenas *acquis* un ieviešot to Latvijas tiesību sistēmā;
- izpētīt to ārējās robežas normatīvo regulējumu, kurā ir ieviestas Eiropas Savienības un Šengenas *acquis* normas;

¹⁰ Reģionu komitejas atzinums "ES iekšējās drošības stratēģija" 2011/C 259/12. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010AR0407:LV:NOT> [skatīts 2013.g. 27.jūnijā], 45.-49.punkts.

- izpētīt sauszemes ārējās robežas noteikšanas, iezīmēšanas un robežkontroles tiesisko regulējumu, atklāt problēmas un izstrādāt priekšlikumus šī regulējuma pilnveidošanai;
- izpētīt jūras robežas, kā Eiropas Savienības ārējās robežas, noteikšanas un uzraudzības tiesisko regulējumu, konstatēt problēmas un izstrādāt priekšlikumus šī regulējuma pilnveidošanai;
- izpētīt robežpārbaužu tiesisko regulējumu Latvijas ostās un lidostās ārējās robežas režīma aspektā, atklāt problēmas un izstrādāt priekšlikumus šī regulējuma pilnveidošanai;
- izpētīt ārkārtas situāciju novēršanas tiesisko regulējumu, tā attīstības tendences un problēmas ārējās robežas robežkontroles kontekstā, piedāvāt priekšlikumus šī regulējuma pilnveidošanai.

Promocijas darba struktūra pakārtota izvirzītajam mērķim un uzdevumiem, sastāv no ievada, astoņām nodaļām, kopsavilkuma, izmantotās literatūras, normatīvo aktu un juridiskās prakses saraksta un 15 pielikumiem. Darbam pievienotas anotācijas latviešu, angļu un vācu valodā.

Lai noteiktu ES ārējās robežas normatīvā regulējuma problemātiku Latvijā, pirmajā nodaļā tiek pētīts starptautiskais normatīvais regulējums un tiesību zinātnieku atziņas valsts teritorijas un valstu robežu kā suverenitātes neatņemamu elementu kontekstā, analizējot galveno pamatjēdzienu izpratni starptautiskajās tiesībās, valsts robežas jēdziena nozīmi un problēmas saistībā ar valsts suverenitātes un valsts teritorijas jēdzieniem.

Otrajā nodaļā tiek pētīta Šengenas *acquis* jēdziena rašanās un attīstība ES tiesībās, tā ietekme uz nacionālo tiesību sistēmu, nozīme personu brīvas pārvietošanās pāri valstu robežām, kā vienas no cilvēktiesību brīvības izpausmes formām, īstenošanā.

Trešajā nodaļā tiek pētīts Latvijas valsts robežas jēdziena tiesiskais regulējums un tā evolūcija pēc 1990.gada līdz ar valsts neatkarības atgūšanu.

Lai izpētītu ES ārējās robežas normatīvā regulējuma iekļaušanu Latvijas tiesību sistēmā, ceturtajā nodaļā tiek analizēta Latvijas sauszemes ārējās robežas ar Krieviju un Baltkrieviju starptautiskā normatīvā regulējuma un robežkontroles nacionālā normatīvā regulējuma problemātika turpmāko pilnveidošanas iespēju noteikšanai.

Piektā nodaļa veltīta Latvijas jūras robežas, kā ārējās robežas, robežkontroles starptautiskā, Šengenas *acquis* un nacionālā normatīvā regulējuma izpētei jūras tiesību un valsts pārvaldes iestāžu darbības kontekstā.

Sestajā nodaļā tiek analizēts robežpārbaužu tiesiskais regulējums robežšķērsošanas vietās lidostās, kas ir ārējās robežas režīma īstenošanas būtiska joma un tas ir aktuāli sakarā ar personu ikgadēji pieaugošu robežšķērsošanas plūsmu un pārvadātāju atbildības problemātiku. Nodaļā tiek pētīts arī gaisa telpas uzraudzības un kontroles tiesiskais regulējums, nacionālo un starptautisko institūciju kompetence gaisa telpas un gaisa robežas drošības garantēšanā.

Septītajā nodaļā izpētītas ārkārtēju situāciju novēršanas tiesiskās reglamentācijas tendences un problēmas uz ārējās robežas, akcentējot šī regulējuma svarīgumu robežpārbaudīšanas atcelšanas uz iekšējām robežām kompensējošā mehānisma sistēmā un ES ārējās robežas nostiprināšanā.

Astotajā nodaļā izpētīta Valsts robežsardzes kompetence un loma ārējās robežas robežkontroles normatīvā regulējuma piemērošanas problemātikā uz ES ārējās robežas Latvijā.

Pētījumā izmantotas šādas metodes:

1) vēsturiskā metode – izpētīt normatīvā regulējuma attīstību vēsturiskā kontekstā, Šengenas *acquis* un nacionālā normatīvā regulējuma evolūciju promocijas darba temata ietvaros;

2) analītiskā metode – analizējot starptautisko, ES, Šengenas un nacionālo normatīvo regulējumu (ārējos un iekšējos normatīvos aktus), tiesu praksi, VRS praksi un darbības rezultātus dažādos laika periodos, informāciju, kas iegūta no VRS rīkotajiem pasākumiem (konferencēm, dienesta sanāksmēm, semināriem, citiem profesionālās pilnveides un starptautiskās sadarbības pasākumiem), kā arī analizējot vairāku jēdzienu būtību: valsts robežas kā jebkuras valsts suverenitātes elementa - teritorijai pakārtota elementa - izpratni; valsts robežas un valsts robežas režīma jēdzienu izpratni starptautiskajā un nacionālajā mērogā; ES ārējās robežas jēdziena, citu ar to saistīto jēdzienu un juridisko terminu būtību un jēgu;

3) salīdzinošā metode – salīdzinot nacionālo, ES, starptautisko un kaimiņvalstu valsts robežas jēdziena, valstu robežu noteikšanas, valstu robežu režīmu un pierobežas režīmu normatīvo regulējumu;

4) monogrāfiskā jeb aprakstošā metode – aprakstot normatīvā regulējuma piemērošanas problēmas un aktualitātes uz sauszemes robežas, jūras robežas, ostās un lidostās;

5) induktīvā metode – no tiesu prakses un tiesībsargājošo institūciju administratīvās darbības analīzes atvasinot likumsakarības un secinājumus;

6) deduktīvā metode – izdarot slēdzienus par ES ārējās robežas institūta tiesiskuma atsevišķiem aspektiem, balstoties uz iepriekšējiem secinājumiem un teorētiskajām atziņām.

Kā hipotēzi autors izvirza pieņēmumu, ka, veicot ES, Šengenas *acquis* un nacionālā tiesiskā regulējuma pilnveidošanu, šī regulējuma juridisko pamatjēdzienu un terminoloģijas harmonizēšanu, juridiskās prakses standartizēšanu pēc vienotiem starptautiski atzītiem tiesību principiem ārējās valsts robežas tiesiskā regulējuma klāstā, būs iespējama turpmāka Latvijas, kā tiesiskās valsts, statusa nostiprināšana ES un Šengenas zonas telpā.

Piedāvātais temats juridiskajā literatūrā pamatā nav pētīts, izņemot dažas informatīva rakstura publikācijas periodikā, zinātnisku konferenču materiālos un *Internet* tīkla resursos. Temats ir aktuāls no valsts un sabiedrības drošības viedokļa un Iekšlietu ministrijas (turpmāk - IeM) sistēmas iestāžu darbības pašreizējiem un perspektīvajiem uzdevumiem ES.

Promocijas darbā ir izmantoti un tiek analizēti Latvijas tiesību zinātnieku I.Alehno, J.Bergholca, J.Bojāra, J.Briedes, E.Broka, E.B.Dekšņa, K.Dišlera, A.Fogela, J.Grigeļoņa, J.Gromova, V.Jakubaņeca, T.Jundža, U.Krastiņa, A.Matvejeva, J.Načisčioņa, J.Neimaņa, J.Plepa, A.Plotnieka, V.Sinaiška, V.Terehoviča, A.Vilka, V.Zahara, I.Ziemeles, citu zinātnieku A.Feldmaņa, D.Bleieres A.Lejiņa, Ž.Ozoliņas un citu autoru publikācijas latviešu valodā par konstitucionālo, valsts tiesību, starptautisko publisko tiesību un ES tiesību jautājumiem, pārņemot ES un Šengenas normatīvo regulējumu, tā ietekmi uz Latvijas suverenitāti, valsts tiesību sistēmu, tiesisko kārtību valstī, īpašu uzmanību veltot Šengenas *acquis* aktualitātēm. Šo autoru darbos valsts robežas tiesiskie jautājumi ir pētīti fragmentāri. Turklāt, sakarā ar starptautisko publisko tiesību un ES tiesību straujo attīstību mūsdienu globalizācijas apstākļos, dažas tiesiskas atziņas ir zaudējušas aktualitāti vai arī neatbilst spēkā esošajam starptautiskajam normatīvajam regulējumam. Savukārt ES ārējo robežu tiesiskā problemātika šo autoru darbos, tāpat kā kaimiņvalstu tiesību zinātnieku darbos, faktiski nav pētīta. Jākonstatē, ka plašākas publikācijas un zinātniskā literatūra ES tiesību (Šengenas tiesību - mazāk) jomā Latvijā gan latviešu valodā, gan svešvalodās ir pieejama izdevumos līdz 2004.gadam, mazāk - līdz 2007.gadam un vēl mazāk - pēc 2008.gada, ko var izskaidrot ar tiesību zinātnieku intereses pakāpenisku samazināšanos par ES un Šengenas tiesību aktualitātēm un problemātiku līdz ar notikušajiem galvenajiem Latvijas integrācijas etapiem ES un Šengenas telpā attiecīgi 2004. un 2007.gadā. Jāsecina, ka Šengenas procesa aktualitāte nav paredzēta pat valstij tik nozīmīgos konceptuālos dokumentos kā nesen pieņemtajā Nacionālās drošības koncepcijā,¹¹ kas pārsvarā akcentē militāros un terorisma draudus, bet neskar tiesībsargājošo iestāžu stratēģiskos uzdevumus Šengenas *acquis* darbības jomā atšķirībā no 2008.gada Nacionālās drošības koncepcijas, kas valstiskās neatkarības un iekšējās drošības kontekstā spējai apsargāt un kontrolēt valsts robežu piešķir būtisku nozīmi, saistot to ar iespējamu personu, transportlīdzekļu un kravu nelegālu robežas šķērsošanu, kontrabandu, nelegālu imigrāciju, sevišķi pēc pievienošanās Šengenas zonai un robežkontroles atcelšanas uz ES iekšējām robežām. Minēto risku novēršanā bija uzsvērtā VRS¹² un citu tiesībsargājošo iestāžu loma.¹³

Promocijas darbā autors analizē arī Rietumeiropas tiesību zinātnieku M.Andersona (*Malcolm Anderson*), J.Apapas (*Joanna Apap*), I.H.P. Dīderikas - Feršores (*Isabella Henrietta Philepina Diederiks-Verschoor*), G. de Burca (*Gráinne de Búrca*), R.Cipeliusa (*Reinhold Zippelius*), S.Gatavisa (*Sigbert Gatawis*), E.Gvildas (*Elsbeth Guild*), P.Futo (*Peter Futo*), K.Harlova (*Carol Harlow*), M. Jandla (*Michael Jandl*), U.Kollatza (*Udo Kollatz*), P.Kraiga (*Paul Craig*), T.Lundena (*Thomas Lunden*), D.E.Malkolma (*Malcolm David Evans*), J.R.V.Preskota (*John Robert Victor Prescott*), N.Raiha (*Norbert Reich*), H.J.Šretera (*Hans Jörg Schrötter*),

¹¹ Par Nacionālās drošības koncepcijas apstiprināšanu: Saeimas 2011.g. 10.marta lēmums. LV, 2011. 22.marts, nr.45.

¹² Nacionālās drošības koncepcija. Saeimas 2008.g. 2.okt. lēmums. LV, 2008. 23.okt., nr.165, sadaļa 2.6.

¹³ Nacionālās drošības likums: LR likums. LV, 2000. 29.dec., nr.473/476, 13.pants.

L.Tredera (*Lutz Treder*), V.Vaidenfelda (*Werner Weidenfeld*), H.J.Vildberga (*Hans Jürgen Wildberg*) publikācijas, Austrumeiropas, t.sk. Krievijas, Baltkrievijas un Ukrainas, tiesību zinātnieku M.Antonova, S.Bacanova, K.Bekjaševa, L.Beļska, I.Bļiščenko, A.Kapustina, K.Sandrovskā, J.Saraševska, L.Serikova un A.Zaļesska darbus par valstu robežu jautājumiem.

Promocijas darbā autors izmanto normatīvo aktu aktuālo redakciju 2012. - 2014.gadā, ja atsaucēs nav norādīts uz agrāka laika perioda normatīvo aktu redakciju. Sekojot Šengenas procesa tendencēm, autors analizē arī juridisko praksi, atsevišķas publikācijas Latvijas, Polijas, Vācijas un citu ES valstu periodikā, grāmatu ietvaros un internetā, konferenču un semināru publikācijas par Šengenas zonas, ES ārējās robežas robežkontroles un imigrācijas kontroles aktualitātēm. Jāatzīst, ka šajos avotos ārējās robežas problemātika tiek pētīta pārsvarā sašaurinātā aspektā vai arī virspusēji par atsevišķiem no konteksta atrauciem specifiskiem jautājumiem, neskatot ES ārējās robežas problemātiku sistēmiski.

Kopš pievienošanās ES VRS sadarbībā ar citām institūcijām sekmīgi veica pasākumus ārējās robežas nostiprināšanā un nodrošināja Latvijas pievienošanās Šengenas konvencijai, uzsākot 2007.gada 21.decembrī uz sauszemes un jūras robežām, bet 2008.gada martā - arī lidostā „Rīga”¹⁴ pildīt Šengenas *acquis* prasības, kas Latvijas sabiedrībai dod plašākas iespējas ekonomiskajai un sociālajai attīstībai. Tomēr robežkontroles atcelšana uz iekšējām robežām rada arī plašākas iespējas noziedzības un nekontrolētas imigrācijas izplatībai. Latvijā¹⁵ salīdzinājumā ar ES¹⁶ palielinās nelegālās imigrācijas apdraudējums.¹⁷ Latvija, ņemot vērā tās sociālekonomisko attīstības līmeni, nelielo teritoriju un iedzīvotāju daudzumu, ģeogrāfisko izvietojumu Baltijas valstu vidū, nedrīkstētu pieļaut kļūdas imigrācijas procesu kontrolē, kā tas ir noticis lielākajās Eiropas valstīs. Latvijas iekšējās drošības sistēmā izšķiroša loma ir IeM sistēmas iestādēm - VRS, Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldei (turpmāk - PMLP), Valsts policijai (turpmāk - VP), kā arī citām tiesībsargājošām¹⁸ iestādēm, no kuru darbības tiesiskā regulējuma, kompetences, atbildības un sadarbības spējām

¹⁴ Padomes lēmums Nr. 2007/801/EK par Šengenas *acquis* noteikumu pilnīgu piemērošanu (turpmāk - **Padomes lēmums Nr. 2007/801/EK par Šengenas *acquis***). OV L 323, 8.12.2007. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32007D0801:LV:HTML> [skatīts 2012.g. 11.jan.], 1.pants.

¹⁵ Nelikumīga uzturēšanās valstī 2013.g. – 1256; 2012. – 859; 2011. – 802 personas. Latvijā – 2012.gadā tika liegta iebraukšana 1817 pers.; 2011. - 1230 pers., 2010. – 843 pers. Robežkontroles un imigrācijas kontroles analīze 2012.gadā un 2013.gadā. Rīga: VRS, 30.01.2013.; 12.02.2014. (nepublicēts).

¹⁶ 2011.gadā apmēram 343 000 pers. tika liegta iebraukšana ES, kas ir par 13% mazāk nekā 2010.gadā, bet Latvijā 2012.gadā - 1818 pers., kas ir par trešdaļu vairāk nekā 2011.g. Politikas ziņojums par migrācijas un patvēruma situāciju Latvijā 2012.gadā. EK, Eiropas Migrācijas tīkls, PMLP. Rīga: 2012.gada aprīlis. Pieejams: http://www.emn.lv/lv/petijumi/LV_APR2012.pdf [skatīts 2012.g. 18.okt.]. ES 2011.gadā aptuveni 468 500 personas tika aizturētas (2010.g. - 505 000 personas), un daļibvalstis atgriezta apmēram 190 000 trešo valstu valstspiederīgo (gandrīz par 15% mazāk nekā 2010.gadā). EK: Par migrāciju, patvērumu un brīvu pārvietošanos. LV, 2012. 6.jūn., nr.88.

¹⁷ Pārkāpumu skaits Latvijas iekšienē 2013.g. bija 39% no kopējā imigrācijas kontrolē atklāto pārkāpumu skaita (2012.gadā – 28%). Latvijā pie iekšējām robežām pārkāpumu skaits imigrācijas kontroles jomā 2012.g. salīdzinājumā ar 2011.g. palielinājās par 11%. Latvijā 2013.g. saistībā ar nelegālo imigrāciju aizturētas 1256, Lietuvā – 457, Igaunijā – 580 personas; 2011.g. Latvijā - 1057 pers., Lietuvā – 431, Igaunijā – 711 personas. Autora apkopota robežkontroles un imigrācijas kontroles darbības analīzes statistika 2011.–2013.gadā. (nepublicēta).

¹⁸ Terehovičs V. Tiesībsargājošās institūcijas Latvijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2007, 180.lpp.

atkarīga Latvijas apstākļiem atbilstošas un drošas migrācijas vides veidošana, nepieļaujot negatīvas sekas valsts drošībai un ekonomikai personu brīvas pārvietošanās pāri iekšējām robežām apstākļos. Kaut gan Latvija nav to valstu vidū, kas sociāli būtu ļoti labvēlīga gan pastāvīgajiem iedzīvotājiem, gan ārzemniekiem, tomēr ārzemnieku uzturēšanās kontroles problēma ar katru gadu kļūst arvien aktuālāka. To pierāda krasi pieaugušā likumpārkāpumu statistika robežpārbaudu atjaunošanas periodā uz iekšējām robežām, nelegālās imigrācijas pieaugums tranzītā¹⁹ caur Latviju uz citām ES valstīm kopš Latvija pievienojās Šengenas konvencijai.²⁰ Par ES ārējo robežu Latvijā saskaņā ar Šengenas konvenciju ir uzskatāma valsts robeža ar Krievijas Federāciju (turpmāk - Krievija), Baltkrievijas Republiku (turpmāk - Baltkrievija), jūras robeža, ieskaitot ostas un lidostas. Šo robežu nostiprināšanā (arī tiesiskajā reglamentācijā) Latvija ir atbildīga ne tikai nacionālajā mērogā, bet arī visas ES un Šengenas konvencijas dalībvalstu priekšā. Robežpārbaudes uz iekšējām robežām ar Igaunijas Republiku (turpmāk – Igaunija) un Lietuvas Republiku (turpmāk – Lietuva) ir atceltas, zudis būtisks likumpārkāpumu „filtrs”, vairs nav iespējams noteikt, vai persona ir atstājusi valsti vai arī atrodas valstī, un tas rada nopietnus riskus nelegālās imigrācijas un noziedzības izplatībai. Pašreiz visās robežšķērsošanas vietās, uz sauszemes valsts robežas un teritoriālajā jūrā robežkontroli veicošās struktūrvienības dienestu organizē atbilstoši Šengenas konvencijai, Šengenas robežu kodeksam (turpmāk – **Kodekss**),²¹ Vīzu kodeksam,²² citiem Šengenas *acquis* un nacionālajiem normatīvajiem aktiem. Lielākā nelegālā imigrācija ir uz Latvijas – Krievijas un Latvijas – Baltkrievijas robežas. Krieviju kā tranzītvalsti izmanto ne tikai Austrumāzijas un Vidusāzijas reģiona, bet pat Āfrikas valstu pilsoņi. Savukārt Baltkrieviju kā tranzītvalsti visbiežāk izmanto nelegālie imigranti no Gruzijas, Ukrainas, Moldovas un citām Neatkarīgo Valstu Sadraudzības (turpmāk – NVS) valstīm. Nelegālās imigrācijas riska virziens ir arī lidosta „Rīga”, kur ar katru gadu personu plūsma pieaug.²³

Turpina palielināties prasības pret VRS²⁴ struktūrvienību darbības kvalitāti, kam jābalstās uz kvalitatīvu normatīvo regulējumu un šī normatīvā regulējuma pārzināšanu. Lai sekmētu likumpārkāpumu novēršanu un valsts iekšējās drošības nostiprināšanu, VRS turpina intensīvu darbu

¹⁹ Matvejevs A. Policijas darbības teorijas attīstības tendences. Rīga: Rīga, SIA „Petrovskis un Ko”, 2009, 95.lpp.

²⁰ 2013.gadā 6639, 2012.gadā 4339, 2008.gadā 396 pārkāpumi. Autora apkopota VRS robežkontroles un imigrācijas kontroles darbības analīze 2008. - 2013.gadā. (nepublicēts).

²¹ Eiropas Parlamenta un Padomes regula (EK) Nr. 562/2006 (2006.g. 15. marts), ar kuru ievieš Kopienas Kodeksu par noteikumiem, kas reglamentē personu pārvietošanos pār robežām. OV L105, 13.04.2006. Pieejams: http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/site/lv/oj/2006/l_105/l_10520060413lv00010032.pdf [skatīts 2012.g. 20.jan.].

²² Regulation (EC) No 810/2009 of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 establishing a Community Code on Visas (Visa Code) (turpmāk – **Vīzu kodekss**). Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32009R0810:EN:NOT> [skatīts 2012.g. 20.jan.].

²³ VRS Publiskie pārskati (2010. - 2012.). Pieejams: <http://www.rs.gov.lv/index.php?id=904&top=904> [skatīts 2013.g. 2.jūl.].

²⁴ Gaveika A. Robežsardzes likuma un LR valsts robežas likuma evolūcija sauszemes ārējo robežu robežkontroles kontekstā. Rēzekne: Konferences rakstu krājums, Latgales druka, 2011, 189.-199.lpp.

pie ES un Šengenas *acquis* noteikto standartu²⁵ ieviešanas attiecībā uz struktūrvienību darbības kapacitāti, bet īpaši - amatpersonu kompetenci²⁶ gan ikdienas dienesta pienākumu pildīšanā, gan profesionālās izglītības jomā,²⁷ izmantojot ES²⁸ finansējuma ietvaros modernizēto infrastruktūru un tehnisko aprīkojumu, darbības spēju uzlabošanai, kas veikta 17 novados,²⁹ Rīgā, Daugavpilī, Ventspilī, Liepājā, Rēzeknē un Viļakā.

²⁵ Padomes regula (EK) Nr. 2007/2004 (2004.g. 26.okt.), ar ko izveido Eiropas Aģentūru operatīvās sadarbības vadībai pie Eiropas Savienības dalībvalstu ārējām robežām (turpmāk – **FRONTEX regula**).
Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004R2007:LV> [skatīts 2012.g. 10.jan.], 1.punkts.

²⁶ Šengenas konvencija, 6.pants.

²⁷ FRONTEX regula, 2.pants pirmā punkta „b” apakšpunkts.

²⁸ Par Šengenas konvencijas finanšu programmas (Schengen Facility) realizāciju. Valsts robežsardze: 2007. Pieejams: <http://www.rs.gov.lv/index.php?id=745&sa=&top=539&doc=4115> [aplūkots 2011.g. 3.okt.].

²⁹ Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums: LR likums. LV, 2008. 31.dec., nr.202, 1.,2.,3.pielikums.

1. VALSTS SUVERENITĀTES, VALSTS TERITORIJAS UN VALSTS ROBEŽAS TIESISKĀ SAISTĪBA

Ikviena valsts kā suverēna varas organizācija ir saistīta ar noteiktu teritoriju. Sengrieķu vārds *politeiā* (*πολιτεία*) valsti lielākoties apzīmē strukturālā aspektā, nevis kā noteiktu teritoriju.³⁰ Valsts teritorija ir viens no tiem galvenajiem elementiem, kas ir katrai suverēnai valstij kā starptautisko tiesību subjektam. Ikvienai valstij jārespektē citu valstu teritoriālā integritāte.³¹ Latvijas valststiesību zinātnieks prof. K.Dišlers, pētot suverenitātes jēdzienu, neizdalīja valsts teritoriju kā neatņemamu suverenitātes sastāvdaļu, bet detalizēti raksturoja citus suverenitātes elementus, kā valsts suverenitāte, tautas suverenitāte, valsts orgānu suverenitāte, valsts varas suverenitāte, tiesību suverenitāte, nacionālā suverenitāte.³² Satversmē jau bija noteikti suverenitātes jēdzieniskie elementi: Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika; Latvijas valsts suverēnā vara pieder Latvijas tautai; Latvijas valsts teritoriju starptautiskos līgumos noteiktās robežās sastāda Vidzeme, Latgale, Kurzeme un Zemgale.³³ Prof. K.Dišlers suverenitātes jēdzienu detalizētāk pēta no administratīvo tiesību viedokļa,³⁴ kaut gan valsts teritorijas akcentējums suverenitātes jēdziena saturā ir vērojams jau kopš senajiem laikiem, kā tas izriet no prof. R.Cipeliusa uzskatiem, ka valsts teorijā suverenitātes jēdziens kļūst par pamatu idejai par šīs teritorijas neaizskaramību³⁵ un, atsaucoties uz T.Hobsu (Leviatāns, 21. nod.) norāda: „Katrs, kurš ieiet kāda suverēna teritorijā, ir pakļauts tās tiesībām”.³⁶ Mācības par valsts līgumu aspektā S.Pufendorfs uzsvēra, ka tie, kuri dodas uz kādu valsti, pakļaujas valsts varai un atsakās no daļas savas dabiskās brīvības.³⁷ Pēc tiesību zinātnieku J.Kolosoza un V.Kuzņecova uzskata sākotnēji suverenitāte nozīmēja valsts varu pār tautu, bet, atzīstot tautas suverenitāti, valsts suverenitātes principam bija jāmainās, lai tas tiktu saskaņots ar tautas suverenitātes principu.³⁸ No starptautisko un valsts tiesību vēstures viedokļa suverenitātes jēdziens ir radies absolūto monarhiju laikā un ar to sākotnēji saprata monarha, t.i., suverēna, augstāko varu. Teritorijas suverenitātei no dabisko un starptautisko tiesību viedokļa ir duāls raksturs. Katrs, kas atrodas valsts teritorijā, ir pakļauts šīs valsts varai un valsts teritorijā nedrīkst īstenot nekādu suverēnu varu, ko nav noteikusi valsts likumdevēja vara. Tas neizslēdz, ka valsts pati ar savas valsts varas spēku, piemēram, diplomātus

³⁰ Platons. Valsts. Pagātnes domātāju darbi. Zariņa V., Ķemere I. (priekšv.). No sengrieķu valodas tulkojis G. Lukstiņš. Platons un viņa dialogs „Valsts”. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC, [B.g.], 15.lpp.

³¹ Fogels A. Modernās starptautiskās tiesības. Rīga: Zvaigzne ABC, 2009, 175.lpp.

³² Dišlers K. Ievads Latvijas valststiesību zinātnē. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 1931, 74.lpp.

³³ Satversmes 1., 2.,3. pants.

³⁴ Dišlers K. Latvijas valsts orgāni un viņu funkcijas. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 13.-18.lpp.

³⁵ Cipeliuss R. Vispārējā mācība par valsti. 13.pārstrādātais izdevums. Rīga: AGB, 1998, 65.lpp.

³⁶ Hobbes T. Leviathan. Leviathan or the Matter, Forme, & Power of a Common-Wealth Ecclesiastical and Civill. Thomas Hobbes of Malmesbury Printed for Andrew Crooke, at the Green Dragon in St. Paul's Churchyard, 1651. Release Date: October 11, 2009 [EBook #3207]. Pieejams: <http://www.gutenberg.org/files/3207/3207-h/3207-h.htm>, [aplūkots 2012.g. 10.nov.], Chapter XXI. Of the Liberty of Subjects.

³⁷ Pufendorf S. Law of Nature and Nations. Eight books. Printed J.Walthok, R.Wilkin and I.Bowicke, S.Birt and T.Ward and T.Osborn. 1729. Pieejams: books.google.lv/books?id=7MchAQAAMAAJ [aplūkots 2012.g. 10.nov. Chap VII p.291-298.

³⁸ Колосов Ю., Кузнецов В. Международное право. Москва: Международные отношения, 1998, с.57.

izslēdz no savas suverēnās pakļautības un piešķir viņiem eksteritorialitāti (ar ko tā vienlaicīgi izpilda starptautisko tiesību saistības).³⁹

Suverenitātes principi valstij tika noteikti **Montevideo 1933.gada konvencijas** 1. pantā - valstij, lai to varētu uzskatīt par starptautisko tiesību subjektu, ir jāatbilst četriem kritērijiem: **jābūt noteiktam iedzīvotāju kopumam; norobežotai teritorijai; valdībai, respektīvi, valstij piederošai publiskai varai; spējai stāties tiesiskajās attiecībās ar citām valstīm.**⁴⁰

Teritoriju nosaka pati valsts, vai arī tā tiek noteikta (skaidrota) starptautisko līgumu, respektīvi, robežlīgumu formā. Ar teritoriju parasti tiek saprasta sauszemes vai ūdeņu virsma, taču valstis, nosakot valstu robežas gan robežlīgumos, gan nacionālajā normatīvajā regulējumā, valsts robežas jēdzienā iekļauj savas jurisdikcijas izplatību ne tikai teritorijas, bet arī telpiskā izpratnē – zemes dzīlēs un gaisa telpā, kā to uzsver arī prof. T.Jundzis, ka zeme, tās dzīles, meži, ūdeņi un citi dabas resursi ir republikas nacionālā bagātība, kas pieder Latvijas tautai,⁴¹ bet 20.gs pirmajā pusē to teica arī V.Vītiņš.⁴²

Jēdziens „valsts suverenitāte” ir nozīmīgs lielākoties starptautiskās saskarsmes sfērā, un šis jēdziens galvenokārt jāvērtē kā starptautisko attiecību kategorija.⁴³ Politikas un vēstures zinātniece D.Bleiere norāda, ka demokrātiska valsts ir politiski organizēta tauta, kam valsts ietvaros ir suverēna valsts vara, bet autonomija ir šādas tautas spēja iedarboties uz citām politiski organizētām tautām, lai maksimāli pilnīgi īstenotu savas intereses.⁴⁴ Šādam apgalvojumam nevarētu piekrist, jo autonomija nozīmē valsts atsevišķas mazākas administratīvās teritorijas suverenitāti, kā tas ir konstatējams uz bijušo Padomju Sociālistisko Republiku Savienības (turpmāk – PSRS) un Dienvidslāvijas atsevišķu autonomiju piemēriem. Pēc autora viedokļa, jēdziens „valsts suverenitāte” mūsdienās konstitucionālajās tiesībās asociējas ar jēdzienu „valsts patstāvība”. Ar šo jēdzienu ir iespējams uzsvērt galveno valsts suverenitātes būtību - politisko un juridisko neatkarību starptautiskajās attiecībās, kaut arī absolūta neatkarība nav iespējama, jo jebkura valsts kā starptautisko tiesību subjekts ir ierobežota ar starptautiskiem līgumiem un saistībām.⁴⁵ Satversmes 2. pantā ietvertā suverenitātes jēdziena saturs kopš Satversmes pieņemšanas 1922.gadā ir mainījies. Starptautiskie līgumi un pieaugošā savstarpējā atkarība arvien vairāk ierobežo visu valstu suverenitātes tiesības, jo valstis daļu savas kompetences nodod starptautiskajām organizācijām.

³⁹ Cipeliuss R. Vispārējā mācība par valsti. 13.pārstr. izd. Rīga: AGB, 1998, 68.lpp.

⁴⁰ Montevideo Convention on the Rights and Duties of States. Signed at Montevideo, 26 December 1933. Available: <http://www.taiwandocuments.org/montevideo01.htm>. [skatīts 2012.g. 12. martā], Art.1.

⁴¹ Jundzis T. Latvijas PSR Augstākās Padomes Deklarācija par Latvijas valsts suverenitāti. No: Rakstu, atmiņu un dokumentu krājums par neatkarības deklarāciju. Rīga: Fonds Latvijas Vēsture, 2000, 392.-393.lpp.

⁴² Vītiņš V. Vispārējs tiesību pārskats. 2.izd. Rīga: SIA Verdikts, 1993, 23.lpp.

⁴³ Колосов Ю., Кузнецов В. Международное право. Москва: Международные отношения, 1998, с.57.

⁴⁴ Bleiere D. Mazas valsts ārpolitiskā autonomija. Latvija pasaules politikā: iespējas un ierobežojumi. 2.izd. Rīga: LĀI, 2001, 31.lpp.

⁴⁵ Мартенс Ф.Ф. Современное международное право цивилизованных народов. В 2-х томах. Том 2. Под ред. проф. В.А. Томсинова. Москва: Зерцало, 2008, с.7– 251.

Līdz ar to izpratne par suverenitāti kā absolūtu, neierobežotu varu ir mainījusies. Mūsdienās absolūta valsts suverenitāte vienlaikus nozīmētu arī šīs valsts izolāciju. Taču, nododot ES daļu kompetences, dalībvalstis nezaudē tradicionālos valstiskuma konstitutīvos elementus - pastāvīgos iedzīvotājus, noteiktu teritoriju, valdību, kā arī spēju stāties starptautiskās attiecībās ar citām valstīm. ES nav arī tiesību mainīt tās dalībvalstu teritoriju un tāpēc juridiski un faktiski turpina pastāvēt dalībvalstu robežas.⁴⁶

Dr. D.Bleiere uzsver suverenitātes iekšējo un ārējo aspektu, kur iekšējā suverenitāte ir saistīta ar valsts varu savā teritorijā, vispirms jau ar valsts iedzīvotāju tiesībām izvēlēties tādu pārvaldes formu, kādu tie uzskata par piemērotāko, bet ārējā suverenitāte ir saistīta ar aizsardzību pret intervenci, vienlīdzību starptautiski tiesiskajā aspektā un iespēju īstenot autonomu ārpolitiku.⁴⁷ Attiecībā uz iekšējo suverenitāti nevarētu piekrist Dr. D.Bleieres viedoklim, jo pilsoņu, bet ne visu iedzīvotāju, izvēle ietekmē valsts pārvaldes formu, kas lielākoties ir atkarīga no valsts demokrātiskās iekārtas, bet ne suverenitātes. Turklāt arī diktatoriskas valstis var būt suverēnas, kaut arī ne to pilsoņiem, ne iedzīvotājiem nav demokrātisku tiesību pārvaldes formas izvēlē.

Bieži vien centieni īstenot tautu pašnoteikšanās principu ir pretrunā ar citu vispāratzītu starptautisko tiesību principu - valsts (no kuras sastāva nācija mēģina atdalīties) teritoriālās vienotības principu, kā tas ir redzams uz bijušās PSRS sabrukuma piemēra, kad sākumā Baltijas republikas, tad arī daudzas citas republikas, atdalījās no iepriekš tik vienotas un stipras lielvalsts. Kā norāda tiesību zinātnieks J.Grigeļonis, starptautiskajā praksē par nozīmīgāku ir atzīts valsts teritoriālās vienotības un integritātes princips,⁴⁸ kaut arī šajā principā ir izņēmumi, kurus nosaka politiskie, vēsturiskie vai citi aspekti, t.sk. arī Latvijas gadījumā - slēdzot robežlīgumu ar Krieviju un īstenojot Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas (turpmāk – EDSO) principus, ka valstīm, kam ir etniski konflikti vai ārējie teritoriālie strīdi, ieskaitot teritoriju atgūšanas prasības, vai iekšējie jurisdikcionālie strīdi, ir jāatrisina šie strīdi miermīlīgiem līdzekļiem.⁴⁹

Valsts teritorija ir tā zemeslodes daļa, kura atrodas noteiktas valsts suverenitātē un kuru norobežo tās sauszemes, jūras un gaisa robežas. Prof. J.Bojārs valsts robežu skaidro kā līniju dabā un pa šo līniju izvietotu vertikālu plakni, kas nosaka valsts sauszemes, jūras, zemes dziļu, gaisa telpas un valsts teritoriālās suverenitātes izplatību.⁵⁰ Šī skaidrojuma trūkums ir tas, ka nav norādes uz to, ka valsts robežas līnijai ir jābūt noslēgtai, kā tas ir noteikts **2009.gadā Latvijas Republikas valsts robežas**

⁴⁶ LR Satversmes 2009.g. 7.apr. tiesas spriedums par likuma „Par Lisabonas līgumu, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 101.pantam”. LV, 2009. 9.apr., nr.56. Konstatējošā daļa 4.punkts.

⁴⁷ Bleiere D. Suverenitāte globalizācijas un reģionālās integrācijas laikmetā. Pieejams: <http://www.politika.lv/temas/6982/>. Publicēts portālā 2003.g. 5.jūlijā. [skatīts 2011.g. 28.dec.].

⁴⁸ Grigeļonis J. Mūsdienu starptautiskās un tirdzniecības tiesības. Rīga: AGB, 2000, 109.lpp.

⁴⁹ Study of NATO Enlargement. Chapter 1: Purposes and Principles of Enlargement. NATO On-line library: Basic Texts Study on NATO Enlargement. Available: <http://www.nato.int/docu/basictxt/enl> [aplūkots 2011.g. 1.jūn.].

⁵⁰ Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības I. 3.pārstr. izd. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004, 307.lpp.

likumā⁵¹ (turpmāk – Valsts robežas likums (2009)). Savukārt valsts robežas pamatā esošā līnija faktiski ir ģeometriskā līnija, kā to norāda tiesību zinātnieki Austrumeiropā – Krievijā,⁵² Baltkrievijā⁵³ un citur,⁵⁴ un kā tas noteikts normatīvajā regulējumā, piemēram, Igaunijā,⁵⁵ Polijā,⁵⁶ Serbijā⁵⁷ u.c. Tāpēc gan valsts suverenitātes, gan valsts robežas jēdzienu kontekstā būtiski ir izprast valsts teritorijas jēdziena saturu ar tās dažādo suverenitātes diferenciāciju, piemēram, attiecībā uz jūras teritorijām. Valsts teritoriju norobežo sauszemes, ūdens un gaisa robežas. Valsts teritorijā ietilpst sauszeme, iekšējie un teritoriālie ūdeņi, zemes dzīles zem un gaisa telpa virs tiem.⁵⁸ Prof. J.Bojārs dod arī valsts teritorijā ietilpstošo elementu konkrētākus skaidrojumus:

1) sauszemes teritorijā ietilpst visa valsts sauszemes daļa, kuru aptver tās robežas;⁵⁹

2) ūdeņu teritorija sastāv no tās robežu aptvertajiem iekšējiem (iekšzemes) un teritoriālajiem ūdeņiem⁶⁰ jeb teritoriālās jūras, kas Latvijai ir: a) Baltijas jūras ūdeņi 12 jūras jūdžu (turpmāk – jj)⁶¹ platumā, skaitot no bāzes līnijas,⁶² ja starptautiskajos līgumos nav noteikts citādi; b) Baltijas jūras Rīgas jūras līča ūdeņi no bāzes līnijas līdz valsts robežai, kas noteikta saskaņā ar Latvijas Republikas un Igaunijas Republikas 1996.g. 12.jūlija līgumu par jūras robežas noteikšanu Rīgas jūras līcī, Irbes šaurumā un Baltijas jūrā,⁶³ kas kopumā atbilst ANO **Jūras tiesību konvencijas** (turpmāk - JTK) prasībām un jēdzieniem.⁶⁴

⁵¹ „Latvijas Republikas valsts robeža — nepārtraukta un noslēgta līnija.” Latvijas Republikas valsts robežas likums: LR likums. LV, 2009, 12.nov., nr.189, 1.panta 1.punkts.

⁵² Капустин М. Международное право: конспект лекций, 1873 год. В: Золотой фонд Российской науки международного права. Том 1. Москва: Международные отношения, 2007, с.203.

⁵³ Комментарий к Закону Республики Беларусь от 21 июля 2008 года „О Государственной границе Республики Беларусь”. Рачковский И. А. (предисловие), Горулько А.Г., Давыдик В.В, Аксенов П.И. и др. В рамках совместного проекта ЕС и Госпогранкомитета (Усиление условий предоставления убежища в Республике Беларусь – ЭНЕЙ-2). Минск: Тесеј, 2010, с.8.

⁵⁴ The Canada-United States boundary: The next century. Sullivan P., Bernhardt D., Ballantyne B. Available: <http://www.internationalboundarycommission.org/docs/ibc-2009-01-eng.pdf> [aplūkots 2013.gada 15.feb.], p.1, 3.

⁵⁵ Riigipiiri seadus Vastu võetud, 30.06.1994. (Igaunijas valsts robežas likums). Pieejams:

<https://www.riigiteataja.ee/akt/738283> [skatīts 2012.gada 6.martā], § 2 Igaunijas robeža, pirmā daļa.

⁵⁶ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej. Stan prawny: 18.11.2012. (Polijas likums par valsts robežas apsardzību). Pieejams: <http://www.arslege.pl/ustawa-o-ochronie-granicy-panstwowej/k584/> [skatīts 2012.gada 2.novembrī], Art.2.,3.

⁵⁷ Law on Protection of State border. (Serbijas valsts robežas aizsardzības likums).

<http://www.mup.gov.rs/domino/zakoni.nsf/State%20Border%20Law%20Draft.pdf> [skatīts 2013.gada 15.feb.], Art.2.

⁵⁸ Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības I. 3.pārstr. izd. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004, 296.lpp.

⁵⁹ Turpat, 307.lpp.

⁶⁰ Turpat, 304. lpp.

⁶¹ “Jūdze” ir 1852 metri jeb 6080 pēdas. Starptautiskā konvencija par cilvēku dzīvības aizsardzību uz jūras (International Convention for the Safety of Life at Sea, as amended 1974, (SOLAS-74): 01.11.1974. starptautisks dokuments. LR spēkā no 20.08.1992. LV, 2007, 12.dec., nr.199, I nodaļas 2.noteikuma m) punkts.

Autora komentārs: Jūras jūdzei nav starptautiski vispārārtīta viena noteikta simbola. Starptautiskās organizācijas un valstis lieto dažādus apzīmējumus. *Institute of Electrical and Electronics Engineers* lieto simbolu *nmi* (*The nautical mile (symbol M, NM or nmi)*). Starptautiskais mēru un svaru birojs, ASV un Kanādas jūrnieceības institūcijas lieto simbolu **M**. Starptautiskā civilās aviācijas organizācija izmanto apzīmējumu **NM**. Plaši tiek lietots arī simbols **nm**, lai gan tas atbilst SI mērvienībai nanometrs.

⁶² Valsts robežas likums (2009), 1.panta 10.punkts.

⁶³ Turpat, 1.panta devītais punkts.

⁶⁴ „Piekrastes valsts suverenitāte izplatās aiz sauszemes teritorijas un iekšējo ūdeņu robežas, bet arhipelāga valstu gadījumā - tās arhipelāga ūdeņiem, pieguļošajā jūras joslā, kuru sauc par teritoriālo jūru”. ANO Jūras tiesību konvencija: 10.12.1982. starptautisks dokuments. LR spēkā no 22.01.2005. LV, 2004. 17.nov., nr.183, 2.pants.

Taču Valsts robežas likumā (2009) bāzes līnijas definējums „taisnas līnijas, kas savieno konkrētās ostas pretējās pusēs izvietoto hidrotehnisko būvju vai citu būvju punktus, kuri atrodas vistālāk uz jūras pusi” ir neprecīzs attiecībā uz JTK, kurā noteikts, ka bāzes līnija teritoriālās jūras platuma mērīšanai ir oficiāli atzītās piekrastes valsts jūras kartēs norādītā vislielākā bēguma līnija gar krastu un tikai vietās, kur krasta līnija ir dziļi robota un līkumota vai kur gar krastu tiešā tā tuvumā atrodas salu ķēde, lai novilkta bāzes līniju, no kuras tiek mērīts teritoriālās jūras platums, var tikt piemērota taisno bāzes līniju atsevišķu punktu savienošanas metode.⁶⁵ Ministru kabineta (turpmāk – MK) Noteikumi par bāzes līniju punktu koordinātām Latvijā nosaka 257 ģeogrāfisko koordinātu punktus,⁶⁶ neattiecinot tās uz jebkādam hidrotehniskām būvēm, kā noteikts Valsts robežas likumā (2009). Savukārt Jūras vides aizsardzības un pārvaldības likuma 1.panta 3.punkta norma „Latvijas jūras ūdeņi, kā arī jūras dabas resursi, jūras dibena virsma un dzīles (turpmāk— jūra) — Baltijas jūras ūdeņi, jūras dabas resursi, jūras dibena virsma un dzīles teritorijā, kura saskaņā ar nacionālajiem un starptautiskajiem tiesību aktiem ir Latvijas jurisdikcijā, tas ir, Latvijas iekšējie jūras ūdeņi, teritoriālā jūra un **ekskluzīvā ekonomiskā zona**” (turpmāk - EEZ) nav precīza. Frāze „iekšējie jūras ūdeņi” neatbilst ne JTK, ne citam (Valsts robežas likumam (2009)) Latvijas normatīvajam regulējumam. Turklāt valsts jurisdikcija attiecībā uz EEZ ir ierobežota un tas konkrēti noteikts JTK 56.panta 1.punktā, kas paredz, ka EEZ piekrastes valstij ir suverēnas tiesības tikai izpētīt un izmantot, saglabāt un rīkoties ar dabas resursiem, kā dzīvajiem, tā arī nedzīvajiem, ūdeņos, kas sedz jūras dibenu, jūras dibenā un tā dzīlēs.

Attiecībā uz Latvijas valsts suverenitātes un jurisdikcijas jautājumiem Baltijas jūrā aktuāls ir jautājums par **pieguļošo zonu**. JTK 57.pantā pieguļošā zona regulēta kā atsevišķs tiesību institūts. Tā nevar tikt attiecināta uz teritoriju, kas atrodas tālāk par 24 jū no bāzes līnijas, no kuras tiek mērīts teritoriālās jūras platums. Taču pieguļošā zona Latvijā nav paredzēta un nav noteikta ne Valsts robežas likumā (2009), ne Jūras vides aizsardzības un pārvaldības likumā, ne citur. Līdz ar to nav arī paredzēta valsts pārvaldes iestāžu kompetence Latvijas jurisdikcijas (tātad arī suverenitātes) īstenošanai pieguļošajā zonā. Latvijas jurisdikcijai pakļautie ūdeņi ietver ne tikai iekšējos ūdeņus un teritoriālo jūru, kas ir tās teritorija, bet arī Latvijas EEZ Baltijas jūrā, kas nav Latvijas teritorija, bet kurā Latvijai ir pirmtiesības izmantot dabas resursus. EEZ saskaņā ar JTK 57.pantu ir rajons, kas atrodas aiz teritoriālās jūras un ir pieguļošs tai, un tās platums nedrīkst pārsniegt 200 jū no taisnajām bāzes līnijām, no kurām ir mērīts teritoriālās jūras platums (sk. 10.pielikumu). EEZ saskaņā ar JTK 55.pantu ir tiesības realizēt jurisdikciju attiecībā uz mākslīgo salu un citu konstrukciju veidošanas brīvību, jūras zinātnisko izpēti un jūras vides aizsardzību. Savukārt citām valstīm EEZ ir tiesības izmantot kuģošanas un pārlidojumu brīvības, zemūdens kabeļu un cauruļvadu likšanas brīvību un ar

⁶⁵ JTK, 5., 7.pants.

⁶⁶ Noteikumi par bāzes līniju punktu koordinātām; MK 2010.g. 17.augusta noteikumi nr.779. LV, 2010. 19.aug., nr.131, 2.punkts.

šīm brīvībām saistītas jūras izmantošanas tiesības. Tomēr citām valstīm jāērķinās ar piekrastes valsts tiesībām un jāievēro piekrastes valsts noteiktie likumi un noteikumi, piemēram, nozvejas limiti un jūras vides aizsardzības prasības.⁶⁷

Zemes dzīles, kas atrodas zem valsts sauszemes un ūdeņu teritorijas, ir tās jurisdikcijā tik lielā dziļumā attiecīgajā segmentā, cik tālu šīs tiesības iespējams tehniski īstenot.⁶⁸ Zemes dziļu jēdziens ir noteikts arī Latvijas tiesību normās, paredzot, ka tās ir zemes garozas daļa (zemes garoza – zemes ārējā cietā daļa, kuras biezums Latvijā ir 40-64 km), kas atrodas zem augsnes, iekšzemes un jūras ūdeņiem līdz dziļumam, kurā ekonomiski un tehniski ir iespējama tās izmantošana.⁶⁹ Likums "Par zemes dziļēm" nosaka arī valsts tiesības zemes dziļēs un EEZ, kuru lietošanai var būt sevišķi svarīga nozīme valsts ekonomikas, aizsardzības un citās jomās.⁷⁰ Taču likuma "Par zemes dziļēm" frāze „iekšzemes un jūras ūdeņi” ir neskaidra, jo attiecībā uz vārdu „iekšzemes” likumdevējs acīmredzot bija domājis iekšējos ūdeņus, kā tas ir noteikts Valsts robežas likumā (2009)⁷¹ un JTK.⁷² Attiecībā uz valsts suverenitāti zemes dziļēs būtiska nozīme ir kontinentālā šelfa jēdzienam. JTK ir noteiktas piekrastes valsts ekskluzīvas tiesības uz kontinentālā šelfa izpēti un tā dabas resursu izmantošanu, turklāt nosakot, ka citām valstīm nav tiesību bez piekrastes valsts noteikti izteiktas piekrišanas pētīt kontinentālo šelfu un izmantot tā dabas resursus, ja piekrastes valsts to nedara.⁷³ Saskaņā ar JTK kontinentālais šelfs var būt ne tālāk kā 350 jū no bāzes līnijas, no kuras mēra arī teritoriālās jūras platumu. Noteikumi, kas reglamentē valsts tiesības kontinentālajā šelfā, neskar ūdeņu un gaisa telpas virs šiem ūdeņiem tiesisko statusu. JTK aizliedz piekrastes valstij, realizējot tiesības uz kontinentālo šelfu, traucēt citu valstu kuģošanas brīvībai.⁷⁴ Latvijas kontinentālais šelfs ir jūras dibena virsma un dzīles zemūdens rajonos, kas ir Latvijas sauszemes teritorijas dabiskais turpinājums, atrodas tūlīt aiz Latvijas teritoriālās jūras robežām un sniedzas līdz Jūras vides aizsardzības un pārvaldības likuma 3.panta trešajā daļā noteiktajām robežām, kurā Latvijai ir suverēnas tiesības pētīt kontinentālo šelfu un izmantot tā dabas resursus atbilstoši šā likuma un citu normatīvo aktu prasībām.

⁶⁷ Nolikums par 1982.gada 10.decembra Apvienoto Nāciju Jūras tiesību konvencijas īstenošanu attiecībā uz transzonālo zivju krājumu un tālu migrējošo zivju krājumu saglabāšanu un pārvaldību: 4.08.1995. starptautisks dokuments. LR spēkā no 08.11.2006. LV, 2006. 8.nov., nr.179.

⁶⁸ Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības I. 3.pārstr. izdev. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004, 304.lpp.

⁶⁹ Par zemes dziļēm: 1996.gada 2.maija likums. LV, 1996. 4.jūn., nr.87, 1.panta 20. un 23.punkts.

⁷⁰ Turpat, 1.panta 19.punkts.

⁷¹ „Latvijas Republikas iekšējie ūdeņi: a) ūdensteču (upju, strautu, kanālu) un ūdenstilpju (ezeru, dīķu, ūdenskrātuvju) ūdeņi līdz valsts sauszemes robežai, b) jebkuri citi ūdeņi, kas atrodas uz krasta pusi no bāzes līnijām”. Valsts robežas likums (2009), 1.panta astotā punkta „a” un „b” apakšpunkti.

⁷² „Iekšējie ūdeņi”: „...ūdeņi, kas atrodas uz krasta pusi no teritoriālās jūras bāzes līnijām, ir valsts iekšējo ūdeņu daļa.” JTK, 8.pants

⁷³ JTK, 76.panta piektais punkts.

⁷⁴ Nolikums par 1982.gada 10.decembra Apvienoto Nāciju Jūras tiesību konvencijas īstenošanu attiecībā uz transzonālo zivju krājumu un tālu migrējošo zivju krājumu saglabāšanu un pārvaldību: 4.08.1995. starptautisks dokuments. LR spēkā no 08.11.2006. LV, 2006. 8.nov., nr.179, 76.–78. pants.

Valsts gaisa teritorijā saskaņā ar ICAO konvenciju ietilpst gaisa telpa virs valsts sauszemes un teritoriālajiem ūdeņiem, kas atrodas tās suverēnā vai sizerēnā varā,⁷⁵ nenosakot šīs telpas augšējo robežu. No fiziskā viedokļa, kā norāda prof. J.Bojārs, gaisa telpā ietilpst troposfēra (augstumā 8-10 km polāros un 16-18 km - tropu rajonos), stratosfēra (augstumā 6-16 km līdz 45-55 km), kā arī mezosfēra (augstumā 50-80 km).⁷⁶ Citā zinātniskajā izdevumā prof. J.Bojārs norāda uz kosmosa apakšējo robežu aptuveni 90 km augstumā no jūras līmeņa, kas varētu būt zemes mākslīgā pavadoņa zemākā orbīta jeb perigeja, un atsaucas uz 1967.gada Konvencijā par kosmosu noteikto terminu „kosmos”, kas aptver visu kosmisko telpu virs zemākā perigeja,⁷⁷ kaut gan Konvencija par kosmosu, ar kuru acīmredzot bija domāts Līgums par principiem, ar ko regulē valstu kosmosa, Mēness un citu debess ķermeņu izpēti un lietošanas darbības,⁷⁸ kosmosa un atmosfēras robežas nenosaka. 1979.gadā PSRS iesniedza ANO Ģenerālajai Asamblejai priekšlikumus noteikt gaisa telpas un kosmosa robežu 100 – 110 km augstumā virs jūras līmeņa,⁷⁹ kas tomēr neguva turpmāku nostiprinājumu konvencionālajā līmenī. L.Pereks, atsaucoties uz ANO ĢA 1977.gada iniciēto diskusiju, norāda, ka atmosfēras un kosmosa robeža varētu būt 90 – 110 km virs jūras līmeņa.⁸⁰ Līdzīgi uzskati sastopami arī citu zinātnieku darbos.⁸¹ 20.gs. beigās un 21.gs. sākumā ieilgušo diskusiju un zinātnisko pētījumu rezultātā kosmosa un Zemes atmosfēras robeža tika atzīta 100 km augstumā virs jūras līmeņa, ko atzina arī Starptautiskā aeronavigācijas federācija (*Fédération Aéronautique Internationale*) un ko dažkārt dēvē par Karmana līniju (sk. 15.pielik.).⁸²

Taču 2009.gadā zinātnisko pētījumu rezultātā par atmosfēras un kosmosa (jonosfēras) fizisko robežu Kanādas Kalgari Universitātes zinātnieki atzina robežu, kas ir 118 km augstumā virs jūras līmeņa.⁸³ Savukārt Amerikas Savienoto Valstu Nacionālā aeronautikas un kosmosa

⁷⁵ Convention on International Civil Aviation (ICAO Convention). Done at: Chicago. Date enacted: 1944-12-07. In force: 1947-04-04. Available: <http://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/07/7-01/international-civil-aviation.xml#treaty-header1-1> [skatīts 2013.g. 25.maijā]. Art.2.

⁷⁶ Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības I. 3.pārstr. izdev. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004, 304.lpp.

⁷⁷ Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības II. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004, 162.lpp.

⁷⁸ Declaration of Legal Principles Governing the Activities of States in the Exploration and Use of Outer Space: adopted by the General Assembly in its resolution 1962 (XVIII) in 1963. Available: <http://www.oosa.unvienna.org/oosa/SpaceLaw/outerspt.html> [skatīts 2011.g. 11.dec.].

⁷⁹ United Nations General Assembly. Committee on the Peaceful uses of outer Space. USSR: Working paper Approach to the solution of the problems of the delimitation of air space and outer space. A/AC.105/C.2/1.121, 26 March 1979. Available: http://www.oosa.unvienna.org/pdf/limited/c2/AC105_C2_L121E.pdf [skatīts 2013.g. 25.maijā].

⁸⁰ Perek L. Scientific Criteria for the Delimitation of Outer Space. Journal of Space Law, Volume5, Number 1&2, 1977. Available: <http://www.spacelaw.olemiss.edu/jsl/pdfs/back-issues/jsl-5.pdf> [skatīts 2013.g. 25.maijā]. p.123.lpp.(p 111.-124.)

⁸¹ Diederiks-Verschoor I.H.Ph., Kopal V. An Introduction to Space Law. 3rd Edition [Hardcover]. The Netherlands: 2008, Kluwer Law International BV, p.17.

⁸² Theodore von Kármán (Szöllöskislaki Kármán Tódor) (May 11, 1881 – May 7, 1963) was a Hungarian-American mathematician, aerospace engineer and physicist who was active primarily in the fields of aeronautics and astronautics. In: Thread of the Silkworm. Perseus Books Group (1995). The International Air Sports Federation. Available: <http://www.fai.org/icare-records/100km-altitude-boundary> [skatīts 2011.g. 11.dec.].

⁸³ Rocket - based measurements of ion velocity, neutral wind, and electric field in the collisional transition region of the auroral ionosphere. Sangalli L., Knudsen D.J., Larsen M.F., Zhan T., Pfaff R.F., Rowland D. Journal of Geophysical Research, VOL. 114, 2009. Available: <http://www.agu.org/pubs/crossref/2009/2008JA013757.shtml> [aplūkots 2011.g. 11.dec.], p.10.

administrācija NASA (*National Aeronautics and Space Administration*) uzskata, ka atmosfēras un kosmosa robeža ir 122 km virs jūras līmeņa, aiz kuras vairs nav iespējams izmantot atmosfēras aerodinamiskās īpašības lidojumam,⁸⁴ kad cēlājspēks rodas no gaisa aerodinamiskās iedarbības uz tām gaisa kuģa virsmām, kas lidojuma apstākļos paliek nekustīgas. ES Regula Nr.923/2012 nenosaka dalībvalstu gaisa telpas augšējās robežas, taču terminu uzskaitījumā nosaka, ka dalībvalsts teritorija ir sauszemes teritorijas un tām blakus esošie teritoriālie ūdeņi, kas ir valsts suverēnā vai sizerēnā varā, mandātā vai aizsardzībā.⁸⁵ ES normatīvie akti nenosaka dalībvalstu gaisa telpas augšējās robežas, taču minētā regula ir pozitīvs ES un starptautisko tiesību savstarpējās harmonizācijas piemērs.

Valsts kā starptautisko tiesību subjekta būtisks starptautiskās atzīšanas kritērijs ir tās spējas efektīvi kontrolēt savu teritoriju. Kā Starptautiskā šķīrējtiesa konstatēja „*Island of Palmas*” lietā,⁸⁶ līdzīgi arī Grenlandes konfliktā starp Dāniju un Norvēģiju, Dānijas un Zviedrijas strīdā par kontinentālo šelfu, Somijas un Zviedrijas strīdā par Ālandu salām⁸⁷ u.c., teritoriālais princips kalpo gan tam, lai ierobežotu valsts varu telpā, gan arī lai sadalītu kompetenci starptautiskās sadarbības locekļiem.⁸⁸ Var piekrist Dr. D.Bleieres uzskatam, ka Eiropas integrācijas gaitā tās dalībvalstu suverenitāte ir pieaugusi. Vācija ir redzamākais piemērs, taču arī vairākās citās valstīs dalība ES ir palīdzējusi palielināt nacionālās valsts legimitāti. Integrācija ir līdzeklis valsts suverenitātes nostiprināšanai, lai gan integrācija, palielinot ietekmi, var mazināt patstāvību. Taču atteikšanās no integrācijas procesiem var mazināt ietekmi, nepalielinot patstāvību.⁸⁹ Jākonstatē, ka Latvijas suverenitāte ir pieaugusi ne tikai gaisa robežu kontrolē, bet pat kosmiskajā telpā, ko apliecina neseno noslēgtais līgums starp Latviju un Eiropas Kosmosa aģentūru ar mērķi nodibināt tiesisko pamatu pušu sadarbībai kosmosa izpētes un miermīlīgas izmantošanas jomā un paredzēt nosacījumus kopīgu interešu projektu īstenošanā.⁹⁰

⁸⁴ „It appeared at the height of 118 kilometers though NASA consider as border of space of 122 km”. Posted in: Aviation and Space. Tagged: Space magazines. December 20, 2012. Available: <http://www.noteitposts.com/space-magazines/> [aplūkots 2013.g. 28.apr.]..

⁸⁵ Komisijas īstenošanas regula (ES) Nr. 923/2012 (2012. gada 26. septembris), ar ko nosaka vienotus lidojumu noteikumus un ekspluatācijas normas aeronavigācijas pakalpojumiem un procedūrām un ar ko groza Īstenošanas regulu (ES) Nr. 1035/2011 un Regulas (EK) Nr. 1265/2007, (EK) Nr. 1794/2006, (EK) Nr. 730/2006, (EK) Nr. 1033/2006 un (ES) Nr. 255/2010. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:281:0001:0066:LV:PDF> [skatīts 2013.g. 28.apr.]. 2.panta 16., 127.punkts.

⁸⁶ Permanent Court of Arbitration. The Island of Palmas Case (or Miangas). Award of the Tribunal. The Hague, 4 april 1928. Available: http://untreaty.un.org/cod/riaa/cases/vol_ii/829-871.pdf [skatīts 2013.g. 13.dec.].

⁸⁷ Лунден Е. Конфликты по вопросам границ. Северная Европа, проблемы истории. Отв.ред. Чернышева О.В., Комаров А.А. Москва: Наука, 2011, с.183-190.

⁸⁸ Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības I. 3.pārstr. izd. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004, 305.lpp.

⁸⁹ Bleiere D. Suverenitāte globalizācijas un reģionālās integrācijas laikmetā. Publicēts portālā 2003.g. 5.jūlijā. Pieejams: <http://www.politika.lv/temas/6982/> [aplūkots 2011.g. 14.dec.].

⁹⁰ Latvijas Republikas valdības un Eiropas Kosmosa aģentūras līgums par sadarbību kosmosa jomā miermīlīgiem mērķiem: 23.07.2009. starptautisks dokuments. LV, 2009. 6.aug., nr.124.

Būtisks un vērā ņemams ir prof. J.Bojāra valsts teritorijas telpisko robežu akcentējums un attiecinājums uz segmenta formu, jo ģeometriskā izpratnē frāze „ar šo līniju sakrītoša vertikāla virsma” valsts robežas jēdziena definējumā, kā arī citu valstu attiecīgajos definējumos tomēr ir nepilnīga, jo sakarā ar to, ka zemeslode ir lodveida formā (kaut arī nedaudz izstiepta ekvatora virzienā centrālās spēku rezultātā), ar valsts robežas līniju sakrītošā vertikālā virsma nedrīkstētu būt absolūti vertikāla. Tādā gadījumā būtu jāpieņem, ka konkrētā valsts atsakās no ievērojamas savas gaisa telpas daļas, bet nepamatoti pievieno, iespējams citas kaimiņvalsts zemes dziļu telpu. Arī vārds „virsma” valsts robežas definējumā nav precīzs, jo no ģeometrijas terminoloģijas viedokļa tā ir plakne vai šķēlējplakne (sk. 15.pielik.).⁹¹

Valsts teritorijas telpiskais akcentējums ir arī citu tiesību zinātnieku darbos, piemēram, prof. R.Cipeliusa darbā: „valsts teritorija nav div -, bet gan trīsdimensiāla, tātad tā nav platība, bet gan ķermenis, kas atrodas telpā virs un zem zemes virsējās kārtas”. Kaut arī prof. R.Cipeliuss šajā skaidrojumā nav iekļāvis jūras (ūdeņu) teritoriju, taču turpmāk pamatoti attiecina valsts teritoriju arī uz jūru: „paplašinot piekrastes ūdeņus līdz 12 jū, jūras krasta robežas šodien ir stipri iekšpus pašreizējiem ieroču un tehniskajām jūras teritorijas pārvaldīšanas robežām. Neierobežota teritorijas suverenitāte ir līdz pamatlīnijai, tas ir, līdz ūdenslīmeņa līnijai bēguma maksimuma laikā”.⁹² Jau 19.gs. krievu tiesību zinātnieku darbos valsts teritorija bija skaidrota telpiskā izpratnē, iekļaujot tajā kā zemi, tā arī jūru, t.i., telpu, kuras ietvaros darbojas nacionālais likums.⁹³

Valsts teritorija ir neaizskarama, kas izriet no daudzu gadsimtu starptautisko paražu tiesībām, iegūstot rakstisku nostiprinājumu 1975.gada Helsinku Eiropas Drošības un sadarbības apspriedes Nobeiguma akta Deklarācijas IV sadaļā, nosakot, ka dalībvalstis respektēs ikvienas dalībvalsts teritoriālo integritāti un atturēsies no jebkādam darbībām, kas nav savienojamas ar ANO Statūtu principiem un mērķiem pret jebkuras dalībvalsts teritoriālo integritāti, politisko neatkarību vai tās vienotību, t.sk. no jebkādam tādām darbībām, kas nozīmētu lietot spēku vai draudēt ar spēka lietošanu.⁹⁴ Tomēr valsts vara nav ekskluzīva pat savā teritorijā, piemēram, Amerikas Savienotās Valstis⁹⁵ praktizē savu jurisdikciju uz ārvalstu komercuzņēmumiem, ja no to darbības ir cietušas pieņemošās valsts fiziskās vai juridiskās personas. Savukārt ES, tāpat kā vairums starptautisko organizāciju, ir tapusi uz starptautiska līguma pamata⁹⁶ un par tās integrācijas pamatu kļuva

⁹¹ „Lodes (sfēras) segments – lodes (sfēras) daļa, ko no lodes atšķēļ šķēlējplakne”. Svešvārdu vārdnīca. Cepurniece S., Gūtmanis G., Lukstiņš V. u.c. Rīga: Liesma, 1969, 585.lpp.

⁹² Cipeliuss R. Vispārējā mācība par valsti. 13.pārstr. izd. Rīga: AGB, 1998, 68.lpp.

⁹³ Капустин М. Международное право: Конспект лекций, 1873 год. Золотой фонд Российской науки международного права. Том 1. Москва: Международные отношения, 2007, с.202.

⁹⁴ 1975.gada Helsinku Eiropas Drošības un sadarbības apspriedes Nobeiguma akta Deklarācija par principiem, pēc kādiem dalībvalstis vadīsies savstarpējās attiecībās. No: Grigelonis J. Mūsdienu starptautiskās un tirdzniecības tiesības. Starptautiskais civilprocess. Rīga: AGB, 2000, 109.lpp.

⁹⁵ Bojārs J. Starptautiskās privāttiesības II. Rīga: Zvaigzne ABC, 2010, 71.- 80.lpp.

⁹⁶ Jundzis T. „Lisabonas līgums” un Eiropas Savienības konstitucionālie pamati. Likums un Tiesības, 2008, nr.2, 66.- 73.lpp.

kopējais tirgus,⁹⁷ un kas, panākot darbaspēka brīvāku pārvietošanos pāri robežām ar Māstrihtas līgumu,⁹⁸ Nicas līgumu⁹⁹ un līgumiem par tiesisko sadarbību, noteica atsevišķus valsts varas ierobežojumus, piemēram, noteikumus par savu pilsoņu izdošanu valstij, kur tie izdarījuši noziegumus.

Valsts teritorijas robežas un to režīmu parasti nosaka valstu likumos un starptautiskajos līgumos, kuru vidū vispirms jāmin miera līgumi,¹⁰⁰ ar kuriem, kā norāda Latvijas diplomāts J.Seskis, parasti noslēdzās kāds karš. Kā piemērs ir Brestļitovskas miera līgums, kurā tautu pašnoteikšanās principiem nebija vietas.¹⁰¹

Prof. J.Bojārs norāda uz 7 galvenajiem valsts teritorijas iegūšanas veidiem: teritorijas atklāšana, okupācija, pieaugums, brīvprātīga cesija, miera līgumi, piespiedu cesija jeb sagrābšana ar spēku,¹⁰² un tam varētu piekrist, izņemot miera līgumus, kas patiesībā ir teritoriju un tātad robežu noteikšanas juridiskais akts un tas var būt kādu no iepriekšminēto teritoriju iegūšanas veidu tiesiski noformēts rezultāts. Uz tautu pašnoteikšanās tiesībām būtu attiecināma teritorijas izmantošanas kopš „neatminamiem laikiem” – *antiquitas, vetustas cujus contraria memoria non existit* princips, jaunu teritoriju atklāšana, plebiscīts, brīvprātīga cesija, teritorijas pirkšana, iznomāšana, dāvināšana un daļēji pieauguma ceļā, bet pie ārējās ietekmes procesiem – teritorijas sagrābšana vai okupācija militārā spēka pielietošanas rezultātā, ieguvuma noilgums, koloniju iegūšana. Jāsecina, ka teritoriju, tātad arī valstu robežu, noteikšana notiek tautu pašnoteikšanās tiesību, starptautisko attiecību un politisko procesu savstarpējā mijiedarbībā, kuras spilgtākā izpausme ir starptautiskais tiesiskais strīds, kas pilnā mērā attiektos arī uz Latvijas - Krievijas robežlīgumu.¹⁰³

ANO Statūti, ANO Deklarācija par starptautisko tiesību principiem,¹⁰⁴ kā arī Vīnes konvencija par starptautisko līgumu tiesībām patiesībā satur daudzas tās starptautisko tiesību normas, kuras daļēji sistematizētā veidā tapa jau I pasaules kara periodā ASV prezidenta T.V.Vilsona doktrīnā,¹⁰⁵ kurš 1918.gada 11.februārī piedāvāja četrus principus par taisnīgumu,

⁹⁷ Latvija un ES: Problēmjaautājumi ekonomikā, politikā, tiesībās, filozofijā un lingvistikā. Karnīte R, Apsītis Ģ., Rutkaste U. u.c. Rīga: LZA EI, 2004, 83.-92.lpp.

⁹⁸ Treaty on European Union. OJ C 191, 29 July 1992. (Līgums par Eiropas Savienību. Māstrihta, 1992). Available: <http://eur-lex.europa.eu/lv/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html> [skatīts 2012.g. 14.dec.].

⁹⁹ Treaty of Nice Amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related Acts. (2001/C80/01). Available: http://eur-lex.europa.eu/lv/treaties/dat/12001C/htm/C_2001080EN.000101.html [skatīts 2012.g. 14.dec.].

¹⁰⁰ Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības I. 3.pārstr. izd. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004, 308.lpp.

¹⁰¹ Seskis J. Latvijas valsts izcelšanās pasaules kara notikumu norisē. Atmiņas un apcerējumi (1914.-1921.). Rīga: Sabiedrības „Balta” grāmatu apgāds, Rīgas paraugtipogrāfija, 1991, 197.lpp.

¹⁰² Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības I. 3.pārstr. izd. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004, 296.lpp.

¹⁰³ Paporinska M. viedoklis Satversmes tiesai lietā Nr.2007-10-0102. Oksfordā 2007.g. 4.okt. No: Robežlīgums: Spriedums. Materiāli. Komentāri. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2009, 243.-248.lpp.

¹⁰⁴ Declaration on Principles of International Law Concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations, G.A. res. 2625, Annex, 25 UN GAOR, Supp. (No. 28), U.N. Doc. A/5217 at 121 (1970). 24 October 1970. Available: <http://www1.umn.edu/humanrts/instree/principles1970.html> [skatīts 2013.g. 29.apr.], Art.1.

¹⁰⁵ Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības I. 3.pārstr. izd. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004, 129.lpp.

mieru, tautu tiesībām uz teritoriālo integritāti, teritoriālo strīdu nokārtošanu līgumu ceļā un tautu pašnoteikšanās respektēšanu starptautiskā mērogā. Tā paša gada 4.jūlijā T.V.Vilsons precizēja šos principus četru mērķu veidā, t.sk. teritoriju un līdz ar to arī robežu kontekstā: „Katrs teritorijas, suverenitātes, saimnieciska līguma vai politisku sakaru jautājums jāatrisina, pieņemot nokārtojumu uz brīvas vienošanās pamata no tās tautas puses, ko šis līgums tieši skar, nevis uz kādas citas nācijas vai tautas interešu vai priekšrocību pamata, kura gribētu citādu lietas nokārtojumu sava ārējā iespaida vai varas dēļ”.¹⁰⁶

Valsts teritorijas robežas parasti tiek noteiktas, savstarpēji vienojoties kaimiņvalstīm un citām ieinteresētām valstīm un noslēdzot starptautiskos līgumus atbilstoši 1969.gada Vīnes konvencijai par starptautisko līgumu tiesībām.¹⁰⁷ Latvijā starptautisko līgumu noslēgšanu regulē likums „Par Latvijas Republikas starptautiskajiem līgumiem”, paredzot arī līgumu slēgšanu par valsts robežu¹⁰⁸ kā atsevišķu līgumu veidu - **robežlīgumu**.

Vispārējie starptautisko tiesību principi attiecībā uz valstu robežām noteikti 1975.gada Helsinku nobeiguma akta III sadaļā „Robežu neaizskaramība”, paredzot, ka dalībvalstis atturēsies no jebkādiem mēģinājumiem aizskart šīs robežas un jebkuras dalībvalsts teritorijas daļas vai visas teritorijas sagrābšanas.¹⁰⁹ Helsinku nobeiguma aktā tautu pašnoteikšanās tiesības nav minētas, taču to būtība ir atklāta 1989.gada Vīnes nobeiguma dokumentā iekļautajā teritoriālās integritātes principā¹¹⁰ un tautu tiesībās brīvi izvēlēties un attīstīt savas politiskās, sociālās, ekonomiskās un kultūras sistēmas, tāpat arī tiesības pieņemt savus likumus, administratīvos noteikumus, īstenot attiecīgu praksi un politiku.¹¹¹

Helsinku nobeiguma aktā nostiprinātais robežu **negrozāmības princips** atzīst *status quo* robežas par negrozāmām. Taču vienprātīgi tiek atzīts arī tas, ka robežas, kas noteiktas, pārkāpjot starptautiskās tiesības, netiek aizsargātas ar robežu negrozāmības principu. Atsaukšanās uz Helsinku nobeiguma aktu nozīmē arī atsaukšanos uz Rietumvalstu deklarācijām, kuras tika paustas līdz ar Helsinku nobeiguma akta pieņemšanu un uzsvēra Baltijas valstu tiesības atjaunot savu valstiskumu.

Jebkuras valsts robežu noteikšanā ir svarīgi tās noteikt uz savstarpēja divu vai vairāku pušu (valstu robežu krustpunktu noteikšanā) līguma pamata. Jāpiekrīt tiesību zinātnieces I.Ziemeles secinājumiem, ka izmaiņu veikšana līguma pantos ir pieļaujama no starptautisko tiesību viedokļa,

¹⁰⁶ Seskis J. Latvijas valsts izcelšanās pasaules kara notikumu norisē. Atmiņas un apcerējumi (1914.-1921.). Rīga: Sabiedrības „Balta” grāmatu apgāds, Rīgas paraugtipogrāfija, 1991, 154.lpp.

¹⁰⁷ Vīnes konvencija par starptautisko līgumu tiesībām: 23.05.1969.starptautisks dokuments. LR spēkā no 3.06.1993. LV, 2003. 3.apr., nr.52.

¹⁰⁸ Par Latvijas Republikas starptautiskajiem līgumiem: LR likums. LV, 1994. 26.jan., nr.11, 7.panta ceturtais punkts

¹⁰⁹ Griģeļonis J. Mūsdienu Starptautiskās un tirdzniecības tiesības. Starptautiskais civilprocess. 2.papild. izd. Rīga: Apgāds AGB, 2000, 109.lpp.

¹¹⁰ Concluding Document of the Vienna Meeting of the Conference on Security and Cooperation in Europe (CSCE) The Concluding Document of the Vienna Meeting of the CSCE was adopted 19 January 1989. Available: <http://web.archive.org/web/19990220113731/http://www.osceprag.cz/docs/chronos.htm> [skatīts 2013.g. 12.jūn.], (5) principl.

¹¹¹ Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības I. 3.pārstr. izd. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004, 293.lpp.

paturot prātā tos riskus, kas ir saistīti ar pušu diametrāli pretējiem viedokļiem jautājumā par šādas izmaiņas regulējošo juridisko bāzi, bet šādas izmaiņas konstitucionālajās tiesībās jānodod tautas nobalsošanai.¹¹²

Valsts robežas jēdziena pamatu veido valsts robežas režīms, kas garantē valsts robežas drošību un, pamatojoties uz šajā nodaļā analizēto, valsts robežas jēdziens būtu papildināms arī ar tādiem valsts robežas drošības principiem starptautisko tiesību aspektā kā: valsts robežas neaizskaramība; valsts robežas starptautiska atzīšana; valsts robežas starptautiska noteikšana; valsts robežas uzturēšana, ar ko jāsaprot kārtība, kādā, veicot starptautisko sadarbību, nodrošina atbilstoši starptautiskajiem līgumiem ierīkotās valsts sauszemes robežas saglabāšanu, kas, piemēram, Valsts robežas likumā (2009) nav iekļauti valsts robežas režīma noteikumos, bet diezgan virspusēji regulēti atsevišķā likuma pantā, no vienas puses, kā režīma noteikums, bet, no otras puses, kā šī režīma īstenošanas nepilnīgi atrunāta kārtība. Turklāt valsts robežas noteikšanā tik būtiski jēdzieni, kā delimitācija, demarkācija, redemarkācija, rektifikācija Valsts robežas likumā (2009) nav definēti, taču daži no tiem tiek izmantoti, nosakot valsts pārvaldes iestāžu kompetenci valsts robežas delimitācijā, demarkācijā un citās ar to saistītās darbībās, periodiski jaucot šos jēdzienus ar starptautiskajās tiesībās nepieņemtajiem terminiem, kā „uzmērīšana”, „nostiprināšana”, „iezīmēšana”, „atjaunošana”.¹¹³ Tie ieteikumi, kas no autora puses tika oficiāli sniegti Valsts robežas likuma (2009) projektam par minēto jēdzienu iekļaušanu likumā, netika ņemti vērā, kam par iemeslu pamatā bija nevēlēšanās uzņemties jebkādu papildus iniciatīvu likuma terminoloģijas izstrādē, attiecinot to uz Ārlietu ministrijas (turpmāk – ĀM) kompetenci.¹¹⁴ Savukārt termins „starpvalstu demarkācijas komisija”¹¹⁵ Valsts robežas likumā (2009) ieviests pēc Ģeotelpiskās informācijas aģentūras ierosinājuma, paredzot, ka starpvalstu demarkācijas komisiju uzdevumi un pienākumi, t.sk. saistībā ar robežas noteikšanu, atjaunošanu, grozīšanu utt., tiks noteikti starptautiskajos līgumos par valsts robežas režīmu un valsts robežas uzturēšanas kārtību,¹¹⁶ kas līdz 2014.gadam vēl nebija noslēgti ne ar vienu kaimiņvalsti, izņemot ar Baltkrieviju 2013.gadā.¹¹⁷

¹¹² Ziemele I. Latvijas – Krievijas valsts robežas jautājums un Latvijas nepārtrauktības doktrīna. Jurista Vārds, 2008, nr.27, 15.lpp.

¹¹³ Gaveika A. Scope of State Boarder Concept and Other Key Concepts of Determining State Border. International scientific conference "The Quality of Legal Acts and its Importance in Contemporary Legal Space" 4 - 5 October, 2012. Rīga: University of Latvia Press, 2012, p.207.-215.

¹¹⁴ Par LR valsts robežas likuma normu komentēšanu; VRS 2010.g. 21.jan. Robežapsardzības pārvaldes priekšnieka atbildes vēstule nr.23/1-1/364, (nepublicēta).

¹¹⁵ Definējums „starpvalstu demarkācijas komisija” ir neprecīzs, jo praksē Latvijas valsts robežas demarkācijā tiek lietots termins „(Jaukta vai kopīgā) demarkācijas komisija”. Sk. arī: Fogels A. Modernās starptautiskās tiesības. Rīga: Zvaigzne ABC, 2009, 176.lpp.

¹¹⁶ Par LR valsts robežas likuma normu komentēšanu; VRS 2010.g. 21.jan. Robežapsardzības pārvaldes priekšnieka atbildes vēstule nr.23/1-1/364, (nepublicēta).

¹¹⁷ Latvijas Republikas valdības un Baltkrievijas Republikas valdības līgums par Latvijas - Baltkrievijas valsts robežas režīmu. 10.04.2013. starptautisks dokuments. Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/lv/Arpolitika/bilateral/?branch=3&mode=out&state=ALL&status=0> [skatīts 2013.g. 7.jūn.].

Valsts robežas noteikšana daļēji ir reglamentēta Valsts robežas likumā (2009),¹¹⁸ kurā visai nesistematizēti ir formulēti atsevišķi valsts robežas noteikšanas kārtības un secības noteikumi, bet nav definēti valsts robežas noteikšanas galvenie principi,¹¹⁹ kas Latvijai kā starptautisko tiesību subjektam un ANO loceklei¹²⁰ būtu jāievēro, iekļaujot tos Valsts robežas likumā (2009): nacionālās drošības un starptautiskās drošības nodrošināšana; valstu suverenitātes, teritoriālās nedalāmības un robežu neaizskaramības savstarpēja respektēšana un cieņa; daudzpusēja un savstarpēji izdevīga sadarbība starp suverēnām valstīm; miermīlīga valstu robežu strīdu noregulēšana; valstu līdztiesība un neiejaukšanās citu valstu iekšējās lietās.

Starptautiskajā praksē valsts robežas noteikšana notiek vairākos etapos. Pirmais etaps ir valsts robežas **delimitācija** (latīņu val. „*delimitation*” – noteikšana, uzstādīšana) - starptautiska vienošanās par divu vai vairāku valstu savstarpējām robežām un to iezīmēšanu ģeogrāfiskā kartē – robežlīguma pielikumā.¹²¹ Turklāt kartē iezīmētā valsts robežas līnija tiek detalizēti aprakstīta pielikumā arī tekstuālā veidā. Līdzīgi delimitācijas jēdzienu skaidro arī prof. J.Bojārs: „Robežas delimitācija ir robežas nospraušana uz kartes pēc starptautiskā līguma noteikumiem, detalizēti aprakstot pielikumā robežas atrašanās vietu un piesaistes dabā.”¹²² Ar delimitāciju jāsaprot valsts robežas detalizēts apraksts robežlīgumā un maksimāli precīzs valsts robežas līnijas apzīmējums speciālās topogrāfiskās kartēs, kuras ir robežlīguma pielikumā. Dr. A.Fogels delimitāciju skaidro kā valsts robežas noteikšanu starptautiskā līgumā un tās iezīmēšanu ģeogrāfiskā kartē, pieliekot arī robežlīnijas aprakstu.¹²³ Citos avotos par delimitāciju tiek uzskatīta valsts robežas līnijas iezīmēšana liela mēroga kartēs ar precīzu reljefa, hidrogrāfijas, apdzīvotu vietu atspoguļojumu. Gala delimitācijas dokuments ir līgums par valsts robežu (robežlīgums), kas jāratificē abās vai vairākās līguma dalībvalstīs,¹²⁴ valsts robežas apraksts un karte. Karte ar iezīmēto valsts robežas līniju ir līguma par valsts robežas delimitāciju neatņemama sastāvdaļa.¹²⁵ Valsts robežas likums (2009) delimitāciju nedefinē vispār, bet likuma 3.pantā valsts robežas noteikšanu, kas pēc būtības ir delimitācijas jautājums, nosaka kā demarkācijas komisijas kompetenci.

Pēc delimitācijas parasti tiek veikta **demarkācija** (fr.val. „*demarcation*” – norobežošana)¹²⁶ jeb, kā uzskata prof. J.Bojārs, tā ir valsts robežas nospraušana dabā, ko veic

¹¹⁸ Valsts robežas likums (2009), 3.pants.

¹¹⁹ „Principis (lat. *Principium* - pamats, pirmsākums) – kādas teorijas, mācības vai zinātnes, kā arī cilvēka pārliecības un darbības vadošā ideja, pamatnoteikums. Katrai tiesību aizsardzības iestādei ir ar likumu noteikti tās uzbūves un darbības pamatnoteikumi”. Dubure V., Fogels A., Fridrihsons I. u.c. Darba grupas vadītājs un redaktors Krastiņš I. Juridisko terminu vārdnīca. Rīga: NORDIK, 1998, 214.lpp.

¹²⁰ Fogels A. Modernās starptautiskās tiesības. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC, 2009, 37.-45.lpp.

¹²¹ Svešvārdu vārdnīca, 25000 vārdu un terminu. Kalniņa I., Čerņevska I., Kalniņa I. u.c. Rīga: Avots, 163.lpp.

¹²² Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības I. 3.pārstr. izd. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC, 2004, 308.lpp.

¹²³ Fogels A. Modernās starptautiskās tiesības. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC, 2009, 176.lpp.

¹²⁴ Большой юридический словарь. Под ред. Сухарева А.Я., Крутских В.Е. Москва: ИНФРА, 2004, с.145.

¹²⁵ Залесский А.Р., Соболевский В.Г. Унифицированный словарь терминов, применяемых в пограничных войсках. Минск: Харвест, 2003, с.36.

¹²⁶ Svešvārdu vārdnīca 25000 vārdu un terminu. Kalniņa I., Čerņevska I., Kalniņa I. u.c. Rīga: Avots, 164.lpp.

robežvalstu jauktās komisijas, iezīmējot robežu ar speciālām robežzīmēm. Robežas demarkācija tiek fiksēta speciālā protokolā ar aprakstiem, shēmām un fotouzņēmumiem.¹²⁷ Dr. A.Fogels uzskata, ka demarkācija ir valsts robežas iezīmēšana dabā ar attiecīgām robežzīmēm, ko izdara īpaša no robežvalstu pārstāvjiem izveidota jaukta komisija saskaņā ar starptautisko līgumu un delimitācijas materiāliem.”¹²⁸ Citā ārzemju zinātniskajā avotā par demarkāciju tiek uzskatīta valsts robežas līnijas noteikšana un iezīmēšana apvidū ar robežzīmēm saskaņā ar līgumiem par valsts robežas delimitāciju un to pielikumos esošajām kartēm un robežas līnijas aprakstiem.¹²⁹ Tātad par demarkāciju jāuzskata precīza valsts robežas noteikšana dabā ar robežzīmēm, pamatojoties uz delimitācijas līgumiem un to pielikumā esošajām topogrāfiskajām kartēm ar valsts robežas līnijas iezīmējumu dabā un valsts robežas līnijas atrašanās dabā tekstuālu aprakstu.

Ar demarkācijas jēdzienu cieši saistīts arī **demarkācijas līnijas** jēdziens, kura juridiski saturiskais piepildījums ir minimāls, jo ar demarkācijas līniju saprot līniju divu vai vairāku valstu apstrīdamā teritorijā līdz robežlīguma slēgšanai par pastāvīgu valsts robežu. Šāds termins varēja būt izmantots arī Latvijas un kaimiņvalstu praksē, piemēram, attiecībā uz Latvijas - Krievijas robežu līdz robežlīguma noslēgšanai, kaut arī nevienā divpusējā starpvalstu līgumā ar Krieviju kopš Latvijas neatkarības atgūšanas šis termins netiek lietots. 1994.gada Latvijas Republikas valsts robežas likumā¹³⁰ Latvija vienpusēji paredzēja „demarkācijas līnijas” terminu, kaut gan starptautisko attiecību praksē tas tiek lietots visai plaši,¹³¹ t.sk. arī laikā, kad Latvija ar Krieviju noslēdza pamiera līgumu 1920.gada 1.februārī.¹³² Latvijas tiesību zinātnē šim jēdzienam nav veltīta pienācīga uzmanība.

Pie valsts robežas noteikšanas un iezīmēšanas etapiem pieskaita arī tādus procesus kā valsts robežas **rektifikācija** un **redemarkācija**, kas var notikt pēc kāda laika, kad jau bija veikta valsts robežas demarkācija. Prof. J.Bojārs redemarkāciju traktē kā valsts robežas atjaunošanu dabā saskaņā ar esošajiem līgumiem, bojāto robežzīmju atjaunošanu, jauna robežas apraksta un protokolu izstrādāšanu.¹³³ Šis skaidrojums otrajā daļā, kas attiecas uz jauna robežas apraksta izstrādāšanu, ir neprecīzs, jo apraksts pamatā paliek nemainīgs, bet ar protokolu, ja tas nepieciešams, tiek dokumentētas atsevišķas izmaiņas aprakstā sakarā ar robežzīmju atjaunošanu, tātad redemarkāciju. A.Fogels uzskata, ka redemarkācija ir robežlīnijas savešana kārtībā, atjaunojot vai remontējot laika

¹²⁷ Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības I. 3.pārstr. izd. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004, 308.lpp.

¹²⁸ Fogels A. Modernās starptautiskās tiesības. Rīga: Zvaigzne ABC, 2009, 176.lpp.

¹²⁹ Большой юридический словарь. Под ред. Сухарева А.Я., Крутских В.Е. Москва: ИНФРА, 2004, с.145.

¹³⁰ „Vietās, kur valsts robeža neatbilst līdz 1940.gada 16.jūnijam noslēgtajiem starpvalstu līgumiem, tā līdz jauna starpvalstu līguma noslēgšanai atzīstama par pagaidu demarkācijas līniju. Uz to attiecināmas visas šajā likumā ietvertās normas, kas ir spēkā attiecībā uz valsts robežu.” Latvijas Republikas valsts robežas likums. (turpmāk - **Valsts robežas likums (1994)**): LR likums. LV, 1994. 27.okt., nr.132, 2.panta otrā daļa

¹³¹ The free Dictionary by Farlex. Pieejams: <http://www.thefreedictionary.com/line+of+demarcation> [aplūkots 2012.gada 7.martā].

¹³² „Demarkācijas līniju starp Latvijas un Krievijas armijām faktiski nosaka frontes līnija,..”. Feldmanis A.E. Mašļenku traģēdija – Latvijas traģēdija. Talsi: Talsu tipogrāfija, 2000, 12.lpp.

¹³³ Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības I. 3.pārstr. izd. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004, 308.lpp.

gaitā bojātās robežzīmes, nomainot robežzīmes ar cita tipa robežzīmēm, uzstādot papildzīmes,¹³⁴ pārbaudot un atsevišķos gadījumos arī precizējot demarķēto robežlīniju. Arī šis skaidrojums frāzē „robežlīnijas savešana kārtībā” ir neprecīzs, jo, pirmkārt, robežlīnija ir ģeometrisks jēdziens un vairāk būtu pareizs attiecībā uz topogrāfiskajām kartēm, otrkārt, dabā robežlīnija vairumā gadījumu vizuāli vispār nav redzama, jo lielākoties tiek demarķēta ar robežzīmēm, kur katra robežzīme var sastāvēt no abu kaimiņvalstu robežstabiem, starp kuriem tieši uz valsts robežas līnijas atrodas poligonometriskie¹³⁵ jeb centrālie stabiņi, kā tas ir uz valsts robežas ar Krieviju un Baltkrieviju. Savukārt „robežlīnijas savešana kārtībā” nozīmē valsts robežas joslas¹³⁶ uzturēšanu,¹³⁷ ar kuru jāsaprot valsts robežas joslas attīrīšana no kokiem un krūmiem, aprīkošana ar inženiertehniskajām būvēm (tiltiņiem, takām u.tml.), bet dažkārt - arī veicot valsts robežas joslas uzaršanu. Tātad redemarkācija ir valsts robežas demarkācijas pārbaude apvidū un atjaunošana ar robežzīmēm saskaņā ar robežlīgumu, valsts robežas līnijas aprakstu, topogrāfiskajām kartēm, robežzīmju protokoliem, redemarkācijas nosacījumu un kārtības normatīvo regulējumu. Redemarkācija iekļauj arī nozaudēto, bojāto robežzīmju atjaunošanu un remontu, papildus robežzīmju uzstādīšanu, robežzīmju jaunu topogrāfisko karšu, valsts robežas līnijas atsevišķu posmu aprakstu izmaiņu protokolu un robežzīmju protokolu sastādīšanu.

Valsts robežas noteikšanas un demarķēšanas aspektā būtisks ir arī **rektifikācijas** jēdziens, kuram Latvijas tiesību zinātnieki vispār nav pievērsuši uzmanību. Savukārt saskaņā ar citu valstu¹³⁸ tiesību zinātnieku skaidrojumiem,¹³⁹ tos papildinot, par rektifikāciju jāuzskata valsts robežas līnijas nenozīmīga grozīšana vai precizēšana, kas ir saistīta ar nepieciešamību tās novirzei apvidū no stāvokļa, kāds iepriekš bija noteikts robežlīgumā. Valsts robežas rektifikāciju, pirms tam veicot attiecīgo valsts robežas posmu delimitāciju, izmanto jaunu robežšķērsošanas vietu, tuneļu, hidroelektrostaciju, tiltu un citu būvju celtniecības gadījumos, kā arī starpvalstu citu saimniecisko interešu apmierināšanai uz valsts robežas vai tās tiešā tuvumā.¹⁴⁰

Pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas¹⁴¹ viens no galvenajiem uzdevumiem bija atjaunot valsts robežu. 1990.gadā Ministru padome (turpmāk – MP) pieņēma lēmumu, ar kuru noteica, ka

¹³⁴ Autora piebilde: Šādas robežzīmes pēc vispārpieņemtas klasifikācijas demarķēšanā nepielieto.

¹³⁵ Latvijas Republikas valdības un Baltkrievijas Republikas valdības līgums par Latvijas – Baltkrievijas valsts robežas režīmu (projekts). Pieejams: www.mk.gov.lv/doc/2005/IEMSI_191211_Baltkrievija.3295.docx [skatīts 2012.gada 9.martā], 5.pants.

¹³⁶ Noteikumi par Latvijas Republikas valsts robežas joslu, pierobežas joslu un pierobežu, kā arī pierobežas, pierobežas joslas un valsts robežas joslas norādījuma zīmju un informatīvo norāžu paraugiem un to uzstādīšanas kārtību; MK 2012.gada 14.augusta noteikumi nr.550. LV, 2012, 18.aug., nr.129, 2.punkts.

¹³⁷ Valsts robežas likums (2009), 5.panta otrā daļa.

¹³⁸ Комментарий к закону „О Государственной границе Республики Беларусь”. Павловский А.А., Ковалёв Е.П., Ермолович В.Ф. и др. Минск: Амалфея, 2003, с.37, 38.

¹³⁹ S.K.Das. Encyclopedia Dictionary of Public Administration. (1 Vol). New Delhy: Sarup & Sons, 2007, p.84.

¹⁴⁰ Залесский А.Р., Соболевский В.Г. Унифицированный словарь терминов, применяемых в пограничных войсках. Минск: Харвест, 2003, с.136.

¹⁴¹ Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu: LPSR AP 1990.gada 4.maija deklarācija. Ziņotājs, 1990, nr.20, 4.punkts.

Latvijas valsts sauszemes robežas atjaunojamas visā to garumā, kādas tās bija līdz 1940.g. 16.jūnijam,¹⁴² nosakot pasākumus valsts robežas noteikšanas pirmajai fāzei – valsts robežas apsekošanai, kas, pretēji lēmumā noteiktajam, tika ierobežota tikai ar Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas (turpmāk – LPSR) administratīvajām robežām, neiekļaujot šajā apsekošanā bijušo Abreni ar tās sešiem pagastiem.¹⁴³ Apsekošanas darbi bija pabeigti jau 1992.gadā. Šie darbi bija vajadzīgi, lai valsts robežu varētu pārņemt Aizsardzības ministrija (turpmāk – AM) un ĀM varētu uzsākt divpusējās sarunas ar visām četrām Latvijas kaimiņvalstīm par valsts robežas atjaunošanu vai noteikšanu. Tam sekoja pasākumi par valsts robežas joslas zemes atsavināšanu un nodošanu AM rīcībā.¹⁴⁴ Tā ar Igauniju jauktā komisija, kas bija izveidota saskaņā ar Latvijas un Igaunijas līgumu par valsts robežas atjaunošanu,¹⁴⁵ uzsāka savu darbu 1992.gada 17.jūlijā un pabeidza to 1999.gada 21.decembrī.¹⁴⁶

Latvijas un Lietuvas valsts robežas redemarkācija tika veikta, pamatojoties uz 1993.gada 29.jūnijā noslēgto Līgumu par valsts robežas atjaunošanu starp Latvijas Republiku un Lietuvas Republiku,¹⁴⁷ 1994.gada valsts robežas redelimitācijas dokumentiem, 1994.gada 17.maijā apstiprināto Instrukciju par valsts robežas redemarkāciju starp Latvijas Republiku un Lietuvas Republiku, Jauktās komisijas lēmumiem un citiem dokumentiem.¹⁴⁸

Secinājumi

1. Suverenitātes izpratne laika gaitā ir mainījusies. Minētā jēdziena kontekstā īpaši svarīga ir valsts funkciju deleģēšana „pārvalstiskām” organizācijām, par kādu ir kļuvusi ES ar tai piemītošo starptautiskās organizācijas statusu.

2. Savas teritorijas robežās (un dažos gadījumos arī ārpus tās) valsts īsteno savu teritoriālo virsvadību, kas ir viens no suverenitātes elementiem un iekļauj sevī šādas normas: valstij piederošos zemes un dabas resursus nevar izmantot cita valsts bez skaidri izteiktas valsts suverēna piekrišanas; valstij piespiedu kārtā nevar tikt atņemta tai piederošā teritorija; valsts teritorijas robežas ir neaizskaramas, un to neaizskaramību nosaka starptautisko tiesību pamatprincipi un starptautiskie līgumi; valsts bauda augstāko varu pār visām fiziskām un juridiskām personām, kuras atrodas tās teritorijā; valsts teritorijas ietvaros ir izslēgta jebkuras citas valsts publiskā vara, izņemot gadījumus,

¹⁴² Par pasākumiem, kas veicami, lai atjaunotu Latvijas Republikas sauszemes robežu; MP 1990.g. 23.augusta lēmums nr.108 (zaudējis spēku). Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=72712&from=off> [skatīts 2012.g. 9.martā].

¹⁴³ Par Abrenes pilsētas un sešu Abrenes apriņķa pagastu aneksijas neatzīšanu; LR AP 1992.gada 22.janvāra lēmums Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=72436> [skatīts 2013.g. 19.februārī].

¹⁴⁴ Par pasākumiem, kas veicami, lai nodrošinātu divpusēju starpvalstu līgumu izpildi par sauszemes robežas atjaunošanu; LR MP lēmums. LV, 1992. 4.maijs, nr.139.

¹⁴⁵ Par Līguma par valsts robežas atjaunošanu starp Latvijas Republiku un Igaunijas Republiku ratificēšanu: LR AP 1992.gada 9. jūnija lēmums. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=65315> [skatīts 2012.g. 9.martā].

¹⁴⁶ Par Latvijas Republikas un Igaunijas Republikas valsts robežas redemarkācijas dokumentu apstiprināšanu; MK 2001.g. 18.jūl. rīkojums nr.354. LV, 2001. 20.jūl., nr.110.

¹⁴⁷ Līgums par valsts robežas atjaunošanu starp Latvijas Republiku un Lietuvas Republiku: 29.06.1993. starptautisks dokuments. LV, 1993. 29.jūnijs, nr.84.

¹⁴⁸ Par Latvijas Republikas un Lietuvas Republikas valsts robežas redemarkācijas dokumentu apstiprināšanu; MK 2002.g. 10.aprīļa rīkojums nr.185. LV, 2002. 17.apr., nr.58.

kad valsts jurisdikcija var izplatīties arī ārpus valsts teritorijas, piemēram, attiecībā uz jūras, gaisa telpu, kosmiskajiem kuģiem un to ekipāžām, saviem pilsoņiem, diplomātiem, konsuliem un sava karaspēka kontingentu, atsevišķos gadījumos pat citu valstu teritorijā; augstākā valsts vara valsts teritorijā tiek īstenota ar valsts varas iestāžu sistēmu likumdevēja, izpildvaras, tiesu varas un administratīvajās jomās; valsts teritorija ir ne tikai ar valsts robežu norobežota telpa, kurā valsts īsteno savu varu, bet arī daba ar tās komponentēm – sauszemi, ūdeņiem, gaisa telpu, zemes dziļēm un dabas resursiem, kas tiek izmantoti tautsaimniecībā un veido valsts teritorijas materiālo pamatu.

3. Valsts teritoriju norobežo sauszemes, ūdens un gaisa robežas. Ar valsts teritoriju dažkārt tiek saprasta sauszemes vai ūdeņu virsma. Taču valstis, nosakot valstu robežas, gan robežlīgumos, gan nacionālajā normatīvajā regulējumā valsts robežas jēdzienā iekļauj savas jurisdikcijas izplatību ne tikai teritorijas kā virsmas, bet arī telpiskā izpratnē – zemes dziļēs tehnisko iespēju dziļumā un gaisa telpā (100 km augstumā virs jūras līmeņa).

4. Latvijas suverenitāte ir nostiprinājusies ne tikai gaisa telpas un robežu robežkontrolē, bet pat kosmiskajā telpā, ko apliecina līgums starp Latviju un Eiropas Kosmosa aģentūru ar mērķi nodibināt tiesisko pamatu pušu sadarbībai kosmosa izpētē, miermīlīgā izmantošanā un kopīgu interešu projektu īstenošanā.

5. Telpiskā izpratnē frāze „ar šo līniju sakrītoša vertikāla virsma” Latvijas valsts robežas definējumā, kā arī citu valstu attiecīgajos definējumos nav absolūti precīza, jo sakarā ar to, ka zemeslode ir lodveida formā, ar valsts robežas līniju sakrītošā vertikālā virsma nedrīkstētu būt absolūti vertikāla. Tādā gadījumā jāpieņem, ka konkrētā valsts atsakās no ievērojamas savas gaisa telpas daļas, bet nepamatoti pievieno, iespējams, citas kaimiņvalsts zemes dziļu telpu. Vārds „virsma” valsts robežas definējumā nav precīzs un no ģeometrijas terminoloģijas viedokļa ir jāaizstāj ar „plakne” vai „šķēlējplakne”.

6. Attiecībā uz Latvijas valsts jurisdikcijas jautājumiem Baltijas jūrā aktuāls ir jautājums par pieguļošo zonu, kurai ir noteikts atsevišķs normatīvais regulējums JTK. Taču pieguļošā zona nav paredzēta un nav noteikta Latvijas normatīvajā regulējumā.

7. Divpusējo līgumu par valsts robežas režīmu sagatavošanā valsts robežas noteikšanas pamatjēdzienu saturam un interpretācijai ir būtiska loma valsts robežas drošības un neaizskaramības garantēšanā, un draudzīgām uz savstarpēju sadarbību balstītām kaimiņvalstu attiecībām.

8. Valsts robežas likums (2009) nosaka valsts robežas režīmu, kas pamatā ietver vienīgi valsts robežas šķērsošanas kārtību. Ievērojot starptautisko tiesību principus un citu valstu pieredzi, valsts robežas režīms būtu papildināms ar tādiem valsts robežas režīma noteikumiem, kas būtu iekļaujami gan nacionālajā normatīvajā regulējumā, gan divpusējos valsts robežas režīma līgumos ar kaimiņvalstīm: robežincidentu miermīlīgas atrisināšanas kārtība; valsts robežas starptautiskā atzīšana; valsts robežas starptautiska noteikšana; valsts robežas uzturēšana, ar ko jāsaprot kārtība,

kādā, veicot starptautisku sadarbību, nodrošina atbilstoši noslēgtajiem starptautiskajiem līgumiem ierīkotās valsts sauszemes robežas saglabāšanu.

9. Valsts robežas noteikšanā jāievēro šādi principi, kas jāiekļauj nacionālajā regulējumā: Latvijas Republikas nacionālās drošības un starptautiskās drošības nodrošināšana; valstu suverenitātes, teritoriālās nedalāmības un robežu neaizskaramības savstarpēja respektēšana un cieņa; daudzpusēja un savstarpēji izdevīga sadarbība starp suverēnām valstīm; miermīlīga valstu robežu strīdu noregulēšana; valstu līdztiesība un neiejaukšanās citu valstu iekšējās lietās.

10. Delimitācija ir valsts robežas detalizēts apraksts robežlīgumā un maksimāli precīzs valsts robežas līnijas apzīmējums speciālās topogrāfiskās kartēs, kuras ir robežlīguma pielikumā.

11. Demarkācijas līnija ir dabā iezīmēta vai neiezīmēta līnija divu vai vairāku valstu apstrīdamā teritorijā līdz robežlīguma slēgšanai par pastāvīgu valsts robežu.

12. Redemarkācija ir valsts robežas demarkācijas pārbaude apvidū un atjaunošana ar robežzīmēm, pamatojoties uz iepriekš sastādītajiem divpusējiem dokumentiem: valsts robežas līnijas aprakstu, topogrāfiskajām kartēm, robežzīmju protokoliem, redemarkācijas nosacījumu un kārtības normatīvo regulējumu.

13. Valsts robežas rektifikācija ir nenozīmīga valsts robežas līnijas grozīšana vai precizēšana saistībā ar nepieciešamību tās novirzei apvidū no stāvokļa, kāds iepriekš bija noteikts robežlīgumā.

2. ŠENGENAS TIESĪBU KOPUMA PAMATNOSTĀDNES ATTIECĪBĀ UZ DALĪBVALSTU ROBEŽĀM

2.1. Eiropas Savienības ārējo robežu institūta izveidošanās tiesiskie priekšnoteikumi

Jebkurā personu migrācijas procesā tiek skarti cilvēktiesību jautājumi,¹⁴⁹ bet ES - arī attiecībā uz ES pilsoņa institūtā paredzētajām tiesībām uz pārrobežu brīvu pārvietošanos.¹⁵⁰ Cilvēktiesību normatīvajam regulējumam ir vistiešākā ietekme un nozīme valstu robežu un robežkontroles normatīvā regulējuma daļā, kas attiecas uz galveno valsts robežas režīma komponenti – kārtību, kādā personas šķērso valstu robežas.

ANO **Vispārējo cilvēktiesību deklarācijā** ir pasludināts, ka katram cilvēkam ir tiesības atstāt jebkuru, arī savu valsti un atgriezties savā valstī, ikvienas valsts teritorijā ir tiesības brīvi pārvietoties un izvēlēties dzīvesvietu, meklēt patvērumu no vajāšanas citās valstīs¹⁵¹ un izmantot šo patvērumu,¹⁵² izņemot gadījumus, kad tas tiek vajāts par nepolitiskiem noziegumiem vai par noziegumiem, kuri ir pretrunā ar ANO pamatprincipiem un mērķiem. Cilvēktiesību deklarācijā jākonstatē arī netieša migrācijas procesus ierobežojošā norma: „Īstenojot savas tiesības un brīvības, katram cilvēkam ir jāpakļaujas tikai tiem ierobežojumiem, kas noteikti likumā un kuru vienīgais mērķis ir pienācīgi atzīt un cienīt citu cilvēku tiesības un brīvības, kā arī apmierināt morāles, sabiedriskās kārtības un vispārējās labklājības taisnīgās prasības demokrātiskā sabiedrībā”.¹⁵³

ANO **Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām** nosaka, ka katram cilvēkam nedrīkst patvaļīgi atņemt tiesības iebraukt savā valstī un katram, kurš likumīgi atrodas kādas valsts teritorijā, ir tiesības brīvi pārvietoties un izvēlēties dzīvesvietu šajā teritorijā un ka minētajām tiesībām nedrīkst būt nekādu ierobežojumu, atskaitot tos, kas paredzēti likumā un ir saistīti ar valsts drošības, sabiedriskās kārtības, iedzīvotāju veselības un tikumības vai citu cilvēku tiesību un brīvības aizsardzību,¹⁵⁴ kas salīdzinājumā ar ES tiesību analogiskajām normām paredz

¹⁴⁹ Gaveika A. Šengenas konvencijas nozīme Eiropas Savienības pilsoņu cilvēktiesību un tiesībaizsardzības garantēšanā. Latvijas Policijas akadēmijas (turpmāk – **LPA**) studējošo V zinātniskā konference 10.05.2007. Studējošo raksti III. Rīga: LPA, 2007, 95.-110.lpp.

¹⁵⁰ Ģenerālvokātes E. Šarpstones [*ELEANOR SHARPSTON*] secinājumi, sniegti 2010.g. 30.sep. Lietā C-34/09 *Gerardo Ruiz Zambrano* prēt *Office national de l'emploi (ONEM)(Tribunal du travail de Bruxelles* (Beļģija). Pieejams:

http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?jsessionid=9ea7d0f130d579602a5cb7c54e6881eba99671f2e7c6.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4Oa3qLe0?doclang=LV&text=&pageIndex=0&part=1&mode=&docid=82590&cid=1640597 [skatīts 2013.g. 15.febr.], Secinājumi, 173.punkts.

¹⁵¹ Vispārējā cilvēktiesību deklarācija: ANO Ģenerālā Asambleja (turpmāk – **GA**), 1948. 10.dec. Pieejams: <http://www.humanrights.lv/doc/vispaar/vispcd.htm> [skatīts 2012.g. 10.martā]. Par Latvijas Republikas pievienošanos starptautisko tiesību dokumentiem cilvēktiesību jautājumos: deklaratīvs akts bez juridiska spēka. LR AP 1990.gada 4.maija deklarācija (politisks dokuments). Ziņotājs, 1990. 24.maijs, nr.21., 7., 9., 13 un 14.pants.

¹⁵² Konvencija par bēgļa statusu: 28.07.1951. starptautisks dokuments. LR spēkā no 29.10.1997. LV, 1997. 4.jūl., nr.171/174, 1.pants.

¹⁵³ Cilvēktiesību deklarācija, 29.panta otrais apakšpunkts.

¹⁵⁴ Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām. 16.12.1966. starptautisks dokuments. LR spēkā no 22.09.1994. LV, 2003. 24.apr., nr.61, 12.pants.

ievērojami plašāku ierobežojumu ietvaru nekā vienīgi draudi sabiedriskai kārtībai vai drošībai un valsts drošībai, kā savos secinājumos, atsaucoties uz Padomes 1964.g. 25.febr. Direktīvu par īpašu pasākumu saskaņošanu attiecībā uz ārvalstnieku pārvietošanos un dzīvesvietu, kas ir attaisnojami ar sabiedrisko kārtību, valsts drošību un veselības aizsardzību,¹⁵⁵ norāda ģenerālvokāte J.Kokote (*Julian Kokott*). Secinājumu 2.punktā ģenerālvokāte, atsaucoties uz Šengenas konvencijas 96.pantu, norāda, ka par šādu apdraudējumu var būt:

- ārvalstnieks, kas notiesāts par noziedzīgu nodarījumu, par kuru paredzēta brīvības atņemšana vismaz uz vienu gadu;

- ārvalstnieks, par kuru ir pamats uzskatīt, ka viņš ir izdarījis smagus noziedzīgus nodarījumus, kas minēti Šengenas konvencijas 71.pantā (attiecībā uz narkotiku kontrabandu) vai par kuru ir pierādījumi, ka viņš ir nodomājis veikt šādus nodarījumus.¹⁵⁶

Turpmāk, atsaucoties uz tiesu praksi,¹⁵⁷ ģenerālvokāte norāda, ka personu brīvas pārvietošanās ierobežojumu var pamatot tikai tad, ja pastāv reāli un pietiekami smagi draudi sabiedrības pamatinteresēm.¹⁵⁸ Atšķirībā no Padomes 1964.g. 25.febr. Direktīvas 64/221/EEK, kurā līdztekus sabiedriskai kārtībai un valsts drošībai pietiekami konkrēti noteikts sabiedrības veselības apdraudējuma ietvars kā ieceļošanas atteikuma iemesls, Šengenas konvencijā šāds apdraudējums pie ieceļošanas atteikuma iemesliem netiek noteikts. Taču Šengenas konvencija pie ieceļošanas un robežšķērsošanas atteikuma iemesliem 5.panta 1.punkta „e”apakšpunktā paredz arī apdraudējumu starptautiskajām attiecībām, kas turpmāk konkrētāk netiek regulēts un ir interpretējams visai plaši. No starptautisko tiesību viedokļa ANO dalībvalstu pienākumi atbilstoši ANO Statūtiem neapstrīdami ir pārāki par jebkādu citu pienākumu, kas izriet no iekšējām vai starptautiskajām līgumtiesībām, tostarp tām valstīm, starp kurām ir arī Eiropas Padomes un ES dalībnieces, un kā norādīts Lietā T-315/01 *Yassin Abdullah Kadi* pret ES Padomi un EK, sabiedriskās kārtības un sabiedriskās drošības jēdziens ietver gan valsts iekšējo, gan ārējo drošību.¹⁵⁹

¹⁵⁵ Padomes 1964.gada 25.februāra Direktīva (64/221/EEK) par īpašu pasākumu saskaņošanu attiecībā uz ārvalstnieku pārvietošanos un dzīvesvietu, kas ir attaisnojami ar sabiedrisko kārtību, valsts drošību un veselības aizsardzību. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31964L0221:LV:HTML> [skatīts 2013.g. 10.maijā].

¹⁵⁶ Ģenerālvokātes J.Kokotes 2005.gada 10.marta secinājumi lietā C503/03. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62003CC0503:LV:PDF> [skatīts 2013.g. 10.maijā], 9.punkts.

¹⁵⁷ Eiropas Kopienų Tiesas 1975.gada 28.okt. spriedums Lietā 36/75 Rolands Rutili [*Roland Rutili*] pret iekšlietu ministru [*Ministre de l'intérieur*]. Parīzes Administratīvās tiesas [*Tribunal administratif de Paris*] lūgums Tiesai sniegt prejudiciālu nolēmumu (Sabiedriskā kārtība). Pieejams: www.vvc.gov.lv/export/sites/default/...spriedumi/61975J0036.doc [skatīts 2013.gada 10.maijā], 41.punkts.

¹⁵⁸ Ģenerālvokātes J.Kokotes 2005.gada 10.marta secinājumi lietā C503/03. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62003CC0503:LV:PDF> [skatīts 2013.gada 10.maijā].

¹⁵⁹ EST 2005.g. 21.sep. spriedums Lietā T-315/01 *Yassin Abdullah Kadi* pret ES Padomi un EK. Kopējā ārpolitika un drošības politika – Ierobežojoši pasākumi pret personām un organizācijām, kas ir saistītas ar Osamu bin Ladenu, Al-Qaida tīklu un Taliban – Kopienas kompetence – Līdzekļu iesaldēšana – Pamattiesības – Jus cogens – Tiesas kontrole – Prasība atcelt tiesību aktu. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62001TJ0315&lang1=en&type=NOT&ancre=> [skatīts 2013.g. 10.maijā], 3.,4.punkts.

ANO Deklarācijas par to personu tiesībām, kuras nav tās valsts pilsoņi, kurā viņas dzīvo 2.pants nosaka, ka deklarāciju nevar interpretēt kā ārvalstnieka prettiesiskās iebrukšanas un atrašanās kādā valstī attaisnošanu vai noteikt atšķirības starp pilsoņiem un ārvalstniekiem. Tomēr šādi likumi un noteikumi nedrīkst būt neatbilstoši valsts starptautiskajām saistībām, cilvēka tiesību jomu ieskaitot. Deklarācijas 5.pants nosaka, ka „saskaņā ar nacionālo likumdošanu un attiecīgu atļauju valsts teritorijā likumīgi dzīvojoša ārvalstnieka dzīvesbiedram, nepilngadīgajiem vai apgādībā esošajiem bērniem ir jāļauj pievienoties un palikt kopā ar ārvalstnieku”.¹⁶⁰ Taču iepriekš 1973.g. Direktīva 73/148/EEK par dalībvalstu pilsoņu pārvietošanās un dzīvesvietas Kopienā ierobežojumu atcelšanu saistībā ar uzņēmējdarbību un pakalpojumu sniegšanu noteica, ka dalībvalstis atceļ pārvietošanās un dzīvesvietas ierobežojumus attiecībā uz a) dalībvalsts pilsoņiem, kas jau darbojas vai vēlas uzsākt darbību citā dalībvalstī kā pašnodarbinātas personas vai kas vēlas attiecīgajā valstī sniegt pakalpojumus; b) dalībvalstu pilsoņiem, kas vēlas doties uz citu dalībvalsti kā pakalpojumu saņēmēji; c) minēto pilsoņu laulātajiem un bērniem, kas nav sasnieguši 21 gada vecumu, neatkarīgi no to pilsonības; d) minēto pilsoņu un to laulāto augšupējiem un lejupējiem radniekiem, kas ir viņu apgādībā, neatkarīgi no to pilsonības.¹⁶¹ Turpmāk pārvietošanās tiesību brīvības īstenošanā direktīva 2003/86/EK par tiesībām uz ģimenes atkalapvienošanu konkretizēja noteikumus attiecībā uz ģimenes locekļu statusa noteikšanu un bērnu tiesībām apvienoties ar ģimeni, taču paredzot dalībvalsts tiesības nepiešķirt uzturēšanās atļauju ģimenes loceklim, pamatojoties uz sabiedriskās kārtības vai valsts drošības, vai sabiedrības veselības apsvērumiem.¹⁶² Turklāt specifiskos gadījumos, kā norādīts EST spriedumā apvienotās lietās C-356/11 un C-357/11 LESD 20. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tas pieļauj, ka dalībvalsts atsaka trešās valsts pilsonim saistībā ar ģimenes atkalapvienošanu pieprasītu uzturēšanās atļauju, ja šī trešās valsts pilsoņa nodoms ir dzīvot kopā ar savu laulāto, arī trešās valsts pilsoni, kas likumīgi dzīvo šajā dalībvalstī, un bērna, kurš ir dzimis pirmajā laulībā un ir Savienības pilsonis, māti, kā arī kopā ar bērnu, kurš ir dzimis viņu pašu laulībā un arī ir trešās valsts pilsonis, ja vien tāds atteikums (tas ir jāpārbauda tiesai) attiecīgajam Savienības pilsonim nerada situāciju, kurā tiek liegta iespēja faktiski izmantot atbilstoši Savienības pilsoņa statusam piešķirtās tiesības. Direktīva 2003/86/EK 7. panta 1. punkta c) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka, neskatoties uz to, ka dalībvalstis var pieprasīt, lai

¹⁶⁰ Declaration on the human rights of individuals who are not nationals of the country in which they live (Deklarācija par to personu tiesībām, kuras nav tās valsts pilsoņi, kurā viņas dzīvo): ANO, 13.12.1985. LR spēkā no 24.03.1992. Pieejams: <http://www.un.org/documents/ga/res/40/a40r144.htm> [skatīts 2013.gada 15.febr., 2., 5.pants.

¹⁶¹ Padomes 1973.g. 21.maija Direktīva 73/148/EEK par dalībvalstu pilsoņu pārvietošanās un dzīvesvietas Kopienā ierobežojumu atcelšanu saistībā ar uzņēmējdarbību un pakalpojumu sniegšanu. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31973L0148:LV:HTML> [skatīts 2013.g. 15.febr.], 1.panta 1.punkts.

¹⁶² ES Padomes 2003.g. 22.sep. direktīva 2003/86/EK par tiesībām uz ģimenes atkalapvienošanu. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0086:LV:HTML> [skatīts 2013.g. 11.maijā], 6.panta 2.punkts.

apgādnieks pierāda, ka viņam ir stabili, pastāvīgi un pietiekami ienākumi, kas ļauj viņam apmierināt savas un viņa ģimenes locekļu vajadzības, šī iespēja ir jāizmanto, ievērojot ES Pamattiesību hartas 7.pantu un 24.panta 2. un 3.punktu, saskaņā ar kuru dalībvalstīm pieteikumi par atkalapvienošanos ir jāizvērtē bērnu interesēs neapdraudot šīs direktīvas mērķus.¹⁶³

Viens no būtiskākajiem nelegālo imigrāciju ierobežojošiem starptautiskajiem normatīvajiem aktiem ir ANO Konvencija 55/25 „**Pret transnacionālo organizēto noziedzību**”, kuras 3.pielikums ir **Protokols pret migrantu kontrabandu pa sauszemes, jūras un gaisa ceļu, kas papildina Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju pret organizēto noziedzību** (turpmāk – Protokols).¹⁶⁴ Protokolam ir būtiska nozīme arī no valstu robežu šķērsošanas tiesiskuma viedokļa, jo Protokola 11.panta ceturtajā daļā dalībvalstīm ir uzlikts pienākums noteikt sankcijas komercpārvadātājiem par Protokola 11.panta trešajā daļā minēto saistību pārkāpumiem. Latvijas Imigrācijas likumā ir noteikts, ka komercpārvadātājs par saviem līdzekļiem nogādā ārzemnieku atpakaļ valstī, no kuras viņš atvests, vai valstī, kas izsniegusi ceļošanas dokumentu, vai jebkurā citā valstī, kurā ārzemnieka ieceļošana ir garantēta. Jākonstatē, ka ne starptautisko tiesību, ne Latvijas mērogā jēdziens „*imigrants*” nav pietiekami skaidri definēts, neskatoties uz to, ka daudzās valstīs, t.sk. arī Latvijā,¹⁶⁵ ir diezgan plašs normatīvais regulējums nelegālās imigrācijas ierobežošanai. Vācijā par imigrantiem uzskata „personas, kuras šķērso robežu nolūkā apmesties valstī”, Japānā – „ārvalstniekus, kuri ieceļo no ārzemēm”, ASV – „ārvalstniekus, kuri ieceļoja uz likumīga pamata uz pastāvīgu dzīvi valstī”.¹⁶⁶ Saskaņā ar Latviešu valodas skaidrojošās vārdnīcas piedāvāto skaidrojumu „imigrants” ir ieceļotājs ārvalstnieks, kas apmetas citā valstī uz pastāvīgu dzīvi.¹⁶⁷

Personu pārvietošanās brīvību reglamentējošajos starptautiskajos normatīvajos aktos īpašu vietu ieņem starptautiskie normatīvie akti patvēruma jomā, jo tie vistiešākajā veidā ir saistīti ar cilvēktiesību ievērošanu un valstu robežu šķērsošanu. 20.gs. sākumā bēgļu problēma kļuva aktuāla visai cilvēcei un daudzas valstis humānu apsvērumu dēļ sāka uzņemties atbildību par bēgļu aizsardzību un palīdzību tiem.¹⁶⁸ Pēc ANO ĢA 1951.g. rezolūcijas tika izveidota ANO Augstākā komisāra bēgļu

¹⁶³ EST 2012.g. 6.dec. spriedums Apvienotās lietās *O., S. Pret Maahanmuuttovirasto* (C-356/11) un *Maahanmuuttovirasto, pret L.* (C-357/11). Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62011CJ0356:LV:HTML> [skatīts 2013.g. 11.maijā], 83.punkts.

¹⁶⁴ Pret transnacionālo organizēto noziedzību: ANO 15.11.2000. Konvencijas 55/25. 3.pielikums. Protokols pret migrantu kontrabandu pa sauszemes, jūras un gaisa ceļu, kas papildina ANO Konvenciju pret organizēto noziedzību. LR spēkā no 10.04.2003. LV, 2001. 29.sept., nr.87.

¹⁶⁵ Imigrācijas likums (turpmāk – **Imigrācijas likums**): LR likums. LV, 2002. 20.nov., nr.169, 2. un 21.pants.

¹⁶⁶ Тюркин М.Л. Международные стандарты как основа регулирования миграции населения. Монография. Москва: ВНИИ МВД России, 2004. Pieejams: <http://strani4ka.narod.ru/migration/5.doc> [aplūkots 2011.g. 3.nov.], c.33.

¹⁶⁷ Latviešu valodas skaidrojošā vārdnīca. Rīga: LU, 1993 - 2006, versija 1.8.2. Pieejams: <http://www.ailab.lv/Vardnica/> [aplūkots 2011.g. 6.dec.].

¹⁶⁸ Gromovs J. (PMLP). Patvēruma likuma komentāri. Rīga: Valsts Papīru spiestuve, 2009, 12.lpp.

jautājumos pārvalde (UNHCR)¹⁶⁹ un pieņemti šīs pārvaldes Statūti,¹⁷⁰ bet 1951.g. 28.jūn. bija pieņemta Konvencija par bēgļa statusu, kas konkretizēja un unificēja patvēruma starptautiskās normas, kļūstot par galveno starptautisko normatīvo aktu patvēruma jomā,¹⁷¹ uz kura tiesiskās bāzes tika pieņemts arī Patvēruma likums.¹⁷² Taču, neskatoties uz visai plašo patvēruma starptautisko un ES normatīvo regulējumu, patvēruma tiesību ļaunprātīga izmantošana uz ES ārējās robežas Latvijā turpina progresēt (2013.g. – 185 patvēruma iesniegumi, 61 patvēruma meklētājs atgriezts no ES valstīm, bēgļa vai alternatīvais statuss piešķirts 36 personām; 2012.g. – 193 iesniegumi, bēgļa vai alternatīvais statuss piešķirts 30 personām; 2009.g. – 57 iesniegumi, 2010.g. – 64 iesniegumi).¹⁷³ 2011.g. bija 335 patvēruma iesniegumi, bēgļa vai alternatīvais statuss piešķirts 27 personām (8%), atteikta jebkāda statusa piešķiršana – 171 personai (51%).¹⁷⁴ Patvēruma procedūras ļaunprātīga izmantošana lielākoties saistāma ar personu mēģinājumiem izmantot patvēruma procedūru, lai tranzītā turpinātu ceļu uz attīstītākajām valstīm, lai izvairītos no atbildības par valsts robežas nelikumīgu šķērsošanu, viltotu dokumentu izmantošanu vai kontrabandu, ko apliecina arī tiesu prakse, piemēram, Eiropas cilvēktiesību tiesas izskatītajā lietā „*Longa Yonkeu* pret Latviju”, kad minētā persona, šķērsojot Lietuvas robežu, bija aizturēta uz aizdomu pamata par viltotu dokumentu lietošanu, tika notiesāta, bet turpmāk lūdza patvērumu, pamatojot to ar bailēm no Kamerūnas varas iestāžu vajāšanas.¹⁷⁵

Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija (turpmāk - ECTK), it īpaši tās 4.protokolā,¹⁷⁶ kā viena no cilvēka tiesībām un pamatbrīvībām tika pasludināta personas brīva pārvietošanās, kas ir iekļauta arī Satversmē: „Ikvienam ir tiesības brīvi izbraukt no Latvijas. Ikviens, kam ir Latvijas pase, ārpus Latvijas atrodas valsts aizsardzībā, un viņam ir tiesības brīvi atgriezties Latvijā..”¹⁷⁷ Šo tiesību izmantošanā nedrīkst noteikt nekādus ierobežojumus, izņemot tos, kurus nosaka likums un kuri demokrātiskā sabiedrībā ir nepieciešami valsts un sabiedriskās drošības interesēs, lai uzturētu sabiedrisko kārtību, nepieļautu noziegumus, aizsargātu veselību un morāli vai lai aizsargātu citu cilvēku tiesības un brīvības.¹⁷⁸

¹⁶⁹ UNHCR The UN Refugee Agency. History of UNHCR A Global Humanitarian Organization of Humble Origins. Available: <http://www.unhcr.org/pages/49c3646cbc.html> [aplūkots 2012.g. 4.jan.].

¹⁷⁰ ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos pārvaldes statūti. Pieņemti ar 14.12.1950. ANO ĢA rezolūciju 428(V). Pieejams: http://www.tiesibsargs.lv/lat/tiesibu_akti/ano_dokumenti/?doc=238 [skatīts 2012.g. 4.jan.].

¹⁷¹ Konvencija par bēgļa statusu, 31.pagrāfs.

¹⁷² Patvēruma likums (turpmāk – **Patvēruma likums**): LR likums. LV, 2009. 30.jūn., nr.100.

¹⁷³ Robežkontroles un imigrācijas kontroles darbības analīze 2012, 2013. gadā. Rīga: VRS, 12.02.2014. (nepublicēts).

¹⁷⁴ Rjabcevs A. (PMLP sab. attiecību vadītājs). Par patvēruma meklētāju skaitu Latvijā 2011.g. Pieejams: http://www.vestnesis.lv/index.php?menu=doc&id=242632&laidiens_id=10919 [skatīts 2012.gada 19.janvārī].

¹⁷⁵ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2011.g. 15.nov. spriedums Lietā *Longa Yonkeu* pret Latviju.

Pieejams: www.at.gov.lv/files/docs/.../longa%20yonkeu-spriedums,15.11.2011.doc [skatīts 2013.gada 11.maijā], 1.Lietas apstākļi B punkts.

¹⁷⁶ Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. 04.11.1950. starptautisks dokuments. LR spēkā no 27.06.1997. LV, 1997. 13.jūn., nr.143/144, 4.protokola 2.pants.

¹⁷⁷ Satversmes 43., 97., 98.pants.

¹⁷⁸ ECTK, 2.pants.

Visi šie un arī citi starptautiskie normatīvie akti cilvēktiesību jomā satur universālu normu, kura nosaka, ka valstu pienākums ir cienīt un ievērot cilvēka pamattiesības un brīvības neatkarīgi no rases, dzimuma, valodas un reliģijas, ievērojot cilvēktiesību sekmēšanas principu, kas ir viens no starptautisko tiesību pamatprincipiem.¹⁷⁹ Līdz ar to dabiskās tiesības, kā cilvēktiesības, ir vairuma valstu tiesību sistēmās. Satversmes VIII nodaļā garantētās cilvēktiesības lielā mērā pārklājas ar ECTK uzskaitītajām cilvēktiesībām. Tomēr konvencijā ir arī tādas cilvēktiesības, kuras Satversmes 98.pantā tiešā redakcijā nav atrodamas - valsts pilsoņu izraidīšanas aizliegums¹⁸⁰ un ārzemnieku kolektīvās izraidīšanas aizliegums.¹⁸¹ Mūsdienās šīs normas ir kļuvušas par starptautisko paražu tiesību normām un ir attiecināmas ne tikai uz pilsoņiem, bet kopumā uz pavalstniekiem, kuriem ir „patiesa saikne”¹⁸² ar valsti. Turklāt izraidīšana jānošķir no izdošanas jēdziena,¹⁸³ kad izdošana tiek īstenota sakarā ar kriminālpārskāpumiem un var attiekties pat uz pilsoņiem, ja to paredz starptautiskās līgumsaistības.¹⁸⁴ Saskaņā ar Satversmes 89.pantu Latvija atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem, tostarp ievēro ECTK un Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru, kas ir visefektīvākais tiesību aizsardzības līdzeklis pasaulē,¹⁸⁵ nodrošinot arī Satversmes 98.panta personu brīvas pārvietošanās tiesības. Šajā gadījumā ES pilsoņu pienākums ir pilnībā respektēt ES tiesības, kuras kolīziju gadījumos prevalē ne tikai pār nacionālo likumu normām, bet arī nacionālajām konstitūcijām.¹⁸⁶ Doktrīna par ES tiesību pārākuma principu pār dalībvalstu konstitucionālajām normām ir piemērota Eiropas Kopienų Tiesas lietā *Internationale Handelsgesellschaft* [1970].¹⁸⁷

Atsevišķi tiesību eksperti uzsver, ka EK līgumā nav dots rakstisks pamattiesību uzskaitījums, bet tas ir noteikts Eiropas Pamattiesību Hartā. EST atsaucas uz ECTK, kura visām dalībvalstīm jāratificē pirms iestāšanās ES (ES līguma 2.pants), kaut arī ECTK nav ES primāro tiesību sastāvdaļa. ECTK sniedz interpretācijas palīg līdzekli un interpretācijas metodiku, kaut arī

¹⁷⁹ ANO Statūti. 1945.g. 26.jūn., Sanfrancisko. Pieejams: <http://www.humanrights.lv/doc/vispaar/anostat.htm> [skatīts 2012.g. 20.jūl.], 1.un 55.pants.

¹⁸⁰ Pilsonības likums: LR likums. LV, 1994. 11.aug., nr.93, 8.panta otrā daļa.

¹⁸¹ Latvija Eiropas Padomē – 10 gadi. Latvia in the council of Europe – 10 years. Krastiņš U. (sast.), Riekstiņa L. (red.). Rīga: EP Informācijas birojs, 2005, 47.-48.lpp.; Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 293.lpp.

¹⁸² Internationale Court of Justice. Nottebohm (Liechtenstein v. Guatemala). Judgment of 18 November 1953. Available: <http://www.icj-cij.org/docket/files/18/2057.pdf> [skatīts 2014.g. 8.jan.].

¹⁸³ Council of Europe: European Commission on Human Rights. *Cemal Kemal Altun v. Germany*, 12 March 1984. The UN Refugee Agency. Available: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b6f7c.html> [skatīts 2014.g. 8.jan.].

¹⁸⁴ Kriminālprocesa likums: LR likums. LV, 2005. 11.maijs, nr.74 ,696.pants.

¹⁸⁵ Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 14.lpp.

¹⁸⁶ Antoine - Gregoire J.L. Pamattiesību ievērošana Eiropas Savienībā. 2008. Pieejams: http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/citizen/respect/article_7173_lv.htm [aplūkots 2011.g. 20.sep.].

¹⁸⁷ Judgment of the Court of 17 December 1970. *Internationale Handelsgesellschaft mbH v Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel*. Reference for a preliminary ruling: Verwaltungsgericht Frankfurt am Main - Germany. Case 11-70. Available: http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&numdoc=61970J0011&lg=en [skatīts 2013.g. 16.jan.].

cilvēktiesību jomā vēl ir daudz neskaidrību. Vēl ir jānogaida, kādas tiesiskās izpausmes nākotnē būs ES Pamattiesību hartai, kaut arī EST ir iedibinājusi vairāku brīvību efektīvu aizsardzību, t.sk. arī pārvietošanās brīvības aizsardzību.¹⁸⁸

Personu brīvas pārvietošanās jomā nozīmīga ir **Eiropas Sociālā harta**¹⁸⁹ un Kopienas Harta par darbinieku sociālajām pamattiesībām,¹⁹⁰ kas ES pilsoņiem pamattiesībās paredzēja brīvu pārvietošanos, vienlīdzīgu izturēšanos un sociālo aizsardzību. Eiropas Sociālā harta vienotā dokumenta II daļā skaidri izklāsta individuālās, civilās, politiskās, ekonomiskās un sociālās tiesības,¹⁹¹ kuras bauda ES iedzīvotāji un kuru realizācijai ir nepieciešams vispirms atrisināt personu brīvas pārvietošanās jautājumus ES telpā.¹⁹² Taču Latvija ir ratificējusi Eiropas Sociālo hartu 2001.g. tikai otrās sadaļas desmit pantos, kas neiekļāva hartas 18. un it sevišķi 19.pantā skartās personu brīvās pārvietošanas normas, kuras daļēji ratificētas tikai 2013.gadā.¹⁹³

Kopsakarā ar personu brīvas pārvietošanās tiesībām, kas izrietēja no iepriekšminētajām starptautiskajām cilvēktiesībām, ES ārējo robežu institūta izveidi īpaši ietekmēja Eiropas integrācijas¹⁹⁴ procesi¹⁹⁵ (sk. arī 1., 2.pielikums). Attiecībā uz personu brīvas pārvietošanās tiesībām Ogļu un tērauda kopienas līgumā (*treaty*)¹⁹⁶ diezgan vispārināti un deklarātīvi tika skarts jautājums par dažām darbaspēka tiesībām,¹⁹⁷ neskarot dalībvalstu robežu šķērsošanas jautājumus.

Eiropas apvienošanās turpinājās ar Eiropas Ekonomiskās kopienas (turpmāk - EEK) un Eiropas Atomenerģijas kopienas dibināšanu Romas līgumā. EEK līguma trešajā sadaļā „Personu, pakalpojumu un kapitāla brīva aprīte” personu pārvietošanās brīvības un tiesības tiek skartas kopsakarā ar pakalpojumu un kapitāla pārvietošanos, paredzot, ka pārvietošanās brīvība nozīmē to, ka likvidē jebkādu dalībvalstu darba ņēmēju diskrimināciju pilsonības dēļ attiecībā uz nodarbinātību, ko var ierobežot, vienīgi pamatojoties uz **sabiedriskās kārtības**, valsts drošības vai

¹⁸⁸ Eiropas Savienības tiesību piemērošana. Rokasgrāmata praktizējošiem juristiem (2.papild. izd.). Elberts D., Freija I., Jarve K. u.c. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2008, 24.lpp.

¹⁸⁹ European Social Charter. Available: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/default_en.asp [skatīts 2012.g. 5.jan.]; Par Pārskatīto Eiropas Sociālo hartu: LR 2013.gada 14.februāra likums, LV, 2013, 26.febr., nr.40.

¹⁹⁰ The Community Charter of Fundamental Social Rights of Workers - December, 9th 1989. Available: http://www.aedh.eu/plugins/fckeditor/userfiles/file/Conventions%20internationales/Community_Charter_of_the_Fundamental_Social_Rights_of_Workers.pdf [skatīts 2012.g. 5.jan.], Title I, Fundamental Social Rights of Workers.

¹⁹¹ Council OF Europe. European Social Charter (Revised). Strasburg, 3.05.1996. European Treaties – CETS No.163.

¹⁹² Meinhards H. Eiropas Savienības Pamattiesību harta. Pirmais solis ceļā uz Eiropas konstitūciju. No: Cilvēktiesību žurnāls, nr.13/14, 2000, 247.lpp.

¹⁹³ Par Eiropas Sociālo hartu: LR likums. LV, 2001. 18.dec., nr.183, 2.pants.

Par Pārskatīto Eiropas Sociālo hartu: LR likums. LV, 2013. 26.febr., nr.40, 2.pants.

¹⁹⁴ „Integrācija: daļu apvienošana vienā veselā. tiesību jomā norisinās paralēli.”. Juridisko terminu vārdnīca. Dubure V., Fogels A., Fridrihsons I. u.c. Rīga: NORDIK, 1998, 87.lpp.

¹⁹⁵ Eiropas Savienības mazā enciklopēdija. Antāne I., Akers A., Konstantīnova I. u.c. Rīga: Valērija Belokoņa izdevniecība, 2003, 242.lpp.

¹⁹⁶ „Vārdu *treaty* tā pamatnozīmē attiecina uz līgumiem, kas tiek noslēgti starp valstīm. Latviešu valodā šādiem līgumiem īpaša nosaukuma nav. Tos tāpat dēvē par līgumiem”. Par līguma nosaukuma *treaty of accession* atbilstmi latviešu valodā; LZA 2003.g. 11.marta Terminoloģijas komisijas lēmums nr.20. LV, 2003, 15.apr., nr.58.

¹⁹⁷ Treaty Establishing „The European Coal and Steel Community” and annex I-III Paris, 18 April 1951, Wages and movement of workers. Available: <http://eur-lex.europa.eu/lv/treaties/index.htm#founding> [skatīts 2012.g. 12.jan.], Art.68-69.

veselības aizsardzības apsvērumiem.¹⁹⁸ Arī šajā līgumā dalībvalstu robežu jautājumi netiek skarti, taču akcentēti sabiedriskās kārtības, valsts drošības un veselības aizsardzības noteikumi iepriekšminēto brīvību īstenošanā, kas tika konkretizēti Padomes 1964.gada 25.februāra Direktīvas par īpašu pasākumu saskaņošanu attiecībā uz ārvalstnieku pārvietošanos un dzīvesvietu, kas ir attaisnojami ar sabiedrisko kārtību, valsts drošību un veselības aizsardzību normās.¹⁹⁹

1968.gadā līdz ar **Muitas Savienības** dibināšanu bija likvidētas pēdējās muitas barjeras.²⁰⁰ Tomēr šī ekonomiskā integrācija nebūtu iespējama bez efektīvām pārbaudēm, ko uz ārējām robežām veic muitas dienesti.²⁰¹ Kaut arī vēl netika konkrēti skats ārējo robežu režīms, tomēr EK uzsvēra ārējo robežu pastiprinātas kontroles nepieciešamību visu dalībvalstu interesēs.

Personu pārvietošanās brīvības sākotnējā nozīme sāka mainīties līdz ar 1985.g. **Šengenas līgumu** (pilnībā sāka darboties 1990.g., bet saistošs visām ES dalībvalstīm ar Amsterdamas līgumu 1998.g.)²⁰² un 1990.g. Šengenas līguma īstenošanas konvenciju jeb **Šengenas konvenciju** (sāka darboties 1995.g.).²⁰³ Sākotnēji līdz 1998.g. šie normatīvie akti darbojās atsevišķi no citiem Eiropas integrācijas procesiem, bet tagad tie ir spēkā lielākajā daļā Eiropas valstu, aptverot vairāk nekā 400 miljonus iedzīvotāju, teritoriju 4 268 633 km² platībā,²⁰⁴ un ir svarīgākie starptautiskie normatīvie akti personu brīvas pārvietošanās jomā. Šengenas līgums nenoteica **ne iekšējās robežas, ne ārējās robežas jēdzienus**, bet, lietojot terminu „dalībvalstu kopīgās robežas”, pārsvarā akcentēja dalībvalstu kopīgo robežu šķērsošanas un uzraudzības normas un 24.pantā noteica robežpārbaudu intensitātes pārceļšanu no dalībvalstu kopīgajām robežām uz ārējām robežām.²⁰⁵ Savukārt Šengenas konvencija pirmo reizi definēja **iekšējās robežas**, kas ir līgumslēdzēju pušu kopīgās sauszemes

¹⁹⁸ „It shall include the right, subject to limitations justified by reasons of public order, public safety and public health”. Treaty establishing the European Economic Community (Rome, 25 March 1957). Available:

<http://www.cvce.eu/viewer/-/content/cca6ba28-0bf3-4ce6-8a76-6b0b3252696e/en> [skatīts 2012.g. 12.jan.], Art.48.3.

¹⁹⁹ Padomes 1964.gada 25.februāra Direktīva (64/221/EEK) par īpašu pasākumu saskaņošanu attiecībā uz ārvalstnieku pārvietošanos un dzīvesvietu, kas ir attaisnojami ar sabiedrisko kārtību, valsts drošību un veselības aizsardzību. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31964L0221:LV:HTML> [skatīts 2013.g. 10.maijā].

²⁰⁰ Treaty establishing the European Economic Community (Rome, 25 March 1957). Available:

<http://www.cvce.eu/viewer/-/content/cca6ba28-0bf3-4ce6-8a76-6b0b3252696e/en> [skatīts 2012.g. 12.jan.], Art.9.

²⁰¹ EK. Transports un ceļošana. Pieejams: http://ec.europa.eu/news/transport/080701_1_lv.htm [skatīts 2012.g. 12.jan.].

²⁰² The Schengen Agreement of 14 June 1985. Agreement between the Governments of the States of the Benelux Economic Union, the Federal Republic of Germany and the French Republic on the gradual abolition of controls at the common frontiers. (Līgums starp Beniluksa Ekonomikas Savienības valstu Valdībām, Vācijas Federatīvās Republikas Valdību un Francijas Republikas Valdību par pakāpenisku kontroles atcelšanu pie kopīgām robežām). (turpmāk - **Šengenas līgums**). Available: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:42000A0922%2802%29:en:HTML> [skatīts 2012.g. 12.jan.].

²⁰³ Konvencija, ar ko īsteno Šengenas līgumu (1985.gada 14.jūnijs) starp Beniluksa Ekonomikas Savienības valstu Valdībām, Vācijas Federatīvās Republikas Valdību un Francijas Republikas Valdību par pakāpenisku kontroles atcelšanu pie kopīgām robežām. Ministru un valsts sekretāru kopīgā Deklarācija, tīkoties Šengenā 1990.gada 19.jūnijā. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:42000A0922%2802%29:LV:HTML> [skatīts 2012.g. 12.jan.].

²⁰⁴ Apap J. (head of the Justice and Home Affairs research unit at the Centre for European Policy Studies). Personu pārvietošanās brīvība. 2008. Pieejams:

http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/citizen/freedom/article_7175_lv.htm [aplūkots 2012.g. 12.jan.].

²⁰⁵ Šengenas līgums, 1., 3., 4., 6., 7., 24.pants.

robežas, to lidostas iekšējiem lidojumiem un to jūras ostas regulāriem pārvadājumiem tikai no ostām vai uz tām citu līgumslēdzēju pušu teritorijās, nepiestājot ostās ārpus šīm teritorijām, un definēja **ārējās robežas**, kas ir līgumslēdzēju pušu sauszemes un jūras robežas, kā arī lidostas un jūras ostas, kas nav iekšējās robežas.²⁰⁶ 1986.g. tika pieņemts **Vienotais Eiropas akts**, kura galvenais mērķis bija izveidot vienotu tirgu Eiropā, nosakot, ka iekšējais tirgus aptver „**telpu bez iekšējām robežām**”, kurā ir nodrošināta preču, personu, pakalpojumu un kapitāla brīva aprīte²⁰⁷ jeb četras pārvietošanās brīvības. 1992.g. 7.febr. tika parakstīts Māstrihtas līgums, ar kuru tika nodibināta ES un iedibināts ES pilsonības institūts, kas paredz ikvienam tās pilsonim brīvi pārvietoties, izglītoties, strādāt un ceļot jebkurā no ES dalībvalstīm.²⁰⁸ Tomēr tikai 1999.gadā Tampērē ES līderi vienojās par virkni specifisku pasākumu veikšanu, lai ES veidotos par vienotu “brīvības, drošības un taisnīguma telpu”, garantējot pamattiesības ES pilsoņiem²⁰⁹ un taisnīgu izturēšanos pret citu valstu pilsoņiem, legāli dzīvojošiem ES. Iespējams tāpēc atsevišķu tiesību ekspertu viedoklis par ES pilsonības institūtu nebija tik vienprātīgs pat Rietumeiropā: „...mēs ieejam valdības varas ērā. Mūs gaida izpildvaras noteiktas, varbūt pat cēzariski iekrāsotas politikas ēra.. jāpatur redzeslokā turp vedošā attīstība, un nevajadzētu to notuēt ar izplūdušām labklājības formulām, kā, piemēram, „pilsoņu Eiropa”, daudz precīzāks būtu apzīmējums „administrāciju Eiropa”.²¹⁰

Līdz ar ES pilsoņu tiesībām brīvi pārvietoties visā ES teritorijā, ievērojami palielinājās pārrobežu mobilitāte un līdz ar to saasinājās nepieciešamība pilnībā atteikties no personu pārbaudes procedūrām uz iekšējām robežām.²¹¹ 1997.g. ES dalībvalstis parakstīja Amsterdams līgumu, kas paredzēja atcelt atlikušās barjeras personu pārvietošanās brīvībai un garantēt drošību ES dalībvalstu teritorijā: „panākt līdzsvarotu un noturīgu attīstību, jo īpaši radot telpu bez iekšējām robežām”.²¹² Amsterdams līgums izvirzīja arī ideju par **Šengen acquis**²¹³ *communautaire*²¹⁴ jeb Šengenas *acquis* (no fr. val. - Šengenas tiesību kopums),²¹⁵ kas jāpārņem katrai dalībvalstij. Taču juridiskajā

²⁰⁶ Šengenas konvencija, 1.pants.

²⁰⁷ Single European Act (1986). Official Journal (turpmāk – **OJ**) L 169 of 29 June 1987. (sāka darboties 1987.g.). Available: <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/index.htm#other> [skatīts 2012.g. 12.jan.].

²⁰⁸ Treaty on European Union. OJ C191, 29 July 1992. (Līgums par ES. Māstrihta. Stājās spēkā 1993.g. 1.nov.). Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/lv/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html> [skatīts 2011.g. 14.dec.], 8a.pants.

²⁰⁹ Ievads Eiropas Savienības tiesībās: tiesu prakse un komentāri. Alehno I., Buka A., Butkevičs J. u.c. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 149.lpp.

²¹⁰ Dreier H. Das Europa der Administrationen. Frankfurter Allgemeine Zeitung, Num. 46, 2002, S.62.

²¹¹ Vildbergs H. J., Messeršmits K., Niedra L. Pilsonis tiesiskā valstī. Vācu konstitucionālo un administratīvo tiesību pamati. Rīga: SIA Eurofaculty, N.I.M.S., 2004, 160.lpp.

²¹² Treaty of Amsterdam. OJ C 340 of 10 November 1997. (turpmāk – **Amsterdams līgums**). Sāka darboties 1999.gadā). Pieejams:

http://extranjeros.empleo.gob.es/es/normativajurisprudencia/UnionEuropea/Tratados/documentos/amsterdam_en.pdf [skatīts 2012.g. 3.jan.], 1.daļas 1.pants.

²¹³ “*Acquis communautaire* sāns. *Acquis*, sin. *body of Community Law* – Kopienų tiesību aktu kopums”. Valsts valodas aģentūra. Glossary of European Union Terminology. Eiropas Savienības terminu vārdnīca. Baltiņš M. (priekšvārds). Rīga: Grāmatu apgāds „Madris”, 2004, 11.lpp.

²¹⁴ „*Schengen acquis* – Šengenų tiesību aktu kopums”. Turpat, 140.lpp.

²¹⁵ Angļu – latviešu Eiropas Savienības terminu vārdnīca. Švalkovska A., Veckrācis J., Lijeberga K. u.c. Rīga: UNDP, 2004, 12.-13.lpp.

literatūrā nav sastopams plašāks juridiski pamatots skaidrojums Šengenas *acquis* saturam un nozīmei.²¹⁶ ES Padome 1999.gadā definēja Šengenas *acquis* jēdzienu, saprotot ar to Šengenas līgumu un Konvenciju, pievienošanās protokolus, Šengenas Izpildu komitejas lēmumus un deklarācijas, Centrālās grupas lēmumus.²¹⁷

Valstu robežu nostiprināšanās un robežkontroles pastiprināšanās 20.gs. arvien vairāk ierobežoja starptautisko komunikāciju, ekonomiskos un kultūras sakarus starp daudzām Eiropas valstīm. Starptautiskā aprītē, it sevišķi no trešo valstu puses, bija parādījis tāds termins kā „*Fortress Europe*” (Eiropas cietoksnis),²¹⁸ kas pēc autora viedokļa ir pārspīlēts, jo ārējo robežu nostiprināšana ir nepieciešams nosacījums ne tikai ES un Šengenas līguma valstu, bet arī trešo valstu interesēs, nodrošinot tiesisko kārtību Eiropā, ierobežojot nelegālo imigrāciju un starptautisko noziedzību.

Personu brīvas pārvietošanās idejas turpmāko attīstību guva arī šādos normatīvajos aktos: Līgumā par Konstitūciju Eiropai,²¹⁹ EP 1999.g. lēmumā izveidot brīvības, drošības un tiesiskuma telpu (Tamperē); 2001.g. lēmumā izstrādāt ES Konstitūciju (Lākenā); 2002.g. lēmumā par kopējo migrācijas un patvēruma politiku (Seviļā),²²⁰ Hāgas programmā²²¹ (2005.g.), kuru varētu uzskatīt par nozīmīgāko konceptuālo dokumentu, sagatavojot Šengenas zonas paplašināšanos ar 10 ES dalībvalstīm, ieskaitot arī Latviju. 2007.gadā ES līderi panāca vienošanos par tā saucamo reformu līgumu, un to dēvē par **Lisabonas līgumu** (turpmāk - LESD).²²² Līgums izraisīja daudzas diskusijas par dalībvalstu suverenitātes saglabāšanas jautājumiem,²²³ tostarp arī Latvijā. Jāpiekrīt Satversmes tiesas viedoklim, ka LESD *expressis verbis* norāda uz dalībvalstu identitātes un suverenitātes respektēšanu, kas ir uzsvērtā vēl vairāk nekā spēkā esošajos līgumos.²²⁴ LESD precizēts ES pilsonības institūts - ikvienas dalībvalsts pilsonis ir ES pilsonis, un ne otrādi. ES pilsonība papildina

²¹⁶ Vītoliņš V. Ieskats Šengenas *acquis* attīstībā. Jurista Vārds, 2008. 5.febr., nr.5, 1.lpp.

²¹⁷ Padomes lēmums Nr. 2007/801/EK par Šengenas *acquis*.

²¹⁸ Московская Государственная Юридическая Академия. Шенгенские соглашения. Комментарий. Pieejams: <http://eulaw.edu.ru/documents/legislation/schengen/schengencomm.htm> [aplūkots 2012.g. 9.jan.].

²¹⁹ Līgums par Konstitūciju Eiropai. ES OV nr.C310, 2004, 16.dec. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2004:310:SOM:lv:HTML> [skatīts 2011.g. 21.sep.].

²²⁰ Apat J. Brīvības, drošības un tiesiskuma telpa: vispārējie aspekti. 2008.g. jūlijā.

Pieejams: http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/freedom/article_7305_lv.htm [aplūkots 2010.g. 21.sep.].

²²¹ Komisijas paziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam - Hāgas programma. COM/2005/0184 galīgā redakcija. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52005PC0184:lv:HTML> [skatīts 2012.g. 20.sep.], 2. Rīcības plāna 10.punkts sestā daļa.

²²² Lisabonas Līgums, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu. Lisabona: 2007.g. 13.dec., ES OV C 306, 2007.g. 17.dec. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/lv/treaties/dat/12007L/htm/12007L.html> [skatīts 2011.g. 22. jūl.]. Oficiāli parakstīja 2007.g. 13.decembrī. Deksnis E.B. Lisabonas līgums un Eiropas Savienības konstitucionālie pamati. Rīga: Juridiskā koledža, 2008, 15.lpp.

²²³ Par ES valstu un valdību vadītāju vienošanos par Reformu līgumu. Informācija Eiropas struktūrās. LV, 2007, 23.okt., nr.170. Pieejams: http://lv.lv/index.php?menu_body=DOC&id=165078 [aplūkots 2012.g. 21.sept.].

²²⁴ Par likuma „Par Lisabonas līgumu, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 101.pantam (turpmāk - **Satversmes tiesas spriedums par Lisabonas līgumu**): 2009.g. 7.apr. Satversmes tiesas spriedums. LV, 2009. 9.apr., nr.56, 16.3.punkts.

attiecīgās valsts pilsonību un to neaizstāj.²²⁵ LESD uzskaitītas ES pilsoņu tiesības, kurās tiesības brīvi pārvietoties un dzīvot dalībvalstu teritorijā²²⁶ ir pirmais punkts ES pilsoņu tiesību uzskaitījumā. Brīvība nav tikai tiesības brīvi pārvietoties un dzīvot dalībvalstu teritorijā²²⁷ un personiskā mobilitāte, bet arī pamattiesības uz drošību, vienlīdzību likuma priekšā, uzskatu, vārda un informācijas brīvību, tiesības uz labu pārvaldi. Suverenitātes izpratne laika gaitā ir mainījies, taču suverenitātes jēdziens ir atzīstams par juridisku jēdzienu, kaut arī ar izplūdušām, tomēr nosakāmām robežām. Minētā jēdziena kontekstā īpaši svarīga ir valsts funkciju deleģēšana pārvalstiskām organizācijām, par kādu ir kļuvusi ES ar tai piemītošo starptautiskas organizācijas statusu.²²⁸ Prof. I.Ziemele piedāvā Satversmes 89.pantā jēdziena „likums” vietā lietot „normatīvie tiesību akti” un tādējādi iekļaut arī ES aktus šī panta saturā.²²⁹ Taču ar jēdzienu „normatīvie tiesību akti” saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 1.pantu var saprast gan ārējos, gan iekšējos normatīvos aktus.

Jāsecina, ka ārējo robežu jēdziena izveidošanās priekšnoteikumiem ir duāls raksturs:

- cilvēktiesību sistēmas būtiskas komponentes – personu brīvas pārvietošanās praktiska īstenošana, atvieglojot Eiropas valstu robežu režīma slogu;
- globālu ekonomiskās integrācijas procesu attīstība un nepieciešamība sabalansēt personu brīvu pārvietošanos ar valstu robežu režīmiem starp ieinteresētajām dalībvalstīm, nostiprinot robežas ar trešajām valstīm, lai nodrošinātu tiesisko kārtību vienlaicīgi daudzās valstīs un vairākos reģionos,²³⁰ kas izpaudās arī starp vairākām ES valstīm, piemēram, Vāciju un Dāniju, pārvarot integrācijas grūtības un robežšķērsošanas atvieglošanas negatīvās sekas.²³¹

Taču LESD 2.panta frāze „telpa bez iekšējām robežām” ir juridiski nekorekta, jo, kamēr pastāv valsts, pastāv arī valsts robežas. Frāze „telpa bez iekšējām robežām” neatbilst arī vairākiem citiem ES un Šengenas *acquis* normatīvajiem aktiem, jo gan tajā pašā LESD 2.pantā ir paredzēta iekšējo un ārējo robežu pastāvēšanas iespēja, gan Šengenas konvencija nosaka ārējo un iekšējo robežu jēdzienus. Arī tiesu praksē, lietojot frāzi „telpa bez iekšējām robežām”, tā nevar tikt absolutizēta, jo Šengenas konvencija pieļauj robežkontroles iespējamību arī uz iekšējām robežām²³² un vienlaicīgi īpaši uzsver pastiprinātu personu kontroli uz ārējām robežām, kas ir valsts robežas

²²⁵ Deksnis E.B. Lisabonas līgums un Eiropas Savienības konstitucionālie pamati. Rīga: Jur. koledža, 2008, 87.lpp.

²²⁶ LESD 2.panta 2.punkta a) apakšpunkts.

²²⁷ Jundzis T. "Lisabonas līgums" un Eiropas Savienības kopējās ārpolitikas un drošības politikas tiesiskais regulējums. Likums un Tiesības, nr.3, 2008, 68.lpp.

²²⁸ Bojārs J. Starptautiskās privāttiesības I. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC, 2010, 96.lpp.

²²⁹ Ziemele I. Starptautiskās tiesības un cilvēktiesības Latvijā: abstrakcija vai realitāte. Rakstu krājums. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2005, 34.lpp.

²³⁰ Anderson M., Apap J. Police and Justice Cooperation and the new European Borderers. The Hague, London, New York: Kluwer Law International, 2002, p.11-19.

²³¹ Klatt M. Regional Cross-border Cooperation and National Minorities in Border Regions a Problem or an Opportunity. No: Robežu paplašināšana: identitātes un kopienas. Proceeding of the International Conference Riga, November 9-11, 2005. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2006, 242.lpp.

²³² Šengenas konvencijas 2.pants. Iekšējo robežu šķērsošana.

režīma galvenā jēdzieniskā daļa.²³³ Taču arī Šengenas konvencijas ārējās robežas definējums pēc būtības ir nekonkrēts, jo formulēts ar izslēgšanas metodi un bez iekšējo robežu jēdziena definējuma nav saprotams. Šāda veida definējumi krasi atšķiras no daudzu pasaules valstu valsts robežu jēdzienu izpratnes Eiropā,²³⁴ Ziemeļamerikas kontinentā²³⁵ un Āzijā,²³⁶ ar valsts robežu saprotot sarežģītu zinātnisku jēdzienu juridiskā, vēsturiski ģeogrāfiskā, funkcionālā un politiskā izpratnē, kas daudzu valstu normatīvā regulējuma definējumos lielākoties ir savstarpēji ļoti līdzīgi vai pat identiski, jo pamatā balstās uz starpvalstu robežlīgumiem un katra suverēna valsts ar valsts robežu pamatā saprot valsts teritorijas (telpas) ģeometrisku norobežošanu no citām valstīm vai teritorijām, piemēram, Polijā,²³⁷ Lietuvā²³⁸ u.c.

Šengenas konvencijas frāze „telpa bez iekšējām robežām”²³⁹ ir izplatījies gan starptautiskajā, gan nacionālajā apritē, radot kļūdainu izpratni par valsts robežas jēdziena nozīmi valsts un konstitucionālajās tiesībās. Arī tiesību zinātnē sastopamie apgalvojumi, ka ES nav ne savas teritorijas, ne savu iedzīvotāju, bet ir noteikta publiska vara,²⁴⁰ var radīt kļūdainu priekšstatu par valsts robežu nozīmi, jo ES valstis savas robežas nosaka uz starptautisku līgumu pamata un šie līgumi ir spēkā arī tagad, kaut arī citi ar valsts robežu režīmu saistītie līgumi ar laiku var tikt denonsēti vai grozīti. Latvijā, piemēram, atsevišķi līgumi un vienošanās attiecībā uz valsts robežas

²³³ EST 2012.g. 14.jūn. spriedums Lietā C-606/10 par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam, ko *Conseil d'État* (Francija) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2010. gada 15. decembrī un kas Tiesā reģistrēts 2010. gada 22. decembrī, tiesvedībā *Association nationale d'assistance aux frontières pour les étrangers (ANAFE) pret Ministre de l'Intérieur, de l'Outre-mer, des Collectivités territoriales et de l'Immigration*. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62010CJ0606:LV:HTML> [skatīts 2013.g. 15.febr.], 3.punkts.

²³⁴ Topaloglou L. (Department of Planning and Regional Development, University of Thessaly, Greece). The role and nature of borders. Available: http://www.eastbordnet.org/working_papers/open/documents/Topaloglou_The_role_and_nature_of_borders_090414.pdf [aplūkots 2013.g. 15.febr.].

²³⁵ The Canada-United States boundary: The next century. Sullivan P., Bernhardt D., Ballantyne B. Available: <http://www.internationalboundarycommission.org/docs/ibc-2009-01-eng.pdf> [aplūkots 2013.gada 15.febr.], p.1.

²³⁶ Saroch E. Hydro – borders in South Asia: Geopolitical Imaginations and Contestations. From: Berg E., Houtum H. *Routing Borders Between Territories, Discourses and Practices*. England: Ashgate Publishing Limited Gower House, 2003, s.119-160.

²³⁷ „Granica Rzeczypospolitej Polskiej jest powierzchnia pionowa przechodząca przez linię graniczną, oddzielająca terytorium państwa polskiego od terytoriów innych państw i od morza pełnego. Granica państwowa rozgranicza również przestrzeń powietrzną, wody i wnętrze ziemi”. (Polijas valsts robeža ir ar valsts robežas līniju sakrītoša vertikāla plakne, kas atdala valsts teritoriju no citu valstu teritorijām un no atklātās jūras, norobežojot valsts sauszemi, gaisa telpu un zemes dzīles). Ustawa o ochronie granicy państwowej (Polijas Republikas likums „Par valsts robežas apsardzību”). Pieejams: <http://prawo.legeo.pl/prawo/ustawa..> [skatīts 2012.g. 11.jan.], 1.pants.

²³⁸ „Lietuvos Respublikos valstybės siena - linija ir šia linija einantis vertikalus paviršius, apibrėžiantis Lietuvos Respublikos teritorijos ribas sausumoje, žemės gelmėse, oro erdvėje, vidaus vandenyse, teritorinėje jūroje ir jos gelmėse (Lietuvos Republikos valsts robeža ir linija un ar šio līniju sakrītoša vertikāla virsma, kas norobežo Lietuvos sauszemi, zemes dzīles, gaisa telpu, iekšējos un teritoriālos ūdeņus un to dzīles). Lietuvos Republikos Valstības sienos ir jos apsaugos istatymas. (Lietuvos Republikos Valsts robežas un tās apsardzības likums (pieņemts 09.05.2000)). Pieejams: http://skelbimas.lt/istatymai/valstybes_sienos_ir_jos_apsaugos_istatymas.htm [skatīts 2012.g. 17.febr.], 2.panta 1.punkts.

²³⁹ Šengenas konvencijas Preambula.

²⁴⁰ Jundzis T. Lisabonas līgums un Eiropas Savienības konstitucionālie pamati. Likums un Tiesības, 2008, nr.2, 66.-73. lpp.

režīma jomu ar Igauniju²⁴¹ un Lietuvu²⁴² pēc robežpārbaūžu atcelšanas uz iekšējām robežām tika denonsēti, taču robežlīgumi vēl joprojām ir un būs spēkā.

Secinājumi

1. Valstu robežu un robežkontroles normatīvā regulējuma daļā, kas attiecas uz galveno valsts robežas režīma komponenti – kārtību, kādā personas šķērso valstu robežas, cilvēktiesību normatīvajam regulējumam personu brīvas pārvietošanās īstenošanā ir vistiešākā ietekme un nozīme.

2. ES politiskā darbība Eiropas integrācijas procesā sākotnēji koncentrējās galvenokārt uz personu pārvietošanās brīvības ekonomisko daļu un brīvu darbaspēka kustību, neakcentējot iekšējo un ārējo robežu kontroles nozīmi.

3. Brīvas personu pārvietošanās normatīvais regulējums kopš 20.gs. vidus tiek iekļauts daudzos ES primārajos un sekundārajos normatīvajos aktos, bet tikai līdz ar Šengenas līgumu un Šengenas konvenciju sāka ietekmēt ārējo un iekšējo robežu jēdzienu attīstību, skarot valsts robežas jēdziena pamatu - valsts robežas režīmu tā galvenajā daļā, kas regulē personu robežšķērsošanu.

4. Sabiedriskās kārtības, valsts drošības, sabiedrības veselības aizsardzības un starptautisko attiecību apdraudējuma jēdzienu lietojums personu brīvas pārvietošanās tiesību īstenošanā un robežu šķērsošanas likumības noteikšanā ES tiesībās nav konkrēts un vienveidīgs pat vairāku savstarpēji saistītu normatīvo aktu un Šengenas *acquis* sistēmas ietvaros.

5. Šengenas līgumā nav ne ārējo, ne iekšējo robežu jēdzienu definējumu, bet tiek lietots termins „kopīgās robežas”. Tas sekmēja iekšējo un ārējo robežu jēdzienu iekļaušanu Šengenas konvencijā, turpmāk veidojot pamatu Šengenas *acquis* jēdzienam, kas savukārt tika iekļauts ES tiesību sistēmā ar Amsterdamas līgumu, tādejādi iegūstot juridiski saistošu spēku visās ES dalībvalstīs.

6. Lisabonas līgums tikai daļēji konsolidēja brīvas personu pārvietošanās normatīvo regulējumu. Vēl joprojām saglabājas dažādu interpretāciju un juridisko kāzusu risks, piemēram, vairāku desmitu gadu laikā ES tiesībās saglabājusies frāze “telpa bez iekšējām robežām”, kas rada maldīgus uzskatus par valstu robežu likvidēšanu un līdz ar to šķietamu suverenitātes daļēju zaudēšanu. Frāze “telpa bez iekšējām robežām” būtu aizvietojama ar korektāku frāzi „telpa bez robežkontroles uz iekšējām robežām” vai „personu brīvas robežšķērsošanas telpa”.

²⁴¹ Par Nolīguma starp Latvijas Republikas valdību un Igaunijas Republikas valdību par valsts robežas šķērsošanas vietām un Grozījumu Nolīgumā starp Latvijas Republikas valdību un Igaunijas Republikas valdību par valsts robežas šķērsošanas vietām denonsēšanu: LR likums. LV, 2011, 19.maijs, nr.88.

²⁴² Par Nolīguma starp Latvijas Republikas valdību un Lietuvas Republikas valdību par sadarbību, veicot kontroli valsts robežas apvienotajos kontrolpunktos, un Protokola par grozījumiem un papildinājumiem Latvijas Republikas valdības un Lietuvas Republikas valdības nolīgumā par sadarbību, veicot kontroli valsts robežas apvienotajos kontrolpunktos, denonsēšanu: LR likums. LV, 2011. 19.maijs, nr.88.

2.2. Šengenas līgums un Šengenas konvencija

Apmēram pieci miljoni cilvēku ik gadu izmanto tiesības pārcelties uz dzīvošanu citā ES valstī, neskaitot tos, kuri ikdienā strādā kaimiņu valstī, vai tos, kuri dodas uz ārvalstīm studēt.²⁴³ Šengenas pilī Mozeles upes krastos 1985.gada 14.jūnijā Beļģija, Luksemburga, Nīderlande, Vācija un Francija noslēdza Šengenas līgumu, kas ir viens no ievērojamākajiem personu brīvas pārvietošanās sasniegumiem starptautiskā mērogā. Ņemot vērā šī līguma ģeopolitisko nozīmi un vistiešāko ietekmi uz konstitucionālajām tiesībām un dalībvalstu suverenitātēm,²⁴⁴ tas būtu pieskaitāms pie ES primārajiem tiesību aktiem un kā norāda atsevišķi eksperti - dibināšanas līgumiem,²⁴⁵ jo ar to tiek dibināta vienota personu brīvas pārvietošanās telpa²⁴⁶ (sk. 3.pielikumu).

Šengenas līgums sastāv no preambulas un 33 pantiem, kuri ir apvienoti divās sadaļās. Līgums atceļ sistemātisku robežkontroli uz kopējām robežām, attiecībā uz autotransportu paredzot „parastu vizuālu novērošanu”,²⁴⁷ kas neprasa tā apturēšanu, un autotransportam, šķērsojot robežu, tikai jāsamazina ātrums. Tiek pieļauta kontrole, bet izvēles kārtībā, un tā ir jāveic speciāli ierīkotās vietās, nekavējot pārējo robežšķērsojošo transportlīdzekļu kustību, ar ko pretrunā ir atsevišķi EK pārmēti, ka robežpārejas vietās pie iekšējām robežām joprojām atrodas lielapjoma infrastruktūra, kā rezultātā bieži ir noteikti būtiski ātruma ierobežojumi. EK uzskata, ka dalībvalstīm ir jālikvidē visi minētie šķēršļi, lai atvieglotu satiksmes plūsmu. No kontroles un tiesiskās kārtības nodrošināšanas centienu viedokļa pozitīva bija dalībvalstu prasība pieprasīt transportlīdzekļu vadītājiem, kuri šķērso robežu, nepārkāpjot robežpolicijas un muitas noteikumu prasības, piestiprināt zaļas krāsas disku 8 cm diametrā pie transportlīdzekļa priekšējā stikla.²⁴⁸ Šāda prasība

²⁴³ EK Preses un Komunikāciju ģenerāldirektorāts. Eiropa kustībā. Brīvība, drošība un taisnīgums visiem. Tieslietas un iekšlietas Eiropas Savienībā. Manuskripts, 2004. Pieejams: ec.europa.eu/publications/booklets/move/42/lv.doc [skatīts 2012.g. 12.jan.].

²⁴⁴ Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga: 2004, 74.lpp.

²⁴⁵ Treder L. Methoden und Technik der Rechtsanwendung: eine systematische Einführung mit Beispielen. Heidelberg Müller, 1998, S.132.

²⁴⁶ Izprotot Eiropas Savienības tiesības: Kopienu tiesību mērķi, principi un metodes. Raihs N., Godars K., Vasiļjeva K. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 15.lpp.

²⁴⁷ Tagad tiek lietots termins „profilēšana” – personu sadalījums riska grupās robežkontroles vai imigrācijas kontroles laikā, veicot to novērošanu, analizējot uzvedību, ārējo izskatu, personu reakciju intervēšanas un dokumentu pārbaudes laikā, kā arī rīcībā esošo riska analīzes informāciju ar mērķi nošķirt tās personas, kurām nepieciešams veikt papildus pārbaudes” - autora priekšlikums profilēšanas jēdziena definēšanā, iesniegts VRS 2008.g. 12.maijā. 2008.g. ar turpmāk nosaukto Eiropas Parlamenta iniciatīvas dokumentu bija paredzēta profilēšanas darbību metodikas un līdz ar to arī jēdziena izstrāde, kas nav veikta līdz šim. Legislative Observatory European Parliament. INI - Own-initiative procedure 2008/2020 (INI). Problem of profiling, notably on the basis of ethnicity and race, in counter-terrorism, law enforcement, immigration, customs and border control. Available:

<http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?id=558763#basicInformation> [skatīts 2010.g. 5.sep.].

²⁴⁷ EK ziņojums. Šengenas Robežu kodeksa izvērtējums – Komisija nobažījies par grūtībām, ar kādām, kā ziņots, saskaras ceļotāji. IP/10/1329, 13/10/2010. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-10-1329_lv.htm [skatīts 2013.g. 11.maijā].

²⁴⁸ Šengenas līgums, 2., 3., 12.pants.

vairs netiek pielietota mūsdienu Šengenas zonā, jo regulāra robežkontrolē uz iekšējām robežām nenotiek un šī norma faktiski zaudēja jēgu, kaut arī tā joprojām ir līguma tekstā.

Nozīmīgs bija līguma 5.pants, kurš pieļāva neizmantot dubulto kontroli uz starptautiskām maģistrālēm. Divas kaimiņvalstis varēja pielietot vai nu kopējo robežpārbaudi, kompetentām amatpersonām piedaloties vienlaicīgi vienā robežpārbaudē, vai arī katras kaimiņvalsts kompetentām amatpersonām veicot pārbaudi tikai savā teritorijā un tikai ieejošām personām un transportlīdzekļiem, tādējādi ietaupot robežpārbaudu laiku un arī resursus. Šādi apvienotie robežkontroles punkti (turpmāk - ARKP) bija izveidoti arī uz Latvijas robežas ar Igauniju²⁴⁹ un Lietuvu²⁵⁰ līdz laikam, kad 2007.g. decembrī šīs valstis pilnībā atcēla robežkontroli uz iekšējām robežām.

Līguma 6.pants noteica personu robežšķērsošanas atvieglotu režīmu attiecībā uz dalībvalstu iekšējām robežām pieguļošo teritoriju iedzīvotājiem, ļaujot tiem šķērsot robežu ārpus robežkontroles punktiem faktiski jebkurā vietā un laikā. Šī norma turpmāko attīstību guva Šengenas konvencijas 3.pantā **vietējās pierobežas satiksmes** jēdzienā, kas var tikt attiecināts ne tikai uz iekšējām, bet atsevišķos gadījumos pat uz ārējām robežām, kā tas ir konstatējams arī Latvijā robežpārejas punktu (turpmāk - RPP) funkcionēšanā uz valsts robežas ar Baltkrieviju.²⁵¹ Saskaņā ar vienošanos, sākot ar 2012.gada 1.februāri,²⁵² pierobežas iedzīvotāji turpmāk robežu var šķērsot ar derīgu ceļošanas dokumentu un vietējās pierobežas satiksmes atļauju, bet vīza nav nepieciešama. Tas daļēji disonē ar Līguma otrajā sadaļā paredzētā, tā saucamā „kompensējošā mehānisma”, ieviešanu, kas ietver tādas normas, pasākumus un darbības uz ārējām robežām un starp dalībvalstīm, kas palīdzētu novērst personu brīvās pārvietošanās rezultātā prognozējamās negatīvās sekas, t.i., noziedzības un nelegālās imigrācijas izplatību.²⁵³ Šādu „kompensējošu mehānismu” ir iespējams iedarbināt, nostiprinot ES ārējo robežu statusu, attīstot un unificējot attiecīgo normatīvo regulējumu, pastiprinot imigrācijas kontroli dalībvalstīs, panākot efektīvāku un profesionālāku

²⁴⁹ Par Nolīguma starp Latvijas Republikas valdību un Igaunijas Republikas valdību par valsts robežas šķērsošanas vietām un Grozījumu Nolīgumā starp Latvijas Republikas valdību un Igaunijas Republikas valdību par valsts robežas šķērsošanas vietām denonsēšanu: LR likums. LV, 2011. 19.maijs, nr.88, 1.pants.

²⁵⁰ Par Nolīguma starp Latvijas Republikas valdību un Lietuvas Republikas valdību par sadarbību, veicot kontroli valsts robežas apvienotajos kontrolpunktos, un Protokola par grozījumiem un papildinājumiem Latvijas Republikas valdības un Lietuvas Republikas valdības nolīgumā par sadarbību, veicot kontroli valsts robežas apvienotajos kontrolpunktos, denonsēšanu: LR likums. LV, 2011. 19.maijs, nr. 88, 1.pants.

²⁵¹ Latvijas Republikas valdības un Baltkrievijas Republikas valdības Vienošanās par Latvijas Republikas un Baltkrievijas Republikas pierobežas teritoriju iedzīvotāju savstarpējo braucienu vienkāršošanu: 23.08.2010. starptautisks dokuments. LR spēkā no 1.12.2011. LV, 2011. 9.dec., nr.194.

²⁵² LR MK. Stājas spēkā Latvijas - Baltkrievijas vienošanās par pierobežas teritoriju iedzīvotāju savstarpējo braucienu vienkāršošanu. 29.11.2011. Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/aktuali/zinas/2011gads/11/291111-am-18/?print> [skatīts 2012.g. 21.jan.].

²⁵³ Šengenas līgums, 9., 17.-20., 24.pants.

robežkontroli, uzlabojot infrastruktūru un veicot citus pasākumus,²⁵⁴ kas detalizētāk ir noteikti Šengenas konvencijas 2., 6., 7., 8., 27. un citos pantos.

Atšķirībā no līguma Šengenas konvencija ir apjomīgāks normatīvais akts, kas sastāv no 142 pantiem, kas ir iekļauti 8 sadaļās. Pirmā sadaļa sastāv no tiesību zinātnē tā dēvētajām normām – definīcijām. Vienā pantā ir formulēti svarīgi jēdzieni, kuri tiek izmantoti konvencijā, piemēram, **iekšējās un ārējās robežas, trešā valsts, robežkontrole** utt.²⁵⁵

Viens no galvenajiem Šengenas konvencijas jēdzieniem, kas tieši saistīts ar ES ārējās robežas jēdzienu, ir „robežkontroles” jēdziens, bet tas ir definēts nekonkrēti, saprotot ar to „kontroli pie robežas, ko neatkarīgi no citiem apsvērumiem pamato nodoms šķērsot robežu”. Frāze „kontroli pie robežas” nav precīza, jo nav īsti skaidrs, vai tā ir domāta kā robežpārbaude uz valsts robežas vai arī tā ir kontrole valsts robežas tuvumā, piemēram, pierobežā, kā to pieļauj Šengenas konvencija kontroles pasākumu īstenošanai muitas jomā, narkotisko vielu un ieroču pārvadāšanas, noziedznieku pārrobežu vajāšanas gadījumos. Detalizētāk „robežkontroles” jēdziena saturs ir noteikts Kodeksā un ietver robežpārbaudes un robežuzraudzību”.²⁵⁶ Taču arī šīs definīcijas nav konkrētas, jo nav noteikts, uz kurām - ārējām vai iekšējām - robežām attiecas nosauktie jēdzieni.

Vairāku jēdzienu, piemēram, „robežpārbaudu” (Šengenas konvencijā - personu kontrole) atšķirības no citām pārbaudēm kritēriju vispārīgums,²⁵⁷ pierobežas teritoriju²⁵⁸ tiesiskā statusa nenoteiktība,²⁵⁹ apdraudējumu definēšanas daudzveidība („sabiedriskā kārtība vai valsts drošība”,²⁶⁰ „starptautisko attiecību apdraudējums”,²⁶¹ „sabiedrības veselības apdraudējums”²⁶² „nopietns apdraudējums valsts politikai vai iekšējai drošībai”²⁶³) un citas neprecizitātes ir novedušas pie Šengenas *acquis* vairāku pamatjēdzienu dažādās interpretācijās un līdz ar to arī pie nekonsekvences Šengenas konvencijas īstenošanā. Tā Lietā C-348/09 secinājumos tika atzīts, ka seksuāla vardarbība pret četrpadsmitgadīgu nepilngadīgo, vardarbīga dzimumtieksmes apmierināšana un izvarošana neietilpst nopietnu (primāru) valsts drošības apsvērumu jēdzienā gadījumā, ja šīs darbības tieši neapdraud iedzīvotāju mieru un fizisko drošību kopumā vai lielā tās daļā, pat neskatoties uz to, ka vainīgais ir sodīts ar ilgstošu cietumsodu un nav pat atzinis savu vainu, kas palielina recidīva risku,

²⁵⁴ Latvijas Republikas valsts robežas integrētas pārvaldības koncepcija. Projekts. Rīga: 16.07.2012. Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40257019> [skatīts 2013.gada 29.jūnijā].

²⁵⁵ Šengenas konvencija, 1.pants.

²⁵⁶ „„Robežpārbaudes” ir pārbaudes, ko veic robežšķērsošanas vietās, lai nodrošinātu, ka personām, tostarp viņu transportlīdzekļiem un mantām drīkst atļaut ieeļot dalībvalstu teritorijā vai izceļot no tās; „robežuzraudzība” ir robežu uzraudzība starp robežšķērsošanas vietām un robežšķērsošanas vietu uzraudzība pēc noteiktā darbalaika beigām, lai nepieļautu personu izvairīšanos no robežpārbaudēm.” Kodeksa 2.panta 10.,11.punkts.

²⁵⁷ Turpat, 21.panta a) punkts.

²⁵⁸ Turpat.

²⁵⁹ Šengenas konvencijas 6.panta 3.punkts.

²⁶⁰ Turpat, 2.panta 2.punkts.

²⁶¹ Turpat, 5.panta e) punkts.

²⁶² Kodeksa 2.panta 19.punkts.

²⁶³ Turpat, 23.panta 1.punkts.

tā tad apdraudējumu sabiedrībai.²⁶⁴ Pretēji Šengenas konvencijas 96.pantā noteiktajai sabiedriskās kārtības un valsts drošības interpretācijai, kas paredz, ka šāds apdraudējums var izrietēt no ārvalstnieka, kas notiesāts par noziedzīgu nodarījumu, par kuru paredzēta brīvības atņemšana vismaz uz vienu gadu, vai ārvalstnieku, par kuru ir pamats uzskatīt, ka viņš ir izdarījis smagus noziedzīgus nodarījumus, direktīvas 2004/38 28.pantā sabiedriskās kārtības un valsts drošības jēdzieni jau ir nošķirti. Direktīvas 2.punktā noteikts, ka dalībvalsts nedrīkst pieņemt lēmumu par tādu Savienības pilsoņu vai viņu ģimenes locekļu izraidīšanu neatkarīgi no valstiskās piederības, kuriem ir tiesības pastāvīgi uzturēties tās teritorijā, izņemot nopietna sabiedriskās kārtības apdraudējuma vai valsts drošības apsvērumu dēļ.²⁶⁵ Savukārt direktīvas 2004/38 3. punktā noteikts, ka lēmumu par izraidīšanu nedrīkst pieņemt pret ES pilsoņiem, izņemot, ja lēmums pamatojas uz nopietniem valsts drošības apsvērumiem, ko definējušas dalībvalstis, ja pilsoņi: a) ir uzturējušies uzņēmējā dalībvalstī iepriekšējos desmit gadus; b) ir nepilngadīgi, izņemot, ja izraidīšana ir vajadzīga bērna interesēs.

Iepriekšminēto jēdzienu salīdzinājums Direktīvas 2004/38 28. panta 2. un 3.punktā skaidri norāda uz atšķirību starp sabiedriskās kārtības un valsts drošības jēdzieniem, no kuriem otrais norāda uz augstāku svarīguma pakāpi nekā pirmais attiecībā uz to, kādos apstākļos var nepiemērot ES pilsoņiem noteikto paplašināto aizsardzību. Abu šo jēdzienu piemērošana krimināltiesību jomā atbilst divām atšķirīgām krimināltiesiskām situācijām. Katra dalībvalsts ar tās nacionālajām tiesībām nosaka savu sabiedrisko kārtību, jo tā definē, kāda veida rīcība ir aizliegta, paredzot kriminālsodu. Šajā ziņā ir skaidrs, ka visas krimināltiesību normas attiecas uz sabiedrisko kārtību tādējādi, ka šīs tiesību normas pēc būtības ir obligātas un ar individuālu gribu nevar izvēlēties tās neievērot. Tās ir radītas tieši tam, lai pakļautu individuālo gribu, kuras sekas tiek uzskatītas kā sabiedrības vērtībām kaitējošas. Šo tiesību normu neievērošana rada dalībvalsts noteiktās sabiedriskās kārtības traucējumu, kas ir lielāks vai mazāks atkarībā no izdarītā noziedzīgā nodarījuma rakstura, jo sabiedriskās kārtības traucējums parasti atspoguļojas valsts likumdevēja paredzētā soda smagumā aizliegtās rīcības sodīšanai. Katrā konkrētajā lietā šī izvērtēšana un attiecīgā gadījumā – izsvēršana, izpaužas faktiski noteiktajā sodā, kas, ņemot vērā katras lietas raksturīgos apstākļus, raksturo reāli nodarītā likumpārkāpuma pakāpi.²⁶⁶ Policijas tiesību zinātnieks Dr. A.Matvejevs norāda, ka sabiedriskā kārtība ir tāda kārtība publiskās vietās, kura izpaužas

²⁶⁴ Ģenerālvokāta Īva Bota [*YVES BOT*] 2012.g. 6.marta Secinājumi Lietā C-348/09 P. I. pret *Oberbürgermeisterin der Stadt Remscheid (Oberverwaltungsgericht für das Land Nordrhein-Westfalen* (Vācija). Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62009CC0348:LV:HTML> [skatīts 2013.g. 11.maijā], analīzes un secinājumu daļas.

²⁶⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes 2004.g. 29.apr. Direktīva 2004/38/EK par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā, ar ko groza Regulu (EEK) Nr. 1612/68 un atceļ Direktīvas 64/221/EEK, 68/360/EEK, 72/194/EEK, 73/148/EEK, 75/34/EEK, 75/35/EEK, 90/364/EEK, 90/365/EEK un 93/96/EEK (dokuments attiecas uz EEZ). Pieejams: <http://www.rs.gov.lv/index.php?id=825&sa=&top=0&doc=2745> [skatīts 2013.g. 20.jan.], 28.pants.

²⁶⁶ Ģenerālvokāta Īva Bota [*YVES BOT*] 2012.g. 6.marta Secinājumi Lietā C-348/09, Analīzes daļa.

cilvēku realizējamās subjektīvās tiesībās un tiesību normās noteiktos izpildāmos pienākumos. Sabiedriskās kārtības svarīga iezīme - regulēšana ar tiesību un morāles normām. Turklāt galvenais uzsvars nosaukto sabiedrisko attiecību regulēšanā tiek virzīts uz administratīvo un kriminālo tiesību normām. Mazāk bīstami likumpārkāpumi, kas traucē sabiedrisko kārtību un sabiedrības drošību, tiek kvalificēti kā administratīvie pārkāpumi, par kuriem Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss (turpmāk – LAPK) paredz administratīvo atbildību.²⁶⁷

Minēto Šengenas *acquis* pamatjēdzienu interpretācijas problemātika izpaužas arī atsevišķos EK pārmetumos saistībā ar valstu iekšējās robežas šķērsojošo personu sūdzībām par pārbaudēm pierobežā 2010.gadā sakarā ar iespējamajām regulārām pārbaudēm, kuras veic dažās iekšējās pierobežas zonās, šķēršļiem netraucētām satiksmes plūsmām autoceļu robežšķērsošanas vietās pie iekšējām robežām un kavētu paziņošanu par plānotu robežkontroles atjaunošanu pie iekšējām robežām.²⁶⁸ Taču nedaudz vēlāk EK, norūpējusies par Āfrikas politiskās krīzes izraisīto nelegālās imigrācijas risku Eiropā, ierosināja paredzēt stingrāku Šengenas noteikumu piemērošanu un strukturētāku lēmumu pieņemšanas mehānismu robežkontroles pagaidu atjaunošanā pie iekšējām robežām, ja pastāv nopietns apdraudējums sabiedriskajai kārtībai vai iekšējai drošībai.²⁶⁹

Ārkārtas apstākļos var uz laiku atjaunot robežkontroli pie iekšējām robežām,²⁷⁰ ja pastāv nopietns apdraudējums sabiedriskajai kārtībai vai iekšējai drošībai. Iespēja atjaunot robežkontroli pie iekšējām robežām ES mērogā tika izmantota ne mazāk kā 26 reizes. Vairumā gadījumu robežkontroles atjaunošana notika saistībā ar liela mēroga sporta pasākumiem, politiskajām demonstrācijām vai augsta līmeņa politiskajām sanāksmēm (sk. 5.pielik.).²⁷¹ Tā, piemēram, lai novērstu iespējamus apdraudējumus NATO Parlamentārās Asamblejas pavasara sesijas norisei Rīgā no 2010.g. 28.maija līdz 1.jūnijam, bija atjaunota pagaidu robežkontrole uz iekšējām robežām.²⁷²

Personu kontroles atcelšana uz iekšējām robežām ļauj robežu šķērsot ne tikai pilsoņiem, bet arī ārvalstniekiem, kuri var iecerēt un uzturēties Šengenas valstu teritorijā līdz 3 mēnešiem, ja tiem ir derīgs personu apliecinošs dokuments un vīza (ja tāda nepieciešama).²⁷³ Šengenas konvencijas 10.pants nosaka vīzu nepieciešamību ārvalstniekiem – visā ES kopējā telpā tiek ieviesta vienota Šengenas vīza,²⁷⁴ kuru izsniedzot²⁷⁵ iebraukšanai vienā valstī, tā ir derīga visās Šengenas valstīs.

²⁶⁷ Matvejevs A. Policijas darbības teorijas attīstības tendences. Rīga: Petrovskis un Ko, 2009, 122.-123.lpp.

²⁶⁸ EK: Par Šengenas robežu kodeksa piemērošanu. Publicēts: LV, 2010. 15.okt., nr.164.

²⁶⁹ EK: Par Šengenas zonas stiprināšanu. Publicēts: LV, 2011. 28.sep., nr.153.

²⁷⁰ Kodeksa 15.punkts.

²⁷¹ EK. Šengenas pārvaldība – zonas bez kontroles pie iekšējām robežām stiprināšana. Brisele: 2011, 16.sep., COM(2011) 561 galīgā redakcija. EK paziņojums. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0561:FIN:LV:PDF> [skatīts 2012.g. 20.jan.].

²⁷² Par robežkontroles pagaidu atjaunošanu uz iekšējām robežām; MK 2010.g. 12.maija (prot. Nr.22 24.§) rīkojums nr.254. LV, 2010. 14.maijs, nr.76.

²⁷³ Šengenas konvencija, 5.pants.

²⁷⁴ Vīzu noteikumi; MK 2011.g. 30.aug. noteikumi nr.676. LV, 2011. 13.sep., nr.144, 6.-8.punkts.

Taču šajā sakarā būtiska nozīme ir:

1) jēdziena “pirmā ieceļošana” attiecināšanā ne tikai uz pašu pirmo ieceļošanu Šengenas telpā, bet arī uz pirmo ieceļošanu, kas notikusi pēc sešu mēnešu perioda beigām, skaitot no šīs pašas pirmās ieceļošanas, kā arī jebkuru citu pirmo ieceļošanu, kas notikusi pēc jebkura jauna sešu mēnešu perioda beigām, skaitot no iepriekšējās pirmās ieceļošanas dienas,²⁷⁶ kas šīs normas izpratnē un interpretācijā robežšķērsotājiem var radīt problēmas, jo vīzā šāda informācija netiek norādīta. Ja ārvalstniekiem nepieciešams saņemt ilgtermiņa vīzu, tā, tāpat kā iepriekš, ir nacionālā vīza, kuru izdod, balstoties uz katras valsts nacionālajiem tiesību aktiem;²⁷⁷

2) atteikumā ārvalstniekiem ieceļot Šengenas teritorijā, ja tie rada draudus sabiedriskajai kārtībai un drošībai, informācija par kuriem tiek iegūta no Šengenas informācijas sistēmas (turpmāk - SIS) visos robežkontroles punktos uz ārējām robežām visās Šengenas zonas valstīs. Ģenerālvokāta P.Mengoci (*Paolo Mengozzi*) secinājumos Lietā C-84/12 atzīts, ka ES līmenī nav precīzi definēti Vīzu kodeksa 21.pantā un 32.panta 1.punktā minētie ieceļošanas nosacījumi, kā arī riska izvērtējums un atteikuma pamatojumi, kas var novest pie nepareiza lēmuma pieņemšanas vīzas izsniegšanas procedūrā.²⁷⁸ Līdztekus Šengenas robežu kodeksā un Vīzu kodeksā noteiktajiem dalībvalsts politikas, iekšējās drošības, sabiedrības veselības un starptautisko attiecību apdraudējumiem, kas minēti pie ieceļošanas atteikuma iemesliem, Vīzu kodeksā tiek noteikti papildus tādi vīzas izsniegšanas nosacījumi kā nelegālās imigrācijas draudu neesamība, ieceļošanas mērķa pamatotība, iesniegto vīzas pieteikuma dokumentu autentiskums, medicīniskā apdrošināšana un uzturēšanās līdzekļu esamība.²⁷⁹

Konvencijas 7.nodaļa nosaka atbildību par patvēruma pieteikumu izskatīšanu, kā arī mēģina standartizēt un unificēt patvēruma tiesību nodrošināšanu, ievērojot Ženēvas konvenciju „Par

²⁷⁵ Noteikumi par valsts nodevu par vīzas, uzturēšanās atļaujas vai Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa Latvijas Republikā pieprasīšanai nepieciešamo dokumentu izskatīšanu un ar to saistītajiem pakalpojumiem; MK 2013.g. 1.okt. noteikumi nr.1034. LV, 2013. 14.okt., nr.200, 1.punkts.

²⁷⁶ EST 2006.g. 3.okt. spriedums Lietā C-241/05 par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši EKL 68. un 234. pantam, ko *Conseil d'État* (Francija) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2005. gada 9. maijā un kas Tiesā reģistrēts 2005. gada 2. jūnijā, tiesvedībā *Nicolae Bot* pret *Préfet du Val-de-Marne*. Konvencija, ar ko īsteno Šengenas nolīgumu – 20. panta 1. punkts – Trešās valsts pilsoņu, uz kuriem neattiecas vīzas prasība, pārvietošanās nosacījumi – Maksimālais uzturēšanās laiks trīs mēneši sešu mēnešu laikā, skaitot no pirmās ieceļošanas dienas Šengenas telpā – Secīga uzturēšanās – Jēdziens “pirmā ieceļošana”. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62005CJ0241:LV:HTML> [skatīts 2013.g. 15.febr.]

²⁷⁷ Vīzu noteikumi; MK 2011.g. 30.aug. noteikumi nr.676. LV, 2011. 13.sept., nr.144, 2.1.Ilgtermiņa vīzas izsniegšana.

²⁷⁸ Ģenerālvokāta P.Mengoci (*Paolo Mengozzi*) 2013.g. 11.apr. secinājumi Lietā C-84/12 *Rahmanian Koushaki* pret *Bundesrepublik Deutschland*. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62012CC0084:LV:HTML> [skatīts 2013.g. 12.maijā], 63.punks.

²⁷⁹ Vīzu kodeksa 21., 32.pants.

Bēgļa statusu” un Dublinas konvenciju,²⁸⁰ ar kuru pamatā tiek īstenotas Šengenas konvencijas patvēruma normas, kas iekļautas arī vairākās direktīvās.

Kā pirmo pieņēma direktīvu 2001/55,²⁸¹ kurā ir paredzēti obligātie standarti, lai personu masveida pieplūduma gadījumā sniegtu tām pagaidu aizsardzību. Ar pārējām trim direktīvām gandrīz visās dalībvalstīs tika ieviesti kopējie obligātie standarti patvēruma meklētāju uzņemšanai²⁸² (Uzņemšanas direktīva), trešo valstu pilsoņu vai bezvalstnieku kvalificēšanai par bēgļiem vai personām, kam nepieciešama starptautiska aizsardzība²⁸³ (Kvalifikācijas direktīva), un dalībvalstu procedūrām bēgļa statusa piešķiršanai vai atņemšanai²⁸⁴ (Procedūru direktīva). Taču, neskatoties uz daudzajiem normatīvajiem aktiem, patvēruma tiesību ļaunprātīgas izmantošanas tendences strauji attīstās ne tikai migrācijas krīzes skartajās Vidusjūras reģiona valstīs, kā Grieķija,²⁸⁵ bet pat tādās patvēruma meklētājiem pagaidām ne īpaši pievilcīgās valstīs kā Latvija, kas pašlaik pārsvarā tiek izmantota nelegāla tranzīta mēģinājumiem.²⁸⁶ Tas liecina par izsvērta, rūpīgi pārdomāta patvēruma regulējuma turpmākas attīstības nepieciešamību,²⁸⁷ kas daļēji tiek īstenots līdz ar direktīvu 2008/115EC²⁸⁸ (Atgriešanas direktīva) un turpmākajiem ES Parlamenta ierosinājumiem patvēruma procedūras standartu uzlabošanā,²⁸⁹ tādējādi panākot konkrētāku regulējumu ES ārējās robežas režīma galvenās daļas – personu robežšķērsošanas problēmu atrisināšanu attiecībā uz patvēruma pieprasīšanas procedūru.

²⁸⁰ Convention determining the State Responsible for Examining Applications for Asylum lodged in one of the member States of the European Communities (97/C 254/01): 15.06.1990. starptautisks dokuments. LR spēkā no 01.05.2004. LV, 2004, 21.apr., nr.62.

²⁸¹ Padomes 2001.g. 20.jūl. Direktīva 2001/55/EK par obligātajiem standartiem, lai pārvietoto personu masveida pieplūduma gadījumā sniegtu tām pagaidu aizsardzību, un par pasākumiem, lai līdzsvarotu dalībvalstu pūliņus, uzņemot šādas personas un uzņemoties ar to saistītās sekas. OV L212, 2001. Pieejams: eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:0212 [skatīts 2013.g. 21.jan.].

²⁸² Padomes 2003.g. 27.jan. Direktīva 2003/9/EK, ar ko nosaka obligātos standartus patvēruma meklētāju uzņemšanai. OV L031, 2003. Pieejams: eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:0031 [skatīts 2013.g. 21.jan.].

²⁸³ Padomes 2004.g. 29.apr. Direktīva 2004/83/EK par obligātiem standartiem, lai kvalificētu trešo valstu valstspiederīgos vai bezvalstniekus kā bēgļus vai kā personas, kam citādi nepieciešama starptautiska aizsardzība, šādu personu statusu un piešķirtās aizsardzības saturu. OV L304, 2004. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:0304> [skatīts 2013.g. 21.jan.].

²⁸⁴ Padomes 2005.g. 1.dec. Direktīva 2005/85/EK par minimāliem standartiem attiecībā uz dalībvalstu procedūrām ar kurām piešķir un atņem bēgļa statusu. OV L362, 2005. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:0362> [skatīts 2013.g. 21.jan.].

²⁸⁵ Baldwin-Edwards M. Migration between Greece and Turkey: From the „exchange of populations” to non-recognition of borders. University of Pittsburgh, 2007. Available: http://aei.pitt.edu/7043/1/Migration_between_Greece_and_TurkeyV3a.pdf [aplūkots 2012.g. 10.jan.].

²⁸⁶ Djačkova S., Andersone Dž., Laganovska K. (Projektu finansē Eiropas Bēgļu fonds). Patvēruma meklētāju aizturēšana un aizturēšanas alternatīvas Latvijā. Rīga: Latvijas Cilvēktiesību centrs, 2011, 35.lpp.

²⁸⁷ Guild E., Harlow C. Implementing Amsterdam Immigration and Asylum Rights in EC Law. Oxford-Portland: Hart Publishing, 2002, p.140.

²⁸⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2008/115/EK (2008.g. 16.dec.) par kopīgiem standartiem un procedūrām dalībvalstīs attiecībā uz to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi. ES OV 2008. 24.dec., L348/98. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:348:0098:0107:LV:PDF> [skatīts 2012.g. 21.jan.].

²⁸⁹ Dr. Bouteillet-Paquet D. Synthesis Report. Steps to Freedom. Monitoring detention and promoting alternatives to detention of asylum seekers in the Czech Republic, Estonia, Latvia, Lithuania, and Slovakia. Rīga: Latvian Centre for Human Rights, 2011, p.82 -87.

Šengenas konvencijas trešā sadaļa „Policija un drošība” paredz tiesībsargājošo iestāžu sadarbību, policejisko novērošanu un vajāšanu, ieskaitot iekšējo robežu šķērsošanu, turpinot novērot personas vai sekojot noziedzniekiem pa karstām pēdām.²⁹⁰ Personas, kuras šķērso iekšējās robežas, būtu uztveramas kā ieceļošanas nosacījumiem atbilstošas un kādā no dalībvalstu ārējām robežām jau pārbaudītas. Tomēr, lai cik rūpīgi un godprātīgi tiek veikta robežkontrole kādā no dalībvalstīm, ārvalstniekiem uzturoties Šengenas konvencijas dalībvalstu teritorijā, laika gaitā var mainīties uzturēšanās tiesiskais pamats (beidzas ceļošanas dokumenta vai vīzas derīguma termiņš, ceļošanas dokuments tiek nozaudēts, zūd uzturēšanās tiesiskais pamats u.c.). Šādos gadījumos personas turpina brīvi pārvietoties visā Šengenas zonā, radot būtisku nelegālās imigrācijas risku. Šengenas *acquis* normas pieprasa dalībvalstīm īstenot sistemātiskus „kompensējošus” pasākumus, veicot robežkontroles atcelšanu pie iekšējām robežām.²⁹¹ Šo pasākumu sekmīgai ieviešanai nepieciešama ārzemnieku uzturēšanās kontroles sistēmas reorganizācija un, ievērojot šīs sadaļas trešajā nodaļā uzsvērto “*Non bis in idem*” (ne divreiz par to pašu) principa piemērošanu, lai saskaņā ar ECTK 7. protokola 4.pantu, Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 14. panta 7.punktu un Šengenas konvencijas 54. pantu nepieļautu personu sodīšanu par vienu un to pašu nodarījumu vairākās dalībvalstīs, savstarpēji saskaņojot savu rīcību.²⁹²

Līdz robežkontroles atcelšanai uz iekšējām robežām robežpārbaudēm bija būtiska likumpārkāpumu novēršanas nozīme, jo pilnīgi visas personas tika reģistrētas robežpārbaudes brīdī un tiesībsargājošās iestādes varēja noteikt personas ieceļošanas un izceļošanas faktu. Realizējot robežpārbaudes uz visām robežām, nelegālā personu ieceļošanas valstī nerādīja lielu risku un bija nenozīmīga.²⁹³ Diemžēl robežkontroles atjaunošanas gadījumos²⁹⁴ uz iekšējām robežām likumpārkāpumu skaits krasi pieaug (7 dienu laikā 2007.g., kad notika sistemātiska robežpārbaude – 184 likumpārkāpumi, bet 2010.g. tajā pašā periodā, kad tika atjaunotas robežpārbaudes – 376 likumpārkāpumi),²⁹⁵ kas kopumā liecina par „kompensējošā mehānisma” nepietiekamu efektivitāti, vēl jo vairāk, ņemot vērā to, ka sabiedrība visās dalībvalstīs tiek iepriekš brīdināta par robežpārbaudi atjaunošanas laiku un vietu. Par robežkontroles atjaunošanu Šengenas

²⁹⁰ Matvejevs A. Šengena. Informatīvie materiāli. Rīga: LPA, 2006, 49.-60., 149.-171.lpp.

²⁹¹ Gaveika A. Šengenas Konvencija, mūsdienu izaicinājumi. No: DU starpt. zin. konf. rakstu krājuma. Daugavpils: Saule, 2009, 127.-133.lpp.

²⁹² EST 2006.gada 9.marta spriedums Lietā C-436/04 Kriminālprocesā pret *Leopold Henri Van Esbroeck (Hof van Cassatie* lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu). Konvencija, ar ko īsteno Šengenas Nolīgumu – 54. un 71. pants – *Non bis in idem* princips – Piemērošana laikā – Jēdziens “tas pats nodarījums” – Narkotisko vielu imports un eksports, par kurām dažādās līgumslēdzējās valstīs ir uzsākts kriminālprocess. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62004CJ0436:LV:HTML> [skatīts 2013.g. 15.febr.]

²⁹³ Valsts robežsardzes Publiskie pārskati par 2002.- 2011.gadu. Pieejams: <http://www.rs.gov.lv/index.php?id=904&top=904> [skatīts 2013.g. 16.febr.]

²⁹⁴ „Lai novērstu iespējamus apdraudējumus NATO Parl. Asamb. 2010.g. pavasara sesijas norisei Rīgā, laikposmā no 2010.g. 24.maija plkst. 09.00 līdz 1.jūn. plkst.18.00 tika atjaunota pagaidu robežkontrole uz iekšējām robežām”. Par robežkontroles pagaidu atjaunošanu uz iekšējām robežām; MK 2010.g. 12.maija rīkojums nr.254. LV, 2010. 14.maijs, nr.76, 1.punkts.

²⁹⁵ Autora apkopotas VRS ikgadējo darbības rezultātu atskaites par 2007. un 2010.gadu (nepublicētas).

konvencijas dalībvalsts uzdevums ir sešas nedēļas iepriekš informēt EK (izņemot steidzīgus gadījumus), kas izvērtē šādu pasākumu pamatotību un turpmāk informē sabiedrību,²⁹⁶ bet Latvijā uzdevums informēt sabiedrību uzdots IeM.²⁹⁷ Līdz ar to patiesos pārrobežu likumpārkāpumu apmērus uz iekšējām robežām, kad robežpārbaudes nenotiek, nevar precīzi noteikt. Pie iekšējām robežām tikai imigrācijas kontrolē konstatēto likumpārkāpumu skaits 2012.g. bija 2577, 2011.g. - 2323, 2010.g. - 1558 (pārkāpumu skaits valsts iekšienē ir ap 35 % no kopējā VRS imigrācijas kontrolē atklāto pārkāpumu skaita).²⁹⁸

Tiesībsargājošo institūciju darbā ļoti svarīga ir Šengenas konvencijas ceturtnā sadaļa „Šengenas informācijas sistēma”, kas paredz globālu informācijas sistēmu likumpārkāpumu apkarošanai un dalībvalstu sadarbībai. Ar SIS izmantošanu ir saistītas nozīmīgas izmaiņas imigrācijas procesa regulējumā katrā Šengenas dalībvalstī,²⁹⁹ lai stiprinātu sabiedrisko kārtību un drošību dalībvalstu teritorijā, nodrošinot ziņojumu pieejamību dalībvalstu kompetentajām institūcijām un iestādēm,³⁰⁰ kaut arī šie ziņojumi dažkārt nesatur pietiekamu sabiedriskās kārtības interešu pamatojumu, lai liegtu ieceļošanu personām.³⁰¹ SIS ir kopīga tiesībsardzības iestāžu datu bāze, kurā līdz 2012.gadam bija ievadīti vairāk nekā 40 miljoni ziņojumu (skaits pieaug par apmēram 3% mēnesī)³⁰² no 28 valstīm,³⁰³ ieskaitot Rumāniju un Bulgāriju, kaut arī tās vēl joprojām nav Šengenas zonas dalībvalstis.³⁰⁴ No 2008.g. līdz 2013.g. SIS brīdinājumu kopskaits pieauga no 22,9 līdz 44 miljoniem.³⁰⁵ SIS datubāzes ietilpība bija ierobežota tehnisko iespēju dēļ. Bija plānots, ka līdz 2008.g. 31.dec. sāks darboties jauna sistēma SIS II ar biometrijas datu izmantošanu un nacionālo informācijas sistēmu integrēšanu, kas gala rezultātā sāka darboties tikai 2013.g. maijā.³⁰⁶

²⁹⁶ Kodeksa 23.-30.pants.

²⁹⁷ Valsts robežas likums (2009), 28.panta piektā daļa.

²⁹⁸ Robežkontroles un imigrācijas kontroles darbības analīze 2011. un 2012.gadā. Rīga: VRS (nepublicēts).

²⁹⁹ Grenzüberschreitende polizeiliche Zusammenarbeit zwischen den Schengen-Staaten im EU Rahmen. Heranführung der Staaten Mittel-und Osteuropas:Seminar. Weimar: Thüringerr Polizeiverwaltungsamt, 1999, S.147.

³⁰⁰ Šengenas informācijas sistēmas darbības likums: LR likums. LV, 2007. 14.jūnijs, nr.102, 1.pants.

³⁰¹ EST 2006.g. 31.jan. spriedums Lietā C-503/03 Eiropas Kopienų Komisija pret Spānijas Karalisti. Personu brīva pārvietošanās - Direktīva 64/221/EEK - Trešās valsts pilsonis, dalībvalsts pilsoņa laulātais - Ieceļošanas un uzturēšanās tiesības - Uz sabiedriskās kārtības apsvērumiem balstīts ierobežojums - Šengenas informācijas sistēma - Ziņojums nolūkā liegt ieceļošanu. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=en&lng1=en,lv&lng2=cs,da,de,el,en,es,et,fi,fr,hu,it,lt,lv,mt,nl,pl,pt,sk,sl,sv,&val=421201:cs> [skatīts 2013.g. 15.febr.]

³⁰² ES Padome. Šengenas informācijas sistēma. Pieejams: <http://www.consilium.europa.eu/policies/council-configurations/justice-et-affaires-interieures-%28jai%29/sirene-schengen-information-system/sis?lang=lv> [aplūkots 2012.g. 22.jan.].

³⁰³ Šengenas informācijas sistēma. Pieejams: <http://www.vp.gov.lv/?id=620> [aplūkots 2013.g. 16.febr.].

³⁰⁴ ES Padomes 2010.gada 29.jūnija Lēmums par Šengenas *acquis* noteikumu īstenošanu saistībā ar Šengenas Informācijas sistēmu Bulgārijas Republikā un Rumānijā. (2010/365/ES). Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=lv&ihmlang=lv&lng1=lv,lv&lng2=bg,cs,da,de,el,en,es,et,fi,fr,hu,it,lt,lv,mt,nl,pl,pt,ro,sk,sl,sv,&val=518813:cs> [skatīts 2013.g. 15.febr.].

³⁰⁵ Šengena. Tavi vārti uz brīvu pārvietošanos Eiropā. ES: 2013. Pieejams: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/QC3012122LVC.pdf [aplūkots 2013.g. 16.febr.]. Šengena, tavi vārti uz brīvu pārvietošanos Eiropā. ES: Consilium (Pub. birojs). Beļģija, Brisele: 2011. Pieejams: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/QC3011151LVC.pdf. [aplūkots 2012.g. 4.jan.].

³⁰⁶ LR IeM. Prezidentūra. http://www.iem.gov.lv/lat/eiropas_savieniba/prezidentura/?ins_print=1 [aplūkots 2013.g. 16.febr.].

Šengenas konvencijas sestā sadaļa „Personas datu aizsardzība” paredz aizsargāt cilvēka tiesības uz personīgās dzīves noslēpumu. Ar SIS darbības likumu Latvijā noteiktas iestādes, kuras ir atbildīgas par ziņojumu iekļaušanu sistēmā un iestādes, kurām ir pieeja jau iekļautajiem ziņojumiem, kā arī ziņojumu prioritātes prasības,³⁰⁷ ieviešot arī jaunus informācijas tehnoloģiju risinājumus, t.sk. biometrijas datu³⁰⁸ izmantošanu un nodrošinot personu datu aizsardzību - revīzijas veikšanu vismaz 1 reizi četru gadu laikā.³⁰⁹ Attiecībā uz personu datu aizsardzību autors nepiekrīt Ē.Krutovas apgalvojumam, ka praktiskajā darbā nav iespējams nodrošināt kontroli vai informācija netiešā veidā netiek izmantota ārpus sniegšanas mērķa, jo SIS informācija tomēr tiek aizsargāta gan ar izmantotāju personalizāciju, gan sistēmas izmantošanas gadījumu un mērķu kontroli. Nevar piekrist arī Ē.Krutovas viedoklim, ka SIS un Prīmes informācijas sistēma (attiecībā uz DNS profilu izmantošanu terorisma un pārobežu noziedzības apkarošanā)³¹⁰ būtu nošķiramas, jo arī DNS ir pieskaitāms pie biometrijas datiem³¹¹ un atsevišķu informācijas sistēmu veidošana atsevišķiem biometrijas datiem vai atsevišķiem jautājumiem (noziegumu veidiem) ir destruktīva.

Jāatzīmē dažu valstu statusa īpatnības Šengenas konvencijas darbībā. Lielbritānija un Īrija ir ES valstis, bet nav Šengenas līguma dalībvalstis. Minētās valstis nepiekrīt atsevišķām Šengenas līguma nostādņām, kā rezultātā tās nepievienojās līgumam (sk. 3. un 4.pielikumu), kaut gan ir noslēgušas savu Vienoto ceļojumu zonu un tai ir Šengenas līgumam līdzīgi pamatprincipi, t.i., minētās valstis veic robežpārbaudes tikai uz ārējām robežām. Savukārt Šveice, Norvēģija, Lihtenšteina un Īslande ir Šengenas konvencijas dalībvalstis, bet nav iestājušās ES. Horvātija, Kipra, Bulgārija un Rumānija ir ES dalībvalstis un gatavojas pievienoties Šengenas zonai. Bulgārijas un Rumānijas kavēšanās pievienoties Šengenas zonai³¹² pēc Francijas un Vācijas viedokļa ir saistīta ar augsto korupcijas un organizētās noziedzības līmeni, kā arī citiem joprojām neizpildītiem sagatavošanās darbiem. Lai gan 2011.gada jūnijā EP secināja, ka gan Rumānija, gan Bulgārija formāli atbilst kritērijiem, lai pilnā apjomā piemērotu Šengenas *acquis*, tā nav varējusi pieņemt lēmumu par kontroles atcelšanu pie iekšējām robežām ar šīm valstīm. Plānotais Bulgārijas un Rumānijas pievienošanās termiņš Šengenas konvencijai bija noteikts 2011.gada rudenī, tad

³⁰⁷ Šengenas informācijas sistēmas darbības likums, LR likums. LV, 2007, 14.jūnijs, nr.102, 12. un 14. pants.

³⁰⁸ „biometrijas dati — fiziskās personas fizisko īpašību un rādītāju kopums [sejas digitālais attēls, pirkstu (delnu) pēdas vai nospiedumi]”. Biometrijas datu apstrādes sistēmas likums: LR likums. LV, 2009. 21.maijs, nr.90, 1.panta 1. punkts.

³⁰⁹ Šengenas informācijas sistēma. Pieejams: <http://www.ic.iem.gov.lv/?q=lv/node/17> [aplūkots 2011.g. 25.dec.].

³¹⁰ Krutova Ē. Starpvalstu sadarbība transnacionālo organizēto noziegumu izmeklēšanā. Rīga: [b.i.], 2011, 145.-149.lpp.

³¹¹ „Prīmes līgums paredz tehniski vienkāršāku un ātrāku informācijas apmaiņu starp atbildīgajām tiesībsargājošajām iestādēm, izmantojot tiešu piekļuvi citu ES dalībvalstu DNS datu, pirkstu nospiedumu un automašīnu reģistrācijas datu bāzēm”. LR ĀM. Aktualitātes ES Padomē. 2007.g. feb. Pieejams:

<http://www.mfa.gov.lv/iv/eu/arhivs/aktualitates/2007/februaris/?print=on> [aplūkots 2012.g. 25.jan.].

³¹² Eiropas Parlaments: Bulgārija un Rumānija gatavas pievienoties Šengenei. Plenārsesija, 2011. 8.jūn., 16:07. Pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/news/lv/pressroom/content/> [skatīts 2012.g. 4.nov.].

atlikts līdz 2012.gada martam - aprīlim,³¹³ bet joprojām nav īstenots. Kipra nav pievienojusies Šengenas zonai teritoriālā konflikta dēļ, jo tā šobrīd ir sadalīta divās politiski neatkarīgās grieķu un turku daļās. Lihtenšteina nav ES dalībvalsts, bet tās daļība Šengenas zonā sākas³¹⁴ līdz ar EK izteikto pretenziju novēršanu par „nodokļu paradīzes”, ārzonas firmu un banku darbību.

Secinājumi

1. Šengenas līgums un Šengenas konvencija ir viens no ievērojamākajiem personu brīvas pārvietošanās sasniegumiem starptautiskajā mērogā. Ņemot vērā šo līgumu ģeopolitisko nozīmi un vistiešāko ietekmi uz konstitucionālajām tiesībām un dalībvalstu suverenitāti, tie būtu pieskaitāmi pie ES dibināšanas līgumiem, jo ar tiem tiek dibināta vienota personu brīvas pārvietošanās telpa.

2. Līdz robežkontroles atcelšanai uz iekšējām robežām robežpārbaudēm bija būtiska likumpārkāpumu novēršanas nozīme, jo pilnīgi visas personas tika reģistrētas robežpārbaudes brīdī un tiesībsargājošās iestādes varēja noteikt personas ieeļošanas un izceļošanas faktu.

3. Būtisks Šengenas līguma sasniegums ir „kompensējošā mehānisma” ieviešana, paredzot tādas normas, pasākumus un darbības, kas palīdzētu novērst personu brīvās pārvietošanās negatīvās sekas. Robežpārbaudu atjaunošanas gadījumos uz iekšējām robežām likumpārkāpumu skaits krasi pieaug. Likumpārkāpumu skaits ik gadu pieaug arī imigrācijas kontrolē pie iekšējām robežām, kas kopumā liecina par „kompensējošā mehānisma” nepietiekamu efektivitāti.

4. Viens no galvenajiem Šengenas konvencijas jēdzieniem „**robežkontrole**” ir definēts nekonkrēti, saprotot ar to „kontroli pie robežas, ko neatkarīgi no citiem apsvērumiem pamato nodoms šķērsot robežu”. Frāze „kontrole pie robežas” nav konkrēta, jo nav skaidri noteikts, vai tā ir robežpārbaude uz valsts robežas, kuru Šengenas konvencija atsevišķi nedefinē, vai arī tā ir kontrole valsts robežas tuvumā, piemēram, pierobežā, kā to pieļauj Šengenas konvencija kontroles pasākumu īstenošanai muitas jomā, narkotisko vielu un ieroču pārvadāšanā, noziedznieku pārrobežu vajāšanā.

5. ES līmenī nav unificēti un precīzi definēti dalībvalsts politikas, iekšējās drošības, sabiedrības veselības, starptautisko attiecību apdraudējumi, kas Šengenas robežu kodeksā minēti pie ieeļošanas atteikuma iemesliem, bet Vīzu kodeksā papildus noteikti tādi vīzas izsniegšanas nosacījumi, kā nelegālās imigrācijas draudu neesamība, ieeļošanas mērķa pamatotība, iesniegto vīzas pieteikuma dokumentu autentiskums, medicīniskā apdrošināšana un uzturēšanās līdzekļu esamība.

³¹³ Otrais pusgada pārskats par Šengenas zonas darbību 2012.g.1.maijs – 2012.g. 31.okt.; 2012.g. 23.nov. EK paziņojums EP un Parlamentam. Brisele: COM (2012) 686 final. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0686:FIN:LV:PDF> [skatīts 2012.g. 4.nov.].

³¹⁴ Council of the European Union. Schengen enlargement: Liechtenstein to become 26th member State. Brussels: 2011. 13.dec., 18446/11, Presse 489. Pieejams: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/jha/126860.pdf [aplūkots 2012.g. 4.jan.].

2.3. Šengenas *acquis*

Sakarā ar Šengenas konvencijas piemērošanas gaitā gūto pieredzi un aktualitātēm 1999.gadā nobrieda nepieciešamība sistematizēt tos daudzos normatīvos aktus un pat atsevišķas normas, kuras radās Šengenas konvencijas darbības laikā, vienotā sistēmā,³¹⁵ kas ieguva nosaukumu **Šengenas *acquis***³¹⁶ un kam ir būtiska loma ES ārējo robežu institūta tiesiskās bāzes attīstībā. Analizējot Padomes lēmuma Nr.1999/435/EK saturu, jāsecina, ka Šengenas *acquis* ietilpst 99 Padomes lēmumi, 37 deklarācijas, pieci Centrālās grupas lēmumi, 78 Izpildu Komitejas lēmumi, kas valstīm, kuras vēlas iestāties ES, ir jāpārņem pilnībā.³¹⁷

Arī Latvija, parakstot pievienošanās ES līgumu,³¹⁸ apņēmas pārņemt *acquis communautaire* – ES tiesību normu kopumu, kas bija spēkā iestāšanās brīdī. Pievienošanās līguma Akta I pielikums³¹⁹ precīzi uzskaitīja turpmāk Latvijā piemērojamās Šengenas *acquis* tiesību normas, kas noteiktas tajos 63 normatīvajos aktos (regulās, lēmumos, deklarācijās, direktīvās, neskaitot Šengenas līgumu un Šengenas konvenciju), kas tika pieņemti laika periodā no 1993.gada decembra līdz 2002.gada novembrim.

Latvijai īpaši nozīmīgs bija Šengenas *acquis* noteikumu ieviešanas noslēguma posms. ES Padome 2007.gada 6.decembrī pieņēma lēmumu par Šengenas *acquis* noteikumu pilnīgu piemērošanu deviņās ES dalībvalstīs.³²⁰ Līdz 2007.gada nogalei Šengenas *acquis* normatīvo aktu klāsts papildinājās vēl ar 16 normatīvajiem aktiem, neskaitot daudzos grozījumus arī iepriekšējos normatīvajos aktos. Tāpēc var piekrist atsevišķu ekspertu viedoklim, ka arvien mazāk pamata ir runāt par Šengenas līguma vai Šengenas konvencijas dalībvalstīm, bet gan jārunā par valstīm, kuras piemēro Šengenas *acquis* noteikumus.³²¹ Taču Šengenas *acquis* sistēmā ir saskatāmas arī vairākas būtiskas problēmas. Šengenas *acquis* iekļauto normatīvo aktu klāsts ir ļoti plašs, daudzas normas dažādās variācijās un formulējumos atkārtojas vienlaicīgi vairākos normatīvajos aktos, bet dažkārt

³¹⁵ Vītoliņš V. Ieskats Šengenas *acquis* attīstībā. Jurista Vārds, 2008, nr.5, 1.- 4.lpp.

³¹⁶ ES Padomes Lēmums (1999/435/EK) par Šengenas *acquis* definīciju, A.Pielikums. 1.pants. Šengenas *acquis*.

³¹⁷ Protocol integrating the Schengen acquis into the framework of the European Union; OJ C 340, 10 November 1997. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11997D/htm/11997D.html> [skatīts 2012.g. 3.jan.].

³¹⁸ Līgums starp Beļģijas Karalisti, Dānijas Karalisti, Vācijas Federatīvo Republiku, Grieķijas Republiku, Spānijas Karalisti, Francijas Republiku, Īriju, Itālijas Republiku, Luksemburgas Lielhercogisti, Nīderlandes Karalisti, Austrijas Republiku, Portugāles Republiku, Somijas Republiku, Zviedrijas Karalisti, Lielbritānijas un Ziemeļrijas Apvienoto Karalisti (Eiropas Savienības dalībvalstīm) un Čehijas Republiku, Igaunijas Republiku, Kipras Republiku, Latvijas Republiku, Lietuvas Republiku, Ungārijas Republiku, Maltas Republiku, Polijas Republiku, Slovēnijas Republiku, Slovākijas Republiku par Čehijas Republikas, Igaunijas Republikas, Kipras Republikas, Latvijas Republikas, Lietuvas Republikas, Ungārijas Republikas, Maltas Republikas, Polijas Republikas, Slovēnijas Republikas un Slovākijas Republikas pievienošanās Eiropas Savienībai (turpmāk – **Līgums par pievienošanās ES**): 16.04.2003. starptautisks dokuments. LR spēkā no 1.05.2004. LV, 2003, 12.nov., nr.159.

³¹⁹ Līguma par pievienošanās ES Akts par Čehijas Republikas, Igaunijas Republikas, Kipras Republikas, Latvijas Republikas, Lietuvas Republikas, Ungārijas Republikas, Maltas Republikas, Polijas Republikas, Slovēnijas Republikas un Slovākijas Republikas pievienošanās nosacījumiem un pielāgojumiem Līgumos, kas ir Eiropas Savienības pamatā: OV L 236, 2003, 23.sep. Pieejams: <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/lv/treaties/dat/12003T/> [skatīts 2012.g. 3.jan.], I pielikums.

³²⁰ Padomes lēmums Nr. 2007/801/EK par Šengenas *acquis*.

³²¹ Vītoliņš V. Ieskats Šengenas *acquis* attīstībā. Jurista Vārds, 2008. nr.5., 1.-4.lpp.

ir arī pretrunīgas un grūti uztveramas, jo regulāri tiek lietota atsaukšanās uz citiem normatīvajiem aktiem. Par Šengenas *acquis* konceptuālo problemātiku liecina arī dažu ekspertu, piemēram, ģenerālvokāta D.Ruisa-Harabo Kolomero secinājumi attiecībā uz judikatūras nozīmi Šengenas *acquis* attīstībā, identificējot tiesību normu neprecizitātes, trūkumus un problēmas. Minētās problēmas viņš netieši apliecina secinājumos, kas bija sniegti par kriminālprocesu pret *Leopold Henri Van Esbroeck*³²² atzīstot, ka Šengenas *acquis* nebija nevienas speciālas normas attiecībā uz *Non bis in idem* principa piemērošanu - personu, kura ar galīgu tiesas spriedumu notiesāta vienā dalībvalstī, nedrīkst par to pašu nodarījumu notiesāt cita dalībvalsts ar noteikumu, ka notiesāšanas gadījumā sods jau ir izciests, to izcieš vai to vairs nevar izpildīt atbilstīgi tās dalībvalsts likumiem, kas spriedumu pieņēmusi.³²³

Šengenas *acquis* sistēmā tiesu prakse formāli nav iekļauta, kaut gan tā varētu palīdzēt pareizāk izprast un pielietot tiesību normas, un to apliecina arī prof. J.Bojāra atziņas, ka ES demokrātijas stiprināšanai ar tiesas palīdzību Amsterdamas līgums paplašināja Eiropas Tiesas jurisdikciju uz lietām, kas iepriekš atradās ārpus tās kompetences, šādās individuālo tiesību jomās - patvēruma, imigrācijas, personu brīvas pārvietošanās tiesībās.³²⁴ Arī citi Latvijas tiesību zinātnieki precedentu tiesības attiecina uz ES primārajām tiesībām kā obligātu to daļu.³²⁵

Šengenas *acquis* sarakstā nav minēta vēl viena tiesiskā regulējuma grupa - starptautiskās (ne ES) tiesības, kuras ir saistošas ES, tātad arī Latvijai, kura ir gandrīz 300 starptautisko līgumu dalībvalsts un gandrīz 50 starpvaldību organizāciju dalībniece,³²⁶ kur robežu un robežkontroles regulējums ieņem nozīmīgu īpatsvaru. Arī ES tiesību zinātnieki starptautiskās tiesības uzskata par ES primārajām tiesībām,³²⁷ pamatojot to arī ar tiesu praksi (Lieta T-315/01 *Yassin Abdullah Kadi*),³²⁸ tajā skaitā arī personu brīvas pārvietošanās tiesību un ES iekšējās drošības interešu samērīgas līdzsvarošanas aspektā, un Apvienotās lietās C-402/05 P un C-415/05 P norādot uz *jus cogens*, kas tiek uztverts kā

³²² Ģenerālvokāta D. Ruisa-Harabo Kolomera secinājumi 2005.g. 20.okt. Kriminālprocesā pret *Leopold Henri Van Esbroeck*. Lieta C-436/04. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62004C0436:LV:HTML> [skatīts 2012.g. 20.jan.].

³²³ Šengenas konvencija, 3.nodaļa.

³²⁴ Bojārs J. Starptautiskā publiskās tiesības II. Rīga: Zvaigzne ABC, 2006, 275.lpp.

³²⁵ Eiropas Savienības tiesību piemērošana. Rokasgrāmata praktizējošiem juristiem (2. papildinātais izdevums). Elberts D., Freija I., Jarve K. u.c. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2008, 23.lpp.

³²⁶ Fogels A. Valstu (Latvijas) suverenitātes un starptautiskās Kopienas interešu starpjomas tiesiskā regulējuma aspekti. No: Tiesību harmonizācija Baltijas jūras reģionā 20.-21.gs. mijā. Starpt. zin. konf. Rīga: 2006, 538.lpp.

³²⁷ Craig P., de Búrca G. EU Law: Text, Cases, and Materials. Fifth. Ed. Oxford, 2011, p.337.

³²⁸ EST 2005. g. 21.sep. sprieduma kopsavilkums Lieta T-315/01 *Yassin Abdullah Kadi* pret Eiropas Savienības Padomi un Eiropas Kopienas Komisiju. Kopējā ārpolitika un drošības politika – Ierobežojoši pasākumi pret personām un organizācijām, kas ir saistītas ar Osamu bin Ladenu, Al-Qaida tīklu un Taliban – Kopienas kompetence – Līdzekļu iesaldēšana – Pamattiesības – Jus cogens – Tiesas kontrole – Prasība atcelt tiesību aktu. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62001TJ0315&lang1=en&type=NOT&ancre=> [skatīts 2013.g. 2.maijā], 4.un 71.punkts.

starptautiskā sabiedriskā kārtība, kas ir saistoša visiem starptautisko tiesību subjektiem, ieskaitot ANO instances, un no kuras nevar atkāpties.³²⁹

Citi eksperti Šengenas *acquis* normatīvo regulējumu mēģina sistematizēt pa darbības jomām: robežkontrole; vīzas; personu uzturēšanās (personu tiesības uzturēties dalībvalstī); policijas sadarbība; tiesiskā sadarbība; SIS.³³⁰

Latvijai īpaši svarīgs bija Šengenas *acquis* noteikumu ieviešanas sagatavošanas noslēguma posms, kad tika veiktas tā saucamās Šengenas pārbaudes, kuru mērķis bija izziņāt attiecīgo dalībvalstu gatavību atcelt kontroli uz ES iekšējām robežām. Šo pārbažu tiesiskais mehānisms tika noteikts jau 1998.gadā ar Šengenas izvērtēšanas un īstenošanas pastāvīgās komitejas (turpmāk - Komiteja) izveidi Izpildu komitejas aizgādībā, lai, pirmkārt, konstatētu, vai ir izpildīti visi priekšnosacījumi Šengenas konvencijas īstenošanai kandidātvalstī, un, otrkārt, lai nodrošinātu Šengenas *acquis* atbilstīgu piemērošanu valstīs, kurās jau īsteno Šengenas *acquis*.³³¹ Komiteja izstrādā detalizētu ziņojumu un novērtē, cik labi kandidātvalstis ir sagatavojušās visās jomās, kuras ir minētas 1993.gada 14.decembra lēmumā SCH/Com-ex (93).³³² Novērtējumā ietver šādas jomas: kontrole pie ārējām robežām; ārējo sauszemes robežu un jūras robežu uzraudzība; vīzas; uzturēšanās atļaujas; ziņojumi par meklējamām personām; policijas sadarbība; savstarpēja palīdzība krimināllietās, ieskaitot izraidīšanu; narkotiku kontrole; SIS, jo īpaši SIRENE rokasgrāmatas piemērošana; personas datu aizsardzība; izraidīšana un atpakaļuzņemšana; robežšķērsošanas kārtība lidostās.³³³

³²⁹ EST 2008.g. 3.sep. spriedums Apvienotās lietās C-402/05 P un C-415/05 P. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=67611&pageIndex=0&doclang=LV&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1063531> [skatīts 2013.g. 2.maijā], 87.punkts.

³³⁰ Vītoliņš V. Ieskats Šengenas *acquis* attīstībā. Jurista Vārds, 5.nr., 2008, 1.-4.lpp.

³³¹ Izpildu Komitejas lēmums, ar ko izveido Šengenas izvērtēšanas un īstenošanas pastāvīgo komiteju. (1998.g. 16. sep.). OV L 239, 22/09/2000. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:41998D0026:LV:HTML> [skatīts 2012.g. 2.feb.].

³³² „(1) Ar 1993.g. 14.dec. Lēmumu (SCH/Com-ex (93) 22 rev) un 1998.g. 23.jūn. Lēmumu (SCH/Com-ex (98) 17) Izpildu komiteja klasificēja kā "konfidenciālus" Kopīgās konsulārās instrukcijas 5., 9. un 10.pielik. un visus pielik. Kopīgajai rokasgrāmatai, kuras jaunu redakciju pieņēma ar minētās Izpildu komitejas 1999.g. 28.apr. Lēmumu (SCH/Com-ex (99) 13). (2) Kopīgā konsulārā instrukcija un Kopīgā rokasgrāmata, un Izpildu komitejas Lēmumi par to klasifikāciju ietilpst Šengenas aktos, kā Padome noteikusi Lēmumā 1999/435/EK. (3) Kopīgās rokasgrāmatas I daļa un vairāki pielikumi ir deklasificēti ar Padomes Lēmumu 2000/751/EK [3] un Kopīgās rokasgrāmatas II daļa ir deklasificēta ar Padomes Lēmumu 2002/353/EK.” Padomes Lēmums par Kopīgās konsulārās instrukcijas 5. Pielik. un Kopīgās rokasgrāmatas attiecīgā 14.b pielik. klasifikācijas pakāpes pazemināšanu un Kopīgās konsulārās instrukcijas 9. un 10.pielik. un Kopīgās rokasgrāmatas attiecīgo 6.b un 6.c pielik. deklasificēšanu; ES Padome (2004/16/EK), (2003.g. 22.dec.). Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=sk&ihmlang=sk&lng1=sk,lv&lng2=bg,cs,da,de,el,en,es,et,fi,fr,hu,it,lt,lv,mt,nl,pl,pt,ro,sk,sl,sv,&val=342308:cs&page> [skatīts 2012.g. 2.feb.], (1)-(5) punkti.

³³³ Izpildu Komitejas lēmums, ar ko izveido Šengenas izvērtēšanas un īstenošanas pastāvīgo komiteju. 1998, 16.sep. OV L 239, 22/09/2000.

Daļa no minētajām jomām ir visai jucekļīgas un lielā mērā vispārīgas, kam par iemeslu ir plašais nesistematizētais Šengenas *acquis* normatīvo aktu klāsts, jo:

- 1) Kopīgā rokasgrāmata nebija Šengenas *acquis* sarakstā, acīmredzot sakarā ar to, ka tai līdz 2002.gadam bija konfidencialitātes statuss.³³⁴ Turklāt Kopīgā rokasgrāmata tiek minēta atsevišķi no Kopīgās konsulārās instrukcijas, kaut arī abas šo normatīvo aktu daļas ir vienā normatīvajā aktā;
- 2) savstarpējā sadarbība krimināllietās tiek attiecināta tikai uz vienu pārrobežu noziedzības veidu – “narkotikas”, kas pats par sevi ir ļoti vispārīgi definēts tikai ar vienu vārdu;
- 3) ir akcentēta tikai Kopīgās rokasgrāmatas un SIRENE Rokasgrāmatas piemērošana, kaut gan Šengenas *acquis* sarakstā ir arī Rokasgrāmata par policijas pārrobežu sadarbību (SCH/COM-ex (98) 52 16.12.1998.); Rokasgrāmata par dokumentiem, kuros var tikt ielīmēta vīza (SCH/COM-ex (98) 56 16.12.1998); Rokasgrāmata par dokumentiem, kuros var tikt ielīmēta vīza (SCH/COM-ex (99) 14 28.4.1999); Šengenas rokasgrāmata par policijas sadarbību sabiedriskās kārtības un drošības jomā “Policijas sadarbība” (SCH/COM-ex (97) 6 Rev 2 24.6.1997.);³³⁵
- 4) frāze “izraidīšanas un atpakaļuzņemšanas politika” ir nekorekta, ņemot vērā to, ka Šengenas novērtēšanā pārbaudāmās jomas ir attiecināmas pārsvarā uz tiesībsargājošo iestāžu darbību, kurām nav likumdevēja funkciju un līdz ar to tās nenosaka politiku ne šajās, ne citās jomās.

Spānija kā ES Padomes prezidējošā valsts 2002.gada iniciēja ES paplašināšanos. Lai precizētu un izskaidrotu prasības, kādas kandidātvalstīm jāizpilda līdz iestāšanās brīdim, 2002.gadā izstrādāti “Ieteikumi un labākā prakse pareizai Šengenas *acquis* piemērošanai”, kas tika apvienoti **Šengenas katalogā** (turpmāk – Šengenas katalogs). Tas sastādīts divās kolonnās, no vienas puses, pieprasītais līmenis, kas atbilst *acquis* prasībām, no otras puses, optimālā prakse dalībvalstīs – pat tad, ja šī prakse ir vēlamības, bet ne obligātu prasību līmenī”.³³⁶ Turklāt šis Katalogs nav iekļauts Šengenas *acquis* sarakstā. Taču gan Latvijas, gan citu valstu Šengenas novērtēšanas gaitā pārbaudāmo jautājumu klāsts bija un arī tagad ir gandrīz identisks tieši Katalogā noteiktajai

³³⁴ ES Padomes Lēmums 2002/353/EK (2002.g. 25.apr.) par slepenības atcelšanu attiecībā uz II daļu Kopīgajā rokasgrāmatā, kuru pieņēmusi Izpildu komiteja, kas izveidota ar Konvenciju, ar kuru īsteno 1985.g. 14.jūn. Šengenas Līgumu. Pieejams: ccvista.taie.be/showDoc.asp?celex=32002D0353&country=5 [skatīts 2012.g. 2.febr., 1.pants.

³³⁵ ES Padomes Lēmums (1999/435/EK) par Šengenas *acquis* definīciju. A.Pielikums. 1.pants. Šengenas *acquis*.

³³⁶ ES Padomes 2002.gada 28.febr. ES Šengenas katalogs Ārējo robežu kontrole, Izraidīšana un atpakaļuzņemšana: Ieteikumi un labākā prakse. Pieejams: www.vvc.gov.lv/.../EU_Schengen_Catalogue_Vol_1_and_2.doc [skatīts 2012.g. 2.febr.].

ES Padomes 2009.g. 19.marta ES Šengenas katalogs Ārējo robežu kontrole, Atpakaļsūtīšana un atpakaļuzņemšana: Ieteikumi un labākā prakse (atjaunināts). Pieejams: <http://www.consilium.europa.eu/media/1406682/st07864.lv09.pdf> [skatīts 2013.gada 15.jūlijā].

labākajai praksei, pielietojot to kā obligāti pildāmas normas, kas pierāda turpmāku Šengenas *acquis* konsolidācijas un konkretizācijas nepieciešamību.

Šengenas novērtēšanas darba grupa „Sch-eval” (*Schengen evaluation*) 2006.g. 10.jan. Briselē apstiprināja Šengenas novērtēšanas komisijas vizīšu plānu uz Latvijas gaisa un jūras robežām. Novērtēšanas pasākumu mērķis bija pārbaudīt tiesībsargājošo iestāžu gatavību pilnībā piemērot Šengenas *acquis* prasības un atcelt robežkontroli uz Latvijas – Lietuvas un Latvijas – Igaunijas robežas.³³⁷

Attiecībā uz robežkontroli Latvijā tika veiktas sauszemes robežu,³³⁸ gaisa robežu³³⁹ un jūras robežu³⁴⁰ pārbaudes, kā arī tika vērtēta SIS izmantošanas joma.³⁴¹ Balstoties uz Šengenas pārbažu rezultātiem ES Padome atzina, ka attiecīgajās dalībvalstīs, t.sk. Latvijā, ir izpildīti nosacījumi, kas vajadzīgi Šengenas *acquis* piemērošanai.³⁴² Kaut arī Latvija 2006.gadā kopumā sekmīgi izturēja Šengenas novērtēšanas pārbaudi un oficiālajos ziņojumos būtiski trūkumi netika ierakstīti, tomēr VRS personāla kompetences jomā pretēji Šengenas konvencijas un Kodeksa prasībām tika konstatēta personāla nepietiekama profesionalitāte: administratīvajās tiesībās, Šengenas *acquis* zināšanā, profilēšanā un intervēšanā (robežšķērsojošo personu iztaujāšana), darbībā ārkārtas situācijās, dokumentu pārbaudes jautājumos un viltojumu atklāšanā, informācijas tehnoloģiju izmantošanā, svešvalodās.³⁴³ VRS prioritārajos uzdevumos robežsargu profesionālajā sagatavošanā 2007.gadam bija iekļauti tikai šādi jautājumi: kvalifikācijas celšana dokumentu pārbaudes jomā (19 robežsargiem), dokumentu ekspertu kvalifikācijas celšana (6 robežsargiem), kriminālizmeklēšanas dienesta amatpersonu kvalifikācijas celšana (47 robežsargiem) un koledžā izglītojās 148 robežsargi, kopumā aptverot tikai 220 amatpersonas.³⁴⁴ Robežsargu profesionālā sagatavošana VRS pārvaldēs toreiz paredzēja visu kategoriju robežsargu nediferencētu, virspusēju apmācību ieroču un šaušanas mācībā, pirmās palīdzības sniegšanā, fiziskajā sagatavošanā, ierindas mācībā, pamatzināšanās, kas bijaniecīga Kataloga noteikto jautājumu klāsta daļa, kuru apgūšana vairs nespēja nodrošināt atbilstošu kompetenci robežsargiem.³⁴⁵

EK 2010.g. 16.nov. izstrādāja priekšlikumus regulai par **Šengenas novērtēšanas mehānisma izveidi**, ar kuru bija paredzēts pastiprināt Šengenas novērtēšanas mehānismu un

³³⁷ VRS GP Preses un sabiedrisko attiecību dienests (I.Bērziņa). 2006.01.17. Apstiprināts Šengenas novērtēšanas komisijas vizīšu plāns. Pieejams: <http://www.rs.gov.lv/?id=1031&sa=&top=-4&rel=1> [skatīts 2012.g. 1.feb.].

³³⁸ Šengenas novērtēšanas grupas vizītes plāns sauszemes robežas kontroles novērtēšanai 2006.g. 7.-11.sep. (nepublicēts).

³³⁹ Šengenas novērtēšanas grupas vizītes plāns gaisa robežas kontroles novērtēšanai 2007.g. 7.-9.sep. (nepublicēts).

³⁴⁰ Šengenas novērtēšanas grupas vizītes plāns jūras robežas kontroles novērtēšanai 2006.g. 5.-8.jūl. (nepublicēts).

³⁴¹ Šengenas novērtēšanas grupas vizītes plāns Šengenas informācijas sistēmas jomā 2007.g. 20.-24.sep. (nepublicēts).

³⁴² Lēmums Par Šengenas *acquis* pilnīgu piemērošanu 2007/801/EK, 3.pants.

³⁴³ Par jūras, gaisa un sauszemes robežu Šengenas novērtēšanas laikā konstatēto trūkumu novēršanu; VRS 2006.g. 29.dec. pavēle nr.1479, (nepublicēts).

³⁴⁴ Par Valsts robežsardzes darbības rezultātiem 2006.gadā un prioritārajiem pasākumiem 2007.gadam; VRS 2007.g. 26.janv. pavēle nr.119, (nepublicēts).

³⁴⁵ Gaveika A. Robežsargu profesionālās izglītības tendences Eiropas Savienības un Šengenas konvencijas kontekstā. VRK konferences materiālu krājums. Rēzekne: RA Izdevniecība, 2008, 7.-15.lpp.

izveidot sistēmu saskaņotai kontroles atjaunošanai pie iekšējām robežām ārkārtas apstākļos, attiecīgi grozot Kodeksu.³⁴⁶ Katru dalībvalsti novērtē vismaz vienreiz ik pēc pieciem gadiem, paredzot arī nepaziņotus apmeklējumus (pārbaudes), lai uzraudzītu visu papildu pasākumu pareizu īstenošanu.³⁴⁷ Ja tiek konstatēti nopietni trūkumi, var tikt veikti atbalsta pasākumi - EK, dalībvalstis, FRONTEX vai citas aģentūras, piemēram, Eiropols vai Eiropas Patvēruma atbalsta birojs (EASO), var sniegt tehnisku un finansiālu atbalstu. Ja, neraugoties uz šiem atbalsta pasākumiem, būtiskākie trūkumi tomēr nav novērsti, var pieņemt lēmumu atļaut uz laiku atjaunot iekšējo robežu kontroli.³⁴⁸

Latvijā 2012.gadā sākās un līdz 2013.gada maijam³⁴⁹ notika kārtējā Šengenas novērtēšana,³⁵⁰ pirms kuras tika veikta Šengenas novērtēšanas imitācija.³⁵¹ Analizējot rezultātus, jākonstatē, ka ap 70% visu trūkumu atkal ir saistīti ar personāla nepietiekamo kompetences līmeni un kopumā ir līdzīgi tiem trūkumiem, kuri bija konstatēti 2006.gadā.³⁵² IeM stratēģija 2007.-2009.gadam, atsaucoties uz daudzajiem ES un nacionālajiem normatīvajiem aktiem, t.sk. Boloņas deklarāciju, paredzēja galveno VRS mērķi - izveidot valsts robežas apsardzības sistēmu atbilstoši ES ārējām robežām izvirzītajām prasībām, izpildot Šengenas līguma nosacījumus.³⁵³ Šī mērķa sasniegšanai IeM par vienu no svarīgākajām VRS darbības prioritātēm izvirzīja ES un Šengenas *acquis* nosacījumu ievērošanu, kas ir saistīta ar administratīvās kapacitātes uzlabošanu.³⁵⁴

EK prezidents Ž.M. Durau Barozu (*José Manuel Durão Barroso*), uzstājoties Eiropas Parlamenta debatēs, jau 2007.gadā norādīja, ka globalizācija nozīmē īpašus izaicinājumus. Viens no tiem ir masu migrācija, un tas ir jauns izaicinājums visām tiesībsargājošām iestādēm, un to nevar

³⁴⁶ EK pārstāvniecības Latvijā Preses un informācijas nodaļa. EK: Par Šengenas zonas stiprināšanu. Publicēts: LV, 2011, 28.sep., nr.153.

³⁴⁷ Grozīts priekšlikums. Eiropas Parlamenta un Padomes regula par novērtēšanas un uzraudzības mehānisma izveidi, lai pārbaudītu Šengenas *acquis* piemērošanu. Brisele: EK COM/2011/0559 galīgā redakcija - 2010/0312 (COD) 2011.g. 16.sep. Pieejams: <http://www.ipex.eu/IPEXL-WEB/dossier/document/COM20100633FIN.do> [skatīts 2013.g. 20.jan.], 5.panta otrā daļa.

³⁴⁸ EK pārstāvniecības Latvijā Preses un informācijas nodaļa. EK: Par Šengenas zonas stiprināšanu. LV, 2011. 28.sep., nr.153.

³⁴⁹ Council of the European Union. Preparation of the Schengen evaluation in 2012 - Programmes, participants, technical details - an overview Brussels, 13 January 2012 5090/12 SCH-EVAL 1. COMIX 6. Indicative calendar.

³⁵⁰ Pētersone K. (VRS sabiedrisko attiecību nodaļa). Šengenas novērtēšanas imitācija uz jūras un gaisa robežām. 2011.12.07. Pieejams: <http://www.rs.gov.lv/?rel=2021&id=1031&top=-4> [aplūkots 2012.g. 20.jan.].

³⁵¹ Par Šengenas novērtēšanas imitācijas rezultātiem uz Latvijas Republikas jūras un gaisa robežām un konstatēto trūkumu novērtēšanu; VRS 2012.g. 10.jan. pavēle nr.39. (VRS iekšējais norm. akts – nepublicēts).

³⁵² Gaveika A. Robežsardzes personāla augstākās izglītības problēmas Eiropas Savienības un Šengenas Konvencijas kontekstā. Rīga: LPA, Starptautiskās zinātniski praktiskās konferences rakstu krājums, 2007, 21., 22.lpp.

³⁵³ Gaveika A. VRS personāla profesionālās sagatavošanas turpmākās attīstības redzējums (aktualitātes un problemātika). Tēzes publicētas IeM konferencē 2009.gada. 27.novembrī.

³⁵⁴ "Viena no svarīgākajām Valsts robežsardzes darbības prioritātēm ir Eiropas Savienības un Šengenas *acquis* nosacījumu ieviešana un piemērošana, kas ir saistīta ar administratīvās kapacitātes uzlabošanu. Lai to realizētu ir nepieciešams: pirmkārt, personāla profesionālā sagatavošana, otrkārt, kompetentu speciālistu piesaistīšana, treškārt, svešvalodu zināšanu uzlabošana personālam, kas strādā imigrācijas struktūrvienībās un robežšķērsošanas vietās." Par Iekšlietu ministrijas darbības stratēģiju 2007.-2009.gadam; MK 2006.g. 7.nov. rīkojums nr.880. LV, 2006. 10.nov., nr.181, 2.8.3. Programmas mērķi, 109.lpp.

risināt katra dalībvalsts atsevišķi.³⁵⁵ Latvija piekrita, ka attiecībā uz jaunā Šengenas novērtēšanas mehānisma izstrādi ir svarīgi skaidri noteikt un definēt visu iesaistīto pušu atbildību, pienākumus un uzdevumus, lai tās varētu sniegt savu ieguldījumu efektīvā mehānisma izmantošanā, vienlaikus nodrošinot ietekmes līdzsvaru.³⁵⁶ ES dalībvalstu ārējo robežu pārvaldīšanas plāns³⁵⁷ jau 2002.gadā identificēja vairākus trūkumus un problēmas Šengenas *acquis* sistēmā, kuras nav novērstas vēl joprojām un dažas no kurām autors analizē turpmāk.

Tā, piemēram, Šengenas konvencijas 5.pants nosaka, ka tie ārvalstnieki, kas tiek ielaisti kopējā brīvas pārvietošanās zonā, nedrīkst “tikt uzskatīti par draudu jebkuras dalībvalsts **sabiedriskajai kārtībai**, nacionālajai drošībai vai starptautiskajām attiecībām”. Šāda vienāda principa piemērošana uz ārējām robežām nepavisam nav viegla, jo personas tiek izvērtētas, balstoties uz nacionālajiem kritērijiem, kuri ir atšķirīgi dažādās dalībvalstīs.³⁵⁸ Sabiedriskās kārtības jēdziens ir diezgan sarežģīts, daudz diskutēts juridisks jēdziens,³⁵⁹ tas ir sastopams vairākos Šengenas *acquis* normatīvajos aktos un tiesu praksē.³⁶⁰ Interpretācijas problēmu dēļ mēģinājumi samērīgi sabalansēt sabiedriskās kārtības nodrošināšanu ar personu brīvu pārvietošanos ir kļuvuši par vairāku tiesu precedentu priekšmetu kā atsevišķu Šengenas dalībvalstu,³⁶¹ tā arī ES mērogā.³⁶² Ar sabiedrisko kārtību var saprast gan tādu kārtību sabiedriskās vietās, kas izpaužas realizējamās subjektīvajās tiesībās un izpildāmos pilsoņu pienākumos, gan kā pilsoņu tiesību un brīvības pastāvīgu aizsargāšanu, visu amatpersonām un pilsoņiem ar likumu noteikto pienākumu obligātās

³⁵⁵ Durau Barozu Ž.M. Eiropas Parlamenta debates. 2007.g. 12.dec., Briesele. Pieejams: http://www.europarl.europa.eu/RegData/seance_pleniere/compte_rendu/traduit/2007/12-12/P6_CRE%282007%2912-12_LV.pdf [skatīts 2012.g. 1.febr.]

³⁵⁶ Informatīvais ziņojums par IeM kompetences jautājumiem. Neformālā tieslietu un iekšlietu padome. Izskatīts MK 2011.g. 18.jan. Sanāksmes kopsavilkums Ungārijas prezidentūras mājas lapā. 2011.g. 20.-22.jan. Pieejams: http://www.iem.gov.lv/lat/eiropas_savieniba/eiropas_savienibas_padome/ [skatīts 2012.g. 6.febr.]

³⁵⁷ ES dalībvalstu ārējo robežu pārvaldīšanas plāns (turpmāk – **ES robežu pārvaldīšanas plāns**); ES Padome. 2002.g. 14.jūnijs, 10019/02, 9834/1/02. Pieejams: www.consilium.europa.eu/uedocs/.../en/.../71141.doc - [skatīts 2012.g. 6.febr.]

³⁵⁸ ES robežu pārvaldīšanas plāns, 28.punkts.

³⁵⁹ „Sabiedriskā kārtība – tiesību normām un sadzīves noteikumiem atbilstoša kārtība, kas nodrošina iestāžu, uzņēmumu un organizāciju netraucētu darbību, cilvēku mierīgu dzīvi, darbu un atpūtu, kā arī īpašuma un citu tiesību un interešu aizsardzība.” Sk.: Juridisko terminu vārdnīca. Dubure V., Fogels A., Fridrihsons I., u.c. Rīga: NORDIK, 1998, 230.lpp.

³⁶⁰ EST 2008.g. 10.jūl. spriedums Lietā C-33/07 par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši EKL 234. pantam, ko *Tribunalul Dâmbovița* (Rumānija) iesniedza ar lēmumu, kas Tiesā reģistrēts 2007.g. 24.jan., tiesvedībā *Ministerul Administrației și Internelor – Direcția Generală de Pașapoarte București* pret *Gheorghe Jipa*. Pieejams: http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30db55fe6da5856e4cc6b9e2b6e1edef38b2.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuKbx10?doclang=LV&text=&pageIndex=0&part=1&mode=DOC&docid=67583&oc=first&dir=&cid=321068 [skatīts 2013.g. 16.febr.]

³⁶¹ „Ja ārzemnieks ir Latvijas Republikai nevēlama persona (*persona non grata*).. Saeima norāda, ka apstrīdētās tiesību normas leģitīmais mērķis ir aizsargāt valsts drošību un sabiedrisko kārtību.” Par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2004-26-01 "Par Imigrācijas likuma 42.panta trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam": LR Satversmes tiesas 2005.g. 2.sep. lēmums. LV, 2005. 8.sep., nr.143.

³⁶² EST 2006.g. 31.jan. spriedums Lietā C-503/03 Eiropas Kopienų Komisija pret Spānijas Karalisti (Personu brīva pārvietošanās — Direktīva 64/221/EEK — Trešās valsts pilsonis, dalībvalsts pilsoņa laulātais — Ieceļošanas un uzturēšanās tiesības — Uz sabiedriskās kārtības apsvērumiem balstīts ierobežojums — SIS — Ziņojums nolūkā liegt ieceļošanu). Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=en&lng1=en,lv&lng2=cs,da,de,el,en,es,et,fi,fr,hu,lv> [skatīts 2012.g. 7.febr.]

izpildes uzraudzību, gan arī citas interpretācijas. Sabiedriskās kārtības jēdziena skaidrojums nav atrodams ne Šengenas *acquis* ietvaros, ne pat dažu valstu nacionālajā normatīvajā regulējumā, kaut gan tieši no Rietumeiropas valstīm - Francijas un Vācijas - šis jēdziens 18.gs. guva izplatību Austrumeiropas un citās valstīs.³⁶³

Daudzās nacionālo likumu un administratīvās prakses atšķirības rada pretrunas un kolīzijas. Tā, piemēram, noteikumu par SIS trauksmes signāliem interpretācija dažādās dalībvalstīs atšķiras. Šie faktori neizbēgami ietekmē ārējo robežu pārvaldības viendabību no kopējās brīvas pārvietošanās telpas iekšējās drošības viedokļa,³⁶⁴ jo paralēli SIS pastāv arī nacionālās datu bāzes, piemēram izraidīto ārzemnieku un ieceļošanas aizliegumu reģistrs,³⁶⁵ ar līdzīgiem uzdevumiem un tās bieži vien nav integrētas ar SIS, kā rezultātā amatpersonu darbā rodas problēmas.³⁶⁶

Kaut arī Šengenas konvencijas 6.pants nosaka visu personu, kuras šķērso ārējās robežas, pārbaudi gan ieceļojot, gan izceļojot, praksē izceļojošo personu pārbaude nav tik stingra, kaut gan būtu jāievieš aizliegumi izceļot tām personām, kuras iespējams var apdraudēt drošību, vai arī jāveic šādu personu neuzkrītoša uzraudzība.³⁶⁷ Jākonstatē, ka vēl joprojām izceļojošo personu robežpārbaudēm tiek pievērsta nepietiekama vērība, jo, piemēram, VRS piemēroto, bet no likumpārkāpēju puses nomaksāto administratīvo naudas sodu apmēri ir mazāki par pusi no uzlikto naudas sodu apjoma.³⁶⁸ Tādējādi piemēroto administratīvo sodu mērķi netiek panākti.

Šengenas *acquis* un Ārējo robežu pārvaldīšanas plāns paredzēja, ka jāievieš sistēma, kas ļautu tiesībsargājošo iestāžu amatpersonām piedalīties kopējā **riska analīzē**, lai ātri sasniegtu mērķus, balstoties uz hierarhijas principu, un saskaņotu šos mērķus ar ES prasībām.³⁶⁹ Riska analīze ir darbība, kuru veic VRS struktūrvienības nolūkā novērtēt to kompetences jomā pastāvošos un iespējamus apdraudējuma faktorus un to ietekmi uz VRS funkciju un uzdevumu izpildi,³⁷⁰ kas savukārt izriet no FRONTEX kompetences veikt riska analīzi, koordinēt informācijas operācijas, kas bāzētas uz riska analīzi un draudu novērtēšanu.³⁷¹ Neskatoties uz to, ka riska analīze kā tiesībsargājošo iestāžu darbības obligāta norma ir noteikta vairākos normatīvajos aktos, tā būtu uzskatāma kā juridisks jēdziens (kriminoloģijas nozarē), kas konkrēti jādefinē, atklājot šī jēdziena saturu un pielietošanas metodoloģiju. Rekomendācijas par starptautiskajām vadlīnijām un

³⁶³ Бельский Л.С. Полицейское право. Лекционный курс. Под ред. Куракина А.В. Москва: Дело и Сервис, 2004, с.231.

³⁶⁴ ES robežu pārvaldīšanas plāns, 29.punkts.

³⁶⁵ Noteikumi par izraidīto ārzemnieku un ieceļošanas aizliegumu reģistru; MK 2013.g. 5.marta noteikumi nr.122. LV, 2013., 20.marts, nr. 56, 1.-5.punkts.

³⁶⁶ Par informācijas pārbaudi, ja konstatēts paziņojums par ieceļošanas liegumu; VRS 2012.g. 27.jan. pavēle nr.16, (nepublicēta).

³⁶⁷ ES robežu pārvaldīšanas plāns, 30.punkts.

³⁶⁸ VRS naudas sodu iekasēšanas uzskaitē par 2008. - 2010.g. Robežšķērsošanas vietu struktūrvienību priekšnieku dienesta sanāksme –seminārs 2012.g. 29., 30.martā Rēzeknē, (nepublicēts).

³⁶⁹ ES robežu pārvaldīšanas plāns, 36.punkts.

³⁷⁰ Riska analīzes sistēmas noteikumi; VRS 2009.g. 20.jūl. noteikumi nr.40, 2.punkts.

³⁷¹ FRONTEX regula, 2.panta pirmās daļas „c” punkts.

pieticīgais normatīvais regulējums par riska analīzes sistēmu ir nepietiekams un juceklīgs, bet informatīvie materiāli lielākoties ir angļu valodā. Valsts robežas likums (2009) riska analīzi³⁷² nosaka kā robežapsardzības sistēmas sastāvdaļu. Ierindas robežsargam, kura amata pienākumi nav tieši saistīti ar riska analīzi kā pamatpienākumu, bieži vien nav priekšstata ne par tās struktūru, ne vietu robežapsardzības sistēmā. Prof. T.Jundzis riska analīzi, piemēram, skata globālā kontekstā: „Riska analīze ļauj pievērst uzmanību vairākām globālo risku grupām, kuras Eiropas Savienībai nāksies pārvarēt nākamajā desmitgadē. Tās ir: cīņa par varu pasaulē un tās radītie draudi; ekonomisko atšķirību pastiprināšanās un nabadzības riski; resursu izsīkšana un to pārdales riski; kultūras atšķirību ignorēšana un identitātes aizskārums; informācijas sabiedrības riski; terorisms un transnacionālā noziedzība; militārā sacensība un bruņošana.”³⁷³

Riska analīzes jēdziens savukārt ir iekļauts citā nekur konkrēti nedefinētā un visai izplūdušā jēdzienā „integrēta ārējo robežu pārvaldība”, kas savulaik bija ieviests Lākenes 2001.g. 14. un 15.decembra EP secinājumos, nosakot to kā “integrētu ārējo robežu pārvaldības sistēmu” un saprotot ar to darbības, ko veic dalībvalstu iestādes ar mērķi „kontrolēt un uzraudzīt robežas, analizēt risku, nodrošināt ar personālu un telpām”. Šis jēdziens ir ietverts Līgumā par Eiropas Savienības darbību, un 77.pantā ir minēts par tā “pakāpenisku ieviešanu”, pamatojoties uz Tampere secinājumos pasludināto un Lākenes secinājumos nostiprināto principu, kas paredz, ka “Eiropas Savienības ārējo robežu kontroles labāka pārvaldība palīdzēs cīņā pret terorismu, nelegālās imigrācijas tīkliem un cilvēku tirdzniecību.”³⁷⁴ Lai nodrošinātu ārējo robežu vienotu un kvalitatīvu kontroli, tika izveidots Eiropas Ārējo robežu fonds, kura mērķis ir kopējas integrētas robežu pārvaldības sistēmas izstrāde, kurā ietverti visi pasākumi saistībā ar politiku, tiesību aktiem, sistemātisku sadarbību, personāla, iekārtu un tehnoloģiju sadali, ko dažādos mērogos veic kompetentas dalībvalstu iestādes, sadarbojoties savā starpā un vajadzības gadījumā ar citām iesaistītajām pusēm, izmantojot daudzpakāpju robežu drošības modeli un integrētu ES riska analīzi.³⁷⁵

Ārējo robežu pārvaldīšanas plāns paredzēja, ka nepieciešams vienots standarts robežsargu apmācībai.³⁷⁶ FRONTEX viens no pamatuzdevumiem ir palīdzēt dalībvalstīm apmācīt dalībvalstu

³⁷² Valsts robežas likums (2009), 6.panta pirmā daļa.

³⁷³ Jundzis T. The Influence of Global Risks on the European Union. Latvian Academy of Sciences, Mykolas Romeris University, Riga Stradiņš University, Colleg of Law Proceedings of the International Conference 6-7 May 2011 „The seventh Years as European Union Members states: Economics, Politics, Law. Riga: 2011, p.44.

³⁷⁴ Apap J. Ārējo robežu pārvaldība. 2008. Pieejams:

http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/freedom/article_7307_lv.htm [aplūkots 2012.g. 8.feb.].

³⁷⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes 2007.g. 23. maija Lēmums nr.574/2007/EK, ar ko laikposmam no 2007.gada līdz 2013.gadam izveido Eiropas Ārējo robežu fondu kā daļu no Vispārīgās programmas Solidaritāte un migrācijas plūsmu pārvaldība. OV, L144, 06/06/2007. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:144:0022:0022:LV:PDF> [skatīts 2012.g. 7.feb.], 9.punkts.

³⁷⁶ ES robežu pārvaldīšanas plāns, 39.punkts.

robežsargus, tostarp izveidot vienotus apmācības standartus.³⁷⁷ Tikai 2007.gadā tika izstrādāta Kopējā pamatprogramma ES robežsargu pamatapmācībai visai apjomīgā metodiskā materiāla veidā,³⁷⁸ kurā mēģināts noteikt apmācību mērķus, sasniedzamās profesionālās spējas, kopējās nostādnes un aptuveno tematiku apmācībā, kā arī paredzot specializāciju gaisa, jūras un sauszemes modulī, aptverot ārkārtīgi plašus informācijas apjomus, kuru apgūšanas (piemērojot to ierindas robežsarga līmenim) lietderība un efektivitāte ir apšaubāma. Turklāt šīs programmas terminoloģija ir ārkārtīgi nekvalitatīva, dažkārt pārāk vispārīga, bet dažkārt pat neizprotama no praktiskā viedokļa, radot iespaidu, ka tajā ir mēģināts sablīvēt visus jautājumus, kuri katram gadījumam varētu būt noderīgi robežsargu profesionālajai kvalifikācijai. Taču FRONTEX ar šo apšaubāmās kvalitātes materiālu nav sasniedzis un nav arī izpildījis vienu no saviem pamatuzdevumiem – definēt un ar normatīvo aktu pieņemt visām Šengenas dalībvalstīm saistošus un konkrētus robežsargu profesionalitātes standartus. Acīmredzot ar to arī izskaidrojama pilnīga FRONTEX ieteikumu ignorēšana IeM padotības iestāžu amatpersonu profesionālās izglītības attīstības koncepcijā, kurā nav ne vienas atsauces uz Šengenas aktualitātēm tiesībsargājošo iestāžu personāla apmācībā.³⁷⁹

ES dalībvalstu ārējo robežu pārvaldīšanas plāns paredzēja pārveidot Kopējās ārējo robežu kontroles rokasgrāmatu (turpmāk – Kopējā rokasgrāmata), lai noskaidrotu tās nosacījumu likumīgo statusu un padarītu to par normatīvo resursu līdzās citiem tiesiskajiem instrumentiem. Šajā sakarā bija nepieciešama likumdošanas iniciatīva, iekļaujot Kopējā rokasgrāmatā noteiktus labākās prakses piemērus, pamatojoties uz Katalogu un tādējādi padarot tos par saistošiem.³⁸⁰ Diemžēl plānā minētās ieceres attiecībā uz Kopējā rokasgrāmatas tiesiski saistoša statusa noteikšanu nav īstenotas līdz šim, kas atsevišķos gadījumos kalpoja par tiesu precedentu iemesliem, piemēram, lietā *Apvienotā Karaliste pret ES Padomi*, kurā Apvienotā Karaliste pamato savu viedokli ar to, ka pastāv divu atšķirīgu veidu uz Šengenas *acquis* balstīti pasākumi. Pirmā veida pasākumi esot pie Šengenas *acquis* piederošie pasākumi (*Schengen integral measures*), bet otra veida pasākumi ir ar Šengenas *acquis* saistītie pasākumi (*Schengen linked measures*). Pirmā veida pasākumi esot nešķirami saistīti ar Šengenas *acquis*, kā, piemēram, pasākumi Šengenas *acquis* grozīšanai, kuros Apvienotā Karaliste nepiedalās. Toties otrā veida pasākumi neesot nešķirami saistīti ar Šengenas *acquis*, tie varot tikt pieņemti Šengenas *acquis* mērķu sasniegšanai. Šengenas *acquis* integritāte neesot apdraudēta, ja Apvienotā Karaliste piedalās otrā veida pasākumu ieviešanā.³⁸¹ Taču ar

³⁷⁷ FRONTEX regula, 2.panta pirmās daļas „b” punkts.

³⁷⁸ Kopējā pamatprogramma ES robežsargu pamatapmācībai. Warsaw: Frontex Agency, Rondo ONZ, 302 lpp.

³⁷⁹ Par Iekšlietu ministrijas padotības iestāžu amatpersonu profesionālās izglītības attīstības koncepciju 2010.-2013. gadam; IeM 2010.gada 10.jūnija rīkojums nr.1111 (nepublicēts).

³⁸⁰ ES robežu pārvaldīšanas plāns, 107., 108.punkts.

³⁸¹ Ģenerālvokātes Trstenjak secinājumi sniegti 2007.g. 10.jūlijā. Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotā Karaliste pret Eiropas Savienības Padomi. Lieta C-77/05. Regula (EK) Nr.2007/2004 - Eiropas Aģentūras operatīvās sadarbības vadībai pie Eiropas Savienības dalībvalstu ārējām robežām izveidošana - Spēkā esamība. EST ziņojumi

Kodeksu noteiktie ES kopējie noteikumi personu kontrolei uz robežām, ietverot gan robežpārbaudes, gan robežuzraudzību, kopumā būtu uzskatāmi par pozitīvu tendenci Šengenas *acquis* konsolidēšanā un kodifikācijā, kaut gan pārējā Šengenas *acquis* normatīvā regulējuma klāsts vēl joprojām nav reformēts. Iespējams tāpēc EK uzskatīja par nepieciešamu nodrošināt, lai robežkontroles noteikumus vienveidīgi piemērotu visas dalībvalstu iestādes, kuras ir kompetentas veikt robežkontroles uzdevumus, šajā nolūkā izstrādājot „Robežsargu rokasgrāmatu (Šengenas rokasgrāmatu)” ar kopējām vadlīnijām, paraugpraksi un ieteikumiem robežkontroles jautājumos, kurai gan vēl joprojām ir tikai ieteikumu spēks.³⁸²

Secinājumi

1. Saskaņā ar Lisabonas līgumā uzsvērtu ES pilsoņu brīvas pārvietošanās nozīmi Šengenas līgums un Šengenas konvencija (arī pievienošanās līgumi un protokoli), dalībvalstu starptautiskās līgumtiesības personu robežšķērsošanā un valstu robežu jomā, kā arī Šengenas *acquis* darbības precedentu tiesības būtu uzskatāmas par ES primārajiem tiesību avotiem.

2. Vairāku ES ieteikumu tiesību normatīvo aktu, piemēram, Kataloga juridiskais spēks iegūst tiesiski saistošu raksturu piemērošanas un Šengenas novērtēšanas procesā, kas liecina par aptveroša, juridiski saistoša un konkrēta normatīvā regulējuma izstrādes nepieciešamību ievērojami paplašinātas Šengenas zonas darbības apstākļos.

3. Šengenas *acquis* īstenošanā īpaši svarīgu lomu iegūst iestāžu un amatpersonu kompetences jēdziens, kas tiek lietots, bet nav definēts Šengenas *acquis* ietvaros un ar kuru, pēc autora viedokļa, būtu jāsaprot amatpersonu un iestāžu pilnvaru, profesionalitātes un atbilstības vienota sistēma.

4. Izceļojošo personu robežpārbaudēm tiek piešķirta nepietiekama vērība. VRS piemēroto, bet no likumpārkāpēju puses nomaksāto administratīvo naudas sodu apmēri ir mazāki par pusi no uzlikto naudas sodu apjoma. Tādējādi VRS piemēroto administratīvo sodu mērķi netiek panākti. Minētā problēma ir raksturīga ne tikai VRS piemērotajiem naudas sodiem un ir risināma kompleksi, t.sk. slēdzot starptautiskus līgumus par tiesisko palīdzību un paredzot naudas sodu piedziņas iespējas.

2007 Lpp I-11459. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62005CC0077:LV:NOT> [skatīts 2012.g. 12.martā].

³⁸² Par kopējas „Robežsargu rokasgrāmatas (Šengenas rokasgrāmatas)” izveidi dalībvalstu kompetento iestāžu lietošanai, veicot personu kontroli uz robežas. EK ieteikums, 2006.g. 6.nov., Brisele. Pieejams: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/lv/08/st11/st11253.lv08.pdf> [skatīts 2012.g. 2.jūnijā], 1. un 2.punkts.

2.4. Šengenas robežu kodekss un tā ietekme uz robežkontroles nacionālo tiesisko regulējumu

Šengenas robežu kodekss³⁸³ ir pirmais ES tiesību vēsturē tāda veida kodificētais normatīvais akts, kas ietver ārējo un iekšējo robežu šķērsošanas noteikumus un skar ne tikai ES pilsoņus, bet arī „trešo valstu”³⁸⁴ pilsoņus un pavalstniekus, īstenojot divas galvenās idejas: 1) personu pārbaudes neesamība, vai tie būtu ES pilsoņi vai trešo valstu valstspiederīgie, kad viņi šķērso iekšējās robežas; 2) ārējo robežu šķērsošanas standartizācija. Kodekss ir pieņemts ar ES regulu, tam ir tieša iedarbība³⁸⁵ jeb likuma spēks katrā Šengenas dalībvalstī un tam nav nepieciešama ne ratifikācija, ne jebkāda transformācija nacionālajā normatīvajā regulējumā.

Kodeksa normas neskar direktīvas par **ES pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā** (turpmāk - Direktīva par ES pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties)³⁸⁶ noteikumus. Sakarā ar vīzu un ar to saistīto pasākumu īstenošanas īpatnībām ES³⁸⁷ Kodeksa normas tomēr neattiecas uz visu ES teritoriju. Ārpus Kodeksa darbības ir Apvienotā Karaliste un Īrija. Dānija arī formāli nepakļaujas Kodeksa normām, taču, būdama Šengenas konvencijas dalībniece, iekļāva lielāko Kodeksa normu daļu nacionālajā normatīvajā regulējumā un tās izpilda.³⁸⁸ Attiecībā uz ne ES valstīm - Norvēģiju, Īslandi, Lihtenšteinu un Šveici - Kodekss paredz Šengenas *acquis* normu turpmāku attīstīšanu un harmonizēšanu personu brīvas pārvietošanās procesa īstenošanā.³⁸⁹

Kodeksā ir definētas ES ārējās robežas, kas ir dalībvalstu sauszemes, arī upju un ezeru robežas, jūras robežas un lidostas, upju ostas, jūras ostas un ezeru ostas, ar nosacījumu, ka tās nav iekšējās robežas, un iekšējās robežas, kas ir: a) dalībvalstu kopīgas sauszemes robežas, tostarp upju un ezeru robežas; b) iekšējiem reisiem paredzētās dalībvalstu lidostas; c) dalībvalstu jūras, upju un ezeru ostas, ko izmanto regulārai prāmju satiksmei.³⁹⁰ Šie definējumi ir nekonkrēti, jo neatklāj ne ES ārējo robežu, ne iekšējo robežu precīzu tiesisko statusu un nenosaka šo robežu režīma būtību un atšķirības. Kodeksa ārējo robežu definīcijas frāze „upju un ezeru robežas” ir nekorekta, jo ar šādu

³⁸³ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 562/2006 (2006.g. 15.marts), ar kuru ievieš Kopienas Kodeksu par noteikumiem, kas reglamentē personu pārvietošanos pār robežām (Šengenas robežu kodekss). OJ, L 105, 13.04.2006. Pieejams: http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/site/lv/oj/2006/l_105/l_10520060413lv00010032.pdf [skatīts 2012.gada 20.janvārī].

³⁸⁴ "Trešās valsts valstspiederīgais" ir jebkura persona, kas nav Savienības pilsonis Līguma 17.panta 1.punkta nozīmē. Kodeksa 6.punkts.

³⁸⁵ Rokasgrāmata praktiskajam darbam ar ES jautājumiem. Pieejams: <http://rokasgramata.am.gov.lv/index.php/lv/info/index.html> [aplūkots 2012.g. 10.febr.,] 4.2.2.punkts.

³⁸⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2004/38/EK (2004.g. 29. apr.) par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā, ar ko groza Regulu (EEK) Nr. 1612/68 un atceļ Direktīvas 64/221/EEK, 68/360/EEK, 72/194/EEK, 73/148/EEK, 75/34/EEK, 75/35/EEK, 90/364/EEK, 90/365/EEK un 93/96/EEK. Pieejams: <http://www.rs.gov.lv/index.php?id=825&sa=&top=0&doc=2745> [skatīts 2012.g. 20.jan.].

³⁸⁷ LESD, IV Sadaļa. Brīvības, drošības un tiesiskuma telpa.

³⁸⁸ Kodeksa Preambulas (22) punkts.

³⁸⁹ Kodeksa Preambulas (23) - (28) punkti.

³⁹⁰ Kodeksa 2.panta 1) un 2) punkts.

formulējumu būtu jāsaprot upju un ezeru, kā atsevišķu ģeogrāfisku objektu teritorijas norobežošana. Taču patiesībā valsts robežas līnija vai nu iet pa šiem ģeogrāfiskajiem objektiem (robežupēs pa upes asi (viduslīniju), talvegu vai krastu), vai arī tos šķērso. Savukārt lidostu un ostu definēšana par ārējām robežām ir nekorekta, jo starptautiskajās tiesībās arī mūsdienās ar valsts robežu vēl joprojām saprot līniju, bet ne infrastruktūras objektu, turklāt ne lidostas, ne ostas parasti neatrodas pat valsts robežas tuvumā, bet gan valsts teritorijā. Lidostas un ostas drīzāk būtu jādefinē robežkontroles punktu jeb robežšķērsošanas vietas³⁹¹ režīma³⁹² kontekstā, kas Kodeksā kā juridisks jēdziens nav paredzēts, taču attiecībā uz robežpārbaudēm atsevišķi režīma noteikumi nesistematizētā veidā, jaucot tos ar robežpārbaudžu principiem, ir iekļauti vairākās nodaļās. Ārējo un iekšējo robežu jēdzienu definējumu pavisāmā apliecina arī tas, ka līdztekus definējumos minētajām ostām un lidostām loģiski būtu norādīt arī autoceļu robežšķērsošanas vietas un dzelzceļa stacijas, taču tās nav norādītas (Latvijā ir 3 robežšķērsošanas vietas dzelzceļa stacijās – Kārsavā, Zilupē un Indrā, kā arī preču un bagāžas robežpārbaudēm - dzelzceļa stacijas Rīgā, Daugavpilī un Rēzeknē).³⁹³

Kodeksa iekšējo robežu jēdziena definīcijā, tāpat kā ārējo robežu definīcijā, ir nekorekti minētas upju un ezeru robežas kā dalībvalstu kopīgās robežas, bet definīcijas turpinājumā frāzē „iekšējiem reisiem paredzētās dalībvalstu lidostas, dalībvalstu jūras, upju un ezeru ostas, ko izmanto regulārai prāmju satiksmei” ir saskatāmas vairākas nepilnības. No frāzes „iekšējiem reisiem paredzētās dalībvalstu lidostas” nav skaidrs, vai tas attiecas uz atsevišķas dalībvalsts iekšējiem reisiem (tad jēdziena kontekstā tam nav jēgas), vai arī reisiem starp dalībvalstīm. Turklāt šīs normas kontekstā savādākā formulējumā preambulā ir sniegts "iekšējā lidojuma" definējums: „jebkurš lidojums vienīgi uz dalībvalsts teritoriju vai no tās, nenolaižoties trešās valsts teritorijā”. Savukārt trešās valsts termina definējuma Kodeksā nav, bet no termina "trešās valsts valstspiederīgais" - ir jebkura persona, kas nav Savienības pilsonis, Līguma 17.panta 1.punkta nozīmē³⁹⁴ var secināt, ka trešā valsts ir jebkura valsts, kura nav ES dalībvalsts. Taču Šengenas konvencijā trešā valsts ir ikviena valsts, kas nav Līgumslēdzēja Puse³⁹⁵ (jeb nav Šengenas konvencijas dalībvalsts). Saskaņā ar Šengenas konvencijas 1.pantu un Kodeksa 2.panta trešo punktu attiecībā uz iekšējām robežām radās nepieciešamība Valsts robežas likumā (2009) sadalīt lidojumus uz iekšējiem un ārējiem, kaut arī šajā likumā nav vispār noteikti iekšējo un ārējo lidojumu termini, bet Kodeksā nav ārējo lidojumu

³⁹¹ „Vieta, ko kompetentās iestādes noteikušas ārējās robežas šķērsošanai”. Kodeksa 2.panta 8.punkts.

³⁹² „Robežšķērsošanas vietās ir spēkā robežšķērsošanas vietas režīms, kas nosaka kārtību, kādā robežšķērsošanas vietā drīkst uzturēties un pārvietoties personas..”. Valsts robežas likums (2009), 26.panta pirmā daļa.

³⁹³ Noteikumi par robežšķērsošanas vietām un tajās veicamajām pārbaudēm (turpmāk - **MK noteikumi Nr.704 par robežšķērsošanas vietām**); MK 2010.g. 27.jūlija noteikumi nr.704. LV, 2010. 12.aug., nr.127, 3.1., 3.2.punkti.

³⁹⁴ „Ikviena persona, kam ir kādas dalībvalsts pilsonība, ir Savienības pilsonis”. T&TC (Tulkošanas un terminoloģijas centrs). E.Levita Priekšvārds. Konsolidēts Eiropas Kopienas dibināšanas līgums un Nicas līgums. Mācību līdzeklis sabiedrisko zinātņu studentiem. Rīga: Preses nams poligrāfijas grupā Jāņa Sēta, 2001. Pieejams:

<http://www.vvc.gov.lv/export/sites/default/LV/publikācijas/konsolidetseklīgums-17.pdf> [aplūkots 2012.g. 20.jan.], 17.pants (bijušais 8a pants Līgumā par Eiropas Savienību).

³⁹⁵ Šengenas konvencija, 1.pants.

termina. Valsts robežas likumā (2009) likumdevējam nācās noteikt iekšējo un ārējo lidojumu nozīmi, piemēram, iekšējie lidojumi var tikt veikti uz jebkuru lidostu vai lidlauku, bet par ārējiem lidojumiem uzskatāmi lidojumi no trešās valsts, kas nav Šengenas dalībvalsts, un tos var veikt tikai uz starptautiskajiem lidojumiem paredzētajām lidostām un lidlaukiem, kur ir robežkontroles punkti, t.i., oficiāla robežas šķērsošanas vieta.³⁹⁶

Jūras robeža ir ārējā robeža, jo saskaņā ar JTK miermīlīgas caurbraukšanas principu³⁹⁷ iebraukšana teritoriālajā jūrā, tātad arī jūras robežas šķērsošana, ir atļauta jebkuras valsts kuģiem, bet valsts robežas režīma izpratnē šķērsošana ar mērķi ieceļot valstī ir atļauta tikai tam paredzētajās vietās.³⁹⁸ JTK tiek lietoti termini – kuģis, kara kuģis, tirdzniecības kuģis, pirātu kuģis, taču šo terminu definīciju nav, tāpat nav arī kuģu klasifikācijas. Kodeksā ir iekļauts tikai termins „kruīza kuģis”,³⁹⁹ bet nacionālajos normatīvajos aktos termins „kuģis” iekļauts tikai 2006.gadā Jūras kodeksā.⁴⁰⁰ Jākonstatē, ka termins „prāmis” tiek lietots Kodeksā, bet nav definēts, kaut gan prāmju satiksme ES un uz Latvijas ostām ir diezgan intensīva. Svešvārdu vārdnīcā atrodams šāds skaidrojums: „Prāmis – ir ūdens transportlīdzeklis sauszemes transportlīdzekļu, kravu un pasažieru pārcelšanai pāri ūdens šķēršļiem (ezera, upes, līča un jūras)”.⁴⁰¹ Pēc autora viedokļa, ar jūras prāmi būtu jāsaprot licencēts kuģis, kurš tiek izmantots regulārai pasažieru un transportlīdzekļu pārvadāšanai starp noteiktām divām vai vairākām ostām ar publicētiem kustības sarakstiem. Kodeksā būtu jālieto termins „kuģis”, jo personas un mantas var pārvietoties ne tikai ar prāmi, bet ar jebkuru kuģi.

Kodeksā ir iekļauts jēdziens "**trešās valsts valstspiederīgais**", par kādu jāuzskata jebkura persona, kas nav Savienības pilsonis.⁴⁰² Latvijas Imigrācijas likumā persona, kura nav Latvijas pilsonis vai nepilsonis, ir ārzemnieks. Tātad tas var būt gan trešās valsts pilsonis, gan arī kādas ES dalībvalsts, Eiropas Ekonomikas zonas valsts vai Šveices Konfederācijas pilsonis. Taču jāņem vērā, ka ne visas ES valstis ir Šengenas konvencijas dalībvalstis un ir arī valstis, kuras ir Šengenas konvencijas dalībvalstis, bet nav ES dalībvalstis (sk. 3., 4.pielikumu). Kodeksā ar jēdzienu „trešā

³⁹⁶ „Latvijā šādas robežšķērsošanas vietas noteiktas Rīgā, Daugavpilī, Liepājā, Ventspilī un Tukumā”. MK noteikumi Nr.704 par robežšķērsošanas vietām, 5.punkts.

³⁹⁷ JTK, 19.pants. Miermīlīgas caurbraukšanas jēdziens.

³⁹⁸ Valsts robežas likums (2009), 11.pants.

³⁹⁹ Kodekss, 2.panta 16) punkts.

⁴⁰⁰ „Kuģis ir jebkurš kuģošanas līdzeklis — inženiertehniska ierīce, kas konstruktīvi paredzēta izmantošanai uz ūdens”. Jūras kodekss (turpmāk – **Latvijas Jūras kodekss**): LR likums. LV, 2005. 22.dec., nr.91, 1.¹pants.

⁴⁰¹ Justs F., Baltutis U. (sast.). Militāru svešvārdu vārdnīca. Rīga: Avots, 2008, 752.lpp.

⁴⁰² Personas, kas izmanto Kopienas tiesības uz pārvietošanās brīvību, ir:

- a) Eiropas Savienības pilsoņi.. un trešo valstu valstspiederīgie, kas ir Savienības pilsoņu ģimenes locekļi, kuri ir tiesīgi uz pārvietošanās brīvību un uz kuriem attiecas Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2004/38/EK (2004.gada 29.aprīlis) par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un dzīvot dalībvalstu teritorijā;
- b) Trešo valstu valstspiederīgie un – neatkarīgi no valstspiederības – viņu ģimenes locekļi, kas saskaņā ar nolīgumiem starp Kopienas un tās dalībvalstīm, no vienas puses, un attiecīgajām trešajām valstīm, no otras puses, ir tiesīgi izmantot tādas pašas tiesības uz pārvietošanās brīvību, kādas ir Savienības pilsoņiem”. Kodeksa 2.panta 5.,6.punkts.

valsts” domātas valstis, kuras nav Šengenas zonas valstis. Pašlaik tas attiecas arī uz divām ES valstīm – Apvienoto Karalisti un Īriju.

Attiecībā uz personu valsts piederības statusu Eiropas konvencija par valsts piederību,⁴⁰³ kā norāda prof. J.Bojārs, satur vairākas „sadmātas, grūti realizējamas, bet citas – neskaidras un nekonkrētas normas”. Tāpēc valstis, it īpaši lielvalstis, kas pilnīgi pamatoti uzskata pilsonību par tautas suverēnās varas īstenošanas pamatinstrumentu, nelabprāt pakļauj to starptautiskajai reglamentācijai.⁴⁰⁴ Līdz ar Šengenas *acquis* integrēšanu ES tiesību sistēmā jēdzienu „ārvalstnieks” biežāk sāka aizstāt ar jēdzienu „trešās valsts pilsonis” vai „trešās valsts valstspiederīgais”. Jēdzienam „ārvalstnieks” (*foreigner*) starptautiskajās, ES un nacionālajās tiesībās pastāv atšķirīgi skaidrojumi. Starptautiskajās tiesībās - Deklarācijā par to personu tiesībām, kuras nav tās valsts pilsoņi, kurā viņas dzīvo⁴⁰⁵ 1.pantā lieto jēdzienu „ārvalstnieks”, par tādu uzskatot personu, kura nav tās valsts pilsonis, kurā viņš vai viņa atrodas. ECTK jēdzienā „ārvalstnieks” iekļauj visus, kuriem nav tiesību uz pilsonību valstī, kuru viņi šķērso tranzītā vai kurā viņiem ir uzturēšanās vai dzīves vieta, vai viņi ir bēgļi, vai ieceļoja pēc savas iniciatīvas, vai arī viņi ir bezvalstnieki, vai viņiem ir citas valsts pilsonība. Savukārt Šengenas konvencijas⁴⁰⁶ izpratnē „ārvalstnieks” ir ikviena persona, kas nav Eiropas Kopienas dalībvalsts pilsonis. Pēc būtības jēdziens „trešās valsts pilsonis” satur to pašu nozīmi kā Eiropas Kopienas dibināšanas Līguma 17.panta pirmais punkts, ka tā ir jebkura persona, kas nav ES pilsonis, respektīvi, nav nevienas ES dalībvalsts pilsonis.⁴⁰⁷ ES tiesību aktos un dokumentos, tiek lietoti abi šie jēdzieni. Jāņem vērā, ka izraidīšanas kontekstā no trešo valstu pilsoņu kategorijas ir izslēdzamas personas, kuras saskaņā ar attiecīgām ES tiesību normām⁴⁰⁸ ir tiesīgas izmantot tādas pašas tiesības uz pārvietošanās brīvību, kādas ir ES pilsoņiem. Šajā izņēmuma kategorijā ietilpst ES ģimenes locekļi, Eiropas Ekonomikas zonas valstu (Īslandes, Lihtenšteinas, Norvēģijas) un Šveices Konfederācijas pilsoņi. Direktīvā par kopīgiem standartiem un procedūrām dalībvalstīs attiecībā uz to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi,⁴⁰⁹ jēdziens „trešās valsts valstspiederīgais” ir jebkura persona, kas nav ES pilsonis Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 17.panta pirmā punkta nozīmē un kas nav persona, kurai ir tiesības uz pārvietošanās brīvību ES, kā noteikts Kodeksa 2.panta piektajā punktā.

⁴⁰³ European Convention on Nationality: Council of Europe, Strasbourg, 6.XI.1997. CETS No.166. Pieejams: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=166&CL=ENG> [skatīts 2012.g. 20.jan.].

⁴⁰⁴ Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības I. 3.pārstr. izd. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004, 399.lpp.

⁴⁰⁵ Declaration on the human rights of individuals who are not nationals of the country in which they live (Deklarācija par to personu tiesībām, kuras nav tās valsts pilsoņi, kurā viņas dzīvo): ANO, 13.12.1985. LR spēkā no 24.03.1992. Pieejams: <http://www.un.org/documents/ga/res/40/a40r144.htm> [skatīts 2013.g. 15.feb.], 1.pants.

⁴⁰⁶ Šengenas konvencija, 1.pants.

⁴⁰⁷ „ES pilsonis ir ikviena persona, kurai ir kādas dalībvalsts pilsonība”. LESD 20.panta 1.punkts.

⁴⁰⁸ Direktīva par ES pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties, 2.panta 1)punkts.

⁴⁰⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva Nr.2008/115/EK (2008.g. 16.dec.) par kopīgiem standartiem un procedūrām dalībvalstīs attiecībā uz to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi. Pieejams: eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008 [skatīts 2012.g. 22.jan.].

Starptautiskajos tiesību aktos lielākoties tiek lietots jēdziens „ārvalstnieks” (*alien*) plašākā nozīmē, bet ES tiesību aktos termins „trešās valsts pilsonis” vai „trešās valsts valstspiederīgais” jau šaurākā nozīmē. Tātad jēdziens „ārvalstnieks” nav nosakāms pats par sevi, bet gan kā pretstats terminam „pilsonis”. Saskaņā ar šādu pieeju par „ārvalstnieku” jāuzskata persona, kurai nav konkrētās valsts pilsonības. Tātad pie šīs kategorijas tiek pieskaitīts arī apatīds jeb bezvalstnieks (*stateless person*) un bēglis (*refugee status*) un līdz ar to var piekrist prof. J.Bojāram, ka Pilsonības likumā ārvalstnieka definējums līdz pat 2013.gadam, kamēr netika iekļauts bezvalstnieka termins, bija nepilnīgs un juridiski neapmierinošs.⁴¹⁰ Turklāt Latvijas Imigrācijas likumā, kas ir īpaši svarīgs Šengenas konvencijas īstenošanā, nav „ārvalstnieka”, bet ir „**ārzemnieka**”⁴¹¹ un „Savienības pilsoņa”⁴¹² jēdzieni. Latvijas Pilsonības likumā par „ārvalstnieku”⁴¹³ līdz 2013.gada maijam, bet pēc grozījumiem aizstājot vārdu „ārvalstnieks” ar „citas valsts pilsonis”, šajā likumā⁴¹⁴ joprojām tiek uzskatīts ārvalsts pilsonis (pavalstnieks), kas pēc jēgas ir identisks Imigrācijas likuma jēdzienam „ārzemnieks”.

Jēdziens „ārzemnieks” (jebkura persona, kas nav kādas Kopienų dalībvalsts pilsonis) tiek lietots arī Konvencijā, ar kuru nosaka valsti, kura ir atbildīga par vienā no Eiropas Kopienų dalībvalstīm iesniegtā patvēruma pieteikuma izskatīšanu, kas ir neprecīzs tulkojums no šīs konvencijas termina „*alien*” angļu valodas versijas,⁴¹⁵ ar kuru drīzāk būtu jāsaprot „trešās valsts valstspiederīgais” - ikviena persona, kas nav Eiropas Savienības dalībvalsts, Īslandes Republikas vai Norvēģijas Karalistes valstspiederīgais, kā tas noteikts Direktīvā 2003/110/EK par palīdzību tranzīta gadījumos, lai veiktu izraidīšanu pa gaisa ceļu,⁴¹⁶ tiek lietots Direktīvā 2001/51/EK, ar ko papildina 26.pantu Konvencijā, ar kuru īsteno 1985.gada 14.jūnija Šengenas Līgumu,⁴¹⁷ un Patvēruma likumā (trešās valsts valstspiederīgais vai bezvalstnieks — persona, kas nav Latvijas Republikas, citas Eiropas Savienības dalībvalsts, Eiropas Ekonomikas zonas valsts vai Šveices Konfederācijas pilsonis, kā arī bezvalstnieks, kuram šo statusu piešķīrusi kāda no šīm valstīm).⁴¹⁸

⁴¹⁰ Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības I. 3. pārstr. izd. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004, 322.lpp.

⁴¹¹ „Ārzemnieks — persona, kura nav Latvijas pilsonis vai Latvijas nepilsonis”. Imigrācijas likuma 1.panta pirmās daļas pirmais punkts.

⁴¹² „Savienības pilsonis - ārzemnieks, kuram ir kādas Eiropas Savienības dalībvalsts, Eiropas Ekonomikas zonas valsts vai Šveices Konfederācijas pilsonība”. Turpat, 12.punkts.

⁴¹³ Pilsonības likums: LR likums. LV, 1994 11.augusts, nr.93, pirmā nodaļa “Likumā lietotie termini”.

⁴¹⁴ Grozījumi Pilsonības likumā. LV, 2013. 23.maijs, nr. 98, 1., 2.punkts.

⁴¹⁵ Par Konvenciju, ar kuru nosaka valsti, kura ir atbildīga par vienā no Eiropas Kopienų dalībvalstīm iesniegtā patvēruma pieteikuma izskatīšanu. LR spēkā no 01.05.2004.: LR likums. LV, 2004. 21.pr., nr.62. 1.panta 1.punkta (a) apakšpunkts.

⁴¹⁶ Padomes 2003.g. 25. nov. Direktīva 2003/110/EK par palīdzību tranzīta gadījumos, lai veiktu izraidīšanu pa gaisa ceļu. OV L 321, 06/12/2003. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0110:LV:HTML> [skatīts 2012.g. 2.jūn.], 2.panta a)punkts.

⁴¹⁷ Padomes 2001.g. 28.jūn. Direktīva 2001/51/EK, ar ko papildina 26.pantu Konvencijā, ar kuru īsteno 1985. gada 14. jūnija Šengenas Līgumu. OV, L 187, 10.7.2001., 45.lpp. Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/lv/eu/arhivs/3883/3749/4004/4009/?print=on> [skatīts 2012.g. 2.jūn.], 2., 3.pants.

⁴¹⁸ Patvēruma likums, 1.panta 10) punkts.

Šāda jēdzienu pārklāšanās ir arī tiesu praksē, kad jēdzienu „ārvalstnieks”, atsaucoties uz Šengenas konvenciju un Latvijas Pilsonības likumu, lieto Imigrācijas likuma jēdziena „ārzemnieks” kontekstā.⁴¹⁹

Analizēto personu valsts piederības statusu jēdzienu harmonizēšanai Šengenas *acquis* sistēmā ietilpstošajā normatīvajā regulējumā ir būtiski svarīga nozīme personas statusa noteikšanā, kas nepieciešams robežšķērsošanas nosacījumu izpildē un attiecīgā normatīvā regulējuma piemērošanā, kur personu tiesiskā statusa definēšanai un ietvaram ir jābūt absolūti precīzam un pilnīgi skaidram, izslēdzot jebkādu interpretācijas dažādību un subjektivitāti.

Kodeksā iekļauts jēdziens „**robežkontrole**”, kas ir arī Šengenas konvencijā, - personu un transportlīdzekļu robežpārbaudes robežšķērsošanas vietās. Taču tagad saskaņā ar Kodeksu termins „robežkontrole”⁴²⁰ aptver plašāku darbību loku gan robežšķērsošanas vietās, gan uz „zaļās” robežas un ietver **robežpārbaudes** un **robežuzraudzību**. Robežpārbaudes tiek veiktas robežšķērsošanas vietās, bet robežuzraudzība ir „zaļās” robežas uzraudzība, līdz ar ko iepriekšējā Valsts robežas likuma (1994) jēdziens „robežkontrole” bija jāgroza. Analizējot Kodeksa iekļauto „robežpārbaudu” (*border checks*) jēdzienu, jāsecina, ka tā tiesiskās normas pēc jēgas ir līdzīgas Šengenas konvencijā lietotajiem jēdzieniem „robežkontrole” (*border control*), „kontrolē”, „personu kontrole”, „pārbaudes”⁴²¹ (*checks*).⁴²² Tikai ar Kodeksa stāšanos spēkā ir veikta nozīmīga, kaut arī nepilnīga Šengena *acquis* normu konsolidācija un Šengena *acquis* terminoloģijas sistematizācija.⁴²³ Citās Kodeksa normās ir saskatāmi virspusēji mēģinājumi nesistēmiski papildināt robežkontroles, tātad arī robežpārbaudu jēdzienu ar kriminoloģiskās (daļēji arī kriminālistiskās) darbības taktikas un metožu saturu,⁴²⁴ vispārīgi aprakstot kā un ar kādām metodēm, paņēmieniem un mērķiem robežkontrole būtu jāveic.⁴²⁵

⁴¹⁹ Administratīvās rajona tiesas 2010.g. 28. okt. spriedums Lietā Nr.A42821109 A03529 – 10/43 Rīga. Pieejams: [http://www.tiesas.lv/files/.](http://www.tiesas.lv/files/) [skatīts 2012.g. 12.jan.]. [8] punkts.

⁴²⁰ "Robežkontrole" ir darbības, ko saskaņā ar šo regulu veic pie robežas, reaģējot vienīgi uz nodomu šķērsot robežu vai robežas šķērsošanas aktu, neatkarīgi no visiem citiem apsvērumiem, un tā ietver robežpārbaudes un robežuzraudzību". Kodeksa 2.panta devītais punkts.

⁴²¹ Šengenas konvencija, 1.pants, 2. panta pirmais punkts, 4.panta trešais punkts, 6. panta otrā punkta „b” apakšpunkts.

⁴²² „personal and hand baggage checks.”. Šengenas konvencija (angļu val.). Available: http://www.giodo.gov.pl/415/id_art/78/j/en/ [skatīts 2012.g. 22.apr.], Art.4.

⁴²³ Gaveika A. Tendencies and topicality of implementation of Schengen Borders Code provisions. In: The conference “European Integration and Baltic Sea Region: Diversity and Perspectives”. Rīga: University of Latvia, 2011, p.470.-478.

⁴²⁴ „Robežkontrole nav tikai personu kontrole robežšķērsošanas vietās un uzraudzība starp robežšķērsošanas vietām, bet arī iekšējās drošības apdraudējumu analīze.”. Kodeksa Preambulas 8.punkts.

⁴²⁵ „Robežkontrolei būtu jāpalīdz apkarot nelikumīgu imigrāciju un cilvēku tirdzniecību un novērst draudus dalībvalstu iekšējai drošībai, valsts politikai, sabiedrības veselības aizsardzībai un starptautiskām attiecībām.”. „Robežkontrole būtu jāveic tā, lai pilnībā respektētu cilvēku cieņu.”. „Robežkontrole būtu jāveic profesionāli un izrādot cieņu, un tai vajadzētu būt samērīgai ar izvirzītajiem mērķiem”, „jāparedz nosacījumi, kritēriji un sīki izstrādāti noteikumi, kas reglamentē kontroli robežšķērsošanas vietās un uzraudzību.” Kodeksa Preambulas 6.-8.punkts u.c.

Turklāt jēdziens „pārbaudes” Kodeksā tiek lietots 7.pantā (ar nosaukumu „personu robežpārbaudes”) visos šī panta punktos un attiecināts tikai uz robežsargu kompetenci⁴²⁶ (arī angļu⁴²⁷ un vācu valodas (*Grenzübertrittskontrollen von Personen* – personu robežšķērsošanas pārbaudes))⁴²⁸ Kodeksa versijās. Arī šajā gadījumā tiesību normu harmonizācijas problemātiku apliecina tiesību zinātnieki, vēršot uzmanību, no vienas puses, uz ES normu ieviešanas nepieciešamību, bet, no otras puses, uz nacionālā likumdevēja ierobežoto tiesību jaunrades brīvību.⁴²⁹

Kodeksa jēdziens "robežuzraudzība" nosaka robežu uzraudzību starp robežšķērsošanas vietām un robežšķērsošanas vietu uzraudzību pēc noteiktā darbalaika, lai nepieļautu personu izvairīšanos no robežpārbaudēm ar galveno mērķi - nepieļaut neatļautu robežas šķērsošanu, apkarot pārrobežu noziedzību un veikt pasākumus pret personām, kuras robežu šķērsojušas nelikumīgi.⁴³⁰ No kodeksā teiktā jāsecina, ka robežuzraudzība attiecināma ne tikai uz ārējām, bet arī uz iekšējām robežām, kaut gan viennozīmīgi skaidri tas nav noteikts.

Ziņojumā par Kodeksa piemērošanu attiecībā uz iekšējām robežām EK norādīja trīs problemātiskos jautājumus: 1) grūtības saistībā ar iespējamajām regulārām un sistemātiskām pārbaudēm, kuras veic dažās iekšējās pierobežas zonās; 2) šķēršļi satiksmes plūsmām autoceļu robežšķērsošanas vietās pie iekšējām robežām; 3) aizkavēta paziņošana par plānotu robežkontroles atjaunošanu pie iekšējām robežām, tendenciozi uzskatot, ka dalībvalstīm ir jālikvidē pilnīgi visi šķēršļi, lai atvieglotu satiksmes plūsmu⁴³¹ saskaņā ar Kodeksa 22.pantu, bet neņemot vērā Šengenas konvencijas dalībvalstu pienākumu un tiesības veikt pārbaudes iekšzemē saskaņā ar Kodeksa 21.pantu. Šādi EK paziņojumi ir visai populistiski un neizsvērti, jo netiek noteikti konkrēti un viennozīmīgi skaidri robežpārbaudžu kritēriji iekšējo robežu tuvumā. Turklāt Kodekss nosaka, ka robežkontroles atcelšana pie iekšējām robežām neietekmē policijas pilnvaras, ko īsteno kompetentas dalībvalstu iestādes saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem, ja vien pilnvaru īstenošana iedarbības ziņā nav līdzvērtīga robežpārbaudēm (tas attiecas arī uz pierobežas

⁴²⁶ „Robežsargi pie ārējām robežām pārbauda pārvietošanos pār robežu”. Kodeksa 7.panta pirmais punkts.

⁴²⁷ „Cross-border movement at external borders shall be subject to checks by border guards”. Regulation (EC) No 562/2006 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2006 establishing a Community Code on the rules governing the movement of persons across borders (Schengen Borders Code). Available: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32006R0562:EN:NOT> [skatīts 2012.g. 22.apr.], Art.7.

⁴²⁸ Der grenzüberschreitende Verkehr an den Außengrenzen unterliegt den Kontrollen durch die Grenzschutzbeamten. Verordnung (EG) Nr. 562/2006 des Europäischen Parlaments und des Rates vom 15. März 2006 über einen Gemeinschaftskodex für das Überschreiten der Grenzen durch Personen (Schengener Grenzkodex). Amtsblatt Nr. L 105 vom 13/04/2006 S. 0001 – 0032. 32006R0562. Pieejams: [http://www3.recht.makrolog.de/irfdsearcher/Search?Doctype=eurlex&utab=6&key=chap191010\\$32006R0562](http://www3.recht.makrolog.de/irfdsearcher/Search?Doctype=eurlex&utab=6&key=chap191010$32006R0562) [skatīts 2012.g. 22.apr.], Art.7.

⁴²⁹ Рейнгольд В. Влияние унификации и гармонизации на эволюцию договорного права. Балтийский юридический журнал. Рига: БМА, 2008, nr.3.(13), с.6.

⁴³⁰ Kodeksa 2.panta 11.punkts, 12.pants.

⁴³¹ EK pārstāvniecības Latvijā Preses un informācijas nodaļa. EK: Par Šengenas Robežu kodeksa piemērošanu. LV, 2010. 15.okt., nr.164.

teritorijām): par mērķi neizvirza robežkontroli; balstās uz vispārēju policijas informāciju un pieredzi attiecībā uz iespējamajiem sabiedriskās drošības apdraudējumiem un konkrēti ir paredzēti pārrobežu noziedzības apkarošanai; ir izstrādāti un veikti tā, ka tie noteikti atšķiras no sistemātiskajām personu pārbaudēm pie ārējām robežām; tiek veikti izlases kārtībā.⁴³²

EK visai nekonkrētais paziņojums un tiesu prakse apliecina to, ka Kodekss un tam pakārtotais normatīvais regulējums satur nepieļaujami daudz normatīvo „robu”.⁴³³ Tā apvienotajās lietās C-188/10 un C-189/10⁴³⁴ tika atzīts, ka LESD 67.panta 2.punktam, kā arī Kodeksa 20. un 21.pantam ir pretrunā tāds valsts tiesiskais regulējums, ar kuru attiecīgās dalībvalsts policijas iestādēm vienīgi 20 km teritorijā no sauszemes iekšējām robežām ir tiesības pārbaudīt ikvienas personas identitāti, neatkarīgi no šīs personas uzvedības un īpašiem apstākļiem, kas rada sabiedriskās kārtības apdraudējuma risku, lai pārlicinātos, vai tiek ievērots likumā noteiktais pienākums turēt, nēsāt un uzrādīt atļaujas un dokumentus, neparedzot šīm pilnvarām nepieciešamo ietvaru, ar kuru tiktu garantēts, ka minēto pilnvaru īstenošanai praksē nerodas robežpārbaudei līdzvērtīga iedarbība. Šajā lietā rezolutīvajā daļā saskatāmas neprecizitātes gan formulējumā „atļaujas un dokumenti”, nepaskaidrojot, kas par tādiem ir uzskatāmi, gan arī neminot tiesisko pamatu 20 km teritorijai, jo ne Šengenas konvencija, ne Kodekss tādu konkrēti neparedz. Taču starptautiskās tiesības (arī divpusējie līgumi) pieļauj šādu pierobežas teritoriju noteikšanas iespēju ar attiecīgu to režīmu.

Robežkontroles atjaunošanas kontekstā būtisks ir Kodeksa termins "**sabiedrības veselības apdraudējums**" - slimība, kas potenciāli var izvērsties epidēmijā, kā noteikts Pasaules Veselības organizācijas starptautiskajos veselības aizsardzības noteikumos,⁴³⁵ un kas tiek nosaukts uz ārējām robežām regulāri veicamo robežpārbaudžu⁴³⁶ drošības nosacījumos, taču tāpat kā sabiedriskās kārtības apdraudējums nav minēts pie robežkontroles atjaunošanas iemesliem, kaut gan tiek minēti tādi iemesli kā „nopietns apdraudējums valsts politikai vai iekšējai drošībai.” Turklāt „valsts politikas” apdraudējuma saturs un jēga nav atklāta Šengenas *acquis* ietvaros. Turpretī trešo valstu, piemēram, Krievijas normatīvais regulējums valsts drošības interesēs (arī pēc kaimiņvalstu lūguma) paredz iespēju slēgt valsts robežu un uz noteiktu laiku pārtraukt personu kustību pāri robežai.⁴³⁷

⁴³² Kodeksa 21.pants. Pārbaudes iekšzemē.

⁴³³ „Tiesu praksē šo problēmu nereti nākas risināt un parasti tas ir saistīts ar konstitucionālās tiesas uzdevumu aizsargāt personu pamattiesības”. Kūtris G. Likumu robi un Eiropas konstitucionālās tiesas. Eiropas konstitucionālo tiesu konferences XIV kongress. Jurista Vārds, 2008, nr.24. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=177319> [aplūkots 2011.g. 10.apr.].

⁴³⁴ EST 2010.g. 22.jūnija spriedums (*Cour de cassation* (Francija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu) — kriminālprocess pret Aziz Melki (C-188/10), Sélim Abdeli (C-189/10). Pieejams: <http://eur-law.eu/LV/Apvienotas-lietas-C-188-10-C-189-10-458714,d>. [skatīts 2013.g. 12.dec.].

⁴³⁵ Kodeksa 2.panta 19) punkts.

⁴³⁶ Kodeksa 7.panta otrais punkts.

⁴³⁷ О Государственной границе Российской Федерации: Закон РФ от 1 апреля 1993 г. N 4730-I. Pieejams: <http://femida.info/11/fzoggrrf003.htm> [skatīts 2013.g. 12.dec.], ст.9.

Līdzīga norma ir iekļauta arī Baltkrievijas normatīvajā regulējumā.⁴³⁸ Turklāt Kodeksa termins "sabiedrības veselības apdraudējums" pēc aptvēruma ir pārāk sašaurināts, jo paredz sabiedrības veselības apdraudējumus tikai no slimībām, taču tāds apdraudējums var rasties arī dažādu ārkārtas situāciju⁴³⁹ rezultātā, piemēram, no dabas un tehnogēnajām katastrofām (avārijām).

Robežšķērsošanas kontekstā Kodeksa 5.pantā minēto ieceļošanas nosacījumu īstenošanā izšķiroša nozīme ir **ceļošanas dokumentu derīguma** jēdzienam. Ar ceļošanas dokumenta derīguma noteikšanu sākas ES ārējo robežu režīma galvenās daļas - personas robežšķērsošanas procesa īstenošana, lai objektīvi un precīzi identificētu personu, noteiktu tās statusu (valstisko piederību) un pieņemtu lēmumu par šīs personas robežšķērsošanas tiesiskumu. Ņemot vērā iespējamo apdraudējumu visām ES un Šengenas konvencijas dalībvalstīm, ieskaitot apdraudējumus sabiedriskajai kārtībai, sabiedrības veselībai un citus apdraudējumus, personai var arī tikt liegta robežšķērsošana, neskatoties pat uz derīgu ceļošanas dokumentu esamību. Diemžēl ne Kodeksā, ne Šengenas konvencijā nav skaidri noteikts ne ceļošanas dokumentu jēdziens, ne konkrēti derīga ceļošanas dokumenta kritēriji. Daudzās Šengenas konvencijas dalībvalstīs, piemēram, Francijā, Norvēģijā, Itālijā, Vācijā personām ir atļauts ieceļot ar jauno ceļošanas dokumentu (pasi), bet ņemot līdzī veco ar derīgu vīzu, jo tas ir valsts interesēs.⁴⁴⁰ Derīgu ceļošanas dokumentu jēdziena definēšana Šengenas *acquis* sistēmā nodrošinātu vienveidīgu interpretāciju visu dalībvalstu mērogā un ļautu izvairīties no daudzām tiesu prāvām šajā jomā, it sevišķi lidostu robežšķērsošanas vietās, kurās ceļošanai izmantojamie dokumenti ir ļoti daudzveidīgi, bet laiks to derīguma noteikšanai pirmslidojuma procedūrās ir ļoti ierobežots.

Kā viens no atšķirīgi traktējamiem jautājumiem, kas ir risināms ne tikai no administratīvās prakses uzlabošanas viedokļa, bet arī konkretizējot Kodeksa regulējamu, ir VRS administratīvā prakse, piemērojot administratīvos sodus saskaņā ar LAPK 190.¹³ pantu „Uzturēšanās Latvijas Republikā bez derīgas vīzas, uzturēšanās atļaujas vai derīga ceļošanas dokumenta” gadījumos, kad pārkāpuma objektīvo pusi nosaka tas, ka derīga Šengenas vīza atrodas nederīgā pasē. Saskaņā ar Latvijas regulējumu šādi dokumenti nav derīgi ieceļošanai valstī⁴⁴¹ un, nomainot pasi, ir jāsaņem jauna vīza vai uzturēšanās atļauja. Tādējādi ārzemnieks, kas valsts robežas šķērsošanas vietā uzrāda divas pases, viena no kurām ir derīga, taču tajā nav derīgas vīzas, savukārt otra pase ir nederīga (piemēram, anulēta tāpēc, ka tajā nav vietas valsts robežas šķērsošanas atzīmēm), bet ar vēl derīgu vīzu tajā, tiek atzīts par pārkāpēju minētā LAPK panta izpratnē. Ciešā saistībā ar minēto

⁴³⁸ О Государственной границе Республики Беларусь: Закон Республики Беларусь от 21 июля 2008 г. № 419-3. Pieejams: <http://newsby.org/news/2008/07/21/text11760.htm> [skatīts 2012.g. 12.dec.], ст.5.

⁴³⁹ Gaveika A. Ārkārtas situāciju novēršanas tiesiskās reglamentācijas tendences un problēmas uz LR ārējām robežām. Tēzes LU II Jur. zin. doktorantu un zin. grāda pretendentu zin. – prakt. konf. 2011.g. 17.jūnijā. (nepublicētas).

⁴⁴⁰ Rīgas Administratīvās rajona tiesas 2009.g. 30.nov. spriedums Lietā Nr.A42668107 (A1705-09/4). Pieejams: <http://www.tiesas.lv/files/AL/2009/11..> [skatīts 2013.gada 26.maijā]. [2.3.] punkts.

⁴⁴¹ Imigrācijas likums, 4.panta pirmās daļas 2) punkts.

problemātiku ir arī LAPK 114.² panta „Personu pārvadāšana uz Latvijas Republiku bez ceļošanas dokumentiem” piemērošana pret pārvadātājiem. Taču daudzās citās Šengenas valstīs šādi dokumenti tiek atzīti par derīgiem ieceļošanai valstī, jo Šengenas *acquis* šo jautājumu precīzi neregulē, kā rezultātā veidojas dažādas juridiskās prakses ES dalībvalstīs, uz kuru atsaucas arī Latvijas tiesas, un, pieņemot bieži vien diametrāli pretējus spriedumus par Imigrācijas likuma normas piemērošanu, lielākoties balstās uz tiesību principu pielietošanu un pušu atbildību pastiprinošo un atbildību mīkstinājošo apstākļu izvērtēšanu.⁴⁴²

Būtiska Kodeksa reformēšana veikta 2009.gada sākumā attiecībā uz vīzu informācijas sistēmas (turpmāk - VIS) izmantošanu,⁴⁴³ iekļaujot tajā VIS pielietošanas nosacījumus un informāciju par izsniegtajām vīzām un vīzu atteikumiem. Turklāt VIS ļauj veikt robežšķērsojošo personu biometrisku datu pārbaudi robežšķērsošanas vietās, lai pārliecinātos, vai vīzas dati tiešām atbilst vīzas turētājam. Latvijā biometrisku datu apstrādi reglamentē Biometrijas datu apstrādes sistēmas likums, kas biometriju definē kā fiziskās personas fizisko īpašību un rādītāju kopumu (sejas digitālais attēls, pirkstu (delnu) pēdas vai nospiedumi).⁴⁴⁴ Taču likuma noteiktais biometrijas jēdziena saturs ir virspusējs un nepilnīgs, jo neatklāj visu biometrijas indikatoru kopumu (uz biometriskajiem datiem attiecas arī vairāki citi dati – acu varavīksnene, sejas biometrija, ausu ģeometrija, balss, DNS profils⁴⁴⁵ u.c.), kas nav minēti biometrijas definējumā, taču jau tagad tiek izmantoti praksē⁴⁴⁶ citās ES valstīs.⁴⁴⁷ Pat pirms Biometrijas datu apstrādes sistēmas likuma pieņemtā Konceptija par fizisko personu biometrijas datu izmantošanu Latvijā biometrijas datus uzskaitīja vispusīgāk.⁴⁴⁸ ES normatīvais regulējums nepiedāvā biometrisku datu konkrētu definējumu, taču nepilnīgi nosaka, ka „pasēs un ceļošanas dokumentos iestrādā ļoti drošu informācijas nesēju, kurā ir sejas attēls. Dalībvalstis iekļauj divus plakaniski noņemtus pirkstu

⁴⁴² Nr.A42585808143/AA43-0070-11/6 (07.02.2011.), (atstāts negrozīts VRS lēmums); Nr.A42760008143/AA43-0315-11/15 (24.03.2011.), (atstāts spēkā VRS lēmums, bet samazināts soda apmērs); Nr.A42759908143/AA43-0331-11/17 (25.03.2011.), (atzīts, ka pārkāpums ir bijis, taču VRS lēmums atcelts, administratīvā pārkāpuma lieta izbeigta, pārkāpējam izteikts mutvārdu aizrādījums). Rīgas Administratīvās apgabaltiesas spriedumi 2011.g. februārī - martā. Pieejams <http://www.tiesas.lv/>. [skatīts 2013.g. 17.feb.].

⁴⁴³ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr.81/2009, ar kuru Regulu (EK) Nr.562/2006 groza attiecībā uz Vīzu informācijas sistēmas (VIS) izmantošanu saistībā ar Šengenas Robežu kodeksu. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=lv&ihtmlang=lv&lng1=lv,en&lng2=bg,cs,da,de,el,en,es,et,fi,fr,ga,hu,it,lt,lv,mt,nl,pl,pt,ro,sk,sl,sv,&val=488065:cs> [skatīts 2013.g. 12.feb.], 1.pants.

⁴⁴⁴ Biometrijas datu apstrādes sistēmas likums: LR likums. LV, 2009. 10.jūn., nr.90, 1.panta pirmais punkts.

⁴⁴⁵ DNS nacionālās datu bāzes izveidošanas un izmantošanas likums: LR likums. LV, 2004. 7.jūl., nr.106, 1.panta ceturtais punkts.

⁴⁴⁶ VRS amatpersonu N.Zaicevas un J.Trautmanes Komandējuma atskaite „Par 2011.g. 31.marta – 1.aprīļa FRONTEX aģentūras 5.darba grupas „Par automatizētajām robežšķērsošanas sistēmām (ABC) sanākumi”. Lielbritānija: Hītovas lidosta, 2011, (nepublicēts).

⁴⁴⁷ Pelzl G. Federal Police Headquarters Potsdam. Border Checks 2015. 14482. Potsdam: 2011, (nepublicēts).

⁴⁴⁸ „Ar jēdzienu „biometrijas dati” šajā koncepcijā tiek saprasts personai piemītošo fizioloģisko īpašību un rādītāju kopums, kas saglabāts digitālā formātā, lai nodrošinātu to turpmāko apstrādi”. Konceptija par fizisko personu biometrijas datu izmantošanu Latvijā. MK 2006.g. 25.jan. rīkojums nr.45. Pieejams: www.ic.iem.gov.lv/files/ppd/Konceptija_fiz_pers_biometr_dati.doc [skatīts 2013.g. 12.feb.].

nospiedumus savstarpēji savietojamos formātos.”⁴⁴⁹ Frāze „pasēs un ceļošanas dokumentos” faktiski apzīmē tikai un vienīgi ceļošanas dokumentu, par kādiem ir uzskatāmas pases, identifikācijas kartes, vīzas un citi ceļošanai oficiāli atzīti dokumenti, kā to starptautiskā mērogā nosaka ICAO Konvencija,⁴⁵⁰ kurai ir pievienojies vairākums pasaules valstu un kurai ir lielāks juridiskais spēks nekā ES normatīvajam regulējumam. Sistematizācijas trūkums ES normatīvajā regulējumā pat vienā konkrētā biometrijas jautājumā ir radījis nepieļaujamu daudzveidību biometrijas pielietošanā pat Šengenas valstu mērogā, kas no sadarbības viedokļa negatīvi atspoguļojas gan uz robežpārbaudžu procedūrām, gan pielietojamā tehniskā aprīkojuma standartizāciju un citiem jautājumiem. Kaut arī ICAO Konvencija nesniedz biometrijas jēdziena definējumu, taču biometrijas pielietošanas saturs ir noteikts universālāk un konkrētāk⁴⁵¹ nekā ES normatīvajā regulējumā.

IeM Informācijas centrs 2008.gadā uzsāka ERAF projektu Biometrijas datu apstrādes sistēmas izveidei⁴⁵², un tai ir izšķiroša loma Vīzu kodeksa pielietošanas efektivitātē, jo gan Vīzu kodeksa, gan VIS darbība balstās tieši uz biometrijas izmantošanu personu ceļošanas dokumentos un robežpārbaudēs robežšķērsošanas vietās, un līdz ar to arī Kodeksa 7.panta (Personu robežpārbaudes) trešā punkta izpildē.

Kodekss⁴⁵³ nosaka, ka, dalībvalstīm sadarbojoties, jāsniedz savstarpēju palīdzību, jāuztur ciešu un nepārtrauktu sadarbību, lai efektīvi īstenotu robežkontroli un savstarpēju informācijas apmaiņu, ko uzdots koordinēt FRONTEX organizācijai. FRONTEX budžets⁴⁵⁴ un līdz ar to arī sadarbības pasākumi strauji attīstās ar katru gadu. Taču uzmanības vērts ir efektivitātes jautājums, cik attaisnojama ir personāla un aprīkojuma sagatavošanā, transportēšanā, dienesta apstākļu nodrošināšanā un citiem mērķiem iztērēto finanšu līdzekļu atbilstība sasniegtajam rezultātam,⁴⁵⁵ jo FRONTEX organizētās sadarbības rezultatīvie rādītāji nav detalizēti sistematizēti un publiski

⁴⁴⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr.2252/2004 (2004.g. 13.dec.) par drošības elementu un biometrijas standartiem dalībvalstu izdotās pasēs un ceļošanas dokumentos. Grozīta ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr.444/2009 (2009.g. 28.maijs). OV L142, 1.panta 3.punkts.

⁴⁵⁰ Ceļošanas dokuments. Pase vai cits oficiāls identifikācijas dokuments, kuru izdod valsts vai organizācija un kuru tā pilntiesīgais turētājs drīkst izmantot starptautiskai ceļošanai. 07.12.1944. Starptautiskās Civilās aviācijas konvencijas (turpmāk – **ICAO konvencija**) 1., 5., 7., 9., 15.pielikums. LR spēkā no 12.08.1992. LV, 2008. 22.nov., nr.182, 9.pielik. 1.Nodaļa. Definīcijas un vispārīgie principi. A.Definīcijas.

⁴⁵¹ „Jāiekļauj biometriskie dati. Mikroskāpā uzglabātajai informācijai jābūt tādai pašai kā tai, kas uzdrukāta uz informācijas lappuses, t.i., mašīnlasāmajā dokumenta daļā iekļautajai informācijai un ciparu formāta fotoattēlam.. lai papildinātu sejas attēlu un citu biometrisku informāciju, var iekļaut pasē arī pirkstu nospiedumu attēlu un/vai acs varavīksnēnes attēlu”. Turpat, 9.pielik. C.Ceļošanas dokumentu aizsardzība, 3.9. Ieteicamā prakse.

⁴⁵² LR IeM Informācijas centrs. ERAF projekts „Biometrijas datu apstrādes sistēmas izveide”. Pieejams: <http://www.ic.iem.gov.lv/?q=lv/node/467> [skatīts 2012.g. 13.febr.]

⁴⁵³ Kodeksa 16. pants. Dalībvalstu sadarbība.

⁴⁵⁴ FRONTEX budžets 2007.g. - 40,98 milj. EUR; 2012.g.- 118,187 milj. EUR (t. sk. 19,627 milj. EUR - personāla izmaksas, 155000 EUR - Izklaides un reprezentācijas izdevumi). FRONTEX ieņēmumu un izdevumu pārskati par 2007.- 2012.g. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:388:0202:0207:LV:PDF> [skatīts 2012.g. 17.febr.]

⁴⁵⁵ ES Revīzijas palātas Ziņojums par FRONTEX 2008.g. finanšu gada pārskatu ar Aģentūras atbildēm. ES OV C304, 2009, 15.dec., 52.sējums. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:304:FULL:LV:PDF> [skatīts 2012.g. 17.febr.]

pieejami. Starptautiskās sadarbības neapstrīdams pozitīvs sasniegums ir personāla pieredzes, tātad arī profesionalitātes pieaugums. ES ārējo robežu drošības aspektā nozīmīgāks un veiksmīgāks ir starptautiskās sadarbības virziens Baltijas jūras reģionā, kaut vai tāpēc, ka šajā sadarbībā ir iesaistītas arī trešās valstis. „Baltijas jūras reģiona robežkontroles sadarbība” (*Baltic Sea Region Border Control Cooperation – BSRBCC*)⁴⁵⁶ uzskatāms par elastīgu reģionālās drošības, nelegālās imigrācijas un noziedzības apkarošanas instrumentu⁴⁵⁷ un vides aizsardzību jūras teritorijās,⁴⁵⁸ kas Kodeksā nav vispār regulēts un ir ierobežots tikai ar FRONTEX un dalībvalstu sadarbību savā starpā.

Tiesībsargājošo (arī robežkontroles institūciju) sadarbībai, savstarpējās informācijas un pieredzes apmaiņai tika izveidotas tādas iestādes kā Eiropas Policijas birojs (Eiropols),⁴⁵⁹ Eiropas Tiesu sadarbības vienība (Eurojust),⁴⁶⁰ lai pastiprinātu cīņu pret smagiem noziegumiem (robežšķērsošanas kontekstā – cilvēktirdzniecība),⁴⁶¹ Pastāvīgā komiteja operatīvai sadarbībai iekšējās drošības jautājumos (Cosi)⁴⁶² un citas sadarbības institūcijas, kuru nozīme ES ārējo robežu drošībā ir neapšaubāma, taču Kodeksā attiecīgs sadarbības regulējums ES ārējo robežu drošībai nav paredzēts, kaut arī Latvijas, tāpat kā citu Šengenas konvencijas dalībvalstu, pamatmērķi noziedzības novēršanā ir saistīti ar indivīda drošības paaugstināšanu, ES dalībvalstu kopīgās sadarbības uzlabošanu, kuras mērķis ir starptautiskās organizētās noziedzības apkarošana, ES un nacionālo normatīvo aktu tuvināšana, kā arī draudu novēršana.⁴⁶³

⁴⁵⁶ LR ĀM. Sadarbība aizsardzības jomā. [B.g.]. Pieejams:

<http://www.mfa.gov.lv/lv/helsinki/jaunumi/latvijas/ZinasNoLatvijas-Template/?pg=4156> [aplūkots 2012.g. 17.febr.]

⁴⁵⁷ IeM. VRS Galvenās pārvaldes priekšnieks piedalījās Baltijas jūras reģiona robežkontroles konferencē. 28.11.2011. Pieejams: <http://www.iem.gov.lv/lat/aktualitates/arhivs/?doc=17660> [aplūkots 2012.g. 17.febr.]

⁴⁵⁸ BSRBCC - Baltic Sea Region Border Control Cooperation. Available: <http://www.cbss.org/Civil-Security-and-the-Human-Dimension/baltic-sea-region-border-control-cooperation> [aplūkots 2012.g. 17.febr.]

⁴⁵⁹ Konvencija par Eiropas Policijas biroja izveidi (Eiropola Konvencija). ES Padome. OV, 1985 C 316/1. Pieejams: <http://www.dvi.gov.lv/likumdosana/files/Eiropola%20konvencija.pdf> [skatīts 2012.g. 17.febr.]

⁴⁶⁰ Consolidated version of the Eurojust Council Decision. This document represents the consolidated version of Council Decision 2002/187/JHA on the setting up Eurojust, as amended by Council Decision 2003/659/JHA, and Council Decision 2009/426/JHA of 16 December 2008 on the strengthening of Eurojust. Pieejams: [http://eurojust.europa.eu/doclibrary/Eurojust-framework/ejdecision/Consolidated%20version%20of%20the%20Eurojust%20Council%](http://eurojust.europa.eu/doclibrary/Eurojust-framework/ejdecision/Consolidated%20version%20of%20the%20Eurojust%20Council%20) [Skatīts 2012.g. 17.febr.]

⁴⁶¹ Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības II. Rīga: Zvaigzne ABC, 2006, 733.lpp.

⁴⁶² ES Padomes Lēmums (2010.g. 25.febr.), ar ko izveido Pastāvīgo komiteju operatīvai sadarbībai iekšējās drošības jautājumos (2010/131/ES). Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=en&ihtmlang=en&lng1=en,lv&lng2=bg,cs,da,de,el,en,es,et,fi,fr,hu,it,lt,lv,mt,nl,pl,pt,ro,sk,sl,sv,&val=508902:cs> [skatīts 2012.g. 17.febr.]

⁴⁶³ ANO Konvencija pret transnacionālo organizēto noziedzību. 15.11.2000. starptautisks dokuments. LR spēkā no 29.09.2003. LV, 2001. 29.sept., nr. 87, 18.pants.

Secinājumi

1. Šengenas robežu kodekss (2006) un vēlāk pieņemtais Vīzu kodekss (2009) ir pirmie ES tiesību vēsturē tāda veida kodificētie normatīvie akti, kuros konsolidētā veidā ir apkopoti personu robežšķērsošanas noteikumi, aptverot būtisku Šengenas *acquis* regulējuma daļu.

2. Lidostu un ostu definēšana par ārējām robežām Kodeksā ir nekorekta, jo starptautiskajās tiesībās ar valsts robežu saprot nepārtrauktu, noslēgtu līniju un ar to sakrītošu plakni, bet ne infrastruktūras objektu. Turklāt ne lidostas, ne ostas parasti neatrodas tieši uz valsts robežas, bet gan valsts teritorijā. Lidostas un ostas jāskata robežšķērsošanas vietas režīma kontekstā, kas Kodeksā kā juridisks jēdziens nav paredzēts, taču attiecībā uz robežpārbaudēm atsevišķi režīma noteikumi nesistematizētā veidā, jaucot tos ar robežpārbaudžu principiem, ir iekļauti vairākās nodaļās.

3. Saskaņā ar Šengenas konvenciju **ārvalstnieks** ir ikviena persona, kas nav Eiropas Kopienas dalībvalsts pilsonis. Taču ne visas ES valstis ir Šengenas konvencijas dalībvalstis un ir Šengenas konvencijas dalībvalstis, kuras nav ES dalībvalstis.

4. Direktīvā par kopīgiem standartiem un procedūrām dalībvalstīs attiecībā uz to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi, jēdziens „trešās valsts valstspiederīgais” ir jebkura persona, kas nav ES pilsonis Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 17. panta pirmā punkta nozīmē un kas nav persona, kurai ir tiesības uz pārvietošanās brīvību ES, kā noteikts Kodeksa 2. panta piektajā punktā.

5. Imigrācijas likumā, kas ir īpaši svarīgs Šengenas konvencijas īstenošanā, nav termina „ārvalstnieks”, bet ir jēdzieni „Savienības pilsonis” un „**ārzemnieks**” (persona, kura nav Latvijas pilsonis vai Latvijas nepilsonis). Saskaņā ar šādu definīciju par ārzemniekiem jāuzskata arī **Savienības pilsoņi**, kuriem ir kādas Eiropas Savienības dalībvalsts, Eiropas Ekonomiskās zonas valsts vai Šveices Konfederācijas pilsonība. Savukārt Latvijas Pilsonības likumā 2013.gada maijā vārds „ārvalstnieks” tika aizstāts ar „citas valsts pilsonis”, par kuru joprojām tiek uzskatīts ārvalsts pilsonis (pavalstnieks), kas pēc būtības ir identisks Imigrācijas likuma jēdzienam „ārzemnieks”. Analizēto personu valsts piederības statusu „ārvalstnieks”, „trešās valsts valstspiederīgais” un „ārzemnieks” jēdzienu harmonizēšanai Šengenas *acquis* sistēmā ir būtiski svarīga nozīme personas statusa noteikšanā, kas nepieciešams robežšķērsošanas nosacījumu izpildē un attiecīga normatīvā regulējuma piemērošanā.

6. Sistematizācijas trūkums ES normatīvajā regulējumā attiecībā uz biometrijas izmantošanu personu robežšķērsošanas dokumentos ir radījis pārāk lielu daudzveidību biometrijas pielietošanā Šengenas valstu mērogā, kas no sadarbības viedokļa negatīvi atspoguļojas gan uz robežpārbaudžu procedūrām, gan pielietojamā tehniskā aprīkojuma standartizāciju. Kaut arī ICAO

Konvencija nesniedz biometrijas jēdziena definējumu, taču biometrijas pielietošanas saturs tajā ir noteikts universālāk un konkrētāk nekā ES normatīvajā regulējumā.

7. Šengenas *acquis* sistēmā nepieciešams vienveidīgs un skaidrs ceļošanas dokumentu un derīga ceļošanas dokumenta jēdzienu regulējums.

3. LATVIJAS REPUBLIKAS VALSTS ROBEŽAS JĒDZIENS, TĀ TIESISKĀ REGULĒJUMA EVOLŪCIJA

Latvijā 20.gs. 20.–30.gados valsts robežas definīcija nav sastopama ne nacionālajā normatīvajā regulējumā, ne noslēgtajos robežlīgumos.

Pēc Miera līguma noslēgšanas ar Krieviju zuda formālais šķērslis tam, lai Rietumu lielvalstis Tautas Savienības ietvaros atzītu Latviju *de jure*, kas arī notika 1921.gadā. Miera līguma II pantā teikts: „Izejot no Krievijas Sociālistiskās Federatīvās Padomju Republiku pasludinātajām visu tautu tiesībām uz brīvu pašnoteikšanos, neizņemot pat pilnīgu atdalīšanos no valsts, kuras sastāvā tās ietilpst, un ievērojot Latvijas tautas noteikti izsacīto gribu uz patstāvīgu valsts dzīvi, Krievija bez ierunām atzīst Latvijas valsts neatkarību, patstāvību un suverenitāti un labprātīgi un uz mūžīgiem laikiem atsakās no visām suverēnajām tiesībām, kuras piederēja Krievijai attiecībā uz Latvijas tautu un zemi..”⁴⁶⁴ un ar šī līguma III pantu noteica valsts robežu ar Krieviju,⁴⁶⁵ saskaņā ar kuru Latvijā ietilpa arī Jaunlatgales (Pitalovas) apriņķis.⁴⁶⁶ Līgums faktiski bija kompromiss, kurš kopumā noteica etnogrāfiskam principam atbilstošu robežu, izņemot nelielo Pitalovas iecirkni, kur latvieši jau sen bija mazākumā, bet uz kuru Latvija uzstāja ekonomisko (dzelzceļa mezgls) un, kā toreiz teica, stratēģisku (robežas iztaisnošana) motīvu dēļ.⁴⁶⁷ Miera līguma starp Latviju un Krieviju III pantā ir valsts robežas vispārīgs apraksts, nosakot pa kādām ģeogrāfiskām vietām iet valsts robežas līnija un 1., 2., 3. piezīmēs⁴⁶⁸ nosakot dažus principus, pēc kuriem valsts robeža tiek demarkēta. Savukārt valsts robežas režīma atsevišķi noteikumi kaimiņvalstu divpusējos līgumos tika noregulēti daudz vēlāk, piemēram, 1926.gada 22.jūlija nolīgumā par konfliktu izmeklēšanu un izšķiršanu, kuri rodas uz Latvijas un PSRS robežas.⁴⁶⁹

Savos centienos atgūt valstiskumu Latvija 1989.gadā pasludināja “suverenitāti” un 1990.gadā “neatkarību”,⁴⁷⁰ attiecības ar PSRS veidojot saskaņā ar joprojām spēkā esošo 1920.g.

⁴⁶⁴ Balodis A. Latvijas un latviešu tautas vēsture. Rīga: Kabata, 1991, 13.-18.lpp.

⁴⁶⁵ Latvijas Krievijas robeža. Valsts robežas apraksts 1921-1923. Latvijas Valsts vēstures arhīvs, F.1313 – 2 – 790. Valsts Robežsardzes Vēstures izpētes nodaļas arhīva fondu materiāls (fotokopija).

⁴⁶⁶ Balčs J. Latvijas Igaunijas robežas karte. Rīga: 1928.g. 2.jūl. VRS Vēstures izpētes nodaļas arhīva fondu materiāls (oriģināls).

⁴⁶⁷ Stranga A. Latvijas – Padomju Krievijas Miera līgums 1920.gada 11.augustā. Latvijas – padomju Krievijas attiecības 1919.-1925.gadā. Rīga: Latvijas Universitātes žurnāla „Latvijas Vēsture” fonds, 2000, 63.lpp.

⁴⁶⁸ Puga A. Eiropa: Latvijas un Krievijas 1920.gada miera līgums. Dokumenti, liecības un atziņas. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC, 2010, 160., 161.lpp. No: Likumu un Valdības rīkojumu krājuma. 1920, 18.sep., nr.7.

⁴⁶⁹ Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības I. 3.pārstr. izd. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004, 306.lpp. No: Valdības Vēstnesis, 1926, 2.augusts, nr.168.

⁴⁷⁰ Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Augstākās Padomes Deklarācija "Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu" (turpmāk - **Latvijas neatkarības Deklarācija**): 1990.g. 4.maija deklarācija. Ziņotājs, 1990. 17.maijs, nr.20. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=75539> [skatīts 2012.g. 14.maijā], 4.punkts.

11.augusta Miera līgumu,⁴⁷¹ kurā uz mūžīgiem laikiem ir atzīta Latvijas valsts neatkarība.⁴⁷² Ja Saeima nākotnē vēlēšies grozīt Satversmes 3.pantu, tad, lai šāds grozījums iegūtu likuma spēku, tas ir jāapstiprina tautas nobalsošanā.⁴⁷³

1991.gada 21.augusta konstitucionālais likums „Par Latvijas Republikas valstisko statusu”⁴⁷⁴ noteica, ka Latvija ir neatkarīga, demokrātiska republika, kurā Latvijas valsts suverēnā vara pieder Latvijas tautai un kuras valstisko statusu nosaka 1922.gada 15.februāra Satversme.⁴⁷⁵ Pēc 1991.gada augusta puča Maskavā Krievija pirmā atzina Latvijas neatkarību.⁴⁷⁶ Augstākās Padomes (turpmāk - AP) Aizsardzības un iekšlietu komisijā 1990.gadā kā galvenās tika noteiktas šādas aizsardzības sistēmas prioritātes: 1) iekšējās kārtības un stabilitātes nodrošināšana; 2) valsts robežu (jūras, gaisa, sauszemes) kontroles un aizsardzības nodrošināšana.⁴⁷⁷ Latvijas un PSRS starpvalstu sarunās tika uzsvērti vispārātzītie starptautisko tiesību principi, t.sk. arī „valstu teritorijas veselums un tās neaizskaramība”.⁴⁷⁸

Pēc Aizsardzības un iekšlietu komisijas priekšlikuma AP Prezidijs pieņēma lēmumu „Par darba grupas izveidošanu robežapsardzības koncepcijas un attiecīgo likumprojektu izstrādāšanai”.⁴⁷⁹ Ar 1990.gada 3.jūlija lēmumu Nr.51 MP izveidoja Muitas departamentu,⁴⁸⁰ bet 1990.gada 23.augustā pieņēma lēmumu "Par pasākumiem, kas veicami, lai atjaunotu Latvijas Republikas sauszemes robežu".⁴⁸¹ Šajā lēmumā bija uzsvērts, ka sauszemes robežas ar kaimiņvalstīm tiek atjaunotas visā to garumā, par pamatu ņemot ar starptautiskiem līgumiem fiksētās robežas, kādas tās bija 1940.gada 16.jūnijā.⁴⁸² 1990.gadā oktobrī uz Latvijas robežām parādījās pirmie muitnieki, ar kuriem kopā dežurēja arī milicijas darbinieki, lai nodrošinātu kārtību un muitas pienākumu netraucētu pildīšanu. Muitas un milicijas darbinieki būtībā arī bija pirmie

⁴⁷¹ Lēbers D.A. Krievijas un Latvijas teritoriālais strīds Abrenes jautājumā. Pieejams: http://vip.latnet.lv/lpra/abrene_loebers.htm (Crimes against Humanity. Latvian Site Noziegumi pret cilvēci) [skatīts 2012.g.18.febr.].

⁴⁷² Latvijas neatkarības Deklarācijas 9.punkts.

⁴⁷³ Satversmes 77.pants.

⁴⁷⁴ Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības I. 3.pārstr. izd. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004, 269.lpp.

⁴⁷⁵ Par Latvijas Republikas valstisko statusu: LR likums. Ziņotājs, 1991, 24.okt., nr.42, [st. spēkā 21.08.1991.],1.pants.

⁴⁷⁶ 1991.gada 24.augustā Krievijas Federācija atzina Latvijas neatkarības atjaunošanu. Pieejams:

<http://www.am.gov.lv/lv/stpetersburg/bilateral/> [aplūkots 2013.g. 28.febr.].

⁴⁷⁷ Jundzis T. Latvijas Drošība un aizsardzība. Rīga: Junda, 1995, 204.lpp.

⁴⁷⁸ Par Latvijas Republikas un Padomju Sociālistisko Republiku Savienības starpvalstu sarunām: AP 1990.gada 10.jūlija lēmums. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=76194> [skatīts 2012.g. 15.maijā], 2.punkts.

⁴⁷⁹ Nacionālie bruņotie spēki. Latvijas armija no 1991.gada līdz mūsdienām. Pieejams:

http://www.mil.lv/Par_mums/Vesture/1991.aspx [skatīts 2012.g. 18.maijā].

⁴⁸⁰ Par Latvijas Republikas Ministru Padomes Muitas departamenta izveidošanu; MP 1990.g. 3.jūlija lēmums nr.51 Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=76123> [skatīts 2012.g. 18.febr.], 3.3.punkts.

⁴⁸¹ Par pasākumiem, kas veicami, lai atjaunotu Latvijas Republikas sauszemes robežu; MP 1990.g. 23.augusta lēmums nr.108, [zaudēja spēku 23.04.1992.]. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=76123> [skatīts 2012.g. 19.febr.], Preambula, 1.punkts.

⁴⁸² Jundzis T. Latvijas Drošība un aizsardzība. Rīga: Junda, 1995, 204.lpp. Robežu apsardzība.

valsts institūciju pārstāvji, kuri pildīja robežsargu funkcijas,⁴⁸³ kaut arī valsts robeža un tās režīms ne starpvalstu, ne nacionālajā normatīvajā regulējumā vēl nebija noteikts.

AP Prezidijs 1990.gada 11.oktobrī pieņēma lēmumu „Par Latvijas Republikas Robežsardzības departamenta izveidošanu” Iekšlietu ministrijas sastāvā, lai, īstenojot valsts suverenitāti, nodrošinātu robežu un muitas kontroli, kā arī aizsargātu iekšējo tirgu.⁴⁸⁴ Latvija bija pirmā no Baltijas republikām, kura pēc neatkarības pasludināšanas 1990.gada 20.decembrī pieņēma likumu „Par Latvijas Republikas valsts robežu”⁴⁸⁵ (turpmāk – Valsts robežas likums (1990)), paredzot, ka valsts robeža uzskatāma par galīgi noteiktu ar to brīdi, kad starpvalstu jauktās robežkomisijas parakstījušas valsts robežlīnijas aprakstu, robežas apraksta aktu un robežas karti.⁴⁸⁶ Gan Valsts robežas likums (1990), gan 1994.gada Latvijas Republikas valsts robežas likums paredzēja, ka valsts robežu nosaka līdz 1940.gada 16.jūnijam Latvijas noslēgtie līgumi, kā arī vēlāk noslēgtie starpvalstu līgumi par robežas atjaunošanu vai noteikšanu. Savukārt vietās, kur Latvijas valsts robeža neatbilst līdz 1940.gada 16.jūnijam noslēgtajiem starpvalstu līgumiem, tā līdz jauna starpvalstu līguma noslēgšanai atzīstama par pagaidu demarkācijas līniju un uz to attiecināmas visas normas, kas ir spēkā attiecībā uz valsts robežu,⁴⁸⁷ kas kā svarīgs noteikums vēl nebija noteikts 1990.g. likumā. Ņemot vērā to, ka līdz 1940.g. 16.jūnijam Latvijai nebija valsts robežas ar Baltkrieviju, jo toreiz Latvija robežojās ar Poliju, ar kuru tā arī nebija noslēgts robežlīgums,⁴⁸⁸ bija nepieciešams noteikt Latvijas valsts robežu ar Baltkrieviju. Tāpēc nevar viennozīmīgi apgalvot, ka pēc neatkarīgas Latvijas valsts atjaunošanas tika atjaunota līdz okupācijai pastāvējušā valsts robeža starp Latviju un Igauniju, Latviju un Lietuvu, kā apgalvo tiesību zinātnieks A.Plotnieks,⁴⁸⁹ jo tagadējā Latvijas - Baltkrievijas robeža un daļa Lietuvas robežas līdz 1939.gada oktobrim, kad Poliju okupēja PSRS,⁴⁹⁰ bija Latvijas un Polijas robeža. Taču arī šajā gadījumā abas kaimiņvalstis apstiprināja, ka valsts robeža starp Latviju un Baltkrieviju iet pa Latvijas un Baltkrievijas administratīvo robežu, kas līguma parakstīšanas brīdī sakrita ar Latvijas valsts robežu, kāda tā bija 1940.gada 16.jūnijā.⁴⁹¹

Valsts robežas likums (1990) noteica valsts robežas definīciju: „Latvijas Republikas valsts robeža ir līnija un ar šo līniju sakrītoša vertikāla virsma, kas atdala Latvijas Republikas sauszemes

⁴⁸³ Vahers J., Bērziņa I. Lūzums, no milicijas līdz policijai. Rīga: Preses nams, 2006, 151.-162.lpp.

⁴⁸⁴ Jundzis T. Latvijas Drošība un aizsardzība. Rīga: Junda, 1995, 205.-209.lpp.

⁴⁸⁵ Par Latvijas Republikas valsts robežu: LR 1990.gada 20.decembra likums. Ziņotājs, 1991, 20.dec., nr.9, 2.pants.

⁴⁸⁶ Par Latvijas Republikas likuma "Par Latvijas Republikas valsts robežu" spēkā stāšanās kārtību: AP 1990.g. 20.dec. lēmums. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=64904> [skatīts 2012.g. 15.maijā].

⁴⁸⁷ Latvijas Republikas valsts robežas likums: LR likums. LV, 1994, 10.nov., nr.132, 2.pants.

⁴⁸⁸ Jēkabsons Ē. Latvijas un Polijas robeža 1919.-1939.gadā. Daugavpils Universitātes Humanitārās fakultātes XII Zinātnisko lasījumu materiāli. Vēsture. VI sējums, I daļa. Daugavpils: Saule, 2003, 69.-79.lpp.

⁴⁸⁹ Plotnieks A. Tiesību teorija & juridiskā metode. Rīga: Izglītības solī, 2009, 126.lpp.

⁴⁹⁰ Feldmanis I. Liktenīgais 1940.gada jūnijs. Latvijas Avīzes pielikums „Mājas viesis”, 27.06.2008. Pieejams: <http://mod.la.lv/main1.php?dat=2008-06-27> [aplūkots 2012.g. 19.feb.].

⁴⁹¹ Latvijas Republikas un kaimiņvalstu līgumi un vienošanās par robežsardzību. Pogrebnaks A. (sast.), Fogels Z. (red.). Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2000, 80.lpp.

un ūdeņu teritoriju, tās zemes dzīles un gaisa telpu no kaimiņvalstīm un neitrālajiem Baltijas jūras ūdeņiem”,⁴⁹² atzina Latvijas pirmskara robežas un noteica robežu iezīmēšanas kārtību, valsts robežas un pierobežas režīmu, kā arī robežu apsardzības kārtību. Valsts robežas definīcija bija pavisma un neprecīza, it sevišķi attiecībā uz ūdeņu teritoriju un neitrālajiem Baltijas jūras ūdeņiem, kas neatbilda JTK.⁴⁹³ Iespējams, ka likumdevējs par neitrālajiem ūdeņiem bija uzskatījis atklāto jūru, taču ne Latvijai, ne citām Baltijas valstīm un Ziemeļvalstīm nav atklātās jūras teritoriju Baltijas jūrā,⁴⁹⁴ kaut arī bija jāparedz, ka Latvijas teritoriālās jūras robežas tiks noteiktas saskaņā ar robežlīgumu ar Igauniju,⁴⁹⁵ bet ekskluzīvās ekonomiskās zonas robežas – saskaņā ar trīspusēju līgumu.⁴⁹⁶

Valsts robežas režīms Valsts robežas likumā (1990) bija noteikts ļoti vispārīgi un nekonkrēti, jaucot to ar valsts robežas joslas un citu pierobežas teritoriju režīmu veidiem. Valsts robežas režīma nenorobežošana no pierobežas teritoriju režīmu veidiem ir saskatāma arī Dr. A.Fogela skaidrojumos, kurš raksturo tikai pierobežas teritoriju atsevišķus režīma noteikumus.⁴⁹⁷

Kā norāda tiesību eksperts un 20.gs. 90-to gadu notikumu liecinieks prof. T.Jundzis, valdība tolaik bija pret speciāla robežapsardzības dienesta izveidošanu, jo tas nenoliedzami radītu krasi negatīvu PSRS reakciju un jau tā saspringtā politiskā stāvokļa tālāku destabilizāciju un nesteidzās īstenot 1990.gadā pieņemto likumu „Par Latvijas Republikas valsts robežu”. Jāņem arī vērā, ka Latvijas jūras robežas tolaik vēl uzskatīja par PSRS robežām un tās sargāja PSRS robežsargi.⁴⁹⁸ Valsts robežas likums (1990) saturēja arī daudz citu nepilnību un neprecizitāšu gan terminoloģijā, gan atsevišķās neizpildāmās normās, piemēram, attiecībā uz valsts robežas iezīmēšanu,⁴⁹⁹ neskatoties uz to, ka uz likuma pieņemšanas laiku vēl nebija noslēgts neviens robežlīgums ar kaimiņvalstīm.

Laika periodā no 1990.g. līdz 1995.g. tika noslēgti robežlīgumi ar Lietuvu,⁵⁰⁰ Igauniju,⁵⁰¹

⁴⁹² Valsts robežas likums (1990), 1.pants. Latvijas Republikas valsts robeža.

⁴⁹³ JTK, 2.nodaļa. Teritoriālās jūras robežas.

⁴⁹⁴ Овлащенко А. В. Правовой режим морских пространств Латвии: Автореферат. Москва: МГИМО, 2006. Pieejams: <http://www.dissercat.com/content/pravovoi-rezhim-morskikh-prostranstv-latvii> [aplūkots 2012.g. 15.maijā].

⁴⁹⁵ Par Latvijas Republikas un Igaunijas Republikas līgumu par jūras robežas noteikšanu Rīgas jūras līcī, Irbes šaurumā un Baltijas jūrā: LR likums. LV, 1996, 30.augusts, nr.146, 1.pants.

⁴⁹⁶ Igaunijas Republikas valdības, Latvijas Republikas valdības un Zviedrijas Karalistes valdības līgums par kopīgo jūras robežas punktu Baltijas jūrā: 30.04.1997. starptautisks dokuments. LR spēkā no 13.02.1998. LV, 1997, 23.dec., nr.336/340.

⁴⁹⁷ Fogels A. Modernās starptautiskās tiesības. Rīga: Zvaigzne ABC, 2009, 175., 176.lpp.

⁴⁹⁸ Jundzis T. Latvijas Drošība un aizsardzība. Rīga: Junda, 1995, 205., 206.lpp.

⁴⁹⁹ Valsts robežas likums (1990), 3.pants. Latvijas Republikas valsts robeža.

⁵⁰⁰ Līgums nedefinēja valsts robežu, taču no līguma teksta par tādu bija jāuzskata līnija, kas atdala vienas valsts teritoriju no citas. Par līgumu par valsts robežas atjaunošanu starp Latvijas Republiku un Lietuvas Republiku: LR likums. LV, 1995. 1.jūn., nr.84, 1.pants.

⁵⁰¹ Robežlīgums nedefinēja valsts robežu, taču balstījās uz tiesisko kontinuitāti paredzot: „Atjaunot līdz 1940. gada 16. jūnijam pastāvējušo valsts robežu.” Par Līguma par valsts robežas atjaunošanu starp Latvijas Republiku un Igaunijas Republiku ratificēšanu; AP 1992.g. 9.jūnija lēmums. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=65315> [skatīts 2013.g. 20.feb.], 1.pants.

Baltkrieviju,⁵⁰² bet vēlāk - arī robežlīgums ar Krieviju, kas tika parafēts 1997.gadā,⁵⁰³ parakstīts 2007.gada 30.martā⁵⁰⁴ un stājās spēkā 2007.gada 30.maijā.⁵⁰⁵

Līdz ar to daļa Valsts robežas likuma (1990) normu attiecībā uz valsts robežas noteikšanu un daļēji arī iezīmēšanu zaudēja aktualitāti, tāpat kā vairākas citas neizpildāmas vai apšaubāmas normas, kā, piemēram, robežsargu tiesības izmantot valsts un sabiedrisko organizāciju, uzņēmēj sabiedrību, uzņēmumu, fizisko personu sakaru un transporta līdzekļus, lai izsekotu un aizturētu robežpārkāpējus.⁵⁰⁶ Likumā bija iekļautas arī normas, kas noteica robežapsardzības dienesta (iestādes) darbības uzdevumus un kompetenci,⁵⁰⁷ kas ir atsevišķa normatīvā akta priekšmets, un šādas normas bija jāiekļauj atsevišķā normatīvajā aktā speciālajā likumā,⁵⁰⁸ kas kopumā noteiktu iestādes tiesisko pamatu un darbību un kas bija pieņemts tikai 1997.gadā – **Robežsardzes likums**.⁵⁰⁹ Līdz 1994.gadam robežapsardzības sistēma pamatā bija stabilizējusies, bija noslēgti vairāki robežlīgumi un vienošanās ar kaimiņvalstīm, sākotnējās valsts robežas tiesiskās problēmas un uzdevumi lielākoties bija atrisināti. 1994.gadā stājās spēkā jauns Latvijas Republikas valsts robežas likums, kas saturiski bija līdzīgs iepriekšējam likumam, taču ievērojami pilnveidots gan terminoloģijas, gan normatīvajā ziņā un bija spēkā līdz pat 2009.gadam. Valsts robežas likumā (1994) bija noteikts, ka valsts robeža ir nepārtraukta un noslēgta līnija un ar šo līniju sakrītoša vertikāla virsma, kas norobežo Latvijas sauszemes un ūdeņu teritoriju, tās zemes dzīles un gaisa telpu no kaimiņvalstīm un no Latvijas EEZ Baltijas jūrā.⁵¹⁰

Prof. J.Bojārs, kritiski vērtējot Valsts robežas likumā (1990) ietvertu valsts robežas definīciju, pamatoti apgalvo, ka robežas režīmu parasti nosaka valsts likumos un starptautiskos līgumos, jo tas skar divu kaimiņvalstu jurisdikciju. Taču turpmāk, analizējot valsts robežas režīma saturu, prof. J.Bojārs⁵¹¹ atsaucas uz Latvijas Republikas pierobežas režīma un pierobežas joslas režīma noteikumiem,⁵¹² kas bija izdoti saskaņā Valsts robežas likumu (1994), nevis 1990.g. likumu

⁵⁰² Līgums par valsts robežas noteikšanu starp Latvijas Republiku un Baltkrievijas Republiku: 21.02.1994. starptautisks dokuments. LR spēkā no 19.05.1995. LV, 1994. 12.nov., nr.133, 1.pants.

⁵⁰³ Par pilnvarojumu Ministru kabinetam parakstīt 1997.gada 7.augustā parafēto Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līguma projektu par Latvijas un Krievijas valsts robežu: LR likums. LV, 2007. 19.febr., nr.29.

⁵⁰⁴ Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgums par Latvijas un Krievijas valsts robežu (turpmāk - **Latvijas – Krievijas robežlīgums**): 27.03.2007. starptautisks dokuments. LR spēkā no 18.12.2007. LV, 2007. 29.maijs, nr.85.

⁵⁰⁵ Par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgumu par Latvijas un Krievijas valsts robežu: LR likums. LV, 2007. 29.maijs, nr.85.

⁵⁰⁶ Valsts robežas likums (1990), 23.panta trešais punkts.

⁵⁰⁷ Turpat, III nodaļa.

⁵⁰⁸ Plotnieks A. Dogmatiskās tiesības. Rēzekne: RA Izdevniecība, 2008, 111.lpp.

⁵⁰⁹ „Šis likums nosaka Valsts robežsardzes darbības tiesisko pamatu, uzdevumus, funkcijas un kompetenci, kā arī robežsargu pienākumus un tiesības”. Robežsardzes likums: LR likums. LV, 1997. 27.nov., nr.329/330, 1.pants.

⁵¹⁰ Valsts robežas likums (1994), 1.pants.

⁵¹¹ Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības I. 3.pārstr. izd. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004, 308., 309.lpp.

⁵¹² Latvijas Republikas pierobežas režīma un pierobežas joslas režīma noteikumi; MK 2002.g. 4.nov. noteikumi nr.499. LV, 2002. 7.nov., nr.162.

par valsts robežu. Turklāt minēto noteikumu priekšmets bija pierobežas un pierobežas joslas režīms, bet valsts robežas režīms bija noteikts pašā likumā.⁵¹³

Ņemot vērā Šengenas *acquis* prasības attiecībā uz ES ārējo robežu nostiprināšanu tiesiskajā jomā, 2007.gadā pēc ilgstošas vilcināšanās dažādu politisko un tiesisko problēmu dēļ tika noslēgts līgums "Par Latvijas un Krievijas valsts robežu", kas kļuva par pēdējo ar kaimiņvalstīm noslēgto sauszemes robežlīgumu. Šajā līgumā atšķirībā no citiem sauszemes robežlīgumiem ar kaimiņvalstīm ir iekļauta valsts robežas definīcija: „Latvijas - Krievijas valsts robeža" nozīmē līniju un ar šo līniju sakrītošu vertikālu virsmu, kura atdala divu suverēnu valstu - Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas - teritorijas (sauszemi, ūdeņus, zemes dzīles un gaisa telpu)".⁵¹⁴ Attiecībā uz sauszemes robežu līdzīga valsts robežas definīcija ir arī pašreizējā Valsts robežas likumā (2009): „Latvijas Republikas valsts robeža - nepārtraukta un noslēgta līnija un ar šo līniju sakrītoša vertikāla virsma, kas Latvijas Republikas sauszemes un ūdeņu teritoriju, zemes dzīles un gaisa telpu norobežo no kaimiņvalstīm un no Latvijas Republikas ekskluzīvās ekonomiskās zonas Baltijas jūrā”.⁵¹⁵ Līdzīgi valsts robežas definējumi ir arī sauszemes ārējo robežu kaimiņvalstu Baltkrievijas,⁵¹⁶ Krievijas⁵¹⁷ un citu valstu, piemēram, Polijas,⁵¹⁸ likumos par valstu robežām.

Attiecībā uz jūras robežu situācija nebija viennozīmīga, jo Valsts robežas likuma (1994) 1.panta devītā punkta "b" apakšpunktā ir noteikts, ka Latvijas teritoriālā jūra ir „Baltijas jūras Rīgas jūras līča ūdeņi no bāzes līnijas līdz valsts robežai, kas noteikta saskaņā ar Latvijas un Igaunijas 1996.gada 12.jūlija līgumu par jūras robežas noteikšanu Rīgas jūras līcī, Irbes šaurumā un Baltijas jūrā,” un tas nesaskanēja ar JTK 3.pantu, kas nosaka, ka katrai valstij ir tiesības noteikt savas teritoriālās jūras platumu līdz robežai, kas nepārsniedz 12 jū, to mērot no bāzes līnijām. Saskaņā ar jūras robežlīgumu starp Latviju un Igauniju līguma puses bija vienojušās par jūras robežu attiecībā uz teritoriālajām jūrām, EEZ, kontinentālo šelfu vai citām jūras zonām, ko puses varētu nodibināt, līdz ar to nosakot nevis teritoriālās jūras robežu starp pusēm saskaņā ar JTK 15.pantu, bet gan nodibinot vienotu jūras robežu. Tāpēc vēlākajā Valsts robežas likumā (2009) bija iekļauts šāds regulējums: „Latvijas Republikas teritoriālā jūra: a) Baltijas jūras ūdeņi 12 jūras jūdžu platumā, skaitot no bāzes līnijas, ja starptautiskajos līgumos nav noteikts citādi, b) Baltijas jūras Rīgas jūras līča ūdeņi no bāzes līnijas līdz valsts robežai, kas noteikta saskaņā ar Latvijas un Igaunijas 1996.g.

⁵¹³ Valsts robežas likums (1994), 6.pants. Valsts robežas režīms.

⁵¹⁴ Latvijas - Krievijas Robežlīgums, 1.pants.

⁵¹⁵ Valsts robežas likums (2009), 1.panta pirmais punkts.

⁵¹⁶ О Государственной границе: Закон Республики Беларусь 21 июля 2008 г. № 419-3. Pieejams: <http://newsby.org/news/2008/07/21/text11760.htm> [skatīts 2012.g. 17.feb.], st.1.

⁵¹⁷ О Государственной границе Российской Федерации: Закон Российской Федерации N 4730-1 от 01.04.93 г. Pieejams: http://lawrussia.ru/texts/legal_836/doc836a803x395.htm [skatīts 2012.g. 17.feb.], st.1.

⁵¹⁸ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej. Stan prawny: 18.11.2012. Pieejams: <http://www.arslege.pl/ustawa-o-ochronie-granicy> [skatīts 2012.g. 2.nov.], Art.2.,3.

12.jūlija līgumu par jūras robežas noteikšanu Rīgas jūras līcī, Irbes šaurumā un Baltijas jūrā”,⁵¹⁹ kas pašreiz atbilst gan JTK, gan Latvijas noslēgtajiem robežlīgumiem par jūras teritorijām.

Pēc Latvijas pievienošanās Šengenas zonai daudzi normatīvie akti tika grozīti vai pieņemti no jauna, un radās nepieciešamība pieņemt jaunu Valsts robežas likumu (2009), kurš pilnībā atbilstu Šengenas *acquis* normām. Valsts robežas likumā (2009) tika iekļauta virkne Šengenas *acquis*, t.sk. Kodeksā noteikto normu, jēdzienu un terminu. Spēku zaudēja vairāk nekā 50 MK noteikumu, kas bija izdoti saskaņā ar 1994.gada likumu, un spēkā stājās 12 jauni MK noteikumi, kas kopumā nodrošina jaunā likuma izpildi un pārskatāmību, jo vairums tiesību normu, kas bija noteiktas iepriekšējam Valsts robežas likumam (1994) pakārtotajos MK noteikumos un ES normatīvajā regulējumā, tika iekļautas jaunajā likumā konsolidētā veidā, tādējādi lielā mērā atvieglojot likuma normu izpratni un pielietošanu.⁵²⁰

Valsts robežas jēdziena pamatā ir valsts robežas režīma jēdziens, kas kā tiesisks mehānisms kalpo valsts robežas drošībai un neaizskaramībai. Valsts robežas likums (2009), lai nodrošinātu valsts robežas neaizskaramību uz sauszemes, jūrā un gaisa telpā, kontrolētu valsts robežas šķērsošanu un neļautu personām nelikumīgi šķērsot ārējo robežu, kā arī pārvietot mantas un preces pāri ārējai robežai ārpus noteiktajām robežšķērsošanas vietām, nosaka valsts robežas režīmu, kas ietver:

- 1) kārtību, kādā personas šķērso valsts robežu, kā arī kārtību, kādā mantas un preces pārvieto pāri valsts robežai;
- 2) kārtību, kādā sauszemes transportlīdzekļi un dzelzceļa transports šķērso valsts robežu;
- 3) kārtību, kādā gaisa kuģi šķērso valsts robežu gaisa telpā;
- 4) kārtību, kādā kuģošanas līdzekļi šķērso valsts robežu, kā arī ienāk un uzturas teritoriālajā jūrā, iekšējos ūdeņos un ostās.⁵²¹

Valsts robežas režīma jēdziens ir būtiski pilnveidots salīdzinājumā ar iepriekšējiem valsts robežas likumiem, un pašreizējā redakcijā kopumā ir sistematizēti un konkrēti noteikts. Līdzīgi valsts robežas režīmi ir noteikti arī kaimiņvalstu un citu valstu nacionālajā normatīvajā regulējumā. Tomēr Valsts robežas likumā (2009) noteiktais valsts robežas jēdziens būtu papildināms ar kārtību, kādā tiek risināti valsts robežas incidenti, un kārtību, kādā tiek veikti saimnieciskie darbi, glābšanas darbi vai citas darbības uz valsts robežas līnijas, par piemēru ņemot citu kaimiņvalstu⁵²² tiesisko

⁵¹⁹ Valsts robežas likums (2009), 1.panta 9. un 10.punkts.

⁵²⁰ Gaveika A. The State Border Concept as Element of National Sovereignty of the Republic of Latvia and its Legal Evolution. In: European Integration and Baltic Sea Region Studies: University-Business Partnership through the Triple Helix Approach (Volume II). Germany, Berlin: Berliner Wissenschafts – Verlag, 2012, 286.lpp.

⁵²¹ Valsts robežas likums (2009), 9.pants.

⁵²² О Государственной границе Российской Федерации: Закон Российской Федерации N 4730-1 от 01.04.93 г. Pieejams: http://lawrussia.ru/texts/legal_836/doc836a803x395.htm [skatīts 2012.g. 3.martā], ст.7.
О Государственной границе: Закон Республики Беларусь 21 июля 2008 г. № 419-3. Pieejams: <http://newsby.org/news/2008/07/21/text11760.htm> [skatīts 2012.g. 3.martā], глава 5.

pieredzi, kurās šāda kārtība tiek uzskatīta par valsts robežas režīma daļu. Turklāt valsts robežas režīms ir divu (iespējams arī triju kaimiņvalstu – valstu robežu krustpunktos) kaimiņvalstu vienošanās vai līguma priekšmets, jo valsts robeža, tāpat kā valsts robežas režīms, skar vismaz divu kaimiņvalstu jurisdikciju.⁵²³

Valsts robežas režīma nodrošināšanā noteicošā nozīme ir robežkontroles jēdzienam. Valsts robežas likuma (2009) 1.panta terminos nav iekļauti terminu „robežkontrole” un „robežuzraudzība” definējumi, taču ir termins „pārbaudes”, kas pēc jēgas identisks Kodeksa terminam „robežpārbaudes”.⁵²⁴ Jēdziens „robežuzraudzība”, kas ir „robežkontroles” strukturālā daļa saskaņā ar Kodeksu,⁵²⁵ likumā nav definēts, bet tiek lietots 14.pantā valsts robežas joslas režīma kontroles normās un ir attiecināts uz jebkurām (ārējām un iekšējām) robežām, bet 15.pantā un 16.pantā attiecināts tikai uz pierobežas joslas režīma kontroli pie sauszemes ārējām robežām. Kodeksā „robežuzraudzība” ir definēta vispārīgi, kā robežu uzraudzība starp robežšķērsošanas vietām un robežšķērsošanas vietu uzraudzība pēc noteiktā darbalaika beigām, lai nepieļautu personu izvairīšanos no robežpārbaudēm, kas atbilstoši Latvijas pierobežas teritoriju normatīvajam regulējumam Valsts robežas likumā (2009) būtu nosakāma konkrētāk - nosakot robežuzraudzības īstenošanas teritoriālo ietvaru un robežapsardzības sistēmas efektīvas funkcionēšanas nodrošināšanas mērķi, kā to paredz Valsts robežas likuma (2009) 6.pants „Robežapsardzības sistēma”.

Valsts robežas režīma jēdzienam ir būtiski svarīga loma atbildības noteikšanā par valsts robežas un valsts robežas režīma pārkāpumiem. Valsts robežas režīms ir valsts robežas jēdziena pamatdaļa, kurā jāietver ne tikai pašlaik Valsts robežas likumā (2009) paredzētā kārtība, kādā personas un mantas šķērso valsts robežu, bet arī kārtība, kādā tiek veiktas jebkuras darbības uz valsts robežas, kārtība, kādā tiek izmeklēti robežincidenti, un kārtība, kādā tiek uzturēta valsts robeža. Valsts robežas tiesiskā statusa nostiprināšanā būtiska loma ir tiesiskās atbildības mehānismam par valsts robežas un tās režīma pārkāpumiem. Valsts robežas (tātad arī režīma) pārkāpumu skaits uz sauszemes ārējās robežas kopš 2007.gada palielinās,⁵²⁶ kur ir saskatāmas pamatā divas likumpārkāpēju grupas - nelegālie imigranti un akcīzes preču kontrabandisti. Arvien aktuālāka ir nepieciešamība pēc stingrākas atbildības par ES ārējās robežas un robežas režīma pārkāpumiem, vienlaicīgi sistēmiski izskatot arī kriminālatbildības pastiprināšanu par nelikumīgu ārējās robežas šķērsošanu. 2013.gada 1.aprīlī stājās spēkā Krimināllikuma grozījumi, kas paredz

⁵²³ Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības I. 3.pārstr. izd. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004, 309.lpp. No: Valdības Vēstnesis, 1926. 2.aug., nr.168.

⁵²⁴ Kodeksa 2.panta 10)punkts.

⁵²⁵ Turpat, 2.panta 11)punkts.

⁵²⁶ 2012.g. par valsts robežas nelikumīgu šķērsošanu aizturēti 190 trešo valstu valstspiederīgie, 2011.g. - 247, kas ir par 170 % vairāk nekā 2010.gadā, 2007.g. – 98. VRS Robežkontroles un imigrācijas kontroles darbības analīze 2011. un 2012.gadā. Robežšķērsošanas vietu struktūrvienību priekšnieku dienesta sanāksme – seminārs 2012.g. 29., 30.martā. Rēzekne: (nepublicēts).

kriminālatbildību par valsts robežas nelikumīgu šķērsošanu, ja tas izdarīts tīši, ja to izdarījusi personu grupa vai tas izdarīts, izmantojot transportlīdzekli, vai neievērojot noteikto ieeļošanas aizliegumu Latvijā.⁵²⁷ Nepieciešams paredzēt kriminālatbildību par valsts robežas tīšu nelikumīgu šķērsošanu ne tikai gadījumos, kad persona šādu nodarījumu izdara tīši pirmo reizi, bet arī gadījumos, kad ārējās robežas tīša nelikumīga šķērsošana notiek, piemēram, nepakļaujoties kompetentu amatpersonu likumīgām prasībām apstāties, pārvietojot muitošanai (deklarēšanai) noteiktās preces vai mantas, neievērojot noteikto ieeļošanas aizliegumu ne tikai Latvijā, bet arī ES. Saskatāma likumdevēja nekonsekvence, 2004.gadā izslēdzot no Krimināllikuma atbildību par valsts robežas režīma pārkāpšanu,⁵²⁸ mīkstinot sankciju par nelikumīgu valsts robežas šķērsošanu, kas pēc būtības ir valsts robežas režīma pārkāpums, bet jau 2007. un 2008.gadā atsevišķā likuma pantā pastiprinot sankcijas par personas nelikumīgu pārvietošanu pāri valsts robežai,⁵²⁹ kas tiek izdarīts cilvēku tirdzniecības nolūkā, kaut gan par cilvēku tirdzniecību tajā pašā laika periodā bija paredzēta atbildība citā Krimināllikuma pantā.⁵³⁰

Arī LAPK 194.¹panta normas nevar uzskatīt par sistēmiski sakārtotām, jo vienā pantā ar vienu un to pašu sankciju ir paredzēta atbildība par dažādu veidu režīmu pārkāpumiem - par valsts robežas, pierobežas, pierobežas joslas, robežkontroles vai robežpārejas punkta režīma pārkāpšanu. Valsts robežas likumā (2009) nosauktie režīmu veidi ir nošķirti un ir ar dažādiem režīma noteikumiem.

Valsts robežas režīms ir valsts robežas jēdziena pamatā un ir nošķirams no pierobežas teritoriju režīmiem. Valsts teritorija tās robežās ir neatņemams valsts suverenitātes un eksistences nosacījums, un valsts robežas drošība nodrošina pašas valsts drošību. Līdz ar to valsts robežas pārkāpumi lielākoties ir attiecināmi uz noziedzīgiem nodarījumiem pret valsti, nevis pret pārvaldības kārtību, jo valsts teritorija, tātad arī valsts robeža, ir neatņemams valsts, kā starptautisko tiesību subjekta, atribūts. Krimināllikuma X nodaļā „Noziegumi pret valsti” līdztekus atbildībai par aicinājumiem graut Latvijas Republikas teritoriālo vienotību būtu iekļaujama arī kriminālatbildība par valsts robežas tīšu nelikumīgu šķērsošanu, valsts robežas režīma pārkāpšanu vai mēģinājumu nelikumīgi mainīt valsts robežas atrašanās vietu apvidū⁵³¹ šādā redakcijā: „83.¹ pants. Valsts robežas tīša nelikumīga šķērsošana, valsts robežas režīma tīša pārkāpšana vai mēģinājums nelikumīgi mainīt valsts robežas atrašanās vietu apvidū. Par valsts robežas tīšu nelikumīgu šķērsošanu, valsts robežas režīma tīšu pārkāpšanu vai mēģinājumu nelikumīgi mainīt valsts robežas atrašanās vietu apvidū, — soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar arestu, vai ar

⁵²⁷ Krimināllikums: LR likums. LV, 1998. 8.jūlijs, nr.199/200, 284.pants.

⁵²⁸ „Valsts robežas režīma pārkāpšana.” (Izslēgts ar 11.12.2003. likumu). Krimināllikums, 283.pants.

⁵²⁹ „Personas nelikumīga pārvietošana pāri valsts robežai.” Turpat, 285.pants.

⁵³⁰ „Cilvēku tirdzniecība.” Turpat, 154.¹pants.

⁵³¹ Robežsardzes likuma 13.panta 1.punkts VRS uzdevumos paredz normu „novērst jebkuru mēģinājumu nelikumīgi mainīt valsts robežas atrašanās vietu apvidū”.

piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz sešdesmit minimālajām mēnešalgām,” izslēdzot no Krimināllikuma 284.pantu „Valsts robežas nelikumīga šķērsošana”. Tiesiskās atbildības, it sevišķi kriminālatbildības, pilnveidojumi veidotu stingrāku atbildības mehānismu par valsts robežas pārkāpumiem, kas kompleksā ar precizētu un sistēmiski sakārtotu administratīvās atbildības normatīvo regulējumu sekmētu valsts robežas drošības paaugstināšanu, valsts robežas režīma efektīvu nodrošināšanu, nelegālās imigrācijas un kontrabandas efektīvāku apkarošanu. Šāda stingrākas tiesiskās atbildības nepieciešamība izriet arī no Šengenas konvencijas⁵³² un Kodeksa prasībām, kas paredz, ka jāievieš sodi par ārējo robežu neatļautu šķērsošanu ārpus paredzētajām robežšķērsošanas vietām vai pēc to darbalaika beigām un tiem ir jābūt efektīviem, samērīgiem un preventīviem.⁵³³ Arī citi Šengenas *acquis* normatīvie akti paredz ES ārējo robežu nostiprināšanu ar normatīvā regulējuma instrumentāriju, piemēram, Direktīvā 2001/51/EK, ar ko papildina 26. pantu Konvencijā, ar kuru īsteno 1985.gada 14.jūnija Šengenas Līgumu, ir paredzētas pat konkrētas sankcijas pārvadātājiem par personu pārvadāšanu pāri ārējai robežai – naudas sodi no 3000 līdz 500000 eiro.⁵³⁴

Secinājumi

1. Valsts robežas likums (1990) bija pirmais šāda veida normatīvais akts pēc PSRS sabrukuma ne tikai Baltijā, bet arī plašākā reģionā. Taču tas valsts robežu definēja nepilnīgi, nenosakot, ka valsts robežas līnija ir noslēgta līnija, un nenosakot skaidri valsts robežas režīma saturu, bet iekļaujot tajā robežas joslas režīmu un neiekļaujot robežincidentu izskatīšanas kārtību.

2. Valsts robežas likums (1994) vairākkārt tika grozīts un pielāgots līdz ar ģeopolitiskās situācijas izmaiņām un ES tiesību ieviešanu nacionālajā tiesību sistēmā. Valsts robeža šajā likumā ir definēta līdzīgi kā vēlākajā Valsts robežas likumā (2009), izņemot jūras robežas, jo robežlīgums par teritoriālās jūras robežu Rīgas jūras līcī, Irbes šaurumā un Baltijas jūrā ar Igauniju tika noslēgts 1996.gadā, bet par ekskluzīvo ekonomisko zonu – 1997.gadā.

3. Ar Valsts robežas likumu (2009) tika precizētas un sakārtotas normas attiecībā uz jūras robežu, kas tagad atbilst arī Jūras tiesību konvencijai.

4. Valsts robežas likumā (2009) ārējā un iekšējā robeža tiek definēta, atsaucoties uz Kodeksu, kas pēc būtības neatklāj ārējo un iekšējo robežu jēdzienu juridisko dabu Latvijā, jo definējumi ir atsauču veidā, pat nenorādot attiecīgos Kodeksa pantus un punktus.

5. Valsts robežas režīms Valsts robežas likumā (2009) ir noteikts salīdzinoši pilnīgāk nekā iepriekšējos analogiskajos likumos. Taču arī pašreiz spēkā esošais valsts robežas režīma saturs būtu papildināms ar kārtību, kādā tiek risināti valsts robežas incidenti, un kārtību, kādā tiek veikti

⁵³² Šengenas konvencija, 26., 27.pants.

⁵³³ Kodekss, Preambulas 6.punkts, 2.panta 3.punkts.

⁵³⁴ Padomes 2001.g. 28.jūn. Direktīva 2001/51/EK, ar ko papildina 26.pantu Konvencijā, ar kuru īsteno 1985. gada 14. jūnija Šengenas Līgumu. OV, L 187, 10.7.2001., 45.lpp. Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/iv/eu/arhivs/3883/3749/4004/4009/?print=on> [sk. 2012.g. 2.jūn.], 4.pants.

saimnieciskie darbi vai citas darbības uz valsts robežas līnijas, par piemēru ņemot citu kaimiņvalstu tiesisko pieredzi, kur šāda kārtība tiek uzskatīta par valsts robežas režīma jēdziena neatņemamu daļu.

6. Valsts robežas režīms ir vismaz divu kaimiņvalstu vienošanās vai līguma priekšmets, jo valsts robeža, tāpat kā valsts robežas režīms, skar vismaz divu kaimiņvalstu jurisdikciju.

7. LAPK 194.¹panta normas nav sistēmiski harmonizētas, jo vienā pantā ar vienu un to pašu sankciju ir paredzēta atbildība par dažādu veidu režīmu pārkāpumiem. Turklāt valsts robežas režīma jēdziens veido valsts robežas jēdziena pamatu un ir nošķirams no pierobežas teritoriju režīmiem.

8. Valsts teritorija tās robežās ir neatņemams valsts suverenitātes un eksistences nosacījums, un valsts robežas drošība nodrošina pašas valsts drošību. Tāpēc valsts robežas pārkāpumi lielākoties ir attiecināmi uz noziedzīgiem nodarījumiem pret valsti, nevis pret pārvaldības kārtību un, ņemot vērā Šengenas *acquis* uzsvērto stingrāku ārējo robežu robežkontroli, nosaka nepieciešamību pēc stingrākas kriminālatbildības par valsts robežas režīma pārkāpumiem.

9. Atbildība par mēģinājumu nelikumīgi mainīt valsts robežas atrašanās vietu apvidū nav noteikta ne LAPK, ne Krimināllikumā, kaut gan Robežsardzes likums VRS uzdevumos paredz normu „novērst jebkuru mēģinājumu nelikumīgi mainīt valsts robežas atrašanās vietu apvidū”.

4. EIROPAS SAVIENĪBAS SAUSZEMES ĀRĒJO ROBEŽU LATVIJAS REPUBLIKĀ TIESISKAIS REGULĒJUMS

4.1. Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas valsts robežas tiesiskais regulējums

Latgales latviešu kongress 1917.gada maijā pieņēma lēmumu, ka Latgales, Vidzemes un Kurzemes latvieši ir viena tauta ar vienu valodu, un visiem ir jāapvienojas vienā valstī, bet tā paša gada 8.novembrī boļševiku līdera Ļeņina sarakstītajā „Dekrētā par mieru” pakārtoti jau bija pasludinātas tautu pašnoteikšanās tiesības un to īstenošanas priekšnoteikumi, kādi universālajās starptautiskajās tiesībās parādījās tikai vismaz pusgadsimtu vēlāk.⁵³⁵ Tautu pašnoteikšanās tiesībās svarīgs ir teritoriālās jurisdikcijas princips, kuru tiesību zinātnieks V.Vītiņš raksturo tā: „Teritoriālās jurisdikcijas princips dod valstīm tiesības nepieļaut savā teritorijā tādus aktus, kas varētu radīt kaitējumu otrai valstij. Valsts vara ir nedalāma, visas valsts teritorijas robežās un daļās iedarbojas tikai viena augstāka valsts vara bez kādas citas valsts iejaukšanās”.⁵³⁶ Savukārt jēdziens „valsts” atspoguļo grandiozu sociāl – politisku veidojumu ar sistēmai tik raksturīgām pazīmēm, kā kopība, relatīva patstāvība, noturība un sistēmu veidojošo elementu savstarpējā atkarība.⁵³⁷

Latvija 1919.gadā vēl netika atzīta *de iure* no Rietumvalstu puses, jo pat pēc Tautu Savienības izveidošanās Rietumvalstis cerēja, ka tiks atjaunota Krievijas impērija ar tajā ietilpstošo Latvijas teritoriju kā vienotās impērijas dabisku un neatņemamu sastāvdaļu. Sākotnējo Latvijas valsts austrumu robežu noteica pēc Latvijas Brīvības cīņām (1918-1920), kad padomju Krievijas karaspēku atspieda uz austrumiem Latvijai vēlamā attālumā, faktiski līdz etniskajām robežām, kuras pati Latvija (un Latgale) bija deklarējusi 1917.-1918.gadā. Maskavā 1920.gada 30.janvārī starp karojošajām pusēm tika noslēgts pamiera līgums, kas noteica, ka no tā noslēgšanas brīža desmit dienu laikā abu valstu karaspēki ieņem līgumā noteikto demarkācijas līniju. Pēc šīs līnijas apraksta redzams, ka Latvija jau noteikusi aptuveno valsts austrumu robežu pa dabas veidotajiem šķēršļiem, jau tajā laikā paredzot, kādas grūtības tai sagādās sargāt austrumu robežu.⁵³⁸ Robežu noteikšanu visstiprāk ietekmējuši slepenie līgumi, kur nekautrīgā veidā izpaudās līguma slēdzēju imperiālistiskās tieksmes un stratēģiskās intereses, tāpat arī pašas dabas spraustie norobežojumi un vēstures radītās tradīcijas.⁵³⁹ Tā valsts robežas noteikšanu raksturoja tā laika Latvijas diplomāts J.Seskis.

⁵³⁵ Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības I. 3.pārstr. izd. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004, 171.lpp.

⁵³⁶ Vītiņš V. Vispārējs tiesību pārskats. 2.izd. Rīga: Verdikts, 1993, 23.-24.lpp.

⁵³⁷ „Sistēmas un elementu būtiskas sakarības īstenošanas sistēmas un elementu savstarpējā determinācijā. Šī determinācija izpaužas sistēmatiecību likumos, kuru saturu veido tieša un atgriezeniska sakarība starp sistēmu un tās elementiem vai apakšsistēmām”. Vedins I. Zinātne un patiesība. Rīga: Avots, 2008, 407.lpp.

⁵³⁸ Feldmanis A.E. Masļenku traģēdija – Latvijas traģēdija. Talsi: Talsu tipogrāfija, 2000, 11.lpp.

⁵³⁹ Seskis J. Latvijas valsts izcelšanās pasaules kara notikumu norisē. Atmiņas un apcerējumi (1914.-1921.). Rīga: Sabiedrības „Balta” grāmatu apgāds, Rīgas paraugtipogrāfija, 1991, 197.lpp.

Pamiera līguma parakstīšanas brīdī kara darbība turpinājās, jo Krievija vēl pēdējā brīdī izmisīgi mēģināja atkarot kādu sev labvēlīgu zemes stūrīti. Latvijas karaspēka pārākuma priekšā 1920.gada 1.februārī puses noslēdza pamiera papildlīgumu. Tā 2.pants noteica: „Demarkācijas līniju starp Latvijas un Krievijas armijām faktiski nosaka frontes līnija, kuru ieņem abu pušu armijas plkst. 12 dienā 1.feb. 1920.gadā”. Pirmā starptautiskā vienošanās par Latvijas robežu ar Padomju Krieviju bija 1920.gada 11.augusta miera līgums,⁵⁴⁰ kas paredzēja, ka robežu noteikšanas pamatā būs etnogrāfiskais princips.⁵⁴¹

Miera līguma ar Krieviju IV panta otrajā daļā noteikts: "Nepieļaut uz savas teritorijas sastādīties un uzturēties jebkādām organizācijām un grupām, kuras pretendē uz valdības lomu visā otras līdzējas puses teritorijā vai tās daļā,..".⁵⁴² Līdzīgs noteikums ietverts arī Latvijas un Krievijas 1991.gada Līgumā par savstarpējo attiecību pamatiem. Šī līguma 8.pantā noteikts, ka "..līgumslēdzējas puses apņemas likumdošanas kārtībā aizliegt tādu organizāciju un grupu izveidošanu un darbību savā teritorijā, kuru mērķis ir otras līgumslēdzējas puses neatkarības un suverēnā valstiskuma vardarbīga iznīcināšana un vardarbīga varas sagrābšana."⁵⁴³

Satversmes tiesas sprieduma konstatējošajā daļā norādīts, ka MK, atsaucoties uz robežu nemainības principu, nav piekritis Krievijas izpratnei par šā principa saturu. Satversmes tiesa norādīja, ka Satversmes 3.pants ir pieņemts, lai novērstu (apgrūtinātu) Latgales iespējamo atdalīšanos no Latvijas. Satversmes 3.pants neietverot konstitucionālo aizliegumu Latvijai grozīt valsts robežas, jo atbilstoši starptautiskajām tiesībām neesot iespējams faktiski nodrošināt robežu negrozāmību. Tāpat Latvijas valsts robežas ir mainītas pēc Satversmes spēkā stāšanās gan starpkaru periodā, gan pēc neatkarības atjaunošanas. Tāpēc robežlīgums ar Krieviju nav pretrunā ar Satversmes 3. pantu, jo nevis rada starpvalstu robežu, kura groza 1922. gadā Satversmes 3.pantā noteiktās robežas, bet gan rakstveida starptautiskā līguma formā fiksē Latvijas un Krievijas robežu atbilstoši līguma noslēgšanas brīdī *de iure* pastāvošajām abu valstu teritorijām.⁵⁴⁴ EDSO Helsinku Nobeiguma aktā paustie principi apliecina starpvalstu attiecību pamatprincipus, t.sk. iespēju grozīt

⁵⁴⁰ Feldmanis A.E. Masļenku traģēdija – Latvijas traģēdija. Talsi: Talsu tipogrāfija, 2000, 11.lpp.

⁵⁴¹ Puga A. Eiropa: Latvijas un Krievijas 1920.gada miera līgums. Dokumenti, liecības un atziņas. Rīga: Zvaigzne ABC, 2010, 135.lpp.

⁵⁴² Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības I. 3.pārstr. izd. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004, 306.lpp. No: Valdības Vēstnesis, 1920, nr.209.

⁵⁴³ Līgums par Latvijas Republikas un Krievijas Padomju Federatīvās Sociālistiskās Republikas starpvalstu attiecību pamatiem: Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1991, nr.17/18, 8.pants.

⁵⁴⁴ Satversmes tiesas 2007.gada 29.nov. spriedums "Par likuma "Par pilnvarojumu Ministru kabinetam parakstīt 1997. gada 7. augustā parafēto Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līguma projektu par Latvijas un Krievijas valsts robežu" un likuma "Par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgumu par Latvijas un Krievijas valsts robežu" 1. panta vārdu "ievērojot Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas pieņemto robežu nemainības principu" atbilstību Latvijas PSR Augstākās padomes 1990. gada 4. maija deklarācijas "Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu" preambulai un 9. punktam un 2007. gada 27. martā parakstītā Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līguma par Latvijas un Krievijas valsts robežu un likuma "Par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgumu par Latvijas un Krievijas valsts robežu" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 3. pantam" (turpmāk - **29.11.2007. Satversmes tiesas spriedums par Robežlīgumu ar Krieviju**). LV, 2007. 30.nov., nr.193, 7.2.,7.3. punkti.

robežas miermīlīgiem līdzekļiem un suverēnu valstu tiesības ir slēgt jebkurus starptautiskus līgumus, t.sk. arī par teritoriju un robežām.⁵⁴⁵

Ministru kabinets atbildes rakstā Satversmes tiesai secināja, ka izklāstīto faktu dēļ vēsturisku pamatojumu nerod Abrenes kā latviešu etnogrāfiskas zemes piederība Latvijas valstij.⁵⁴⁶ Taču, pēc autora viedokļa, šāds secinājums neizriet no atbildes rakstā diezgan pretrunīgi analizētā teritorijas noteikšanas etnogrāfiskā principa interpretācijas, jo vienlaicīgi tiek norādīta Abrenes vēsturiskā piederība latviešiem, pretstatot to dažām ekonomiskajām un militāri stratēģiskajām interesēm visai ierobežotā laika periodā, kuras patiesībā nav jāuzskata par pamatotiem pretargumentiem no starptautiski pieņemtajiem teritoriju un līdz ar to arī robežu noteikšanas principiem. To apliecina arī Dr. A.Fogela apgalvojums, ka jēdziens „valsts teritorija” ir cieši saistīts ar jēdzienu „nacionālā teritorija”. Attiecībā uz vienas nācijas valstīm šie jēdzieni sakrīt, jo valsts teritorija vienlaikus ir arī tajā dzīvojošās nācijas teritorija.⁵⁴⁷ Ar līdzīgiem un pat radikālākiem viedokļiem ir uzstājies arī Pilsoņu Kongresa priekšsēdētāja v.i. E.Alksnis: „... jaunu robežlīgumu slēgšana, atsakoties no Latvijas teritorijas daļas, ir pretrunā ar Latvijas valsts tiesisko pēctecību. Latvijas Republikas teritorijā darbojošos faktiskās pārvaldes institūciju un amatpersonu pieņemtie nolēmumi par atteikšanos no tiesībām uz daļu no Latvijas Republikas teritorijas ir pretrunā ar Satversmes 3. un 77.pantu⁵⁴⁸ un spēkā neesoši, kā arī tiesiskas sekas neizraisoši. Atteikšanās no Latvijas Republikas teritorijas daļas par labu okupētājvalstij ir noziedzīgs nodarījums gan saskaņā ar Latvijas Republikas Sodlu likumu, gan ar šobrīd Latvijas Republikā spēkā esošo Krimināllikumu”.⁵⁴⁹ Satversmes tiesas spriedumā piedāvātā analīze par valsts kontinuitātes jeb nepārtrauktības doktrīnu, valsts teritorijas noteikšanas etnogrāfisko aspektu, valsts robežas negrozāmības interpretāciju liek secināt par valsts teritorijas skaidras un nepārprotamas definēšanas nepieciešamību un svarīgumu. Satversmes „tēvi” tautas suverenitāti un valsts teritoriju attiecīgi nostiprināja Satversmes pirmajos pantos un nodrošināja tādu mehānismu, kurā abi šie elementi viens otru aizsargā.⁵⁵⁰ No gramatiskās interpretācijas viedokļa Satversmes 3.pants *expressis verbis* definē Latvijas valsts teritoriju ar atsauci uz starptautiskajos līgumos noteiktajām robežām un norāda uz Satversmes 3.panta struktūras divām neatkarīgajām tēzēm: pirmkārt, „Latvijas valsts

⁵⁴⁵ LR Satversmes Tiesai, Lieta Nr.2007-10-0102. Par likuma „Par pilnvarojumu Ministru kabinetam parakstīt 1997.gada 7.augustā parafēto Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līguma projektu par Latvijas un Krievijas valsts robežu” atbilstību Latvijas Republikas Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” preambulai un 9.punktam un par 2007.gada 27.martā parakstītā Latvijas un Krievijas robežlīguma atbilstību LR Satversmes 3.pantam (turpmāk - **MK Atbildes raksts LR Satversmes Tiesai Lieta Nr.2007-10-0102**). LV, 2007. 30.nov., nr.193, 2.6.1.punkts.

⁵⁴⁶ Turpat, 3.2.4..punkts.

⁵⁴⁷ Fogels A. Modernās starptautiskās tiesības. Rīga: Zvaigzne ABC, 2009, 175.lpp.

⁵⁴⁸ Par Abrenes pilsētas un sešu Abrenes apriņķa pagastu aneksijas neatzīšanu: LR AP 1992.gada 22.janvāra lēmums. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=72436> [skatīts 2013.g. 26.febr.].

⁵⁴⁹ Alksnis E. Paziņojums par Latvijas-Krievijas robežu. Rīgā, 2007.g. 24. martā. Pieejams: www.ltn.lv/~pilsonis/doc/%5Bpilsonis.lv%5Dpplkr.doc. [aplūkots 2009.g. 27.martā].

⁵⁵⁰ Ziemele I. Piezīmes pie sagatavotā lēmuma projekta. No: Robežlīgums: Spriedums. Materiāli. Komentāri. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2009, 62.lpp.

teritoriju.. sastāda Vidzeme, Latgale, Kurzeme un Zemgale”, otrkārt, [sastāda] starptautiskos līgumos noteiktās robežās.⁵⁵¹ Mūsdienās, kad Latvijai visi robežlīgumi, izņemot jūras teritoriju robežlīgumu ar Lietuvu, ir noslēgti, līdz ar Starptautisko jūras tiesību attīstību lielākoties ir konkrēti noteikta Latvijas teritoriālā jūra un ar starptautisko gaisa tiesību attīstību var tikt noteikta arī valsts gaisa telpa. No valsts pārvaldes un suverenitātes nodrošināšanas viedokļa un sakarā ar valsts teritorijas termina diezgan biežo lietojumu gan nacionālajās, gan ES tiesībās, ir iespējama Latvijas valsts teritorijas konkrētāka izpratne. Konkrēta Latvijas valsts teritorijas definēšana nebija iespējama 20.gs sākumā Satversmes pieņemšanas periodā, kā norāda Dr. J.Pleps,⁵⁵² bet ir iespējama tagad, kad tam ir pietiekams Latvijas līgumtiesību un starptautisko tiesību doktrinālais pamats.

Jāatzīst, ka Abrenes jautājumā netika analizēta un izmantota starptautisko teritoriālo strīdu precedentu pieredze un nebija panākta strīda izskatīšana ANO Starptautiskajā Tiesā,⁵⁵³ kaut gan starptautisko teritoriālo un robežu strīdu precedentu ir bijis daudz 20.gs. vidū⁵⁵⁴ un ir arī mūsdienās,⁵⁵⁵ t.sk. arī Eiropā, piemēram, Dānijas - Zviedrijas strīds par kontinentālo šelfu (noregulēts ANO 1984.g.), Ukrainas – Rumānijas strīds par jūras robežas delimitāciju (sakarā ar Čūsku salas piederību) Melnajā jūrā (noregulēts 2009.g.),⁵⁵⁶ Somijas - Zviedrijas strīds par Tana – Tenoijski upēm (nav noregulēts līdz šim).⁵⁵⁷

Maskavā 2007.gada 27.martā parakstītais robežlīgums ar Krieviju Latvijā tika pieņemts un apstiprināts ar likumu 2007.gada 17.maijā, ievērojot EDSO pieņemto robežu nemainības principu. Taču ar Satversmes tiesas 2007.gada 29.nov. spriedumu vārdi „ievērojot Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas pieņemto robežu nemainības principu” atzīti par neatbilstošiem Satversmes 68. panta pirmajai daļai un spēkā neesošiem no sprieduma publicēšanas brīža.⁵⁵⁸

Latvijas – Krievijas Robežlīgumā valsts robeža starp valstīm nozīmē līniju un ar šo līniju sakrītošu vertikālu virsmu, kura atdala divu suverēnu valstu - Latvijas Republikas un Krievijas

⁵⁵¹ Paparinskis P. Maisot tiesisko „spageti bļodu”. No: Robežlīgums: Spriedums. Materiāli. Komentāri. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2009, 70.lpp.

⁵⁵² Pleps J. Satversmes tēvi un valsts robežas. Turpat, 129.-135.lpp.

⁵⁵³ Lēbers D.A. Krievijas un Latvijas teritoriālais strīds Abrenes jautājumā Padomju varas laika sekas. Turpat, 27.lpp.

⁵⁵⁴ Prescott J.R.V. Boundaries and Frontiers. London: Croom Helm Ltd, 2-10 St. John's Road, 1978, p.27., 35.-40.

⁵⁵⁵ „ANO Starptautiskās tiesas lēmums par sauszemes un jūras robežu strīdu starp Kamerūnu un Nigēriju 1998.g. 11.jūnijā; ANO Starptautiskās tiesas lēmums par jūras robežas delimitāciju starp Kataru un Bahreinu 2001.g. 16.martā u. c.” ANO Starptautiskās tiesas lēmumu, konsultatīvo slēdzienu un secinājumu izdevums par 1997-2002.g. ST/LEG/SER.F/1/Add.2. Pieejams: http://www.icj-cij.org/homepage/ru/files/sum_1997-2002.pdf [skatīts 2012.g. 28.febr.]

⁵⁵⁶ Internationale Court of Justice Report of Judgements, advisory Jpinions and Orders Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine). Judgement of 3 february 2009. Pieejams: <http://www.icj-cij.org/docket/files/132/14693.pdf> [skatīts 2012.gada 23.maijā].

⁵⁵⁷ Лунден Т. Конфликты по вопросам границ. Северная Европа, проблемы истории. (ред. Чернышева О.В., Комаров А.А.). Российская Академия наук. Москва: Наука, 2011, с.185 – 186, 190.

⁵⁵⁸ Par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgumu par Latvijas un Krievijas valsts robežu: 17.05.2007. LR likums. LV, 2007. 29.maijs, nr.85. [stājās spēkā 30.05.2007.]. Ar grozījumiem: 29.11.2007. Satversmes tiesas 2007.gada 29.nov. spriedums. LV, 2007. 30.nov., nr.193 [stājās spēkā ar 30.11.2007.], 1.pants.

Federācijas - teritorijas (sauszemi, ūdeņus, zemes dzīles un gaisa telpu).⁵⁵⁹ Valsts robežu līguma puses noteica, kā tas nostiprināts "Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas valsts robežas aprakstā" un ar sarkanu krāsu parādīts "Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas valsts robežas delimitācijas kartē" mērogā 1:50000.⁵⁶⁰

Lai noteiktu un apzīmētu dabā Latvijas - Krievijas valsts robežu saskaņā ar robežlīgumu un sagatavotu demarkācijas dokumentus,⁵⁶¹ kaimiņvalstis pēc paritātes principa izveidoja Latvijas un Krievijas **Kopīgu demarkācijas komisiju**,⁵⁶² uzdodot tai: izstrādāt valsts robežas demarkācijas kārtību; noteikt precīzu robežas līnijas atrašanos dabā saskaņā ar Robežlīgumu un tam pievienoto valsts robežas aprakstu un delimitācijas karti; izveidot un vadīt darba grupas⁵⁶³ robežas demarkācijai; uzstādīt robežzīmes; noteikt precīzu viduslīnijas atrašanos robežupēs (pa iztaisnotām upju gultnēm) vai upju attekās, strautos un grāvjos; noteikt precīzu robežlīnijas atrašanos ezeros; precizēt salu piederību upēs; sagatavot robežas demarkācijas dokumentu projektus; risināt citus ar robežas demarkācijas darbiem saistītos jautājumus, demarkācijas izdevumus⁵⁶⁴ sedzot⁵⁶⁵ pēc paritātes principa.⁵⁶⁶

Saskaņā ar **Demarkācijas nolikumu** Kopīgā demarkācijas komisija izstrādāja vairākus dokumentus,⁵⁶⁷ t.sk. arī **Instrukciju par Latvijas un Krievijas valsts robežas iezīmēšanu dabā** (turpmāk – **Instrukcija**), kurā noteica, kā valstu robežu dabā iezīmē ar robežzīmēm.⁵⁶⁸

Uz sauszemes robežzīmi parasti veido Latvijas robežstabs, Krievijas robežstabs un centra

⁵⁵⁹ Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgums par Latvijas un Krievijas valsts robežu (turpmāk - **Latvijas – Krievijas Robežlīgums**): 27.03.2007. starptautisks dokuments. LR spēkā no 30.05.2007. LV, 2007. 29.maijs, nr.85, 1.pants.

⁵⁶⁰ Latvijas – Krievijas Robežlīgums, 2.pants, 1.pielikums Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas valsts robežas Apraksts, 2.pielikums Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas valsts robežas Delimitācijas karte.

⁵⁶¹ Turpat, 5.pants.

⁵⁶² Par pārstāvju norīkošanu Latvijas un Krievijas kopīgajā demarkācijas komisijā; 2009.g. 7.okt. MK rīkojums nr.675. LV, 2009. 9.okt., nr.161.

⁵⁶³ Upmacis I., Obuhovs A. Instrukcija kopīgām demarkācijas darba grupām (nepublicēta). Rīga: 2011.g. 3.martā, 1.punkts.

⁵⁶⁴ Finansējums Latvijas un Krievijas valsts robežas demarkācijas darbu veikšanai un tās lēmumu īstenošanai ir 4 372 081 lats. Rinkēvičs E. Informatīvais ziņojums „Par Latvijas un Krievijas kopīgās demarkācijas komisijas darba un tās lēmumu īstenošanas finansējumu 2012.-2015.gadam”. Pieejams: www.mk.gov.lv/doc/2005/AMzino_260712.1837.docx [skatīts 2012.g. 19.nov.].

⁵⁶⁵ Par finanšu līdzekļu piešķiršanu no valsts budžeta programmas "Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem" un turpmāko budžeta plānošanu; MK 2011.g. 28.marta rīkojums nr.128. LV, 2011. 29.marts, nr.49.

⁵⁶⁶ Latvijas – Krievijas Robežlīgums, 5.pants.

⁵⁶⁷ „Kopīgā komisija izstrādā šādus dokumentus (instrukcijas): par valsts robežas apzīmēšanas kārtību dabā; kopīgajām demarkācijas darba grupām; noteikumus par valsts robežas šķērsošanu demarkācijas darbus veicošajam personālam, transportam un tehnikai, kā arī to pagaidu uzturēšanos otras valsts teritorijā; instrukciju robežzīmju atrašanās vietas noteikšanai uz valsts robežas; instrukciju par robežas demarkācijas kartes sagatavošanas kārtību; instrukciju par kārtību Latvijas ģeogrāfisko nosaukumu atveidošanai krievu valodā un Krievijas ģeogrāfisko nosaukumu atveidošanai latviešu valodā; instrukciju par valsts robežas līnijas protokola-apraksta sastādīšanas kārtību; instrukciju par demarkācijas dokumentu noformēšanu un izdošanu.”. Upmacis I., Obuhovs A. Latvijas – Krievijas kopīgās demarkācijas komisijas nolikums (turpmāk – **Demarkācijas komisijas nolikums**). Maskava: 2009.g. 28.nov., 3.panta ceturtais punkts, (nepublicēts).

⁵⁶⁸ Upmacis I., Obuhovs A. Instrukcija par Latvijas un Krievijas valsts robežas iezīmēšanu dabā. Pleskava: 2010.g. 27.maijs, 1.pants, (nepublicēts).

robežstabs (tiek lietots arī nosaukums „**poligonometriskais**⁵⁶⁹ stabs⁵⁷⁰). Latvijas robežstabu un Krievijas robežstabu uzstāda 2,5 m uz abām robežas pusēm tā, lai šos stabus savienojošā līnija sakristu ar robežas pagrieziena leņķa bisektrisi, bet robežas taisnajos posmos tā būtu perpendikulāra robežas līnijai. Centra robežstabs ir robežzīmes centrs un to uzstāda tieši uz robežas līnijas vietā, kur tā šķērso abu valstu robežstabus, kas veido vienu robežzīmi, savienojošo līniju. Attālums starp robežzīmēm robežas sauszemes posmā jābūt attālumā, kas nepārsniedz 1000 m.⁵⁷¹ Taču Instrukcijā ir sastopamas vairākas paviršības, piemēram, attiecībā uz iepriekš minēto attālumu nav iekļauts būtisks nosacījums, ka robežzīmes ir uzstādāmas tiešas redzamības (ar neapbruņotu aci) attālumā viena no otras, kā tas, piemēram, bija paredzēts Latvijas - Baltkrievijas⁵⁷² valsts robežas demarkācijā.⁵⁷³ Turklāt Instrukcijas visi pielikumi ir tikai krievu valodā, kas ir pretrunā ar tās pašas instrukcijas 9.pantā minēto paritātes principu,⁵⁷⁴ Latvijas – Krievijas Robežlīgumu,⁵⁷⁵ Satversmes 4.pantu un Valsts valodas likumu.⁵⁷⁶

Lai nodrošinātu redzamību starp robežzīmēm, izcērt un iztīra no celmiem 12 m platu (6 m uz katru robežas pusi) robežas joslu, kas lielākoties ir nosacītais attālums starp koku vainagiem.

Valsts robeža pa upēm (iztaisnotām upju gultnēm) vai upju galvenajām attekām, strautiem un grāvjiem parasti ir noteikta tiem pa vidu.⁵⁷⁷ Šajā gadījumā frāze „(iztaisnotām upju gultnēm)” nav pietiekami skaidra, bet frāze „noteikta tiem pa vidu” ir neprecīza, jo:

1) nosakot upes (arī strautu grāvju) vidu, ir jānorāda nosacījums, ka vidus tiek noteikts pa ūdens virsmu zemākā ūdens līmeņa periodā;⁵⁷⁸

2) robežas pa upēm parasti tiek noteiktas vai nu pa talvegu⁵⁷⁹ vai pa galvenā kuģu ceļa vidu⁵⁸⁰ - fārvateru, kas, lai arī galvenokārt attiecas uz kuģojamām upēm, taču no metodikas viedokļa būtu jāņem vērā;

⁵⁶⁹ „Poligonometrija [poli...+ gr. *gōnija* - stūris, leņķis + *metreō* - mērīju] – mērīšanas metode, ko lieto ģeodēziskajos darbos; mērījamo apvidu noklāj ar punktu tīklu, kuri ir daudzstūru poligonu virsotnes; poligonu virsotņu atrašanās vietu nosaka, izmērojot leņķus un malu garumus.” Svešvārdu vārdnīca. Tulk. Cepurniece S., Gūtmanis A., Lukstiņš G. u.c. Rīga: Rīga: Liesma, 1969, 518.lpp.

⁵⁷⁰ „Centra poligonometriskais stabs – dzelzsbetona stabs tiek uzstādīts tieši uz valsts robežas līnijas un tā augšējā šķautnē ir krusts, kas norāda centru”. Pieejams: www.gkp.gov.by/ru/ll/uk [aplūkots 2012.g. 8.jan.].

⁵⁷¹ Instrukcija, 2.panta 3.punkts.

⁵⁷² „Acu tiešas redzamības robežās”. Комментарий к закону „О Государственной границе Республики Беларусь” (turpmāk - **Комментарий к закону „О Государственной границе Республики Беларусь”(2003)**). Павловский А.А., Ковалёв Е.П., Ермолович В.Ф. и др. Минск: Амалфея, 2003, с.42.

⁵⁷³ Līgums par valsts robežas noteikšanu starp Latvijas Republiku un Baltkrievijas Republiku (turpmāk – **Latvijas Baltkrievijas Robežlīgums**): 21.02.1994. starpt. dokuments. LR spēkā no 19.05.1995. LV, 1994. 12.nov., nr.133.

⁵⁷⁴ Instrukcija, 9.pants.

⁵⁷⁵ Latvijas – Krievijas Robežlīgums, 4.pants.

⁵⁷⁶ Valsts valodas likums: LR likums. LV, 1999. 21.dec., nr.428/433, 7., 10., 11.pants.

⁵⁷⁷ Latvijas – Krievijas Robežlīgums, 3.pants.

⁵⁷⁸ Комментарий к закону „О Государственной границе Республики Беларусь”(2003), с.39.

⁵⁷⁹ Talvegs - līnija, kas savieno upes gultnes lielākos dziļumus. Talvegs parasti nesakrīt ar upes fārvatera vidu. Turpat, 39.lpp.

⁵⁸⁰ „Valsts robeža ir noteikta: ..kuģojamās upēs — pa galvenā kuģuceļa vidu; nekuģojamās upēs (strautos) — pa to vidu vai upes galvenā atzara vidu. Valsts robeža, kas iet pa upēm, ezeriem un citām ūdenstilpēm, nepārvietojas, ja mainās šo ūdeņu krastu konfigurācija vai novirzās ūdensteces gultne.” Valsts robežas likums (2009), 3.panta ceturtais punkts.

3) valsts robežas demarkācijas metode pa upēm ar analītisko punktu izmantošanu, nav iespējama, ja nav norādīti attālumi no robežstabiem upes krastos līdz valsts robežas līnijas posmam uz upes, turklāt šādi nosacījumi nav arī paredzēti Instrukcijā.

Prof. J.Bojārs apgalvo, ka kuģojamās upēs robeža iet pa talvegu (angl.- *thalweg*) vai fārvateru, respektīvi, dziļāko kuģojamo vietu.⁵⁸¹ Šajā gadījumā fārvatera un talvega pielīdzināšana dziļākajām kuģojamajām vietām nav precīza, jo kuģu ceļš ne vienmēr var iet pa lielāko dziļumu savienojuma līnijām, kā arī dziļākās vietas var arī nebūt savienotas ar taisnu līniju posmiem. Apgalvojums - ja fārvatera vieta mainās, upes gultnei mainoties, tad attiecīgi līdz ar talvegu pārvietojas arī robežas līnija, ir apšaubāms. Šis princips, kā apgalvo prof. J.Bojārs, nostiprināts ar Kanzasa pret Misūri precedentu. Taču tas nevar būt vispārināts un uzskatīts par normu, drīzāk izņēmumu, jo attiecībā uz Latvijas-Krievijas (analoģiskos gadījumos arī ar citām kaimiņvalstīm) valsts robežu jebkuras dabiskas izmaiņas, kas var notikt pierobežas upēs, strautos un grāvjos, nemaina dabā⁵⁸² demarkēto valsts robežas līniju, kā arī salu piederību, ja vien kaimiņvalstis nevienojas citādi.⁵⁸³

Kaimiņvalstu robežstabus uzstāda attiecīgajai valstij piederošo robežupju, strautu un ezeru krastos. Saskaņā ar Instrukciju par valsts robežas iezīmēšanu robežu var iezīmēt ar:

- 1) robežzīmēm - oranžas krāsas bojām, kuras uzstāda tieši uz robežas kopā ar vēruma zīmēm. Bojas var aprīkot ar gaismu atstarojošām ierīcēm. Latvijā ir apstiprinātas bojas dzeltenā krāsā,⁵⁸⁴ kuras tiek pielietotas valsts robežas joslas apzīmēšanai ar Baltkrieviju un ir paredzētas arī uz valsts robežas ar Krieviju. Līdz ar to papildus oranžas krāsas boju uzstādīšana tieši uz robežlīnijas nav lietderīga, jo faktiski dublē robežlīnijas atrašanās dabā apzīmējumu;
- 2) robežzīmēm - oranžas krāsas stigmatiem, kurus uzstāda uz ledus boju vietā (ar turpmāku robežzīmju - boju un stigmatu - sezonas maiņas atspoguļojumu demarkācijas dokumentos);
- 3) speciālām robežzīmēm (robežas starpzīmēm, piramīdām, laukakmeņiem, citiem apvidus objektiem un apvidus priekšmetiem).⁵⁸⁵

Atsevišķos gadījumos valsts robežu var iezīmēt ar 0,2 m platu baltu līniju, kuru novelk pa valsts robežu šķērsojošo autoceļu, gājēju un dzelzceļa tiltu, dambju un citu būvju vidū vai pa to

⁵⁸¹ Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības I. 3.pārstr. izd. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004, 310.lpp.

⁵⁸² „Nekuģojamās upēs robeža tiek nosprausta pa vidu, ko sauc par Grocija likumu. Ņemot vērā šos noteikumus, robežvalstis nedrīkst patvaļīgi mainīt pierobežas upju ūdens režīmu.” Turpat.

⁵⁸³ Latvijas – Krievijas Robežlīgums, 4.pants.

⁵⁸⁴ Noteikumi par Latvijas Republikas valsts robežas joslu, pierobežas joslu un pierobežu, kā arī pierobežas, pierobežas joslas un valsts robežas joslas norādījuma zīmju un informatīvo norāžu paraugiem un to uzstādīšanas kārtību; MK 2012.g. 14.aug. noteikumi nr.550. LV, 2012. 16.aug., nr.129, 2.pielikums, 4.punkts.

⁵⁸⁵ Instrukcija, 5.pants.

tehnoloģisko asi⁵⁸⁶ neatkarīgi no robežas atrašanās vietas ūdenstilpē, kā arī uz robežkontroles punktos robežu šķērsojošiem autoceļiem un gājēju pārejām ar cieto segumu. Šādas robežzīmes ir uzskatāmas par speciālajām robežzīmēm, kaut gan Instrukcijā par valsts robežas iezīmēšanu tās ir norādītas atsevišķi 5. un 6.pantā. Jākonstatē, ka robežzīmju uzstādīšanas metodika, kuru izmanto demarkācijā un kas būtu jāiekļauj instrukcijas pielikumā, līdz 2013.gada maijam nebija apstiprināta ne ar vienu demarkācijas komisijas normatīvo aktu. Turklāt robežzīmju uzstādīšanā speciālo robežzīmju attiecinājums uz ezeru robežzīmju variantu ir neprecīzs, jo speciālās robežzīmes⁵⁸⁷ ir uzstādāmas uz valsts robežas izņēmuma kārtā vietās, kur apvidus īpatnību dēļ, kā arī vēsturisku pieminekļu un dabas saglabāšanas nolūkā valsts robežas apzīmējums ar citām robežzīmēm ir neiespējams vai nelietderīgs, un šo speciālo robežzīmju izmantošanu nosaka kaimiņvalstu līgumos (valsts robežas aprakstā). Piemēram, uz Latvijas - Baltkrievijas un Latvijas - Igaunijas valsts robežas ir tikai dažas speciālās robežzīmes (uz Igaunijas robežas - divas), par kurām kalpo liela izmēra akmeņi un kuros ģeodēzisko koordināšu apzīmēšanai akmenī ir ieurbts un ar svinu piepildīts caurums.⁵⁸⁸ Attiecībā uz speciālajiem valsts robežas apzīmējumiem autors piedāvātu tos attiecīgi klasificēt, sadalot divās pamatgrupās: speciālie robežstabi un speciālie valsts robežas apzīmējumi. Turklāt Instrukcijas 5.panta trešajā punktā minētais starpzīmes attiecinājums uz speciālajām robežzīmēm ir nepareizs arī tāpēc, ka robežzīmju klasifikācija demarkācijas starptautiskajā praksē⁵⁸⁹ paredz atsevišķu robežzīmju veidu starpposmu robežzīmes (robežstabus), kuras ir visai plaši izplatītas arī uz valsts robežas ar Baltkrieviju un Igauniju.

Latvijas robežzīmes (robežstaba) formu, izmērus un uzstādīšanas kārtību iepriekš noteica tagad jau spēku zaudējušie „Noteikumi par valsts robežzīmi”,⁵⁹⁰ kuras saskaņā ar šiem noteikumiem bija paredzēts uzstādīt uz Baltkrievijas un Krievijas robežām.⁵⁹¹ Līdz 2013.gada maijam jauni Noteikumi par valsts robežzīmi vēl nebija pieņemti, kaut gan šādi noteikumi būtu nepieciešami, jo robežzīmes satur valsts simboliku.

Robežzīmju koordinātu un augstuma noteikšanas kārtību nosaka ar Instrukciju. Latvijas un Krievijas kopīgās demarkācijas komisijas darbā koordinātu un valsts robežas posmu sistematizācija, balstoties uz starptautiski pieņemtu valsts robežas klasifikāciju, orogrāfiskajās, ģeometriskajās un astronomiskajās robežās nav paredzēta, kaut gan faktiski tiek pielietota, tāpat kā uz citu

⁵⁸⁶ „Robežu robežzīmju var novilkt arī pēc robežzīmju tilta vidus principa, neskatoties uz to, kur atrodas talvega galvenais kanāls”. Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības I. 3. pārstr. izd. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004, 310.lpp.

⁵⁸⁷ Baltkrievijas Valsts robežsardzes interneta mājas lapa. Pieejams: www.gkp.gov.by/ru/ll/uk.. [aplūkots 2011.g. 8.jan.].

⁵⁸⁸ Gaveika A. Latvijas – Igaunijas (2001.g. foto VRS Valmieras pārvaldes apsargājamā rajonā) un Latvijas - Baltkrievijas (2010.g. foto VRS Daugavpils pārvaldes apsargājamā rajonā) speciālās robežzīmes, (nepublicēts).

⁵⁸⁹ Комментарий к закону „О Государственной границе Республики Беларусь” (2003), с.40.

⁵⁹⁰ Noteikumi par valsts robežzīmi: MK 1998.g. 13.jan. noteikumi nr.6. LV, 1998. 15.jan., nr.10 [zaud. spēku 16.08.2010.], 1.punkts.

⁵⁹¹ „Papildināt 5.punkta ievaddaļu aiz vārdiem "uz robežas ar Baltkrievijas Republiku" ar vārdiem "un uz robežas ar Krievijas Federāciju". Grozījumi MK 1998.g. 13.jan. noteikumos nr.6 "Noteikumi par valsts robežzīmi"; MK 1998.g. 29.dec. noteikumi nr.504. LV, 1999. 5.jan., nr.1, [zaud. spēku 16.08.2010.], 1.punkts.

kaimiņvalstu robežām, piemēram, uz Latvijas - Igaunijas robežas, kur, lai optimizētu un ietaupītu demarķēšanas līdzekļus, daudzos gadījumos bija veikta robežas līnijas iztaisnošana,⁵⁹² izveidojot pēc iespējas maksimāli garus taisnus posmus.⁵⁹³

Dr. A.Fogels orogrāfiskās robežas skaidro kā robežlīniju, kas novilkta, ievērojot reljefa īpatnības, tā ir lauza vai līkloču līnija, kas iet pa upju gultnēm, jūras krastu, nogāzēm un kalnu grēdām.⁵⁹⁴ Taču šis skaidrojums būtu precizējams, nosakot, ka orogrāfiskā robeža ir liekta vai lauza valsts robežas līnija starp jebkurām divām galvenajām robežzīmēm, kura iet pa dabiskiem vai mākslīgi veidotiem objektiem (upes fārvateru vai talvegu, grāvju vidu vai krastiem, ceļu vai dzelzceļa malu, uzbērumiem, sienām u.tml.). Orogrāfiskās robežas līnijas garumā parasti tiek iekļauti visi taisnie posmi starp galvenajām robežzīmēm upju, ezeru, strautu, grāvju vai ceļu malās un attiecīgajiem robežlīnijas pagriezienu punktiem uz ūdenstilpēm vai sauszemes.

Ģeometrisko robežu Dr. A.Fogels skaidro kā taisnu līniju, kas novilkta no viena apvidus punkta uz otru, neņemot vērā reljefa īpatnības. Taču šis skaidrojums būtu precizējams, nosakot, ka ģeometriskā robeža ir taisnas līnijas starp jebkurām divām galvenajām robežzīmēm. Pēc autora viedokļa, varētu izdalīt vēl vienu ģeometrisko robežu paveidu, piemēram, ģeogrāfiskās robežas, kas būtu taisnas robežas līnijas vairāk nekā starp divām galvenajām robežzīmēm. Piemēram, Latvijas un Igaunijas valsts robežas kopējais garums ir 343,02 km, tajā skaitā ģeometriskās robežas garums ir 267,384 km, bet orogrāfiskās robežas garums ir tikai 75,633 km.⁵⁹⁵ Arī uz citām robežām ģeometrisko robežu īpatsvars ir lielāks, jo orogrāfiskās robežas parasti tiek noteiktas pa robežupēm.

Valsts robežas demarķēšanā īpašu aktualitāti iegūst zemes īpašumu piederības problēma, kas bija un ir raksturīga ar katru kaimiņvalsti, t.sk. arī Krieviju. Pēc Latvijas - Krievijas Robežlīguma noslēgšanas atklājās, ka Krievijai ir nostiprinātas tiesības ne vien uz Abrenes (bijušo Jaunlatgales) apriņķi, bet arī atdota daļa no toreizējo Liepnas un Pededzes pagastu teritorijas. Tā zemes īpašniece V.Belcāne 1996.g. nosūtīja iesniegumu pagasta zemes komisijai, kurā lūdza atjaunot īpašuma tiesības uz tēva zemi. Tajā pašā gadā zeme 21,1 ha platībā tika piešķirta likumīgajai īpašniecei, bet pēc trīs gadiem 1999.gadā komisija atcēla sēdes protokolu, jo izrādījās, ka 1997.gada oktobrī Latvijas un Krievijas valstu ekspertu delegācijas apstiprinājušas tādu valsts robežas līniju, ka 8,2 ha meža pēkšņi kļuvuši par Krievijas teritorijas daļu. Turklāt Liepnas pagasts

⁵⁹² „Robežas līnija sākas no Latvijas Republikas, Igaunijas Republikas un Krievijas Federācijas valsts robežu saskares punkta un iet taisnā līnijā aptuveni 8 m līdz Rz 46+1379, kas atrodas Pededzes (Pedetsi) upes labajā krastā. No Rz 46+1379 robeža iet taisnā līnijā 66,1 m līdz Rz 47”. Papildprotokols Latvijas Republikas un Igaunijas Republikas līgumam par valsts robežas atjaunošanu; 31.05.2000. starptautisks dokuments. LV, 2000. 15.nov., nr.406/408. Pielikums. Valsts robežas apraksts (nepublicēts).

⁵⁹³ „Robežas līnijas iztaisnošana, izveidojot pēc iespējas maksimāli garus taisnus posmus”. Turpat, 3.11.punkts.

⁵⁹⁴ Fogels A. Modernās starptautiskās tiesības. Rīga: Zvaigzne ABC, 2009, 176.lpp.

⁵⁹⁵ Papildprotokols Latvijas Republikas un Igaunijas Republikas līgumam par valsts robežas atjaunošanu. 31.05.2000. starptautisks dokuments. LV, 2000. 18.feb., nr.406/408, Valsts robežas apraksts.

nekad nav bijis Abrenes apriņķī,⁵⁹⁶ tātad tās teritorijā nekad nav bijusi Krievijas robeža.⁵⁹⁷

Ņemot vērā to, ka iepriekš nebija konstatēti līdzīgi gadījumi, kā arī to, ka nav normatīvā akta, kurš reglamentētu attiecīgās situācijās kompensēšanas iespēju ar līdzvērtīgu zemi, un to, ka ar V.Belcāni bija panākta labprātīga vienošanās par viņas īpašuma tiesību sakārtošanu un Krievijas teritorijā esošās zemes daļas kompensēšanu ar līdzvērtīgu zemi Latvijas teritorijā,⁵⁹⁸ pēc ilgstošas tiesiskas kolīzijas gandrīz 15 gadu garumā tika pieņemts speciāls likums.⁵⁹⁹ Zemes īpašumu atsavināšanas problēma vēl joprojām ir aktuāla arī sakarā ar nekonsekvenci valsts robežas joslas noteikšanā, kas 1998.g. bija noteikta 6 m⁶⁰⁰ platumā, bet jau 2000.gadā - 12 m⁶⁰¹ platumā.

Demarkācijas darbu izpildes laikā robežas šķērsošana notiek saskaņā ar **Noteikumiem par Latvijas un Krievijas valsts robežas šķērsošanu demarkācijas darbus veicošajam personālam**, transportam un tehniskajiem līdzekļiem, kā arī to pagaidu uzturēšanos otras valsts teritorijā.⁶⁰² Šajā un citos aspektos būtisks valsts robežas noteikšanas tiesiskais aspekts ir valsts robežas režīma noteikšana, ar kuru būtu iespējams arī noteikt personu atbildību par valsts robežas nelikumīgu šķērsošanu, gan arī pamatot robežincidentu risināšanu starp kaimiņvalstīm, ko parasti nosaka ar atsevišķu līgumu.⁶⁰³ Arī starp Latviju un Krieviju valsts robežas režīms jānosaka ar atsevišķu līgumu, kura projektu bija paredzēts sagatavot jau 2011.gada pirmajā pusgadā.⁶⁰⁴ Analoģiski līgumi bija jānoslēdz arī ar Lietuvu un Igauniju, taču līdz pat 2014.gadam tie vēl nebija noslēgti.⁶⁰⁵

Latvijas - Krievijas valsts robežas demarkācijas darbus plānots pabeigt līdz 2015.gadam ieskaitot.⁶⁰⁶ IeM Nodrošinājuma valsts aģentūra organizē valsts robežas atjaunošanas un iekārtošanas darbus, sagatavo nepieciešamo juridisko, normatīvo un tehnisko dokumentāciju un veic zemes

⁵⁹⁶ Latvijas Krievijas robeža. Valsts robežas apraksts 1921-1923. Latvijas Valsts vēstures arhīvs - F.1313 – 2 – 790. VRS Vēstures izpētes nodaļas arhīva fondu materiāls (fotokopija).

⁵⁹⁷ Ar robežlīgumu Krievijai atdoti zemesgabali arī ārpus Abrenes. Pieejams: <http://www.apollo.lv/zinas/ar-robezligumu-krievijai-atdoti-zemesgabali-ari-arpus-abrenes/385620> [aplūkots 2012.g. 15.martā].

⁵⁹⁸ Likumprojekts Par nekustamā īpašumā esošās zemes daļas kompensēšanu. Krauklis V. Pieejams: titania.saeima.lv/LIVS/ [skatīts 2012.g. 15.martā].

⁵⁹⁹ Par citas valsts teritorijā esošās nekustamā īpašuma zemes daļas kompensēšanu: LR likums. LV, 2010. 17.sep., nr.148.

⁶⁰⁰ Par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas valsts robežas joslas noteikšanu; MK 1998.g. 29.dec. noteikumi nr.503. LV, 1999. 5.maijs, nr.1, [zaud. spēku 31.07.2010.], 1.punkts.

⁶⁰¹ Grozījumi Ministru kabineta 1998.gada 29.decembra noteikumos Nr.503 "Par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas valsts robežas joslas noteikšanu"; MK 2000.g. 28.nov. noteikumi nr.413. LV, 2000. 1.dec., nr.435/437, [zaudējis spēku 31.07.2010.].

⁶⁰² Upmacis I., Obuhovs A. Noteikumi par Latvijas un Krievijas valsts robežas šķērsošanu demarkācijas darbus veicošajam personālam, transporta un tehniskiem līdzekļiem, kā arī to pagaidu uzturēšanos otras valsts teritorijā. Jūrmala: 26.02.2010. (nepublicēts).

⁶⁰³ Latvijas – Krievijas Robežlīgums, 6.pants.

⁶⁰⁴ Par Valsts robežsardzes darba plānu; VRS 2011.gada darba plāns. VRS 2011.g. 8.feb. pavēle nr.70. (nepublicēts).

⁶⁰⁵ „Realizēt pasākumu kompleksu vērstu uz līgumu.. par valsts robežas režīmu noslēgšanu: ar Baltkrieviju – 28.12.2012., ar Krieviju – 30.10.2014.” Valdības rīcības plāns. Deklarācijas par Valda Dombrovskā vadītā Ministru Kabineta iecerēto darbību īstenošanai (IeM sadaļa). MK 2012.g. 16.feb. rīkojums nr.84, 124.4.punkts.

⁶⁰⁶ Informatīvais ziņojums Par Latvijas un Krievijas kopīgās demarkācijas komisijas darba un tās lēmumu īstenošanas finansējumu 2012.-2015.gadam. 26.07.2012. Ārlietu ministrs E.Rinkēvičs. Pieejams: www.mk.gov.lv/doc/2005/AMzino_260712.1837.docx [skatīts 2013.g. 26.feb.].

īpašumtiesību sakārtošanu zem pierobežas ceļiem, kā arī zem valsts robežas joslas.⁶⁰⁷ Valsts robežas uzturēšanas uzdevumu⁶⁰⁸ izpildes kompetence ir noteikta Iekšlietu ministrijai,⁶⁰⁹ kaut gan ne Nodrošinājuma valsts aģentūras, ne VRS nolikumos un reglamentos nav konkrēti noteikta tieši valsts robežas uzturēšanas kompetences piekritība.

Latvijas un Krievijas vienošanās par pilsoņu savstarpējiem braucieniem bija viens no pirmajiem divpusējās vienošanās aktiem, kas tieši skāra gan valsts robežas režīma nosacījumus attiecībā uz personu robežšķērsošanu, gan lielā mērā arī robežšķērsošanas vietas režīma nosacījumus. Ar šo vienošanos tika konkrēti noteikti robežšķērsošanai nepieciešamie dokumenti, vīzu izsniegšanas un izmantošanas nosacījumi. Daļa šīs vienošanās normu ir zaudējusi aktualitāti, piemēram, norma, kas paredz neatliekamus gadījumos humānu apsvērumu dēļ abu valstu kompetentas institūcijas bez maksas izdod vīzas 24 stundu laikā, nav aktuāla, jo vienošanās 18.pantā norādītajos gadījumos⁶¹⁰ vīzu var saņemt nekavējoties robežšķērsošanas vietās un šīs vīzas izsniedz robežsargi.⁶¹¹

Robežkonfliktus kārtā diplomātiskā kārtībā, bet robežas režīma pārkāpumus un citus ikdienas jautājumus risina īpašas kaimiņvalstu pilnvarotas amatpersonas, kuras padomju praksē dēvēja par robežu komisāriem.⁶¹² Līdzīgs **pilnvaroto robežas pārstāvju institūts** Latvijā ir izveidots ar visām kaimiņvalstīm. Uz valsts robežas ar Krieviju⁶¹³ ir paredzēts speciāls Valsts robežsardzes valsts robežas pilnvarotā amats.⁶¹⁴ Pilnvaroto robežas pārstāvju galvenā funkcija ir veicināt labu kaimiņattiecību un sadarbības attīstību starp valstīm, uzturēt tiesisko kārtību, noregulēt robežincidentus, kā arī risināt visus ar valsts robežu saistītos jautājumus.⁶¹⁵

Pēc būtības pilnvaroto robežas pārstāvju institūts, kura darbības funkcijas ir veidojušās uz robežkontroles institūciju starptautiskās sadarbības praktiskās pieredzes bāzes, pilda valsts robežas režīma nodrošināšanas uzraudzības misiju, kaut arī ar Krieviju vēl joprojām nav līguma par valsts robežas režīmu, kurā būtu noteikts konkrēts un sistematizēts valsts robežas režīma saturs. Iepriekšminētā vienošanās robežas režīma ziņā ir nepilnīga, kā rezultātā pilnvaroto robežas

⁶⁰⁷ Nodrošinājuma valsts aģentūras 05.12.2012. reglaments Nr.6/2012. Pieejams: <http://nva.iem.gov.lv/lat/agenturas-struktura-un-reglaments> [skatīts 2013.g. 26.feb.], 24.3.punkts.

⁶⁰⁸ Valsts robežas likums (2009), 5.pants.

⁶⁰⁹ Turpat, 31.panta trešā daļa.

⁶¹⁰ Latvijas Republikas Valdības un Krievijas Federācijas Valdības Vienošanās par pilsoņu savstarpējiem braucieniem: 14.12.1994. starptautisks dokuments. LR spēkā no 18.01.1995. LV, 1994. 22.dec., nr.149.

⁶¹¹ Vīzu noteikumi; MK 2011.g. 30.aug. noteikumi nr.676. LV, 2011. 13.sep., nr.144, 5.4.punkts.

⁶¹² Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības I. 3.pārstr. izd. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004, 310.lpp.

⁶¹³ Attiecībā uz Krieviju tiek lietots nosaukums „Robežas pārstāvis”. Latvijas Republikas valdības un Krievijas Federācijas valdības vienošanās par robežas pārstāvju darbību: 19.07.1994. starptautisks dokuments. LV, 1994. 16.augusts, nr.95, 1.pants.

⁶¹⁴ „Valsts robežsardzes valsts robežas pilnvaroto Jāni Kononovu par Latvijas Republikas pilnvaroto robežas pārstāvi uz Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas valsts robežas”. Par Latvijas Republikas pilnvarotajiem robežas pārstāvjiem; MK 2011.g. 14.sep. rīkojums nr.452. LV, 2011. 15.sep., nr.146, 1.4.punkts.

⁶¹⁵ Latvijas Republikas valdības un Krievijas Federācijas valdības vienošanās par robežas pārstāvju darbību: 19.07.1994. starptautisks dokuments. LV, 1994. 16.augusts, nr.95, 3.pants.

pārstāvju darbības resurss nevar tikt izmantots pilnā mērā arī visos citos starptautiskās divpusējās sadarbības jautājumos, ieskaitot robežkontroles un imigrācijas kontroles jautājumus.

Vairāki sadarbības jautājumi valsts robežas režīma aspektā ir paredzēti arī citos divpusējās vienošanās aktos, piemēram, ar **Latvijas un Krievijas vienošanos par sadarbību robežapsardzes jautājumos**, kas paredz regulāru informēšanu par aktuālo nacionālo normatīvo regulējumu valsts robežu jautājumos, sadarbības darba grupu veidošanu, citu kompetentu iestāžu darbības veicināšanu noziedzības apkarošanā.⁶¹⁶

Būtisks sadarbības līgums starp ES un Krieviju tika noslēgts 2005.g., kurā kaut arī pārsvarā paredzēta sadarbība valsts ekonomikas un tirdzniecības jomā, tomēr ir paredzētas arī vairākas saistības pārrobežu noziedzības apkarošanā, personu robežšķērsošanas un muitas jomā.⁶¹⁷ 2008.gadā pagarināta 1993.gada 2.jūnija **Vienošānās par muitas robežas caurlaides punktiem** darbība.⁶¹⁸ Līdz ar Latvijas pievienošanos Šengenas telpai izbeidza darbību vairāki autoceļu robežpārejas punkti uz valsts robežas ar Krieviju – Aizgāršā, Opoļos, Krutos un Punduros, kas bija darbojušies kopš 1992.gada 1.septembra.⁶¹⁹

Readmisijas jomā būtisks ir **Nolīgums starp Eiropas Kopienu un Krievijas Federāciju par atpakaļuzņemšanu īstenošanu**,⁶²⁰ ar kuru pēc ilgstošas vilcināšanās izdevās sakārtot Krievijas valstspiederīgo atgriešanas tiesisko pamatu. Salīdzinājumam, līdzīga vienošanās starp Krieviju un Lietuvu bija noslēgta jau 2003.gadā.⁶²¹ Readmisijas procesa tiesiskā sakārtošana īpašu aktualitāti un nozīmi ieguva 2011.gadā sakarā ar krasu nelikumīgas valsts robežas šķērsošanas gadījumu pieaugumu.⁶²²

Pārrobežu noziedzības apkarošanai 2011.gadā tika noslēgts divpusējs līgums par sadarbību cīņā pret noziedzību, it īpaši tās organizētajās formās,⁶²³ tajā skaitā sadarbojoties cīņā pret terorismu, narkotiku, šaujamoieroču, viltotas naudas izplatību, kontrabandu, korupciju un citiem

⁶¹⁶ Latvijas Republikas valdības un Krievijas Federācijas valdības vienošanās par sadarbību robežapsardzes jautājumos. Pogrebņaks A. (sast.), Fogels Z. (red.). Latvijas Republikas un kaimiņvalstu līgumi un vienošanās par robežapsardzību. Rīga: LPA, 2000, 112.-115.lpp., 2., 6., 8.pants.

⁶¹⁷ Protokols, kurš pievienots partnerības un sadarbības nolīgumam, ar ko izveido partnerību starp Eiropas Kopienām un to dalībvalstīm, no vienas puses, un Krievijas Federāciju, un ar kuru ņem vērā jauno Dalībvalstu pievienošanos ES. LV, 2005. nr.110, 78., 81.,82.pants, VIII sadaļa. Sadarbība nelikumīgu darbību novēršanā.

⁶¹⁸ Latvijas Republikas valdības un Krievijas Federācijas valdības protokols par Latvijas Republikas valdības un Krievijas Federācijas valdības 1993.gada 2.jūnija vienošanās par muitas robežas caurlaides punktiem darbības pagarināšanu. LV, 2008. 22.jūl., nr.111.

⁶¹⁹ Par muitas robežas caurlaides punktu un valsts robežas pārejas punktu izvietojumu uz Latvijas Republikas valsts robežas; MP 1992. 12.aug. lēmums nr.327 [zaudējis spēku 28.07.1995.], 4.1.2.punkts.

⁶²⁰ Latvijas Republikas valdības un Krievijas Federācijas valdības protokols par 2006.gada 25.maija Nolīguma starp Eiropas Kopienu un Krievijas Federāciju par atpakaļuzņemšanu īstenošanu: 09.07.2009. starptautisks dokuments. LV, 2009. 11.nov., nr.179.

⁶²¹ Антонова М.Л., Яковлев В.А. Международные договоры Российской Федерации по вопросам миграции. Москва: МВД России, 2004, с.152.

⁶²² Но́рванко М. Результаты применения Соглашения Европейского сообщества и Российской Федерации о реадмиссии и Исполнительного протокола. Daugavpils: Ziņojums Latvijas un Baltkrievijas robežpilnvaroto tikšanās sapulcē. 11.28.11. (nepublicēts).

⁶²³ Latvijas Republikas valdības un Krievijas Federācijas valdības līgums par sadarbību cīņā pret noziedzību, it īpaši tās organizētajās formās. LV, 2011. 29.jūn., nr.99.

smagiem noziegumiem, paredzot pat apmaiņu ar operatīvās darbības pasākumu rezultātā iegūto informāciju.⁶²⁴

2011.gadā panākta **Vienošanās par sadarbību ārkārtējo situāciju novēršanas un likvidēšanas jomā**. Vērā ņemams ir šīs vienošanās juridiskais sasniegums, definējot ārkārtas situācijas jēdzienu,⁶²⁵ kas Latvijas normatīvajā regulējumā nebija skaidri noteikts līdz pat 2013.gadam.⁶²⁶ Ar šīs vienošanās 7.pantu ir noteikti arī valsts robežas šķērsošanas noteikumi palīdzības sniegšanas grupām un to uzturēšanās režīms pieprasosās valsts teritorijā, kas, piemēram, nosaka, ka palīdzības sniegšanas grupu dalībnieku robežpārbaudi, šķērsojot pieprasosās puses valsts robežu, veic paredzētajās valsts robežas šķērsošanas vietās ārpus kārtas.⁶²⁷ Šajā gadījumā ir konstatējama acīmredzama pretruna ar Valsts robežas likumu (2009), kas paredz robežas šķērsošanu ārpus kārtas tikai cilvēku meklēšanas un glābšanas operāciju laikā izglābtām personām,⁶²⁸ kaut gan šīs operācijas vadītājs ir tiesīgs pieņemt lēmumu par valsts robežas šķērsošanu ārpus robežšķērsošanas vietas, lai nogādātu izglābtās personas ārstniecības iestādē, ja pastāv reāli draudi izglābto personu dzīvībai vai veselībai, vienlaikus informējot par to VRS.⁶²⁹ Savukārt šāda norma nav paredzēta ar iepriekšminēto divpusējo vienošanos.

2010.gada nogalē ar Krieviju noslēgtas vairākas divpusējas vienošanās un līgumi valsts robežas režīma kontroles un savstarpējās tiesiskās sadarbības jomās,⁶³⁰ ievērojami attīstot koordinētas partnerības iespējas starp kaimiņvalstīm, kas veicinās turpmāko valsts robežas veiksmīgu demarķēšanu, robežas režīma kontroli, robežas infrastruktūras sakārtošanu, cīņu pret nelegālo imigrāciju un pārrobežu noziedzību, kā arī veicinās valstu drošību kopumā.

Secinājumi

1. Tautas pašnoteikšanās procesā svarīgs ir teritoriālās jurisdikcijas princips, kura īstenošanai savukārt ir nepieciešama valsts teritorijas, tātad arī valsts robežu noteikšana. Valsts robežas noteikšanu starp valstīm ietekmē politiskie apstākļi, ekonomiskās intereses, savstarpējās attiecības,

⁶²⁴ Latvijas Republikas valdības un Krievijas Federācijas valdības līgums par sadarbību cīņā pret noziedzību, it īpaši tās organizētajās formās. LV, 2011. 29.jūn., nr.99, 3.pants.

⁶²⁵ „ārkārtējā situācija” - situācija noteiktā teritorijā, kas ir izveidojusies avārijas, bīstamas dabas parādības, katastrofas, stihiskas vai citas nelaimes rezultātā un kas var radīt vai ir radījusi cilvēku upurus, kaitējumu cilvēku veselībai vai videi, būtiskus materiālos zaudējumus un cilvēku dzīves apstākļu traucējumus”. Latvijas Republikas valdības un Krievijas Federācijas valdības vienošanās par sadarbību ārkārtējo situāciju novēršanas un likvidēšanas jomā. 20.12.2010. starptautisks dokuments. LR spēkā no 29.07.2011. LV, 2011. 20.jūl., nr.112.

⁶²⁶ Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli. LV, 2013. 27.marts, nr.61.

⁶²⁷ Turpat, 7.panta 2.punkts.

⁶²⁸ Valsts robežas likums (2009), 10.panta 10.daļas septītais punkts.

⁶²⁹ Turpat, 10.panta sestā daļa.

⁶³⁰ „Latvijas prezidenta Valda Zatlera oficiālās vizītes Krievijā laikā pirmdien parakstīti deviņi būtiski abu valstu sadarbības līgumi: par sadarbību ārkārtējo situāciju draudu novēršanā, pierobežu iedzīvotāju ceļošanas vienkāršošanā,.. sadarbību cīņā ar noziedzību, kā arī līgums par diplomātiskajiem īpašumiem”. Latvijas Valsts prezidenta kanceleja. Valsts prezidenta oficiālā vizīte Krievijā. Pieejams: <http://www.president.lv/pk/content/> [aplūkots 2012.g. 20.okt.].

starptautiskais stāvoklis, tradīcijas un paražas, bet valsts robežas noteikšanu dabā – arī ģeogrāfiskās īpatnības.

2. Ar jēdzienu „robeža” jāsaprot visām materiālajām un nemateriālajām sistēmām piemītošo teritoriālās un telpiskās izplatīšanās īpašība. Robeža ir šķirtne starp sistēmām. Pa robežas līniju un ar to sakrītošo vertikālo plakni valstis kā starptautisko tiesību subjekti atšķiras viena no otras, sadarbojas savā starpā un arī nosaka viena otru. Savukārt jēdziens „valsts” atspoguļo grandiozu sociālpolitisku veidojumu ar sistēmai tik raksturīgām pazīmēm, kā kopība, relatīva patstāvība, noturība un sistēmu veidojošo elementu savstarpējā atkarība.

3. Instrukcijā par Latvijas un Krievijas valsts robežas iezīmēšanu dabā nav iekļauts būtisks nosacījums, ka robežzīmes ir uzstādāmas tiešas redzamības (ar neapbruņotu aci) attālumā viena no otras, kā tas bija paredzēts Latvijas un Baltkrievijas valsts robežas demarkācijā. Turklāt Instrukcijas visi pielikumi ir tikai krievu valodā, kas ir pretrunā ar tās pašas instrukcijas 9.pantā minēto paritātes principu un citiem normatīvajiem aktiem.

4. Latvijas – Krievijas Robežlīgumā frāze „iztaisnotām upju gultnēm” nav korekta, bet frāze „noteikta tiem pa vidu” ir neprecīza, jo: nosakot upes (arī strautu, grāvju) vidu, ir jānorāda nosacījums, ka vidus tiek noteikts pa ūdens virsmu zemākā ūdens līmeņa periodā; robežas pa upēm parasti tiek noteiktas vai nu pa talvegu, vai pa galvenā kuģu ceļa vidu (fārvateru). Valsts robežas demarkācijas metode pa upēm ar analītisko punktu izmantošanu nav iespējama, ja nav norādīti attālumi no robežstabiem upes krastos līdz valsts robežas līnijai, turklāt šādi nosacījumi nav arī paredzēti Instrukcijā.

5. Fārvatera un talvega pielīdzināšana dziļākajām kuģojamajām vietām nav precīza, jo kuģu ceļš ne vienmēr var iet pa lielāko dziļumu savienojuma līnijām, kā arī dziļākās vietas var arī nebūt savienotas ar taisnu līniju posmiem. Apgalvojums - ja fārvatera vieta mainās, upes gultnei mainoties, tad attiecīgi līdz ar talvega vidu pārvietojas arī robežas līnija, ir apšaubāms. Šis princips, kā apgalvo prof. J.Bojārs, nostiprināts ar Kanzasa pret Misūri precedentu. Taču tas nevar būt vispārināts un uzskatīts par normu, drīzāk izņēmumu, jo attiecībā uz Latvijas - Krievijas valsts robežu jebkuras dabiskas izmaiņas, kas var notikt pierobežas upēs, strautos un grāvjos, nemaina dabā demarkēto valsts robežas līniju, kā arī salu piederību, ja vien kaimiņvalstis nevienojas citādi.

6. Robežzīmju uzstādīšanas metodika līdz 2013.gadam nav apstiprināta ne ar vienu demarkācijas komisijas normatīvo aktu. Turklāt speciālo robežzīmju attiecinājums uz ezeru robežzīmēm ir nepareizs, jo speciālās robežzīmes ir uzstādāmas uz valsts robežas izņēmuma kārtā. Starpzīmes attiecinājums uz speciālajām robežzīmēm ir neprecīzs arī tāpēc, ka robežzīmju klasifikācija demarkēšanas starptautiskā praksē paredz atsevišķu robežzīmju veidu - starpposmu robežzīmes (robežstabus).

7. Kopīgās demarkācijas komisijas normatīvajā regulējumā valsts robežas posmu

sistematizācija, balstoties uz starptautiski pieņemtu valsts robežas klasifikāciju, orogrāfiskajās, ģeometriskajās un astronomiskajās robežās nav paredzēta, kaut gan faktiski tiek pielietota, tāpat kā uz citu kaimiņvalstu robežām.

8. Latvijas robežzīmes (robežstaba) formu, izmērus un uzstādīšanas prasības iepriekš noteica tagad jau spēku zaudējušie MK 1998.g. 13.jan. „Noteikumi par valsts robežzīmi”. Ar šiem noteikumiem apstiprinātās robežzīmes bija paredzēts uzstādīt uz Baltkrievijas un Krievijas robežām. Instrukcijas 5.pielikumā norādītā Latvijas robežstaba vairāki izmēri vairs neatbilst arī MK noteikumos norādītajiem, kaut gan ārēji robežstabs ir ļoti līdzīgs robežstabiem, ar kuriem demarķēta Baltkrievijas robeža.

9. Būtisks valsts robežas noteikšanas tiesiskais aspekts ir valsts robežas režīma noteikšana. Starp Latviju un Krieviju valsts robežas režīms jānosaka ar atsevišķu līgumu.

10. Pilnvaroto robežas pārstāvju institūts, kura darbības funkcijas ir veidojušās uz robežkontroles institūciju ilglaicīgas starptautiskās sadarbības praktiskās pieredzes bāzes, pilda valsts robežas režīma nodrošināšanas uzraudzības misiju. Pašreiz valsts robežas režīma jautājumi nav sistematizēti un aptveroši, bet ir izklaidēti daudzos dažādos laika periodos noslēgtajos vienošanās aktos un līgumos. Rezultātā arī pilnvaroto robežas pārstāvju darbības resurss netiek izmantots pilnā mērā starptautiskās divpusējās sadarbības jautājumos robežkontroles un imigrācijas kontroles jomā.

11. Vienošanās par sadarbību ārkārtējo situāciju novēršanas un likvidēšanas jomā (2011) juridiskais sasniegums ir ārkārtas situācijas jēdziena definēšana. Ar šīs vienošanās 7.pantu ir noteikts, ka palīdzības sniegšanas grupu dalībnieku robežpārbaudi, šķērsojot valsts robežu, veic paredzētajās valsts robežas šķērsošanas vietās ārpus kārtas. Šajā gadījumā ir konstatējama acīmredzama pretruna ar Valsts robežas likumu (2009), kas paredz robežas šķērsošanu ārpus kārtas tikai cilvēku meklēšanas un glābšanas operāciju laikā izglābtām personām, bet ne glābējiem, kaut gan šīs operācijas vadītājs ir tiesīgs pieņemt lēmumu par valsts robežas šķērsošanu ārpus robežšķērsošanas vietas, informējot VRS, kas savukārt nav paredzēts ar iepriekšminēto divpusējo vienošanos. Valsts robežas likumā (2009) jāveic grozījumi atbilstoši starptautiskajiem normatīvajiem aktiem.

4.2. Latvijas Republikas un Baltkrievijas Republikas valsts robežas tiesiskais regulējums

Starp Latviju un Baltkrieviju 1994.gadā noslēgtajā līgumā par valsts robežas noteikšanu⁶³¹ (turpmāk – **Latvijas - Baltkrievijas Robežlīgums**) aprakstītā valsts robeža posmā no Daugavas līdz Latvijas, Baltkrievijas, Krievijas robežas krustpunktam (“Draudzības kurgānam”) pamatā atbilst 1920.gada Miera līguma 3.pantā paredzētajai robežai, kas savukārt veido apmēram 30 % no 1920.gadā noteiktās Latvijas – Krievijas robežas. Ar Latvijas - Baltkrievijas Robežlīgumu Miera līguma 3.pants attiecīgajā daļā spēku zaudēja, jo ne Latvija, ne Baltkrievija nekad savstarpējās attiecībās nav skārušas jautājumu par to, ka Baltkrievijai varētu būt saistošs 1920.gada Latvijas – Krievijas Miera līguma 3.pants tajā daļā, kas skar abu valstu robežas uz Baltkrievijas tiesību pēctecības pamata, t.i., notikusi abpusēja ar klusuciešanu panākta vienošanās, ka valstis neuzskata Baltkrieviju par Krievijas Federācijas un PSRS tiesību pēcteci attiecībā uz Latvijas – Krievijas 1920.gada Miera līguma 3.panta daļu. Ar Latvijas – Baltkrievijas Robežlīgumu netika izdarītas Latvijas teritorijas izmaiņas, kā arī netika apstrīdēts Latvijas – Baltkrievijas Robežlīgums, līdz ar to tā turpmākā analīze šajā apakšnodaļā nav nepieciešama.⁶³² Kaut gan atsevišķi baltkrievu vēsturnieki uzskata, ka pašreizējais Daugavpils, Rēzeknes un Ludzas novados agrākos laikos pārsvarā dzīvojuši baltkrievi.⁶³³

Autors piekrīt prof. D.A.Lēbera uzskatam,⁶³⁴ ka robežas statusa vienpusējam grozījumam nav pamata starptautiskajās tiesībās, kā tas tika atzīmēts vairākos tiesību zinātnieku darbos un pat starptautiskajā konferencē par robežām, kas notika Maskavā 1994.gadā.⁶³⁵ Robežas, kas izveidotas, pārkāpjot starptautiskās tiesības, netiek aizsargātas ar robežu negrozāmības principu.⁶³⁶ Padomju Baltkrievijas pārstāvis, komentējot⁶³⁷ Vīnes 1978.gada Konvencijas par valstu tiesību pārmantojamību attiecībā uz starptautiskajiem līgumiem⁶³⁸ 11.pantu, kurā tika ietvertas normas par robežām, kas tiek izveidotas ar līgumu, norādīja, ka šīs normas ir "piemērojamas gadījumos, kad valstu tiesību pēctecība ir radusies saskaņā ar starptautisko tiesību normām, tātad izslēdzot agresijas

⁶³¹ Līgums par valsts robežas noteikšanu starp Latvijas Republiku un Baltkrievijas Republiku. 21.02.1994. starptautisks dokuments. LR spēkā no 19.05.1995. LV, 1994. 12.nov., nr.133.

⁶³² МК Atbildes raksts LR Satversmes tiesai lietā Nr.2007-10-0102, 3.6.3.punkts.

⁶³³ Институт белоруской истории и культуры. Как менялись границы беларуси в XX веке. Pieejams: <http://inbelhist.org/?p=2834> [aplūkots 2013.g. 3.martā].

⁶³⁴ Lēbers D.A. Krievijas un Latvijas teritoriālais strīds Abrenes jautājumā. Padomju varas laika sekas. Jurista Vārds, 2005, nr.19.

⁶³⁵ Островский И., Постнов В. Какие государственные границы нужны России. Дипломатический Вестник, 1994, № 9-10, с.72-73.

⁶³⁶ Conference on Security and Cooperation in Europe: Final Act, 1 August 1975. Pieejams: <http://www.unhcr.org/refworld/category,LEGAL,OSCE,,,3dde4f9b4,0.html> [skatīts 2012.g. 20.martā].

⁶³⁷ United Nations Conference on Succession of States in Respect of Treaties, Analytical Compilation of Comments by Governments. U.N. Doc. A/Conf. 80/5, 1977, p 1 13. Pieejams: <http://untreaty.un.org/cod/diplomaticconferences/succ-treaties-1978/> [skatīts 2012.g. 20.martā].

⁶³⁸ Vienna Convention on Succession of States in respect of Treaties. 23.08.1978. Entry into force 6 November 1996. (Pievienojušās 37 valstis). Pieejams: http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/3_2_1978.pdf [skatīts 2013.g. 20.jūnijā].

vai okupācijas gadījumus". Prof. D.A.Lēbers norāda, ka arī Krievijas zinātnieki ir izteikušies, ka valstis ir apņēmušās neatzīt nelikumīgas teritoriālās izmaiņas, un tas izriet no robežu negrozāmības principa.⁶³⁹ Tādējādi, lai atbildētu uz jautājumu, kura no divām robežām tiek aizsargāta kā negrozāma, jāņem vērā arī principa *uti possidetis* (tā kā jums pieder) jēga, kas apstiprina robežu negrozāmību. Būtībā *uti possidetis* ir mūsdienu robežu negrozāmības principa priekštecis, un tas radās kā līdzeklis, lai nosargātu stabilitāti Latīņamerikā 19.gs. sākumā un 20.gs. dekolonizācijas procesā Āfrikā.⁶⁴⁰

No iepriekš analizētā izriet vismaz divi valsts robežas drošības principi: **valsts robežas neaizskaramība un valsts robežas negrozāmība**. Valsts robežas likumā (2009) un citā nacionālajā normatīvajā regulējumā neviens no principiem nav konkrēti regulēts, kaut gan termins „valsts robežas neaizskaramība” tiek lietots Valsts robežas likuma (2009) mērķī.⁶⁴¹

Valsts robežas drošībai ir būtiska loma, veidojot ap valsti miera un labu kaimiņattiecību telpu. Tāpēc papildus valsts robežas neaizskaramības un negrozāmības principiem normatīvajā regulējumā būtu iekļaujami arī tādi principi kā nacionālās un starptautiskās drošības nodrošināšana; valstu suverenitātes, teritoriālās integritātes un vienlīdzības cieņa; valsts robežas jautājumu un robežincidentu risināšana miera ceļā; cilvēka tiesību un brīvību garantēšana; savstarpēji izdevīga un daudzpusēja starptautiskā sadarbība valsts robežas drošības garantēšanā.

Valsts robežas likumā (2009) un Baltkrievijas likumā **Par Baltkrievijas Republikas valsts robežu** valsts robežas definīcijas pēc jēgas ir līdzīgas, jo arī Baltkrievijas likumā par valsts robežu tiek uzskatīta līnija un ar šo līniju sakrītoša vertikālā virsma, kura nosaka Baltkrievijas Republikas teritorijas (sauszemes, ūdeņu, zemes dziļu un gaisa telpas) robežas. Likumā atsevišķi nav regulēts neviens no nosauktajiem teritorijas veidiem. Sauszemes tiesisko režīmu Baltkrievijā regulē Baltkrievijas zemes kodekss, ūdeņu teritoriju (iekļauj sevī iekšējos ūdeņus – ezerus, upes un citus ūdeņu objektus, robežupju un citu ūdenstilpju Baltkrievijas daļu) – Ūdeņu kodekss (100.pants), zemes dzīles, kuras plešas no zemes virsmas līdz zemes centram (līdz tehniski pieejamam dziļumam), un to režīmu – Zemes dziļu kodekss (1.pants), gaisa telpu un tās režīmu – Gaisa kodekss (1.pants), kurā Baltkrievija savu gaisa telpu nosaka kā gaisa sfēru, kura atrodas virs valsts teritorijas un kurā ietilpst troposfēra, stratosfēra, kā arī augstāk atrodošās telpas daļa.⁶⁴² Gaisa telpas augšējais norobežojums, kā apgalvo baltkrievu tiesību zinātnieki, nav noteikts ne nacionālajā normatīvajā regulējumā, ne starptautiskajā praksē, kam autors nepiekrīt un tas ir analizēts 1.nodaļā.

⁶³⁹ Lēbers D.A. Krievijas un Latvijas teritoriālais strīds Abrenes jautājumā Padomju varas laika sekas. Jurista Vārds, 2005, nr.19. Robežlīgums: Spriedums. Materiāli. Komentāri. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2009, 18.lpp. No: Лариса Волова. Нерушимость границ. Москва, 1987, с.97.

⁶⁴⁰ Turpat, 19.lpp.

⁶⁴¹ „Likuma mērķis ir noteikt valsts robežu un robežapsardzības sistēmu, kā arī nodrošināt valsts robežas neaizskaramību uz sauszemes, jūrā un gaisa telpā”. Valsts robežas likums (2009), 2.pants.

⁶⁴² Комментарий к Закону Республики Беларусь от 21 июля 2008 года „О Государственной границе Республики Беларусь” (turpmāk - **Комментарий к Закону „О Государственной границе Республики Беларусь”**, 2008). Рачковский И.А., Горулько А.Г., Давыдик В.В, Аксенов П.И. и др. Минск: Тесей, 2010, с.8, 9.

Pēc valsts robežas un tās tiesiskā režīma visu Latvijas - Baltkrievijas robežu nosacīti var sadalīt divās daļās. Pirmā daļa ir bijušās PSRS valsts robeža ar Poliju. Kopš Baltkrievija atguva valsts suverenitāti robeža starp Baltkrieviju un Poliju joprojām tiek reglamentēta ar 1945.gada 16.augusta robežlīgumu starp PSRS un Polijas Tautas Republiku, savukārt **valsts robežas režīmu** regulē 1961.gada 15.februāra PSRS valdības un Polijas Tautas Republikas valdības līgums par padomju poļu valsts robežas režīmu, sadarbību un savstarpējo palīdzību robežjautājumos, ko varētu uzskatīt par vienu no spilgtākajiem valstu robežu negrozāmības piemēriem neatkarīgi no tā, kāda sociālpolitiskā sistēma ir katrā no valstīm un ka tāda valsts kā PSRS vairs nepastāv.⁶⁴³ Otrā valsts robežas daļa ir bijušā Baltkrievijas PSR administratīvā robeža ar PSRS padomju republikām, bet tagad ar suverēnām valstīm: Latviju, Lietuvu, Ukrainu un Krieviju,⁶⁴⁴ kuras līdz ar Neatkarīgo Valstu Sadraudzības izveidošanos 1991.gada decembrī un PSRS sabrukumu pilnībā atguva neatkarību, kaut gan to teritorijās vēl joprojām atradās ārvalsts karaspēks.⁶⁴⁵ Baltkrievija valsts robežas noteikšanu ar Lietuvu pabeidza 2008.gadā, bet ar Latviju – 2009.gadā.⁶⁴⁶

Savukārt valsts robežu noteikšanas procesu Baltkrievija uzsāka ar 1990.gada 27.jūlija Baltkrievijas PSR AP Deklarāciju „Par Baltkrievijas Republikas valstisko suverenitāti”.⁶⁴⁷ Jāpiekrīt baltkrievu tiesību zinātniekiem, ka valsts robežas tiesiskā regulējuma veidošanās balstās uz konstitūciju un konstitucionālām normām,⁶⁴⁸ kuras Baltkrievijā pamatā atbilst mūsdienu tiesību zinātnes vērtībām un kuras būtu vērā ņemamas arī no juridiskās pieredzes, starptautisko un konstitucionālo tiesību jaunrades viedokļa: Baltkrievijai ir pilnīga vara savā teritorijā; tā ir patstāvīga iekšējās politikas un ārpolitikas īstenošanā; tā aizstāv savu neatkarību, teritoriālo vienotību, konstitucionālo iekārtu, nodrošina likumību un tiesisko kārtību;⁶⁴⁹ Baltkrievijas teritorija ir tautas eksistences, pašnoteikšanās, suverenitātes⁶⁵⁰ un labklājības telpa; tās teritorija ir vienota un neatsavināma;⁶⁵¹ Baltkrievija ārpolitikā vadās pēc valstu līdztiesības, spēka un draudu

⁶⁴³ Комментарий к Закону „О Государственной границе Республики Беларусь”, 2008, с.80.

⁶⁴⁴ Par valsts robežas tiesiskā statusa piešķiršanu robežai ar kaimiņvalstīm: Baltkrievijas Republikas Augstākās Padomes 1993.g. 11.jūnija lēmums Nr.2379-XII. Комментарий к Закону „О Государственной границе Республики Беларусь” (2003), с.8.

⁶⁴⁵ Воjārs J. Starptautiskās publiskās tiesības I. 3.pārstr. izd. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004, 275.lpp.

⁶⁴⁶ Комментарий к Закону „О Государственной границе Республики Беларусь”, 2008, с.81.

⁶⁴⁷ О придании границе Республики Беларусь с Российской Федерацией, Украиной, Литовской Республикой и Латвийской Республикой правового статуса Государственной границы. Постановление Верховного Совета Республики Беларусь от 11 июня 1993 г. № 2379-XII. Pieejams: http://spravka-jurist.com/base/part-ez/tx_wssgie.htm [skatīts 2013.g. 2.martā].

⁶⁴⁸ Конституция Республики Беларусь (1994). Pieejams: <http://zakanadaustva.narod.ru/constitution1994.html> [skatīts 2012.g. 20.martā].

⁶⁴⁹ Turpat, 1.panta otrā un trešā daļa.

⁶⁵⁰ „Суверенитāte – pilnīga valsts, nācījas, tautas neatkarība iekšējās politikas un ārpolitikas lietās. Valsts suverenitāte – valsts neatkarība ārpolitikā un virsvadība iekšējās lietās. Cieņa pret valsts suverenitāti – galvenais starptautisko attiecību un starptautisko tiesību princips, kas nostiprināts ANO statūtos un citos starptautiskos aktos” (autora tulk.). Залесский А.Р., Соболевский В.Г. Унифицированный словарь терминов, применяемых в пограничных войсках. Минск: Харвест, 2003, с.156.

⁶⁵¹ Конституция Республики Беларусь (1994). Pieejams <http://zakanadaustva.narod.ru/constitution1994.html> [skatīts 2012.g. 20.martā], 9.panta pirmā un otrā daļa.

nepielietošanas, valsts robežas negrozāmības, mierīgas strīdu noregulēšanas, neiejaukšanās citu valstu iekšējās lietās un citiem starptautisko tiesību vispārārstītiem tiesību principiem un normām.⁶⁵² Jāsecina, ka nosauktie principi lielākoties ir pārmantoti no Helsinku Dekaloga jeb „Deklarācijas par principiem, pēc kādiem dalībvalstis vadīsies savstarpējās attiecībās”, kurus analizē prof. J.Bojārs, norādot uz šo principu ārkārtīgi svarīgām pozitīvām vēsturiskām sekām.⁶⁵³

Pirmais Baltkrievijas normatīvais akts, kas reglamentēja robežapsardzības spēku un citu valsts pārvaldes institūciju darbību valsts robežas noteikšanas jautājumos, bija 1992.gada 4.novembra likums „Par Baltkrievijas Republikas valsts robežu” (zaud. spēku 2008.g.), kuram sekoja 1993.gada 5.novembra MP lēmums Nr.759, ar kuru apstiprināja Baltkrievijas valsts robežas apzīmēšanas kārtības nolikumu,⁶⁵⁴ bet valsts robežas noteikšanā pilnvaras tika piešķirtas Ārlietu ministrijai Valsts robežapsardzības komitejai; MP Zemes resursu, ģeodēzijas un kartogrāfijas komitejai un Valsts robežas delimitācijas un demarkācijas komisijai.⁶⁵⁵

Minskā 1994.gada 21. februārī parakstītais Latvijas – Baltkrievijas Robežlīgums paredzēja, ka robežlīnija starp Latviju un Baltkrieviju iet pa Latvijas un Baltkrievijas administratīvo robežu, kas līguma parakstīšanas brīdī sakrīt ar Latvijas valsts robežu, kāda tā bija 1940.gada 16.jūnijā⁶⁵⁶ līdz Latvijas iekļaušanai PSRS sastāvā,⁶⁵⁷ kas pirms tam bija Latvijas Polijas robeža saskaņā ar 1921.gada 18.marta miera līgumu starp PSRS, Poliju un Ukrainu⁶⁵⁸ līdz pat 1939.gada 20.-22.septembrim, kad Polijas teritoriju Latvijas robežu tuvumā ieņēma Sarkanā armija.⁶⁵⁹

Latvijas – Baltkrievijas Robežlīgums neietver valsts robežas definīciju. Latvijas – Baltkrievijas Robežlīguma neatņemama daļa ir delimitācijas karte mērogā – 1:50000,⁶⁶⁰ bet, pabeidzot demarkāciju, - demarkācijas karte mērogā 1:10000.⁶⁶¹ Latvijas - Baltkrievijas Robežlīguma īpatnība ir tāda, ka robežas noteikšanā bija nolemts vadīties pēc tās stāvokļa 1940.g.

⁶⁵² Конституция Республики Беларусь (1994). Pieejams <http://zakanadaustva.narod.ru/constitution1994.html> [skatīts 2012.g. 20.martā], 18.panta pirmā daļa.

⁶⁵³ Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības II. Rīga: Zvaigzne ABC, 2006, 718.lpp.

⁶⁵⁴ Комментарий к закону „О Государственной границе Республики Беларусь”, 2008, с.41.

⁶⁵⁵ О мерах по обеспечению выполнения Закона Республики Беларусь "О Государственной границе Республики Беларусь"; Постановление Совета Министров Республики Беларусь от 09.07.1993 N 447. (отменен). Pieejams: <http://www.lawbelarus.com/repub2008/sub43/text43143.htm> [skatīts 2012.g. 20.martā].

⁶⁵⁶ Latvijas –Baltkrievijas Robežlīgums, 1.pants.

⁶⁵⁷ Халиманович Н. Отношения между Республикой Беларусь и Латвийской Республикой в политической и торгово – экономической областях (1991 – 2001гг). Белорусский журнал международного права и международных отношений 2002 — № 2.

⁶⁵⁸ Тихомиров А.В. Фактор Беларуси в процессе советско-польского мирного урегулирования 1920—1921 гг. Pieejams: <http://www.rsijournal.net/faktor-belarusi-v-processe-sovetsko-polskogo-mirnogo-uregulirovaniya-1920-1921-gg/> [skatīts 2012.g. 20.martā].

⁶⁵⁹ Jēkabsons Ē. Latvijas un Polijas robeža 1919.-1939.gadā. DU Humanitārās fakultātes XII Zinātnisko lasījumu materiāli. Vēsture. VI sējums, I daļa. Daugavpils: Saule, 2003, 69.-79.lpp.

⁶⁶⁰ “Latvijas Republikas un Baltkrievijas Republikas valsts robežas demarkācijas karte mērogā 1:10 000 sastādīta laika posmā no 2006. – 2008.gg.” Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūra. Pieejams: http://map.lgia.gov.lv/index.php?lang=0&cPath=4_44&txt_id=108 [skatīts 2012.g. 20.martā].

⁶⁶¹ Latvijas –Baltkrievijas Robežlīgums, 3.pants.

16.jūnijā. Baltijas valstis 1940.gada augusta sākumā tika inkorporētas PSRS sastāvā.⁶⁶² Faktiski valsts robeža starp Latviju un Krievijas PSR tika atzīta pēc 1923.gada demarkācijas rezultātiem valsts robežas iecirknī no tagadējā Baltkrievijas, Latvijas un Krievijas valsts robežas krustpunkta⁶⁶³ līdz Robežupes ietekas Daugavā (Zapadnaja Dvina) un no tās tālāk līdz Baltkrievijas, Latvijas un Lietuvas valsts robežas krustpunktam,⁶⁶⁴ kas iekļauj bijušās Polijas robežas⁶⁶⁵ daļu, kāda tā bija līdz 1940.gada 17.jūnijam no Šafranovas ciema tagadējās Baltkrievijas pusē⁶⁶⁶ (sk. 13.pielikumu).

Saskaņā ar robežlīgumu gar valsts robežu tiek nosprausta 10 m plata josla (5 m uz abām pusēm no valsts robežlīnijas vai no upju un citu ūdenskrātuvju ūdens līmeņa robežas), kuras nozīme un mērķis netiek precizēts. Latvija 1994.gada maijā no savas puses gar Baltkrievijas valsts robežu arī noteica 5 m platu robežas joslu, skaitot no robežlīnijas.⁶⁶⁷ Turklāt valsts robežas joslas režīms tika ierobežots tikai ar saimnieciskās darbības aizliegumu šajā joslā, un arī tas tika ieviests tikai 2001.gadā,⁶⁶⁸ nosakot jau 12 m platu valsts robežas joslu,⁶⁶⁹ skaitot no robežlīnijas, kuras režīma saturs papildus nemainījās līdz pat 2010.gadam.⁶⁷⁰ Savukārt Baltkrievija, izņemot robežas joslu, kas paredzēta būvju un komunikāciju uzturēšanai kārtībā, paredz arī nostiprinājuma joslu, kas ir tieši gar valsts robežu un paredzēta valsts robežas demarķēšanai un robežzīmju uzstādīšanai,⁶⁷¹ un tās platums var būt 3 m, 5 m vai 8 m,⁶⁷² vai savādāks atkarībā no reljefa un iespējamo būvju īpatnībām.

⁶⁶² LR ĀM. Latvijas okupācija, vēsturiskie un starptautiski tiesiskie aspekti. Pieejams:

<http://www.mfa.gov.lv/lv/Arpolitika/latvijasvesture/okupācijas-aspekti/> [aplūkots 2013.g. 3.martā].

⁶⁶³ Latvijas Republikas valdības, Baltkrievijas Republikas valdības un Krievijas Federācijas valdības vienošanās par Latvijas Republikas, Baltkrievijas Republikas un Krievijas Federācijas valsts robežu krustpunkta noteikšanu: 28.01.2010. starptautisks dokuments. LV, 2010. 21.augusts, nr.149.

⁶⁶⁴ Latvijas Republikas valdības, Baltkrievijas Republikas valdības un Lietuvas Republikas valdības vienošanās par valstu robežu krustpunkta noteikšanas kārtību: 25.03.1998. starptautisks dokuments. LV, 1998. 29.maijs, nr.157/158.

⁶⁶⁵ Didrihsone I., Zvirgzdiņš K. (Fondu analītikas daļas darbinieki). 1679. fonda 218. apraksta Latvijas valsts robežu dokumenti priekšvārds. 26.05.2008. Pieejams: <http://www.arhivi.lv/sitedata/LVVA/aktualitates/Jaunieguvumi/1679%20f%20218%20apr%20prieksvards.pdf>. [aplūkots 2012.g. 20. martā].

⁶⁶⁶ Miera līgums starp Latviju un Krieviju. 14.09.1920.starptautisks dokuments. Rīga: Valdības Vēstnesis, 1920, 1.-8. lpp. 1920. gada Latvijas—Krievijas miera līguma 3.panta pielikums ar Latvijas-Krievijas robežlīniju.

⁶⁶⁷ Par Latvijas Republikas un Baltkrievijas Republikas valsts robežas joslas noteikšanu; MK 1994.g. 31.maija noteikumi nr.108. LV, 1994. 14.jūn., nr.70. [st. spēkā 15.06.1994.; zaud. spēku 03.02.2001.].

⁶⁶⁸ „1. Papildināt 7.pantu ar otro daļu šādā redakcijā: "(2) Valsts robežas joslā aizliegta jebkāda saimnieciskā darbība"". Grozījumi Latvijas Republikas valsts robežas likumā: LR likums. LV, 2001. nr.36 [stājās spēkā 20.03.2001.; zaud. spēku 16.12.2009.], 1.pants.

⁶⁶⁹ Noteikumi par Latvijas Republikas un Baltkrievijas Republikas valsts robežas joslas noteikšanu; MK 2001.g. 30.jan. noteikumi nr.43. LV, 2001. 2.feb., nr.19, [zaud. spēku], 1., 2.punkts.

⁶⁷⁰ Noteikumi par Latvijas Republikas valsts robežas joslu, pierobežas joslu un pierobežu, kā arī pierobežas, pierobežas joslas un valsts robežas joslas norādījuma zīmju un informatīvo norāžu paraugiem un to uzstādīšanas kārtību; MK 2010.g. 27.jūlija noteikumi nr.674. LV, 2010. 30.jūl., nr.120.

⁶⁷¹ О Государственной границе Республики Беларусь: Закон Республики Беларусь от 21 июля 2008 г. № 419-3. Pieejams: <http://newsby.org/news/2008/07/21/text11760.htm> [skatīts 2012.g. 20.martā], ст.1.

⁶⁷² Комментарий к Закону „О Государственной границе Республики Беларусь” 2008, с.83.

Pirmais no Latvijas puses jauktās Latvijas un Baltkrievijas robežas demarkācijas komisijas sastāvs tika noteikts 1995.gadā,⁶⁷³ bet Baltkrievijā⁶⁷⁴ - apstiprināts 1997.gadā.⁶⁷⁵ Valsts robežas demarkācija bija uzsākta 1997.gada jūnijā, divus gadus pēc Latvijas – Baltkrievijas Robežlīguma spēkā stāšanās un ilga vairāk nekā desmit gadu.⁶⁷⁶ Būtiska nozīme bija EK finansiālajam atbalstam, kas ļāva līdz 2007.gada 1.jūlijam no Latvijas puses⁶⁷⁷ pabeigt valsts robežas demarkācijas darbus. Savukārt Baltkrievija finansiālo iemeslu dēļ ilgi nevarēja sākt demarkāciju. Taču, pateicoties atbalstam no ES TACIS (*Technical Assistance for the Commonwealth of Independent States*) palīdzības programmas⁶⁷⁸ saskaņā ar 2005.gada 25.oktobra kontraktu,⁶⁷⁹ Baltkrievija no 2005.gada novembra uzsāka demarkācijas darbus un pabeidza tos 2006.gada oktobra sākumā.⁶⁸⁰ Demarkācijas darbos no Latvijas puses noteicošā loma bija ĀM un Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūrai, kas demarkācijas darbu ietvaros nodrošināja robežzīmju ģeodēzisko koordinātu noteikšanu un to attēlošanu kartēs.⁶⁸¹ Veicot demarkācijas darbus, ir uzstādītas 417 robežzīmes, robeža demarķēta 172,912 km garumā, sakārtojot arī robežas infrastruktūru⁶⁸² un 2009.gada 18.februārī apstiprinot demarkācijas dokumentus.⁶⁸³

Taču sakarā ar visai ilgo demarkācijas procesu, paralēli bija jāveic arī redemarkācijas darbi, piemēram, robežstabu pārvietošana, bojāto robežstabu atjaunošana u.c.⁶⁸⁴ Dažkārt valsts robežas uzmērījumi bija jāveic no jauna, lai tie būtu tik precīzi, cik mūsdienu tehnoloģijas to ļauj,

⁶⁷³ Par Latvijas Republikas pārstāvju norīkošanu Jauktās Latvijas un Baltkrievijas demarkācijas komisijas sastāvu; MK 1995.g. 28.marta rīkojums nr.142. LV, 1995. 5.apr., nr.53. [stājies spēkā 28.03.1995.; zaud. spēku 16.07.2003.].

⁶⁷⁴ Teikmanis A. (Valsts sekretārs). Paskaidrojuma raksts MK rīkojuma projektam "Par Latvijas Republikas un Baltkrievijas Republikas valsts robežas demarkācijas dokumentu apstiprināšanu". Pieejams: mk.gov.lv/doc/2005/AMpask_120209.442.doc [skatīts 2012.g. 18.martā].

⁶⁷⁵ Об образовании Белорусской части Смешанной комиссии по демаркации государственной границы между Республикой Беларусь и Латвийской Республикой. Постановление Совета Министров Республики Беларусь от 7 марта 1997 г. N 174. Pieejams: <http://laws.newsby.org/documents/sovetm/> [skatīts 2012.g. 20.martā].

⁶⁷⁶ ĀM Preses centrs. Pieejams: <http://www.am.gov.lv/lv/Jaunumi/PazinojumiPresei/2008/novembris/05-3/> [skatīts 2012.g. 21.martā].

⁶⁷⁷ Jaundžeikars Dz. Informatīvais ziņojums par Latvijas – Baltkrievijas valsts robežas demarkācijas darbu pabeigšanu investīciju projekta IA-20 „Valsts robežas atjaunošana” ietvaros. Pieejams: www.mk.gov.lv/doc/2005/IeMZino [skatīts 2012.g. 20.martā].

⁶⁷⁸ TACIS (*Technical Assistance for the Commonwealth of Independent States*) – palīdzības programma (Krievijas un pārējo PSRS pēcteču ekonomiku reorganizācijai). Pieejams: <http://www.am.gov.lv/lv/Jaunumi/PazinojumiPresei/2008/novembris/05-3/> [skatīts 2012.g. 18.jūnijā].

⁶⁷⁹ Контракт от 25 октября 2005 года № 2003/069-577 в рамках Программы ТАСИС Европейской Комиссии. Pieejams: http://naviny.by/rubrics/society/2006/03/10/ic_news_116_234026/print/ [skatīts 2012.g. 18.jūn.].

⁶⁸⁰ Приложение „Наука и военная безопасность” к журналу „Армия”. № 283, 12 октября 2006 года.

⁶⁸¹ Ģeotelpiskās informācijas likums: LR likums. LV, 2009. 30.dec., nr.205, 31.pants.

⁶⁸² Teikmanis A. Paskaidrojuma raksts MK rīkojuma projektam "Par Latvijas Republikas un Baltkrievijas Republikas valsts robežas demarkācijas dokumentu apstiprināšanu". Pieejams: mk.gov.lv/doc/2005/AMpask_120209.442.doc [skatīts 2012.g. 18.martā].

⁶⁸³ Par Latvijas Republikas un Baltkrievijas Republikas valsts robežas demarkācijas dokumentu apstiprināšanu; MK 2009.g. 18.feb. rīkojums nr.122. LV, 2009. 27.feb., nr.33.

⁶⁸⁴ Par Latvijas Republikas pilnvarotā robežas pārstāvja darbības rezultātiem no 2011.gada 1.jan. līdz 12.okt. (ieskaitot); VRS Ziņojums – Izziņa no Latvijas un Baltkrievijas robežapsardzības iestāžu vadītāju tikšanās Latvijā 2011.g. 13.–14.okt., Daugavpils, (nepublicēts).

bieži vien ļoti purvainos un neizbrienamos robežas posmos. Taču tas bija visai ES ļoti nozīmīgs darbs, kas tika veikts cieši sadarbojoties IeM un ĀM.⁶⁸⁵

Sadarbību starp Latviju un Baltkrieviju, kā arī to tiesībsargājošām institūcijām regulē vairāki starpvalstu līgumi un vienošanās. Pirmā vienošanās **Par sadarbību robežu jautājumos** noslēgta Rīgā 1992.gada 18.augustā vēl pat pirms Latvijas - Baltkrievijas Robežlīguma un bija spēkā līdz 1995.gada 19.maijam. Savukārt 1993.gadā noslēgta vienošanās ar identisku nosaukumu,⁶⁸⁶ kura bija spēkā līdz pat Līguma par Latvijas Republikas un Baltkrievijas Republikas valsts robežas režīmu spēkā stāšanās brīdim.⁶⁸⁷ Pamatojoties uz vienošanās „Par sadarbību robežu jautājumos” 4.pantu ar vienošanos **Par pilnvaroto robežas pārstāvju darbību**⁶⁸⁸ izveidots abu valstu robežpilnvaroto institūts.⁶⁸⁹ Jautājumi, kuri nav noregulējami abu kaimiņvalstu robežpilnvaroto⁶⁹⁰ darbības ietvaros, tiek izšķirti diplomātiskā ceļā.

Robežpilnvaroto galvenie uzdevumi kā Latvijas, tā arī Baltkrievijas pusē ir: veikt pasākumus, lai nodrošinātu valsts robežas režīma ievērošanu, starptautisko līgumu un vienošanos izpildi; novērst un noregulēt robežincidentus;⁶⁹¹ veicināt lietišķu un draudzīgu attiecību veidošanu un attīstību ar kaimiņvalstu robežapsardzības resoriem; radušos robežas jautājumus risināt sadarbības un savstarpējas palīdzības garā.⁶⁹² Analizējot robežincidentus, par kuriem tika veikta vienpusējā vai divpusējā izmeklēšana, jākonstatē, ka izplātītākie robežincidenti ir personu, transportlīdzekļu un kravu nelikumīga valsts robežas šķērsošana, kurus var iedalīt divās galvenajās grupās: nelikumīga valsts robežas šķērsošana aiz neuzmanības; tīša nelikumīga valsts robežas šķērsošana,⁶⁹³ visbiežāk preču⁶⁹⁴ nelikumīga pārvietošana pāri valsts robežai. Valsts robežas likumā (2009) robežincidenta jēdziena definējums nav iekļauts, kaut arī tiek lietots attiecībā uz ĀM

⁶⁸⁵ Kļaviņa G. Ģeotelpiskā informācija laikā un telpā. Pieejams:

http://map.lgia.gov.lv/index.php?lang=0&cPath=4_44&txt_id=108 [aplūkots 2012.g. 26.martā].

⁶⁸⁶ Latvijas Republikas valdības un Baltkrievijas Republikas valdības vienošanās par sadarbību robežu jautājumos; Latvijas puse: Andrējevs G. (ĀM). Baltkrievijas puse: Krancanka P. (ĀM). Apstiprināta MK 3.07.1996. Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/lv/Arpolitika/bilateral/?mode=out&state=ALL&branch=3&print=on> [skatīts 2012.g. 28.martā].

⁶⁸⁷ 4.jautājums no Latvijas un Baltkrievijas robežapsardzības iestāžu vadītāju tikšanās Latvijā 2011.g. 13.–14.okt. Daugavpils, (nepublicēts).

⁶⁸⁸ Latvijas Republikas valdības un Baltkrievijas Republikas valdības vienošanās par pilnvaroto robežas pārstāvju darbību. (parakstīta 1995.g. 7.sep. Minskā); MK 1995.g. 19.jūl., rīkojums nr.395. LV, 1995. 26.jūl., nr.110.

⁶⁸⁹ Valsts robežas likums (2009), 7.pants.

⁶⁹⁰ „Ārlietu ministrija regulē robežincidentus, kurus nav noregulējuši Latvijas Republikas pilnvarotie robežas pārstāvji”. Turpat, 31.panta trešais punkts.

⁶⁹¹ Negadījums, kas radies uz valsts robežas vai tās tiešā tuvumā vienas no kaimiņvalstu iedzīvotāju vai iestāžu nelikumīgas darbības rezultātā pārkāpjot starptautisko līgumu un vienošanos prasības valsts robežas režīma jomā (autora tulk.). Залесский А.Р., Соболевский В.Г. Унифицированный словарь терминов, применяемых в пограничных войсках. Минск: Харвест, 2003, с.104.

⁶⁹² LR VRS Dienesta nolikums: I daļa Dienesta organizācija. Sast. A.Pogrebņaks. Rīga: LPA, 1999, 199.lpp.

⁶⁹³ Nelikumīgā valsts robežas šķērsošanā uz „zaļās” robežas ar Baltkrieviju 2011.g. bija 28 pārkāpumi (atklāti 35%), 2012.g. – 60 (salīdz. ar 2011.g. palielinājies par 114%). Rīga: VRS atskaites par 2010.-2012.gg. (nepublicēts).

⁶⁹⁴ Uz Baltkrievijas Valsts robežas izņemtas kontrabandas cigaretes 2010.g. 374000 gab.; 2011.g. – 1660430 gab.; 2012.g. – 3390020 gab. Turpat.

kompetenci⁶⁹⁵ gadījumos, ja šos robežincidentus neatrisina robežpilnvarotie. Savukārt robežpilnvaroto kompetences saturā Valsts robežas likuma (2009) 7.pantā „Latvijas Republikas pilnvarotie robežas pārstāvji” robežincidentu risināšana nav paredzēta, kaut gan būtu uzskatāma par galveno robežpilnvaroto institūta funkciju.

Pamatojoties uz Eiropas pamatkonvenciju par teritoriālo kopieni vai pārvaldes institūciju pārrobežu sadarbību,⁶⁹⁶ būtiska vienošanās starp kaimiņvalstīm turpmākās sadarbības uzlabošanai ir **Vienošānās par pārrobežu sadarbības pamatprincipiem**, kas noteica „**pārrobežu sadarbības**” jēdzienu un noteica 13 sadarbības jomas, no kurām liela daļa attiecas uz abu valstu robežapsardzības institūciju kompetenci.⁶⁹⁷

Viens no nozīmīgākajiem Latvijas kā ES dalībvalsts un trešās valsts sadarbības līgumiem uz Latvijas un Baltkrievijas piemēra ir **Līgums par sadarbību cīņā pret organizēto noziedzību, narkotisko vielu, psihotropo vielu un prekursoru nelegālu apriti, terorismu un citiem noziedzīgiem nodarījumiem**, kura ietvaros nelegālās imigrācijas apkarošanas jomā līguma dalībvalstis apmainās savā starpā ar informāciju: par nelikumīgas valsts robežas šķērsošanas faktiem vai mēģinājumiem to darīt; par dokumentiem, kas ļauj šķērsot valsts robežu, viltošanas faktiem; par atklātajiem nelegālās migrācijas ceļiem; par personām, kas organizē nelegālo migrāciju.⁶⁹⁸

Latvijas valdība un Baltkrievijas valdība, ievērojot nepieciešamību organizēt personu, transportlīdzekļu, kravu un mantu robežšķērsošanu, 1993.gadā bija noslēgušas vienošanos **Par robežas caurlaides punktiem**, ar kuru valstu valdības vienojās par robežas caurlaides punktu izveidošanu uz Latvijas - Baltkrievijas valsts robežas.⁶⁹⁹ Jākonstatē, ka arī šī vienošanās nebija visai veiksmīga juridisko formulējumu⁷⁰⁰ un robežšķērsošanas regulējuma ziņā, jo kaimiņvalstis vienojās par robežas caurlaides punktiem, nenosakot konkrētu to statusu, - kuri būs robežkontroles punkti (RKP)⁷⁰¹ un kuri būs robežpārejas punkti (RPP).⁷⁰² 2007.gadā iepriekšminētā vienošanās tika grozīta, mainot kontrolpunkta (RKP) „Piedruja - Druja” statusu uz robežpārejas punktu (RPP), kā

⁶⁹⁵ Valsts robežas likums (2009), 31.panta trešais punkts.

⁶⁹⁶ Eiropas pamatkonvencija par teritoriālo kopieni vai pārvaldes institūciju pārrobežu sadarbību: 21.05.1980. starptautisks dokuments. LR spēkā no 02.03.1999. LV, 1998. 22.okt., nr.305/307.

⁶⁹⁷ Vienošānās starp Latvijas Republikas valdību un Baltkrievijas Republikas valdību par pārrobežu sadarbības pamatprincipiem. LV, 1998. 28.jūlijs, nr.219, 1.,4.pants.

⁶⁹⁸ Latvijas Republikas valdības un Baltkrievijas Republikas valdības līgums par sadarbību cīņā pret organizēto noziedzību, narkotisko vielu, psihotropo vielu un prekursoru nelegālu apriti, terorismu un citiem noziedzīgiem nodarījumiem: 17.05.2007.starptautisks dokuments. 2007.g. 17.maijs. LV, 2007. 6.dec., nr.196, 1., 2., 7.pants.

⁶⁹⁹ Latvijas Republikas valdības un Baltkrievijas Republikas valdības vienošanās par robežas caurlaides punktiem: 18.08.1993. starptautisks dokuments. LR spēkā no 18.08.1993. LV, 1999. 14.jūl., nr.229/230.

⁷⁰⁰ Autora komentārs: ES normatīvajos aktos lieto terminu „robežas šķērsošanas vieta”, bet Latvijas normatīvajos aktos līdz pat 2009.g. tika lietots termins robežkontroles punkts (RKP), kuru vēl tagad oficiāli lieto kā robežšķērsošanas vietas VRS struktūrvienības nosaukumu.

⁷⁰¹ Darbojas cauru diennakti un paredzēti arī muitojamo preču robežšķērsošanai.

⁷⁰² Darbojas noteiktu darba laiku un paredzēti robežšķērsošanai bez muitojamām precēm ar transportlīdzekļiem, kuru masa nepārsniedz 3500 kg.

arī atverot papildus šādus RPP: Vorzova – Ļipovka; Kaplava – Pļusi; Meikšāni – Gavriļino,⁷⁰³ kuri Latvijas normatīvajā regulējumā tiek dēvēti arī par robežšķērsošanas vietām vietējai pierobežas satiksmei,⁷⁰⁴ bet praksē vēl joprojām tiek saukti par robežpārejas punktiem (RPP) un atšķiras no RKP ar robežšķērsošanas intensitāti un ar to, ka šajās robežšķērsošanas vietās muitas funkcijas Latvijas pusē pilda VRS.⁷⁰⁵

Ar vienošanos par Latvijas un Baltkrievijas pierobežas teritoriju iedzīvotāju savstarpējo braucienu vienkāršošanu⁷⁰⁶ tika turpināta kaimiņvalstu sadarbības attīstība personu robežšķērsošanas jomā, kas bija aizsākta ar 1994.gada Nolīgumu par vienkāršotu robežas šķērsošanas kārtību pierobežas iedzīvotājiem⁷⁰⁷ un 2008.gada Vienošanās par pilsoņu savstarpējiem braucieniem.⁷⁰⁸ Robežšķērsošanas tiesiskajā sakārtošanā būtiska ir vienošanās **Par vienkāršotu vīzu izsniegšanas kārtību pierobežas iedzīvotājiem.**⁷⁰⁹ Vienošanās paredz uzturēšanos otrās valsts pierobežas teritorijā sakarā ar piedalīšanos kultūras, sporta un citos pasākumos, nekustamā īpašuma valdījumu pierobežas teritorijā, radnieku apmeklējumu, radnieku smagu slimību vai nāvi, radnieku apbedījuma vietu apmeklēšanu, medicīniskās vai cita veida palīdzības sniegšanu, rituālu un vietējo tradīciju piekopšanu, kā arī citos gadījumos, kad pierobežas iedzīvotājiem nepieciešams atrasties otrās valsts pierobežas teritorijā. Minētā vienošanās un citas vienošanās personu robežšķērsošanas jomā sekmē tiesiski regulētu un kontrolētu migrācijas procesu, kur svarīga ir sakaru virsnieku iesaistīšana darbam Latvijas vēstniecībās,⁷¹⁰ paātrinot cilvēku pārvietošanās procesu, jo vīzas tiek izsniegtas vienkāršotā kārtībā; sekmē vispārējo drošību un preventīvu aizsardzību pret nelegālo migrāciju.

Ņemot vērā to, ka sadarbībai katastrofu, dabas stihiju, citu ārkārtēju situāciju novēršanā un to seku likvidēšanā ir svarīga nozīme kaimiņvalstu iedzīvotāju labklājības un drošības līmeņa paaugstināšanā, 2003.gadā bija noslēgta **Vienošanās par sadarbību katastrofu, dabas stihiju,**

⁷⁰³ Latvijas Republikas valdības un Baltkrievijas Republikas valdības protokols par grozījumiem 1993.gada 18.augusta Latvijas Republikas valdības un Baltkrievijas Republikas valdības vienošanās par robežas caurlaides punktiem: 19.01.2007. starptautisks dokuments. LV, 2007. 7.jūn., nr.91, 1.2.punkts.

⁷⁰⁴ Noteikumi par robežšķērsošanas vietām nr.704, 7.2.1. - 7.2.4.punkts.

⁷⁰⁵ Latvijas Republikas valdības un Baltkrievijas Republikas valdības protokols par grozījumiem 1993.gada 18.augusta Latvijas Republikas valdības un Baltkrievijas Republikas valdības vienošanās par robežas caurlaides punktiem: 19.01.2007. starptautisks dokuments. LV, 2007. 7.jūn., nr.91, 1.2.punkts.

⁷⁰⁶ Latvijas Republikas valdības un Baltkrievijas Republikas valdības Vienošanās par Latvijas Republikas un Baltkrievijas Republikas pierobežas teritoriju iedzīvotāju savstarpējo braucienu vienkāršošanu: 23.08.2010. starptautisks dokuments. LR spēkā no 11.11.2010. LV, 2010. 10.nov., nr.178.

⁷⁰⁷ Latvijas Republikas un kaimiņvalstu līgumi un vienošanās par robežapsardzību. Sast. A.Pogrebņaks. Rīga: LPA, 2000, 93.-99.lpp.

⁷⁰⁸ Latvijas Republikas valdības un Baltkrievijas Republikas valdības vienošanās par pilsoņu savstarpējiem braucieniem: 31.01.2008. starptautisks dokuments. LV, 2008. 13.marts, nr.41, [stājās spēkā 01.08.2008.].

⁷⁰⁹ Latvijas Republikas valdības un Baltkrievijas Republikas valdības vienošanās par vienkāršotu vīzu izsniegšanas kārtību pierobežas iedzīvotājiem: 27.11.2002. starptautisks dokuments. LV, 2003. 24.jan., nr.13, [stājās spēkā 06.01.2003.].

⁷¹⁰ VRS imigrācijas sakaru virsnieks G.Kirilovičs pārstāvēja visu triju Baltijas valstu intereses Baltkrievijā no 2009.g. 24.feb. līdz 2013.g. janvārim un tā darbība tika nodrošināta EK Solidaritātes migrācijas plūsmu pārvaldības programmas (2007. g. – 2013. g.) Ārējo robežu fonda projekta „Latvijas Republikas, Lietuvas Republikas un Igaunijas Republikas imigrācijas sakaru virsnieka punkta izveidošana Baltkrievijas Republikā” īstenošanas ietvaros.

citu ārkārtēju situāciju novēršanā, kā arī to seku likvidēšanā,⁷¹¹ kas noteica sadarbības kārtību un institūciju kompetenci šajā jomā.

Prakse liecina, ka starptautiskā sadarbība Latvijas robežapsardzības nodaļas un Baltkrievijas „zastavas” (nodaļa; robežapsardzības punkts;) priekšnieku līmenī līdz šim nav attīstīta.⁷¹² Labāka sadarbība pārsvarā ir tieši augstākā līmeņa institūciju vadītāju vidū, taču ciešāka sadarbība nepieciešama visos līmeņos, sākot no institūciju vadītājiem un beidzot ar robežapsardzības nodaļas un robežkontroles punktu priekšniekiem, un šī sadarbība tiesiski jāreglamentē sadarbības plānos, jānosaka attiecīgo amatpersonu pilnvaras un kompetence. Nepieciešams attīstīt reaģēšanas spējas, samazināt laiku, kas nepieciešams nokļūšanai pie jebkuras nelikumīgas robežas šķērsošanas vietas, lai jebkurā likumpārkāpuma gadījumā ātri un efektīvi organizētu savstarpēju rīcību. Jau tagad Latvija un Baltkrievija⁷¹³ ir tranzīta valstis nelegālai migrācijai, un migrācijas spiediens nemazinās līdz ar personu (2012.gadā salīdzinājumā ar 2011.gadu palielinājās par 8%); un transportlīdzekļu (par 4%) plūsmas palielināšanos.

Secinājumi

1. Baltkrievija nav uzskatāma par Krievijas Federācijas un PSRS tiesību pēcteci attiecībā uz Latvijas – Krievijas 1920.gada Miera līguma 3.panta daļu. Netika apstrīdēts Latvijas – Baltkrievijas Robežlīgums, līdz ar to tā turpmākā analīze valsts teritorijas kontekstā nav nepieciešama.

2. Valsts robeža starp Latviju un Krievijas PSR tika atzīta pēc 1923.gada demarkācijas rezultātiem valsts robežas iecirknī (līdz mūsdienām nav mainījies) no tagadējā Baltkrievijas, Latvijas un Krievijas valsts robežas krustpunkta (Draudzības kurgāns) līdz Robežupes ietekas Daugavā (Zapadnaja Dvina) un no tās tālāk līdz Baltkrievijas, Latvijas un Lietuvas valsts robežas krustpunktam, kas savukārt iekļauj bijušās Polijas robežas daļu līdz 1940.gada 17.jūnijam no Šafranovas ciema Baltkrievijas pusē.

3. Valsts robežas statusa vienpusējam grozījumam nav pamata starptautiskajās tiesībās. Valstu robežas, kas izveidotas, pārkāpjot starptautiskās tiesības, netiek aizsargātas ar robežu negrozāmības principu, kā tas izriet no 1974.gada Vīnes konvencijas par valstu pārmantošanu attiecībā uz starptautiskajiem līgumiem 11.panta jēgas.

⁷¹¹ Latvijas Republikas valdības un Baltkrievijas Republikas valdības vienošanās par sadarbību katastrofu, dabas stihiju, citu ārkārtēju situāciju novēršanā, kā arī to seku likvidēšanā: 08.07.2003. starptautisks dokuments. LR spēkā no 03.12.2003. LV, 2003. 2.dec., nr.169.

⁷¹² Valsts robežsardzes darbības stratēģija 2009.-2011.gadam. Pielikums IeM 2008.g. 10.aprīļa rīkojumam nr.995.

⁷¹³ Тикунув А.Н. Основные итоги охраны государственной границы в пунктах пропуска на Беларусско - Латвийском участке границы в 2011г. No: Latvijas un Baltkrievijas robežapsardzības iestāžu vadītāju tikšanās Latvijā 2011.g. Rīga, Daugavpils, (nepublicēts).

4. Nosakāmi vismaz divi valsts robežas drošības principi: valsts robežas neaizskaramība un valsts robežas negrozāmība. Valsts robežas likumā (2009) un citā nacionālajā normatīvajā regulējumā neviens no principiem nav definēts saturiski, kaut gan termins „valsts robežas neaizskaramība” likumā tiek lietots. Savukārt valsts robežas negrozāmības princips, kas strukturāli izriet no suverenitātes jēdziena, pēc savas kompleksās lomas nosaka gan valsts teritorijas integritāti, gan suverenitāti to savstarpējā tiesiskajā saiknē. Valsts robežas negrozāmības princips iekļauj trīs būtiskus elementus: valsts robežas atzīšanu uz starptautisko tiesību pamata; atteikšanos no jebkādas pretendēšanas uz citām teritorijām kā tagadnē, tā arī nākotnē; atteikšanos no jebkādiem citu valstu valsts robežas apdraudējumiem, pielietojot spēku un citus draudus.

5. Valsts drošības sistēmā valsts robežas drošībai ir būtiska loma, veidojot ap valsti miera un labu kaimiņattiecību telpu. Valsts robežas drošības principi būtu attiecināmi uz jebkuru valsts pārvaldes iestādi, uz jebkuru juridisku vai fizisku personu un būtu iekļaujami Valsts robežas likuma (2009) 8.pantā „Valsts robežas drošība”.

6. Latvijas un Baltkrievijas tiesībsargājošo institūciju sadarbība robežkontroles jomā kopumā ir attīstīta. Tā aptver gan konceptuālo un vispārējo sadarbību, gan sadarbību konkrētos virzienos, jomās un formās. Labāka sadarbība pārsvarā ir augstākā līmeņa institūciju vadītāju vidū, taču ciešāka sadarbība nepieciešama visos līmeņos, it īpaši robežapsardzības nodaļu un robežkontroles punktu priekšnieku līmenī, konkrēti to reglamentējot un paplašinot minēto struktūrvienību amatpersonu pilnvaras un kompetenci.

7. Latvijas iestāšanās ES un pievienošanās Šengenas telpai dod papildus iespējas attīstīt un pilnveidot Latvijas un Baltkrievijas robežkontroles institūciju sadarbību. Divpusēja līguma par valsts robežas režīmu noslēgšana dos papildus ieguvumu gan sadarbībā, gan divpusējā normatīvā regulējuma sakārtošanā un konsolidēšanā, gan Baltkrievijas tuvināšanā ES tiesībām un personu brīvas pārvietošanās demokrātiskajām tradīcijām.

4.3. Latvijas Republikas sauszemes ārējo robežu pierobežas režīmu tiesiskais regulējums

Valsts robežas drošība nav iespējama bez attiecīga robežas un pierobežas teritoriju režīmu ieviešanas, kas attiecībā uz robežas joslu dažreiz tiek atrunāts gan starpvalstu līgumos, gan arī nacionālajā normatīvajā regulējumā. Līgumi, kas pamatā attiecas uz personu un mantu robežšķērsošanas kārtību - vienu no galvenajām valsts robežas režīma daļām, bija noslēgti arī starp Latviju un Krieviju,⁷¹⁴ Latviju un Baltkrieviju.⁷¹⁵ Valsts robežas režīma normatīvajam regulējumam ir duāls raksturs. Kaut arī valsts robežas starptautiskais regulējums jāuzskata par primāru, tas neizslēdz nacionālo normatīvo regulējumu valsts robežas režīma jomā, kam vajadzētu atbilst starptautiskajam normatīvajam regulējumam vai vismaz nav jābūt ar to pretrunā, un šāds nacionālais normatīvais regulējums par valsts robežas režīmu parasti tiek iekļauts likumos par valsts robežu, kā tas ir gan Latvijā visās valsts robežas likuma redakcijās, gan arī ārējo robežu kaimiņvalstīs Krievijā⁷¹⁶ un Baltkrievijā.⁷¹⁷

Starptautiskajā praksē ir pieņemts, ka gar valsts robežas līniju var tikt noteikta līdz pat vairāku desmitu km (12-30 km) plata **pierobeža (pierobežas zona)**,⁷¹⁸ retāk ir gadījumi, kad pierobežā ietilpst arī **pierobežas josla** līdz 5 km ar attiecīgiem režīma noteikumiem, kas ir stingrāki nekā pierobežā. Līdzīgs pierobežas iedalījums bija Latvijā līdz tās inkorporācijai PSRS sastāvā: „robežu aizmugure bija sadalīta robežu joslās: 2 km platā pierobežas joslā un 15 km platā pierobežā. 2 km platajā pierobežas joslā robežsargiem bija policijas tiesības. Bija arī 12 jū plata jūras muitas robeža. Pierobežas joslā bija reģistrēti visi pastāvīgie iedzīvotāji, bet jaunienācējiem vai iebraucējiem bija jāreģistrējas tuvākajā robežu sardzē 24 st. laikā. Iekšlietu ministrs varēja neuzticamus iedzīvotājus uz zināmu laiku vai pavisam izraidīt no pierobežas joslas”.⁷¹⁹

Dažkārt valstis, piemēram, Krievija un Ukraina,⁷²⁰ atsevišķi neizdala pierobežu un pierobežas joslu, bet nosaka tikai pierobežas joslu, kas parasti atkarībā no tiesiskās kārtības

⁷¹⁴ Latvijas Republikas Valdības un Krievijas Federācijas Valdības Vienošanās par pilsoņu savstarpējiem braucieniem: 14.12.1994. starptautisks dokuments. LV, 1994. 22.dec., nr.149, [stājas spēkā 18.01.1995.].

⁷¹⁵ Latvijas Republikas valdības un Baltkrievijas Republikas valdības vienošanās par vienkāršotu vīzu izsniegšanas kārtību pierobežas iedzīvotājiem. LV, 2003. 24.jan., nr.13.

⁷¹⁶ О государственной границе: Федеральный закон Российской Федерации N 309-ФЗ 30.12.2008. Pieejams: <http://femida.info/11/fzogrrf003.htm> [skatīts 2012.g. 21.martā], st.7.

⁷¹⁷ О Государственной границе Республики Беларусь: Закон Республики Беларусь от 21 июля 2008 г. № 419-З (Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь, 2008 г., № 184, 2/1516). Pieejams: <http://systema-by.com/docs/bitba/dk-mv> [skatīts 2013.g. 19.martā], 5.глава.

⁷¹⁸ Gaveika A. Latvijas Republikas valsts robežas un pierobežas režīmu tiesiskais regulējums. No: Rakstu krājums "Juridiskās zinātnes aktuālās problēmas". Rīga: LU, Zvaigzne ABC, 2012, 424.lpp.

⁷¹⁹ Anderson E. Armed Forces of Latvia and historical Back ground. Toronto: Printed by amber Printers and Publisher LTD, 1983, p.13.

⁷²⁰ О государственной границе Украины: Закон Украины от 4 ноября 1991 года №1777-XII. Pieejams: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=9270 [skatīts 2012.g. 20.martā], ст.22.,23.

apstākļiem ir līdz 5 km no valsts robežas valsts dziļumā (Ukrainā – pierobeža pašvaldību teritorijās gar valsts robežu līdzīgi kā Latvijā).

Taču robežas joslu gar valsts robežu ar attiecīgiem režīma noteikumiem nosaka daudzas valstis un parasti tā ir 3-12 m un saskaras tieši ar valsts robežas līniju. Šengenas *acquis* konkrēti nenosaka valsts robežas un pierobežas teritoriju režīmu. Šengenas katalogā ir noteikts, ka galvenais vispārējās robežu drošības stratēģijas elements robežu pārvaldē ir pareizi funkcionējoša robežu kontrole un apsardzība, kas balstās uz riska analīzi.⁷²¹ Savukārt **Šengenas konvencija** par svarīgākajiem robežas pārvaldes elementiem nosaka: 1) sistemātisku visu personu, kuras šķērso ārējās robežas, kontroli; 2) efektīvu robežas uzraudzību (apsardzību) starp robežšķērsošanas vietām.⁷²² Katras ES dalībvalsts kompetencē ir konkrēto apstākļu vai nosacījumu noteikšana pierobežā robežas režīma veidā (slēdzot arī attiecīgus līgumus ar kaimiņvalstīm), un pierobežas teritoriju režīmu noteikšana ar nacionālo normatīvo regulējumu, lai tiktu realizētas valstu savstarpējās līgumsaistības un nodrošināta valsts robežas kontrole un valsts drošība kopumā, jo pierobežas apgabalos sadarbību var regulēt vienošanās starp kaimiņvalstu iestādēm un Šengenas konvencijas 39.panta noteikumi par policijas sadarbību neietekmē jau noslēgtus divpusējus nolīgumus starp Šengenas konvencijas dalībvalstīm un to kaimiņvalstīm, kurām ir kopīgas robežas. Šajā gadījumā Šengenas zonas valstis informē viena otru par šādiem nolīgumiem. Šajā pantā pieļāvuma formā ir paredzēta pierobežas reģiona (*border region*),⁷²³ bet citos avotos pierobežas apvidus (*border area*)⁷²⁴ noteikšanas iespējamība, kaut gan šo teritoriju režīms sistematizēti netiek regulēts.

Latvijā attiecībā uz valsts robežu un pierobežas teritorijām ir noteikti šādi režīmi: valsts **robežas režīms** (analizēts 3.nodaļā); valsts **robežas joslas režīms**; **pierobežas joslas režīms**; **pierobežas režīms**; **robežšķērsošanas vietas režīms**.

Lai iezīmētu valsts sauszemes robežu dabā visā tās garumā, kā arī radītu robežapsardzības sistēmas pastāvēšanai nepieciešamos apstākļus pie ārējās robežas, MK nosaka noteikta platuma **valsts robežas joslu**, kuras platums nedrīkst būt šaurāks par Latvijas noslēgtajos starptautiskajos līgumos noteikto valsts robežas joslas platumu:⁷²⁵ ar Baltkrieviju – 12 m; ar Krieviju – 12 m; ar

⁷²¹ Šengenas katalogs, 1.nod. 2.3.punkts.

⁷²² Šengenas konvencija, 6.pants.

⁷²³ „In border regions, cooperation may..”. The Schengen Agreement of 14 June 1985. OV L 239 , 22/09/2000. Available: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:42000A0922%2802%29:en:HTML> [skatīts 2012.g. 12.jan.], Art.39.

⁷²⁴ “In border areas, cooperation may..”. Convention implementing the Schengen Agreement of 14 June 1985 between the Governments of the States of the Benelux Economic Union, the Federal Republic of Germany and the French Republic on the gradual abolition of checks at their common borders. Šengenas konvencija (ang. val.). Available: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:42000A0922%2802%29:en:HTML> [skatīts 2012.g. 12.apr.], Art.39.

⁷²⁵ Valsts robežas likums (2009), 13.panta pirmā daļa.

Igauniju – 6 m; ar Lietuvu – 5 m.⁷²⁶ **Valsts robežas joslas režīms** nosaka, ka personu uzturēšanās valsts robežas joslā ir aizliegta, izņemot gadījumus, kad tā saistīta ar: 1) robežuzraudzību; 2) valsts sauszemes robežas, tās nostiprinājuma būvju un elementu, valsts robežas joslas uzturēšanas un atjaunošanas darbiem, kas ir saskaņoti ar VRS; 3) valsts robežu šķērsojošo komunikāciju (piemēram, cauruļvadu, sakaru līniju, elektrolīniju), autoceļu un dzelzceļu uzturēšanas darbiem, kas ir saskaņoti ar VRS; 4) ģeodēzijas un kartogrāfijas darbiem, kas ir saskaņoti ar VRS; 5) katastrofu seku likvidācijas darbiem, par ko tiek informēta VRS.⁷²⁷

Valstij ir ekskluzīvas īpašuma tiesības uz zemi valsts robežas joslā. Privātpersonu īpašumā esošā zeme valsts robežas joslā, kā norādīts Valsts robežas likumā (2009), ir atsavināma uz vienošanās pamata, bet, ja tādas nav, — atbilstoši likumam “Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām”.⁷²⁸ Kaut arī no 2011.gada 1.janvāra spēkā ir Sabiedrības vajadzībām nepieciešamā nekustamā īpašuma atsavināšanas likums,⁷²⁹ bet likums „Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām”⁷³⁰ ir zaudējis spēku, Valsts robežas likumā (2009) vēl joprojām nav veikti grozījumi, neskatoties uz to, ka 2012.gadā šajā likumā bija veikti grozījumi trīs reizes.⁷³¹ Viens no likuma „Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām” pārstrādes iemesliem bija tas, ka nekustamā īpašuma atsavināšana sabiedrības vajadzībām notika saskaņā ar atjaunoto 1923.gada likumu „Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām”,⁷³² kurš juridiski bija novecojis, nedeļa valsts vajadzību paplašinātu skaidrojumu,⁷³³ par ko liecina vairākas visai komplicētas tiesvedības,⁷³⁴ tajā skaitā arī par zemes atsavināšanu, piemēram, Terehovas RKP vajadzībām.⁷³⁵

Taču likumdevējs nav paredzējis nekādus robežas joslas režīma noteikumus attiecībā uz ES iekšējām robežām, attiecinot robežas joslas un tās režīma nepieciešamību tikai uz ārējām

⁷²⁶ Noteikumi par Latvijas Republikas valsts robežas joslu, pierobežas joslu un pierobežu, kā arī pierobežas, pierobežas joslas un valsts robežas joslas norādījuma zīmju un informatīvo norāžu paraugiem un to uzstādīšanas kārtību; MK 2012.g. 14.aug. noteikumi nr.550. LV, 16.aug., nr.129, 2.punkts.

⁷²⁷ Valsts robežas likums (2009), 14.pants.

⁷²⁸ Turpat, 13.panta ceturtnā daļa.

⁷²⁹ Sabiedrības vajadzībām nepieciešamā nekustamā īpašuma atsavināšanas likums: LR likums. LV, 2010. 3.nov., nr.174.

⁷³⁰ Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām: LR likums. Ziņotājs, 1992. 15.okt., nr.39 [zaud. spēku 01.01.2011.].

⁷³¹ Valsts robežas likums (2009), ar grozījumiem līdz 2013.gada 22.martam.

⁷³² Laganovskis G. Īpašuma atsavināšanu regulēs jauns likums: skaidrojums. Pieejams: <http://www.lvportals.lv/?menu=doc&id=220541> [aplūkots 2012.g. 13.apr.].

⁷³³ Satversmes tiesas 2009.g. 21.okt. spriedums lietā Nr.2009-01-01 „Par likuma „Par nekustamo īpašumu atsavināšanu Terehovas robežkontroles punkta vajadzībām” 1.panta 1.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105.pantam”. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=66329&from=off> [skatīts 2011.g. 5.martā].

⁷³⁴ LR Satversmes tiesas 2005.g. 6.dec. spriedums "Par Ministru kabineta 2005.gada 11.janvāra noteikumu Nr.17 "Grozījumi likumā "Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām"" un 2005.gada 9.jūnija likuma "Grozījumi likumā "Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām"" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105.pantam". LV, 2005. 20.dec., nr.203.

⁷³⁵ Par zemes atsavināšanu Terehovas robežkontroles punkta vajadzībām: LR likums. LV, 2002. 18.jūn., nr.91.

robežām,⁷³⁶ kas būtiski apgrūtina robežas un robežas joslas uzturēšanu un neveicina iekšējo robežu drošību (neaizskaramību) un ir novedis pie robežzīmju regulāras demolēšanas un bojāšanas ne tikai uz iekšējām robežām, bet dažkārt arī uz ārējām robežām,⁷³⁷ kas negatīvi ietekmē valsts tēlu. LAPK 194.² pants paredz atbildību par Valsts robežstaba vai robežstaba numura plāksnīšu bojāšanu, iznīcināšanu vai noņemšanu. Ņemot vērā to, ka robežzīmes var būt ne tikai robežstabi, šī norma būtu precizējama, nosakot atbildību nevis par robežstaba, bet gan valsts robežas robežzīmes, tāpat kā citu valsts simbolu, bojāšanu vai zaimošanu, kur ar zaimošanu būtu jāsaprot ne tikai saplēšana, salaušana, iznīcināšana, kā to nosaka Krimināllikums,⁷³⁸ bet arī valsts simbolu apgānīšana, atstājot uz tiem nepieklājīgus uzrakstus un zīmējumus vai savādākā veidā rupji aizskarot valsts tēlu un cieņu. Ņemot vērā to, ka robežzīmes parasti satur valsts simboliku⁷³⁹ (ģerboni un valsts karoga fragmentu), atbildība būtu nosakāma līdzvērtīgi atbildībai par valsts simbolu zaimošanu.

Saskaņā ar Valsts robežas likuma (2009) 13.pantu gar ūdenstilpnēm (ezeriem, dīķiem, u.tml.) un publiskajām upēm (to saraksts ir Civillikuma pielikumā)⁷⁴⁰ valsts robežas josla netiek noteikta. Gar pārējām ūdenstecēm (privātām u.c., kas nav minētas Civillikuma pielikumā) ir noteikta valsts robežas josla, kurā ietilpst arī ūdens platība no krasta vai krotas⁷⁴¹ līnijas līdz valsts robežai,⁷⁴² un tā vienlaicīgi ir arī iekšējie ūdeņi⁷⁴³ saskaņā ar Valsts robežas likuma (2009) 1.panta astotajā „a” apakšpunktā doto definīciju. Ārējās sauszemes robežas drošības interesēs būtu nepieciešams veikt grozījumus Valsts robežas likuma (2009) 13.panta otrajā daļā, nosakot, ja valsts robeža noteikta pa upes, strauta vai kanāla vidu, valsts robežas josla nosakāma no ūdensteces krotas vai krasta līnijas. Zemes un ūdens virsmas platība starp ūdensteces krotas vai krasta līniju un valsts robežu papildus iekļaujama valsts robežas joslā, kā, piemēram, Baltkrievijā.⁷⁴⁴ Nepieciešams veikt attiecīgus grozījumus Civillikuma pielikumā (publisko upju sarakstā), izslēdzot publiskās upes vai to posmus, pa kuriem iet valsts robežas līnija, no publisko upju saraksta, un tas attiektos uz Daugavu, Akticu, Asūnīcu, Sarjanku (Latvijas – Baltkrievijas robežas posmā), Ludzas upi, Pernovku, Zilupi (Latvijas – Krievijas robežas posmā).

⁷³⁶ Valsts robežas likums (2009), 13.pants.

⁷³⁷ VRS Ludzas pārvaldes 2012.gada 20.jūlija Lēmums par lietvedības uzsākšanu administratīvā pārkāpuma lietā Nr.304 – L0003 (Norauta plāksne ar LR valsts ģerboņa simboliku Draudzības Kurgānā), (nepublicēts).

⁷³⁸ Krimināllikums, 93.pants.

⁷³⁹ LAPK, 201.⁴⁴ pants.

⁷⁴⁰ Civillikums: LR likums. 28.01.1937. Pieejams: <http://www.likumi.lv/>. [skatīts 2012.g. 12.apr.], I Pielikums 1102.pantam „Publisko ezeru un upju saraksts”.

⁷⁴¹ „Krote (neliels, iegarens paaugstinājums, izcēlums), kriev. v. - ”*бровка*”. Skujiņa V. Latviešu terminoloģijas izstrādes principi. Interlingvālie jeb starpvalodiskie principi. Pieejams: <http://www.vvk.lv/index.php?sadala=222&id=714&PHPSESSID=> [aplūkots 2012.g. 14.nov.].

⁷⁴² Valsts robežas likums (2009), 13.panta otrā daļa.

⁷⁴³ Turpat, 1.panta 8.a. apakšpunkts.

⁷⁴⁴ Комментарий к Закону „О Государственной границе Республики Беларусь”, 2008, с.83.

Valsts robežas likums (1990) arī paredzēja valsts robežas joslas esamību un attiecināja uz to valsts robežas režīmu, neparedzot valsts robežas un valsts robežas joslas režīmu nošķirtību.⁷⁴⁵

Savukārt Valsts robežas likuma (1994) valsts robežas joslas definējums pēc jēgas bija līdzīgs Valsts robežas likuma (1990) definējumam, taču tika papildināts ar būtisku, bet redakcijā nepārdomātu režīma nosacījumu par saimniecisko darbu aizliegšanu valsts robežas joslā.⁷⁴⁶ Kaut arī robežlīgums ar Lietuvu tika noslēgts 1995.gadā, tajā bija pieļauta terminoloģiska neprecizitāte, valsts robežas joslu nosaucot par pierobežas joslu.⁷⁴⁷ Savukārt robežlīgumā ar Igauniju valsts robežas josla nebija paredzēta, bet tika noteikta neitrālā josla uz katras valsts pusi 2 m,⁷⁴⁸ kuras nozīme nebija konkretizēta. Taču robežlīguma pielikums paredz, ka valsts robežas līniju dabā iezīmē arī ar grāvi, kura augšējais platums ir 2,3 m, bet mežainos apvidos gar valsts robežu no abām pusēm izcērtamas stigas 6 m platumā.⁷⁴⁹ Latvija no savas puses 1992.gada 12.augustā gar valsts robežu ar Igauniju vienpusēji noteica valsts robežas joslu 6 m platumā no robežlīnijas un zemes šajā joslā, ja tās nebija nodotas lietošanā fiziskām un juridiskām personām, tika ieskaitītas valsts rezerves zemēs.⁷⁵⁰

Valsts robežas likums (1994) noteica pierobežu un pierobežas joslu, atsevišķi nenošķirot ne pierobežas, ne pierobežas joslas režīma noteikumus, gar valsts sauszemes robežu nosakot pierobežu ne šaurāku par 15 km un pierobežas joslu, kas ir pierobežas sastāvdaļa - ne platāku par 2 km.⁷⁵¹ Šajā likumā noteiktās pierobežas joslas režīma noteikumi paredzēja, ka MK var izdot režīma papildu noteikumus: par bruņotu formējumu pārvietošanos un aktivitātēm pierobežas joslā jāinformē VRS; pierobežas joslā, RKP un RPP teritorijā VRS nav pakļauta Muitas, Zemessardzes, kā arī lidostu un jūras ostu apsardzes dienestu kontrolei; pierobežas joslā, RKP un RPP teritorijā Valsts policija savu darbību veic iekšlietu ministra noteiktajā kārtībā.⁷⁵² No uzskaitīto pierobežas joslas režīma noteikumu būtības bija skaidri redzams, ka tie bija vairāk tendēti uz valsts pārvaldes iestāžu kompetenču un pilnvaru norobežošanu, nekā uz patiesu un efektīvu režīma noteikumu sistēmas izveidi, kas sekmētu tiesiskās kārtības uzturēšanu pierobežas joslas teritorijā un valsts robežas drošību kopumā. Pēc autora viedokļa, šāds normatīvais regulējums izrietēja no likumdevēja mēģinājumiem veidot valsts pārvaldes sistēmu funkciju un pilnvaru sadales un norobežošanas ceļā,

⁷⁴⁵ Valsts robežas likums (1990), 7.pants.

⁷⁴⁶ „Valsts robežas joslā aizliegta jebkāda saimnieciskā darbība”. Valsts robežas likums (1994), 7. panta otrā daļa.

⁷⁴⁷ „Gar valsts robežu tiek noteikta 10 m plata pierobežas josla (5 m uz katru pusi no valsts robežas līnijas)”. Līgums par valsts robežas atjaunošanu starp Latvijas Republiku un Lietuvas Republiku: 29.06.1993. starptautisks dokuments. LV, 1995. 1.jūn., nr.84, 7.pants.

⁷⁴⁸ Līgums par valsts robežas atjaunošanu starp Latvijas Republiku un Igaunijas Republiku: 20.03.1992. starptautisks dokuments. LR spēkā no 13.09.1993. LR AP 1992.gada 9.jūnija lēmums par ratificēšanu. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=65315>[skatīts 2013.g 13.sept.], 12.pants.

⁷⁴⁹ Turpat, Pielikums (Demarkācijas Instrukcija).

⁷⁵⁰ Par valsts sauszemes joslas noteikšanu starp Latvijas Republiku un Igaunijas Republiku: LR MP 1992.g. 12.aug. lēmums nr.326. No: Pogrebnaks A. (sast.). Latvijas Republikas un kaimiņvalstu līgumi un vienošanās par robežapsardzību. Rīga: LPA, 2000, 137.lpp.

⁷⁵¹ Valsts robežas likums (1994), 18.pants.

⁷⁵² Turpat, 19.panta, otrā, ceturkā - sestā daļa.

jo valsts pārvaldes sistēma savu konceptuālo tiesisko pamatu guva tikai 2003.gadā līdz ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma stāšanās spēkā.⁷⁵³ Turklāt pierobežas joslas un pierobežas režīmi arī nebija savstarpēji nošķirti un bija iekļauti vienā pantā, paredzot, ka MK pierobežā un gaisa telpā virs tās var noteikt atbilstošu pierobežas un virs tās esošās gaisa telpas režīmu un ka pierobežā robežsargu kopīgie pasākumi ar citām IeM sistēmas un AM sistēmas struktūrvienībām notiek VRS vadībā.⁷⁵⁴

Savukārt Valsts robežas likumā (1990) pierobežas josla vispār nebija paredzēta, taču bija noteikts, ka valsts robežas drošības interesēs Latvijas valdība pierobežas pagastu teritorijā nosaka pierobežas zonu - ne šaurāku par 15 km gar valsts robežu un Baltijas jūras krasta līniju, paredzot, ka pierobežas režīms nosaka iebraukšanas, atrašanās un darbu veikšanas kārtību Latvijas pierobežas zonā, tās teritoriālajos un robežai pieguļošajos iekšējos ūdeņos.⁷⁵⁵ Faktiski 1990.gada likumā vēl nebija konkrētu pierobežas režīma noteikumu, jo arī divpusējie robežlīgumi ar kaimiņvalstīm bija vēl tikai tapšanas stadijā, bet tie robežlīgumi un citi starpvalstu līgumi, kas, neskatoties uz to, ka bija noslēgti līdz 1994.gadam, neparedzēja un arī pēc sava objekta nevarēja noteikt citas valsts pierobežas teritorijas režīmus. Taču būtiska un pašlaik attiecībā uz ārējām, it īpaši jūras robežām attiecināmā tiesiskā ideja bija tāda, ka 15 km pierobežas zona bija noteikta arī gar jūras krasta līniju, un tas pašreiz pieaugošās nelegālās imigrācijas riska apstākļos varētu būt ļoti aktuāli. Jāņem vērā arī tas, ka Latvijas valsts robežu tajā laikā apsargāja PSRS robežsargi, bet Latvijas robežapsardzība bija tapšanas stadijā. Faktiski bija tikai sācies izstāšanās process no PSRS, kurš juridiski tika noslēgts 1991.gada 21.augustā, bet robežapsardzības funkciju pārņemšana tika pabeigta 1992.gada sākumā.⁷⁵⁶

Konkrēts **pierobežas joslas** jēdziens Kodeksā nav paredzēts, taču, tāpat kā valsts robežas josla, tā arī pierobežas josla ir uzskatāma par robežuzraudzības funkciju pildīšanas un līdz ar to arī režīma teritoriju, kurā saskaņā ar Kodeksa preambulas 8.punktu jāparedz nosacījumi, kritēriji un sīki izstrādāti noteikumi, kas reglamentē robežuzraudzību, kuras galvenais mērķis ir nepieļaut neatļautu robežas šķērsošanu, apkarot pārrobežu noziedzību un veikt pasākumus pret personām, kas robežu šķērsojušas nelikumīgi.⁷⁵⁷ Pierobežas josla ir noteikta 26 administratīvajās teritorijās un teritoriālajās vienībās⁷⁵⁸ gar Latvijas sauszemes ārējo robežu ar vairākiem režīma noteikumiem: speciālo caurlaižu nepieciešamība, personām uzturoties pierobežas joslā; brīvības atņemšanas un

⁷⁵³ Valsts pārvaldes iekārtas likums: LR likums. LV, 2002. 6.jūn., nr.94, 2.pants.

⁷⁵⁴ Valsts robežas likums (1994), 19.panta pirmā un trešā daļa.

⁷⁵⁵ Valsts robežas likums (1990), 8.- 9. pants.

⁷⁵⁶ Par Latvijas Republikas valsts robežas pārņemšanu un apsardzības nodrošināšanu; MP 1992.g. 3.feb. lēmums nr.37. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=65457> [skatīts 2012.g. 1.apr.].

⁷⁵⁷ Kodekss, 12.panta pirmais punkts.

⁷⁵⁸ Noteikumi par Latvijas Republikas valsts robežas joslu, pierobežas joslu un pierobežu, kā arī pierobežas, pierobežas joslas un valsts robežas joslas norādījuma zīmju un informatīvo norāžu paraugiem un to uzstādīšanas kārtību; MK 2012.g. 14.aug. noteikumi nr.550. LV, 16.aug., nr.129, 3.punkts.

psihiatriskā profila ārstniecības iestāžu izvietojuma aizliegums; publisko pasākumu, medību, šaušanas, spridzināšanas vai pirotehnisko darbu, būvju, iežogojumu, uzbērumu, grāvju, sakaru torņu vai citādu objektu izveidošanas saskaņošana ar VRS; VRS tiesības slēgt lauku vai meža ceļus, stigas, pārejas vietas un tiltus, kas iet pāri ārējai robežai, vai izveidot uz tiem šķēršļus un uzstādīt informatīvās zīmes, darot to zināmu vietējai pašvaldībai un zemes īpašniekiem⁷⁵⁹ (sk. arī 14.pielikumu).

Jāsecina, ka pierobežas josla pie iekšējām robežām netiek noteikta un robežuzraudzība pie iekšējām robežām, pēc likumdevēja viedokļa, nav vajadzīga, kaut gan Robežsardzes likums paredz vairākus tieši robežuzraudzībai raksturīgus uzdevumus, kas nav attiecināti tikai un vienīgi uz ārējām robežām un kuru izpildei režīma noteikumi tomēr būtu nepieciešami: „apsargāt valsts robežu, robežzīmes un citas robežbūves, novērst jebkuru mēģinājumu nelikumīgi mainīt valsts robežas atrašanās vietu apvidū”, „novērst un atvairīt bruņotus iebrukumus Latvijas teritorijā, teritoriālajos un iekšējos ūdeņos, kā arī gaisa telpā, novērst bruņotas provokācijas uz valsts robežas, noziedzīgu apdraudējumu gadījumā sniegt palīdzību pierobežas iedzīvotājiem”, „novērot valsts robežai pieguļošās sauszemes teritorijas, ūdeņus un gaisa telpu” u.c.⁷⁶⁰ Arī Kodeksa normas attiecībā uz pierobežas teritorijām, it īpaši pie iekšējām robežām, ir neskaidras un savstarpēji pretrunīgas. Tā, 20.pantā noteikts, ka iekšējās robežas var šķērsot jebkurā vietā un personām – neatkarīgi no viņu valstspiederības – nepiemēro robežpārbaudes. Savukārt 21.pantā ir minēts, ka robežkontroles (tātad arī robežuzraudzības) atcelšana pie iekšējām robežām neietekmē policijas pilnvaras, ko īsteno kompetentas dalībvalstu iestādes (nav teikts, ka tās nevar būt robežkontroles institūcijas) saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem, ja vien pilnvaru īstenošana iedarbības ziņā nav līdzvērtīga robežpārbaudēm un tas attiecas arī uz pierobežas teritorijām.⁷⁶¹ Turklāt robežuzraudzības termina definējumā nav attiecinājuma ne uz ārējām, ne uz iekšējām robežām,⁷⁶² bet frāze „robežu uzraudzība starp robežšķērsošanas vietām un robežšķērsošanas vietu uzraudzība pēc noteiktā darbalaika beigām” padara šo definējumu vēl neskaidrāku, jo nav konkretizēts darbalaika ietvars, un nav noteikts, vai robežuzraudzība darba laikā vispār jāveic. Savukārt Šengenas konvencijā ir noteikts, ka personu kontroles atcelšana pie iekšējām robežām neietekmē pienākumu turēt, nēsāt un uzrādīt tiesību aktos paredzētās atļaujas un dokumentus.⁷⁶³ Līdz ar to šīs normas izpildes kontrolei nepieciešams attiecīgs tiesisks mehānisms, kas var tikt efektīvāk īstenots pierobežas teritorijās vai arī valsts iekšienē.

⁷⁵⁹ Valsts robežas likums (2009), 16.pants.

⁷⁶⁰ Robežsardzes likums, 13.pants.

⁷⁶¹ Kodekss, 20.-21.pants.

⁷⁶² „robežuzraudzība” ir robežu uzraudzība starp robežšķērsošanas vietām un robežšķērsošanas vietu uzraudzība pēc noteiktā darbalaika beigām, lai nepieļautu personu izvairīšanos no robežpārbaudēm”. Turpat, 2.pants.

⁷⁶³ Šengenas konvencija, 2.pants. Iekšējo robežu šķērsošana, 3.punkts.

Persona, uzturoties pierobežas joslā, glabā pie sevis un pēc VRS amatpersonas pieprasījuma uzrāda speciālo caurlaidi, kas ļauj uzturēties pierobežas joslā, izņemot gadījumus, kad šāda caurlaide nav nepieciešama.⁷⁶⁴ Speciālo caurlaižu institūts būtībā ir vērsts uz personu nelikumīgas valsts robežas šķērsošanas, kā arī mantu un preču nelikumīgas pārvietošanas pāri valsts robežai novēršanu. Caurlaides atteikuma gadījumā tiek pieņemts attiecīgs lēmums, kurā arī norāda pamatojumu, un šādi pamatojuma iemesli līdz 2012.gada Valsts robežas likuma (2009) grozījumiem bija tikai pastiprinātais robežkontroles režīms vai ārkārtējā situācija pierobežas joslā. Savukārt pēc grozījumiem caurlaižu atteikšanas un anulēšanas pamatojums tika papildināts ar būtisku preventīvu noteikumu, ka caurlaide tiek atteikta vai anulēta personai, kura bija vai ir atzīta par vainīgu tāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, kas saistīts ar cilvēku tirdzniecību, terorismu, spiegošanu, personu nelikumīgu pārvietošanu pāri valsts robežai, kontrabandu, nelikumīgām darbībām ar narkotiskajām vai psihotropajām vielām, ieročiem, sprāgstvielām, spridzināšanas ietaisēm vai radioaktīvajām vielām, kā arī ar nelikumīgu valsts robežas šķērsošanu,⁷⁶⁵ un līdz ar to personai zūd tiesiskais pamats atrasties pierobežas joslā. Šajā gadījumā saskatāma pārsteidzoša analogija ar režīma noteikumiem, kas bija Latvijā līdz tās inkorporācijai PSRS sastāvā.⁷⁶⁶

Lai saņemtu terminēto caurlaidi, persona VRS struktūrvienībā iesniedz iesniegumu, kurā norāda ziņas par sevi: personas datus, deklarēto dzīves vietu, iemeslu, kādēļ personai nepieciešams uzturēties attiecīgajā pierobežas joslā, un laika posmu, informāciju par personu, kura saņems caurlaidi.⁷⁶⁷ Pēc autora viedokļa, caurlaidē būtu jāiekļauj vismaz aptuvenais faktiskais personas ierašanās laiks pierobežas joslā, kas ļautu VRS efektīvāk uzraudzīt režīma noteikumu izpildi. Caurlaižu pieprasīšanas un izsniegšanas kārtība joprojām ir primitīva un apgrūtināša, jo caurlaides saņemšanai ir jāierodas VRS struktūrvienībā personīgi,⁷⁶⁸ bet to varētu organizēt arī elektroniski, kā to paredz Elektronisko dokumentu likums⁷⁶⁹ un kas ievērojami atvieglotu gan iedzīvotāju vajadzības, gan sekmētu tūrisma un citu aktivitāšu norisi pierobežā. Savukārt caurlaižu pieprasīšanas iesniegumu informācija būtu jāuzglabā reģistrā vai informācijas sistēmā,⁷⁷⁰ kas ievērojami atvieglotu speciālo caurlaižu izsniegšanas procesu, pārbaudes un kontroli. Diemžēl noteikumi neparedz arī caurlaides pieprasīšanā iesniegt paraksta notariālu apliecinājumu, kas daudzos gadījumos varētu atvieglot birokrātisko procedūru.

⁷⁶⁴ Valsts robežas likums (2009), 16.panta pirmā daļa.

⁷⁶⁵ Valsts robežas likums (2009), 18.panta 3.punkts.

⁷⁶⁶ Anderson E. Armed Forces of Latvia and historical Back ground. Toronto: Printed by amber Printers and Publisher LTD, 1983, p.413.

⁷⁶⁷ Noteikumi par kārtību, kādā Valsts robežsardze izsniedz un anulē speciālās caurlaides, un speciālo caurlaižu paraugiem; MK 2010.g. 27.jūlija noteikumi nr.673. LV, 2010. 30.jūl., nr.120, 3.punkts.

⁷⁶⁸ Persona, kura saņem caurlaidi, to apliecina ar parakstu attiecīgajā caurlaižu reģistrācijas žurnālā. Turpat, 10.punkts.

⁷⁶⁹ Elektronisko dokumentu likums: LR likums. LV, 2002. 20.nov., nr.169, 6.panta ceturtā daļa.

⁷⁷⁰ Noteikumi par robežapsardzības informācijas sistēmā iekļaujamās informācijas apjomu, glabāšanas termiņiem un piekļuves tiesībām; MK 2013.g. 4.jūn. noteikumi nr.301. LV, 2013. 6.jūn., nr.108, 1.-4.punkts.

Attiecībā uz pierobežas joslu aktuāla ir Valsts robežas likuma (2009) norma,⁷⁷¹ kas nosaka, ka izmantot kuģošanas līdzekli vai transportlīdzekli, zvejojot, makšķerēt, peldēties un veikt citas darbības iekšējos ūdeņos, pa kuriem noteikta ārējā robeža, ir atļauts tikai diennakts gaišajā laikā un to, ka iekšējos ūdeņos, pa kuriem noteikta ārējā sauszemes robeža, atļauta tikai tādu kuģošanas līdzekļu un transportlīdzekļu izmantošana, kas ir reģistrēti VRS. LAPK 194.¹ pantā „Valsts robežas drošību reglamentējošo noteikumu pārkāpšana”⁷⁷² vienkopus ir paredzēta atbildība par pierobežas, pierobežas joslas, valsts robežas joslas, robežšķērsošanas vietas režīma pārkāpšanu, bet nav attiecinājuma uz robežu veidiem – ES ārējo vai iekšējo robežu.

Savukārt valsts robežas nelikumīga šķērsošana, kas skar tikai vienu valsts robežas režīma daļu - kārtību, kādā personas un mantas šķērso valsts robežu, no 2013.gada 1.aprīļa⁷⁷³ ir kvalificējama kā kriminālpārkāpums un to var pamatot:

- 1) ar nemitīgu valsts robežas pārkāpumu skaita un bīstamības pieaugumu;⁷⁷⁴
- 2) nemazinās organizētas personu nelikumīgas pārvietošanās pāri valsts robežai gadījumu skaits, kaut arī par šādu pārkāpumu ir paredzēta kriminālatbildība;⁷⁷⁵
- 2) ar stingrāku ES ārējo robežu uzraudzību, kas izriet no kopējās ES drošības telpas vajadzībām un Šengenas *acquis* prasībām.⁷⁷⁶

Savukārt atbildība par citiem valsts robežas režīma pārkāpumiem 2013.gadā no LAPK ir izslēgta,⁷⁷⁷ bet Krimināllikumā nav iekļauta, izņemot vienīgi atbildību par valsts robežas nelikumīgu šķērsošanu, kas attiecināma tikai uz vienas valsts robežas režīma sistēmas daļas - kārtības, kādā personas šķērso valsts robežu, pārkāpumiem.

Valsts robežas likums (2009) ārējo robežu drošības interesēs gar ārējo sauszemes robežu nosaka **pierobežu**, ne šaurāku par 30 km, sākot no valsts robežas. Tajā ietilpst pierobežas josla un valsts robežas josla,⁷⁷⁸ un tajā, neskaitot pierobežas joslā ietilpstošās administratīvās teritorijas un teritoriālās vienības, ietilpst vēl 111 šādas vienības.⁷⁷⁹ Pierobežas režīms pieprasa uzrādīt dokumentu (dokumentus), kas apliecina personas identitāti un tiesības uzturēties Latvijā; informēt

⁷⁷¹ Valsts robežas likums (2009), 17.panta pirmā un otrā daļa.

⁷⁷² LAPK, 194.¹.pants.

⁷⁷³ Krimināllikums, 284.pant a pirmā daļa.

⁷⁷⁴ Par nelikumīgu valsts robežas šķērsošanu uz „zaļās” robežas 2013.g. aizturētas 66 personas, 2012.g. -106 personas 2011.g. – 65 personas, 2010.g. – 53 personas. Rīga: VRS atskaite, 2013, 2014, (nepublicēts).

⁷⁷⁵ Krimināllikums, 285.pants. Personas nelikumīga pārvietošana pāri valsts robežai.

⁷⁷⁶ „Ja tiek konstatēti nopietni trūkumi,.. kāda dalībvalsts pienācīgi neapsargā ES ārējās robežas daļu, var tikt veikti atbalsta pasākumi, var sniegt tehnisku un finansiālu atbalstu. Ja trūkumi tomēr turpinās, var pieņemt lēmumu atļaut uz laiku atjaunot iekšējo robežu kontroli. Brisele: EK paziņojums presei. IP/11/1036 Event Date: 16/09/2011. Pieejams: europa.eu/rapid/press-release_IP-11-1036_lv.htm [aplūkots 2012.g. 15.martā], 2.punkts.

⁷⁷⁷ Grozījumi LAPK. LV, 2013. 15.maijs, nr.92, 194.¹ pants.

⁷⁷⁸ Valsts robežas likums (2009), 19.pants.

⁷⁷⁹ MK 2012.g. not. Nr.550 „Par pierobežas teritorijām un norādījuma zīmēm”, 4.punkts.

VRS par militārajiem manevriem, kurus VRS var arī neatļaut, ja attiecīgajā pierobežas joslā ir noteikta pastiprināta robežkontrole, izsludināta ārkārtējā situācija vai izņēmuma stāvoklis.⁷⁸⁰

Sākotnēji līdz 2012.gada 21.marta grozījumiem Valsts robežas likums (2009) noteica pierobežu arī gar ES sauszemes iekšējo robežu ne šaurāku par 15 km, sākot no valsts robežas.⁷⁸¹ Taču tagad likumdevējs nelikumīgu robežu šķērsošanu paredz tikai pāri ārējām robežām, kaut gan Šengenas konvencija pārrobežu noziedzības apkarošanu pieprasa uz visām robežām.

Pierobežas režīms paredz, ka personai, uzturoties pierobežā, ir pienākums glabāt pie sevis un pēc VRS amatpersonas pieprasījuma uzrādīt dokumentu (dokumentus), kas apliecina personas identitāti un tiesības uzturēties Latvijā.⁷⁸² Atbilstoši Personu apliecinošu dokumentu likumam personām Latvijas teritorijā nav pienākums nēsāt līdzī personu apliecinošus dokumentus un uzrādīt tos pēc tiesībsargājošo iestāžu amatpersonu pieprasījuma, kaut gan likuma "Par policiju" 12.panta pirmās daļas otrais punkts un Robežsardzes likuma 15.panta pirmās daļas pirmais punkts paredz šo iestāžu amatpersonām tiesības pārbaudīt personu apliecinošus dokumentus. Savukārt Valsts robežas likumā (2009) līdz 2012.gada 21.martam paredzētais pienākums pierobežā ārzemniekiem uzrādīt derīgu ceļošanas dokumentu un citus dokumentus, kas apliecina personas uzturēšanās statusu un likumību, kā arī LAPK paredzētā atbildība par šo prasību neievērošanu, radīja nevienlīdzīgu attieksmi pret citu ES dalībvalstu pilsoņiem un personām, kuras bauda brīvas pārvietošanās un uzturēšanās tiesības ES. Šajā sakarā ES tiesa prejudiciālos nolēmumos saistībā ar personu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties ES dalībvalstu teritorijā bija norādījusi, ka personai esošais dokuments pats par sevi nepiešķir tiesības brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstīs, bet gan tikai apliecina attiecīgo tiesību esamību⁷⁸³ un dalībvalstīm ir tiesības pieprasīt šādu tiesību apliecinošo dokumentu uzrādīšanas pienākumu. Tomēr ES tiesa ir atzinusi par neatbilstošu Eiropas Kopienas dibināšanas līgumam prasību ES dalībvalsts pilsonim vai ārzemniekam uzrādīt personu apliecinošu dokumentu citā dalībvalstī, ja šāda prasība nav paredzēta attiecīgās dalībvalsts pilsoņiem. Kā izriet no ES tiesas nolēmuma lietā C-378/97,⁷⁸⁴ dalībvalstis var pakļaut personas pienākumam uzrādīt

⁷⁸⁰ Valsts robežas likums (2009), 20.pants.

⁷⁸¹ Turpat, 19.pants.

⁷⁸² Valsts robežas likums (2009), 20.pants.

⁷⁸³ ES Tiesas 2005.g. 17.febr. nolēmums lietā Nr.C-215/03 Salah Oulane v Minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie. Judgment of the Court (First Chamber) of 17 February 2005. Salah Oulane v Minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie. Reference for a preliminary ruling: Rechtbank te 's-Gravenhage - Netherlands. Free movement of persons - Right of entry and residence for nationals of Member States - Requirement to present an identity card or a passport - Pre-condition for recognition of right of residence - Penalty - Detention order for the purpose of deportation. Case C-215/03. European Court reports 2005 Page I-01215. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62003CJ0215:EN:HTML> [skatīts 2012.g. 20.apr.].

⁷⁸⁴ ES Tiesas 1999.g. 21.sep. nolēmums lietā Nr.C-378/97 *WIJSENBEEK*- Urteil des Gerichtshofes vom 21.September 1999. - Strafverfahren gegen Florus Ariël Wijzenbeek. Nationale Regelung, die aus einem anderen Mitgliedstaat kommende Personen zur Vorlage eines Reisepasses verpflichtet. - Rechtssache C-378/97. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d0f130d584430bacaaf040f69bb7f5ac3811a697.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4Oa3aQe0?text=&docid=101571&pageIndex=0&doclang=DE&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=1382425> [skatīts 2012.g. 20.apr.].

attiecīgos dokumentus, lai noskaidrotu to identitāti un brīvas pārvietošanās un uzturēšanās tiesības tikai tad, ja šāds dokumentu uzrādīšanas pienākums ir noteikts arī attiecīgās valsts valstspiederīgajiem.

Lai nodrošinātu vienlīdzīgu attieksmi, pienākums, uzturoties pierobežā, uzrādīt dokumentus, kas apliecina personas identitāti un tiesisko statusu, kādā persona uzturas Latvijā, nosakāms visām personām. Līdz ar to pierobežu un tās režīmu gar iekšējo sauszemes robežu, kur ir atcelta robežkontrolē, likumdevējs ar 2012.gada 21.marta grozījumiem šajā likumā izslēdza, daļēji padodoties arī EK politiskajam spiedienam.⁷⁸⁵ Tā vietā, lai atceltu tikai vienu pierobežas režīma noteikumu attiecībā uz personu apliecinošu dokumentu pārbaudi, likumdevējs atcēla pilnīgi visus nedaudzos pierobežas režīma noteikumus pie iekšējām robežām, kas noteikti būtu nepieciešami, piemēram, ārkārtas situācijās, izņēmuma stāvokļa gadījumā, robežpārbaudu atjaunošanas un citos gadījumos, kā personu brīvas pārvietošanās pāri iekšējām robežām negatīvo seku kompensējošā mehānisma neatņemama daļa Šengenas konvencijas dalībvalstu iekšējās drošības un ārējo robežu nostiprināšanā. Iespējams, šāda nostāja daļēji radusies arī no ES normatīvā regulējuma vispārīguma un interpretācijas dažādības, kā arī EK⁷⁸⁶ nepārdomātās rīcības, neveidojot adekvātus kompensējošus tiesiskos instrumentus vai pasākumus vēl vairāk samazināt tiesiskās kārtības uzturēšanas iespējas pierobežā pie iekšējām robežām. Līdzīga situācija laiku pa laikam kopš 20.gs. 50.gadiem⁷⁸⁷ veidojas starp Vāciju un Dāniju, t.sk. arī nelegālās migrācijas riska ietekmē.⁷⁸⁸ Tiesiskās kārtības pasliktināšanās iekšējo robežu tuvumā apliecina ne tikai satraucoša likumpārkāpumu statistika robežpārbaudu atjaunošanas periodos, bet arī ikdienā,⁷⁸⁹ kas dažkārt izpaužas pat likumpārkāpēju mēģinājumos nepakļaujoties lietot ieročus.⁷⁹⁰ Turklāt arī jautājums par personu apliecinošu dokumentu pārbaudi pierobežā pie iekšējām robežām ir aktuāls, jo robežkontroles atcelšana pie iekšējām robežām neietekmē Šengenas zonas dalībvalstīm tiesību

⁷⁸⁵ Par likumprojektu „Grozījumi Latvijas Republikas valsts robežas likumā. Latvijas Republikas Ministru kabineta 2011.g. 14.jūn. sēdes protokols nr.36 „Likumprojekts, likumprojekta anotācija. VSS-1246, TA-1068. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS10/SaeimaLIVS10.nsf/0/B204939800658EF4C22578B5004863DE?OpenDocument> [skatīts 2012.g. 12.apr.].

⁷⁸⁶ „ES komisāre iekšlietu jomā S. Malmstrēma: Komisija uzskata, ka dalībvalstīm ir jālikvidē visi minētie šķēršļi, lai atvieglotu satiksmes plūsmu, un jo īpaši visi ātruma ierobežojumi, kuru pamatā nav tikai ceļu satiksmes drošības apsvērumi”. EK pārstāvniecības Latvijā Preses un informācijas nodaļa. EK: Par Šengenas robežu kodeksa piemērošanu. LV, 2010. 15.okt., nr.164.

⁷⁸⁷ Robežu paplašināšana: identitātes un kopienas. Proceeding of the International Conference Riga, November 9-11, 2005. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2006, 242.lpp.

⁷⁸⁸ Eiropas Parlamenta debates. Migrācijas plūsmas, patvērums un šo faktoru ietekme uz Šengenas sistēmu (debates). Pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20110510+ITEM-015+DOC+XML+V0//LV> [skatīts 2012.g. 2.dec.].

⁷⁸⁹ „Pie iekšējām robežām konstatēto pārkāpumu skaits 2012.g. bija 2577; 2011.g. - 2323 (salīdzinājumā ar 2010.g. pieaugu par 16 %), 2010.g. – 1558. Robežkontroles un imigrācijas kontroles darbības analīze 2012.gadā un Robežšķērsošanas vietu struktūrvienību priekšnieku semināra 2012.g. 29., 30.martā materiāli. Rēzekne: (npublicēts).

⁷⁹⁰ „Veicot ārzemnieku uzturēšanās nosacījumu kontroli.. persona.. izvilka kaujas pistolei (TT) līdzīgu priekšmetu, pārlādēja, lai varētu turēt šaušanas sektorā abas robežsardzes amatpersonas.. persona atbrūnota un aizturēta”. No: Dienakts Ziņojuma par situāciju uz LR valsts robežas un valsts iekšienē no plkst. 00:00 26.02.2012. līdz plkst. 00:00 27.02.2012. (npublicēts).

aktos paredzēt pienākumu, ka personai ir jābūt personas dokumentiem vai tie jānēsā līdzī, kā noteikts Kodeksā⁷⁹¹ un līdzīgi - Šengenas konvencijā.⁷⁹²

Likumdevējs, cenšoties panākt, lai pareizi tiktu interpretēts pierobežas režīms un robezsargu pilnvaras iedarbības ziņā netiktu uzskatītas par līdzvērtīgām robežpārbaudēm, pilnībā atcēla pierobežas režīmu, neņemot vērā to, ka robežpārbaudes un līdz ar to arī dokumentu pārbaudes tiek veiktas lielākoties nevis pierobežā, bet gan tiešā valsts robežas līnijas tuvumā, respektīvi, robežšķērsošanas vietās. Savukārt Kodekss⁷⁹³ nosaka, ka robežkontroles atcelšana pie iekšējām robežām neietekmē policijas pilnvaras, ko īsteno kompetentas dalībvalstu iestādes saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem, ja vien pilnvaru īstenošana iedarbības ziņā nav līdzvērtīga robežpārbaudēm (tas attiecas arī uz pierobežas teritorijām), ja veiktie pasākumi: 1) par mērķi neizvirza robežkontroli; 2) balstās uz vispārēju policijas informāciju un pieredzi attiecībā uz iespējamiem sabiedriskās drošības apdraudējumiem un konkrēti ir paredzēti pārrobežu noziedzības apkarošanai; 3) ir izstrādāti un veikti tā, ka tie noteikti atšķiras no sistemātiskajām personu pārbaudēm pie ārējām robežām; 4) tiek veikti izlases kārtībā. Šajā gadījumā veikto pasākumu līdzības ar robežpārbaudēm kritēriji ir visai izplūduši, dažādi interpretējami un līdz ar to arī pretrunīgi, kaut vai attiecībā uz pārrobežu noziedzības apkarošanas nepieciešamību. Turklāt Valsts robežas likums (2009) paredz robežapsardzības sistēmas izveidi kā pasākumu kompleksu, kas ietver robežkontroles koordināciju un īstenošanu pie ārējās robežas un valsts iekšienē, pasākumus pie iekšējās robežas un valsts iekšienē, kas veicami, lai kompensētu robežkontroles atcelšanu pie iekšējās robežas, informācijas apmaiņu, sadarbību pārrobežu organizētās noziedzības apkarošanā, kā arī robežapsardzības jomā konstatēto draudu un risku analīzi⁷⁹⁴ jeb robežapsardzības sistēmu, kuras pārvaldība jāattīsta arī turpmāk.⁷⁹⁵

Analizējot „zaļās” robežas nelikumīgas šķērsošanas statistiku, jāsecina, ka aptuveni katru trešo reizi⁷⁹⁶ uz „zaļās” robežas neizdodas aizturēt robežpārkāpējus (pārsvarā kontrabandistus, retāk nelegālos imigrantus) un parasti tās ir situācijas, kad valsts robežas pārkāpums ir rūpīgi izplānots, kad pārkāpējam ir līdzzinātāji abās kaimiņvalstu pusēs, kuri palīdz pārkāpējam maksimāli īsā laikā ar transportlīdzekļiem nokļūt lielā attālumā no robežas, lai izklūtu no meklēšanas pasākumu rajona. 2012.g. 1.martā pāri „zaļajai” robežai nelikumīgi šķērsojušo 3 sīriešu vajāšanā un aizturēšanā tika konstatēti trūkumi: maza atsaucība no vietējiem iedzīvotājiem un pasažieru autobusa vadītāja puses,

⁷⁹¹ Kodekss, 21.pants. Pārbaudes iekšzemē, c) punkts.

⁷⁹² Šengenas konvencija, 2.panta 3.punkts.

⁷⁹³ Kodekss, 21.panta „a”apakšpunkts.

⁷⁹⁴ Valsts robežas likums (2009), 6.panta pirmā daļa.

⁷⁹⁵ Robežapsardzības informācijas sistēmas "RAIS 2009" izstrāde. Informācija par VRS projekta Nr.3DP/3.2.2.1.1/09/IPIA/IUMEPLS/024 „Robežapsardzības informācijas sistēmas "RAIS 2009" izstrāde" realizāciju. Pieejams: <http://www.rs.gov.lv/>. [skatīts 2012.g. 18.apr.].

⁷⁹⁶ Neatklāti 2012.g. 33% (konstatēti 83 robežpārkāpumi); 2011.g. - 31% (konstatēti 94 robežpārkāpumi). Rīga: VRS atskaite par 2011. - 2012.gg. (nepublicēts).

kas izpaudās neziņošanā par aizdomīgām personām; nepieļaujams tulka ierašanās ilgums (24 st. saskaņā ar līgumu); robežpilnvarotie noteikuši Krievijas pusei tādu atpakaļnodošanas laiku, kas nav pietiekams pārliecinošu pierādījumu iegūšanai u.c.⁷⁹⁷ Robežuzraudzības veikšana saistīta ar lielu teritoriju kontroli, kur sadarbībai ar vietējiem iedzīvotājiem ir ārkārtīgi svarīga loma, un to var apliecināt arī ar vispārējām kriminoloģijas zinātnes atziņām un ieteikumiem.⁷⁹⁸ Sakarā ar lielo bezdarba līmeni un sarežģīto finansiālo stāvokli pierobežā dzīvojošajiem iedzīvotājiem būtiska sadarbības motivācija būtu robežsarga palīga institūta ieviešana ar Robežsardzes likuma normu pēc analogijas ar policijas darbinieka palīga institūtu.⁷⁹⁹

Lai VRS būtu spējīga jebkurā laikā un vietā savlaicīgi reaģēt uz konstatēto pārkāpumu, nepieciešama struktūrvienību uzdevumu konkretizācija, darbības paņēmieni un taktikas standartizācija atbilstoši tipveida situācijām, kas sistēmiski un konsolidēti būtu noteikta attiecīgā iekšējā regulējumā, kā tas tiek īstenots citās valstīs, piemēram, Somijā⁸⁰⁰ un agrāk PSRS.⁸⁰¹ Nozīmīgākais normatīvais akts, kas noteica robežsargu darbības taktiku un metodes, bija VRS Dienesta nolikums,⁸⁰² kas zaudēja spēku. Savukārt pārējais VRS iekšējais normatīvais regulējums attiecībā uz struktūrvienību un robežsargu norīkojumu⁸⁰³ uzdevumiem, darbības taktiku un metodēm vēl joprojām⁸⁰⁴ ir sadrumstalots,⁸⁰⁵ nepilnīgs vai vispār atsevišķus VRS darbības specifiskos uzdevumus neatrunā. Šajā gadījumā, izstrādājot VRS iekšējos noteikumus,⁸⁰⁶ ar noteiktu specifiku īpatsvaru būtu izmantojamas tiesību zinātņu, piemēram, kriminālistikas⁸⁰⁷ un kriminālmeklēšanas atziņas.

⁷⁹⁷ Par situāciju nelikumīgi valsts robežu šķērsojošu personu meklēšanā un nodošanā; VRS Viļakas pārvaldes 2012.g. 20.marta vēstule nr.23/2-7/269, (nepublicēta).

⁷⁹⁸ „Nepieciešams veicināt iedzīvotāju vēlmi iesaistīties noziedzības novēršanā. Iespējami plašāk jāizmanto iedzīvotāju potenciāls.” Latvijas Neatkarīgo kriminologu asociācija. Vilks A., Ķipēna K. (zin. red.). Kriminoloģija. Mācību grāmata, papildināts izdevums. Rīga: Nordik, 2004, 82.lpp.

⁷⁹⁹ Par policiju: LR 1991.g. 4.jūnija likums. Ziņotājs, 1992. 24.sep., nr.37, 30.pants.

⁸⁰⁰ Robežsarga rokasgrāmata (Somija) (K.Staņa tulk.). Helsinki: 1986, izdota LPA 1998.gadā, 9.- 83.lpp.

⁸⁰¹ Устав Пограничных войск по охране государственной границы СССР. Часть 2 Пограничная застава. Приложение к приказу председателя КГБ СССР от 21 ноября 1987 года № 0625. Москва 1987 с.5.-8.

⁸⁰² Par LR Valsts robežsardzes Dienesta nolikumu; VRS 1998.g. 17.nov. pavēle nr.431 d/v. (zaud. spēku), (nepublicēta).

⁸⁰³ „Viens vai vairāki robežsargi, kuri ir norīkoti veikt attiecīgus pienākumus robežšķērsošanas vietā, robežuzraudzības iecirknī, imigrācijas atbildības teritorijā vai starpvalstu līgumos noteiktajās teritorijās”. Robežkontroles un imigrācijas kontroles dienesta organizācijas kārtība; VRS Iekšējo noteikumu projekts. Rīga: 2012, (nepublicēts).

⁸⁰⁴ „Lai novērstu situāciju, kad, īstenojot „zaļās” valsts robežas pārkāpēju meklēšanas pasākumus, trūkst informācijas par pārkāpumu apstākļiem, un tās trūkums liedz pareizi novērtēt pārkāpuma atklāšanas iespējas un organizēt atbilstīgus pārkāpēju meklēšanas un vajāšanas pasākumus, kā arī ar mērķi nodrošināt pareizu pierādījumu un informācijas ievākšanu un fiksēšanu, tajā skaitā lai nodrošinātu efektīvu atpakaļuzņemšanas procedūru kaimiņvalstu robežapsardzības dienestiem.. izveidot darba grupu.. izstrādāt metodisko materiālu par pierādījumu un informācijas ievākšanu un fiksēšanu..” Par darba grupas izveidi; VRS 2012.g. 9.maija pavēle nr.529. (nepublicēta).

⁸⁰⁵ Par ieceļošanas liegumu konstatēšanas metodiku; VRS 2012.g. pavēle nr.XXX (nepublicēta).

⁸⁰⁶ Robežkontroles un imigrācijas kontroles dienesta organizācijas kārtība; VRS Iekšējo noteikumu projekts. Rīga: 2012, (nepublicēts).

⁸⁰⁷ Kavalieris A., Konovalovs J., Mašošins J, u. c. Kriminālistika. Otrā daļa. Kriminālistikas taktika. Mācību grāmata. Rīga: LPA, 1998, 25.-35., 95.-105., 181.-188.lpp.

Secinājumi

1. Latvijas sauszemes ārējās robežas jēdziens balstās uz valsts robežas drošību un neaizskaramību kā vienotu tiesisku sistēmu, kuras pamatā ir valsts robežas un pierobežas teritoriju režīmu savstarpēji cieši saistītu noteikumu kopums, un tas skar vismaz divu kaimiņvalstu jurisdikciju. Valsts robežas režīms ir starptautiska līguma priekšmets.

2. Šengenas konvencijas 39.panta normas par sadarbību neietekmē jau noslēgtus vai turpmākus divpusējus līgumus starp Šengenas konvencijas dalībvalstīm un to kaimiņvalstīm, pieļāvuma formā paredzot pierobežas teritoriju iespējamību gan pie ES ārējām, gan iekšējām robežām, kaut gan tās režīms Šengenas *acquis* netiek konkrēti un strukturēti regulēts. Katras ES dalībvalsts kompetencē ir pierobežas teritoriju režīmu noteikšana.

3. Kodekss konkrēti nedefinē pierobežu, kaut arī šāds termins tiek lietots un tieši attiecas uz robežuzraudzību, tādējādi netieši paredzot, ka starp robežšķērsošanas vietām un dalībvalsts teritorijas dziļumā var būt teritorija, kurā tiek veiktas robežuzraudzības funkcijas. Turklāt Kodeksa preambulas 8.punktā paredzēti kritēriji un sīki izstrādāti noteikumi, kas reglamentē kontroli robežšķērsošanas vietās un uzraudzību, kas savukārt ir iespējams, īstenojot konkrēti noteiktus režīma noteikumus un attiecīgo institūciju kompetenci šajā jomā.

4. No 2011.gada 1.janvāra spēkā ir Sabiedrības vajadzībām nepieciešamā nekustamā īpašuma atsavināšanas likums. Valsts robežas likumā (2009) vēl joprojām ir atsauce uz likumu „Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām”, kas nav spēkā un iepriekš nesniedza valsts vajadzību paplašinātu skaidrojumu zemes īpašumu atsavināšanā, izsaucot ar to vairākus tiesu procesus zemes atsavināšanā pierobežas teritorijās.

5. Likumdevējs nav paredzējis robežas joslas režīmu attiecībā uz ES iekšējām robežām, attiecinot robežas joslas un tās režīma nepieciešamību tikai uz ārējām robežām, kas būtiski apgrūtina robežas un robežas joslas uzturēšanu, neveicina iekšējo robežu drošību un robežzīmju saglabāšanos, kas savukārt negatīvi ietekmē valsts tēlu.

6. Ārējās sauszemes robežas drošības interesēs būtu nepieciešams veikt grozījumus Valsts robežas likuma (2009) 13.panta otrajā daļā, nosakot, ja valsts robeža noteikta pa upes, strauta vai kanāla vidu, valsts robežas josla nosakāma no ūdensteces krotas vai krasta līnijas. Zemes un ūdens virsmas platība starp ūdensteces krotas vai krasta līniju un valsts robežu papildus iekļaujama valsts robežas joslā.

7. Kodeksā „robežuzraudzības” termina definējumā nav konkrēta attiecinājuma ne uz ārējām, ne uz iekšējām robežām, bet frāze „robežu uzraudzība starp robežšķērsošanas vietām un robežšķērsošanas vietu uzraudzība pēc noteiktā darbalaika beigām” ir neskaidra un rada šaubas par robežuzraudzības nepieciešamību darba laikā.

8. Caurlaižu pieprasīšanas un izsniegšanas kārtība ir birokrātiska, jo caurlaides saņemšanai ir jāierodas VRS struktūrvienībā personīgi, lai apliecinātu tās saņemšanu ar parakstu saskaņā ar MK Noteikumiem par kārtību, kādā Valsts robežsardze izsniedz un anulē speciālās caurlaides, un speciālo caurlaižu paraugiem, kas savukārt neatbilst Elektronisko dokumentu likuma noteiktajām iespējām. Noteikumi neparedz arī caurlaides pieprasīšanā iesniegt paraksta notariālu apliecinājumu, kas daudzos gadījumos varētu atvieglot birokrātisko procedūru.

9. Valsts robežas nelikumīga šķērsošana, kas skar tikai vienu valsts robežas režīma kārtību - kārtību, kādā personas un mantas šķērso valsts robežu, no 2013.gada ir kvalificējama kā kriminālpārkāpums. Savukārt atbildība par citiem valsts robežas režīma pārkāpumiem 2013.gadā no LAPK ir izslēgta, bet Krimināllikumā nav iekļauta, izņemot vienīgi atbildību par valsts robežas nelikumīgu šķērsošanu, kas attiecināma tikai uz vienu valsts robežas režīma sistēmas daļu – personu robežšķērsošanu.

10. Robežuzraudzības veikšana saistīta ar plašu teritoriju kontroli, kur sadarbībai ar vietējiem iedzīvotājiem ir ārkārtīgi svarīga loma. Normatīvais regulējums, kas sekmētu šādu sadarbību, nav attīstīts, bet aprobežojas ar atsevišķiem epizodiskiem operatīvās darbības pasākumiem. Nepieciešama robežsarga palīga institūta ieviešana ar Robežsardzes likuma regulējumu pēc analogijas ar policijas darbinieka palīga institūtu.

11. Vienīgais konsolidētais nacionālais normatīvais akts, kurā noteikta robežsargu darbības taktika un metodes, bija VRS Dienesta nolikums, kas ir zaudējis spēku. Savukārt pārējais VRS iekšējais normatīvais regulējums attiecībā uz darbības taktiku un metodēm ir sadrumstalots un nepilnīgs. Robežapsardzības nodaļas norīkojumu darbības taktiku un metodes robežuzraudzībā pierobežā un pierobežas joslā ES normatīvais regulējums un Šengenas *acquis* precīzi nereglamentē atšķirībā no robežpārbaudēm robežšķērsošanas vietās, bet nosaka tikai vispārīgas prasības. Izstrādājot VRS iekšējos noteikumus robežkontroles un imigrācijas kontroles organizēšanā, ar noteiktu specifiku īpatsvaru būtu jāizmanto vienkopus tiesību zinātņu, piemēram, kriminālistikas, kriminālmeklēšanas, kriminoloģijas un citu zinātņu atziņas.

4.4. Robežpārbažu tiesiskais regulējums uz Latvijas Republikas sauszemes ārējām robežām

Personas, mantas un preces ārējo sauszemes robežu šķērso pa autoceļiem (rindas kārtībā)⁸⁰⁸ un dzelzceļiem,⁸⁰⁹ uz kuriem ir izveidotas **robežšķērsošanas vietas**.⁸¹⁰ Uz Latvijas sauszemes ārējām robežām ir koncentrētas 15 robežšķērsošanas vietas ar lielu personu un transportlīdzekļu robežšķērsošanas intensitāti.⁸¹¹ Personas, visu veidu transportlīdzekļi, kravas un citas mantas, kas šķērso valsts ārējo robežu, ir pakļautas robežpārbaudēm. Ārējās robežas parasti var šķērsot tikai robežšķērsošanas vietās un to noteiktajā darbalaikā ar dažiem izņēmumiem attiecībā uz vietējo pierobežas satiksmi.⁸¹² Vietējai pierobežas satiksmei⁸¹³ ir paredzētas robežšķērsošanas vietas ar Krieviju - Bērziņos (nekad nav darbojusies), Punduros un Aizgāršā (nedarbojas kopš 2007.gada, slēgtas no kaimiņvalsts puses) un ar Baltkrieviju - Meikšānos, Vorzovā, Piedrujā un Kaplavā.⁸¹⁴

Valsts robežas likums (2009) konkrēti nenosaka jēdzienus „robežkontrole” un „robežuzraudzība”, bet jēdziena „robežpārbaudes” vietā terminu uzskaitījumā 1.pantā ir jēdziens „pārbaudes”⁸¹⁵ - normatīvajos aktos noteikto pasākumu kopums ārējās robežas šķērsošanas pieļaujamības konstatēšanai. Valsts robežas likumā (2009) jēdziens „robežpārbaudes” turpmāk 22.pantā tiek lietots kā pārbaudes veids, ko veic tikai VRS amatpersonas: „Pārbaudes robežšķērsošanas vietā ir šādas: robežpārbaude, ko veic Valsts robežsardzes amatpersonas..”, kas ir pretrunā ar Kodeksā un arī Valsts robežas likumā (2009) turpmāk noteikto, jo normatīvajos aktos noteikto pasākumu kopumā ārējās robežas šķērsošanas pieļaujamības konstatēšanai ietilpst arī citas pārbaudes: muitas kontrole, ko veic muitas iestādes amatpersonas; veterinārā, fitosanitārā, pārtikas nekaitīguma, nepārtikas preču drošuma, kvalitātes un klasifikācijas kontrole, ko veic Pārtikas un

⁸⁰⁸ Noteikumi par kravas transportlīdzekļu reģistrāciju ārējās sauszemes robežas šķērsošanai; MK 2013.g. 20.augusta noteikumi nr.626. LV, 2013. 29.augusts, nr.168, 1.punkts.

⁸⁰⁹ Valsts robežas likums (2009), 10.panta otrā daļa.

⁸¹⁰ Noteikumi par robežšķērsošanas vietām un tajās veicamajām pārbaudēm; MK 2010.g. 27.jūl. noteikumi nr.704. LV, 2010. 4.aug., nr.127.

⁸¹¹ Robežšķērsojumu sadalījums 2009.g.: 1) LR personas 55,6% - gaisa transports, 30,4% - autotransports, 9% - jūras transports, 5% - dzelzceļa transports. 2) Ārvalstnieki: 49% - gaisa transports, 31,9% - autotransports, 10,5% - jūras transports, 8,6% - dzelzceļa transports. Robežšķērsošanas motīvs: 30% - tranzīts uz ārvalstīm, 25% - atpūta. Robežšķērsojumu skaits: 1) LR personas 2000.g. - 2589 tūkst.; 2009.g. - 3058 tūkst. 2) ārvalstnieki 2000.g. - 1914 tūkst. 2009.g. - 4727 tūkst. No: Brīdaka D. (atb. par izdev.). LR centrālā statistikas pārvalde. Latvijas statistikas gadagrāmata 2010. Statistical Yearbook of Latvia 2010, 378.- 379. lpp.

⁸¹² Šengenas konvencija, 3.pants.

⁸¹³ Valsts robežas likums (2009), 24.panta otrā daļa.

⁸¹⁴ Latvijas Republikas valdības un Baltkrievijas Republikas valdības protokols par grozījumiem 1993.gada 18.augusta Latvijas Republikas valdības un Baltkrievijas Republikas valdības vienošanās par robežas caurlaides punktiem. LV, 2007. 7.jūn., nr.91, 1.2.punkts.

⁸¹⁵ Valsts robežas likums (2009), 1.panta trešais punkts.

veterinārā dienesta (turpmāk – PVD) amatpersonas; radiometriskā kontrole, ko veic normatīvajos aktos noteiktās valsts pārvaldes iestāžu amatpersonas.⁸¹⁶

Vairākas robežpārbaucēju īstenošanas uzdevumu⁸¹⁷ normas **Robežsardzes likumā** neatbilst gan citam nacionālajam, gan ES normatīvajam regulējumam:

- RKP un RPP, kas minēti 13.panta 4. – 6., 9. un 10.punktā, pašreiz saskaņā ar Šengenas *acquis* ir ar vispārēju nosaukumu - robežšķērsošanas vietas, kaut gan VRS struktūrvienības, kas pilda uzdevumus robežšķērsošanas vietās ir saglabājušas robežkontroles punktu nosaukumus;⁸¹⁸
- 4.punktā frāze „kravas un citas mantas” būtu jāpapildina ar terminu „preces”, kas ir būtiski deklarēšanas nepieciešamības noteikšanai kā Muitas, tā arī VRS darbībā. Termins „prece”⁸¹⁹ tiek bieži lietots Muitas likumā un ir svarīgs muitas kontroles un robežkontroles jomā, taču „preces” termina definīcija ne Muitas likumā, ne Pievienotās vērtības nodokļa likumā⁸²⁰ nav iekļauta, kaut gan termins „prece” abos likumos tiek plaši lietots;
- par 5.punktā minētajiem kontroles dienestiem pašreiz ir jāuzskata **kompetentās iestādes** (Latvijā – VRS, VID, PVD), kā to nosaka Šengenas konvencija,⁸²¹ Valsts robežas likums (2009)⁸²² un robežšķērsošanas vietas režīma noteikumi,⁸²³ kaut gan Imigrācijas likumā par **kompetentām valsts iestādēm** noteiktas Drošības policija, Satversmes aizsardzības birojs, Valsts policija vai attiecīgas kompetences iestāde ārvalstīs;⁸²⁴
- 6.punktā minētās „institūcijas un privātpersonas” pašreiz ir konkrēti sistematizētas, nosakot, ka robežšķērsošanas vietās, izņemot kompetentās iestādes, darbojas uzraudzības personas, kontroles personas, apkalpojošās personas un apmeklētāji;⁸²⁵
- 9.punktā minētā norma par VRS uzdevumu īpašumu apsaimniekošanā ir jāizslēdz, jo IeM sistēmas iestāžu īpašumā, valdījumā vai lietošanā esošo īpašumu pārvaldīšana un apsaimniekošana⁸²⁶ kopš 2009.gada⁸²⁷ ir uzdots IeM Nodrošinājuma valsts aģentūrai, kas apsaimnieko Iekšlietu ministrijas valdījumā esošos nekustamos īpašumus.

⁸¹⁶ Valsts robežas likums (2009), 22.panta ceturtā daļa.

⁸¹⁷ Robežsardzes likums, 13.pants.

⁸¹⁸ “Ludzas pārvaldes struktūrā ietilpst robežkontroles punkti: Grebņevas I kategorijas robežkontroles punkts; ... Kārsavas II kategorijas dzelzceļa robežkontroles punkts..”. VRS Ludzas pārvaldes 2011.gada Reglaments nr.2. Pieejams: http://www.rs.gov.lv/doc_upl/VRS%20Ludzas%20parvaldes%20reglaments_30.12.2011.pdf [skatīts 2012.g. 23.apr.].

⁸¹⁹ „prece — jebkura lieta (īpašums), kuru īpašnieks maina pret atlīdzību”. Par pievienotās vērtības nodokli: LR likums. LV, 1995. 30.marts, nr.49, (zaudējis spēku), 1.panta pirmais punkts.

⁸²⁰ Pievienotās vērtības nodokļa likums: LR likums. LV, 2012. 14.dec., nr.197, 1.panta 17. – 24.punkts.

⁸²¹ „Ārējo robežu šķērsošanu kontrolē kompetentas iestādes.” Šengenas konvencija, 6.panta pirmais punkts.

⁸²² Valsts robežas likums (2009), 22.panta trešā daļa.

⁸²³ Robežšķērsošanas vietas režīma noteikumi (turpmāk – **MK Robežšķērsošanas vietas režīma not. Nr.697**); MK 2010.g. 27.jūl. noteikumi nr.697. LV, 2010. 4.augusts, nr.122, 2.1.punkts.

⁸²⁴ Imigrācijas likums, 1.panta pirmās daļas 5¹ punkts.

⁸²⁵ Turpat, 2.2.- 2.5.punkts.

⁸²⁶ Nodrošinājuma valsts aģentūras nolikums; MK 2012.g. 11.dec. noteikumi nr.839. LV, 2012. 14.dec., nr.197, 3.2., 4.2.7. punkts.

LAPK, tāpat kā par pierobežas, pierobežas joslas un valsts robežas joslas režīma pārkāpšanu, paredz atbildību arī par robežšķērsošanas vietas režīma pārkāpšanu: brīdinājumu vai naudas sodu līdz 201 *euro*.⁸²⁸

Valsts robežas nelikumīga šķērsošana robežšķērsošanas vietā nav iespējama bez robežšķērsošanas vietas režīma pārkāpšanas vai robežšķērsošanas vietas nelikumīgas apiešanas pāri „zaļajai” robežai. Vienlaicīgi robežšķērsošanas vietās saasinās patvērumu pieprasīšanas procedūras⁸²⁹ ļaunprātīgas izmantošanas problemātiku,⁸³⁰ lai nelikumīgi iekļūtu Šengenas zonas valstīs.⁸³¹ Līdzīga situācija pagājušā gadsimta deviņdesmitajos gados⁸³² bija vērojama Eiropas lielvalstīs.⁸³³ Praksē bieži jāsaskaras ar kolīzijām saistībā ar izdošanas⁸³⁴ jautājuma izlemšanas procesā piemērojamajiem nodrošināšanas līdzekļiem,⁸³⁵ kad tie nonāk pretrunā ar bēgļa statusa vai alternatīvā statusa jautājuma izlemšanas procesa nodrošināšanas līdzekļiem.⁸³⁶ Tāpēc var piekrist H.J.Šreteram, ka harmonizācija ir ES tiesību un pienākumu kopuma jēdziens un nozīmē atsevišķo ES dalībvalstu atšķirīgo tiesisko un pārvaldes priekšrakstu saskaņošanu.⁸³⁷

Savukārt Krimināllikums no 2013.gada 1.aprīļa par tīšu nelikumīgu valsts robežas šķērsošanu paredz atbildību - īslaicīgu brīvības atņemšanu vai piespiedu darbu, vai naudas sodu.⁸³⁸ Tīša ārējās robežas nelikumīga šķērsošana arvien biežāk notiek mantkārīgos nolūkos - kontrabandas veidā vai nelegālās imigrācijas nolūkā.⁸³⁹ Krimināllikums paredz atbildību arī par personu nelikumīgu pārvietošanu pāri valsts robežai, personas identitātes slēpšanu (izmantojot arī viltotus dokumentus),⁸⁴⁰ kontrabandu,⁸⁴¹ taču no 2004.g. 2.jan. vairs neparedz atbildību par robežšķērsošanas vietas režīma pārkāpumiem.⁸⁴² RKP un RPP režīma pārkāpumu skaitā ir daudz

⁸²⁷ Nodrošinājuma Valsts aģentūras Reglaments. Saskaņots ar IeM 2010.g. 14.jūn. Pieejams:

<http://nva.iem.gov.lv/lat/agenturas-struktura-un-reglaments> [skatīts 2012.g. 29.apr.], 30.1.punkts.

⁸²⁸ LAPK, 194.¹ pants.

⁸²⁹ Djačkova S., Andersone Dž., Laganovska K. Patvēruma meklētāju aizturēšana un aizturēšanas alternatīvas Latvijā. Rīga: Latvijas Cilvēktiesību centrs, 2011, 33.–35.lpp.

⁸³⁰ IeM: „... apstiprināja Padomes secinājumus par solidaritātes pasākumiem ar tām dalībvalstīm, kas saskaras ar īpašu spiedienu uz to patvēruma sistēmām..”. Publicēts: LV, 2012. 13.marts, nr.41.

⁸³¹ Bēgļa vai alternatīvais statuss 2011.g. piešķirts 27 pers., 2012.g. – 30 pers., 2013.g. – 36. Atteikta jebkāda statusa piešķiršana 2011.g. - 171 pers., 2012.g. – 162 pers., 2013. – 212. pers. Rīga: VRS, 2011. – 2014.g. (nepublicēts).

⁸³² Положение беженцев в мире. Бутру Ж., Коллинсон С., Гранди Ф., и др. Управление Верховного комиссара ООН по делам беженцев. Москва: ЗАО Интердиалект, 2000, с.353.

⁸³³ Laika posmā no 1990.-1998.g. patvērumu pieprasījušās personas: Vācijā - 1784476, Lielbritānijā - 405589, Nīderlandē - 282896, Francijā - 267333. Šreteris H.J. Eiropas Savienības leksikons. Rīga: J.L.V., 2004, 30.lpp.

⁸³⁴ Eiropas Padomes Konvencija par izdošanu: 13.12.1957. starptautisks dokuments. LR spēkā no 31.07.1997. LV, 1997. 9.apr., nr.91/92.

⁸³⁵ Kriminālprocesa likums: LR likums. LV, 2005. 11.maijs, nr.74, 699., 701., 702., 717.pants.

⁸³⁶ Par Iekšlietu ministrijas iekšējiem noteikumiem; IeM 2012.g. 6.jan. vēstule nr.1-42/53, (nepublicēta).

⁸³⁷ Šreteris H.J. Eiropas Savienības leksikons. Rīga: J.L.V., 2004, 117., 145.lpp.

⁸³⁸ Krimināllikums, 284.panta pirmā daļa.

⁸³⁹ Valsts robežas šķērsošanas vietās ieceļošanas atteikumu skaits 2013.g. pieaugums; 2012.g. – 1817; 2011.g. – 1230; 2010.g. 843; 2009.g. – 698. Rīga: VRS atskaites par 2009. – 2012.g. (nepublicēts).

⁸⁴⁰ Par viltotu ceļošanas dokumentu izmantošanu Latvijā aizturētas: 2013.g. – 158 pers. un atklāts 141 viltots tr. līdz. dok., 2012.g. – 111pers.; 2011.g. - 158 personas (2011.g. Igaunijā – 2, Lietuvā – 32, Somijā – 29). Rīga: VRS atskaites par 2011. - 2013.g. (nepublicēts).

⁸⁴¹ Krimināllikums, 190., 190.¹, 281., 285.pants.

⁸⁴² Turpat, 284.pants. Valsts robežas nelikumīga šķērsošana.

ceļu satiksmes noteikumu neievērošanas pārkāpumu, vadot transportlīdzekli,⁸⁴³ vai amatpersonu norādījumu nepildīšana,⁸⁴⁴ un šādiem pārkāpumiem parasti nav smagu sekū. Taču ir atsevišķi rupji robežšķērsošanas vietas režīma pārkāpumi, kuri pēc sava smaguma un sekām ar VRS iekšējo normatīvo regulējumu pielīdzināti ārkārtas situācijām,⁸⁴⁵ piemēram, nesankcionēta robežšķērsošanas vietas caurbraukšana, robežšķērsošanas vietas bloķēšana u.c. Likumpārkāpumu skaits robežšķērsošanas vietās ir palielinājies no 3502 pārkāpumiem 2008.gadā līdz 6743 (sauszemes RKP – 5204) pārkāpumiem 2013.gadā, kur lielāko īpatsvaru ieņem akcīzes preču nelikumīga pārvietošana.⁸⁴⁶ Sakarā ar to, ka robežšķērsošanas vietas režīma pārkāpumu skaits nemazinās, būtu nepieciešama stingrāku sankciju ieviešana par robežšķērsošanas vietas režīma pārkāpumiem LAPK, kas pašreiz paredz tikai brīdinājumu vai naudas sodu līdz 210 *euro*.⁸⁴⁷ Piemēram, Krievijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā ir paredzēta atsevišķa nodaļa, kas veltīta likumpārkāpumiem valsts robežas aizsardzības jomā, paredzot atbildību arī par robežšķērsošanas vietas režīma pārkāpumiem ar sankciju – brīdinājumu vai naudas sodu no 1 līdz 3 minimālajām mēnešalgām,⁸⁴⁸ bet Baltkrievijā – līdz pat 10 minimālajām mēnešalgām.⁸⁴⁹ Savukārt par valsts robežas režīma pārkāpšanu, pārkāpjot noteikto valsts robežas šķērsošanas kārtību, kas visbiežāk tiek konstatēta robežšķērsošanas vietās, Krievijā paredzēta sankcija - naudas sods līdz 10 minimālajām mēnešalgām,⁸⁵⁰ Baltkrievijā fiziskām personām - sākot no brīdinājuma un līdz naudas sodam 20 minimālo mēnešalgu apjomā. Ja tas izdarīts ar gaisa kuģiem un peldlīdzekļiem – attiecīgi no 10, 20 līdz 50 minimālajām mēnešalgām.⁸⁵¹

Ar MK noteikumiem 2012.gada 3.janvārī stājās spēkā kārtība, kādā uz autoceļa izveidotajā robežšķērsošanas vietā kontrolē atsevišķas akcīzes preces saskaņā ar regulu, ar kuru izveido Kopienas sistēmu atbrīvojumiem no muitas nodokļiem.⁸⁵² MK noteikumos noteikts, ka **akcīzes preces** ir alkoholiskie dzērieni, tabakas izstrādājumi, degviela,⁸⁵³ taču saskaņā ar likumu

⁸⁴³ VRS Ludzas pārvaldes priekšnieka 2010.g. 29.jūnija lēmums adm. pārkāpuma lietā Nr.823-311-AA036716 (nepublicēts).

⁸⁴⁴ LAPK, 149.⁵, 149.¹⁰, 149.¹⁶, 149.¹⁸, 149.³¹, 194.¹ pants.

⁸⁴⁵ Par ārkārtas situāciju novēršanas plāniem Valsts robežsardzes struktūrvienībās; VRS 2010.g. 25.nov. pavēle nr.1631 (nepublicēta).

⁸⁴⁶ VRS uzsāktie kriminālprocesi: 2010.g. - 136; 2013.g. – 229. Rīga: VRS atskaites, 2014.g. 12.feb., (nepublicēta).

⁸⁴⁷ LAPK, 194.¹ pants. Valsts robežas drošību reglamentējošo noteikumu pārkāpšana.

⁸⁴⁸ Кодекс Российской Федерации об административных правонарушениях. (turpmāk - **КоАП РФ**) от 30.12.2001 N 195-ФЗ. Pieejams: <http://www.pravozashita.ru/law/ak/> [skatīts 2012.g. 29.apr.], глава 18, ст.18.4.

⁸⁴⁹ Кодекс Республики Беларусь об административных правонарушениях (turpmāk - **КоАП Республики Беларусь**): Закон Республики Беларусь от 31 декабря 2006 г. № 208-З. Pieejams: <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=hk0300194&p2={NRPA}> [skatīts 2012.g. 29.apr.], ст.23, 32.

⁸⁵⁰ КоАП РФ, глава 18, ст.18.1.

⁸⁵¹ КоАП Республики Беларусь, ст.23, 31.

⁸⁵² Padomes 2009.g. 16.nov. Regula (EK) Nr.1186/2009, ar kuru izveido Kopienas sistēmu atbrīvojumiem no muitas nodokļiem. Pieejams: http://www.vid.gov.lv/dokumenti/muita/muitas%20atlaujas/2011/r_1186_labdar%20filantropija%20%28%29.pdf [skatīts 2012.g. 29.apr.].

⁸⁵³ Kārtība, kādā uz autoceļa izveidotajā robežšķērsošanas vietā kontrolē atsevišķas personīgajā bagāžā pārvietojamās akcīzes preces; MK 2012.g. 3.jan. noteikumi nr.1. LV, 2012. 11.jan., nr.6, 2.punkts.

„Par akcīzes nodokli” akcīzes preces ir alkoholiskie dzērieni, tabakas izstrādājumi, naftas produkti, bezalkoholiskie dzērieni, kafija un dabasgāze,⁸⁵⁴ kas liecina par acīmredzamām akcīzes preces termina neprecizitātēm un praksē radīja interpretācijas problēmas, piemēram, attiecībā uz degvielu - dabasgāzi muitas procedūru laikā. Turklāt MK noteikumos norādīts, ka tie izdoti saskaņā ar Muitas likumu, kaut gan Muitas likums⁸⁵⁵ nenosaka akcīzes preces terminu, bet noteikumu likumprojekta anotācija⁸⁵⁶ atsaucas uz likumu „Par akcīzes nodokli”.

MK paredz sadarbību starp valsts pārvaldes iestādēm - VRS, VP, VID un PVD kopumā deviņos valsts robežas drošības jautājumos.⁸⁵⁷ Taču sadarbības jautājumu spektrs nedrīkstētu aprobežot sadarbību tikai ar četrām valsts pārvaldes iestādēm, bet tā būtu jāattiecinā arī uz citām kompetentām iestādēm un institūcijām: Drošības policiju, dzelzceļa staciju, lidostu un ostu administrāciju, lidostu drošības dienestu un citām institūcijām, kuras iesaistītas robežpārbaū tehnoloģijā. Katra robežšķērsošanas vieta atšķiras viena no otras ar izvietojumu, teritoriju, ēkām un būvēm. Katrā RKP (RPP) tiek ieviesta darbības tehnoloģija.⁸⁵⁸ Atkarībā no RKP veida tiek piemērots arī režīms ar attiecīgām īpatnībām. Režīma nodrošināšanai katrā RKP sadarbībā ar VID un PVD bija izstrādātas un līdz 2012.gada sākumam darbojās RKP tehnoloģijas,⁸⁵⁹ kuras bija izstrādātas atbilstoši normatīvajam regulējumam, kas bija zaudējis spēku jau 2009.gadā, bet 2010.gadā noteikta jauna kārtība pārvaldes iestāžu sadarbībai valsts robežas drošības jautājumos,⁸⁶⁰ kas arī noteica jaunas starpresoru vienošanās nepieciešamību un turpmāk RKP tehnoloģiju pārstrādāšanu atbilstoši Šengenas *acquis*.

Saskaņā ar Kodeksu robezsargi, veicot robežpārbaudes, nediskriminē personas dzimuma, rases vai izcelsmes, ticības vai pārliecības, invaliditātes, vecuma vai dzimumorientācijas dēļ,⁸⁶¹ kas kopumā atbilst un ir līdzīgi Robežsardzes likuma 3.panta VRS darbības principos noteiktajam. Robežšķērsošanas vietas režīma nodrošināšanai ar Valsts robežas likumu (2009) ir noteiktas personu tiesības (2), pienākumi (13) un aizliegumi (3) robežšķērsošanas vietās. Personai robežšķērsošanas vietā ir tiesības saņemt informāciju: par pārbaudi veicošās amatpersonas vārdu, uzvārdu un amatu; pārbaudes secību un kārtību.⁸⁶² Taču minētā norma nav pilnīga, jo nav

⁸⁵⁴ Par akcīzes nodokli: LR likums. LV, 2003. 14.nov., nr.161, 1.panta pirmais punkts.

⁸⁵⁵ Muitas likums: LR likums. LV, 2004. 6.apr., nr.54.

⁸⁵⁶ Noteikumu projekta „Atsevišķu akcīzes preču, kuras fiziska persona pārvieto personīgajā bagāžā, kontroles kārtība autoceļa robežšķērsošanas vietā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams: www.mk.gov.lv/doc/2005/FMAnot_020112_APP.3309.docx [skatīts 2012.g. 29.apr.].

⁸⁵⁷ Kārtība, kādā valsts pārvaldes iestādes sadarbojas valsts robežas drošības jautājumos; MK 2010.g. 5.maija instrukcija nr.5. LV, 2010. 7.maijs, nr.72.

⁸⁵⁸ „Šīs vienošanās mērķis ir nodrošināt amatpersonu, kas veic robežkontroli, muitas kontroli un sanitāro robežkontroli sadarbību robežkontroles punktu režīma nodrošināšanā un izstrādāt vienotu robežkontroles tehnoloģiju..”. Starpresoru vienošanās nr.51 par darbības tehnoloģiju robežkontroles punktus. 2006.g. 30.maijs (nepublicēta).

⁸⁵⁹ Piemēram, Terehovas RKP robežkontroles tehnoloģija apstiprināta 31.08.2006. (nepublicēta).

⁸⁶⁰ Kārtība, kādā valsts pārvaldes iestādes sadarbojas valsts robežas drošības jautājumos; MK 2010.g. 5.maija instrukcija nr.5. LV, 2010. 7.maijs, nr.72, 2.1.,14.3.punkti.

⁸⁶¹ Kodekss, 6.pants.

⁸⁶² Valsts robežas likums (2009), 27.panta pirmā daļa. Personu tiesības un pienākumi.

paredzētas, piemēram, personas tiesības uzzināt savas tiesības, kā to paredz Satversme. Kodekss⁸⁶³ šādas tiesības sistematizēti neregulē un neakcentē tiesības uzzināt savas tiesības⁸⁶⁴ un labas pārvaldības⁸⁶⁵ principu īstenošanu, kā to nosaka Latvijas normatīvais regulējums.

Cilvēktiesību aspektā joprojām aktuāls ir modernāko videonovērošanas tehnoloģiju pielietošanas jautājums, kas ļautu veikt ne tikai novērošanu un transportlīdzekļu identificēšanu pēc numurzīmēm, bet arī robežšķērsojošo personu identificēšanu pēc biometriskajiem datiem. Taču šajā gadījumā būtu nepieciešams konkrētāks normatīvais regulējums personu datu aizsardzībā, kas Fizisko personu datu aizsardzības likumā⁸⁶⁶ ir ļoti vispārīgs, jo konkrētāk nosaka personas sensitīvo datu uzskaitījumu, bet nenosaka citu personas datu ietvaru vai konkrētāku uzskaitījumu personu datu definīcijā. Konkrēta personu datu aizsardzības regulējuma nav ne Robežsardzes likumā, ne Valsts robežas likumā (2009), kas pat nenosaka vispārīgas personu datu aizsardzības normas, tajā skaitā arī robežšķērsošanas vietu režīma saturā. Par šīs problēmas⁸⁶⁷ aktualitāti liecina arī atsevišķu ekspertu viedokļi.⁸⁶⁸

Lai konstatētu personu nelikumīgos ieceļošanas mēģinājumus, kompetentās institūcijas izmanto dažādas metodes, kur viena no visbiežāk pielietojamajām ir profilēšana. Profilēšanas pamatbūtība ir aizdomas par personas robežšķērsošanas mērķu likumību, ko profilētājs uztver vizuāli, analizējot personas neverbālos signālus, kā arī ārzemnieka ārējo izskatu.⁸⁶⁹ No vienas puses, tiesībaizsardzības pasākumiem vajadzētu balstīties uz personas individuālo rīcību, nevis viņa ārējo izskatu un uzvedību, bet, no otras puses, - kas gan labāk liecina par cilvēku, ja ne viņa ārējais izskats, tādējādi no tiesībsargājošo iestāžu puses veicinot aktīvāku to cilvēku identifikāciju, kuri padziļināti būtu pārbaudāmi. Profilēšana⁸⁷⁰ ir process, kurā atsevišķām personām vai kolektīvām vienībām piedēvē raksturīgāko pazīmju kopumu (parasti tas ir uzvedības modelis), un šīs pazīmes nosaka attieksmi pret šīm personām (kolektīvām vienībām),⁸⁷¹ un tas ir jūtīgs jautājums par iespējamo diskrimināciju profilēšanā. Līdz ar to vēl ir ļoti rūpīgi jāizvērtē un profesionāli jāneregulē

⁸⁶³ Kodekss, 6.,7.,13. u.c. panti.

⁸⁶⁴ „Privātpersonai ir tiesības saņemt uzziņu par savām tiesībām..”. Administratīvā procesa likums: LR likums. LV, 2001. 14.nov., nr.164, 4.pants. Administratīvā procesa principi. 98.panta pirmā daļa.

⁸⁶⁵ Valsts pārvaldes iekārtas likums: LR likums. LV, 2002. 21.jūn., nr.94, 10.pants. Valsts pārvaldes principi.

⁸⁶⁶ „Personas dati — jebkāda informācija, kas attiecas uz identificētu vai identificējamu fizisko personu”. Fizisko personu datu aizsardzības likums: LR likums. LV, 2000. 6.apr., nr.123/124, 1.panta trešais punkts.

⁸⁶⁷ Ruķers M. Personu datu aizsardzība Latvijā: 10 gadu pieredze. Pieejams:

<http://www.juristavards.lv/index.php?menu=auth&id=206775> [aplūkots 2012.g. 29.apr.].

⁸⁶⁸ „Paradoksāli ir tas, ka attiecībā uz jebkādu nozari Fizisko personu datu aizsardzības likumā vai kādā speciālajā normatīvajā aktā nav personas datu aizsardzības prasības videonovērošanas kontekstā”. Trofimovs D. Uzmanību: notiek videonovērošana. Jurista Vārds, 2008, 25.novembris, nr.44, 11.lpp.

⁸⁶⁹ Riska novērtēšana. United Nations International Drug Control Programme. LR Muita. Rīga: 2011, 9.-12.lpp.

⁸⁷⁰ "fizisko, uzvedības vai psiholoģisko raksturiezīmju kopuma sistemātiska sasaiste ar konkrētiem nodarījumiem, un šo raksturiezīmju izmantošana, pieņemot tiesībaizsardzības lēmumus". Eiropas Parlamenta 2009.g. 24.apr. ieteikums Padomei par profilu veidošanu, jo īpaši pēc etniskās izcelsmes un rases, terorisma apkarošanas, tiesībaizsardzības, imigrācijas, muitas un robežkontroles jomā (2008/2020(INI)). Pieejams:

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2009-0314+0+DOC+XML+V0//LV> [skatīts 2012.g. 4.maijā], C.punkts.

⁸⁷¹ Bygrave L.A. Minding the machine. Computer Law & Security Report, 2001, 1.sējums, 17-24.lpp.

jautājums par profilēšanas kā metodes izmantošanu. Aizvien etniski daudzveidīgākajā sabiedrībā šāda prakse ir minoritāšu grupu netaisnīgs apgrūtinājums tiesību aizsardzības un pārbaužu jomā, par ko liecina arī tiesu spriedumi,⁸⁷² kaut arī personām joprojām var pieprasīt apliecināt savu identitāti un dalībvalstis izņēmuma kārtā patur tiesības uz ierobežotu laika periodu atjaunot robežu kontroli.⁸⁷³ Ja personas identifikācijas process ir balstīts uz profilēšanu, tad personas tiek identificētas kā aizdomīgas, pamatojoties uz kritērijiem, ko šīs personas nespēj mainīt, tādējādi daļēji neievērojot privātās dzīves neaizskaramību. Tas norāda uz personas datu stingrākas aizsardzības nepieciešamību⁸⁷⁴ un tiesībaizsardzības iestāžu stingrāku kontroli, lai nepieļautu personu datu izmantošanu ļaunprātīgā nolūkā.⁸⁷⁵

Šengenas konvencijā noteikts, ka kontroli veic saskaņā ar vienotiem principiem, ievērojot katrā valstī noteikto kompetenci un likumus un ņemot vērā visu dalībvalstu intereses visās to teritorijās.⁸⁷⁶ Attiecībā uz uzturēšanos, kas nav ilgāka par trim mēnešiem sešu mēnešu laikā, uz trešo valstu valstspiederīgajiem attiecas vairāki tālāk minētie ieeļošanas noteikumi un prasības, kas vienlaicīgi noteikti gan Šengenas konvencijā,⁸⁷⁷ gan Kodeksā.⁸⁷⁸

1. Šengenas konvencijā noteikts, ka personai ir jābūt noteiktam **derīgam dokumentam** vai dokumentiem, kas ļauj šķērsot robežu,⁸⁷⁹ bet Kodeksā - **derīgam ceļošanas dokumentam** vai dokumentiem, kas dod tiesības šķērsot robežu.⁸⁸⁰ Saskaņā ar Imigrācijas likumu ārzemnieks ir tiesīgs ieeļot un uzturēties Latvijā, ja viņam ir **derīgs ceļošanas dokuments**. Ceļošanas dokuments ir derīgs, ja: tas ir atzīts Latvijā; tas atbilst noteiktajam paraugam; tajā ir visu to ārzemnieku

⁸⁷² Leitsätze zum Beschluss des Ersten Senats vom 4. April 2006. 1 BvR 518/02., Absatz-Nr. (1-184). Pieejams: http://www.bverfg.de/entscheidungen/rs20060404_1bvr051802.html [skatīts 2012. g. 4. maijā].

House of Lords. Opinions of the Lords of Appeal for Judgement in the Cause Regina v. Immigration Officer at Prague Airport and another (Respondents) ex parte European Roma Rights Centre and others (Appellants), [2004] UKHL 55. Lordu palāta. R pret Imigrācijas biroju Prāgas lidostā un citiem (respondentiem) *ex parte* Eiropas Romu tiesību centra un citiem apelācijas iesniedzējiem. Pieejams: <http://www.publications.parliament.uk..> [skatīts 2012. g. 4. maijā].

Timishev v. Russia, Application No. 55762/00, 55974/00, Judgement of 13 December 2005. Pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2009-0314+0+DOC+XML+V0//LV> [skatīts 2012. g. 4. maijā].

⁸⁷³ Lībermanis G. Personu brīvas pārvietošanās iespēja aizvien tuvāka: LV, 2004, nr.45. Pieejams: <http://lv.lv/index.hp..> [aplūkots 2012. g. 4. maijā].

⁸⁷⁴ „...politiskā līmenī jāapspriež pašreizējās tiesībaizsardzības un drošības metodes, kas paredz rasu, etnisko un izturēšanos profilu veidošanu un riska novērtēšanu, izsverot šo metožu pamatojumu un iespējamus ieguvumus salīdzinājumā ar iespējamo kaitējumu”. Ludforda S. (iesniedzēja). Ieteikuma priekšlikums. ALDE grupas vārdā par profilu veidošanu, jo īpaši pēc etniskās izcelsmes un rases, terorisma apkarošanas, tiesībaizsardzības, imigrācijas, muitas un robežkontroles jomā. 2007. g. 19. dec. Pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+MOTION+B6-2007-0483+0+DOC+XML+V0//LV> [skatīts 2012. g. 4. maijā].

⁸⁷⁵ Pilsoņu brīvību, tieslietu un iekšlietu komiteja. Ziņojums par Eiropas Parlamenta ieteikuma priekšlikumu Padomei par profilu veidošanu, jo īpaši pēc etniskās izcelsmes un rases, terorisma apkarošanas, tiesībaizsardzības, imigrācijas, muitas un robežkontroles jomā. 2009. g. 3. apr. (2008/2020(INI)). Pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2009-0222+0+DOC+XML+V0//LV> [skatīts 2012. g. 4. maijā].

⁸⁷⁶ Šengenas konvencija, 2. nodaļa. Ārējo robežu šķērsošana, 6. panta 1. punkts.

⁸⁷⁷ Turpat, 5. panta 1. punkts.

⁸⁷⁸ Kodekss, 5. panta 1. punkts.

⁸⁷⁹ Šengenas konvencija, 5. panta 1. punkta a) apakšpunkts.

⁸⁸⁰ Kodekss, 5. panta 1. punkta a) apakšpunkts.

personas dati un fotogrāfijas, kuri šo dokumentu izmanto par ceļošanas dokumentu. Lai pieprasītu uzturēšanās atļauju, katram ārzemniekam ir nepieciešams savs ceļošanas dokuments; tā derīguma termiņš vismaz par trim mēnešiem pārsniedz paredzēto uzturēšanās laiku Latvijas Republikā vai citas Šengenas līguma dalībvalsts teritorijā; tas nesatur dokumenta izdevēja neatrunātus labojumus, mehāniskus bojājumus vai smērējumus, kuru dēļ nav iespējams identificēt dokumenta turētāju, izlasīt dokumentā norādīto informāciju vai noteikt dokumenta viltojumus; tajā ir vieta vīzām (šis nosacījums nav spēkā, ja Latvijai saistošos starptautiskajos līgumos ir noteikts, ka vīzām nav jābūt).⁸⁸¹

2. Šengenas konvencijā noteikts, ka personai ir jābūt **derīgai vīzai**, ja tā ir vajadzīga,⁸⁸² bet Kodeksā noteikts, ka ir vajadzīga derīga vīza saskaņā ar Padomes Regulu (EK) Nr.539/2001 (2001.gada 15.marts), ar ko izveido to trešo valstu sarakstu, kuru pilsoņiem, šķērsojot dalībvalstu ārējās robežas, ir jābūt vīzām, kā arī to trešo valstu sarakstu, uz kuru pilsoņiem šī prasība neattiecas, izņemot gadījumus, ja viņiem ir derīga uzturēšanās atļauja.⁸⁸³

3. Šengenas konvencijā noteikts, ka personai vajadzības gadījumā jāuzrāda dokumenti, kas pamato paredzētās uzturēšanās mērķi un apstākļus, un viņa rīcībā ir pietiekami iztikas līdzekļi gan paredzētās uzturēšanās laikam, gan lai atgrieztos valstī, no kuras ieceļo, vai tranzītam uz trešo valsti, kurā ir garantēta viņa uzņemšana, vai arī viņš spēj likumīgi iegūt šādus līdzekļus.⁸⁸⁴ Savukārt Kodeksā noteikts, ka personai jāpamato iecerētās uzturēšanās mērķi un apstākļi, tai ir jābūt pietiekamiem iztikas līdzekļiem gan iecerētās uzturēšanas laikam, gan lai atgrieztos izcelsmes valstī vai tranzītā dotos uz trešo valsti, kurā viņu noteikti uzņems; vai arī viņai ir iespēja likumīgi iegūt iztikas līdzekļus.⁸⁸⁵ Pietiekamu iztikas līdzekļu pierādījums var būt, piemēram, skaidra nauda, ceļojuma čeki un kredītkartes, kas ir trešo valstu valstspiederīgo īpašumā. Ja tas paredzēts attiecīgu dalībvalstu tiesību aktos, iztikas līdzekļu pierādījums var būt arī sponsoru deklarācijas un garantijas vēstules no cilvēkiem, pie kuriem trešās valsts valstspiederīgais apmetīsies. Latvijā šādu iztikas līdzekļu apjomus un apliecināšanas kārtību nosaka MK Noteikumi par ārzemniekam nepieciešamo finanšu līdzekļu apmēru un finanšu līdzekļu esības konstatēšanas kārtību.⁸⁸⁶

4. Šengenas konvencijā noteikts, ka persona var ieceļot, ja par viņu nav ziņots nolūkā liegt ieceļošanu.⁸⁸⁷ Savukārt Kodeksā noteikts, ka tai nav jābūt personai, par kuru **SIS izdots brīdinājums**, lai atteiktu ieceļošanu.⁸⁸⁸

⁸⁸¹ Imigrācijas likums, 4.panta pirmā daļa.

⁸⁸² Šengenas konvencija, 5.panta 1.punkta b)apakšpunkts.

⁸⁸³ Kodekss, 5.panta 1.punkta b)apakšpunkts.

⁸⁸⁴ Šengenas konvencija, 5.panta 1.punkta c)apakšpunkts.

⁸⁸⁵ Kodekss, 5.panta 1.punkta c)apakšpunkts.

⁸⁸⁶ Noteikumi par ārzemniekam nepieciešamo finanšu līdzekļu apmēru un finanšu līdzekļu esības konstatēšanas kārtību.

LR Ministru kabineta 2010.g. 21.jūn. noteikumi nr.550. LV, 2010. 28.jūn., nr.100.

⁸⁸⁷ Šengenas konvencija, 5.panta 1.punkta d)apakšpunkts.

⁸⁸⁸ Kodekss, 5.panta 1.punkta d)apakšpunkts.

5. Šengenas konvencijā noteikts, ka persona var iecerēt, ja tā netiek uzskatīta par tādu personu, kura var apdraudēt kādas dalībvalsts **sabiedrisko kārtību, valsts drošību vai starptautiskās attiecības**.⁸⁸⁹ Savukārt Kodeksā noteikts, ka tai nav jābūt personai, kuru uzskata par apdraudējumu kādas dalībvalsts **politikai, iekšējai drošībai, sabiedrības veselībai vai starptautiskām attiecībām**, un valstu datubāzēs par šo personu **nav izdots brīdinājums, lai minēto iemeslu dēļ atteiktu iecelošanu**.⁸⁹⁰

Salīdzinot nosauktās normas Šengenas konvencijā un Kodeksā, jāsecina, ka pēc būtības un pamatjēgas tās tiek savstarpēji dublētas, kaut arī atšķirīgās redakcijās un terminoloģijā, kas savukārt lielākā vai mazākā mērā deformē arī šo normu saturu. Tas savukārt praksē var radīt un rada interpretācijas problēmas, piemēram, attiecībā uz tādu terminu lietošanu kā: Šengenas konvencijā - derīgs dokuments, Kodeksā - ceļošanas dokuments;⁸⁹¹ Šengenas konvencijā - nav ziņots, Kodeksā - SIS izdots brīdinājums, tiesas spriedumā - „personas, par ko [Šengenas informācijas sistēmā (SIS)] izdots brīdinājums, lai atteiktu iecelošanu”;⁸⁹² Šengenas konvencijā - sabiedriskā kārtība, valsts drošība vai starptautiskās attiecības, Kodeksā un tiesu praksē⁸⁹³ - neuzskata par apdraudējumu kādas dalībvalsts politikai, iekšējai drošībai, sabiedrības veselībai vai starptautiskām attiecībām, un, jo īpaši, valstu datubāzēs par viņiem nav izdots brīdinājums, lai minēto iemeslu dēļ atteiktu iecelošanas atļauju.

Secinājumi

1. Robežšķērsošanas vietas jēdziena definējums nav vienveidīgs ne ES, ne nacionālajā normatīvajā regulējumā, kurā vēl joprojām tiek lietots termins „robežkontroles punkts”.

2. Robežsardzes likumā robežpārbaužu uzdevumu normas ir redakcionāli novecojušas un neatbilst gan nacionālajam, gan ES regulējumam. Robežsardzes likuma 13.panta 40.punktā frāze „kravas un citas mantas” būtu papildināma ar terminu „preces”. Termins „prece” tiek bieži lietots Muitas likumā un ir svarīgs muitas kontroles un robežkontroles jomā, taču preces jēdziena definīcijas Muitas likumā nav. Savukārt likumā „Par akcīzes nodokli” akcīzes preces termina definīcijā frāze „naftas produkti” ir aizstājama ar frāzi „šķidrā degviela”, jo naftas galaproduktu klāsts ir ārkārtīgi plašs.

⁸⁸⁹ Šengenas konvencija, 5.panta 1.punkts e)apakšpunkts.

⁸⁹⁰ Kodekss, 5.panta 1.punkts e)apakšpunkts.

⁸⁹¹ „Šengenas *acquis* nav noteikts konkrēts derīgu ceļošanas dokumentu uzskaitījums, kurus dokumentus par tādiem ir jāuzskata, kas dažreiz rada pārpratumus, piemēram, vai var uzskatīt izziņu no PMLP par pastāvīgās uzturēšanās atļaujas reģistrēšanu pēc soda naudas nomaksas par citu pārkāpumu. Atcelt Valsts robežsardzes Ludzas pārvaldes Zilupes II kategorijas dzelzceļa robežkontroles punkta 2012.gada 8.aprīļa lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā Nr.823-307-AA059984 un izbeigt lietu”. No: Par lēmuma atcelšanu administratīvā pārkāpuma lietā; VRS Ludzas pārvaldes 2012.g. 20.aprīļa lēmums Nr.30, (nepublicēts).

⁸⁹² EST 2012.g. 14.jūn. spriedums Lietā C-606/10. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62010CJ0606:LV:HTML> [skatīts 2013.g. 15.febr., 6.d)punkts].

⁸⁹³ EST 2012.g. 14.jūn. spriedums Lietā C-606/10. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62010CJ0606:LV:HTML> [skatīts 2013.g. 15.febr., 6.e)punkts].

3. Par Robežsardzes likumā minētajiem kontroles dienestiem pašreiz ir jāuzskata kompetentās iestādes, kā to nosaka Šengenas konvencija, Valsts robežas likums (2009) un MK Robežšķērsošanas vietas režīma noteikumi.

4. Robežsardzes likuma 13.panta devītā punkta norma „uzturēt valsts robežu, robežas joslu un robežpārejas punktus” ir jāizslēdz, jo Iekšlietu ministrijā iestāžu īpašumā, valdījumā vai lietošanā esošo īpašumu pārvaldīšana un apsaimniekošana kopš 2009.gada ir uzdots IeM Nodrošinājuma valsts aģentūrai.

5. MK instrukcija „Kārtība, kādā valsts pārvaldes iestādes sadarbojas valsts robežas drošības jautājumos” nosaka sadarbību starp valsts pārvaldes iestādēm - VRS, VP, VID un PVD kopumā 9 valsts robežas drošības jautājumos, kuros sadarbība jāparedz arī ar Drošības policiju, dzelzceļa staciju, lidostu un ostu administrācijām.

6. Jāparedz attiecīgs normatīvais regulējums personu datu aizsardzībā, kas ir nepilnīgs gan Fizisko personu datu aizsardzības likumā, kurā pat personas datu jēdziens ir ļoti vispārīgs, gan Valsts robežas likumā (2009), kas nenosaka personu datu aizsardzības normas, t.sk. arī robežšķērsošanas vietu režīma noteikumus.

7. Robežpārbaudēs personas identifikācijas process lielā mērā ir balstīts uz profilēšanu kā kriminoloģisku metodi, kuras pielietošanas regulējums ES mērogā ir pretrunīgs un nekonkrēts. Tas norāda uz personu datu aizsardzības problemātiku un nepieciešamību visām Šengenas zonas dalībvalstīm noteikt vienotu profilēšanas tiesisko regulējumu.

5. LATVIJAS REPUBLIKAS JŪRAS ROBEŽAS ROBEŽKONTROLES TIESISKAIS REGULĒJUMS

5.1. Jūras robežas noteikšanas un uzraudzības tiesiskais regulējums

Latvijas jūras robežas, kas atbilstoši Šengenas *acquis* ir ārējā robeža,⁸⁹⁴ garums ir 498 km.⁸⁹⁵ Jūras teritorijas pēc sava tiesiskā stāvokļa iedalās: 1) noteiktas valsts jūras teritorijas - teritoriālā jūra; jūras teritorijas, uz kurām saskaņā ar starptautisko tiesību normām izplatās ierobežota valsts jurisdikcija - pieguļošā zona, EEZ, kontinentālais šelfs (sk. 10.pielikumu); 2) jūras teritorijas, kuras nav pakļautas nevienas valsts jurisdikcijai - atklātā jūra.⁸⁹⁶

Latvijas jurisdikcijai pakļautie ūdeņi **ietver ne tikai iekšējos ūdeņus un teritoriālo jūru**, kas ir Latvijas teritorija,⁸⁹⁷ bet arī EEZ⁸⁹⁸ Baltijas jūrā, kas nav Latvijas teritorija, bet kurā tai ir pirmtiesības izmantot dabas resursus un tā var būt līdz 200 jū platumā.⁸⁹⁹ EEZ ir teritoriālajai jūrai pieguļošs rajons, kurā saskaņā ar JTK ir noteiktas piekrastes valsts tiesības un jurisdikcija,⁹⁰⁰ kā arī tiesības pētīt, iegūt, saglabāt un izmantot dzīvus⁹⁰¹ un nedzīvus dabas resursus gan jūrā un jūras dibenā, gan zemes dziļēs, pētīt un izmantot EEZ, kā to nosaka arī ES regulējums.⁹⁰² Valsts vides dienests (turpmāk - VVD) vai atļaujas (licences)⁹⁰³ izsniedzējs sadarbībā ar VRS un NBS kontrolē jūras izmantošanu un jūras vides aizsardzību. Kaut arī Jūras vides aizsardzības un pārvaldības likuma (turpmāk – Jūras vides likums) 3.pants paredz Latvijas tiesības kontinentālajā šelfā un EEZ, taču šo tiesību nodrošināšanas kontroles mehānisms un iestāžu kompetenču norobežojums Latvijas normatīvajā regulējumā ne NBS likumā, ne Robežsardzes likumā, kuros varētu būt noteikti uzdevumi šajā jomā, vai citā normatīvajā regulējumā joprojām nav skaidri noteikts. Turklāt Jūras vides likuma 19.panta frāze „kontrolē jūras izmantošanu” nav precīza, jo nav noteikts, uz kādām jūras teritorijām tas attiecas, bet frāze „par robežsardzi”⁹⁰⁴ ir nekorekta, ja ar to uzskatītas robežkontroles un imigrācijas kontroles darbības, ko veic VRS.

JTK ir noteiktas piekrastes valsts ekskluzīvas tiesības uz kontinentālā šelfa (nepārsniedzot 350 jū no bāzes līnijas)⁹⁰⁵ izpēti un tā dabas resursu izmantošanu, turklāt nosakot, ka citām valstīm nav tiesību bez piekrastes valsts noteikti izteiktas piekrišanas pētīt kontinentālo šelfu un izmantot tā

⁸⁹⁴ Kodekss, 2.panta otrais punkts.

⁸⁹⁵ “Latvia has 498 km of sea border. At sea there are 10 border crossing places (sea ports)”. Council of the European Union. Schengen evaluation - Revision of mission reports and follow-up - annex. Working Party for Schengen Matters (Schengen evaluation). Brussels, 16 November 2011. 15691/1/11. REV 1. LIMITE. SCH-EVAL 167. COMIX 641.

⁸⁹⁶ Jūras tiesības. Burvis I., Lejnieks M., Markēvičs M. u.c. Rīga: Jumava, 1997, 31.lpp.

⁸⁹⁷ Fogels A. Modernās starptautiskās tiesības. Rīga: Zvaigzne ABC, 2009, 190.lpp.

⁸⁹⁸ Jūras vides aizsardzības un pārvaldības likums: LR likums. LV, 2010. 28.okt., nr.183, 1.panta trešais punkts.

⁸⁹⁹ Fogels A. Modernās starptautiskās tiesības. Rīga: Zvaigzne ABC, 2009, 191.lpp.

⁹⁰⁰ JTK, V daļa. Ekskluzīvā ekonomiskā zona, 55.pants.

⁹⁰¹ Nolīgums par 1982.gada 10.decembra Apvienoto Nāciju Jūras tiesību konvencijas īstenošanu attiecībā uz transzonālo zivju krājumu un tālu migrējošo zivju krājumu saglabāšanu un pārvaldību: 4.08.1995. starptautisks dokuments. LR spēkā no 08.11.2006. LV, 2006. 8.nov., nr.179, 55.–58. pants.

⁹⁰² Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2008/56/EK (2008. g. 17. jūnijs), ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai jūras vides politikas jomā (Jūras stratēģijas pamatdirektīva) (Dokuments attiecas uz EEZ). OV L164 , 25/06/2008 Lpp. 0019 – 004032008L0056. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32008L0056:LV:HTML> [skatīts 2012.g. 27. maijā], 2.punkts.

⁹⁰³ Noteikumi par rūpniecisko zveju teritoriālajos ūdeņos un ekonomiskās zonas ūdeņos; MK 2007.g. 2.maija noteikumi nr.296. LV, 2006. 5.maijs, nr.72, 5.punkts.

⁹⁰⁴ Jūras vides likums, 3.pants, 19.panta astotā daļa.

⁹⁰⁵ JTK, 76.panta 5.punkts.

dabas resursus, ja piekrastes valsts to nedara, taču tas neskar ūdeņu un gaisa telpas tiesisko statusu virs šiem ūdeņiem. JTK aizliedz piekrastes valstij, realizējot tiesības uz kontinentālo šelfu, traucēt citu valstu kuģošanas brīvību.⁹⁰⁶

Lai reglamentētu darbības **kontinentālajā šelfā** un EEZ, 1993.gadā bija pieņemts likums „Par Latvijas Republikas kontinentālo šelfu un ekskluzīvo ekonomisko zonu”,⁹⁰⁷ kas 2010.gadā zaudēja spēku līdz ar Jūras vides likuma stāšanos spēkā. Pirms šī likuma pieņemšanas notika diskusijas par termina „kontinentālais šelfs” svītrotšanu no likuma teksta, pamatojot to ar argumentu, ka Latvijai nav kontinentālā šelfa JTK izpratnē.⁹⁰⁸ Tomēr termins „kontinentālais šelfs” likuma tekstā ir saglabāts, kaut arī likuma 1.pantā terminu uzskaitījumā tā nav, bet 3.pantā ir dots kontinentālā šelfa definējums: „Latvijas kontinentālais šelfs.. ir jūras dibena virsma un dzīles zemūdens rajonos, kas ir Latvijas sauszemes teritorijas dabiskais turpinājums, atrodas tūlīt aiz Latvijas teritoriālās jūras robežām un sniedzas” līdz Latvijas kontinentālā šelfa un EEZ robežas ar Igauniju, Lietuvu un Zviedriju.⁹⁰⁹ Šādā redakcijā šī norma ir nekorekta, jo Latvijas tiesības uz kontinentālo šelfu tiek attiecinātas uz to jūras dibenu un zemes dzīlēm, kas atrodas ārpus Latvijas teritoriālās jūras robežas un līdz ar to netiek noteiktas Latvijas tiesības uz kontinentālā šelfa daļu zem teritoriālās jūras, kaut arī Latvijai ir jābūt vēl plašākām tiesībām pētīt kontinentālo šelfu un izmantot tā dabas resursus arī zem teritoriālās jūras, kā tas izriet no JTK - piekrastes valsts kontinentālais šelfs ir jūras dibena virsma un tās dzīles zemūdens rajonos, kas atrodas aiz tās teritoriālās jūras robežām **visā tās sauszemes teritorijas dabiskā turpinājuma** garumā līdz kontinenta zemūdens nomales arējām robežām vai 200 jū attālumā **no bāzes līnijām**, no kurām tiek mērīts teritoriālās jūras platums.⁹¹⁰ Turklāt kontinentālā šelfa dabas resursi ir Latvijas īpašums.⁹¹¹ Attiecībā uz kontinentālo šelfu nozīmīgs ir Starptautiskās tiesas spriedums strīdā starp Dāniju un Vāciju 1967.gadā, kas noteica ne tikai galvenos valstu kontinentālā šelfa robežu noteikšanas principus, bet arī skāra tādus nozīmīgus jautājumus kā okeānu un jūru vides aizsardzību.⁹¹² Vēl jo vairāk Latvijai kā ES dalībvalstij ir jāuzņemas atbildība par šādas jurisdikcijas īstenošanu un to var

⁹⁰⁶ Nolikums par 1982.gada 10.decembra Apvienoto Nāciju Jūras tiesību konvencijas īstenošanu attiecībā uz transzonālo zivju krājumu un tālu migrējošo zivju krājumu saglabāšanu un pārvaldību: 04.08.1995. starptautisks dokuments. LR spēkā no 08.11.2006. LV, 2006. 8.nov., nr.179, 76.–78.pants.

⁹⁰⁷ Par Latvijas Republikas kontinentālo šelfu un ekonomisko zonu: LR likums. Ziņotājs, 1993. 18.feb., nr.7. [stājās spēkā 4.03.1993.; zaud. spēku 18.11.2010.], 1.pants.

⁹⁰⁸ Jūras ūdeņu aizsardzības un pārvaldības likums; MK likumprojekts, 2010.gada 24.augusts. TA-2013. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/78FF0589916F997BC225779800449799?OpenDocument>. [skatīts 2012.g. 25.maijā].

⁹⁰⁹ Jūras vides likums, 3.panta pirmā un trešā daļa.

⁹¹⁰ JTK, VI daļa. 76.pants. Kontinentālā šelfa definīcija. 1.punkts.

⁹¹¹ Jūras vides likums, 3.panta ceturtnā daļa.

⁹¹² International Court of Justice, The North Sea Continental Shelf Case. Judgement of 20 February 1969, p.54. No: Блищенко И.П., Дориа Ж. Прецеденты в международном публичном и частном праве. Москва: МНИМ, 1999, с.188.

pamatot ar attiecīgiem tiesu lēmumiem, piemēram, lietās *Prodest*⁹¹³ un *Aldewereld*,⁹¹⁴ kuros uzsvērtā darba tiesisko attiecību īpašā saikne ar attiecīgas dalībvalsts tiesību sistēmu. Atbilstoši ģenerālvokāta P.K.Viljalona secinājumos apgalvotajam kontinentālais šelfs kā ES dalībvalstu suverenitātes īstenošanas joma jāuzskata par „Savienības teritoriju”. Kopienas tiesību piemērojamība to kompetenču jomā, kuras tai ir piešķirušas dalībvalstis kontinentālā šelfa resursu izmantošanā, un nodarbināto darba ņēmēju tiesiskais stāvoklis nevar atšķirties no valsts teritorijā *stricto sensu* strādājošo stāvokļa⁹¹⁵ atbilstoši regulai Nr.1408/71.⁹¹⁶

Dr. A.Fogels uzskata, ka kontinentālais šelfs ir jūras krastam (arī salu krastiem) pieguļošo zemūdens rajonu jūras dibenu virsma un dzīles aiz teritoriālās jūras zonas līdz 200 m dziļumam vai arī aiz šīs robežas līdz tādai vietai, līdz kurai ūdeņu dziļums atļauj veikt šo rajonu dabisko bagātību iegūvi, bet tālāk skaidro, ka kontinentālā šelfa mērīšanas sākuma līnija ir piekrastes valsts teritoriālās jūras ārējā robeža,⁹¹⁷ kas nav precīzi attiecībā uz JTK 76.panta pirmo punktu. A.Fogela atsaukšanās uz 200 m dziļumu acīmredzot izriet no 1958.gada Ženēvas Konvencijas par kontinentālo šelfu,⁹¹⁸ kurai Latvija bija pievienojusies 1991.gadā.⁹¹⁹ Taču vēlākajā jūras tiesību normatīvajā aktā JTK šāds kritērijs vairs netiek lietots, bet noteikts, ka **kontinentālais šelfs nepārsniedz 350 jūras jūdzes** no bāzes līnijām, no kurām tiek mērīts teritoriālās jūras platums, vai nepārsniedz 100 jūras jūdzes no 2500 m izobātas (līnija, kas savieno 2500 metru dziļumus).⁹²⁰ Līdz ar to 200 m dziļuma kritērijs vairs nav aktuāls kontinentālā šelfa robežu noteikšanā.⁹²¹ Konvenciju par kontinentālo šelfu (1958) 1982.gadā aizstāja JTK, kurā vienādu attālumu (ekvidistances) princips nav uzsvērts attiecībā uz kontinentālā šelfa robežas delimitāciju, bet JTK paredz, ka valstīm jāvadās no visa iespējamā starptautisko tiesību avotu spektra, neizceļot kādu no tiem īpaši. Minētais gan

⁹¹³ EST 2010.g. 5. jūlija spriedums Lietā C-347/10 par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267.pantam, ko *Rechtbank Amsterdam* (Nīderlande) iesniedza ar lēmumu tiesvedībā *A. Salemink* pret *Raad van bestuur van het Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen*. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62010CC0347:LV:HTML> [skatīts 2012.g. 20.maijā].

⁹¹⁴ ES Tiesas 2011.g. 11.febr. spriedums Lietā C-106/11 par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267.pantam, ko *Hoge Raad der Nederlanden* (Nīderlande) iesniedza tiesvedībā *J. Bakker* pret *Minister van Financiën*. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=lv&ihtmlang=lv&lng1=lv,lv&lng2=bg>, [skatīts 2012.g. 20.maijā].

⁹¹⁵ Ģenerālvokāta Viljalona P.K. [*Pedro Cruz Villalon*] secinājumi Lietā C-347/10 *A. Salemink* pret *Raad van bestuur van het Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen* sniegti 2011.g. 8.sept. *Rechtbank Amsterdam* (Nīderlande) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62010CC0347:LV:HTML> [skatīts 2012.g. 20.maijā].

⁹¹⁶ 1971.g. 14.jūnija Eiropas Kopienas Padomes Regula (EEK) Nr. 1408/71 (31971R1408) par sociālā nodrošinājuma sistēmu piemērošanu darbiniekiem un viņu ģimenēm, kas pārvietojas Kopienā. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31971R1408:lv:HTML> [skatīts 2012.g. 23.maijā].

⁹¹⁷ Fogels A. *Modernās starptautiskās tiesības*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2009, 194.lpp.

⁹¹⁸ Konvencija par kontinentālo šelfu: Ženēvā, 1958.g. 29.aprīlī. Stājās spēkā 1964.g. 10.jūnijā. ANO Līgumu sērija, 499.sējums, 311.lpp. Pieejams: www.vvc.gov.lv/.../Konvencijas/Convention_on_the_Continental_Sh [skatīts 2012.g. 24.maijā], 1.pants.

⁹¹⁹ Par Latvijas Republikas pievienošanās starptautisko tiesību dokumentiem jūras tiesību jautājumos: LR AP Deklarācija. 10.09.1991. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=69118> [skatīts 2012.g. 22.maijā].

⁹²⁰ JTK, 76.pants. Kontinentālā šelfa definīcija. 4.un 5.punkti.

⁹²¹ Bojārs J. *Starptautiskās publiskās tiesības I*. 3.pārstr. izd. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004, 448.lpp.

nenozīmē, ka nedrīkstētu pielietot ekvidistances principu, delimitējot kontinentālā šelfa robežas, bet tas nozīmē, ka puses var vadīties arī no citiem iespējamajiem argumentiem.⁹²²

Līgumā starp Igauniju, Latviju un Zviedriju par kopīgo jūras robežas punktu Baltijas jūrā⁹²³ noteikts, ka Līguma par jūras robežas noteikšanu Rīgas jūras līcī, Irbes šaurumā un Baltijas jūrā (turpmāk - Latvijas – Igaunijas jūras robežlīgums) 3.pantā⁹²⁴ minētā taisnā ģeodēziskā līnija saduras ar EEZ un kontinentālā šelfa robežu punktā ar šādām ģeogrāfiskām koordinātēm: 58° 01,440' N 20° 23,755'E⁹²⁵ (sk. 11.pielikumu).

Katrai valstij ir tiesības noteikt savas teritoriālās jūras platumu līdz robežai, kas nepārsniedz 12 jū, to mērot no bāzes līnijām.⁹²⁶ Latvijas teritoriālā jūra 4 jū no piekrastes pirms Otrā pasaules kara tika dēvēta par teritoriālajiem ūdeņiem, un tāpat bija valsts teritorijas daļa, aiz kuras tālāk sākās „atklātā jūra”, kas nepiederēja nevienam. Savukārt „slēgtie ūdeņi” (tagad iekšējie ūdeņi), kurus no visām pusēm ierobežoja zeme, ietilpa valsts teritorijā.⁹²⁷ JTK noteikts, ka ūdeņi, kas atrodas uz krasta pusi no teritoriālās jūras bāzes līnijas, ir valsts iekšējie ūdeņi. Iekšējie jūras ūdeņi ir arī ostu ūdeņi līdz līnijai, kura savieno ostas visvairāk uz jūras pusi izvirzīto būvju punktus.⁹²⁸ Iekšējie jūras ūdeņi ir valsts teritorijas daļa, uz kuru pilnībā izplatās valsts suverenitāte.

Ar visām kaimiņvalstīm, izņemot Lietuvu, ir noslēgti līgumi par teritoriālās jūras robežām un EEZ. Līgums ar Lietuvu par jūras robežu noteikšanu, neraugoties uz ilggadējām pārrunām un līguma projektu saskaņošanu, joprojām nav noslēgts. Prof. J.Bojārs norāda, ka iespējamie risinājumi būtu: pirmkārt, pašreizējā robežlīguma ratificēšana no Latvijas puses, vienlaikus panākot vienošanos par naftas lauku kopīgu izmantošanu; otrkārt, sarunu atsākšana par jūras robežu no jauna vai risinot strīdu *ad hoc*, jo Latvijas un Lietuvas EEZ un kontinentālā šelfa robežas nekad nav pastāvējušas, tomēr tās bija nospraustas starpresoru līmenī PSRS laikā un nekad nav tikušas apstrīdētas (sk. 12.pielikumu).⁹²⁹ JTK nosaka, ka gadījumā, ja divu valstu krasti atrodas viens pretim otram vai blakus viens otram, tad ne vienai, ne otram valstij nav tiesību, ja vien starp tām nav noslēgta cita vienošanās, paplašināt savu teritoriālo jūru pāri viduslīnijai, kas novilkta tā, lai katrs tās punkts atrastos vienādā attālumā no tuvākajiem bāzes līniju punktiem, no kuriem katra valsts sāk teritoriālās jūras platuma mērīšanu. Tomēr iepriekšminētos noteikumus nepiemēro, ja sakarā ar

⁹²² Lejnīeks M. Starptautiskās tiesības un jūras robežlīgums. 1999.g. 18.sep. Pieejams: <http://www.diena.lv/arhivs/starptautiskas-tiesibas-un-juras-robezlīgums-10524137> [aplūkots 2012.g. 24.maijā].

⁹²³ Par līgumu spēkā stāšanos. 02.02.1998. ĀM dienesta informācija. LV, 1998. 11.febr., nr.36.

⁹²⁴ Latvijas Republikas un Igaunijas Republikas līgums par jūras robežas delimitāciju Rīgas jūras līcī, Irbes šaurumā un Baltijas jūrā: 12.07.1996. starptautisks dokuments. LV, 1996. 16.jūl., nr.120, 3.pants.

⁹²⁵ Igaunijas Republikas valdības, Latvijas Republikas valdības un Zviedrijas Karalistes valdības līgums par kopīgo jūras robežas punktu Baltijas jūrā: 30.04.1997. starptautisks dokuments. LV, 1997. 23.dec., nr.336/340.

⁹²⁶ JTK, 2., 3.pants.

⁹²⁷ Vītiņš V. Vispārējs tiesību pārskats. (2.izd. V. Birkava priekšvārds). Rīga: Verdikts, 1993, 23.-24.lpp.

⁹²⁸ JTK, 8.pants.

⁹²⁹ Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības I. 3.pārstr. izd. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004, 438.-448.lpp.

vēsturiski izveidojušās tiesību bāzes vai citiem sevišķiem apstākļiem abu valstu teritoriālās jūras nepieciešams norobežot citādi, nekā norādīts šajā konvencijā.⁹³⁰

Pēc autora viedokļa, **vienādu attālumu** metodes izmantošana nav objektīva. Bāzes līnijas katra valsts veido no taisniem posmiem, kuru garumu JTK neierobežo. M.Lejnieks norāda, ka pašreizējā robežlīguma versijā nav pielietots ekvidistances (vienādu attālumu) princips attiecībā uz kontinentālā šelfa (arī EEZ) delimitāciju.⁹³¹ Griežoties ANO starptautiskajā tiesā vai arbitrāžā, Latvijas argumenti taisnīgam strīda risinājuma būtu argumenti par vēsturiskajām jūras robežām,⁹³² kaut arī tās bija tikai līdz 4 jū no krasta,⁹³³ nozvejas vietām, naftas, citu dziļjūras minerālu un zivju resursu izpētes darbiem, kurus Latvija veica padomju laikā un, kā norāda J.Bergholcs, ņemot vērā vēsturiskos, ģeoloģiskos, ģeogrāfiskos un citus faktoros.⁹³⁴

Igaunija un Latvija, slēdzot līgumu par valsts robežas atjaunošanu, tā 13.pantā vienojās jūras robežu noteikt ar atsevišķu līgumu.⁹³⁵ Stāvoklis sarežģījās 1993.gada martā, kad Igaunija pieņēma Jūras teritoriju robežu likumu (*Merealapiiride seadus*).⁹³⁶ Latvijas un Igaunijas darba grupu tikšanās reizē Tallinā 1995.gada 27.martā Latvijas puse iesniedza detalizēti izstrādātu priekšlikumu robežu jautājuma atrisināšanai Rīgas jūras līcī, ņemot vērā JTK, saskaņā ar kuru abas puses bija vienojušās pasludināt Rīgas jūras līci un Irbes šaurumu par kopīgu vēsturisko līci.⁹³⁷

Arī ap Roņu salu tika noteikta Igaunijai piederošā teritoriālā jūra. 1923.gada 25.novembrī⁹³⁸ Roņu sala nonāca Igaunijas jurisdikcijā, kad uz salas dzīvojošā zviedru minoritāte, kas bija vairākumā, izvēlējās Igaunijas jurisdikciju.⁹³⁹ Turklāt Roņu sala ģeogrāfiski atrodas uz taisnas līnijas no Igaunijas – Latvijas sauszemes robežas galapunkta jūras krastā līdz Kolkas ragam, tikai ap 40 km attālumā no Latvijas krasta, 66 km attālumā līdz Igaunijas Kuresares salai⁹⁴⁰ un aptuveni divreiz tālākā attālumā no Igaunijas sauszemes teritorijas nekā no Latvijas sauszemes teritorijas. Faktiski Rīgas jūras līcis robežās līdz iepriekš minētai līnijai būtu uzskatāms tikai un

⁹³⁰ JTK, 15.pants.

⁹³¹ Lejnieks M. Starptautiskās tiesības un jūras robežlīgums. Pieejams: <http://www.diena.lv/arhivs/starptautiskas-tiesibas-un-juras-robezligums-10524137> [aplūkots 2012.g. 24.maijā].

⁹³² Deklarācija starp Latvijas Republiku un Lietuvas Republiku par robežas galīgu noteikšanu. Parakstīta 30.06.1930. Valdības Vēstnesis, 1930, nr.151.

⁹³³ Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 1313.f., 2.apr., 255.l.lieta, 76.lpp.; robežas nospraušanas pabeigšanas protokols, 1313. F.2.apr., 257.l.lieta; Latvijas un Lietuvas robežas apraksts, 1313.f., 2.apr., 258.l.lieta (Latvijas un Lietuvas robežas karte).

⁹³⁴ Bergholcs J. Jūras tiesības: publiskās tiesības 1. Rīga: Zvaigzne ABC, 1997, 39, 44.lpp.

⁹³⁵ ĀM paziņojums. Sakarā ar Igaunijas un Latvijas jūras robežu. Publicēts: LV, 1995. 18.apr., nr.59.

⁹³⁶ Merealapiiride seadus. Vastu vōtetud (Jūras teritoriju robežu likumu). Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/akt/..> [skatīts 2012.g. 23.maijā], § 3.

⁹³⁷ ĀM paziņojums. Sakarā ar Igaunijas un Latvijas jūras robežu. Publicēts: LV, 1995. 18.apr., nr.59.

⁹³⁸ Feldmanis I. Latvijas diplomātija cīņā par valsts starptautisko atzīšanu (1918-1921), Latvijas Vēsture: jaunie un jaunākie laiki, 2011, nr.2, 101.lpp.

⁹³⁹ Ruhnu Vald. Vispārīgi dati par Roņu salu. Pieejams: <http://ruhnu.ee/visparigi-dati-par-ronu-salu/?lang=lat> [aplūkots 2012.g. 23.maijā].

⁹⁴⁰ Lukas M., Rebane J., Grosberg R. Life in Estonia: Handbook 2003-2004. 2004, p.421.

vienīgi par Latvijas vēsturisko līci.⁹⁴¹ J.Bergholcs norāda, ka vēsturiski vairākas Latvijas pilsētas, tajā skaitā arī Rīga ir bijušas Hanzas savienības dalībnieces,⁹⁴² tādējādi attiecībā uz Rīgas jūras līci akcentējot vēsturisko kontekstu. Arī Krievijas tiesību zinātnieks A.Ovlaščenko uzskata, ka Rīgas jūras līča statusa noteikšanā ir jābalstās uz vēsturisko ūdeņu (līču) koncepciju, kas ir formulēta starptautisko tiesību doktrīnā.⁹⁴³ Latvijas un Igaunijas jūras teritoriju robežu līgumu noslēgšanai tika izmantota visizplatītākā strīdu risināšanas metode – sarunas, kuru elastība, dinamiskums, dalībnieku līdztiesības un suverenitātes ievērošana, bet dažreiz arī piekāpšanās ļauj panākt rezultātu.⁹⁴⁴

Attiecībā uz valsts robežas uzraudzību VRS uzdevumi ir apsargāt valsts robežu, robežzīmes un citas robežbūves, novērst jebkuru mēģinājumu nelikumīgi mainīt valsts robežas atrašanās vietu apvidū; sadarbībā ar NBS **novērst un atvairīt bruņotus iebrukumus** Latvijas teritorijā, teritoriālajos un iekšējos ūdeņos, novērst bruņotas provokācijas uz valsts robežas; novērot valsts robežai pieguļošās sauszemes teritorijas, ūdeņus un gaisa telpu.⁹⁴⁵ Ārvalstu kuģošanas līdzekļiem ir tiesības šķērsot valsts robežu un ienākt teritoriālajā jūrā, ievērojot **miermīlīgas caurbraukšanas principu** atbilstoši JTK,⁹⁴⁶ bet piekrastes valstij ir tiesības noteikt kuģošanas režīmu, muitas un sanitāro režīmu, pārkraušanas darbu organizāciju, nodokļu maksas kārtību un tiesisko režīmu iekšējos ūdeņos,⁹⁴⁷ kā arī īstenot krimināltiesisko jurisdikciju.⁹⁴⁸ Taču EEZ un kontinentālajā šelfā jautājums par divu jurisdikciju sadursmi ir sarežģītāks, jo nav precīzi reglamentēts starptautiskajās jūras tiesībās.

Teritoriālās jūras robežuzraudzības īpatnība, kas to krasi atšķir no sauszemes robežas uzraudzības, ir iespēja likumīgi šķērsot jūras robežu bez robežpārbaudes, proti, ja Latvijas jūras robeža tiek šķērsota ar mērķi šķērsot Latvijas teritoriālo jūru, ievērojot miermīlīgas caurbraukšanas principus. Tas nozīmē, ka faktiski valsts robeža tiek šķērsota, taču robežpārbaude nenotiek, ja kuģošanas līdzeklis, neieejot nevienā Latvijas ostā, atstāj Latvijas teritoriālo jūru. Atšķirībā no sauszemes robežas, kur robežšķērsošanas vietas ir izvietotas lielākoties tiešā valsts robežas tuvumā, jūras robežas un robežšķērsošanas vietas nekad nesakrīt, un kuģis salīdzinoši ilgi atrodas Latvijas teritorijā, pirms tam tiek veikta robežpārbaude. Tas vēl vairāk pierāda nepieciešamību izstrādāt grozījumus Robežsardzes likumā un piešķirt VRS konkrēti noteiktas pilnvaras Latvijas jurisdikcijā esošo jūras teritoriju un iekšējo ūdeņu uzraudzībā.

⁹⁴¹ Авраменко И.М. Международное морское право. Ростов-на Дону: Феникс, 2001, с.11.

⁹⁴² Bergholcs J. Jūras tiesības: publiskās tiesības 1. Rīga: Zvaigzne ABC, 1997, 8.lpp.

⁹⁴³ Овлащенко А. В. Правовой режим морских пространств Латвии. Диссертация. Автореферат. Москва: 2006. Pieejams: <http://www.dissercat.com/content/pravovoi-rezhim-morskikh-prostranstv-latvii> [skatīts 2012.g. 15.maijā].

⁹⁴⁴ Овлащенко А.В. Морская политика. Санкт-Петербург, Институт Морского Права, 2008, с.129.

⁹⁴⁵ Robežsardzes likums, 13.pants.

⁹⁴⁶ Valsts robežas likums (2009), 10.panta astotā un devītā daļa.

⁹⁴⁷ Jūras kodekss (turpmāk – **Jūras kodekss**): LR likums. LV, 2003. 18.jūn., nr.91, 2.panta pirmā daļa.

⁹⁴⁸ Konvencija par teritoriālajiem ūdeņiem un piekrastes ūdeņiem. Ženēva: 1958.g. 29.aprīlī. Stājās spēkā 1964. g. 10.sep. ANO Līgumu sērija, 516.sējums, 205.lpp. Pieejams:

www.vvc.gov.lv/.../Konvencijas/Convention_on_the_Territorial_Sea.. [skatīts 2012.g. 15.maijā], 19.pants.

Šobrīd **Noteikumi par kuģošanas līdzekļu satiksmi iekšējos ūdeņos**⁹⁴⁹ paredz, ka satiksmi ūdeņos atbilstoši savai kompetencei uzrauga VP, VVD un VRS (ostu akvatorijās un robežakvatorijās). Ne Robežsardzes likumā, ne Jūrlietu pārvaldes un jūras drošības likumā⁹⁵⁰ nav paredzēts VRS uzdevums veikt ūdens satiksmes uzraudzību ārpus ostu akvatorijām Latvijas jurisdikcijā esošajos ūdeņos.⁹⁵¹ LAPK 117.¹ pants paredz atbildību tikai par pārkāpumiem, kas izdarīti iekšējos ūdeņos, bet ne teritoriālajā jūrā vai EEZ. Jāņem vērā arī teroristisko un citu apdraudējumu riskus, Starptautiskā kuģu un ostu aizsardzības⁹⁵² kodeksa (*ISPS kodeksa*)⁹⁵³ prasības, lai pastiprinātu ostu aizsardzību, tāpat ar aizsardzību saistītu incidentu draudus. Ar iepriekš minēto kodeksu cieši saistīts arī cits starptautiskais normatīvais akts - 1972.gada Konvencija par starptautiskajiem kuģu sadursmju novēršanas noteikumiem, kas reglamentē kuģošanas līdzekļu satiksmi arī Latvijas jurisdikcijā esošajos piekrastes ūdeņos ārpus ostas akvatorijas un iekšējos ūdeņos.⁹⁵⁴ Saskaņā ar Robežsardzes likumu robežsargiem ir tiesības pārbaudīt personu apliecinošos dokumentus visām personām, balstoties uz normatīvajiem aktiem par kuģošanas līdzekļu satiksmi iekšējos ūdeņos, ja būs pamats uzskatīt, ka vadītājs ir pārkāpis noteikumus par kuģošanas līdzekļu satiksmi iekšējos ūdeņos.⁹⁵⁵ ES iekšējo ūdeņu satiksmes regulējuma pamatā ir Eiropas iekšējo ūdeņu kodekss (*Code Européen des Voies de la Navigation Intérieure (CEVNI)*),⁹⁵⁶ kura noteikumus nav nepieciešams iekļaut valsts tiesību aktos. Lai realizētu savu jurisdikciju, valdības var izdot atsevišķus papildus noteikumus *CEVNI* īstenošanai.⁹⁵⁷ Kopumā visu kuģošanas līdzekļu satiksmes kārtību Latvijas iekšējos ūdeņos nosaka Noteikumi par kuģošanas līdzekļu satiksmi iekšējos ūdeņos, kas nosaka ūdens satiksmes un drošības noteikumus Latvijas iekšējos ūdeņos un 3000 m platā joslā no krasta (bāzes) līnijas uz jūras pusi Rīgas jūras līča un Baltijas jūras Latvijas piekrastes daļā.⁹⁵⁸ Ņemot vērā starptautisko praksi, *CEVNI* neparedz konkrētu institūciju kompetenci ūdens satiksmes uzraudzības jomā. Pašlaik robežsargiem nav tiesības izskatīt administratīvo pārkāpumu lietas, kas paredz atbildību par ūdens satiksmes noteikumu pārkāpšanu gadījumā, kad mazizmēra kuģošanas līdzeklis ir ārpus ostas akvatorijas.

⁹⁴⁹ Noteikumi par kuģošanas līdzekļu satiksmi iekšējos ūdeņos; MK 2005.g. 1.marta noteikumi nr.158. LV, 2005. 18.marts, nr.46.

⁹⁵⁰ Jūrlietu pārvaldes un jūras drošības likums: LR likums. LV, 2002. 31.okt., nr.168, B.sadaļa.

⁹⁵¹ Robežsardzes likums, 13.panta 10) punkts.

⁹⁵² Noteikumi par kuģu un kuģošanas kompāniju, ostu un ostas iekārtu aizsardzības funkciju izpildi un uzraudzību; MK 2007.g. 13.nov. noteikumi nr.748. LV, 2007. 20.nov., nr.188.

⁹⁵³ Starptautiskais kuģu un ostas iekārtu aizsardzības kodekss. 2.12.2002. starptautisks dokuments. LR spēkā no 01.07.2004. LV, 2004. 28.jūn., nr.100.

⁹⁵⁴ Konvencija par starptautiskajiem kuģu sadursmju novēršanas noteikumiem (COLREG-72). 20.10.1972. starptautisks dokuments. LR spēkā no 20.05.1992. LV, 2004. 18.aug., nr.130.

⁹⁵⁵ Robežsardzes likums, 15.pants. Robežsargu tiesības.

⁹⁵⁶ European Code for Inland waterways (CEVNI): UN, New York and Geneva, 2007. Pieejams: <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/trans/doc/finaldocs/sc3/TRANS-SC3-115r2e.pdf> [skatīts 2012.g. 25.maijā].

⁹⁵⁷ The United Nations Convention on the Law of the Sea. (A historical perspective). Pieejams: http://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/convention_historical_perspective [aplūkots 2012.g. 25.maijā].

⁹⁵⁸ Noteikumi par kuģošanas līdzekļu satiksmi iekšējos ūdeņos; MK 2005.g. 1.marta noteikumi nr.158. LV, 2005. 19.marts, nr.46, 3.punkts.

Jucekli ir radījis MK noteikumos iekļautais termins „robežakvatorija”, kas ir definēts kā iekšējo ūdeņu akvatorija, pa kuru saskaņā ar starptautiskajiem līgumiem ir noteikta valsts robeža⁹⁵⁹ un kas ir pretrunā ar Valsts robežas likuma (2009) 1.panta astoto punktu.⁹⁶⁰ Arī likumpārkāpēja vajāšanas gadījumā, kad tas vajāšanas laikā šķērso ostas akvatorijas robežu, VRS amatpersonām ir nepieciešamas tiesības apturēt atpūtas kuģus vai mazizmēra kuģošanas līdzekļus un veikt pārbaudi, ja būs pamats uzskatīt, ka vadītājs ir pārkāpis noteikumus par kuģošanas līdzekļu satiksmi iekšējos ūdeņos, kas būtu aktuāli arī *COLREG-72*⁹⁶¹ un *SOLAS-74*⁹⁶² konvenciju kontekstā.

Uzmanības vērts ir jautājums par prasības celšanas veidu - vai, līdzīgi kā Ziemeļvalstīs, ļaut celt prasību *in rem* pret kuģa kapteini, vai kā vispārējo tiesību (*Common Law*) sistēmas valstīs - pret kuģi. Civilprocesa likuma¹⁴ 74.pants paredz, ka puses lietā var būt tikai fiziskās vai juridiskās personas,⁹⁶³ kas izslēdz kustamas mantas kļūšanu par pusi lietā, ja vien manta nav apveltīta ar juridiskās personas statusu, piemēram, mantojuma masa. Civillikuma 842.pants pieskaita kuģus pie kustamās mantas,⁹⁶⁴ taču ne Civillikums, ne Jūras kodekss formāli nepiešķir kuģim juridiskās personas statusu. Jūras kodeksa autori nolēma, ka formāla prasības celšana pret kapteini var radīt vēl lielāku juridisko neskaidrību un pārpratumus nekā prasības celšana tieši pret kuģi un līdz ar to izšķīrās par otro iespēju - ieviest Latvijā *actio in rem*.⁹⁶⁵ To nosacīti apliecina arī *COLREG-72* regulējums: „nekas šajos Noteikumos neatbrīvo ne kuģi, ne tā īpašnieku, ne kapteini, ne apkalpi no atbildības..”⁹⁶⁶

Noteikumi par ostu formalitātēm (2012) atšķirībā no Noteikumiem par formalitātēm, kas saistītas ar kuģu ienākšanu ostā un izešanu no tās (2005), ir kļuvuši par nozīmīgu konsolidējošu (kopā 121.punkts) normatīvo aktu arī attiecībā uz VRS kompetenci ostās – ostu formalitātēm, daļēji arī jūras uzraudzības jomā ārpus ostām, jo nosaka pienākumu informēt VRS par nepiederošām personām uz kuģiem,⁹⁶⁷ taču nenosaka uzturēšanās, pārvietošanās un darbību režīma noteikumus teritoriālajā jūrā un EEZ. Atšķirībā no kaimiņvalsts Lietuvas,⁹⁶⁸ kura nosaka pierobežu (arī režīmu)

⁹⁵⁹ Noteikumi par kuģošanas līdzekļu satiksmi iekšējos ūdeņos; MK 2005.g. 1.marta noteikumi nr.158. LV, 2005. 19.marts, nr.46, 2.10. punkts.

⁹⁶⁰ Valsts robežas likums (2009), 1.panta astotais punkts.

⁹⁶¹ Konvencija par starptautiskajiem kuģu sadursmju novēršanas noteikumiem (*COLREG-72*). 20.10.1972. starptautisks dokuments. LR spēkā no 20.05.1992. LV, 2004. 18.aug., nr.130.

⁹⁶² Starptautiskā konvencija par cilvēku dzīvības aizsardzību uz jūras (International Convention for the Safety of Life at Sea, as amended 1974, (*SOLAS-74*): 01.11.1974. starptautisks dokuments. LR spēkā no 20.08.1992. LV, 2007. 12.dec., nr.199.

⁹⁶³ Civilprocesa likums: LR likums. LV, 1998. 14.okt., nr.326/330, 74.pants.

⁹⁶⁴ „Kuģi ar visiem saviem piederumiem - kustamām lietām”. Civillikums: LR likums. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=225418> [skatīts 2012.g. 15.maijā], 842.pants.

⁹⁶⁵ Lejnīeks M. *Actio in rem* Latvijā - Kāpēc, kad un kā?. Tiesību harmonizācija Baltijas jūras reģionā 20.-21.gs. mijā. Starptautiskā zinātniskā konference. Rīga: 2006, 616.lpp.

⁹⁶⁶ Konvencija par starptautiskajiem kuģu sadursmju novēršanas noteikumiem (*COLREG-72*): 20.10.1972.starptautisks dokuments. LR spēkā no 20.05.1992. LV, 2004. 18.aug., nr.130, 2.noteikums. Atbildība (a) punkts.

⁹⁶⁷ Noteikumi par ostu formalitātēm; MK 2012.g. 15.maija noteikumi nr.339. LV, 2012. 31.maijs, nr.85, 6.nod.

⁹⁶⁸ Lietuvas Republikos Valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymas (Lietuvas Republikas valsts robežas un tās apsardzības likums): 2000 m. gegužės 9 d. Nr. VIII-1666. Pieejams:

sauszemē 5 km valsts teritorijā no jūras krasta un kurai jūras robeža ir daudz īsāka nekā Latvijai, Valsts robežas likums (2009) tikai vispārīgi nosaka, ka valsts robežas režīmā ietilpst kārtība, kādā kuģošanas līdzekļi šķērso valsts robežu, kā arī ienāk un uzturas teritoriālajā jūrā, iekšējos ūdeņos un ostās.

MK noteikumos „Kārtība, kādā ārvalstu karakuģi ienāk un uzturas Latvijas teritoriālajā jūrā, iekšējos ūdeņos un ostās un iziet no tiem” VRS ir noteikta kompetence attiecībā uz ārvalstu karakuģiem, kas iepriekš nebija regulēta šajā jomā. Ja ārvalsts karakuģa komanda vai uz tā esošie pasažieri plāno nokāpt no ārvalsts karakuģa un uzturēties Latvijas teritorijā, NBS informē VRS par robežpārbaudes nepieciešamību, personām nokāpjot no ārvalsts karakuģa un uzkāpjot uz tā, un saskaņo robežpārbaudes vietu un laiku⁹⁶⁹ atbilstoši Šengenas *acquis* prasībām.

Jūras robežas uzraudzībā svarīgi būtu MK noteikumi „Kuģu kontroles, pārbaudes un aizturēšanas kārtība Latvijas ūdeņos”, taču šo noteikumu 1.punkts nosaka, ka šie noteikumi attiecas tikai uz Krasta apsardzi.⁹⁷⁰ Šajos noteikumos VRS kompetence kuģu kontrolē, pārbaudē un aizturēšanā vispār nav paredzēta, kaut gan lielu daļu no Krasta apsardzes uzdevumiem tā faktiski pilda un praktiskajā darbībā bieži ir funkciju dublēšanās vai pārklāšanās, kas var radīt situācijas, kad atsevišķu uzdevumu izpilde vispār var palikt ārpus iestāžu kompetences.

Nacionālo bruņoto spēku likums (turpmāk – NBS likums) nosaka, ka NBS mērķis ir aizsargāt Latvijas suverenitāti, teritoriālo nedalāmību un tās iedzīvotājus no agresijas. Kara laikā NBS sastāvā tiek iekļauta arī VRS.⁹⁷¹ Robežsardzes likumā⁹⁷² VRS ir paredzētas tiesības uzdevumu veikšanai jūrā izmantot NBS tehniskos līdzekļus, kuģošanas līdzekļus un gaisa kuģus saskaņā ar MK noteikto kārtību.⁹⁷³ Taču jūrā regulāri atrodas gan NBS (Flotiles kuģi), gan VRS kuģi, jūras videonovērošanas sistēma ir gan VRS, gan NBS Flotilei, kuģu aptauju jūrā veic gan NBS Flotiles Krasta apsardzes posteņi, gan VRS utt.

MK instrukcija „Kārtība, kādā valsts pārvaldes iestādes sadarbojas valsts drošības jautājumos”⁹⁷⁴ konkretizēja VRS, VP, VID un PVD kompetenci valsts robežas drošības jomā, bet neparedzēja kompetences un to norobežojumu NBS struktūrvienībām jūras robežas uzraudzībā nacionālās drošības jomā, bet Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai - jūras vides

http://www.istatymas.lt/istatymai/valstybes_sienos_ir_jos_apsaugos_istatymas.htm. [skatīts 2012.g. 25.maijā], 17.panta 3.punkts.

⁹⁶⁹ Kārtība, kādā ārvalstu karakuģi ienāk un uzturas Latvijas Republikas teritoriālajā jūrā, iekšējos ūdeņos un ostās un iziet no tiem; MK 2010.g. 10.aug. noteikumi nr.759. LV, 2010. 18.aug., nr.130.

⁹⁷⁰ Kuģu kontroles, pārbaudes un aizturēšanas kārtība Latvijas ūdeņos; MK 2004.g. 4.jūn. noteikumi nr.508. LV, 2004. 4.jūn., nr.90, 1., 8., 9., 12.punkts.

⁹⁷¹ Nacionālo bruņoto spēku likums: LR likums. LV, 1999. 24.nov., nr.388/389, 2.panta otrā daļa, 3.panta trešā daļa.

⁹⁷² Robežsardzes likums, 13¹.pants.

⁹⁷³ Kārtība, kādā Valsts robežsardze veic robežuzraudzības uzdevumus jūrā, izmantojot Nacionālo bruņoto spēku tehniskos līdzekļus, peldlīdzekļus un gaisakuģus; MK 2010.g. 30.nov. noteikumi nr.1076. LV, 2010. 3.dec., nr.192, 2. un 3.punkts.

⁹⁷⁴ Kārtība, kādā valsts pārvaldes iestādes sadarbojas valsts robežas drošības jautājumos; MK 2010.g. 5.maija instrukcija nr.5. LV, 2010. 7.maijs, nr.72, 2.punkts.

kontrolē. Turklāt Šengenas *acquis* Šengenas kataloga B sadaļas 1.punktā rekomendē jūras robežas uzraudzību un kontroli uzdot tiesībsargājošām institūcijām.⁹⁷⁵

Jūras robežas uzraudzībā būtiski svarīga ir **Konvencija par jūras satiksmes atvieglošanu** (FAL- 65) (turpmāk – FAL konvencija).⁹⁷⁶ Taču ar Latvijas pievienošanos Šengenas konvencijai Latvijas jūras robeža ir kļuvusi par Šengenas zonas ārējo robežu, attiecībā uz kuru ir jāparedz stingrāka robežkontrolē. Teritoriālās jūras uzraudzībā īpaša aktualitāte varētu būt pieguļošās zonas tiesiskajam režīmam,⁹⁷⁷ kam maz uzmanības veltīts ne tikai Latvijas tiesību zinātnieku darbos, bet arī nacionālajā normatīvajā regulējumā, neparedzot ne šo zonu, ne attiecīgas iestāžu kompetences un atbildību. Piemēram, VRS uzdevumos ietilpst meklēšana un glābšana, kas izriet no senām jūrniecības tradīcijām, kuras paredz, ka katrs kuģis sniedz palīdzību otram kuģim nelaimē, un kuras mūsdienās ir nostiprinātas arī jūras tiesībās JTK, kas nosaka kuģiem pienākumu sniegt palīdzību⁹⁷⁸ saskaņā ar Starptautiskajā konvencijā par cilvēka dzīvības aizsardzību jūrā (*SOLAS*),⁹⁷⁹ Starptautiskajā konvencijā par meklēšanu un glābšanu uz jūras (*SAR-79*)⁹⁸⁰ un Starptautiskajā aviācijas un jūras meklēšanas un glābšanas rokasgrāmatā (*IAMSAR Manual*),⁹⁸¹ nacionālajos tiesību aktos – Jūrlietu pārvaldes un jūras drošības likumā⁹⁸² minēto un Noteikumos par cilvēku meklēšanu un glābšanu aviācijas un jūras avārijas gadījumā, kuros noteikts Latvijas⁹⁸³ atbildības rajons (tas nesakrīt ar EEZ), kā arī paredzēts, ka *SAR* operācijas izziņo un vada Latvijas *MRCC*, kas sadarbojas ar daudzām valsts pārvaldes institūcijām, tajā skaitā arī ar VRS.⁹⁸⁴

Tāpat VRS uzdevumos ietilpst arī naftas noplūdes likvidēšana, kam nav saistības ar valsts jūras robežas kontroli, bet kas ir tieša Latvijas interešu īstenošana vides aizsardzības jomā un ko reglamentē starptautiskā konvencija „Par piesārņojuma novēršanu no kuģiem” (*MARPOL-73/78*),⁹⁸⁵ Jūrlietu pārvaldes un jūras drošības likums,⁹⁸⁶ kā arī Nacionālais gatavības plāns naftas, bīstamo vai

⁹⁷⁵ „Kompetenta valsts iestāde ir policijas / speciālais robežu apsardzības dienests (kas nav militāri spēki)”. Šengenas katalogs, B.sadaļa 1.1.punkts.

⁹⁷⁶ Convention on Facilitation of International Maritime Traffic, 1965 FAL Convention. 1965.g. (Starptautiskā konvencija „Par starptautiskās jūras satiksmes atvieglošanu (FAL-65)”: 11.09.1997. starptautisks dokuments. LR spēkā no 24.09.1997. LV, 1997. 24.sep., nr.242/245.

⁹⁷⁷ JTK, 33.pants. Pieguļošā zona.

⁹⁷⁸ Turpat, 98.pants.

⁹⁷⁹ Starptautiskā konvencija par cilvēku dzīvības aizsardzību uz jūras (International Convention for the Safety of Life at Sea, as amended 1974, (*SOLAS-74*). 01.11.1974. starptautisks dokuments. LR spēkā no 20.08.1992. LV, 2007. 12.dec., nr.199, 11.panta b)punkts.

⁹⁸⁰ 1979.gada Starptautiskā konvencija par meklēšanu un glābšanu uz jūras: 27.04.1979. starptautisks dokuments. LR spēkā no 30.12.1998. LV, 2003. 7.marts, nr.37, II pants.

⁹⁸¹ International Maritime Organization, Krasta apsardze. Glābšanas paņēmieni rokasgrāmata.

Pieejams:http://doc.mod.gov.lv/lv/Brosuras/personu_glabsana/files/personu_glabsana.pdf [skatīts 2012.g. 15.maijā].

⁹⁸² Jūrlietu pārvaldes un jūras drošības likums, 46.pants.

⁹⁸³ „Jūras meklēšanas un glābšanas koordinācijas centrs (MRCC)”. Noteikumi par cilvēku meklēšanu un glābšanu aviācijas un jūras avārijas gadījumā; MK 2003. g. 2.dec. noteikumi nr.674. LV, 2003. 5.dec., nr.172, 1.1.punkts.

⁹⁸⁴ Turpat, 14.3.punkts.

⁹⁸⁵ 1973.gada Starptautiskā konvencija par piesārņojuma novēršanu no kuģiem, kas grozīta ar tās 1978.gada protokolu: 02.11.1973. starptautisks dokuments. LR spēkā no 20.08.1992. LV, 2008. 23.jūl., nr.112.

⁹⁸⁶ Jūrlietu pārvaldes un jūras drošības likums, 51.-55.pants.

kaitīgo vielu piesārņojuma gadījumiem jūrā,⁹⁸⁷ kas nosaka, ka VRS kuģu kapteiņiem jāveic nepieciešamās darbības jūras vides piesārņojuma nepieļaušanai, mazināšanai un likvidēšanai.

Jūras robežas uzraudzības būtiska īpatnība ir jūras robežas uzraudzības pasākumu tieša atkarība no laika apstākļiem, kas uz sauszemes robežas nav tik izteikta. Ievērojot prasības, ko izvirza SOLAS,⁹⁸⁸ kuģu kapteiņiem ir tiesības atteikties veikt robežuzraudzības uzdevumu. Tieši drošības apsvērumu dēļ kuģa kapteiņa amata aprakstā⁹⁸⁹ ir paredzēti pienākumi pirms patrulēšanas ne tikai iepazīties ar robežuzraudzības uzdevumu, bet arī iepazīties ar faktiskajiem un prognozējamajiem hidrometeoroloģiskajiem un navigācijas apstākļiem robežuzraudzības maršrutā.

Secinājumi

1. Dziļuma kritērijs (200 m) nav aktuāls kontinentālā šelfa robežu noteikšanā, jo 1958.gada Konvenciju par kontinentālo šelfu ir aizstājusi 1982.gada Jūras tiesību konvencija (JTK), kurā arī ekvidistances (vienādu attālumu) princips nav prioritāri uzsvērts attiecībā uz kontinentālā šelfa robežas delimitāciju. JTK paredz, ka pusēm jāvadās no visa iespējamā starptautisko tiesību avotu spektra, neizceļot kādu no tiem īpaši.

2. Kontinentālā šelfa definējums Jūras vides aizsardzības un pārvaldības likumā ir neprecīzs, jo Latvijas tiesības uz kontinentālo šelfu tiek attiecinātas uz to jūras dibenu un zemes dzīlēm, kas atrodas ārpus Latvijas teritoriālās jūras robežām, un līdz ar to netiek noteiktas Latvijas tiesības uz kontinentālā šelfa daļu zem teritoriālās jūras. Kontinentālais šelfs jāuzskata par ES teritoriju to tiesību piemērojamībai, kuras tai ir piešķirušas dalībvalstis tā resursu izmantošanā, un nodarbināto darba ņēmēju tiesiskajā stāvoklī nevar atšķirties no valsts teritorijā *stricto sensu* strādājošo stāvokļa.

3. Kaut arī Jūras vides aizsardzības un pārvaldības likuma 3.pants nosaka Latvijas tiesības kontinentālajā šelfā un EEZ, taču šo tiesību ievērošanas kontroles mehānisms, iestāžu kompetenču norobežojums ne NBS likumā, ne Robežsardzes likumā, kuros varētu būt noteikti uzdevumi šajā jomā vai citā normatīvajā regulējumā, vēl joprojām nav precīzi un izsmeļoši reglamentēti.

4. Ap Roņu salu tika noteikta Igaunijai piederošā teritoriālā jūra. Tomēr Roņu salas jurisdikcijas jautājums, vismaz attiecībā uz jūras teritorijām, ir uzmanības vērts, jo tikai 1923.gada 25.novembrī Roņu sala nonāca Igaunijas jurisdikcijā. Turklāt Roņu sala ģeogrāfiski atrodas uz taisnas līnijas no Igaunijas – Latvijas sauszemes robežas galapunkta jūras krastā līdz Kolkas ragam un divreiz tālākā attālumā no Igaunijas sauszemes teritorijas nekā no Latvijas sauszemes teritorijas. Faktiski Rīgas jūras līcis robežās līdz iepriekšminētai līnijai būtu uzskatāms tikai un vienīgi par

⁹⁸⁷ Par Nacionālo gatavības plānu naftas, bīstamo vai kaitīgo vielu piesārņojuma gadījumiem jūrā; MK 2010.g. 21.maija rīkojums nr.283. LV, 2010. 27.maijs, nr.83.

⁹⁸⁸ International Convention for the Safety of Life at Sea, 1974, as amended: 01.11.1974.starptautisks dokuments. LR spēkā no 20.08.1992. LV, 2007. 12.dec., nr.199, 8.noteikuma 1.punkts.

⁹⁸⁹ 2011.gada 26.maija VRS Ventpils pārvaldes priekšnieka apstiprinātais VRS Ventpils pārvaldes kuģa RK-12 „Valpas” kapteiņa amata apraksts, (nepublicēts).

Latvijas vēsturisko līci šajā Rīgas līča daļā. Tiesību zinātnieki norāda uz to, ka Rīgas jūras līča statusa noteikšanā ir jābalstās uz vēsturisko ūdeņu (līču) koncepciju, kas ir formulēta starptautisko tiesību doktrīnā.

5. JTK 27.pants nosaka konkrētus gadījumus, kad, kuģim atrodoties citas valsts teritoriālajos ūdeņos, uz kuģa piemērojama piekrastes valsts jurisdikcija, proti, ja nozieguma sekas attiecas uz piekrastes valsti, kas pēc būtības atkārto 1958.gada konvencijas normas. Taču EEZ un kontinentālajā šelfā jautājums par divu jurisdikciju sadursmi ir sarežģītāks, jo nav precīzi reglamentēts. Ņemot vērā to, ka pieguļošajā zonā piekrastes valstij var būt tiesības veikt muitas, finanšu, imigrācijas un sanitāro normu kontroli, nacionālajā normatīvajā regulējumā jāparedz arī attiecīgi režīma noteikumi un atbildība par pārkāpumiem, kas pašreiz vispār nav noteikta.

6. Attiecībā uz jūras robežu robežkontroles institūcijām pierobežas režīma kontrolei teritoriālajā jūrā un arī jūras piekrastē faktiski nav izveidota režīma noteikumu normatīvā bāze. Valsts robežas likums (2009) tikai vispārīgi nosaka, ka valsts robežas režīmā ietilpst kārtība, kādā kuģošanas līdzekļi šķērso valsts robežu, kā arī ienāk un uzturas teritoriālajā jūrā, iekšējos ūdeņos un ostās. Nepieciešami atsevišķi MK noteikumi šajā jomā, nosakot konkrētus režīma noteikumus teritoriālajā jūrā, ņemot vērā, ka jūras robeža ir ES ārējā robeža Latvijā.

7. Latvijas jurisdikcijai pakļautie ūdeņi ietver ne tikai iekšējos ūdeņus un teritoriālo jūru, kas ir Latvijas teritorija, bet arī EEZ Baltijas jūrā, kas nav Latvijas teritorija, bet kurā Latvijai ir pirmtiesības izmantot dabas resursus, un šīs teritorijas kontrolei vēl joprojām ir nepieciešama tiesiskās bāzes pilnveidošana, lai noteiktu valsts iestāžu kompetenču optimālu sadalījumu, kur imigrācijas, ekonomisko interešu un vides aizsardzības jomā attiecīgus kontroles uzdevumus vajadzētu noteikt VRS, bet valsts drošības un teritoriālās suverenitātes jomā – NBS, iekļaujot šos uzdevumus attiecīgi Robežsardzes likumā un NBS likumā.

9. Jūras robežas uzraudzībā juridiski saistoša ir 1965.gada Konvencija par jūras satiksmes atvieglošanu (*FAL*). Taču šī konvencija pēc savas galvenās idejas faktiski disonē ar Šengenas *acquis*, kas pieprasa pastiprinātus robežkontroles pasākumus uz ārējām robežām, lai kompensētu negatīvās sekas, kas var rasties sakarā ar robežkontroles atcelšanu uz iekšējām robežām, un šāds regulējums ir jākonkretizē Šengenas *acquis* un nacionālā normatīvā regulējuma ietvaros.

10. VRS uzdevumi valsts robežas uzraudzībā, kas noteikti ar Robežsardzes likumu, jāattiecinā arī uz jūras robežas uzraudzību. Taču jūras robeža ar robežzīmēm netiek demarķēta, pierobeža ar attiecīgu režīmu gar jūras robežu nav noteikta. Jāizmanto Igaunijas „Likums par jūras teritorijām” un citu valstu tiesību pieredze, kur robežsargiem ir noteikti konkrēti uzdevumi zvejniecības kontrolē, vides piesārņojuma uzraudzībā, jūras un krasta komunikāciju būvniecības kontrolē, jūras ceļu kontrolē, jūras pētīšanas darbu kontrolē.

11. Jūras robežas uzraudzībā nozīmīgi ir 2004.gada 1.jūnija MK noteikumi Nr. 508 „Kuģu kontroles, pārbaudes un aizturēšanas kārtība Latvijas ūdeņos”, taču tie attiecas tikai uz Krasta apsardzi. Savukārt VRS kompetence šajos noteikumos kuģu kontrolē, pārbaudē un aizturēšanā vispār nav paredzēta, kaut gan VRS lielu daļu no Krasta apsardzes uzdevumiem faktiski pilda. Jūras robežas apsardzības un kontroles modelis jāveido kā vienota valsts robežas drošības sistēmas sastāvdaļa, kas apvienotu:

- 1) civilo komponenti (īsteno VRS un citas civilās institūcijas);
- 2) militāro komponenti (īsteno NBS Jūras spēki un Gaisa spēki).

Lai pilnveidotu un izveidotu VRS noteikto funkciju realizācijai atbilstošu tiesisko bāzi jūras robežas uzraudzībā un kontrolē Latvijas jurisdikcijā esošajos ūdeņos, nepieciešams Robežsardzes likuma 13.panta 10.¹ punktā kompetenci attiecināt ne uz iekšējiem, bet uz visiem Latvijas jurisdikcijā esošajiem ūdeņiem; 15.panta 1.¹ punkta kompetenci attiecināt nevis uz ostām, bet iekšējiem ūdeņiem, teritoriālo jūru un papildus iekļaut Robežsardzes likumā pilnvaru normas uzraudzībā, kā tiek ievēroti normatīvie akti un starptautiskās tiesību normas, kas nosaka Latvijas ūdeņu izmantošanas kārtību.

5.2. Robežpārbaudžu normatīvais regulējums jūras ostās

Kodekss nosaka, ka ārējās robežas ir dalībvalstu sauszemes, arī upju un ezeru robežas, jūras robežas un lidostas, upju ostas, jūras ostas un ezeru ostas ar nosacījumu, ka tās nav iekšējās robežas,⁹⁹⁰ ar ko vairāk izvērstā veidā atkārtoti Šengenas konvencijā noteikto - sauszemes un jūras robežas, kā arī lidostas un jūras ostas, kas nav iekšējās robežas.⁹⁹¹ Definējumi ir nekonkrēti, jo nav precīzi norādīts, vai par jūras robežām ir jāuzskata teritoriālās jūras robežas, un ka ārējās robežas vienlaicīgi ir gan jūras robežas, gan ostas. Savukārt Valsts robežas likumā (2009) noteikts, ka valsts robežu šķērso pa sauszemi, iekšējiem ūdeņiem, jūru vai gaisa telpu un ka kuģošanas līdzekļi valsts robežu, kas noteikta Baltijas jūrā un Baltijas jūras Rīgas jūras līcī, šķērso jebkurā vietā, ja nav noteikts citādi,⁹⁹² un tas pēc būtības nesaskan ar Kodeksā noteikto.

Valsts robežas likums (2009) nosaka, ka kuģošanas līdzekļiem, kas šķērso ārējo robežu, lai ienāktu Latvijas ostā, jāierodas ostā, kurā ir robežšķērsošanas vieta, izņemot dažus Kodeksa VI pielikumā noteiktos gadījumus.⁹⁹³ Latvijas ostās⁹⁹⁴ šādas robežšķērsošanas vietas izveidotas Engurē, Lielupē, Liepājā, Mērsragā, Pāvilostā, Rīgā, Rojā, Salacgrīvā, Skultē un Ventspilī.⁹⁹⁵ Kuģu pārbaudes jāveic ostā vai nu uz kuģa, vai šim nolūkam paredzētā vietā, kas atrodas kuģa tiešā tuvumā, vai pēc vienošanās pārbaudes var veikt arī brauciena laikā, vai kādas trešās valsts teritorijā, kad kuģis ienāk ostā vai iziet no tās.⁹⁹⁶ Kuģošanas līdzekļi ceļā uz robežšķērsošanas vietu un atpakaļ ievēro **miermīlīgas caurbraukšanas principus**⁹⁹⁷ atbilstoši JTK 17.-21.pantam, kas tomēr būtu izvērtējami nelegālās imigrācijas un kontrabandas riska aspektā. Piemēram, normā „jebkādas preces vai valūtas iekraušana vai izkraušana, jebkādas personas uzņemšana uz borta vai izsēdināšana pretēji piekrastes valsts muitas, finansu, imigrācijas vai sanitārajiem likumiem un noteikumiem” frāze „preces vai valūtas” pēc aptvēruma ir neprecīza un sašaurināta, jo termins „prece” paredz komerciālus mērķus.

Dr. A.Fogels attiecībā uz miermīlīgas caurbraukšanas neievērošanu norāda, ka teritoriālās jūras režīmu, tāpat kā valsts robežas aizsardzību, veic robežapsardzes karaspēka daļas. Taču patiesībā šīs funkcijas jāpilda civilām tiesībaizsardzības iestādēm – robežsardzei, robežpolicijai, imigrācijas dienestam, muitai u.tml., kā tas arī ir vairumā ES valstu (sk. 6.pielikumu). Dr. A.Fogela norāde uz to, ka piekrastes valsts iestādēm ir tiesības veikt miermīlīgas caurbraukšanas pārkāpušo kuģu vajāšanu un aizturēšanu, līdz tie nav iebraukuši savas vai citas valsts teritoriālajā jūrā⁹⁹⁸ arī ir

⁹⁹⁰ Kodekss, 2.panta otrais punkts.

⁹⁹¹ Šengenas konvencija, 1.pants.

⁹⁹² Valsts robežas likums (2009), 10.panta pirmā un astotā daļa.

⁹⁹³ Turpat, 11.panta pirmā daļa.

⁹⁹⁴ Likums par ostām: LR likums. LV, 1994. 12.jūl., nr.80, 2.pants.

⁹⁹⁵ MK noteikumi Nr.704 „Par robežšķērsošanas vietām”, 4.punkts.

⁹⁹⁶ EK ieteikums par kopējas „Robežsargu rokasgrāmatas (Šengenas rokasgrāmatas)” izveidi dalībvalstu kompetento iestāžu lietošanai, veicot personu kontroli uz robežas. Brisele: 2006.g. 6.nov., 5186 galīgā redakcija. IV daļa. Jūras robežas. Jūras satiksmes vispārējās pārbaudžu procedūras.

⁹⁹⁷ Valsts robežas likums (2009), 11.panta otrā daļa.

⁹⁹⁸ Fogels A. Modernās starptautiskās tiesības. Rīga: Zvaigzne ABC, 2009, 192.lpp.

precizējama, jo šādu vajāšanu var veikt tikai militārie gaisa kuģi un karakuģi pēc tam, kad ir izsmeltas JTK noteiktās piekrastes valsts tiesības veikt pasākumus, lai nepieļautu šķērsošanu bez miermīlīgiem mērķiem vai, īstenojot piekrastes valsts cita veida jurisdikciju.⁹⁹⁹

Robežpārbaužu veikšanai attiecīgās iestādes noslēdz starpresoru vienošanās, uz kuru pamata katrai konkrētai robežšķērsošanas vietai izstrādā robežpārbaužu tehnoloģiju, kas ir robežpārbaužu un robežšķērsošanas vietas režīma nodrošināšanas organizācijas tiesiskais pamats,¹⁰⁰⁰ bet specifiskos jautājumos, piemēram, atsevišķu akcīzes preču pārvietošanas kontrolē, var tikt noslēgtas speciālas vienošanās.¹⁰⁰¹

Kuģošanas līdzekļu ienākšanas ostā un iziešanas no ostas darbības līdz 2012.gada maijam regulēja Noteikumi par formalitātēm, kas saistītas ar kuģu ienākšanu ostā un iziešanu no tās.¹⁰⁰² Turklāt ostu formalitātes noteica vēl septiņi MK noteikumi, no kuriem trīs bija pieņemti tajā pašā 2010.gadā. Ostu formalitāšu tiesiskais regulējums bija sadrumstalots, grūti uztverams un pārskatāms arī saistībā ar citu – starptautisko, ES un nacionālo normatīvo regulējumu. Turpmāk lielākā ostu formalitāšu regulējuma daļa tika apvienota un 2012.gadā iekļauta vienos MK Noteikumos par ostu formalitātēm.¹⁰⁰³ Tāda nepieciešamība izrietēja no starptautiskā un ES regulējuma¹⁰⁰⁴ prasībām. Ostu formalitātes cieši saistītas ar FAL konvenciju un ietver: paziņošanu par kuģa ienākšanu ostā un iziešanu no tās; ziņošanu saskaņā ar FAL konvenciju; personu un kuģu robežpārbaužu regulējumu saskaņā ar Kodeksu, aizsardzības informācijas ziņošanas regulējumu saskaņā ar regulu (EK) Nr.725/2004 par kuģu un ostas iekārtu drošības pastiprināšanu¹⁰⁰⁵ un SOLAS konvenciju;¹⁰⁰⁶ par bīstamām un piesārņojošām kuģu kravām;¹⁰⁰⁷ par muitas kontrolei pakļautām kravām; ziņošanu, kas saistīta ar zvejas darbību un nozvejas uzraudzību pirms zvejas kuģa ienākšanas ostā; par veterināro, fitosanitāro, pārtikas nekaitīguma, nepārtikas preču drošuma,

⁹⁹⁹ JTK, 25., 33., 73.pants.

¹⁰⁰⁰ VRS Ventpils pārvaldes Ventpils ostas II kategorijas robežkontroles punkta robežpārbaužu tehnoloģija („Ventpils prāmju termināla” un SIA ”Noord Natie Ventpils Terminals” teritorijas speciāli iekārtotajā daļā). Ventpils: 2008, apstiprināja VID, VRS, PVD pārstāvji, (npublicēts).

¹⁰⁰¹ Par informācijas apmaiņu starp VID Muitas pārvaldi un VRS atsevišķu akcīzes preču pārvietošanas kontrolē. 2012.g. 7.marta Starpresoru vienošanās nr.24, (npublicēts).

¹⁰⁰² Noteikumi par formalitātēm, kas saistītas ar kuģu ienākšanu ostā un iziešanu no tās; MK 2010.g. 7.sep. noteikumi nr.839. LV, 2010. 14.sep., nr.145, [zaud. spēku 01.06.2012.].

¹⁰⁰³ Noteikumi par ostu formalitātēm; MK 2012.g. 15.maija noteikumi nr.339. LV, 2012. 31.maijs, nr.85.

¹⁰⁰⁴ Directive 2010/65/EU of the European Parliament and of the Council of 20 October 2010 on reporting formalities for ships arriving in and/or departing from ports of the Member States and repealing Directive 2002/6/EC Text with EEA relevance. OJ L 283, 29/10/2010 P. 0001 – 0010. Pieejams: http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&numdoc=32010L0065 [skatīts 2012.g. 28.maijā].

¹⁰⁰⁵ Noteikumi par kuģu un kuģošanas kompāniju, ostu un ostas iekārtu aizsardzības funkciju sadalījumu; MK 2006.g. 22.augusta noteikumi nr.682. LV, 2006. 30.aug., nr.138.

¹⁰⁰⁶ Starptautiskā konvencija par meklēšanu un glābšanu uz jūras: 27.04.1979. starptautisks dokuments. LR spēkā no 30.12.1998. LV, 2003. 7.marts, nr.37.

¹⁰⁰⁷ Noteikumi par Latvijas ūdeņu izmantošanas kārtību un kuģošanas režīmu tajos; MK 2010.g. 21.dec. noteikumi nr.1171. LV, 2011. 6.jan., nr.3.

kvalitātes un klasifikācijas kontrolei pakļautām kravām robežšķērsošanas vietās.¹⁰⁰⁸ No robežpārbaudu viedokļa būtiskākā ir Noteikumu par ostu formalitātēm 6.nodaļa, kas saskaņā arī ar FAL konvenciju nosaka - ja uz kuģa, kas paredzējis ienākt Latvijas ostā, ienācis Latvijas ostā vai iziet no Latvijas ostas, ir persona, kas nokļuvusi un uzturas uz tā nelegāli, kuģa kapteinis (īpašnieks vai kuģošanas kompānija) vai pilnvarotā persona par to nekavējoties paziņo VRS un Krasta apsardzes dienestam. FAL konvencija nosaka pārvadātāja atbildību nogādāt personu turp, no kurienes tā ir atvesta, ja robežpārbaudē tiek konstatēts nederīgs vai viltots personas ceļošanas dokuments. To FAL konvencijas dalībvalstij ir jākonfiscē un par šo faktu jāpaziņo izcelsmes valstij.¹⁰⁰⁹

LAPK 1998.gadā papildināts ar 114.² pantu „Personu pārvadāšana uz Latvijas Republiku bez ceļošanas dokumentiem”, bet 2005.gadā sakarā ar Latvijas pievienošanos ES likumdevējs grozīja 114.² pantu un noteica atbildību par tādu valstu pilsoņu pārvadāšanu, kuri nav ES vai EEZ dalībvalstu pilsoņi, ja minētajām personām nav valsts robežas šķērsošanai nepieciešamo ceļošanas dokumentu un ja to veicis pārvadātājs ar jūras, gaisa vai sauszemes transportu.¹⁰¹⁰ Taču arī iepriekš 114.² pants bija grozīts pārvadātāju atbildības jomā,¹⁰¹¹ kad nebija ievērotas FAL konvencijas 3.panta prasības.¹⁰¹² Satversmes tiesa norādīja, ka FAL konvencijas dalībvalstīm nebūtu piemērojama apstrīdētā norma. Savukārt attiecībā uz valstīm, kas nav Konvencijas dalībvalstis, apstrīdētā norma būtu jāpiemēro. Papildus Satversmes tiesa norādīja, ka ES jaunajām dalībvalstīm no pievienošanās dienas bija jāpilda direktīvas 2001/51/EK¹⁰¹³ 4.pants,¹⁰¹⁴ kas ietvēra atsauci uz Šengenas konvencijas 26.pantu. Saskaņā ar šo normatīvo aktu prasībām ir jāsoda pārvadātāji, kas bez nepieciešamajiem dokumentiem no trešajām valstīm uz ES teritoriju transportē personas, kuras nav ES pilsoņi. Tādējādi laikā no apstrīdētās normas pieņemšanas līdz 2004.gada 1.maijam apstrīdētā norma daļā par atbildības noteikšanu to valstu pārvadātājiem, kas ir FAL konvencijas dalībvalstis, bija pretrunā ar konvencijas 3.15.standartu. Savukārt laikā pēc 2004.gada 1.maija, ja Latvija konvencijā noteiktajā kārtībā nepaziņo par atšķirīgo praksi, apstrīdētā norma daļā par atbildības noteikšanu to valstu pārvadātājiem, kas ir Konvencijas dalībvalstis, bet nav ES valstis, ir pretrunā ar konvencijas 3.15.standartu. Rezultātā Satversmes tiesa nosprieda atzīt LAPK

¹⁰⁰⁸ MK Noteikumi par ostu formalitātēm Nr.339, 3. un 4.nodaļas.

¹⁰⁰⁹ FAL Konvencija, 3.3.1.punkts.

¹⁰¹⁰ LAPK, 114.² pants. Personu pārvadāšana uz Latvijas Republiku bez ceļošanas dokumentiem.

¹⁰¹¹ Satversmes tiesas 2004.g. 7.jūlija spriedums "Par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 114.2 panta atbilstību 1965.gada 9.aprīļa Konvencijai par starptautiskās jūras satiksmes atvieglošanu". LV, 2004. 9.jūl., nr.108.

¹⁰¹² „Līgumslēdzējvalstu valdības apņemas nodrošināt.. atvieglot un uzlabot starptautisko jūras transportu un līdz minimumam samazinātu jebkuras atšķirības formalitātēs, dokumentārajās prasībās un procesā, kas ir saistītas ar vietējas dabas īpašām prasībām.” FAL konvencija, 3.pants.

¹⁰¹³ Padomes Direktīva 2001/51/EK (2001.g. 28.jūn.), ar ko papildina 26.pantu Konvencijā, ar kuru īsteno 1985.gada 14.jūnija Šengenas Līgumu (OV L 187, 10.7.2001). Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/lv/eu/arhivs/3883/3749/4004/4009/?print=on> [skatīts 2012.g. 2.jūn.].

¹⁰¹⁴ Satversmes tiesas 2004.g. 7.jūlija spriedums "Par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 114.2 panta atbilstību 1965.gada 9.aprīļa Konvencijai par starptautiskās jūras satiksmes atvieglošanu". LV, 2004. 9.jūl., nr.108, konstatējošā daļa, 4.punkts.

114.² panta pirmās daļas vārdkopu „par.. personu pārvadāšanu no ārvalstīm uz Latvijas Republiku, ja minētajām personām nav.. valsts robežas šķērsošanai derīgu ceļošanas dokumentu un ja to veicis pārvadātājs ar jūras transportu” laikā no šīs normas pieņemšanas brīža līdz 2004.gada 1. maijam par neatbilstošu¹⁰¹⁵ FAL konvencijas 3.15.standartam.¹⁰¹⁶ Konsolidētā Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 307.pants paredz, ka līgums neietekmē dalībvalstu starptautiski tiesiskās saistības, kuras tās uzņēmušās pret vienu vai vairākām trešajām valstīm. Taču saskaņā ar Kopienas Tiesas lēmumu lietā *Commission v.Italy, Case [1962]*¹⁰¹⁷ attiecībās ar citām dalībvalstīm piemērojami Eiropas Kopienas tiesību akti. Turklāt, ja dalībvalsts konstatē savu starptautiski tiesisko saistību nesaderību ar Eiropas Kopienas tiesību normām, tai jāveic viss nepieciešamais, lai nesaderību novērstu.

FAL konvencijas 5.panta otrajā daļā noteikts, ka „nekas šajā Konvencijā vai tās pielikumā nevar tikt interpretēts kā aizliegums dalībvalsts valdībai piemērot spēkā esošos pasākumus, ko šī valdība uzskata par vajadzīgiem, lai saglabātu sabiedrisko morāli, kārtību un drošību..”. LAPK 114.² panta frāze „Par tādu valstu pilsoņu pārvadāšanu, kuras nav Eiropas Savienības vai Eiropas Ekonomikas zonas dalībvalstis, no šīm valstīm uz Latvijas Republiku..” ir nekorekta attiecinājumā uz personu statusu, jo direktīvas 2001/51/EK 4. pantā nav nekādu attiecinājumu uz personu statusiem, kaut arī šāds attiecinājums izriet no Šengenas konvencijas 26.panta attiecībā uz ārvalstniekiem. Savukārt direktīva 2004/38/EK par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā nosaka, ka ES pilsoņiem jābūt tiesīgiem uzturēties uzņēmējā dalībvalstī uz laiku, kas nav ilgāks par 3 mēnešiem, un viņiem jābūt līdzīgi derīgai personas apliecībai vai pasei.¹⁰¹⁸ Līdz ar to atbildība par personu pārvadāšanu ar nederīgiem ceļošanas dokumentiem būtu jāattiecina uz jebkuru personu, kura šķērso robežu un neatkarīgi no tā, vai šī robeža ir ārējā robeža, vai iekšējā robeža.

Ostu robežšķērsošana vietās savus dienesta pienākumus veic ne tikai VRS, bet arī VID (Muita), kā arī PVD personāls un to galvenie uzdevumi ir nodrošināt valsts robežu šķērsojošu personu, transportlīdzekļu un preču tiesisku un efektīvu robežpārbaudi. Pārbaudes organizē, balstoties uz riska analīzi, pastāvīgu un visaptverošu jūras teritorijas novērošanu. Kodekss nosaka, ka robežkontrole nav tikai personu kontrole robežšķērsošanas vietās un uzraudzība starp robežšķērsošanas vietām, bet arī iekšējās drošības apdraudējumu analīze un tādu draudu analīze,

¹⁰¹⁵ Satversmes tiesas 2004.g. 7.jūlija spriedums "Par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 114.2 panta atbilstību 1965.g. 9. aprīļa Konvencijai par starptautiskās jūras satiksmes atvieglošanu". LV, 2004. 9.jūl., nr.108, 8.punkts.

¹⁰¹⁶ “Varas iestādes nevar kuģa īpašniekam uzlikt nekādus sodus, ja pasažiera kontroles dokuments tiek atzīts par neatbilstošu vai ja šī iemesla dēļ pasažieriem tiek liegta iespēja iebraukt valstī.” FAL konvencija, 3.15.Standarts.

¹⁰¹⁷ Judgment of 27 February 1962, Commission of the EEC / Italy (10/61, ECR 1962 p. 1) (FR1962/00001 NL1962/00003 DE1962/00003 IT1962/00003 EN1962/00001 DA1954-1964/00287 EL1954-1964/00657 PT1962-1964/00001 ES1961-1963/00127). Pieejams: http://curia.europa.eu/en/content/juris/c1_juris.htm. [skatīts 2012.g. 20.maijā], 11. punkts.

¹⁰¹⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2004/38/EK (2004. gada 29. aprīlis) par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā, ar ko groza Regulu (EEK) Nr. 1612/68 un atceļ Direktīvas 64/221/EEK, 68/360/EEK, 72/194/EEK, 73/148/EEK, 75/34/EEK, 75/35/EEK, 90/364/EEK, 90/365/EEK un 93/96/EEK (attiecas uz EEZ). Pieejams: <http://www.rs.gov.lv/>. [skatīts 2013.g. 20.jan.], 9.punkts.

kuri var ietekmēt ārējo robežu drošību.¹⁰¹⁹ Saskaņā ar VRS riska analīzes sistēmas noteikumiem¹⁰²⁰ **riska analīze** ir darbības, kuras veic VRS struktūrvienības nolūkā novērtēt pastāvošos un iespējamus apdraudējuma faktorus un to ietekmi uz VRS funkciju un uzdevumu izpildi. Ņemot vērā robežuzraudzības un robežpārbaužu ārkārtīgi sarežģīto raksturu tieši uz ES ārējām robežām jūrā un ostās, ko ietekmē ļoti plašs starptautiskais un nacionālais normatīvais regulējums, jūras teritoriju diferencēta jurisdikcija, komplicēta darbības vide dabas stihijas un daudzveidīgu tehnisko līdzekļu lietošanas apstākļos un tikpat procesuāli un tehniski sarežģīta robežpārbaužu īstenošana jūras ostās vai uz kuģošanas līdzekļiem, riska analīzes kā kriminoloģiskas analīzes loma ir īpaši aktuāla un svarīga no valsts drošības un tiesiskās kārtības nodrošināšanas apsvērumiem.

FRONTEX, balstoties uz kopīgu integrētu riska analīzes modeli, veic riska analīzi, sniedzot ES un dalībvalstīm pietiekamu informāciju, lai varētu veikt piemērotus pasākumus vai risināt identificētos draudus un riskus ar nolūku uzlabot integrētu ārējo robežu pārvaldību.¹⁰²¹ Kā norādīts 2010.gada FRONTEX ziņojumā, riska analīzes sistēma tika īstenota: izstrādājot un piemērojot kopīgu integrētu riska analīzes modeli; sagatavojot gan vispārējo, gan īpašu riska analīzi; iegūtos rezultātus attīstot kopējā izglītības programmā.¹⁰²² Taču šajā ziņojumā pamatā ir vispārīga statistikas informācija par nelegālās imigrācijas problēmām Vidusjūras reģionā un nav nekādas riska analīzes attiecībā uz citiem reģioniem, piemēram, Baltijas jūras reģionu. Turpmāk EK līdz 2014.gadam kopā ar FRONTEX, Eiropu un Eiropas Patvēruma atbalsta biroju vēl tikai paredz izstrādāt minimālus standartus un labāko praksi iestāžu sadarbībai un kopīgai riska analīzei.¹⁰²³

Riska analīze,¹⁰²⁴ kas tiek veikta gan jūras ostu robežpārbaudēs, gan jebkurā citā VRS struktūrvienībā robežkontroles un imigrācijas kontroles procesā¹⁰²⁵ un izriet no vispārīgajām ES regulējuma prasībām un tikpat vispārīgajiem ieteikumiem, faktiski ir sašaurināta kriminoloģiskās izpētes daļa, kuru pilnveidojot, priekšroka jādod kriminoloģijā atzītām metodēm,¹⁰²⁶ un šādu darbu var veikt tikai augsti kvalificēti analītiķi ar attiecīgu izglītību, profesionālo sagatavotību un

¹⁰¹⁹ Kodekss, Preambulas 8.punkts.

¹⁰²⁰ Riska analīzes sistēmas noteikumi: VRS 2009.g. 20.jūlija noteikumi nr.40 (nepublicēti).

¹⁰²¹ FRONTEX regula, Preambulas 6.punkts.

¹⁰²² European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union. Extract from the Annual Risk Analysis 2010. March. Warsaw. Pieejams: http://www.ed4bg.eu/files/ARA_2010_extract_24_May2010.pdf [aplūkots 2012.g. 10.jūn.].

¹⁰²³ Eiropas Parlamenta Rezolūcijas priekšlikums. Pilsoņu brīvību, tieslietu un iekšlietu komiteja. Referente: Borsellino R. Ziņojums par Eiropas Savienības iekšējās drošības stratēģiju. 2012.g. 24.apr., (2010)2308 (INI). Pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2012-0143+0+DOC+XML+V0/LV> [skatīts 2012.g. 14.jūn.].

¹⁰²⁴ Par riska analīzi ietekmējošo datu un informācijas apriti Valsts robežsardzē; VRS 2009.g. 2.jūnija pavēle nr.624 (nepublicēta).

¹⁰²⁵ Kārtība, kādā Valsts robežsardzes amatpersonas izstrādā un noformē valsts robežas apsardzības un ārzemnieku ieceļošanas, uzturēšanās, izceļošanas un tranzīta nosacījumu kontroles reglamentējošos dokumentus: VRS 2006.g. 20. novembra noteikumi nr.39 (nepublicēti).

¹⁰²⁶ Vilks A., Ķipēna K. (zin. red.). Kriminoloģija. Rīga: Nordik, 2004, 51.-67.lpp.

praktisko pieredzi,¹⁰²⁷ nevis robežsargi ar arodizglītību, kas iegūta viena gada laikā. VRS Rokasgrāmata jūras ostu robežkontroles punktu robežnorīkojumiem (2004),¹⁰²⁸ kuras saturā konspektīvā veidā bija iekļautas gan visas tiesību normas, kas attiecās uz jūras robežkontroli, gan darbībā pielietojamo metožu un taktikas noteikumi un ieteikumi, gan nepieciešamā organizatoriska rakstura informācija, gan speciālās terminoloģijas vārdnīca, tika izmantota līdz pat 2008.gadam un bija labs metodoloģisks atbalsts robežnorīkojumiem robežpārbaūžu laikā ostās. Dažas Rokasgrāmatas taktikas un metožu prasības 2009.gadā iekļautas VRS pavēlē un kļuva par obligāti pildāmām normām, ieviešot daļēju, bet virspusēju kriminoloģisku sistematizāciju.¹⁰²⁹ Pavēlē noteikts, ka kuģošanas līdzeklim tiek izšķirtas šādas riska pakāpes: minimālā, vidējā un paaugstinātā. Pirms robežpārbaudes veikšanas, izvērtējot kuģošanas līdzekļa raksturu, reputāciju, personu/apkalpes sastāvu, iespējamo apdraudējumu raksturu u.c. faktorus, robežpārbaudes norīkojuma vecākais nosaka **riska pakāpi** un pieņem lēmumu par **robežpārbaudes varianta** piemērošanu - vienkāršotais (minimālā riska pakāpe); standarta (vidējā riska pakāpe); pastiprinātais (paaugstinātā riska pakāpe); īpašais (ārkārtas situācijas gadījumā, kruīza kuģiem).¹⁰³⁰

Pamatojoties uz Šengenas rokasgrāmatu¹⁰³¹ un VRS iekšējo normatīvo regulējumu,¹⁰³² ostā kuģošanas līdzekļiem visbiežāk tiek piemērots standarta robežpārbaudes variants, jo pārsvarā tie ir kuģošanas līdzekļi, kuri pirmo reizi (vai reti) ienāk ostā; uz kuriem ir pasažieri; kuri ienāk no trešajām valstīm, un kuģi, par kuriem nav saņemta informācija par paaugstinātu risku. Lēmums tiek pieņemts, pamatojoties uz riska pazīmju kopuma analīzi, ņemot vērā konkrētu gadījumu(s). Nepieciešamo informāciju par peldlīdzekli var iegūt no SSN¹⁰³³ vai aģenta¹⁰³⁴ sniegtās informācijas. Ja veiktās riska analīzes rezultātā rodas aizdomas par kādu no personām, maiņas vecākais piestātnē organizē pasažieru profilēšanu, aizdomīgu personu dokumentu padziļinātu pārbaudi un intervēšanu

¹⁰²⁷ "Ikdienā šāda „riskā analīze” noved pie tā, ka ir tikai nojausma, kas ir riska analīze vai arī pie tā, ka personāls izliekas, ka vispār tādu veic." Čubars S. Risku analīze lēmumu pieņemšanā. No: Valsts robežsardze: attīstība, problēmas, risinājumi: VRK I zinātniski praktiskā konference. Rēzekne: Latgales druka, 2011, 44.lpp.

¹⁰²⁸ Rokasgrāmata jūras ostu robežkontroles punktu norīkojumiem. Ventpils, Rīga: VRS, 2004, (nepublicēts).

¹⁰²⁹ Par grozījumiem VRS 2009.g. 12.marta pavēlē Nr.302 „Par kārtību, kādā veic kuģošanas līdzekļu, kā arī uz tiem esošo apkalpes locekļu un pasažieru robežpārbaudi, kuģošanas līdzeklim ienākot Latvijas Republikas ostās un izejot no tām”; 2009.g. 12.augusta VRS pavēle nr.910. II. Kuģošanas līdzekļa riska pakāpes noteikšana (nepublicēta).

¹⁰³⁰ Turpat, III. Robežpārbaudes varianti.

¹⁰³¹ Par kopējas „Robežsargu rokasgrāmatas (Šengenas rokasgrāmatas)” izveidi dalībvalstu kompetento iestāžu lietošanai, veicot personu kontroli uz robežas. EK ieteikums. Brisele: 2006.g. 6.nov. Pieejams: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/lv/08/st11/st11253.lv08.pdf> [skatīts 2012.g. 2.jūn.].

¹⁰³² Par kārtību, kādā veic kuģošanas līdzekļu, kā arī uz tiem esošo apkalpes locekļu un pasažieru robežpārbaudi, kuģošanas līdzeklim ienākot Latvijas Republikas ostās un izejot no tām; VRS 2009.g. 12.marta pavēle nr.302 (nepublicēta).

¹⁰³³ „SSN - nacionālā kuģu satiksmes uzraudzības un informācijas datu apmaiņas sistēma atbilstoši normatīvajiem aktiem par kuģu satiksmes uzraudzības un informācijas datu apmaiņas sistēmu;” MK Noteikumi par ostu formalitātēm Nr.339, 2.15.punkts.

¹⁰³⁴ Jūras kodekss, 112.panta piektā daļa

sadarbībā ar kriminālizmeklēšanas dienesta amatpersonām.¹⁰³⁵ Šengenas Katalogs paredz atsevišķus robežpārbaužu ieteikumus attiecībā uz kravas kuģiem, kruīza kuģiem, zvejas kuģiem un atpūtas kuģiem.¹⁰³⁶ Savukārt Kodeksa VI pielikuma noteikumos ir reglamentētas vēl arī prāmju robežpārbaužu procedūras,¹⁰³⁷ bet 2.pantā pie iekšējo robežu definējuma kā viens no trijiem nosacījumiem ir minētas dalībvalstu jūras, upju un ezeru ostas, kuras izmanto regulārai prāmju satiksmei,¹⁰³⁸ kur par regulāru prāmju satiksmi jāuzskata prāmju satiksme starp noteiktām divām vai vairākām ostām dalībvalstu teritorijā, nepiestājot ostās ārpus dalībvalstu teritorijas un nodrošinot pasažieru un transportlīdzekļu pārvadājumus saskaņā ar publicētajiem kustības sarakstiem.¹⁰³⁹ Taču jāņem vērā, ka jebkuras dalībvalsts teritoriālajā jūrā starp ostām var notikt jebkuru valstu kuģošanas līdzekļu satiksme, bet paredzēt speciālas ostas dalībvalstu regulārai prāmju satiksmei ir nereāli. Noteikumi par ostu formalitātēm kuģus klasificē jūras kuģos - „jūras kuģis atbilstoši 1978.gada Starptautiskās konvencijas par jūrnieku sagatavošanu un diplomēšanu, kā arī sardzes pildīšanu”,¹⁰⁴⁰ zvejas kuģos,¹⁰⁴¹ tradicionālajos kuģos¹⁰⁴² un atpūtas kuģos.¹⁰⁴³ Savukārt Jūras kodekss nenosaka kuģu klasifikāciju, taču nosaka terminu „kuģis” - jebkurš kuģošanas līdzeklis — inženiertehniska ierīce, kas konstruktīvi paredzēta izmantošanai uz ūdens.¹⁰⁴⁴ Definējot zvejas kuģa terminu, „Noteikumos par ostu formalitātēm” ir atsauce uz *SOLAS* konvencijas pielikuma I nodaļas 2.noteikuma "i" apakšpunktu, bet *SOLAS* konvencijā ir piedāvāta vēl cita klasifikācija: „Pasažieru kuģis”, „kravas kuģis”, „tankkuģis”, „zvejas kuģis”, „atomkuģis”, „jauns kuģis”, „esošs kuģis”.

Savukārt Kodeksa definīciju uzskaitījumā konkrēti minēts tikai kruīza kuģis,¹⁰⁴⁵ bet pārējo kuģu veidu definējumu nav, taču ir dažu kuģu izmantošanas normas attiecībā uz prāmjiem; kruīza kuģiem (kuģi, kas brauc pa konkrētu maršrutu saskaņā ar iepriekš noteiktu programmu, kurā ietvertas tūristiem domātās programmas dažādās ostās, un kas ceļojuma laikā parasti neuzņem un arī neizsēdina pasažierus); izklaides kuģošanu (izklaides kuģu izmantošana sportam vai tūrismam); piekrastes zveju (zveja, ko veic ar kuģiem, kas, nepiestājot kādā trešās valsts ostā, ik dienu vai 36

¹⁰³⁵ Valsts robežsardzes teritoriālo pārvalžu struktūrvienību, kas veic robežpārbaudi un imigrācijas kontroli, dienesta organizācijas kārtība; 2011.g. 23.feb. pagaidu iekšējie noteikumi (apstiprināti ar VRS pavēli nr.244) darbojās līdz pat 2014.g. aprīlim (nepublicēti).

¹⁰³⁶ Šengenas katalogs, 9.1.2.–9.1.4.punkts.

¹⁰³⁷ Kodekss, VI pielikuma 3.2.10.punkts.

¹⁰³⁸ Turpat, 2.panta pirmā punkta „c” apakšpunkts.

¹⁰³⁹ Turpat, 2.panta ceturtais punkts.

¹⁰⁴⁰ Jūras kuģa definīcija konvencijā nav dota.

¹⁰⁴¹ „Zvejas kuģis (*Fishing vessel*) nozīmē kuģi, kas tiek izmantots zivju, valzivju, roņu, valzirgu vai citu dzīvo resursu zvejošanai vai medīšanai”. Starptautiskā konvencija par jūrnieku sagatavošanu un diplomēšanu, kā arī sardzes pildīšanu: 7.07.1978. starptautisks dokuments. LR spēkā no 20.08.1992. LV, 2003. 7.feb., nr.21, 2.panta „h” punkts.

¹⁰⁴² „Tradicionālais kuģis - jebkura veida vēsturisks kuģis vai tā kopija, ieskaitot kuģus un to kopijas, kas paredzēti tradicionālo kuģošanas prasmju un citu tradicionālo prasmju veicināšanai”. MK Noteikumi par ostu formalitātēm Nr.339, 1. Vispārīgie jautājumi, 2.4.punkts.

¹⁰⁴³ „Atpūtas kuģis - sportam vai atpūtai paredzēts kuģis”. Turpat, 1. Vispārīgie jautājumi, 2.5.punkts.

¹⁰⁴⁴ Jūras kodekss, 1.¹ pants. Kuģis.

¹⁰⁴⁵ „Kruīza kuģis” ir kuģis, kas brauc pa konkrētu maršrutu saskaņā ar iepriekš noteiktu programmu, kurā ietvertas tūristiem domātās programmas dažādās ostās, un kas ceļojuma laikā parasti neuzņem un arī neizsēdina pasažierus”. Kodekss, 2.panta 16.punkts.

stundu laikā atgriežas ostā, kas ir dalībvalsts teritorijā).¹⁰⁴⁶ Turklāt Kodeksa VI pielikumā nav vispār noteiktas robežpārbaužu prasības attiecībā uz izklaides kuģiem, nekonkretizējot, vai par tādiem uzskatāmi arī kruīza kuģi. Nevienā no iepriekš salīdzinātajām kuģu klasifikācijām nav sastopami tādi kuģu veidi kā karakuģi, zemūdenes,¹⁰⁴⁷ kaut arī Latvijā MK noteikumi nosaka - ja ārvalsts karakuģa pasažieri plāno nokāpt no ārvalsts karakuģa, NBS informē VRS par robežpārbaudes nepieciešamību,¹⁰⁴⁸ pasažieriem nokāpjot no ārvalsts karakuģa un uzkāpjot uz tā, un saskaņo robežpārbaudes vietu un laiku.¹⁰⁴⁹

Katram kuģim ienākot ostā vai izejot no tās, ir nepieciešams pārstāvis, kas veiktu visas nepieciešamās formalitātes ar attiecīgajiem dienestiem. Tāpēc katrā ostā ir izveidotas kuģu aģentūras, kuru aģentiem ir jābūt kompetentiem¹⁰⁵⁰ pārstāvēt kuģi un to apkalpot. Nevienā cita veida robežšķērsošanas vietā šādu pārstāvju nav. Kuģa aģentēšanu veic komercsabiedrība, kas pilnvarotāja vārdā un interesēs kārto ar kuģa ienākšanu un pārvietošanos ostā un izešanu jūrā saistītās kuģa lietas.¹⁰⁵¹ Jūras kodeksa grozījumu¹⁰⁵² 112.pantā ir noteikts, ka ar kuģu aģentēšanu Latvijas ostās drīkst nodarboties komercsabiedrība, kura atbilst šādām minimālajām prasībām:

1) ir ar labu reputāciju, proti, kuģu aģentu darbinieki nav sodīti par tīšiem noziedzīgiem nodarījumiem pret īpašumu vai tautsaimniecības jomā un sodāmība ir dzēsta vai noņemta, par viņu profesionālo darbību pēdējā gada laikā ostas, valsts vai pašvaldības iestādes nav rakstveidā sniegušas pamatotu negatīvu atzinumu;

2) ir finansiāli droša - tās pamatkapitāls nav mazāks par 5000 latiem, finanšu resursi atbilst veicamajiem darījumiem, ir veikti visi maksājumi valsts budžetā, ir noslēgti kuģu aģentu profesionālās darbības civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas līgumi.¹⁰⁵³

Kuģu aģents ir vistiešākā saikne starp kuģa kapteini un robežkontroles amatpersonām, jo jebkādas darbības, kas saistītas ar kuģa apkalpes locekļiem vai kuģa pārvietošanos, notiek tikai ar aģenta starpniecību. Diemžēl 1996.gada 26.novembra MK Kuģu aģentu darbības noteikumi, kas noteica kuģu aģentu tiesisko statusu, tiesības, pienākumus un darbības principus, lai nedublētu Civillikuma normas,¹⁰⁵⁴ ir zaudējuši spēku līdz ar Jūras kodeksa¹⁰⁵⁵ 112.panta grozījumiem 2007.gadā, krasi sašaurinot un samazinot kuģu aģentu darbības normatīvo regulējumu, kas

¹⁰⁴⁶ Kodekss, 2.panta 4., 17. un 18.punkts.

¹⁰⁴⁷ „Teritoriālajā jūrā zemūdenēm un citiem zemūdens transporta līdzekļiem ir jāatrodas virsūdens stāvoklī un jāpaceļ savs karogs”. JTK, 20.pants. Zemūdenes un citi zemūdens transporta veidi.

¹⁰⁴⁸ Kārtība, kādā ārvalstu karakuģi ienāk un uzturas Latvijas Republikas teritoriālajā jūrā, iekšējos ūdeņos un ostās un iziet no tiem. 2010.g. 10.aug. MK noteikumi nr.759. LV, 2010. 18.aug., nr.130, 11., 23.punkts.

¹⁰⁴⁹ Valsts robežas likums (2009), 11.panta ceturtdaļa.

¹⁰⁵⁰ Par reglamentētajām profesijām un profesionālās kvalifikācijas atzīšanu: LR likums. LV, 2001. 6.jūl., nr.105.

¹⁰⁵¹ Jūras kodekss, 112.pants ceturtdaļa.

¹⁰⁵² Grozījumi Latvijas Jūras kodeksā: LR likums. LV, 2007. 4.apr., nr.56, 112.pants.

¹⁰⁵³ Turpat, 112.panta piektā daļa.

¹⁰⁵⁴ Grozījumi Jūras kodeksā. Likumprojekts. Tautsaimniecības komisija. Pieejams: <http://helios-web.saeima.lv/steno/Saeima9/101014/st101014.htm> [skatīts 2012.g. 22.maijā], 6.nod. 2.punkts.

¹⁰⁵⁵ Grozījumi Jūras kodeksā: LR likums. LV, 2007. 4.apr., nr.56, 112. panta piektā daļa.

nekavējoties radīja sadarbības problēmas un kas parasti izpaužas kuģu aģentu pavisā attieksmē pret robežkontroles amatpersonu prasībām, piemēram, jautājumā par robežsargu un muitnieku savlaicīgu nogādāšanu komisijai uz kuģiem, lai veiktu robežpārbaudu formalitātes.

Robežpārbaudēs aktuāls ir atbildības jautājums par iespējamajiem likumpārkāpumiem – kontrabandu un piesārņojumu. LAPK paredz atbildību par Baltijas jūras un iekšējo jūras ūdeņu piesārņošanu no kuģiem¹⁰⁵⁶ un par neziņošanu tuvākās ostas administrācijai par Latvijas EEZ, teritoriālo vai iekšējo jūras ūdeņu (arī jūras ostu akvatoriju un upju grīvu) piesārņošanu ar bīstamām vai citām kaitīgām vielām, materiāliem vai atkritumiem, paredzot atbildību – naudas sodu no 280 līdz 2100 *euro*.¹⁰⁵⁷ Šo pārkāpumu izskatīšana nav ne VRS, ne Krasta apsardzes dienesta kompetencē, kuriem ir transportlīdzekļi šādu pārkāpumu konstatēšanā, bet gan vides aizsardzības institūciju kompetencē, kurām savukārt nav šādu tehnisko iespēju. Savukārt Noteikumi par ostu formalitātēm 3.nodaļā „Paziņošana par bīstamu un piesārņojošu kuģa kravu” noteikto normu izpildes kontroli paredz Latvijas Jūras administrācijai. Turklāt abu iepriekšminēto LAPK pantu frāzes "Baltijas jūras un iekšējo jūras ūdeņu.." ¹⁰⁵⁸ un „Par Latvijas Republikas ekskluzīvās ekonomiskās zonas, teritoriālo ūdeņu vai iekšējo jūras ūdeņu (arī jūras ostu akvatoriju un upju grīvu)” ir savstarpēji pretrunīgas un neprecīzas viena panta ietvaros un nekorektas terminoloģiski, jo nav konkretizēts par kādām teritorijām un ar kādām robežām ir jāuzskata Baltijas jūra, teritoriālie ūdeņi, iekšējie jūras ūdeņi un upju grīvas. Savukārt Krimināllikumā, paredzot atbildību par jūras piesārņošanu¹⁰⁵⁹ (ar smagākām sekām), konkrēti nenorādīts, kurās jūras teritorijās šāda atbildība ir nosakāma.

Ne mazāk pretrunīgs ir LAPK 116.¹ pants, kas nosaka atbildību par atrašanos uz kuģa (izņemot atpūtas kuģus) alkohola, narkotisko, psihotropo, toksisko vai citu apreibinošo vielu ietekmē (šādu pārkāpumu izskatīšana ir VRS kompetencē¹⁰⁶⁰), jo nav loģiska likumdevēja griba, nosakot izņēmumu attiecībā uz atpūtas kuģiem, kaut gan jebkurš kuģis būtu uzskatāms par paaugstināta riska un bīstamības objektu. Krimināllikums 190¹.pantā¹⁰⁶¹ par preču un vielu, kuru aprīte ir aizliegta vai speciāli reglamentēta, pārvietošanu pāri Latvijas valsts robežai, tajā skaitā par narkotisko vai psihotropo vielu (prekursoru), pārvietošanu pāri valsts robežai jebkādā nelikumīgā veidā paredz kriminālatbildību. Savukārt Krimināllikuma 253².pants paredz kriminālatbildību par narkotisko un psihotropo vielu neatļautu iegādāšanos, glabāšanu un realizēšanu nelielā apmērā un narkotisko un psihotropo vielu lietošanu bez ārsta nozīmējuma.¹⁰⁶²

¹⁰⁵⁶ LAPK, 82.pants.

¹⁰⁵⁷ Turpat, 82.² pants.

¹⁰⁵⁸ Turpat, 116.¹ pants.

¹⁰⁵⁹ „Par jūras piesārņošanu ar bīstamām vai citām kaitīgām vielām, materiāliem vai atkritumiem, ja ar to radīts būtisks kaitējums dabas videi, mantiskajām vai saimnieciskajām interesēm.”. Krimināllikums, 101.pants.

¹⁰⁶⁰ LAPK, 226.¹ pants.

¹⁰⁶¹ Krimināllikums, 190.pants pirmā daļa.

¹⁰⁶² Turpat, 253.² pants pirmā daļa.

LAPK 116.² pants paredz atbildību par uzklūšanu vai uzturēšanos uz kuģa, iekļūšanu vai uzturēšanos ostā vai ostas iekārtā, vai ostai blakus esošā teritorijā, kā arī uz kuģa, ostā vai ostas iekārtā, vai ostai blakus esošā teritorijā noteiktajā ierobežotas piekļuves zonā, pārkāpjot normatīvajos aktos vai aizsardzības plānā noteikto kārtību.¹⁰⁶³ Šādu pārkāpumu izskatīšana, kam pēc tiesībsargājoša rakstura vajadzētu būt tiesībsargājošo iestāžu kompetencē, ir noteikta NBS Krasta apsardzes dienesta kompetencē,¹⁰⁶⁴ turklāt par Latvijas Jūras administrācijas amatpersonu sastādītajiem administratīvo pārkāpumu protokoliem.¹⁰⁶⁵ VRS darbības rezultāti liecina, ka konstatēto likumpārkāpumu skaits ostās ir samērā neliels un ir vismazākais salīdzinājumā ar citu veidu robežšķērsošanas vietām – 30 valsts robežas nelikumīgas šķērsošanas mēģinājumi robežpārbaužu laikā ostās 2013.gadā ar viltotiem transportlīdzekļu dokumentiem (kopā visās robežšķērsošanas vietās – 141). 2012.g. visās robežšķērsošanas vietās kopā konstatēti 183 viltoti dokumenti, 2011.g. – 254 viltoti dokumenti.¹⁰⁶⁶

Secinājumi

1. Nelielais atklāto likumpārkāpumu skaits ostu robežšķērsošanas vietās vēl neliecina, ka faktiskais kriminoloģiskais stāvoklis ir labvēlīgs, jo likumpārkāpumu skaits citās robežšķērsošanas vietās nemitīgi palielinās. Šādu atšķirību galvenie iemesli ir nepietiekama ostu robežpārbaužu procesā iesaistīto institūciju kompetenču harmonizācija; nekorekts, pretrunīgs, sadrumstalots un izklaidēts tiesiskās atbildības normatīvais regulējums LAPK un daļēji arī Krimināllikumā; neprecizitātes juridiskajā terminoloģijā, kuru dēļ zūd vai nav izprotama tiesību normu jēga; ES un Šengenas *acquis* vairāku tiesību normu vispārīgums un nepietiekama harmonizācija ar jūras tiesību normām.

2. Šengenas konvencijas un Šengenas robežu kodeksa ārējo robežu definējumi ir nekonkrēti, jo noteikts, ka ārējās robežas ir gan jūras robežas, gan ostas, kas savukārt pēc jēgas nesaskan ar Valsts robežas likumā (2009) noteikto, ka valsts robežu šķērso pa sauszemi, iekšējiem ūdeņiem, jūru vai gaisa telpu un, ka kuģošanas līdzekļi valsts robežu, kas noteikta Baltijas jūrā un Baltijas jūras Rīgas jūras līcī, šķērso jebkurā vietā, ja nav noteikts citādi.

3. Kuģošanas līdzekļiem pēc ārējās robežas šķērsošanas ceļā uz robežšķērsošanas vietu un atpakaļ jāievēro miermīlīgas caurbraukšanas principi. Atsevišķi miermīlīgas caurbraukšanas neievērošanas noteikumi būtu precizējami nelegālās imigrācijas un kontrabandas riska aspektā,

¹⁰⁶³ LAPK, 116.² pants.

¹⁰⁶⁴ „Nacionālo bruņoto spēku Jūras spēku Krasta apsardzes dienesta amatpersonas izskata šā kodeksa 115.—116.⁴ LAPK, 226.² pants.

¹⁰⁶⁵ „Izskata administratīvo pārkāpumu lietas. 1) Latvijas Jūras administrācijas amatpersonu sastādītos administratīvo pārkāpumu protokolus par šā kodeksa 115., 115.¹, 116., 116.², 116.³ un 117.¹⁰ pantā paredzētajiem administratīvajiem pārkāpumiem”. LAPK, 226.² pants.

¹⁰⁶⁶ Robežkontroles un imigrācijas kontroles rezultāti 2012.g. Rīga: VRS, 2013.g. 30.jan. (nepublicēts).

piemēram, frāze „preces vai valūtas” pēc jēgas un aptvēruma ir sašaurināta un būtu aizstājama ar frāzi „mantu vai valūtas”.

4. LAPK 114.² panta norma „Par tādu valstu pilsoņu pārvadāšanu, kuras nav ES vai Eiropas Ekonomikas zonas dalībvalstis, no šīm valstīm uz Latvijas Republiku...” ir nekorekta attiecībā uz personu statusu, jo direktīvas 2001/51/EK 4.pantā nav nekādu attiecinājumu uz personu statusiem, kaut arī šāds attiecinājums izriet no Šengenas konvencijas 26.panta un attiecas uz ārvalstniekiem. Savukārt direktīva 2004/38/EK par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā nosaka, ka ES pilsoņiem jābūt tiesīgiem uzturēties uzņēmējā dalībvalstī uz laiku, kas nav ilgāks par trīs mēnešiem, un viņiem jābūt līdzīgi derīgai personas apliecībai vai pasei. Līdz ar to atbildība par personu pārvadāšanu bez derīgiem ceļošanas dokumentiem attiecas uz jebkuru personu, kura šķērso valsts robežu un neatkarīgi no tā, vai šīs robežas ir ārējās robežas vai iekšējās robežas. LAPK 114.² panta frāze „tādu valstu pilsoņu pārvadāšanu, kuras nav Eiropas Savienības vai Eiropas Ekonomikas zonas dalībvalstis, no šīm valstīm” ir aizstājama ar frāzi „personu pārvadāšanu”.

5. Ņemot vērā jūras ostu robežpārbaudu komplikēto raksturu, riska analīzes kā kriminoloģiskas analīzes loma ir īpaši aktuāla un svarīga jūras robežkontrolē no valsts drošības un tiesiskās kārtības nodrošināšanas apsvērumiem. Riska analīzē trūkst precīza vēlamā rezultāta definēšanas, metožu atlases un koriģēšanas starpposmos, bet riska analīze, kas tiek veikta gan jūras ostu robežpārbaudēs, gan jebkurā citā robežkontroles un imigrācijas kontroles darbībā un balstās uz nekonkrētajām ES regulējuma un ieteikumu prasībām, faktiski ir joprojām nesistematizēta kriminoloģiska izpēte.

6. Šengenas robežu kodeksa VI pielikuma noteikumos attiecībā uz dažādu tipu robežām un dažādiem transportlīdzekļu veidiem, ko izmanto dalībvalstu ārējo robežu šķērsošanai ir reglamentētas prāmju robežpārbaudu procedūras, bet 2.pantā iekšējo robežu definējumā kā viens no trijiem nosacījumiem ir minētas dalībvalstu jūras, upju un ezeru ostas, ko izmanto regulārai prāmju satiksmei, kur par regulāru prāmju satiksmi jāuzskata prāmju satiksme starp noteiktām divām vai vairākām ostām dalībvalstu teritorijā, nepiestājot ostās ārpus dalībvalstu teritorijas un nodrošinot pasažieru un transportlīdzekļu pārvadājumus saskaņā ar publicētajiem kustības sarakstiem. Sakarā ar to, ka starp ostām var notikt jebkuru ūdens transportlīdzekļu satiksme, termins „prāmis” būtu aizstājams ar terminu „kuģošanas līdzeklis”.

7. Kuģošanas līdzekļu klasifikācijas analīze liecina par būtisku jūras tiesību harmonizācijas problēmu pamatterminoloģijā un kuģu klasifikācijas tiesību normās, kas negatīvi ietekmē jūras tiesību īstenošanu, it īpaši tiesiskās kārtības uzturēšanas aspektā gan valsts jurisdikcijā esošo jūras ūdeņu uzraudzībā, gan arī robežpārbaudēs. Kuģu klasifikācijā vienlaicīgi tiek izmantoti dažādi metodoloģiski pamati: pēc kuģu pielietošanas mērķa un pēc to vecuma. Nevienā no

analizētajām kuģu klasifikācijām nav sastopami tādi kuģu veidi kā karakuģi, zemūdenes. Konkrēta kuģu klasifikācija būtu jāparedz Jūras tiesību konvencijā vai vismaz Šengenas robežu kodeksā.

8. MK Kuģu aģentu darbības noteikumi, kas noteica kuģu aģentu tiesisko statusu, tiesības, pienākumus un darbības principus, ir zaudējuši spēku līdz ar Jūras kodeksa 112.panta grozījumiem 2007.gadā, krasi samazinot kuģu aģentu darbības normatīvo regulējumu. Nepieciešama kuģu aģentu darbības konkrēta regulējuma iekļaušana MK Noteikumos par ostu formalitātēm, par pamatu izmantojot 1996.g. 26.nov. Kuģu aģentu darbības noteikumu regulējumu, kas bija izslēgts, lai nedublētu Civillikuma normas, bet neņemot vērā tiesiskās kārtības un tiesībaizsardzības institūciju vajadzības.

9. LAPK paredz atbildību par jūras ūdeņu piesārņošanu no kuģiem. Šo pārkāpumu izskatīšana nav ne VRS, ne Krasta apsardzes kompetencē, kuriem ir labākas transportlīdzekļu tehniskās iespējas šādu pārkāpumu konstatēšanā, bet gan vides aizsardzības iestāžu kompetencē, kurām savukārt nav šādu tehnisko iespēju. Ostu robežpārbaužu tehnoloģijā jāparedz konkrēts VRS un vides aizsardzības institūciju sadarbības regulējums.

10. LAPK 116.¹ pants nosaka atbildību par atrašanos uz kuģa (izņemot atpūtas kuģus) alkohola, narkotisko, psihotropo, toksisko vai citu apreibinošo vielu ietekmē (šādu pārkāpumu izskatīšana ir VRS kompetencē). Normas „(izņemot atpūtas kuģus)” un „narkotisko, psihotropo, toksisko vai citu apreibinošo vielu ietekmē” ir jāizslēdz, jo par šādiem pārkāpumiem paredzēta kriminālatbildība, bet attiecībā uz alkoholu varētu paredzēt izņēmumu tikai kruīza kuģu, atpūtas kuģu un prāmju pasažieriem.

6. LATVIJAS REPUBLIKAS GAISA TELPAS KONTROLES UN ROBEŽKONTROLES LIDOSTĀS TIESISKAIS REGULĒJUMS

Valsts robežas likums (2009) paredz nodrošināt valsts robežas neaizskaramību uz sauszemes, jūrā un **gaisa telpā** ar attiecīgu valsts robežas režīmu, kur viens no režīma noteikumiem ir kārtība, kādā gaisa kuģi šķērso valsts robežu gaisa telpā.¹⁰⁶⁷ Saskaņā ar Robežsardzes likumu VRS uzdevums ir sadarbībā ar NBS novērst un atvairīt bruņotus iebrukumus Latvijas teritorijā, gaisa telpā; novērst bruņotas provokācijas uz valsts robežas; novērot valsts robežai pieguļošās sauszemes teritorijas, ūdeņus un gaisa telpu.¹⁰⁶⁸ Tas, ka VRS ir bruņota tiešās pārvaldes iestāde¹⁰⁶⁹ un VRS nolikumā lietotais termins „valsts robežas apsardzība”,¹⁰⁷⁰ kas pašreiz Valsts robežas likumā (2009) tiek lietots ar citādāku jēgu,¹⁰⁷¹ ir pārmantots no iepriekšējā Valsts robežas likuma (1994),¹⁰⁷² kad valsts robežas apsardzība bija AM kompetencē. Tas var radīt kļūdainu interpretāciju, ar valsts robežas apsardzību saprotot militāras darbības. Robežsardzes likuma VRS uzdevumi attiecībā uz valsts gaisa telpu, tātad arī valsts robežas uzraudzību gaisa telpā kā būtisku robežkontroles daļu bez attiecīgā nodrošinājuma un resursiem patiesībā ir neizpildāmi, jo VRS rīcībā nav un ar normatīvo regulējumu¹⁰⁷³ nav paredzēts attiecīgs bruņojums un tehniskie līdzekļi, lai novērstu un atvairītu bruņotus iebrukumus gaisa telpā, vēl jo vairāk - pārtvertu valsts robežu nelikumīgi šķērsojošos gaisa kuģus, bet novērot valsts robežai pieguļošo gaisa telpu var labākajā gadījumā ar optiskajām novērošanas ierīcēm, jo VRS nav paredzēts cits šādai novērošanai nepieciešamais radiolokācijas aprīkojums.

Kaut arī VRS sastāvā ir Aviācijas pārvalde (turpmāk - AvP), tās kompetences regulējums neparedz bruņotu uzbrukumu atvairīšanu gaisa telpā un pat gaisa telpas novērošanu tādā izpratnē, kā to nosaka Robežsardzes likums, bet gan paredz nodrošināt VRS teritoriālajās pārvaldēs valsts robežas uzraudzību no gaisa un sniegt atbalstu citām IeM padotībā esošajām iestādēm, kā arī citām valsts un pašvaldību iestādēm to uzdevumu veikšanai no gaisa.¹⁰⁷⁴ Analizējot VRS reglamentā noteikto AvP uzdevumu saturu, var secināt, ka tas daļēji neatbilst Valsts robežas likuma (2009)

¹⁰⁶⁷ Valsts robežas likums (2009), 2.pants. 9.panta pirmā daļa, otrās daļas 3) punkts.

¹⁰⁶⁸ Robežsardzes likums, 13.panta 2.,3. punkts.

¹⁰⁶⁹ Turpat, 2.pants.

Valsts robežsardzes nolikums (turpmāk - **VRS nolikums**); MK 2005.g. 15.febr. noteikumi nr.122. LV, 2005. 18.febr., nr.28, 1.punkts.

¹⁰⁷⁰ VRS nolikums, 6.1., 6.2.punkts.

¹⁰⁷¹ „Robežapsardzības sistēma ir vairāku pasākumu kompleks.. robežkontroles koordinācija un īstenošana pie ārējās robežas un valsts iekšienē, pasākumi pie iekšējās robežas un valsts iekšienē, kas veicami, lai kompensētu robežkontroles atcelšanu pie iekšējās robežas, informācijas apmaiņa, sadarbība pārrobežu organizētās noziedzības apkarošanā,.. konstatēto draudu un risku analīze”. Valsts robežas likums (2009), 6.panta pirmā daļa.

¹⁰⁷² Valsts robežas likums (1994), 2008.g. redakcijā - 21.,29.pants: 1995.g. redakcijā – arī 2.panta trešā daļa, III un IV nodaļas.

¹⁰⁷³ Noteikumi par robežpārbaudei un robežuzraudzībai nepieciešamajiem tehniskajiem līdzekļiem; MK 2010.g. 27.jūlija noteikumi nr.675. LV, 2010. 30.jūlijs, nr.120, 2. – 7.punkts.

¹⁰⁷⁴ Valsts robežsardzes reglaments; 2008.g. 21.apr. reglaments nr.12. Pieejams:

www.rs.gov.lv/doc_upl/VRS%20reglaments%2021.05.2010..pdf [skatīts 2012.g. 5.maijā], 31.1., 31.2., 31.3.punkti.

terminoloģijai, jo frāze „Valsts robežsardzes teritoriālajās pārvaldēs valsts robežas uzraudzību no gaisa” ir neprecīza, ja par tādu tiek uzskatīta konkrētas teritoriālās pārvaldes robežkontroles un imigrācijas kontroles atbildības teritorija, kas sevī ietver robežkontroles rajonu un imigrācijas pārraudzības teritoriju 30 km (pierobežas) dziļumā no valsts robežas. Turklāt robežuzraudzības kompetence konkrētāk nodublēta VRS Reglamenta 31.3.punktā: „...veic robežuzraudzību un ārzemnieku ieceļošanas, uzturēšanās, izceļošanas un tranzīta noteikumu ievērošanas kontroli, sniedzot atbalstu citām Valsts robežsardzes teritoriālajām pārvaldēm”.

VRS reglamentā nav iekļauti arī citi būtiski un faktiski pildītie uzdevumi: nodrošināt cilvēku meklēšanas un glābšanas operācijas Baltijas jūras un Rīgas jūras līča Latvijas atbildības rajonā un cietušo personu transportēšanu;¹⁰⁷⁵ piedalīties FRONTEX organizētajās kopējās operācijās.¹⁰⁷⁶ Savukārt AvP reglamentā ir noteikts, ka AvP Apsardzes un speciālo uzdevumu nodaļas „Sigma” kompetencē ietilpst pēc VRS kriminālizmeklēšanas struktūrvienību pieprasījuma sniegt atbalstu operatīvās darbības veikšanā.¹⁰⁷⁷ Robežsardzes likums robežsargiem paredz tiesības atrasties uz NBS tehniskajiem līdzekļiem, peldlīdzekļiem¹⁰⁷⁸ un gaisakuģiem,¹⁰⁷⁹ taču šāda kārtība ir noteikta tikai attiecībā uz uzdevumu veikšanu jūrā, neparedzot šādu kārtību attiecībā uz gaisa telpu virs sauszemes, piemēram, atsevišķu robežuzraudzības uzdevumu vai speciālo operāciju¹⁰⁸⁰ veikšanai, kā arī atbalsta sniegšanai VRS valsts robežas neaizskaramības nodrošināšanā.¹⁰⁸¹

Latvijas valsts robežas drošības koordinācijas padome koordinē valsts institūciju sadarbību robežu drošības jomā.¹⁰⁸² Savukārt MK saskaņā ar likuma „Par aviāciju” 49.panta otro daļu un 49.¹ panta trešo daļu nosaka kārtību, kādā sabiedriskās kārtības un drošības interesēs var pieprasīt gaisa kuģa piespiedu nosēdināšanu, un kārtību, kādā galējas nepieciešamības gadījumā tiek pieņemts lēmums par kaujas darbību veikšanu pret gaisa kuģi Latvijas teritorijā, lai novērstu kaitējumu nacionālās drošības interesēm, un, ja ir pamats uzskatīt, ka gaisa kuģis tiek izmantots kā ierocis cilvēku iznīcināšanai.¹⁰⁸³ Šajā gadījumā aizsardzības ministrs pieņem lēmumu par kaujas darbību

¹⁰⁷⁵ Noteikumi par cilvēku meklēšanu un glābšanu aviācijas un jūras avārijas gadījumā; MK 2003.g. 2.dec. noteikumi nr.674. LV, 2003. 5.dec., nr.172, 14.1., 22.5.punkts.

¹⁰⁷⁶ FRONTEX regula, 10.pants.

¹⁰⁷⁷ VRS AvP reglaments nr.1, 2008, 1.marts. Pieejams:

http://www.rs.gov.lv/bildes_upl/Aviacijas%20parvaldes%20reglaments.pdf [skatīts 2012.g. 28.jūn.].

¹⁰⁷⁸ Kārtība, kādā Valsts robežsardze veic robežuzraudzības uzdevumus jūrā, izmantojot Nacionālo bruņoto spēku tehniskos līdzekļus, peldlīdzekļus un gaisakuģus; MK 2010.g. 30.nov. noteikumi nr.1076. LV, 2010. 3.dec., nr.192, 1.1.punkts.

¹⁰⁷⁹ Robežsardzes likums, 15.panta trešā daļa.

¹⁰⁸⁰ NBS likums, 6.¹ panta pirmās daļas septītais punkts.

¹⁰⁸¹ Turpat, trešās daļas ceturtais punkts.

¹⁰⁸² Latvijas valsts robežas drošības koordinācijas padomes nolikums; MK 2003.g. 23.sep. noteikumi nr.532. LV, 2003. 25.sep., nr.132.

¹⁰⁸³ Kārtība, kādā sabiedriskās kārtības un drošības interesēs var pieprasīt gaisa kuģa piespiedu nosēdināšanu un kādā tiek pieņemts lēmums par kaujas darbību veikšanu pret gaisa kuģi Latvijas Republikas teritorijā; MK 2006.g. 18.apr. noteikumi nr.290. LV, 2006. 21.apr., nr.64, 1.punkts.

veikšanu vai neveikšanu pret gaisa kuģi Latvijas teritorijā, ja tā ir vienīgā iespēja novērst kaitējumu.¹⁰⁸⁴ Likums „Par aviāciju” Latvijas teritoriju nosaka kā Latvijas Republikas sauszemes teritoriju, tās iekšējos un teritoriālos Baltijas jūras ūdeņus un gaisa telpu.¹⁰⁸⁵ Šajā gadījumā frāze „teritoriālos Baltijas jūras ūdeņus” būtu definējama kā „teritoriālā jūra”. Jēdziens „valsts robeža” un jēdziens „valsts teritorija” ir cieši un loģiski savstarpēji saistīti jēdzieni. Savukārt Atvērto debesu līgumā par dalībvalsts teritoriju tiek uzskatīta zeme, t.sk. salas, kā arī iekšējie un teritoriālie ūdeņi, kuri ietilpst dalībvalsts suverēnajā teritorijā.¹⁰⁸⁶

Likumā „Par aviāciju”¹⁰⁸⁷ AM kompetenču uzskaitījumā nav konstatējama tieša un skaidri noteikta AM kompetence kaujas darbību veikšanai gaisa telpā un nav noteikts, kurai institūcijai aizsardzības ministrs adresēs lēmumu par kaujas darbību veikšanu vai neveikšanu. Turklāt AM nolikums nosaka ministrijas kompetenci „organizēt un koordinēt”, „plānot”, „nodrošināt”, „piedalīties”, „vadīt”, piemēram, izstrādāt valsts aizsardzības politiku; organizēt un koordinēt valsts aizsardzības politikas īstenošanu; piedalīties NATO, ES un citu starptautisko drošības un aizsardzības organizāciju drošības un valsts aizsardzības politikas veidošanā; nodrošināt divpusējo un daudzpusējo valstu sadarbību atbilstoši valsts aizsardzības politikas prioritātēm; nodrošināt Latvijas līdzdalību starptautiskajos drošības un aizsardzības pasākumos.¹⁰⁸⁸

Savukārt NBS kā AM padotības iestādes kompetence ar nolikumu vispār nav noteikta, lai gan likumā „Par aviāciju” AM noteiktā kompetence pēc sava rakstura būtu attiecināmas vispirms uz NBS, nevis AM kompetenci, jo ministrijas galvenais uzdevums ir organizēt un koordinēt likumu un citu normatīvo aktu īstenošanu, piedalīties nozares politikas izstrādāšanā.¹⁰⁸⁹ Turklāt atsevišķas NBS kompetences gaisa telpas kontroles jomā ir sastopamas MK noteikumos „Kārtība, kādā militārās aviācijas gaisa kuģi veic lidojumus Latvijas Republikas gaisa telpā” atsevišķos šauros un specifiskos jautājumos,¹⁰⁹⁰ nenosakot konkrēti, kuras institūcijas šo kārtību kontrolē vai īsteno. Piemēram, norma „...valsts robežas pārkāpēju, novirzītu to uz sākotnējo maršrutu vai ārpus Latvijas teritorijas robežām vai veiktu tā piespiedu nosēdināšanu”¹⁰⁹¹ ir nepilnīga, jo nav noteikts, kura institūcija šīs normas izpildi nodrošina, bet termina „valsts robežas pārkāpējs” nav ne šajos noteikumos, ne Valsts robežas likumā (2009), kaut gan ar Valsts robežas likumu (1994) par valsts robežas pārkāpējiem bija noteiktas personas un transportlīdzekļi, t.sk. arī gaisa kuģi un citi lidojoši

¹⁰⁸⁴ Likums „Par aviāciju”: LR likums: LV, 1994. 20.okt., nr.123, 49.¹ pants.

¹⁰⁸⁵ Turpat, Likumā lietotie termini.

¹⁰⁸⁶ Atvērto debesu līgums: 24.03.1992.starptautisks dokuments. LR spēkā no 11.02.2003. LV, 2002. 13.nov., nr.165, 2.panta 8.punkts.

¹⁰⁸⁷ Likums „Par aviāciju”, 112.¹ pants. Aizsardzības ministrijas kompetence.

¹⁰⁸⁸ Aizsardzības ministrijas nolikums; MK 2003.g. 29.apr. noteikumi nr.236. LV, 2003. 13.maijs, nr.70, 4.1., 4.2., 5.4.-5.6.punkts.

¹⁰⁸⁹ Valsts pārvaldes iekārtas likums, 18.panta pirmā daļa.

¹⁰⁹⁰ Kārtība, kādā militārās aviācijas gaisa kuģi veic lidojumus Latvijas Republikas gaisa telpā; MK 2006.g.21.nov. noteikumi nr.966. LV, 2006. 6.dec., nr.194, 5.7., 5.¹, 5.², 20., 21., 24. punkts.

¹⁰⁹¹ Turpat, 5.1.apakšpunkts.

objekti, kas nelikumīgi šķērsoja valsts robežu.¹⁰⁹²

Noteikumi „Kārtība, kādā sabiedriskās kārtības un drošības interesēs var pieprasīt gaisa kuģa piespiedu nosēdināšanu un kādā tiek pieņemts lēmums par kaujas darbību veikšanu pret gaisa kuģi Latvijas Republikas teritorijā” neskar NATO tiesības, kas, kā norādīts šajos noteikumos, noteiktas Valsts robežas likuma (2009) 21.² pantā un Latvijai saistošajos starptautiskajos līgumos.¹⁰⁹³ Jākonstatē, ka Valsts robežas likumā (2009) 21.²panta nav, bet NATO un NBS Gaisa spēku tiesības gaisa telpas drošības jomā ir noteiktas likuma 33., 34.pantā, kur paredzēts iesaistīt gaisa kuģu identificēšanā kompetentās iestādes, citas valsts un NATO institūcijas; aizliegt vai ierobežot gaisa kuģu lidojumus, ja rodas draudi, ka valsts robeža varētu tikt nelikumīgi šķērsota pa gaisa telpu; pieprasīt, lai valsts robežu nelikumīgi šķērsojošā gaisa kuģa apkalpe nosēdina gaisa kuģi Latvijas teritorijā; veikt valsts robežu nelikumīgi šķērsojošā gaisa kuģa pārtveršanu, novirzīšanu uz valsti, no kuras tas ielidojis, pavadīšanu vai piespiedu nosēdināšanu.¹⁰⁹⁴

Valsts robežas likumā (2009) 33. un 34.pantā noteiktās NBS un NATO tiesības pēc juridiski saistošā spēka ir nepietiekamas un pēc jēgas ir daļējā pretrunā ar NBS likumā noteikto NBS obligāto uzdevumu nodrošināt valsts sauszemes teritorijas aizsardzību un neaizskaramību, kā arī valsts jūras akvatorijas un gaisa telpas kontroli, aizsardzību un neaizskaramību.¹⁰⁹⁵ NBS noteiktais Latvijas gaisa telpas kontroles uzdevums kā viens no NBS pamatuzdevumiem izriet arī no *BALTNET* (Baltijas gaisa telpas novērošanas tīkls un kontroles sistēma) mērķa nodrošināt gaisa telpas novērošanu, ieroču kontroli, vadības, kontroles un mācību pasākumus Baltijas valstīs.¹⁰⁹⁶ Savukārt MK paredz Valsts akciju sabiedrības „Latvijas gaisa satiksme” vadības dienestam veikt visas nepieciešamās darbības, lai identificētu aizdomās turamo gaisa kuģi un dotu tam norādījumus sakarā ar apstākļiem (kopskaitā 13), kad ir apdraudēta sabiedriskā kārtība un drošība, informēt NBS Gaisa spēku Gaisa operāciju centru un izvērtēt nepieciešamību veikt aizdomās turamā gaisa kuģa vizuālu identificēšanu un pārtveršanu. Ja lēmums par aizdomās turamā gaisa kuģa piespiedu nosēdināšanu nav devis sekmīgu rezultātu vai arī tās veikšana nav saprātīga, aizsardzības ministrs pieņem lēmumu par brīdinājuma šāviena izdarīšanu un, ja arī tas nav devis sekmīgu rezultātu vai arī tā veikšana nav saprātīga, aizsardzības ministrs pieņem lēmumu par kaujas darbību veikšanu pret aizdomās turamo gaisa kuģi.¹⁰⁹⁷ No normatīvā regulējuma ir redzams, ka pie mūsdienu moderno

¹⁰⁹² Valsts robežas likums (1994), 16.panta pirmās daļas ceturtais punkts.

¹⁰⁹³ Kārtība, kādā sabiedriskās kārtības un drošības interesēs var pieprasīt gaisa kuģa piespiedu nosēdināšanu un kādā tiek pieņemts lēmums par kaujas darbību veikšanu pret gaisa kuģi Latvijas Republikas teritorijā (turpmāk - **MK 2006.g. 18.apr. noteikumi Nr.290**); MK 2006.g. 18.apr. noteikumi nr.290. LV, 2006. 22.apr., nr.64, 2.punkts.

¹⁰⁹⁴ Valsts robežas likums (2009), 33.pants.

¹⁰⁹⁵ NBS likums, 6.pants. Nacionālo bruņoto spēku uzdevumi.

¹⁰⁹⁶ Latvijas Republikas valdības, Igaunijas Republikas valdības un Lietuvas Republikas valdības vienošanās par Baltijas gaisa telpas novērošanas tīkla un kontroles sistēmas attīstību: 02.03.2007. starptautisks dokuments. LV, 2007. 5.dec., nr.195, 1.panta „a” punkts, 2.pants. Definīcijas “a” punkts.

¹⁰⁹⁷ MK 2006.g. 18.apr. noteikumi Nr.290. 3., 4., 5.1., 5.2., 8. un 9.punkts.

ieroču pielietošanas un NATO kopējās drošības sistēmas ilgstoša un nepārtraukta gaisa kara¹⁰⁹⁸ vešana ir nereāla, drīzāk ir iespējama tādu atsevišķu incidentu vai robežincidentu rašanās, kas var apdraudēt valsts suverenitāti gaisa telpā un līdz ar to arī valsts robežas drošību un neaizskaramību. Kontrpasākumu normatīvais regulējums šādos gadījumos ir paredzēts Tokijas konvencijā par noziegumiem un dažām citām nelikumīgām darbībām, kas izdarītas gaisakuģos,¹⁰⁹⁹ Hāgas konvencijā par cīņu pret nelikumīgu gaisakuģu sagrābšanu,¹¹⁰⁰ kurām Latvija pievienojās 1997.gadā, kā arī Eiropas konvencijā par terorisma apkarošanu.¹¹⁰¹

Gaisa telpas režīma attiecināšana tikai uz pierobežas teritorijām nebūtu lietderīga un loģiska, jo pierobeža ir noteikta tikai 30 km no valsts robežas un tikai gar ārējo sauszemes robežu. Līdz ar to valsts robežas režīma nosacījums - kārtība, kādā gaisa kuģi šķērso valsts robežu gaisa telpā¹¹⁰² būtu jāpapildina un jānosaka kā kārtība, kādā gaisa kuģi šķērso valsts robežu gaisa telpā un uzturas valsts gaisa telpā saskaņā ar starptautisko gaisa tiesību normām un ICAO konvencijas vispārīgajiem principiem.¹¹⁰³

Līdztekus valsts gaisa telpas robežu uzraudzībai robežkontroles otra būtiska daļa ir robežpārbaudes lidostu robežšķērsošanas vietās. Pasaulē ir ap 50000 lidostu.¹¹⁰⁴ Latvijas lidostās robežšķērsošanas vietas izvietotas Rīgā, Ventspilī, Daugavpilī, Liepājā un Tukumā,¹¹⁰⁵ un tajās, tāpat kā jebkurās citās robežšķērsošanas vietās, ir paredzēts robežšķērsošanas vietas režīms.¹¹⁰⁶

Sakarā ar to, ka Ventspilī, Daugavpilī, Liepājā un Tukumā lidostu robežšķērsošanas vietās robežpārbaudžu intensitāte ir minimāla¹¹⁰⁷ un robežpārbaudes notiek reti, tiesiskā regulējuma problemātikas izpēti ir lietderīgi veikt tieši uz lidostas „Rīga” robežšķērsošanas vietas darbības piemēra. Lidostu robežšķērsošanas vietās atšķirībā no citām robežšķērsošanas vietām ir nepieciešamība nodrošināt vienlaicīgi arī drošības režīmu, lai, piemēram, novērstu lidaparātu vardarbīgu sagrābšanu un terora aktus. Drošības režīmu lidostā „Rīga” nodrošina Aviācijas drošības nodaļa (turpmāk - ADN), kas ir lidostas „Rīga” Drošības departamenta struktūrvienība un tai ir galvenā loma drošības režīma nodrošināšanā. Tāpat būtiska loma ir Virszemes apkalpošanas

¹⁰⁹⁸ Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības III. Rīga: Zvaigzne ABC, 2007, 220.lpp.

¹⁰⁹⁹ Konvencija par noziegumiem un dažām citām nelikumīgām darbībām, kas izdarītas gaisakuģos: 14.09.1963. starptautisks dokuments. LR spēkā no 08.09.1997. LV, 1997. 8.apr., nr.89/90.

¹¹⁰⁰ Konvencija par cīņu pret nelikumīgu gaisakuģu sagrābšanu: 16.12.1970. starptautisks dokuments. LR spēkā no 22.11.1998. LV, 1997. 8.apr., nr.89/90.

¹¹⁰¹ Eiropas Konvencija par terorisma apkarošanu: 27.01.1977. starptautisks dokuments. LR spēkā no 21.07.1999. LV, 1999. 24.marts, nr.92/95.

¹¹⁰² Valsts robežas likums (2009), 9.panta otrās daļas trešais punkts.

¹¹⁰³ ICAO konvencija, 9.Pielikums. I Nodaļa B.Vispārīgie principi.

¹¹⁰⁴ Diederiks-Verschoor I.H. An introduction to Air Law. In Cooperation With M.A.Butler (Legal Adviser, Air Safety Support International Limited, UK). Eight Revised edition. The Netherlands: Kluwer Law International, 2006, p.98.

¹¹⁰⁵ Noteikumi par robežšķērsošanas vietām Nr.704, 5.punkts.

¹¹⁰⁶ Robežšķērsošanas vietas režīma noteikumi Nr.697, V nodaļa. Režīma īpatnības robežšķērsošanas vietā, kas izveidota lidostā vai lidlaukā.

¹¹⁰⁷ 2010.gadā Liepājas lidostā bija 9 līgumreisi no Šengenas valstīm, Ventspils lidostā – 55 reisi no Šengenas valstīm un 1 no Krievijas. Par Šengenas novērtēšanas imitācijas rezultātiem uz Latvijas Republikas jūras un gaisa robežām un konstatēto trūkumu novēršanu; VRS 2012.g. 10.jan. pavēle nr.39 (nepublicēta).

departamentam (VAD) un „North Hub Services”,¹¹⁰⁸ kuru pienākumos ietilpst darbs ar pasažieriem, t.i., to reģistrācija, nogādāšana no vai uz robežpārbaudes vietu utt. Nepieciešams atzīmēt, ka drošības režīmu lidostās vairumā Eiropas valstu parasti nodrošina atsevišķas šim mērķim izveidotās drošības kontroles institūcijas. Specifisks ir Polijas Republikas gadījums, kur drošības dienesta un robežpārbaudīšanas funkcijas vienlaicīgi veic Polijas Robežsardze.¹¹⁰⁹ Kopumā drošības prasības izriet arī no ICAO konvencijas 9.pielikuma noteiktajiem vispārīgajiem principiem. Gaisa tiesības ir ļoti dinamiskas un ir ļoti grūti noteikt šauri specializētu regulējumu. Tomēr noteicošā ir ICAO konvencija, kas pašlaik aptver 190 valstis.¹¹¹⁰

Lidostā „Rīga” vizitplatītākais (2012.g. – 119 gadījumi; 2011.g. 95 gadījumi,¹¹¹¹ citās robežšķērsošanas vietās administratīvā prakse tiek ierobežota ar dažiem gadījumiem¹¹¹²) administratīvais pārkāpums saistīts ar ICAO konvencijā noteikto pārvadātāju atbildību¹¹¹³ un LAPK 114.² pantu „Personu pārvadāšana uz Latvijas Republiku bez ceļošanas dokumentiem”, kas radījis daudzus tiesu procesus sakarā ar pārvadātāju atbildību gaisa satiksmē.¹¹¹⁴ Tā lietā Nr.142082110 tiesa secināja, ka pase un vīza ir savstarpēji saistīti dokumenti un derīgai vīzai jābūt ielīmētai derīgā dokumentā, kas izriet no Imigrācijas likuma normas „ir derīga vīza derīgā ceļošanas dokumentā”.¹¹¹⁵ Šāda norma Imigrācijas likumā stājās spēkā tikai ar 2010.gada grozījumiem.¹¹¹⁶

ICAO konvencija nosaka, ka „ceļošanas dokuments” ir pase vai cits oficiāls identifikācijas dokuments, kuru izdod valsts vai organizācija un kuru tā pilntiesīgais turētājs drīkst izmantot starptautiskai ceļošanai,¹¹¹⁷ t.sk. gaisa kuģa lidojumu apkalpes personāla apliecības.¹¹¹⁸ Turklāt ICAO konvencija ne termina „persona ar nederīgiem dokumentiem” definējumā, ne 9.pielikuma 3.nodaļā „Personu ielidošana un izlidošana un to bagāžas ievēšana un izvešana” apakšnodaļā „B. lidojumam nepieciešamie dokumenti” tieši nepieprasa derīgu vīzu derīgā pasē. Gluži otrādi, konvencijas dalībvalstis iebrucējiem, kuri ceļo ar gaisa transportu un kuri ir likumīgi saņēmējvalsts

¹¹⁰⁸ „North Hub Services” ir aviokompānijas „Airbaltic” meitas uzņēmums, kas nodarbojas ar lidostas virszemes pakalpojumu sniegšanu.

¹¹⁰⁹ Adameczuk M. Perspektywy Służb Granicznych a rozwój strategii zarządzania granicami. Polska w Schengen. Pod redakcją Mieczysławy Zdanowicz. Białostok: Temida 2, 2009, s.91.-108.

¹¹¹⁰ Diederiks-Verschoor I.H. An introduction to Air Law. In Cooperation With M.A.Butler (Legal Adviser, Air Safety Support International Limited, UK). Eight Revised edition. The Netherlands: Kluwer Law International, 2006, p.99.

¹¹¹¹ VRS Rīgas pārvaldes 2011.g. un 2012.g. darbības izvērtējums. Rīga: 31.01.2012.; 30.01.2013. (nepublicēts).

¹¹¹² Autora komentārs. Statistika par sauszemes pārvadātāju administratīvajiem pārkāpumiem netiek apkopota sakarā ar to nelielo skaitu, jo sauszemes robežas šķērso parasti vienas un tās pašas valsts(u) valstspiederīgie un pārvadātājiem ir daudz lielāka pieredze personu apliecinošu dokumentu derīguma noteikšanā.

¹¹¹³ ICAO konvencija, 9.pielikums. B. Personas bez iebrucēšanas tiesībām.

¹¹¹⁴ Rīgas administratīvā rajona tiesas 2012.g. 11.aprīļa Spriedums lietā Nr.142082110 1-0213-12/22, kas ierosināta pēc akciju sabiedrības „Air Baltic Corporation”, reģistrācijas numurs 40003245752, pieteikuma par VRS 2010.g. 22.jūlija lēmuma Nr.80 „Par administratīvā pārkāpuma lietā pieņemtā lēmuma negrozīšanu (adm. pārkāpuma protokols Nr.AA 040352) atcelšanu. Pieejams: www.tiesuprakse.lv/files/AL_1104_raj_A-00213-12_22.pdf [skatīts 2012.g. 9.jūl.].

¹¹¹⁵ Imigrācijas likums, 4.panta pirmās daļas otrais punkts.

¹¹¹⁶ Grozījumi Imigrācijas likumā: LR likums. LV, 2010. 12.maijs, nr.74.

¹¹¹⁷ ICAO konvencija, 9.pielikums, 1.nodaļa A. definīcijas.

¹¹¹⁸ Noteikumi par ārvalstu civilās aviācijas gaisa kuģa lidojumu apkalpes personāla apliecību atzīšanu; MK 2013.g. 15.okt. noteikumi nr.1111. LV, 2013. 17.okt., nr.203, 3., 4.punkts.

atziņu un derīgu pasu turētāji, un kuriem, ja nepieciešams, ir derīgas vīzas, nepieprasa uzrādīt cita veida personas identitāti apliecinājošus dokumentus.¹¹¹⁹ Latvijā **Personu apliecinājošu dokumentu likums** ceļošanas dokumentu traktē kā personu apliecinājošu dokumentu, kas saskaņā ar Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem vai citiem tiesību aktiem tā turētājam dod tiesības šķērsot ārējo robežu un paredzēts ceļošanai uz ārvalstīm,¹¹²⁰ nenosaka vīzu kā personu apliecinājošu dokumentu un nenosaka personu apliecinājoša dokumenta iespējamo saistību ar vīzu nederīgu personu apliecinājošu dokumentu noteikumos.¹¹²¹ Arī Vīzu kodekss nenosaka vīzu kā personu apliecinājošu dokumentu vai ceļošanas dokumentu, bet gan kā **atļauju** ieceļot Šengenas konvencijas dalībvalstī.¹¹²²

Turklāt Vīzu kodekss paredz gadījumus, kad vīza var tikt ielīmēta arī “atsevišķā lapā vīzas ielīmēšanai”, kuras ir vienotas formas veidlapas vīzas uzlīmēšanai, ko dalībvalstis izsniedz personām, kurām ir tādi ceļošanas dokumenti, ko neatzīst dalībvalsts, kura izdod minēto veidlapu.¹¹²³ Turklāt Vīzu kodeksa rokasgrāmata paredz iespēju, ka personu apliecinājošais dokuments konkrētā vietā var vispār būt grūti iegūstams, kā rezultātā vīzas pieteikuma iesniedzēji bieži iesniedz viltojumus, lai arī viņiem nav nodoma nelegāli imigrēt. Šādos apstākļos konsulāti var vēlreiz apsvērt, vai ir vajadzīgs pieprasīt konkrēto dokumentu.¹¹²⁴ Arī Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumā Nr.1105/2011/ES¹¹²⁵ par ceļošanas dokumentiem tiek uzskatītas valstu pasas (parastā, diplomātiskā, dienesta/oficiālā vai speciālā pase), pagaidu ceļošanas dokumenti, bēgļa vai bezvalstnieka ceļošanas dokuments, starptautisku organizāciju izdots ceļošanas dokuments vai *laissez-passer* (starptautisko organizāciju ceļošanas dokuments).

Savukārt saskaņā ar Personu apliecinājošu dokumentu noteikumiem personu apliecinājoši dokumenti ir pilsoņu un nepilsoņu pasas, kā arī bezvalstnieku, bēgļu un personu, kurām piešķirts alternatīvais statuss, ceļošanas dokumenti; personas apliecības (izņemot akreditētu personu

¹¹¹⁹ Noteikumi par ārvalstu civilās aviācijas gaisa kuģa lidojumu apkalpes personāla apliecību atzīšanu; MK 2013.g. 15.okt. noteikumi nr.1111. LV, 2013. 17.okt., nr.203, 9.pielik. 3.nodaļa. Apakšnodaļa „B. lidojumam nepieciešamie dokumenti”, 3.4.punkts.

¹¹²⁰ Personu apliecinājošu dokumentu likums: LR likums. LV, 2012. 1.feb., nr.18, 2.panta ceturtnā daļa.

¹¹²¹ Turpat, 16.pants.

¹¹²² Vīzu kodekss, 2.panta otrais punkts.

¹¹²³ Padomes Regula (EK) Nr. 333/2002 (2002.g. 18.feb.) par vienotas formas veidlapām vīzu uzlīmēšanai, ko dalībvalstis izdevušas personām, kurām ir ceļošanas dokumenti, ko neatzīst dalībvalsts, kura izsniedz šo veidlapu. OV L053, 23/02/2002. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002R0333:LV:HTML> [skatīts 2012.g. 9.jūl.], Preambula, 9.punkts.

¹¹²⁴ Komisijas lēmums ar ko izstrādā rokasgrāmatu par vīzu pieteikumu apstrādi un grozījumiem izsniegtajās vīzās; EK, Brisele: 19.3.2010. C(2010)1620 galīgā redakcija. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011> [skatīts 2012.gada 11.janvārī], 7.3.punkts. Dokumentu un paziņojumu autentiskums un ticamība.

¹¹²⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes lēmums Nr.1105/2011/ES (2011.g. 25.okt.) par to ceļošanas dokumentu sarakstu, kuri to turētājam dod tiesības šķērsot ārējās robežas un kuros drīkst ielīmēt vīzu, un par mehānisma izveidi šāda saraksta sagatavošanai. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:287:0009:0012:LV:PDF> [skatīts 2012.g. 4.maijā], 1.panta 2.punkts.

apliecības).¹¹²⁶ No Personu apliecinošu dokumentu likuma 2.panta ceturtais daļas izriet, ka ceļošanas dokumenta termins ir pakārtots personu apliecinošu dokumentu terminam. Taču 2.panta ceturtajā daļā ir konstatējamas vairākas tiesiskas problēmas: nav norādes uz vīzām, kuras arī būtu uzskatāmas par ceļošanas dokumentiem, it sevišķi robežu šķērsošanas gadījumā; ceļošanas dokumentu izmantošana paredzēta tikai attiecībā uz ārējo robežu šķērsošanu, kaut gan MK noteikumi „Kārtība, kādā Savienības pilsoņi un viņu ģimenes locekļi ieceļo un uzturas Latvijas Republikā”¹¹²⁷ nenosaka atšķirīgus nosacījumus ne ārējo, ne iekšējo robežu šķērsošanai.

Derīga ceļošanas dokumenta kritēriji nav skaidri noteikti arī Kodeksā, kas 5.pantā „Trešo valstu valstspiederīgo ieceļošanas nosacījumi” divos atsevišķos apakšpunktos paredz, ka ieceļotājiem jābūt: a) derīgs ceļošanas dokuments vai dokumenti, kas dod tiesības šķērsot robežu; b) derīga vīza, ja tā vajadzīga saskaņā ar Padomes Regulu (EK) Nr.539/2001, ar ko izveido to trešo valstu sarakstu, kuru pilsoņiem, šķērsojot dalībvalstu ārējās robežas, ir jābūt vīzām, kā arī to trešo valstu sarakstu, uz kuru pilsoņiem šī prasība neattiecas, izņemot gadījumus, ja viņiem ir derīga uzturēšanas atļauja.¹¹²⁸ Imigrācijas likums nosaka derīga ceļošanas dokumenta nosacījumus: tas ir atzīts Latvijas Republikā,¹¹²⁹ tas atbilst noteiktajam paraugam; tajā ir visu to ārzemnieku personas dati un fotogrāfijas, kuri šo dokumentu izmanto par ceļošanas dokumentu; tā derīguma termiņš vismaz par trim mēnešiem pārsniedz paredzēto uzturēšanās laiku Latvijā vai citas Šengenas līguma dalībvalsts teritorijā; tas nesatur dokumenta izdevēja neatrunātus labojumus, mehāniskus bojājumus vai smērējumus, kuru dēļ nav iespējams identificēt dokumenta turētāju, izlasīt dokumentā norādīto informāciju vai noteikt dokumenta viltojumus.¹¹³⁰ Taču derīga ceļošanas dokumenta kritērijos Latvijas regulējumā formāli nav iekļauti, bet praksē tiek ievēroti ICAO konvencijas ieteikumi, ka šādi dokumenti jāizdod mašīnlasāmā formā atbilstoši standartam Doc 9303 (sērija) „Mašīnlasāmie ceļošanas dokumenti”.¹¹³¹

Starptautiskā prakse ir tāda, ka lidsabiedrība noslēdz līgumu ar lidostām par ceļošanas dokumentu pārbaudi pasažieriem ar nolūku, lai tas tiktu veikts ar pienācīgu rūpību,¹¹³² kā norādīts lietā Nr.143AA43-0088-11/2, uzsverot noteikta apjoma judikatūras izveidošanos un nozīmi. Līdzīga judikatūra ir izveidojusies sakarā ar vairākām citām tiesvedībām pārvadātāju atbildības jomā un it sevišķi attiecībā uz aviopārvadātāju AS „Air Baltic Corporation”:

¹¹²⁶ Personu apliecinošu dokumentu noteikumi; MK 2012.g. 21.febr. noteikumi nr.134. LV, 2012. 1.marts, nr.35.

¹¹²⁷ Kārtība, kādā Savienības pilsoņi un viņu ģimenes locekļi ieceļo un uzturas Latvijas Republikā; MK 2011.g. 30.aug. noteikumi nr.675. LV, 2011. 7.sept., nr.141, 16.punkts.

¹¹²⁸ Kodekss, 5.panta 1.punkta „a” un „b” apakšpunkti.

¹¹²⁹ Ārzemnieku ceļošanas dokumentu atzīšanas kārtība; MK 2003.g. 29.apr. noteikumi nr.215. LV, 2003. 30.apr., nr.65.

¹¹³⁰ Imigrācijas likums, 4.panta pirmās daļas pirmais punkts.

¹¹³¹ ICAO konvencija, 9.pielikums. Apakšnodaļa D. Ceļošanas dokumenti. 3.11.punkts.

¹¹³² Rīgas Administratīvās apgabaltiesas 2011.g. 29.apr. spriedums lietā Nr.143AA43-0088-11/2. Pieejams: <http://www.tiesas.lv/files/..> [skatīts 2012.g. 10.jūl.], [5.3.] punkts.

- lietā Nr.A42710309 AS „Air Baltic Corporation” lidostas darbinieka kļūdas dēļ atveda uz Latviju Krievijas pilsoni ar derīgu pasi, bet nederīgu (beidzies termiņš) Šengenas vīzu, kas izdota Itālijā. AS „Air Baltic Corporation” sodīta ar 1800 Ls sodu, bet apelācijas sūdzība noraidīta;¹¹³³

- lietā Nr.A420588910 AS „Air Baltic Corporation” atveda Baltkrievijas pilsoni ar anulētu pasi, bet derīgu Šengenas vīzu tajā un ar derīgu jaunu pasi. ICAO konvencija pieļauj šādus gadījumus pretēji Latvijas Imigrācijas likuma 21.panta pirmās daļas prasībām, līdz ar ko AS „Air Baltic Corporation” pieteikums par VRS lēmuma atcelšanu apmierināts¹¹³⁴ (analoģiska arī Lieta Nr.A42668107);¹¹³⁵

- lietā Nr.142163611 AS „Air Baltic Corporation” atveda Baltkrievijas pilsoni ar derīgu vīzu ieceļošanai Bulgārijā tranzītā caur Latviju un Austriju. Vīzas izsniedzējs kļūdaini uzskatīja, ka Bulgārija ir Šengenas dalībvalsts, taču tā ir tikai ES dalībvalsts un vēl nepiemēro pilnā apjomā Šengenas *acquis*. AS „Air Baltic Corporation” pieteikums par VRS lēmuma atcelšanu noraidīts¹¹³⁶ (analoģiski arī spriedumi Lietā Nr.142062610¹¹³⁷ un Lietā Nr.A42742008¹¹³⁸);

- lietā Nr.A42709009¹¹³⁹ AS „Air Baltic Corporation” atveda Ukrainas pilsoni bez derīgas vīzas bērnam (2 gadu vecumā), kurš bija ierakstīta mātes pasē. VRS lēmums par pārvadātāja sodīšanu ar 1700 Ls naudas sodu atcelts sakarā ar nenozīmīgo pārkāpuma kaitējumu un humānajiem apsvērumiem.¹¹⁴⁰ Līdzīgs spriedums ir lietā Nr.142005209,¹¹⁴¹ kad persona tika atvesta 1 dienu pirms vīzas derīguma termiņa sākuma, lietā Nr.A42759908,¹¹⁴² kad Indijas pilsonis tika atvests ar derīgu vīzu anulētā pasē, un lietā Nr.A42674508;¹¹⁴³

- - lietā Nr.A42672709 AS „Air Baltic Corporation” atveda Krievijas pilsoni ar jaunu pasi un ar derīgu Šengenas vīzu anulētā pasē, kura bija anulēta sakarā ar uzvārda maiņu. Tiesa atzina, ka ICAO konvencija pieļauj šādus gadījumus pretēji Imigrācijas likuma 21.panta pirmās daļas prasībām. Tiesa atzina, ka AS „Air Baltic Corporation” pārkāpums ir formāls un atzīts par

¹¹³³ Administratīvās rajona tiesas 2011.g. 14.febr. spriedums lietā Nr.A42710309. 143/AA43-0390-12/17. Rīga. Pieejams: www.manastiesibas.lv/. [skatīts 2012.gada 10.jūlijā].

¹¹³⁴ Administratīvās rajona tiesas 2012.g. 6.jan. spriedums lietā Nr.A420588910. Rīga. Pieejams: www.manastiesibas.lv/pdf/. [skatīts 2012.g. 10.jūl.].

¹¹³⁵ Administratīvās apgabaltiesas 2011.g. 29.aprīļa spriedums lietā Nr.A42668107. Rīga. Pieejams: www.manastiesibas.lv/pdf/. [skatīts 2012.g. 10.jūl.].

¹¹³⁶ Administratīvās rajona tiesas 2012.g. 6.janvāra spriedums lietā Nr.142163611. Jelgava. Pieejams: www.manastiesibas.lv/pdf/. [skatīts 2012.g. 10.jūl.].

¹¹³⁷ Administratīvās apgabaltiesas 2012.g. 5.aprīļa spriedums lietā Nr.142062610. Rīga. Pieejams: www.manastiesibas.lv/pdf/. [skatīts 2012.g. 10.jūl.].

¹¹³⁸ Administratīvās apgabaltiesas 2011.g. 17.maija spriedums lietā Nr.A42742008. Rīga. Pieejams: http://www.tiesuprakse.lv/files/AL_1705_raj_A-00297-11_16.pdf. [skatīts 2012.g. 12.dec.].

¹¹³⁹ Administratīvās apgabaltiesas 2012.g. 5.marta spriedums lietā Nr. A42709009. Rīga. Pieejams: www.manastiesibas.lv/pdf/. [skatīts 2012.g. 10.jūl.].

¹¹⁴⁰ Šengenas robežu kodekss, 4.panta pirmā punkta „c” apakšpunkts.

¹¹⁴¹ Administratīvās apgabaltiesas 2011.g. 10.jūnija spriedums lietā Nr.142005209. Rīga. Pieejams: www.manastiesibas.lv/pdf/. [skatīts 2012.g. 10.jūl.].

¹¹⁴² Administratīvās apgabaltiesas 2011.g. 25.marta spriedums lietā Nr.A42759908. Rīga. Pieejams: <http://www.tiesas.lv/files/>. [skatīts 2012.g. 10.jūl.].

¹¹⁴³ Administratīvās apgabaltiesas 2011.g. 14.aprīļa spriedums lietā Nr.A42674508. Rīga. Pieejams: <http://www.tiesas.lv/files/>. [skatīts 2012.g. 10.jūl.].

maznozīmīgu un pieteikums par VRS lēmuma uzlikt pārvadātājam naudas sodu 1700 Ls atcelšanu apmierināts;¹¹⁴⁴ lietā Nr.142120810 AS „Air Baltic Corporation” atveda Libānas pilsoni bez derīgas ieceļošanas vīzas Šengenas valstu teritorijā. Personas uzrādītā Šengenas valstu „C” kategorijas daudzreizējā vīza atradās anulētajā Libānas pilsoņa pasē, bet līdzī bija un tika uzrādīta derīga jaunā pase. Tādējādi protokolā secināts, ka pārvadātājs pārkāpa Imigrācijas likuma 21.panta pirmo daļu, par ko VRS uzlika AS „Air Baltic Corporation” naudas sodu 2000 Ls. Tiesa konstatēja, ka persona uzrādījusi derīgu pasi un anulētu pasi ar derīgu vīzu, turklāt vīza ir izsniegta 2010.g. 2.augustā, proti, laikā, kad persona vēl nebija saņēmusi jauno pasi. Savukārt spēkā esošā tiesību norma Imigrācijas likumā skaidri nosaka, ka ieceļošanai Latvijā ir nepieciešama vienlaikus derīga vīza derīgā ceļošanas dokumentā, līdz ar ko tiesa atstāja negrozītu VRS lēmumu¹¹⁴⁵ (līdzīgi spriedums lietā Nr.A42585808, kad bija atvests Krievijas pilsonis bez derīgas vīzas (derīga Šengenas vīza ielīmēta personas anulētajā pasē)).¹¹⁴⁶

Tiesu prakse liecina, ka minētā problēma vēl joprojām nav atrisināta, izņemot tiesvedību skaita nenozīmīgu samazinājumu attiecībā uz „Air Baltic Corporation” (2012.g. – 57; 2011.g. – 65; 2010.g. – 102 lietas), taču attiecībā uz visām aviokompānijām būtiska samazinājuma nav (2012.g. – 119; 2011.g. – 100; 2010.g. – 141 lieta).¹¹⁴⁷ Turklāt ASV, Francijā, Norvēģijā, Itālijā, Vācijā personām ir atļauts ieceļot ar jauno ceļošanas dokumentu (pasi), ņemot līdzī veco ar derīgu vīzu.¹¹⁴⁸

Nederīgu un viltotu dokumentu konstatēšana ir īpaši raksturīga lidostu robežšķērsošanas vietās kā Latvijā (sk. 9.pielikumu): lidostā „Rīga” 2012.g. - 39 personas, 2011.g. – 51; 2010.g. – 46,¹¹⁴⁹ tā arī citās ES valstīs: Austrijā lidostā „Wien-Schwechat” 2011.g. - 286 dokumentu viltojumi; Vācijā Frankfurtes lidostā 2011.g. - 2010 dokumentu viltojumi; Polijā Varšavas lidostā 2011.g. - 135 gadījumi.¹¹⁵⁰

Viena no robežpārbaūžu pamatfunkcijām ir noskaidrot, vai personas norāda patiesus savas vizītes mērķus un vai tie nerada draudus Šengenas valstu drošībai.¹¹⁵¹ Galvenie šo pārbaūžu pamatelementi ir dokumenta autentiskuma pārbaude (viltojuma pazīmes, datu nomaiņa, u.tml.); pārbaude, izmantojot informācijas sistēmas; profilēšana un intervēšana.¹¹⁵² Pie personu intervēšanas var pieskaitīt finanšu līdzekļu pārbaudi jeb pārliecināšanos, vai personai ir pietiekams finanšu

¹¹⁴⁴ Administratīvās apgabaltiesas 2011.g. 7.apr. spriedums lietā Nr. A42672709. Rīga.

Pieejams: www.manastiesibas.lv/pdf/.. [skatīts 2012.g. 11.jūl.].

¹¹⁴⁵ Administratīvās apgabaltiesas 2012.g. 18.jan. spriedums lietā Nr. 142120810. Rīga. Pieejams:

www.manastiesibas.lv/pdf/.. [skatīts 2012.g. 12.jūl.].

¹¹⁴⁶ Administratīvās apgabaltiesas 2011.gada 7.februāra spriedums

lietā Nr.A42585808. Rīga. Pieejams: <http://www.tiesas.lv/files/..> [skatīts 2012.g. 12.jūl.].

¹¹⁴⁷ VRS Rīgas pārvaldes 2011.g. un 2012.g. darbības izvērtējums. Rīga: 31.01.2012.; 30.01.2013 (nepublicēts).

¹¹⁴⁸ Administratīvās apgabaltiesas 2012.g. 4.okt. spriedums

lietā Nr.A42671908. Rīga. Pieejams: <http://www.tiesas.lv/files/..> [skatīts 2012.g. 12.jūl.].

¹¹⁴⁹ VRS Robežkontroles un imigrācijas kontroles darbības analīze 2012.g. Rīga: VRS, 2013 (nepublicēta).

¹¹⁵⁰ 2012.g. 12.marta Dienesta ziņojums par dalību FRONTEX Aģentūras rīkotajās apmācībās kopējās operācijas "FOCAL POINTS 2012 Air" ietvaros. Sagatavotājs: VRS galv. insp. Cibulskis V. (nepublicēts).

¹¹⁵¹ Kodekss, 7.panta trešā punkta „b” apakšpunkta „iii” apakšpunkts.

¹¹⁵² FRONTEX. Anti-trafficking training for border guards. Trainers manual. 2012, p.77.-107.

līdzekļu apjoms,¹¹⁵³ lai uzturētos Šengenas telpā un atgrieztos savā mītnes zemē, kas izriet no Kodeksa¹¹⁵⁴ un ES Padomes direktīvas 2009/50/EK.¹¹⁵⁵ Robežpārbaudēs būtisks ir likuma „Par aviāciju” 84.¹ panta regulējums, kas saistīts ar 2004.gada 29.aprīļa Direktīvas 2004/82/EC „Par aviopārvadātāju pienākumu paziņot pasažieru datus”¹¹⁵⁶ un nosaka pārvadātāja pienākumu sniegt pasažieru datus,¹¹⁵⁷ kuriem ir svarīga nozīme riska analizē. Lidostās pasažieru kontrolei atvēlētais laiks ir salīdzinoši īss, it īpaši tas attiecas uz tranzīta pasažieriem, ko pierāda visai plašā, t.sk. arī iepriekš skatītā, judikatūra. Tāpēc ir jārod iespēja, veicot profilēšanu,¹¹⁵⁸ koncentrēt uzmanību uz tām personām, kuras izraisa lielākas aizdomas¹¹⁵⁹ par iespējamām pretlikumīgām darbībām, kas īpaši aktuāli ir tieši lidostu robežšķērsošanas vietās, kur pārstāvēts sevišķi plašs dažādu pavalstniecību, tautību un dažādu sociālo grupu spektrs.

Secinājumi

1. Likumā „Par aviāciju” AM kompetenču uzskaitījumā nav konstatējama tieša un skaidri noteikta AM kompetence kaujas darbību veikšanai gaisa telpā un nav konkretizēts, kurai institūcijai aizsardzības ministrs adresēs lēmumu par kaujas darbību veikšanu vai neveikšanu. Turklāt AM nolikums nenosaka likumā „Par aviāciju” detalizētāk noteiktās kompetences, bet nosaka ministrijas vispārējās kompetences organizēt un koordinēt. Savukārt NBS kā iestādes kompetence ar nolikumu nav noteikta, lai gan likumā „Par aviāciju” AM noteiktās kompetences pēc sava rakstura būtu attiecināmas vispirms uz NBS, nevis AM kompetenci. Turklāt atsevišķas NBS kompetences gaisa telpas kontroles jomā ir sastopamas MK noteikumu „Kārtība, kādā militārās aviācijas gaisa kuģi veic lidojumus Latvijas Republikas gaisa telpā” atsevišķos šauros un specifiskos jautājumos, nenosakot, kuras institūcijas šo kārtību kontrolē.

2. VRS uzdevumi - sadarbībā ar NBS novērst un atvairīt bruņotus iebrukumus Latvijas teritorijā un gaisa telpā, novērst bruņotas provokācijas uz valsts robežas - bez attiecīga nodrošinājuma un resursiem ir neizpildāmi, jo VRS kompetence šādos gadījumos nav konkrētāk noteikta normatīvajā regulējumā un VRS rīcībā nav attiecīga gaisa telpas novērošanas radiolokācijas aprīkojuma, kā arī militārajām darbībām un gaisa kuģu pārtveršanai gaisa telpā

¹¹⁵³ „Ne mazāk par 14 euro katrai uzturēšanās dienai”. Noteikumi par ārzemniekam nepieciešamo finanšu līdzekļu apmēru un finanšu līdzekļu esības konstatēšanas kārtību; MK 2010.g. 21.jūnija noteikumi nr.550. LV, 2010. 28.jūn., nr.100, 5.1.punkts.

¹¹⁵⁴ Kodekss, 7.panta trešā punkta „a” un „v” apakšpunkts. 34.panta pirmā punkta „c” apakšpunkts.

¹¹⁵⁵ ES Padomes 2009.g. 25.maija Direktīvas 2009/50/EK par trešo valstu valstspiederīgo ieceļošanu un uzturēšanos augsti kvalificētas nodarbinātības nolūkos. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:155:0017:0029:LV:PDF> [skatīts 2012.g. 29.apr.].

¹¹⁵⁶ ES Padomes Direktīva 2004/82/EK. (2004.g. 29.apr.). Par pārvadātāju pienākumu darīt zināmus datus par pasažieriem. OV L 261 , 06/08/2004. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/...> [skatīts 2012.g. 12.jūl.].

¹¹⁵⁷ Likums "Par aviāciju", 27. un 84.¹ pants.

¹¹⁵⁸ „Informācijas klasificēšana, jo īpaši ņemot vērā tautību un rasi, terorisma apkarošanas, tiesībaizsardzības, imigrācijas, muitas un robežkontroles jomā”. ES Parlamenta 2009.g. 24. apr. ieteikums Padomei par profilu veidošanu. (2008/2020(INI)). OV C 184 E , 08/07/2010. Pieejams: [http://www.europarl.europa.eu/.](http://www.europarl.europa.eu/) [skatīts 2012.g. 12.jūl.].

¹¹⁵⁹ VRS Rīgas pārvaldes lidostas „Rīga” I. kateg. RKP robežpārbaudes tehnoloģija, 2008 (nepublicēta).

paredzētā bruņojuma un tehnisko līdzekļu. VRS kā tiesībsargājošai iestādei militāras darbības bruņotu uzbrukumu atvairīšanā Latvijas gaisa telpai nebūtu piekritīgas kā prioritārās.

3. VRS struktūrvienību kompetencē (struktūrvienību reglamentos) nav paredzēta ne bruņoto iebrukumu atvairīšana gaisa telpā, ne pat gaisa telpas novērošana. VRS AvP uzdevumu saturs ir jāgroza, lai tie atbilstu Valsts robežas likuma (2009) normām un terminoloģijai. VRS Reglamenta norma „Valsts robežsardzes teritoriālajās pārvaldēs valsts robežas uzraudzību no gaisa” ir neprecīza un daļēji atkārtota cita punkta normas, jo katras teritoriālās pārvaldes robežkontroles un imigrācijas kontroles atbildības teritorija ietver robežkontroles rajonu un imigrācijas pārraudzības teritoriju 30 km (pierobežas) dziļumā no valsts robežas un būtu definējama kā robežkontroles un imigrācijas kontroles atbildības rajons. AvP faktiski pildāmie atbalsta uzdevumi operatīvās darbības veikšanā un uzdevums piedalīties FRONTEX organizētajās kopējās operācijās būtu iekļaujami VRS reglamentā 31.punktā.

4. Robežsardzes likums robežsargiem paredz tiesības atrasties uz NBS tehniskajiem līdzekļiem, peldlīdzekļiem un gaisakuģiem, un šī kārtība ir noteikta MK noteikumos, paredzot šīs kārtības attiecinājumu tikai uz uzdevumu veikšanu jūrā, bet neparedzot šādu kārtību attiecībā uz gaisa telpu virs sauszemes, piemēram, atsevišķu robežuzraudzības uzdevumu vai speciālo operāciju veikšanai, kā arī atbalsta sniegšanai VRS valsts robežas neaizskaramības nodrošināšanā.

5. AM kompetences saturā nav konstatējama aizsardzības ministra kompetence dot uzdevumus kaujas darbību veikšanai gaisa telpā un nav konkrēti noteikts, kurai institūcijai aizsardzības ministrs adresēs lēmumu par kaujas darbību veikšanu. Noteikumi „Kārtība, kādā sabiedriskās kārtības un drošības interesēs var pieprasīt gaisa kuģa piespiedu nosēdināšanu un kādā tiek pieņemts lēmums par kaujas darbību veikšanu pret gaisa kuģi Latvijas Republikas teritorijā” neskar NATO tiesības, kas, kā norādīts noteikumos, noteiktas Valsts robežas likuma (2009) 21.²pantā un Latvijai saistošajos starptautiskajos līgumos. Taču Valsts robežas likumā (2009) 21.²panta nav, bet NATO tiesības un NBS Gaisa spēku tiesības gaisa telpas drošības jomā ir noteiktas šī likuma 33., 34.pantā un būtu jānosaka kā pienākumi vai uzdevumi, piešķirot tiem obligātu juridiski saistošu raksturu. Savukārt NBS likuma 6.¹ panta pirmās daļas piektais punkts „Ministru kabineta noteiktajā kārtībā nodrošina Valsts robežsardzi ar tehniskajiem līdzekļiem, peldlīdzekļiem un gaisakuģiem tās uzdevumu veikšanai jūrā” jāpapildina ar „..un Latvijas Republikas gaisa telpā”.

6. Gaisa telpas režīma attiecināšana tikai uz pierobežas teritorijām ir nepietiekama, jo pierobeža ir noteikta tikai 30 km no valsts robežas un tikai gar ārējo sauszemes robežu. Līdz ar to valsts robežas režīma daļa - kārtība, kādā gaisa kuģi šķērso valsts robežu gaisa telpā, būtu papildināma kā „kārtība, kādā gaisa kuģi šķērso valsts robežu gaisa telpā un uzturas gaisa telpā

saskaņā ar starptautisko gaisa tiesību normām un ICAO konvencijas 9.pielikumā noteiktajiem vispārīgajiem principiem”.

7. Latvijas Imigrācijas likums nenosaka nederīga dokumenta kritērijus, toties nosaka četrus vispārīgus derīga ceļošanas dokumenta noteikumus, kuri jāpapildina ar ICAO konvencijas ieteikumu par dokumentu izdošanu mašīnlasāmā formā (standarts Doc 9303 (sērija) „Mašīnlasāmie ceļošanas dokumenti”).

8. Tiesu praksē problēma rodas sakarā ar Imigrācijas likumā 4.panta pirmās daļas otrā punkta normu „derīga vīza derīgā ceļošanas dokumentā”, kas bija iekļauta Imigrācijas likumā ar 2010.gada 22.aprīļa grozījumiem, lai rastu risinājumu biežajām kolīzijām sakarā ar pārvadātāju atbildību par pasažieru pārvadāšanu ar nederīgiem dokumentiem. Minētā problēma vēl joprojām nav atrisināta, bet tās risinājums būtu iespējams, skaidri un pilnīgi nosakot derīga ceļošanas dokumenta(u) kritērijus ICAO konvencijā vai vismaz Šengenas *acquis* ietvaros, jo tieši lidostu robežšķērsošanas vietās ierobežotā pasažieru reģistrācijas laika dēļ šādas problēmas rodas visbiežāk. Imigrācijas likuma norma „derīga vīza derīgā ceļošanas dokumentā” būtu jāizslēdz vismaz līdz laikam, kamēr derīga ceļošanas dokumenta regulējums tiek skaidri noteikts Šengenas *acquis*.

7. ĀRKĀRTĒJU SITUĀCIJU NOVĒRŠANAS TIESISKĀ REGULĒJUMA TENDENCES UN PROBLĒMAS UZ LATVIJAS REPUBLIKAS ĀRĒJĀM ROBEŽĀM

Ārkārtēju stāvokli var skatīt gan kā teorētisku jēdzienu, gan kā juridisku terminu.¹¹⁶⁰ Zinātnieku grupa M.Andersona vadībā 20.gs. 90.gadu sākumā secināja, ka notikušas kardinālas izmaiņas valstu iekšējās un ārējās drošības jomā, kur var izdalīt vairāku veidu drošības apdraudējumus: militāros, politiskos, sociālos, ekonomiskos, ekoloģiskos un citus draudus.¹¹⁶¹ ANO, apskatot 36 pasaules valstu konstitūcijas, secināja, ka apstākļus ārkārtējā stāvokļa ieviešanai var iedalīt 7 grupās: 1) ārējs apdraudējums; 2) pilsoņu karš, sacelšanās; 3) publiskas kārtības un miera pārkāpumi; 4) valsts konstitucionālās iekārtas apdraudējums; 5) dabas katastrofas; 6) valsts vai tās tautsaimniecības apdraudējums; 7) īpaši svarīgu ekonomikas vai valsts pārvaldes nozaru darbības pārtraukumi.¹¹⁶² Draudus valsts stabilitātei var izraisīt vispārējās kriminogēnās situācijas saasināšanās un korupcijas problēmas,¹¹⁶³ kurām ir vistiešākā ietekme uz valsts drošību.¹¹⁶⁴

Šādos gadījumos ārkārtējo tiesisko režīmu klasifikācija ir būtiska no tiesībsargājošo iestāžu (policijas) pilnvaru aspekta,¹¹⁶⁵ jo, piemēram, starptautiskās tiesības paredz policijas darbiniekiem turpināt veikt tiesiskās kārtības uzturēšanas pienākumus kara un okupācijas gadījumā, bet okupācijas vara nedrīkst uzdot policijas darbiniekiem veikt citus pienākumus,¹¹⁶⁶ kaut arī ANO paredz iespējas šīs organizācijas dalībvalstīm lietot arī militāru spēku, kā arī veikt citus pasākumus starptautiskā miera un drošības uzturēšanai un atjaunošanai.¹¹⁶⁷

Eiropas drošības stratēģijā norādīts, ka liela mēroga agresijas akti pret ES dalībvalstīm ir maz ticami vai neiespējami. Tomēr Eiropa saskaras ar citiem draudiem: terorismu, masu iznīcināšanas ieroču izplatīšanās risku, reģionāliem konfliktiem, organizēto noziedzību,¹¹⁶⁸

¹¹⁶⁰ "Ārkārtējs: tāds, kas notiek ārpus parastās secības, kārtības; tāds, kas neatbilst parastajam, paredzamajam. Ārkārtas gadījums". Latviešu valodas skaidrojošā vārdnīca. Pieejams: <http://www.latvianforyou.com/cgi-bin/l.pl?word=%C3%A2rk%C3%A2rt%C3%A7s&pos=76291> [skatīts 2012.g. 12.jūn.].

¹¹⁶¹ Policing in the Europe Union. Anderson M., den Boer M., Gilmore W., Raab C., Walker N. Oxford: Clarendon Press, 1995, pp.157.-158.

¹¹⁶² Щерба С.П. (науч. ред.). Чрезвычайный правовой режим в России и за рубежом. Москва: Юрлитинформ, 2006, с.18-19, 71.

¹¹⁶³ Бельский К. С. Полицейское право: Лекционный курс. Москва: Дело и сервис, 2004, с.229, 230.

¹¹⁶⁴ "Afghanistan is ranked by Transparency International and the World Bank as one of the most corrupt nations in the world." Gjorgjevič G., Ministry of Defense, Republic of Macedonia. Corruption corrodes Security. Per Concordiam (Journal of European Security and Defense Issues), 2012, Volume 3, Issue 1, p.22-23.

¹¹⁶⁵ Gaveika A. Ārkārtas situāciju novēršanas tiesiskās reglamentācijas tendences un problēmas uz Latvijas Republikas ārējām robežām. Rīga: tēzes LU II Jur. zin. doktorantu un zin. grāda pretendentu zin.- prakt. konf. 2011.g. 17.jūnijā (nepublicētas).

¹¹⁶⁶ Deklarācija par policiju. Rezolūcija 690 (1979) par Deklarāciju par policiju. Eiropas Padomes Parlamentārajā Asamblejā 1979.g. 8.maijā (31.sesija, 2.sēde). C. Nodaļa 1. un 3.punkts. No: Policija un cilvēktiesības. Eiropas aktualitātes. Cilvēktiesību žurnāls, 2000, nr.13-14, 68.lpp.

¹¹⁶⁷ ANO Statūti. Pieejams: <http://www.humanrights.lv/doc/vispaar/anostat.htm> [skatīts 2012.g. 20.jūl.], 39.pants.

¹¹⁶⁸ European Security Strategy. A Secure Europe in a Better World. Pieejams: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/LV/reports/104646.pdf [skatīts 2012.g. 20.jūl.].

masveidīgu nelegālo imigrāciju no konfliktu pārņemtajiem reģioniem.¹¹⁶⁹ Ārvalstu eksperti atzīst, ka transnacionālie noziedzīgie grupējumi katru gadu nelikumīgi pārvieto pāri valstu robežām vairāk nekā vienu miljonu migrantu, iegūdami par minētajiem pakalpojumiem 3,5 miljardus dolāru.¹¹⁷⁰ Arī konflikti lielvalstu starpā ir maz iespējami, taču domstarpības var radīt ekonomiskā sacensība un globalizācijas negatīvās sekas.¹¹⁷¹

ECTK 15.pants nosaka, ka „kara vai kāda cita ārkārtējā sabiedriska stāvokļa¹¹⁷² gadījumā, kas apdraud nācijas dzīvi, jebkura dalībvalsts var veikt pasākumus, atkāpjoties no konvencijas saistībām tik lielā mērā, cik to neizbēgami prasa ārkārtas situācijas raksturs, ar noteikumu, ka šie pasākumi nav pretrunā ar citām tās saistībām, ko nosaka starptautiskās tiesības.” Jāsecina, ka var būt kādi īpaši ārkārtējie apstākļi, kas būtiski apdraud valsts un sabiedrības drošību¹¹⁷³ un kas ir par pamatu iedzīvotāju cilvēktiesību papildus ierobežojumiem.¹¹⁷⁴

Savukārt NATO civilo ārkārtējo situāciju novēršanas galvenie uzdevumi ir šādi: civilais atbalsts militārajām un krīzes novēršanas operācijām, atbalsts nacionālajām varas iestādēm civilās ārkārtas situācijās un civiliedzīvotāju aizsardzība, piemēram, kara laikā, krīzes un katastrofu gadījumos.¹¹⁷⁵

Ārkārtējo situāciju rašanās savlaicīgai diagnozēšanai, novēršanai un kontrolei to izcelšanās gadījumos pievēršama īpaša uzmanība, jo pēdējos gados gan pasaulē, gan ES vērojams to pieaugums saistībā ar naida noziegumu un terorisma izpausmēm.¹¹⁷⁶ Jo lielāka sociālā spriedze, jo zemāks drošības līmenis, un otrādi.¹¹⁷⁷ Kaut arī jēdzienu „radikalizācija” biežāk lieto saistībā ar radikālā islāma ideoloģiju, ar to var apzīmēt pievēršanos ikvienam radikālam ekstrēmistiskam procesam.¹¹⁷⁸ Šādā nozīmē Eiropas Policijas koledžas (CEPOL) rīkotajā seminārā to lietoja

¹¹⁶⁹ Cervone, A. Seeking a Sensible Migration Policy. Per Concordiam. Journal of European Security and Defense, 2012, Issues, Volume 3, Issue 2. p.8.-21.

¹¹⁷⁰ Vilks A. The Problems of Combating Crime in Transnational Dimension. International Conference. Problem of Transformation of Law in Connection with European Integration. Rīga: LU, 2002, 506.lpp.

¹¹⁷¹ Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības IV. Rīga: Zvaigzne ABC, 2008, 25.lpp.

¹¹⁷² ECTK tekstā angļu val. lietots termins „*public emergency threatening*”, (kr. val. „*чрезвычайных обстоятельствах*”). Šo terminu tulkojums kā „publiskā ārkārtējā stāvokļa radītais apdraudējums” pēc autora domām precīzi neatspoguļo to izpratni angļu un krievu valodā, kas var sarežģīt starptautisko tiesību normu piemērošanu.

¹¹⁷³ “Visbiežāk ar drošību saprot kā aizsargātību no visa, kas apdraud dzīvību, cilvēku eksistences pamatatribūtus (ģimeni, materiālo un sociālo vidi, īpašumu, kultūru); pamata vērtību saglabāšana nodrošināšanu”. Jakubaņecs V. Tiesību normas. 2.izdevums. Rīga: P&Ko, 2002, 55.lpp.

¹¹⁷⁴ Gaveika A. Ārkārtas situāciju novēršanas tiesiskais pamats. No: Ārkārtas situāciju vadība: Latvijas Policijas akadēmijas pētījuma rezultātu pārskats. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2009, 45., 46.lpp.

¹¹⁷⁵ NATO Handbook (NATO rokasgrāmata – organizāciju, aģentūru un citu pakļauto organizāciju skaidrojums). NATO informācijas un preses biroja, 2001. Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/lv/dp/Pamatdokumenti/> [skatīts 2012.gada 8.janvārī], 14.nodaļa.

¹¹⁷⁶ Virta S. Community Policing Meets New Challenges. Policing Meets New Challenges: preventing, radicalization and recruitment. University of Tampere, Police College of Finland, 2008, p.15; Makans L., Rukere I. Preventing Hate Crime, Terrorism and Radicalization in Latvia. Above, p.119.

¹¹⁷⁷ Uzņēmumu drošība. Aut. kol. Miķelsona U. red. Rīga: Biznesa augstskola „Turība”, 2006, 1.,6., 9.nod.

¹¹⁷⁸ Makans L. Operatīvā darbība ārkārtas situāciju prognozēšanā, novēršanā un risināšanā. No: Ārkārtas situāciju vadība: pārskats par pētījuma rezultātiem. LPA, 2009, 17.-24.lpp.

Zviedrijas pārstāvis, runājot par ekstrēmo „Zviedru pretošanās kustību” (*Swedish Resistance Movement*).¹¹⁷⁹

ES civilās aizsardzības mērķis ir veicināt pastiprinātu sadarbību civilās aizsardzības jomā¹¹⁸⁰ liela mēroga ārkārtas situāciju¹¹⁸¹ novēršanā ES vai ārpus tās, ņemot vērā arī ES atsevišķu, attālāku un citu reģionu īpašās vajadzības.¹¹⁸² Pārrobežu sadarbība veicama teritoriālo administratīvo vienību vai pārvaldes institūciju pilnvaru robežās, kā to nosaka attiecīgās valsts tiesību akti¹¹⁸³ un it īpaši attiecībā uz terorismu un pārrobežu noziedzību.¹¹⁸⁴

ES Padomē 2006.gadā bija iesniegti priekšlikumi par krīzes situācijas termina formulējumu saprotot ar to: cilvēka izraisītu situāciju, kas rada būtiskus tiešus fiziskus draudus personām vai iestādēm - ķīlnieku sagrābšanu, lidmašīnu nolaupīšanu un tamlīdzīgus gadījumus; jebkuru situāciju, kura dod pietiekamu pamatu uzskatīt, ka ir veikta vai tiek veikta noziedzīga darbība, kas rada būtiskus tiešus fiziskus draudus personām vai iestādēm.¹¹⁸⁵

Ar 2008.gada ES Padomes lēmumu „**krīzes situācija**” tika definēta kā jebkura situācija, kad dalībvalsts kompetentajām iestādēm ir pamatots iemesls uzskatīt, ka pastāv noziedzīgs nodarījums, kas rada nopietnu tiešu fizisku apdraudējumu personām, īpašumam, infrastruktūrai vai iestādēm šajā dalībvalstī,¹¹⁸⁶ jo īpaši situācijas, kas saistītas ar terorisma apkarošanu.¹¹⁸⁷ Ar 2008.gada ES Padomes lēmumu paredzēta savstarpējās palīdzības sniegšana ar īpašām

¹¹⁷⁹ Arvidsson J. Extremism in Sweden. Presentation on CEPOL seminar 2008/50A Community Policing. Tampere: 5. – 6.05.2008. (nepublicēts).

¹¹⁸⁰ LESD, 176 “c” pants.

¹¹⁸¹ Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un Sociālo Lietu Komitejai un Reģionu Komitejai - ES reaģēšanas spējas stiprināšana katastrofu un krīžu gadījumos trešās valstīs /* COM/2005/. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52005DC0153:LV:HTML> [skatīts 2012.g. 12.jūn.]. Komisijas Paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un Sociālo Lietu Komitejai un Reģionu Komitejai - Kopienas civilās aizsardzības mehānismu uzlabošana. COM/2005/0137. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52005DC0153:LV:HTML> [skatīts 2012.g. 13.jūn.].

¹¹⁸² Ziņojums par Civilās aizsardzības mehānismu un Civilās aizsardzības finanšu instrumenta novērtēšanu un piemērošanu laika posmā no 2007. līdz 2009.g. Komisijas ziņojums EK un Padomei. EK, Brisele, 10.11.201.

¹¹⁸³ Eiropas pamatkonvencija par teritoriālo kopienai vai pārvaldes institūciju pārrobežu sadarbību: 21.05.1980. starptautisks dokuments. LR spēkā no 02.03.1999. LV, 1998. 22.okt., nr.305/307.

¹¹⁸⁴ ES Padomes lēmums 2008/615/TI (2008.g. 23.jūn.) par pārrobežu sadarbības pastiprināšanu, jo īpaši apkarojot terorismu un pārrobežu noziedzību. Pieejams: <http://eur-law.eu/LV/Padomes-Lemums-2008-615-TI-2008-gada-23-492880,d> [skatīts 2012.g. 12.jūn.].

¹¹⁸⁵ ES Padome. Austrijas Republikas ierosme, lai pieņemtu Padomes Lēmumu par sadarbības uzlabošanu starp ES dalībvalstu īpašajām intervences vienībām krīzes situācijās (2006/C321/15). OV C 321/45.29.12.2006. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:321:0045:0046:LV:PDF> [skatīts 2012.g. 12.jūn.].

¹¹⁸⁶ Padomes Lēmums 2008/617/TI (2008.g. 23. jūn.) par sadarbības uzlabošanu starp Eiropas Savienības dalībvalstu īpašajām intervences vienībām krīzes situācijās. OVL 210,06/08/2008. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:210:0073:01:TML> [skatīts 2012.g. 12.jūn.], 2.panta b)punkts.

¹¹⁸⁷ ES Padomes Pamatlēmums 2008/919/TI (2008.g. 28.nov.), ar ko groza Padomes Pamatlēmumu 2002/475/TI par terorisma apkarošanu. OV L 330, 09/12/2008. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32008F0919:LV:HTML> [skatīts 2013.gada 22.jūlijā]. Padomes pamatlēmums (2002.g. 13. jūnijs) par terorisma apkarošanu (2002/475/TI) (OV L164, 22.6.2002. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32008F0919:LV:HTML> [skatīts 2012.g. 12.jūn.], 1.panta 1.punkts, (9 terorisma situācijas).

intervences¹¹⁸⁸ vienībām (*special intervention units*),¹¹⁸⁹ kuras tiks veidotas no tiesībsargājošo iestāžu resursiem, izmantojot tās krīzes situāciju novēršanai. Taču šādu vienību nosaukums nav korekts, jo vārds „intervence” nozīmē militāru iebrukumu, iejaukšanos valsts iekšējās lietās,¹¹⁹⁰ iekarošanu vai okupāciju. Turklāt krīzes situācija tiek skaidrota kā cilvēka noziedzīgas darbības un to sekas, īpaši uzsverot terorismu. Vārdu krīze parasti lieto ekonomiskās,¹¹⁹¹ politiskās, enerģētiskās¹¹⁹² un humanitārās krīzes gadījumos, kas var arī neradīt pēkšņus un būtiskus apdraudējumus. Latvijas normatīvajos aktos jēdzienam „krīze” nav vienota definējuma valsts un sabiedrības apdraudējuma kontekstā.¹¹⁹³

Attiecībā uz iespējamām ārkārtējām situācijām uz ES ārējām un iekšējām robežām ES bija izveidotas ātrās reaģēšanas vienības RABIT (*Rapid Border Intervention Teams*)¹¹⁹⁴ (500 – 600 robežsargu),¹¹⁹⁵ kas būtu spējīgas nepieciešamības gadījumā sniegt palīdzību kādai no dalībvalstīm ārkārtējo situāciju ātrākai novēršanai.¹¹⁹⁶ Taču neviena dalībvalsts nebija izteikusi lūgumu nosūtīt RABIT vienību palīdzībai. RABIT vienība 2012.gadā palielinājās līdz ~ 1800 robežsargiem, iegūstot jaunu nosaukumu EBGT (*European Border Guard Teams*).¹¹⁹⁷

Visās kaimiņvalstīs robežkontroles institūciju uzdevums ārkārtējo situāciju gadījumos ir sniegt atbalstu un nodrošināt atvieglinātu robežšķērsošanu dažādām kaimiņvalstu glābšanas vienībām. Pašreiz Latvijai katastrofu, ārkārtējo situāciju novēršanas un to seku likvidēšanas jomā ir noslēgti līgumi ar visām kaimiņvalstīm un pat citām tālākajām trešajām valstīm: Lietuvu¹¹⁹⁸

¹¹⁸⁸ „Izcelsme franču - *intervention*; latīņu - *interventius* – iejaukšanās”. Vienas vai vairāku valstu varmācīga iejaukšanās citas valsts iekšējās lietās; izšķir militāro, politisko un ekonomisko intervenci. Dubure V., Fogels A., Fridrihsons I. u.c. Juridisko terminu vārdnīca. Rīga: NORDIK, 1998, 90.lpp.

¹¹⁸⁹ „Īpašā intervences vienība” ir jebkura dalībvalsts tiesībsardzības iestādes vienība, kas specializējas krīzes situāciju kontrolēšanā”. Padomes Lēmums 2008/617/TI (2008.g. 23.jūn.) par sadarbības uzlabošanu starp Eiropas Savienības dalībvalstu īpašajām intervences vienībām krīzes situācijās. OV L 210, 06/08/2008, 2.pants a)punkts.

¹¹⁹⁰ Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības IV. Rīga: Zvaigzne ABC, 2008, 11.lpp.

¹¹⁹¹ „Krīze: bīstams, sarežģīts, smags stāvoklis, sarežģīts pārejas stāvoklis; ekonomikas stāvoklis, kurā strauji pazeminās galvenie ekonomikas attīstības rādītāji..”. Ilustrētā svešvārdu vārdnīca. Andersone I., Čerņavska I., Kalniņa I, u.c. (sast.). Rīga: Avots, 2005, 404.lpp.

¹¹⁹² Enerģētikas likums: LR likums. LV, 1998. 22.sep., nr.273/275, 59.pants.

¹¹⁹³ “69% iestāžu nav izstrādāta komunikācijas stratēģija krīzes situācijā”. Par Krīžu komunikācijas pasākumu plānu 2011.–2013.gadam; MK 2011.g. 6.apr. rīkojums nr.147. LV, 2011. 8.apr., nr.56.

¹¹⁹⁴ Regulation (EC) No 863/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 establishing a mechanism for the creation of Rapid Border Intervention Teams and amending Council Regulation (EC) No 2007/2004 as regards that mechanism and regulating the tasks and powers of guest officers. Pieejams: http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/14124_en.htm [skatīts 2012.g. 13.jūn.].

¹¹⁹⁵ Komisijas paziņojums - Ziņojums par FRONTEX aģentūras novērtējumu un turpmāko attīstību {COM(2008) 148} {COM(2008) 149} {COM(2008) 150}. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004R2007:LV:NOT> [skatīts 2012.g. 13.jūn.].

¹¹⁹⁶ FRONTEX regula, 2., 8.panti.

¹¹⁹⁷ Decision of the Management Board No 11 / 2012 of 23 May 2012 Establishing the Profiles and the overall Number of Border Guards to be made available to the European Border Guard Teams, Art. 2.

¹¹⁹⁸ Latvijas Republikas Valdības un Lietuvas Republikas Valdības līgums par savstarpēju palīdzību dabas katastrofu un citos plaša mēroga nelaimes gadījumos. 31.05.2001. starptautisks dokuments. LR spēkā no 02.01.2002. LV, 2001. 28.dec., nr.188.

(ieskaitot ugunsdzēsības un glābšanas operācijas),¹¹⁹⁹ Igauniju¹²⁰⁰ (ieskaitot neatliekamās palīdzības sniegšanu katastrofas vai draudošas katastrofas gadījumā),¹²⁰¹ Krieviju,¹²⁰² Baltkrieviju,¹²⁰³ Azerbaidžānu,¹²⁰⁴ Zviedriju, Ungāriju, Ukrainu, un Uzbekistānu.¹²⁰⁵

Latvijas iekšējo drošības vidi raksturo stabilitāte, kuras noturīgums ir atkarīgs no apdraudējumu iespējamās attīstības apzināšanās un paredzēšanas spējas.¹²⁰⁶ Pašreiz valsts apdraudējuma pārvarēšanu un tā radīto sekū likvidēšanu ārkārtējās situācijas gadījumā, kā arī valsts aizsardzības vadību izņēmuma stāvokļa un ārkārtējās situācijas gadījumā regulē vairāki tiesību akti:

1) **Satversme** kā īpašus ārkārtējus stāvokļus paredz kara stāvokli, izņēmuma stāvokli¹²⁰⁷ un arī „ārkārtēju apstākļu” varbūtību,¹²⁰⁸ paredzot Valsts prezidentam tiesības militārās aizsardzības jomā, ja kāda cita valsts Latvijai pieteikusi karu vai ienaidnieks uzbrūk Latvijas robežām;¹²⁰⁹

2) likums "**Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli**" nosaka, ka ārkārtējā situācija ir īpašs tiesiskais režīms, kura laikā MK ir tiesības likumā noteiktajā kārtībā un apjomā ierobežot valsts pārvaldes un pašvaldību institūciju, fizisko un juridisko personu tiesības un brīvības, kā arī uzlikt tām papildu pienākumus. Ārkārtējo situāciju var izsludināt tāda valsts apdraudējuma gadījumā, kas saistīts ar katastrofu, tās draudiem vai kritiskās infrastruktūras apdraudējumu, ja būtiski apdraudēta valsts, sabiedrības, vides, saimnieciskās darbības drošība vai cilvēku veselība un dzīvība.¹²¹⁰ Likums nenosaka detalizētāku iespējamo ārkārtējo situāciju sistematizāciju, taču izņēmuma stāvokļa laikā MK ir tiesības noteikt īpašu režīmu iebraukšanai Latvijā un izbraukšanai

¹¹⁹⁹ Latvijas Republikas un Lietuvas Republikas attiecības. LR ĀM. Pieejams:

<http://www.mfa.gov.lv/lv/Arpolitika/divpusejas-attiecibas/Lietuva/> [skatīts 2012.g. 13.jūn.].

¹²⁰⁰ Latvijas Republikas Valdības un Igaunijas Republikas Valdības vienošanās par savstarpēju palīdzību katastrofu gadījumos: 4.06.2001. starptautisks dokuments. LR spēkā no 19.06.2002. LV, 2001. 26.okt., nr.154.

¹²⁰¹ Latvijas Republikas Veselības ministrijas, Igaunijas Republikas Sociālo lietu ministrijas un Igaunijas Republikas Iekšlietu ministrijas vienošanās par savstarpējo palīdzību neatliekamās medicīniskās palīdzības sniegšanā pierobežas teritorijā. 24.09.2010. starptautisks dokuments. LR spēkā no 15.11.2010. LV, 2010. 30.nov., nr.189.

¹²⁰² Latvijas Republikas valdības un Krievijas Federācijas valdības vienošanās par sadarbību ārkārtējo situāciju novēršanas un likvidēšanas jomā: 20.12.2010. starptautisks dokuments. LR spēkā no 29.07.2011. LV, 2011. 20.jūl., nr.112.;

Latvijas Republikas valdības un Krievijas Federācijas valdības līgums par sadarbību civilās aviācijas gaisa kuģu meklēšanas un glābšanas jomā (projekts 12.09.2013). Pieejams:

http://www.mk.gov.lv/doc/2005/SAMsl_120913_avia.2820.doc [skatīts 2014.g. 8.jan.]. Par Latvijas Republikas valdības un Krievijas Federācijas valdības līgumu par sadarbību civilās aviācijas gaisa kuģu meklēšanas un glābšanas jomā; MK 2013.g. 8.okt. noteikumi nr.1088. LV, 2013, 16.okt., nr.202.

¹²⁰³ Latvijas Republikas valdības un Baltkrievijas Republikas valdības vienošanās par sadarbību katastrofu, dabas stihiju, citu ārkārtēju situāciju novēršanā, kā arī to sekū likvidēšanā: 8.07.2003. starptautisks dokuments. LR spēkā no 1.06.2004. LV, 2003. 2.dec., nr.169.

¹²⁰⁴ Latvijas Republikas valdības un Azerbaidžānas Republikas valdības vienošanās par sadarbību ārkārtējo situāciju novēršanas un likvidēšanas jomā: 17.01.2011. starptautisks. dokuments. LR spēkā no 2.08.2011. LV, 2011. 22.jūl., nr.112.

¹²⁰⁵ Gaveika A. Ārkārtas situāciju novēršanas tiesiskās reglamentācijas tendences un problēmas uz Latvijas Republikas ārējām robežām. Rīga: Tēzes LU II Jur. zin. dokt. un zin. grāda pretendenta zinātniski-praktiskā konf. 2011.g. 17.jūn.

¹²⁰⁶ Gaveika A. Nacionālās drošības jēdziena tiesiskais regulējums. No: Latvijas Policijas akadēmijas studējošo VII zinātniskā konference 24.03.2009. Rīga: LPA konferences rakstu krājums, 2009, 14 lpp.

¹²⁰⁷ Satversmes 42.- 44., 62., 67.,82.pants.

¹²⁰⁸ Turpat, 15.pants.

¹²⁰⁹ Turpat, 44., 58.pants.

¹²¹⁰ Likums "Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli": LR likums. LV, 2013. 27.marts, nr.61, 4.pants.

no tās, ierobežojumus personu, transportlīdzekļu un kravu kustībai pāri valsts robežai vai šādas kustības aizliegumu, kā arī robežkontroles atjaunošanu uz iekšējām valsts robežām,¹²¹¹ kas savukārt nav paredzēts ārkārtējo situāciju gadījumā;¹²¹²

3) **Nacionālais drošības likums** paredz ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli.¹²¹³ Ārkārtējās situācijas un izņēmuma stāvokļa gadījumā var izsludināt mobilizāciju, lai risinātu ar nacionālo drošību un valsts aizsardzību saistītos uzdevumus, kā arī lai likvidētu ārkārtējās situācijas un to sekas.¹²¹⁴ Nacionālās drošības likums, tāpat kā likums „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli,” paredz Satversmē nedefinētu režīmu - ārkārtējo situāciju. Savukārt Satversmē noteiktie izņēmuma stāvoklis un kara stāvoklis to darbības laikā pieļauj Satversmē noteikto cilvēka pamattiesību ierobežojumus un šādu ierobežojumu ārkārtējās situācijās, kas nav izņēmuma stāvoklis, ieviešanas gadījumā varētu atsaukties uz Satversmes 116.pantu, taču tas ir vispārīgs un arī atsaucas uz daudziem citiem Satversmes pantiem, aptverot ļoti plašu cilvēktiesību jomu bez pietiekami skaidras argumentācijas. Piemēram, neskaidra ir norma, ka par piespiedu darbu netiek uzskatīta iesaistīšana katastrofu un to seku likvidēšanā un nodarbināšana saskaņā ar tiesas nolēmumu,¹²¹⁵ kaut arī piespiedu darbi paredzēti Latvijas Soduzpildes kodeksā (turpmāk – LSIK),¹²¹⁶ Valsts probācijas dienesta likumā¹²¹⁷ un Krimināllikumā (piespiedu darbi jāveic dzīvesvietas apvidū),¹²¹⁸ taču bez konkrētas norādes, vai piespiedu darbu jēdzienā ietilpst darbi katastrofu un to seku likvidēšanā. Savukārt MK noteikumi „Kārtība, kādā juridiskajām un fiziskajām personām kompensējami izdevumi un zaudējumi, kas radušies, iesaistot personu resursus reaģēšanas pasākumos, ugunsgrēka dzēšanā vai glābšanas darbos, un kompensācijas apmēra aprēķināšanas kārtība”¹²¹⁹ attiecas vienīgi uz ugunsgrēkiem un glābšanas darbiem. Šie noteikumi konkrēti nenosaka, vai par resursiem ir uzskatāmi arī cilvēku resursi, taču kā spēku un līdzekļu mobilizācijas risinājums ārkārtējās situācijās varētu būt izmantots attiecīgā regulējuma pilnveidē. Tā Vācijā izveidota sistēma, kas paredz ap 80000 brīvprātīgo un 800 profesionāļu, kuru darbu vada Federālā tehniskās palīdzības aģentūra (*Federal Technical Relief Agency*),¹²²⁰ un brīvprātīgie

¹²¹¹ Likums "Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli": LR likums. LV, 2013. 27.marts, nr.61., 17.panta pirmās daļas 1) un 5)punkts.

¹²¹² Turpat, 8.pants.

¹²¹³ Nacionālās drošības likums: LR likums. LV, 2001. 29.dec., nr.473/476, 22. panta pirmā daļa.

¹²¹⁴ Turpat, 22.panta piektā daļa.

¹²¹⁵ Satversmes 106.pants.

¹²¹⁶ "Kriminālsodus, kas piespriesti kā pamatsodi, izpilda: 4) Valsts probācijas dienests — piespiedu darbu." Latvijas Soduzpildes kodekss: LR likums. Ziņotājs, 1971, 1.jan., nr.1. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=90218>. [skatīts 2012.g. 14.jūn.], 5.panta pirmās daļas ceturtais punkts.

¹²¹⁷ Valsts probācijas dienesta likums: LR likums. LV, 2003. 30.dec. nr.183, 1.panta ceturtais punkts, 3.pants, 6.panta trešais punkts, 12.pants.

¹²¹⁸ Krimināllikums, 40.panta pirmā daļa.

¹²¹⁹ Kārtība, kādā juridiskajām un fiziskajām personām kompensējami izdevumi un zaudējumi, kas radušies, iesaistot personu resursus reaģēšanas pasākumos, ugunsgrēka dzēšanā vai glābšanas darbos, un kompensācijas apmēra aprēķināšanas kārtība: MK 2007.g. 11.dec. noteikumi nr.842. LV, 2007. 14.dec., nr.201.

¹²²⁰ ES Padome. Pastāvīgo pārstāvju komiteja. 2010.g. 16.apr. Nr8568/10, EFOPOL 98, PROCIV 47. Pieejams: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/lv/10/st08/st08568.lv10.pdf> [skatīts 2012.g. 13.jūn.], IV nodaļa.

nodarbojas ne tikai ar glābšanas un ārkārtējo situāciju seku novēršanas darbiem, bet arī sniedz atbalstu tiesībsargājošām iestādēm, un šis piemērs būtu uzskatāms par labu risinājumu publiskās un privātās partnerības izmantošanai ārkārtējo situāciju prevencijā un seku novēršanā;

4) ārkārtējā situācija bieži saistīta ar nepieciešamību veikt civilās aizsardzības pasākumus. **Civilās aizsardzības likumā** par katastrofu ir uzskatāms „negadījums, kas apdraud cilvēku dzīvību vai veselību, izraisa cilvēku upurus, nodara materiālos zaudējumus vai kaitējumu videi un pārsniedz skartās sabiedrības spēju novērst sekas ar attiecīgajā teritorijā esošo, reaģēšanā iesaistīto operatīvo dienestu resursiem”,¹²²¹ kur vārds „operatīvo” ir nekorekts attiecībā uz Operatīvās darbības likumu, kurā jēdziens „operatīvās darbības subjekti”¹²²² ir ar citu nozīmi. Saskaņā Civilās aizsardzības likuma 3.pantu pie katastrofām pieskaita arī sabiedriskās nekārtības un terora aktus, kas pēc apdraudējuma rakstura vairāk atbilstu likumā "Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" noteiktajiem demokrātisko valsts iekārtu apdraudējošajiem iekšējiem nemieriem, kas ir viens no izņēmuma stāvokļa ieviešanas nosacījumiem saskaņā ar šo likumu un kas pēc sava kriminālā rakstura un izpausmēm ir jānorobežo no katastrofām¹²²³ un jādefinē kā noziegumi.¹²²⁴ Terminam katastrofa pat juridiskajā literatūrā nav vienprātīga skaidrojuma.¹²²⁵ Civilās aizsardzības jomā VRS ar Robežsardzes likumu ir noteikts sniegt speciāli pilnvarotām valsts iestādēm nepieciešamo palīdzību ugunsgrēku dzēšanā un dabas katastrofu seku likvidēšanā pierobežā.¹²²⁶ Saskaņā ar Civilās aizsardzības likuma 6.pantu Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests (turpmāk – VUGD) vada, koordinē un kontrolē civilās aizsardzības sistēmas darbību, taču tāda sadarbība nav paredzēta MK Instrukcijā par VRS, VP, VID muitas iestāžu un PVD sadarbību valsts robežas drošības jautājumos,¹²²⁷ kaut arī ar Robežsardzes likumu VRS ir noteikts - „sniegt speciāli pilnvarotām valsts iestādēm nepieciešamo palīdzību dabas resursu saglabāšanas un saimnieciskās darbības noteikumu ievērošanas kontrolē, vides aizsardzībā pret piesārņošanu, ugunsgrēku dzēšanā un dabas katastrofu seku likvidēšanā pierobežā”.¹²²⁸ Gadījumos, kad ir ķīmisks piesārņojums, ugunsgrēks un citi līdzīgi gadījumi, VRS var sniegt nevis nepieciešamo, bet tikai minimālu palīdzību, jo tās rīcībā nav (nav arī paredzēts ar normatīvo regulējumu) aprīkojums un aizsardzības līdzekļi ugunsgrēku un ķīmiska

¹²²¹ Civilās aizsardzības likums: LR likums. LV, 2006. 26.okt., nr.171, 1.- 6.pants.

¹²²² Operatīvās darbības likums: LR likums. LV, 1993. 30.dec., nr.131, 25.panta pirmā daļa.

¹²²³ „Katastrofa (gr. *Katastrophē* - apgriezums, no *kata-strephēin* - apgriezt), kļūmīgs lūzums cilvēka dzīvē; neparedzēta, ar smagām sekām saistīta norise. Katastrofas iedala divās lielās kategorijās: dabas izraisītās katastrofas un cilvēku darbības rezultātā radušās katastrofas.” Latviešu konversācijas vārdnīca, 8.sējums. Rīga: Antēra, 2001, 16158.lpp.

¹²²⁴ Krimināllikums, 6. un 7.pants.

¹²²⁵ “Katastrofa (lat. *Catastrofa*; gr. *Katastrophe* - apvērsums) – pēkšņa nelaime, notikums, kam smagas sekas. Vilciena sastāva noiešana no sliedēm, sadursme ar citu vilcienu vai ritošo sastāvu. Par aviācijas katastrofu uzskatāms gadījums, kad tā rezultātā ir bijuši cilvēku upuri, lidmašīna pilnīgi gājusi zudumā vai stipri bojāta”. Juridisko terminu vārdnīca. Rīga: NORDIK, 1998, 106.lpp.

¹²²⁶ Robežsardzes likums, 13.panta 11.punkts.

¹²²⁷ Kārtība, kādā valsts pārvaldes iestādes sadarbojas valsts robežas drošības jautājumos; MK 2010.g. 5.maija instrukcija nr.5. LV, 2010. 7.maijs, nr.72.

¹²²⁸ Robežsardzes likums, 13.panta 11.punkts.

piesārņojuma gadījumā. Palīdzības sniegšanas apjoms būtu nosakāms normatīvajā regulējumā tik lielā apmērā, kas netraucē VRS pamatfunkciju pildīšanu arī katastrofu¹²²⁹ un ārkārtēju situāciju gadījumā, līdzīgi kā tas noteikts NBS;¹²³⁰

5) Veterinārmedicīnas likums nosaka - ja pastāv draudi, ka epizootija var izplatīties tālāk Latvijā vai tās kaimiņvalstīs, MK uzdod VRS uz laiku ierobežot vai pārtraukt satiksmi pāri valsts robežai¹²³¹ un ieviest karantīnu,¹²³² taču tas nav paredzēts Šengenas *acquis* un būtu jāparedz, piemēram, Kodeksā;

6) Meža likumā paredzētas ārkārtējās situācijas arī meža ugunsgrēka, meža kaitēkļu masveida savairošanās un slimību izplatīšanās dēļ.¹²³³

VRS uzdevums ir sadarbībā ar NBS novērst un atvairīt **bruņotus iebrukumus** Latvijas teritorijā, teritoriālajos un iekšējos ūdeņos, kā arī gaisa telpā, novērst bruņotas provokācijas uz valsts robežas.¹²³⁴ Kaut arī bruņota konflikta un bruņotas provokācijas uz valsts robežas termini likumā "Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" nav iekļauti, taču tie būtu attiecināmi uz abiem izņēmuma stāvokļa ieviešanas nosacījumiem, ārējā ienaidnieka un iekšējo nemieru draudiem jeb militāras krīzes - militāra iebrukuma vai kara gadījumā, ja kāda cita valsts Latvijai pieteikusi karu vai ienaidnieks uzbrūk Latvijas robežām,¹²³⁵ paredzot ievērojami stingrāku tiesisko režīmu, nekā ārkārtējās situācijas gadījumā.¹²³⁶ Kaut arī militāra iebrukuma, bruņota iebrukuma, bruņotas provokācijas un kara termini likumā "Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" nav noteikti, taču atsevišķi izņēmuma stāvokļa tiesiskā režīma pasākumi un atsaukšanās uz starptautiskajām cilvēktiesībām, kur īpaši svarīgas būtu humanitārās tiesības, kas izriet pamatā no 1907.gada Hāgas konvencijas,¹²³⁷ 1949.gada Ženēvas konvencijas¹²³⁸ un tās 1977.gada papildprotokoliem,¹²³⁹ ir vienlīdz attiecināmi kā uz kara darbību, tā arī uz bruņotiem konfliktiem neatkarīgi no tā, vai tie ir starptautiskie vai iekšējie. Bruņots konflikts starptautisko humanitāro tiesību izpratnē ir pielīdzināts

¹²²⁹ „Kārtība, kādā starptautisko publisko tiesību subjektiem piešķir atļauju izmantot Latvijas Republikas gaisa telpu publisko funkciju veikšanai paredzēto ārvalstu gaisa kuģu lidojumiem 1944.g. 7.dec. Konvencijas par starptautisko civilo aviāciju 3.panta izpratnē; MK 2010.g. 21.sep.noteikumi nr.877. LV, 2010. 23.sep., nr.151, 19., 21.punkts.

¹²³⁰ Kārtība, kādā Nacionālie bruņotie spēki piedalās avārijas, ugunsdzēsības un glābšanas darbos, kā arī neatliekamās ārkārtējo situāciju izraisījušo notikumu seku likvidēšanas pasākumos; MK 2010.g. 5.okt. noteikumi nr.946. LV, 2010. 14.okt., nr.163, 4.punkts.

¹²³¹ Veterinārmedicīnas likums: LR likums. LV, 2001. 16.maijs, nr.75, 31.pants.

¹²³² Epidemioloģiskās drošības likums: LR likums. LV, 1997. 30.dec., nr.342/345, 5., 36.pants.

¹²³³ Meža likums: LR likums. LV, 2000. 16.marts, nr.98/99, 27., 28.panta otrais punkts.

¹²³⁴ Robežsardzes likums, 13.pants. Robežsardzes uzdevumi. 2.punkts.

¹²³⁵ Satversmes 44.pants.

¹²³⁶ Likums "Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli": LR likums. LV, 2013. 27.marts, nr.61, 8, 17.pants.

¹²³⁷ Laws of War: Pacific Settlement of International Disputes (Hague I); October 18, 1907. Pieejams: http://avalon.law.yale.edu/20th_century/pacific.asp [skatīts 2012.g. 15.jūl.]

¹²³⁸ 1949.gada 12.augusta Ženēvas konvencija par sauszemes bruņoto spēku ievainoto un slimo stāvokļa uzlabošanu: 12.08.1949. starptautisks dokuments. LR spēkā no 24.06.1992. LV, 2002. 30.jūl., nr.46. ĀM informācija par spēkā stāšanos publicēta laikrakstā "Latvijas Vēstnesis" 1999, nr.243.

¹²³⁹ 1977.gada 8.jūnija papildu protokols pie 1949.gada 12.augusta Ženēvas konvencijām, kas attiecas uz lokāla rakstura bruņotu konfliktu upuru aizsardzību (II protokols): 08.06.1977. starpt. dokuments. LR spēkā no 24.06.1992. LV, 2002, 19.jūn., nr.92, 1.pants.

kara darbībai¹²⁴⁰ un atšķiras no tās vienīgi ar izpausmes mērogu. Tāpēc arī nacionālajā normatīvajā regulējumā būtu nepieciešama detalizētāka militāro draudu un ārējā ienaidnieka apdraudējuma sistematizācija atkarībā no izpausmes mēroga un draudu līmeņa. Bruņots iebrukums VRS iekšējā normatīvajā regulējumā¹²⁴¹ minēts kā viena no 15 tipveida ārkārtas situācijām, kuras varētu būt VRS kompetencē. Pie ārkārtas situācijām VRS iekšējais normatīvais regulējums pieskaita arī „aizturētās personas bēgšanu”, „nelikumīgu valsts robežas šķērsošanu” „pārrāvumu valsts vai valsts robežas virzienā”, kas parasti nerada smagas sekas un būtu uzskatāmi par likumpārkāpumiem, kas izmeklējami ar VRS un sadarbības partneru profesionālo rīcību. Savukārt citas turpmāk minētās ārkārtas situācijas būtu uzskatāmas par tādām tikai atkarībā no to izpausmes un apdraudējuma mēroga, kas jau no praktiskā viedokļa pierāda ārkārtējo situāciju sistematizācijas nepieciešamību:

- „masu nekārtības”, ar ko VRS vairākkārt nācies saskarties sakarā ar transportlīdzekļu lielajām rindām pirms Terehovas un Grebņevas (līdz 2007.g. - arī Meitenes un Grenstāles) robežšķērsošanas vietām, it sevišķi gadījumos, kad kravas transportlīdzekļi tiek novietoti šķērsām uz autoceļiem, tādējādi pilnībā bloķējot¹²⁴² starptautiskās nozīmes maģistrāles, kas var izsaukt gan masu nekārtības, gan ekoloģiska rakstura katastrofas (kad rindās atrodas transportlīdzekļi ar bīstamām kravām). Taču saskaņā ar Civilās aizsardzības plānu civilās aizsardzības sistēmas darbību sabiedrisko nekārtību gadījumā realizē pašvaldības, VP, Drošības policija, pašvaldības policija, VUGD, Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienests un NBS saskaņā ar plāna 27.pielikumu, kurā VRS kā izpildītāja loma vispār nav noteikta;

- „ķīlnieku sagrābšana” būtu atzīstama kā ārkārtas situācija, bet būtu nosakāma vispārīgāk kā terora akts un attiecināma vairāk kā uz vienu no terora aktu veidiem, jo ES normatīvais regulējums paredz, ka teroristiskās darbības ietver: a) publisku aicinājumu veikt teroristisku nodarījumu; b) teroristu vervēšanu; c) teroristu mācības; d) laupīšanu vai izspiešanu ar mērķi veikt kādu no „a”, „b” un „c” punktos minētajām darbībām; e) dokumentu viltošanu terora akta nolūkā,¹²⁴³

- „uzbrukums VRS struktūrvienībai” (tāds uzbrukums bija 1940.gada jūnijā Masļenku robežsargu posteņiem),¹²⁴⁴ objektam vai sadarbības institūcijas amatpersonai” pēc bīstamības

¹²⁴⁰ Eiropas Savienības pamatnostādnes Starptautisko humanitāro tiesību veicināšanai (2005/C327/04). ES OV, C 327/4, 23.12.2005. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2005> [skatīts 2012.gada 15.jūlijā], 4.punkts.

¹²⁴¹ Par ārkārtas situāciju novēršanas plāniem VRS struktūrvienībās; VRS 2010.g. 25.nov. pavēle nr.631, (nepublicēta).

¹²⁴² 2000.g. naktī no 24. uz 25. dec. autors personīgi piedalījās ārkārtas situācijas novēršanā Grebņevas RKP. Autoceļa blokādi nakts laikā izdevās izbeigt brīdinot autovadītājus par sankcijām, ieroču un speclīdzekļu pielietošanu un aizturot masu nekārtību iniciatorus. Būtiska nozīme bija sadarbībai ar kaimiņvalsts robežsargiem, kuri paātrināja robežpārbaudu procedūru. Operatīvais ziņojums, (nepublicēts).

¹²⁴³ ES Padomes Pamatlēmums 2008/919/TI (2008. g. 28. nov.), ar ko groza Padomes Pamatlēmumu 2002/475/TI par terorisma apkarošanu. OV L 330, 09/12/2008. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32008F0919:LV:HTML> [skatīts 2012.g. 24.jūl.], 3.panta otrais punkts.

¹²⁴⁴ Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības I. 3.pārstr. izd. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004, 230.lpp.

pakāpes ir uzskatāms par ārkārtas situāciju pat apdraudējuma gadījumā, jo arī Civilās aizsardzības plānā paredzēts, ka karš, militārs iebrukums vai to draudi var izraisīties pierobežā vai iekšzemē, lai izraisītu konfliktsituāciju starp valstīm vai vienas valsts iekšienē;

- „dabas un tehnogēna rakstura katastrofas vai avārijas” saskaņā ar VRS iekšējo normatīvo regulējumu izsludina kā ārkārtas situācijas, ja VRS struktūrvienībā, objektā, teritorijā vai teritoriālajos ūdeņos notiek dabas, tehnogēna katastrofa vai avārija, kuras rezultātā ir cietuši cilvēki, notikusi ēku, būvju, tehnisko iekārtu un transportlīdzekļu bojāšana u.c. Savukārt Civilās aizsardzības plāns tikai dabas katastrofas iedala plūdos, zemestrīcēs, ugunsgrēkos un tādos ekstremālos meteoroloģiskajos laika apstākļos kā vētra, lietus gāzes, snigšana, apledojums, putenis;¹²⁴⁵

- „masveida patvēruma pieprasījums” ir aktuāls tieši sauszemes robežšķērsošanas vietās un būtu uzskatāms par ārkārtas situāciju gadījumos, kad VRS ar saviem resursiem nevar vienlaicīgi nodrošināt visiem patvēruma meklētājiem izvietojumu, drošību un patvēruma procedūras īstenošanu atbilstoši tiesību aktu prasībām. Šāds masveida patvēruma pieprasījums bija 1998.gadā, kad Latvijā ar pasažieru vilcienu ieceļoja ap 60 kurdu bēgļi.¹²⁴⁶ Līdz pat 2008.gadam patvēruma pieprasījumu skaits svārstījās no 5-30 personām gadā, 2008. - 2011.gadā - 50-60 personas gadā,¹²⁴⁷ bet jau 2011.gadā – 335, 2012.g. – 193, 2013.g. - 246¹²⁴⁸ personas. ES aktuāls ir jautājums par pasākumiem, lai sniegtu atbalstu tām dalībvalstīm, kuras saskaras ar vislielāko spiedienu uz savām patvēruma sistēmām. Tā 2011.gadā savu darbību sāka Eiropas patvēruma atbalsta birojs, tika izstrādāti un ieviesti vairāki jauni pasākumi kapacitātes sekmēšanai patvēruma un migrācijas plūsmu pārvaldībā, t.sk. ES spēju stiprināšanai patvēruma krīžu novēršanā un to negatīvo seku mazināšanā.¹²⁴⁹

Jākonstatē, ka iekšējā normatīvajā regulējumā nav paredzēta VRS rīcība ārkārtas situācijā sakarā ar epizootijas izplatību, kaut gan Veterinārmedicīnas likums paredz, ka MK uzdod VRS uz laiku ierobežot vai pārtraukt satiksmi pāri valsts robežai epizootijas izplatības draudu gadījumā Latvijā vai kaimiņvalstīs.¹²⁵⁰ Šādi mutes un nagu sērgas epizootijas draudi bija 2001.gadā (no 2012.gada - cūku mēris), sakarā ar ko Veterinārmedicīnas likumā bija veikti grozījumi, paredzot

¹²⁴⁵ Valsts civilās aizsardzības plāns; MK 2011.g. 9.augusta rīkojums nr.369. Pieejams:

<http://polsis.mk.gov.lv/LoadAtt/file53609.doc>. [skatīts 2012.g. 24.jūl.]. 24.punkts un 29.pielikums.

¹²⁴⁶ Autora piezīme: pasažieru vilciena vagoni ar kurdu „bēgļiem” (patvēruma meklētājiem) 1998.gadā vairākas dienas atradās Kārsavas, Rēzeknes un Daugavpils dzelzceļa stacijās. Autors personīgi piedalījās šo patvēruma meklētāju apsardzības organizēšanā Rēzeknes dzelzceļa stacijā Rēzekne-I, (nepublicēts).

¹²⁴⁷ Pārskats „Migrācijas un patvēruma politikas struktūra Latvijā”. Eiropas migrācijas tīkla Latvijas kontaktpunkts – PMLP: Kalvāne V., (PMLP Adm. dep. Plānošanas un kontroles nodaļas vadītāja), Veģere S. Rīga: 2011.g. oktobrī. Pieejams: emn.intrasoft-intl.com/download.do?jsessionid...?fileID.. [skatīts 2012.g. 24.jūl.].

¹²⁴⁸ VRS robežkontroles un imigrācijas kontroles darbības analīze 2010. – 2012.gadā, (nepublicēta).

¹²⁴⁹ Kozlovskis R. Informatīvais ziņojums par ES Tieslietu un iekšlietu ministru padomes 2012. g. 23.-24.jūlija neformālajā sanāksmē izskatāmajiem Iekšlietu ministrijas kompetencē esošajiem jautājumiem. Pieejams: www.iem.gov.lv/files/text/IEMinfo_180712.doc [skatīts 2012.g. 25.jūl.].

¹²⁵⁰ Veterinārmedicīnas likums: LR likums. LV, 2001. 16.maijs, nr.75, 31.pants.

normu, ka epizootisko slimību uzliesmojuma gadījumā nosaka karantīnu un izsludina ārkārtas situāciju valstī vai tās daļā saskaņā ar Civilās aizsardzības likumu.¹²⁵¹

Valsts pārvaldes tiesiskuma nodrošināšanai Administratīvā procesa likums vienā no pamatmērķiem paredz pakļaut neatkarīgas, objektīvas un kompetentas tiesu varas kontrolei izpildvaras darbības, kuras attiecas uz konkrētām publiski tiesiskajām attiecībām starp valsti un privātpersonu.¹²⁵² Līdz ar to katrs indivīds var pārliecināties par ārkārtējā stāvokļa pārvaldīšanai ieviestā speciālā administratīvi tiesiskā režīma laikā radīto ierobežojumu tiesiskumu, bet likumos noteikto ārkārtējo tiesisko režīmu leģitimitātes pārbaude ir Satversmes tiesas kompetencē.¹²⁵³

Latvijā atbildīgā institūcija par darbības organizāciju ārkārtējās situācijās valstiskā mērogā ir Krīzes vadības padome.¹²⁵⁴ Analizējot instrukcijas „Kārtība, kādā valsts augstākās amatpersonas apziņojamas valsts apdraudējuma gadījumā un par ārkārtas notikumiem valstī” IV nodaļu „Ziņošanas kārtība par ārkārtas notikumiem”, jākonstatē, ka par ārkārtēju situāciju uzskatāms ārkārtas notikums, kas saistīts ar nozīmīgiem cilvēku upuriem; katastrofa vai noziedzīgs nodarījums, kas radījis būtiskus zaudējumus; ārkārtas notikums, kas saistīts ar apdraudējumu videi, cilvēku veselībai vai drošībai un kārtībai vietējā vai reģionālā mērogā; ārkārtas notikums, kas būtiski ietekmē nozares darbību, un tā izraisīto seku likvidēšanā iesaistītas divas vai vairākas ministrijas; cita valstī notikušā katastrofa vai avārija un par to ir paziņots starptautiskai institūcijai; gadījums, kad starptautiska institūcija vai ārvalsts sniegusi informāciju par krīzes (konflikta) situāciju vai katastrofu, kas rada draudus nacionālajai drošībai vai Latvijas interesēm.¹²⁵⁵ Šī klasifikācija no visiem analizētajiem normatīvajiem aktiem ir vispilnīgākā un vislabāk atklāj ārkārtējās situācijas jēdziena būtību, un tas kopumā būtu pieņemams, ja to papildinātu ar nosacījumu, ka šādas ārkārtējās situācijas vai to seku novēršanai ir nepieciešams ieviest noteikto **tiesisko režīmu**. Jāsecina, ka instrukcija ir vienīgais normatīvais akts, kas piedāvā daļēju ārkārtējo situāciju klasifikāciju.

Saskaņā ar koncepciju par nepieciešamajiem tiesību aktu grozījumiem valsts aizsardzības vadības jomā ārkārtējās situācijas un izņēmuma stāvokļa laikā¹²⁵⁶ 2013.gadā stājies spēkā likums „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli”,¹²⁵⁷ kura mērķis ir nodrošināt valsts augstāko

¹²⁵¹ Grozījumi Veterinārmedicīnas likumā: LR likums. LV, 2001. 28.dec., nr.188, 27.panta pirmā un otrā daļa.

¹²⁵² Administratīvā procesa likums: LR likums. LV, 2001. 14.nov., nr.164, 2.pants.

¹²⁵³ Satversmes tiesas likums: LR likums. LV, 1996. 14.jūn., nr.103, 1.pants.

¹²⁵⁴ Krīzes vadības padomes nolikums: MK 2011.g. 18. jan. noteikumi nr.42. LV, 2011. 20.jan., nr.11.

¹²⁵⁵ Kārtība, kādā valsts augstākās amatpersonas apziņojamas valsts apdraudējuma gadījumā un par ārkārtas notikumiem valstī; MK 2010.g. 28.sep. instrukcija nr.16. LV, 2010. 1.okt., nr.156.

¹²⁵⁶ Koncepcija par nepieciešamajiem tiesību aktu grozījumiem valsts aizsardzības vadības jomā ārkārtējās situācijas un izņēmuma stāvokļa laikā; MK 2010.g. 22. marta rīkojums nr.161. LV, 2010. 1.okt., nr.47.

¹²⁵⁷ “Saeimas Prezidijs ir saņēmis piecu deputātu.. iesniegumu ar lūgumu izslēgt no sadaļas „Prezidija ziņojumi” likumprojektu „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli”. Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli: Tiesību akta projekta sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija) par likumprojektu „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli”; MK likumprojekts izskatīts 2011.g. 5.jūl. Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40190277> [skatīts 2012.g. 23.jūl.].

amatpersonu un institūciju efektīvu rīcību valsts apdraudējuma gadījumā, lai tās spētu aizsargāt iedzīvotājus un teritoriju no apdraudējuma situācijas vai tās radītajām sekām, izsludinot īpašu tiesisko režīmu un tādējādi efektīvi veicot apdraudējuma pārvarēšanu vai tā radīto seku likvidāciju. Robežkontrolei piemīt liels likumpārkāpumu profilakses potenciāls, kura profesionālai realizācijai no tiesībsargājošo iestāžu puses ir ļoti svarīga nozīme likumpārkāpumu novēršanā uz valsts robežas.¹²⁵⁸ Tāpēc īpaša tiesiska režīma ieviešanai ārkārtējā situācijā ir jābūt samērīgai un izsvērtai un ar to nav pieļaujams aizstāt neprofesionalitāti, vāju administrēšanu un valsts pārvaldi vai pat vāju politiku, kas šī promocijas darba tēmas ietvaros attiecas tieši uz VRS kā galveno valsts pārvaldes iestādi ES ārējās robežas drošības garantēšanā Latvijā.

Secinājumi

1. ES normatīvais regulējums paredz, ka krīzes situācijas saistītas ar cilvēku noziedzīgu darbību un to sekām. Gan ES, gan Latvijas divpusējos līgumos ar kaimiņvalstīm, gan nacionālajā normatīvajā regulējumā lielākoties tiek lietots jēdziens „ārkārtējā situācija”, bet tas nav paredzēts Satversmē. Ārkārtējās situācijas jēdziens harmoniski klasificētā veidā būtu jāiekļauj Šengenas *acquis*, jo ārkārtējās situācijas var skart ne tikai tiesībsargājošo iestāžu, bet arī citu subjektu intereses un kompetences, un tām bieži vien ir pārrobežu raksturs.

2. Latvijā valsts apdraudējuma pārvarēšanu un tā radīto seku likvidēšanu ārkārtējo situāciju gadījumā regulē vairāki tiesību akti: Satversme, Nacionālās drošības likums, likums „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli”, Civilās aizsardzības likums, Meža likums, Veterinārmedicīnas likums un citi normatīvie akti. Veterinārmedicīnas likuma 31.pants nosaka, ja pastāv draudi, ka epizootija var izplatīties tālāk Latvijā vai tās kaimiņvalstīs, MK uzdod VRS uz laiku ierobežot vai pārtraukt satiksmi pāri valsts robežai. Tas paredzēts divpusējās saistībās ar kaimiņvalstīm, bet nav paredzēts Šengenas *acquis* un būtu jāiekļauj, piemēram, Kodeksā.

3. Bruņots konflikts attiecināms uz kara darbību vai militāru konfliktu, kura gadījumā ir piemērojams izņēmuma stāvoklim atbilstošs tiesiskais režīms. Lai panāktu vienvērtīgu interpretāciju jēdzieniem „iebrukums”, „bruņots iebrukums”, „bruņots konflikts”, „robežincidents”, nepieciešama attiecīga šo jēdzienu klasificēšana ES tiesībās vai nacionālajās tiesībās.

4. Bruņots iebrukums kā ārkārtējā situācija ir noteikts VRS iekšējā normatīvajā regulējumā, kurā ir arī ārkārtējās situācijas definējums, bet tas ir vispārīgs un tendēts uz plašiem juridiskiem jēdzieniem - „draudus valsts robežas drošībai.., sabiedriskajai kārtībai, institucionālām interesēm,.. draudus struktūrvienībai, objektam”. Daļa no VRS iekšējā normatīvajā regulējumā noteiktajām ārkārtējām situācijām ir uzskatāmas par likumpārkāpumiem, un to novēršanai nav nepieciešama īpaša tiesiska režīma ieviešana un vairāku institūciju līdzdalība.

¹²⁵⁸ Алексеев А., Герасимов С., Сухарев Я. Криминологическая профилактика: теория опыт проблемы: Монография. Москва: Норма, 2001, с.251.

5. Ņemot vērā ārkārtējo situāciju izpausmju daudzveidību, nepieciešama ārkārtējo situāciju sistematizācija pa jomām vienā normatīvajā aktā, piemēram, likumā „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli” divos pamatveidos: ārkārtējās situācijas katastrofu gadījumā un ārkārtējās situācijas tiesiskās kārtības jomā, attiecīgi nosakot kompetentu institūciju uzdevumus, vadības, rīcības, sadarbības mehānismu un nodrošinājumu. Nepieciešams paredzēt arī ārkārtējās situācijas valsts robežas drošības un migrācijas jomā, kas var rasties uz valsts robežas vai tās tuvumā.

6. Civilās aizsardzības likumā noteikts - ja katastrofas mēroga dēļ ir nepieciešama juridisko un fizisko personu tiesību un brīvības ierobežošana, var izsludināt ārkārtējo situāciju un mobilizāciju glābšanas darbu nodrošināšanai un medicīniskās palīdzības sniegšanai iedzīvotājiem. Saskaņā ar šī likuma 3.pantu pie katastrofām pieskaita arī sabiedriskās nekārtības un terora aktus, kas pēc apdraudējuma rakstura vairāk atbilstu likumā "Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" noteiktajiem demokrātisko valsts iekārtu apdraudējošiem iekšējiem nemieriem, kas ir viens no izņēmuma stāvokļa ieviešanas nosacījumiem saskaņā ar šo likumu un kas pēc sava kriminālā rakstura un izpausmēm ir jānorobežo no katastrofām. Arī frāze „operatīvo dienestu resursi” ir nekorekta un būtu jāaizstāj ar frāzi „kompetentu iestāžu resursi”.

7. Kaut arī ar Robežsardzes likumu VRS ir noteikts sniegt speciāli pilnvarotām valsts iestādēm nepieciešamo palīdzību civilās aizsardzības jomā, VRS var sniegt tikai daļēju palīdzību, jo tās rīcībā nav attiecīgā aprīkojuma un aizsardzības līdzekļu, kas nav paredzēti arī ar normatīvo regulējumu.

8. LATVIJAS REPUBLIKAS VALSTS ROBEŽSARDZES, KĀ VALSTS PĀRVALDES IESTĀDES, KOMPETENCE ĀRĒJO ROBEŽU DROŠĪBAS GARANTĒŠANĀ

Valsts pārvaldes galvenais mērķis ir regulēt attiecības sabiedrībā tā, lai tiktu izpildītas visas valsts funkcijas,¹²⁵⁹ kas vai nu tiek uzticētas kādam jau pastāvošam orgānam, vai arī tās realizēšanai tiek radīts speciāls valsts varas orgāns.¹²⁶⁰ Tiesībsargājošā valsts funkcija ir viena no pastāvīgajām valsts funkcijām, kurai piemīt patstāvība, vienveidība un stabila atkārtojamība,¹²⁶¹ un valstij ir tiesības uz policejisku darbību visos tajos gadījumos, kad privātie spēki, kaut arī var kaut ko izdarīt, bet tikai kaut ko, un nepietiekami.¹²⁶² Mūsdienās tiesībsargājošo iestāžu darbā arvien lielāka ietekme ir *community policing* jēdzienam, ar ko jāsaprot uz sabiedrību un problēmu risināšanu vērsts policijas darbs, kas atbilst demokrātiskas valsts pārvaldes principiem un tiek realizēts stingri saskaņā ar likuma prasībām, ievērojot cilvēktiesības un profesionālās ētikas¹²⁶³ normas, balstoties uz plašu sabiedrības atbalstu un sabiedrībai pieņemamā veidā.¹²⁶⁴ *Community policing* ir attiecināms ne tikai uz policiju, bet arī uz jebkuru policejisku iestādi, t.sk. arī VRS, kuras darbība arī vērsta uz sabiedrības un atsevišķu personu aizsardzību pret apdraudējumiem (aizsardzība pret briesmām - *Gefahrenabwehr*).¹²⁶⁵ Kā negatīvu parādību Latvijas valsts pārvaldes sistēmā jākonstatē 9 policejiskas institūcijas ar vairāk kopīgām, nekā atšķirīgām pazīmēm,¹²⁶⁶ kur ne visām institūcijām ir pilnvaras visās policejiskās darbības sfērās, jo ar likumu katrai institūcijai ir noteiktas savas kompetences. Uzdevumu un pienākumu neskaidrais norobežojums likumos starp šīm institūcijām, terminoloģijas dažādība likumos var radīt būtiskas problēmas darbības mērķu sasniegšanā un darbības efektivitātē Latvijā.¹²⁶⁷

Iekšējo robežu kontroles atcelšana izvirzīja jaunus uzdevumus IeM iestādēm un nepieciešamību veikt strukturālas un citas reformas, t.sk. arī normatīvajā regulējumā,¹²⁶⁸ kuras tiek turpinātas arī tagad un ir prioritāras IeM stratēģijā (turpmāk – IeM stratēģija 2012. - 2014.g.),¹²⁶⁹

¹²⁵⁹ Načičionis J. Administratīvās tiesības. Papild. izd. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2003, 41.lpp.

¹²⁶⁰ Dišlers K. Ievads administratīvo tiesību zinātnē, administratīvo tiesību kursa vispārīgā daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, Poligrāfists, 2002 (1938), 44.lpp.

¹²⁶¹ Бельский Л. С. Полицейское право. Москва: Дело и Сервис, 2004, с.26-32.

¹²⁶² Моль Р. (Пер. А. Попов). Энциклопедия государственных наук. Москва: 1868, репринтная копия. с.216.

¹²⁶³ Valsts robežsardzes amatpersonas un darbinieka Ētikas kodekss; VRS 2008.g. 22.nov. noteikumi nr.41. Pieejams: http://www.rs.gov.lv/bildes_upl/VRS%20etikas%20kodekss.pdf [skatīts 2012.g. 18.jūl.].

¹²⁶⁴ Melnis E., Garonskis A., Matvejevs A. Development of the Policing in Latvia. Jurisprudencija, nr.1, 2006; p.72–84. Pieejams: A Matvejevs. DARBO TEISĒS AKTUALIJOS, 2006 - mruni.eu [aplūkots 2012.g. 18.jūl.].

¹²⁶⁵ Vildbergs H.J., Krasts V. Salīdzinošās administratīvās tiesības: lietas un risinājumi. Rīga: EuroFaculty, N.I.M.S., 2002, 232.lpp.

¹²⁶⁶ Indrikovs Z. Policijas tiesību jēdziens. No: DU 55. starptautiskās zinātniskās konferences tēzes. Pieejams: http://dukonference.lv/files/programme/Programma_55_konference.pdf [skatīts 2014.g. 8.jan.]

¹²⁶⁷ Indrikovs Z. Policijas jēdziens demokrātiskā valstī. Administratīvā un Kriminālā Justīcija, 2007, nr.3, 18.lpp.

¹²⁶⁸ Eiropas tiesības. Blūzma V., Buka A., Deksnis B. u.c. Rīga: Juridiskā koledža, 2004, 188.lpp.

¹²⁶⁹ Par Iekšlietu ministrijas darbības stratēģiju 2012. - 2014.gadam; IeM 2012.g. 30.marta rīkojums nr.1-12/622. Pieejams: www.iem.gov.lv/files/text/Iem_strategija_2012_2014.pdf [skatīts 2012.g. 18.jūl.], 1.3. Ministrijas prioritātes.

kurā viena no astoņām prioritātēm ir gatavības nodrošināšana Šengenas *acquis* piemērošanas novērtēšanai.¹²⁷⁰

VRS funkcijas valsts robežas neaizskaramības nodrošināšanā un nelegālās migrācijas novēršanā¹²⁷¹ izriet no robežuzraudzības, robežpārbaudēm, nelegālās migrācijas novēršanas, noziedzīgu nodarījumu novēršanas un darbībām ar patvēruma meklētājiem.¹²⁷² Šajā gadījumā frāze „noziedzīgu nodarījumu novēršana” būtu jādefinē plašāk - kā likumpārkāpumu novēršana, kas VRS kā policejiskai iestādei ir piekritīga ne tikai pēc funkciju rakstura, bet arī pēc tiesiskā regulējuma metodes.¹²⁷³ Tāpēc nebūtu kļūda uzskatīt robežkontroles institūcijas par policejiskām institūcijām (robežpoliciju vai policijas struktūrvienību), kā tas ir vairumā ES valstu, izņemot tikai dažas valstis, kā Malta, Portugāle, Slovākija, Somija, Lietuva, Polija¹²⁷⁴ un Apvienotā Karaliste,¹²⁷⁵ kurās ir patstāvīgas robežkontroles institūcijas un kuru pastāvēšana lielākoties pamatojama ar visai plašu un specifisku policejisku uzdevumu īpatsvaru¹²⁷⁶ šajās valstīs sakarā ar ārējo, galvenokārt sauszemes robežu robežkontroles uzdevumu apjomu. Piemēram, Vācijā Robežsardze (*Bundesgrenzschutz*) pastāvēja,¹²⁷⁷ kamēr bija nepieciešama stingrāka ES sauszemes ārējo robežu uzraudzība, līdz 10 Austrumeiropas valstis pievienojās ES 2004.gadā. VRS kā patstāvīgas iestādes darbība pārsvarā saistīta ar ES sauszemes ārējo robežu robežkontroles apjomu, jo visi 17 VRS uzdevumi lielākoties attiecas uz sauszemes robežām, t.sk. trīs uzdevumi attiecas vienīgi uz sauszemes robežām un viens uzdevums „sadarbībā ar NBS novērst un atvairīt bruņotus iebrukumus Latvijas teritorijā, teritoriālajos un iekšējos ūdeņos, kā arī gaisa telpā,”¹²⁷⁸ un NBS likuma norma par VRS iekļaušanu NBS sastāvā¹²⁷⁹ attiecas uz valsts militāru aizsardzību un līdz ar to karadarbības funkciju, kas nebūtu piekritīga tiesībaizsardzības iestādēm ANO tiesību sargāšanas amatpersonu darbības

¹²⁷⁰ IeM stratēģija 2012.-2014.g. Iekšlietu politikas īstenošana Valsts robežsardzes darbības jomā.

¹²⁷¹ Robežsardzes likums, 2.pants.

¹²⁷² IeM stratēģija 2012.-2014.g., 1.3.nod. 3.Virziens.

¹²⁷³ Matvejevs A. Policijas tiesību normas un ar tām regulējamās sabiedriskās attiecības. Administratīvā un Kriminālā Justīcija, 2006, nr.4, 18.lpp.

¹²⁷⁴ Pavloviča K., Pogrebnaks A. Eiropas Savienības valstu robežapsardzība. Rīga: LPA, 2005, 43.,59.,110.,119. un 151. lpp.

¹²⁷⁵ United Kingdom: UK Border Agency. Pieejams: <http://www.frontex.europa.eu/partners/national-authorities>. [skatīts 2012.g. 25.jūl.].

¹²⁷⁶ Bulgakova I. Robežsardzes darbības pilnveidošanas aspekti. Administratīvā un Kriminālā Justīcija, 2002, nr.2, 7.-11.lpp.

¹²⁷⁷ No 2005.gada Vācijas Valsts robežsardzes funkcijas pilda Valsts policija. „Am 30. Juni 2005 wird das Gesetz zur Umbenennung des Bundesgrenzschutzes in Bundespolizei verkündet. Seit dem 1. Juli 2005 heißt der Bundesgrenzschutz Bundespolizei. Änderungen der Aufgaben und Befugnisse sind mit dem Namenswechsel nicht verbunden”. Historie der Bundespolizei. Verfügbar: http://www.bundespolizei.de/DE/06Die-Bundespolizei/Historie/historie_node.html#doc2120436bodyText6 [aplūkots 2012.g. 25.jūl.].

¹²⁷⁸ Robežsardzes likums, 13.pants.

¹²⁷⁹ Grozījumi Nacionālo bruņoto spēku likumā: LR likums. LV, 2005. 9.marts, nr.40, 3.panta trešā daļa.

kodeksa,¹²⁸⁰ Deklarācijas par policiju¹²⁸¹ un 1949.gada Ženēvas konvencijas kontekstā, kas nosaka civiliedzīvotāju aizsardzību kara laikā un policijas darbinieku neiesaistīšanu pretošanās kustībā vai militārā darbībā.¹²⁸²

VRS kā tiešās pārvaldes iestādes darbību reglamentē VRS nolikums.¹²⁸³ VRS darbu vada VRS priekšnieks, kuru saskaņā ar VRS nolikumu pēc iekšlietu ministra ieteikuma ieceļ amatā un atbrīvo no amata MK,¹²⁸⁴ kaut gan Dienesta gaitas likums¹²⁸⁵ paredz, ka VRS vadītāju amatā uz 5 gadiem ieceļ attiecīgais ministrs¹²⁸⁶ pēc tam, kad kandidatūru apstiprinājis MK.¹²⁸⁷ VRS nolikuma 5.punkts nav sakārtots atbilstoši Dienesta gaitas likuma normām, neskatoties uz to, ka šis likums ir speciāls likums attiecībā uz VRS, bet saskaņā ar Ministru kabineta iekārtas likuma 9.panta pirmo daļu MK loceklis pilda normatīvajos aktos viņam noteiktos uzdevumus un uzdevumus, kuri izriet no viņa amata pienākumiem.¹²⁸⁸

Turklāt VRS, tāpat kā VP, DP, VUGD un Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšnieki, Dienesta gaitas likumā tiek dēvēti par vadītājiem. Saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likumu, no vienas puses, ministra kompetence¹²⁸⁹ neparedz ne iestāžu vadītāju iecelšanu vai atbrīvošanu no amata, ne pat ieteikšanu amatam, bet, no otras puses, tiešās pārvaldes iestādes vadītājs ieceļ amatā un atbrīvo no tā amatpersonas, pieņem darbā un atlaiž no tā darbiniekus.¹²⁹⁰

VRS sastāvā kā struktūrvienības ietilpst VRS GP, VRS teritoriālās struktūrvienības un Valsts robežsardzes koledža (turpmāk - VRK),¹²⁹¹ uz kuru šādas pakļautības kompetences vispār nav noteiktas VRS reglamentā, kaut gan VRK līdztekus izglītības iestādes funkcijām pilda arī kopējos VRS uzdevumus: sniedzot teorētisko, praktisko un metodisko palīdzību VRS struktūrvienībām; veicot pētniecības darbību valsts robežas drošības jomā; organizējot kinoloģijas un sporta darbu VRK un VRS; VRS priekšnieka noteiktajā kārtībā piedaloties VRS uzdevumu veikšanā.¹²⁹²

¹²⁸⁰ Office of the UN High Commissioner for Human Rights. Code of Conduct for Law Enforcement Officials. General Assembly res. 34/169 of 17 Dec. 1979. Pieejams: <http://www2.ohchr.org/english/law/codeofconduct.htm> [skatīts 2012.g. 25.jūl.].

¹²⁸¹ Deklarācija par policiju. Rezolūcija 690 (1979) par Deklarāciju par policiju. Eiropas Padomes Parlamentārajā Asamblejā 1979.g. 8.maijā (31.sesija, 2.sēde). C. Nodaļa. Karš un citi ārkārtas gadījumi-ārvalsts veikta okupācija. No: Cilvēktiesību Žurnāls, nr.13-14, 2000, 68.lpp.

¹²⁸² Turpat, C. nodaļas 4.punkts, 68.lpp.

¹²⁸³ Valsts robežsardzes nolikums: MK 2005.g. 15.feb. noteikumi nr.122. LV, 2005. 18.feb., nr.28.

¹²⁸⁴ Turpat, 5.punkts.

¹²⁸⁵ Dienesta gaitas likums, 9.panta otrā daļa.

¹²⁸⁶ Iekšlietu ministrijas nolikums (turpmāk - **IeM nolikums**); MK 2003.g. 29.aprīļa noteikumi nr.240. LV, 2003. 13.maijs, nr.70, 9.8. punkts.

¹²⁸⁷ Par N.Garbaru; MK 2009.g. 9.apr. rīkojums nr.234. LV, 2009. 15.aprīlis, nr.57 (prot. Nr.23 1.§).

¹²⁸⁸ Ministru kabineta iekārtas likums: LR likums. LV, 2008. 28.maijs, nr.82, 9.panta pirmā daļa.

¹²⁸⁹ Valsts pārvaldes iekārtas likums, 19.pants.

¹²⁹⁰ Turpat, 17.panta otrās daļas ceturtais punkts.

¹²⁹¹ Valsts robežsardzes koledžas nolikums (turpmāk - **VRK nolikums**); MK 2006.g. 30.nov. noteikumi nr.978. LV. 2006, 5.dec., nr.193, 1.punkts.

¹²⁹² Turpat, 7.5., 7.6., 7.9.¹, 7.9.², 7.10. punkti.

VRS nolikums paredz, ka VRS ir iekšlietu ministra pārraudzībā esoša bruņota tiešās pārvaldes iestāde, kas īsteno valsts robežas drošības politiku, kā arī atbilstoši kompetencei - valsts migrācijas politiku¹²⁹³ (VRS 2002.gadā pārņēma Imigrācijas policijas funkcijas).¹²⁹⁴ Politikas īstenošana nolikumā būtu jānosaka kā konkrētu funkciju (uzdevumu) īstenošana saskaņā ar Robežsardzes likumu,¹²⁹⁵ jo:

- politikas īstenošana¹²⁹⁶ vairāk ir piekritīgas ministrijas kompetencei¹²⁹⁷ arī saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likumā noteikto ministrijas uzdevumu nozares politikas izstrādāšanā;¹²⁹⁸

- Robežsardzes likuma norma „nelegālās migrācijas novēršana” nav korekta, jo nelegālā migrācija var notikt kā uz valsti, tā arī no valsts¹²⁹⁹ un ne tikai caur valsts ārējām robežām, bet arī iekšējām robežām, uz kurām pašreiz nav robežkontroles.

Viena no IeM prioritātēm, kas vistiešākajā veidā attiecas uz VRS, ir gatavība Šengenas *acquis* pareizas piemērošanas novērtēšanai,¹³⁰⁰ un tas savukārt izriet no ES piecām prioritātēm: smago noziegumu, organizētās noziedzības, terorisma un kibernoziegumu novēršana un apkarošana, ārējo robežu pārvaldības nostiprināšana¹³⁰¹ un pretestības spēju veidošana dabas un cilvēku izraisītām katastrofām.¹³⁰²

Latvijas 2011.gada nacionālās drošības koncepcijā¹³⁰³ robežu pārvaldības un imigrācijas kontroles jautājumi vispār netiek skarti atšķirībā no 2008.gada koncepcijas,¹³⁰⁴ kurā šiem jautājumiem bija veltīta īpaša uzmanība (atsevišķa nodaļa) kopsakarā ar ES integrācijas un personu brīvas pārvietošanās nodrošināšanas uzdevumiem.¹³⁰⁵ Šo uzdevumu īpatsvars un nozīmība pierāda VRS kā tiesībsargājošās institūcijas funkcionālo nepieciešamību jeb valsts administratīvi policejisko funkciju pildīšanu, ko var veikt valsts dienestā esošas kompetentas amatpersonas. Prof. K.Dišlers sīkāk neskatīja kompetences jēdzienu, taču uzsvēra pilnvaru, godprātības un atbildības nozīmi un kā tiesību uz amata varu, uzskatot par tādu ne tikai tiesības, bet arī pienākumus, ko

¹²⁹³ VRS nolikums, 1.punkts.

¹²⁹⁴ Par Imigrācijas policiju; MK 1994. g. 14.sep. rikojums nr.418-r. LV, 1994. 22.sep., nr.111.

¹²⁹⁵ Robežsardzes likums, 1., 2.pants.

¹²⁹⁶ Stucka A. Administratīvās tiesības. Rīga: Juridiskā koledža, 2006, 83.-84.lpp.

¹²⁹⁷ IeM nolikums, 5.1.punkts. 5.1.4., 5.1.6.punkti.

¹²⁹⁸ Valsts pārvaldes iekārtas likums, 18.panta pirmā daļa.

¹²⁹⁹ „Emigrācija un imigrācija, iedzīvotāju pārceļošana no vienas valsts uz citu valsti”. Juridisko terminu vārdnīca. Rīga: NORDIK, 1998, 159.lpp.

¹³⁰⁰ Par Iekšlietu ministrijas darbības stratēģiju 2012.-2014.g., 7.punkts.

¹³⁰¹ Eiropas Parlamenta 2012. g. 22. maija rezolūcija par Eiropas Savienības iekšējās drošības stratēģiju (2010/2308(INI)). Pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2012-0207+0+DOC+XML+V0/LV> [skatīts 2012.g. 25.jūl.], F. punkts.

¹³⁰² EK. Stratēģija drošākai Eiropai - 22/11/2010. Pieejams: http://ec.europa.eu/news/external_relations/101122_lv.htm [skatīts 2012.g. 25.jūl.].

¹³⁰³ Par Nacionālās drošības koncepcijas apstiprināšanu: Saeimas 2011.g. 11.marta paziņojums. LV, 2011. 22.marts, nr.45.

¹³⁰⁴ Nacionālās drošības koncepcija: Saeimas 2008.g. 2.okt. lēmums par Nacionālās drošības koncepcijas apstiprināšanu. Saeimas materiālu 65.laidiens. LV, 2008. 23.okt., nr.165.

¹³⁰⁵ Gaveika A. Šengenas konvencijas nozīme Eiropas Savienības integrācijā, sabiedriskajā drošībā un labklājībā. Konferenču rakstu krājums. Daugavpils: Alise-T 2008, 185.-200.lpp.

amatpersonai ir tiesības darīt, realizējot savu dienesta tiesību un to viņai vajag darīt kā savu dienesta pienākumu.¹³⁰⁶ Prof. J.Načisčionis kompetences kā administratīvo tiesību pētīšanas objektā ietver valsts pārvaldes iestāžu mērķus, uzdevumus, tiesības, pienākumus, pilnvaras un atbildību, klasificējot tās vispārējās kompetencēs (MK, valsts pārvaldes iestādei, pašvaldībām), nozares kompetencē (ministrijai), speciālā kompetencē (resoram).¹³⁰⁷

Gan Šengenas *acquis*,¹³⁰⁸ gan nacionālais normatīvais regulējums vairākos normatīvajos aktos izvirza prasības gan pret iestāžu kompetenci,¹³⁰⁹ gan amatpersonu kompetenci,¹³¹⁰ taču, konkrēti un skaidri nenosakot kompetences jēdziena saturu, ir ierobežots ar atsevišķām daudzos Šengenas *acquis* tiesību aktos izklaidētām profesionālās kompetences prasībām. Piemēram, Kodeksā kā kompetences prasības tiek minētas robežkontroles institūciju pilnvaras veikt kriminālvajāšanu, pienākums mācīties valodas (nav noteikts, kādas) un spēt sadarboties ar citu valstu robežkontroles institūcijām.¹³¹¹ Savukārt Šengenas katalogā amatpersonu kompetence iekļauj atbilstību (cik var noprast – atbilstību amatam), profesionalitāti, ar kuru tiek saprasta apmācība ar daļēji konkrētu, bet ne visus jautājumus aptverošu tematiku.¹³¹² Līdz ar to Šengenas *acquis* uzsver tieši amatpersonu profesionālās kompetences nozīmību.¹³¹³

MK 1997.gadā noteica, ka IeM Robežsardzes pāreja uz profesionālo dienestu, t.i., bez obligātā aktīvā militārā dienesta karavīriem, ir jāveic līdz 1998.gada 1.janvārim.¹³¹⁴ Šis tā saucamais „profesionalizācijas” un Robežsardzes demilitarizācijas uzdevums formāli tika izpildīts 1997.gada laikā līdz decembrim,¹³¹⁵ apmācot pastāvīgā dienestā pieņemto personālu (ap 1000 cilvēku) īslaicīgos viena mēneša pamatkursos. Taču jāatzīst, ka gada laikā tādām personu skaitam nav iespējams nodrošināt pilnvērtīgas profesionālās izglītības¹³¹⁶ ieguvu, kas atbilstu profesijas standartiem.¹³¹⁷ Rezultātā līdz pat 2012.gada novembrim VRS amatos ar speciālo dienesta pakāpi vēl joprojām turpināja dienestu ap 200 amatpersonu bez nepieciešamās profesionālās kvalifikācijas. Jākonstatē, ka ne Robežsardzes likumā, ne VRS nolikumā nav noteiktas iestādes kompetences

¹³⁰⁶ Dišlers K. Ievads administratīvo tiesību zinātnē. Rīga: Tiesu nama aģentūra, Poligrāfists, 2002, 46., 153., 165.lpp.

¹³⁰⁷ Načisčionis J. Administratīvās tiesības. Papild. izd. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2003, 17., 171.lpp.

¹³⁰⁸ „Ārējo robežu šķērsošanu kontrolē kompetentas iestādes”. Šengenas konvencija 6.pants. „Robežkontrole būtu jāveic profesionāli.”. Kodeksa Preambulas 7.punkts. “.. robežsargi ir specializēti un attiecīgi apmācīti profesionāļi”. Kodeksa 15.panta pirmais punkts.

¹³⁰⁹ Valsts robežas likums (2009), 1.panta 11.punkts.

¹³¹⁰ Robežšķērsošanas vietas režīma noteikumi Nr.697, 2.1.punkts.

¹³¹¹ Kodekss, 15.pants.

¹³¹² Šengenas katalogs, 3., 4.punkts.

¹³¹³ Gaveika A. Robežsardzes personāla augstākās izglītības problēmas Eiropas Savienības un Šengenas Konvencijas kontekstā. Rīga: LPA, konferences rakstu krājums, 2007, 11.-20.lpp.

¹³¹⁴ Par Iekšlietu ministrijas Robežsardzes pāreju uz profesionālo dienestu; MK 1997.g. 9.jūlija rīkojums nr.350. LV, 1997. 11.jūl., nr.180/181.

¹³¹⁵ Latvija tu zeme svētā tevi sargāt mūsu gods. Sast. Ūdre D. Rīga: VRS, Nordik, 2006, 44.lpp.

¹³¹⁶ Gaveika A. Izglītības reformas problēmas Latvijā. LPA starptautiskā zinātniski praktiskā konference „Policijas izglītība Latvijā un Eiropā” 2006.g. 20.maijā. Rīga: LPA, konf. rakstu krājums, 2006, 31.- 40.lpp.

¹³¹⁷ Noteikumi par Profesiju klasifikatoru, profesijai atbilstošiem pamatuzdevumiem un kvalifikācijas pamatprasībām un Profesiju klasifikatora lietošanas un aktualizēšanas kārtību; MK 2010.g. 18.maija noteikumi nr.461. LV, 2010. 28.maijs, nr.84, 2.pielikuma 1.48., 2.9., 3.10.apakšnodalās.

amatpersonu profesionālajā sagatavošanā un izglītībā.¹³¹⁸ VRS profesionalitātes problēma bija aktuāla gan 2007.gadā Šengenas novērtēšanas laikā¹³¹⁹ pirms Latvijas pievienošanās Šengenas zonai, gan arī notikušās Šengenas novērtēšanas gaitā 2012./13.gadā,¹³²⁰ it sevišķi profesionālās kvalifikācijas celšanā, svešvalodu zināšanās, struktūrvienību sadarbības, komunikācijas un vadīšanas spējās.¹³²¹ Šīs problēmas risināšanā VRK iniciatīva būt pionieriem Latvijā neformālās izglītības¹³²² ceļā iegūtās profesionālās kvalifikācijas novērtēšanā, no vienas puses, ir apsveicama. Taču normatīvais regulējums, kas paredz profesionālās kvalifikācijas iegūšanu šādā ceļā, ir virspusējs un profesionālās kvalifikācijas iegūšana aprobežojas tikai ar konsultācijām dažu dienu garumā un kvalifikācijas eksāmena sekmīgu nokārtošanu atšķirībā no citu valstu, piemēram, Igaunijas, pieredzes, kur līdztekus profesionālās kvalifikācijas eksāmenam ir paredzēta kandidāta sīki strukturēta un detalizēta profesionalitātes un kvalifikācijas izvērtēšanas sistēma ar daudziem kritērijiem, kas kandidātam ceļā uz profesionālo kvalifikāciju kopumā ir daudz grūtāka un komplicētāka nekā profesionālās izglītības iegūšana izglītības iestādē.¹³²³ Turklāt IeM stratēģija VRS darbības virzienos vispār neparedz profesionālās izglītības uzdevumus pretēji IeM izglītības attīstības koncepcijai 2010.-2013.gadam,¹³²⁴ kur tomēr tiek pieprasīta visām IeM sistēmas iestādēm otrā līmeņa profesionālās augstākās izglītības un pat profesionālā maģistra programmu apgūšana. Dienesta gaitas likuma pārejas noteikumu norma,¹³²⁵ kas nosaka, ka līdz 2016.g. 1.jūlijam amatpersonas amatu var ieņemt arī persona, kurai nav amata prasībām atbilstošas augstākās izglītības, ir nekonkrēta, jo nav skaidri noteikts, vai augstākajai izglītībai ir jābūt profesionālai un nav noteikts, uz kādām amatu kategorijām (līmeņiem) tā attiecas.

¹³¹⁸ Par Iekšlietu ministrijas 2011.gada pārskata sagatavošanas pareizību: LR Valsts kontroles Otrās revīzijas departaments. 2011.g. 14.febr. Revīzijas ziņojums Nr.5.1-2-27/2011. Rīga. Pieejams: http://www.lrvk.gov.lv/upload/Zin_IeM_28Apr2012.pdf [skatīts 2012.g. 27.jūlijā], 26., 38.punkts, 2.tabula.

¹³¹⁹ Gaveika A. Инновации профессионального образования сотрудников МВД Латвии в контексте Европейского Союза и Шенгенской Конвенции. No: Innowacje w szkoleniu zawodowym funkcjonariuszy Straży Granicznej 5. – 6.11.2008. rakstu krājums. Polija, Kentšina: Centrum szkolenia Straży Granicznej, 2008, str.5-15.

¹³²⁰ Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par novērtēšanas mehānisma izveidi, lai pārbaudītu Šengenas *acquis* piemērošanu COM/2010/0624, galīgā redakcija - COD 2010/0312. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0624:FIN:LV:HTML> [skatīts 2012.g. 27.jūl.].

¹³²¹ ES Padomes 2012.g. 19.-20.dec. Šengenas jautājumu darba grupā (Briselē) apstiprinātie Šengenas komisiju ziņojumi par Latvijas jūras un gaisa robežu novērtēšanu: Doc. 13994/12 SCHEVAL 109 FRONT 124 COMIX 511 RESTREINT (LV) (jūras robežas); doc. 14341/12 SCHEVAL 116 FRONT 132 COMIX 528 RESTREINT (LV); doc. 14564/12 SCHEVAL 121 FRONT 137 COMIX 544 RESTREINT (gaisa robežas), p.25 §9, p.26 §7, p.45 §1,2, 57 §4.

¹³²² Kārtība, kādā novērtē ārpus formālās izglītības sistēmas apgūto profesionālo kompetenci; MK 2011.g. 22.febr. noteikumi nr.146. LV, 2011. 8.marts, nr.37.

¹³²³ Jaagants P. VŪTA - Iepriekšējās izglītības un darba pieredzes uzskaites principi Eiropā un tās pielietošana Iekšlietu ministrijas akadēmijā. VRK 2010.g. 6.-7.maija III starptautiskās pētnieciskās konferences „Inovācijas robežsargu profesionālajā sagatavošanā” materiāli. Rēzekne: Latgales druka, 66.-76.lpp.

¹³²⁴ Iekšlietu ministrijas padotības iestāžu amatpersonu profesionālās izglītības attīstības koncepcija 2010.- 2013.gadam; IeM 2010.g. 10.jūnija rīkojums nr.1111.

¹³²⁵ Dienesta gaitas likums, Pārejas noteikumu 8.punkts.

Līdz 2013.gadam Robežsardzes likumā¹³²⁶ noteikto pilnvaru (uzdevumi, tiesības un pienākumi) skaits kopš 1999.gada ir pieaudzis no 29 līdz 60,¹³²⁷ kas liecina par krasu VRS kompetences paplašināšanos.¹³²⁸ Robežsardzes likuma 15.pantā „Robežsargu tiesības” ir noteiktas ne mazāk kā 27 tiesības, bet 15.¹ pantā „Robežsargu tiesības ievietot aizturētās personas pagaidu turēšanas telpā” – 8 tiesības. Vārda „tiesības” lietošana vairākām tiesību normām nepiešķir pietiekami saistošu juridisko spēku, jo vārds „tiesības” šajā gadījumā dod zināmu izvēles brīvību pildīt vai nepildīt noteiktas darbības. Piemēram, tiesības pārbaudīt personu dokumentus, izdarīt tajos atzīmes, veikt transportlīdzekļu apskati, apsargāt, pārmeklēt, pārvietot apsardzes uzraudzībā un uzturēt aizturētās personas pēc sava satura un jēgas ir uzskatāmas par obligātām un likumā būtu jānosaka kā pienākumi, jo, piemēram, personu apliecinošu dokumentu pārbaude, atzīmju izdarīšana utt. ir obligāta, lai identificētu personu, noteiktu personas statusu, valsts robežas šķērsošanas pamatotību un likumību.¹³²⁹ Līdzīgas normas par personu pārmeklēšanas pienākumu ir Kriminālprocesa likuma 183.pantā un 265.pantā - ja ir pamats uzskatīt, ka aizturamajam ir ierocis,¹³³⁰ LAPK¹³³¹ un Aizturēto personu turēšanas kārtības likumā,¹³³² kuru normas būtu attiecināmas ne tikai uz policijas amatpersonām, bet arī uz robežsargiem un citu tiesībsargājošo iestāžu amatpersonām.

Robežsardzes likuma 17.pantā „Fiziskā spēka, speciālo līdzekļu lietošana un dienesta suņu izmantošana” ir noteiktas astoņas tiesības ar divām aizliegumu normām, 18.pantā „Šaujamo lietošana” - septiņas tiesības ar trīs aizliegumu normām.¹³³³ Līdzīgas šaujamo, speciālo līdzekļu, fiziskā spēka un dienesta dzīvnieku pielietošanas normas ir noteiktas arī citu tiesībsargājošo iestāžu speciālajā normatīvajā regulējumā, piemēram, likumā „Par policiju”,¹³³⁴ likumā „Par Valsts ieņēmumu dienestu”¹³³⁵ un Militārā dienesta likumā.¹³³⁶ Lielākoties šīs normas atkārtojas visos iepriekšminētajos likumos līdzīgās vai identiskās redakcijās, kur visplašākais un kvalitatīvākais regulējums ir tieši likumā „Par policiju” un kurā ir iekļautas tādas normas, kuru nav Robežsardzes likumā, taču būtu aktuālas arī Robežsardzes uzdevumu izpildē, piemēram, tiesības pielietot ieroci, lai padarītu nekaitīgu dzīvnieku, kurš apdraud cilvēka dzīvību vai veselību; izvilkt

¹³²⁶ Pogrebņaks A. Likumdošanas akti par Latvijas Republikas valsts robežu un robežkontroli. Rīga: LPA, 1999, 33.-43.lpp.

¹³²⁷ Gaveika A. Robežsardzes likuma un LR valsts robežas likuma evolūcija sauszemes ārējo robežu robežkontroles kontekstā. Rēzekne: Latgales druka, 2011, 189.-199.lpp.

¹³²⁸ Gaveika A. Latvijas Republikas robežsargu profesionālā sagatavošana Eiropas Savienības ārējo robežu kontroles kontekstā. Rēzekne: Latgales druka, konferences rakstu krājums, 2010, 7.-18.lpp.

¹³²⁹ Robežsardzes likums, 15.panta pirmās daļas 2.,3.,4.,5.,6.,8.,10.,11.punkti, otrās daļas 1.,2.,3. punkti, trešā daļa, 4¹ daļa.

¹³³⁰ Kriminālprocesa likums: LR likums. LV, 2005. 11.maijs, nr.74, 183., 265.pants.

¹³³¹ LAPK, 256.pants. Personas aplūkošana un mantu apskate.

¹³³² Aizturēto personu turēšanas kārtības likums: LR likums. LV, 2005. 20.okt., nr.167, 3.panta piektā daļa.

¹³³³ Robežsardzes likums. 18.panta trešās daļas 1.-3.punkts.

¹³³⁴ Likums "Par policiju", 13.-14.pants.

¹³³⁵ Par Valsts ieņēmumu dienestu: LR likums. LV, 1993. 11.nov., nr.105, 16.¹, 16.² pants.

¹³³⁶ Militārā dienesta likums: LR likums. LV, 2002. 30.maijs, nr.91, 13.pants.

šaujameroci un sagatavot to šaušanai, ja konkrētajā situācijā nav izslēgta tā pielietošana vai izmantošana¹³³⁷ (līdzīga norma arī Militārā dienesta likumā).¹³³⁸ Normatīvais regulējums attiecībā uz tiesībsargājošo iestāžu kompetenci šaujameroci, speciālo līdzekļu, dienesta dzīvnieku un fiziskā spēka pielietošanu ir jākonsolidē vienā atsevišķā normatīvajā aktā vai jāiekļauj Ieroču un speciālo līdzekļu aprites likumā,¹³³⁹ ievērojot ANO pieņemtos pamatprincipus spēka un šaujameroci pielietošanā tiesībsargājošo amatpersonu darbā.¹³⁴⁰

Robežsardzes likumā no visai plašā tiesību (kopā ap 42) uzskaitījuma vairākas tiesības daļēji atkārtoti citā normatīvajā regulējumā (Kriminālprocesa likumā, LAPK, Aizturēto personu turēšanas kārtības likumā un citur) noteiktās normas. Turklāt IeM iestāžu amatpersonu vispārīgie pienākumi ir noteikti Dienesta gaitas likumā, kas pēc jēgas daļēji atkārtoti IeM iestāžu speciālajos likumos noteiktos pienākumus. Piemēram, likumā „Par policiju” pienākumi ir noteikti 9.pantā „Policijas darbinieka vispārīgie pienākumi”, 10.pantā „Policijas darbinieka pamatpienākumi”, 11.pantā „Policijas darbinieka papildpienākumi”.¹³⁴¹ Savukārt Robežsardzes likuma 14.panta otrā daļa faktiski atkārtoti Dienesta gaitas likuma 6.panta 1. un 2.punkta normas, Robežsardzes likuma 14.panta trešā daļa atkārtoti Dienesta gaitas likuma 6.panta 3.punkta normu. Iepriekšminēto normatīvo aktu analīze liecina par nepieciešamību sistēmiski sakārtot visu tiesībsargājošo iestāžu amatpersonu vispārīgo pienākumu regulējumu, par pamatu ņemot ANO Tiesiskās kārtības nodrošināšanas amatpersonu uzvedības kodeksu, Deklarāciju par policiju, EP Ministru komitejas 1982.gada 3.jūnija piezīmes par 690.rezolūciju „Deklarācija par policiju” un Eiropas policijas ētikas kodeksu.¹³⁴² Tiesībsargājošo iestāžu tiesību būtiskas daļas revidēšana, nosakot tās kā pienākumus, izriet arī no prof. K.Dišlera uzskata, ka amata vara nesastāv no tiesībām vien, bet arī pienākumiem.¹³⁴³ Turklāt amatpersonu darbībā **obligāta ir tiesību principu pielietošana**,¹³⁴⁴ kas arī nosaka vairāku pašreizējo tiesību obligāto raksturu un nepieciešamību tiesības noteikt kā pienākumus. Arī Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumā¹³⁴⁵ un citā regulējumā¹³⁴⁶ ir akcentēta tieši pienākumu un amata pienākumu pildīšana. Robežsardzes likuma 14.pantā (četrās daļās, četros teikumos) robežsargu pienākumi pēc būtības ir ļoti vispārīgi un

¹³³⁷ Likums "Par policiju", 14.panta septītais punkts.

¹³³⁸ Militārā dienesta likums, 13.panta devītā daļa.

¹³³⁹ Ieroču un speciālo līdzekļu aprites likums: LR likums. LV, 2010. 17.nov., nr.183.

¹³⁴⁰ Adopted by the Eighth UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Havana, Cuba, 27 August to 7 September 1990. Available: <http://www2.ohchr.org/english/law/prosecutors.htm> [skatīts 2012.g. 30.jūl.].

¹³⁴¹ Likums "Par policiju", 9.-11.pants.

¹³⁴² Indrikovs Z. Policijas jēdziens demokrātiskā valstī. Administratīvā un Kriminālā Justīcija, 2007, nr.3, 15.lpp.

¹³⁴³ Dišlers K. Ievads administratīvo tiesību zinātnē. Rīga: Tiesu namu aģentūra, Poligrāfists, 2002, 165.lpp.

¹³⁴⁴ Briede J. Administratīvais akts. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2003, 85.lpp.

¹³⁴⁵ Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likums: LR likums. LV, 2009. 18.dec., nr.199, 2.panta sestā un astotā daļa, 3.panta 9.punkts un 6³daļa, 3.¹ panta pirmā daļa u.c.

¹³⁴⁶ Noteikumi par Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm mēnešalgu un speciālajām piemaksām: MK 2010.g. 21.jūn. noteikumi nr.568. LV, 2010. 29.jūn., nr.101, 3., 4.punkts.

nepilnīgi. Pienākumu pildīšana tiesībsargājošo institūciju darbā ir saistīta ar cilvēktiesību ierobežošanu, tāpēc pienākumiem un tiesībām jābūt konkrēti un skaidri uzskaitītiem likumā.

Robežsardzes likums līdztekus iestādes funkcijām, uzdevumiem, iestādes un amatpersonu kompetencēm un pilnvarām nosaka arī **iestādes darbības principus**.¹³⁴⁷ Analizējot Robežsardzes likumā noteikto principu saturu, jāsecina, ka no 11 Administratīvā procesa likuma noteiktajiem vispārējiem tiesību principiem¹³⁴⁸ tikai četri principi līdzīgi vai identiski ir noteikti Robežsardzes likumā - privātpersonu tiesību ievērošana; vienlīdzība, tiesiskums, likuma atrunas princips, kas attiecas gan uz valsts robežu šķērsojošām personām, gan aizturētajiem nelegālajiem imigrantiem un patvēruma meklētājiem.¹³⁴⁹ Līdz ar to ir apšaubāma nepieciešamība Robežsardzes likumā dublēt APL noteiktos tiesību principus, kuri turklāt daļēji atkārtoti Valsts pārvaldes iekārtas likumā noteiktos valsts pārvaldes principus¹³⁵⁰ un pat Administratīvo pārkāpumu procesa likumprojektā paredzētos principus (vienlīdzības, tiesiskuma, nevainīguma, procesuālā taisnīguma principi).¹³⁵¹ Jāpiekrīt Dr. V.Eglīša viedoklim, ka ir jāizstrādā principu piemērošanas kritēriji un ir jāizveido principu hierarhijas sistēma, kurā pastāv horizontālā un vertikālā struktūra. Ja sistēmas pamatā ir likumdevēja formālā aktivitāte, tad var izdalīt likumā iekļautos principus un likumā neiekļautos principus.¹³⁵² Ņemot vērā analogiju ar muitas tiesībām, kurās eksperti piedāvā astoņus speciālos muitas darbības principus,¹³⁵³ un VRS kompetences specifiku starptautiskā un ES¹³⁵⁴ normatīvā regulējuma piemērošanā, kā arī amatpersonu pienākumu pareizā tiesību principu pielietošanā,¹³⁵⁵ Robežsardzes likumā būtu jāiekļauj **vispārīgie valsts pārvaldes principi**: humānisma princips,¹³⁵⁶ diskriminācijas aizlieguma un taisnīguma princips; cilvēktiesību un pamatbrīvību sekmēšanas un

¹³⁴⁷ Robežsardzes likums, 3.pants.

¹³⁴⁸ Administratīvā procesa likums, 4.pants.

¹³⁴⁹ Latvijas cilvēktiesību centrs. Patvēruma meklētāju aizturēšana un aizturēšanas alternatīvas Latvijā. Ziņojums projekta „Soļi uz brīvību. Patvēruma meklētāju aizturēšanas monitorings un aizturēšanas alternatīvu veicināšana Latvijā, Lietuvā, Igaunijā, Slovākijā un Čehijā” ietvaros. Projektu līdzfinansē Eiropas Bēgļu fonds. Pieejams: http://www.humanrights.org.lv/upload_file/steps%20to%20freedom/Nacionalais_zinojums-LV-PREVIEW2.pdf [skatīts 2012.g. 28.jūl.], 49.-54.lpp.

¹³⁵⁰ Valsts pārvaldes iekārtas likums, 10.pants.

¹³⁵¹ Administratīvo pārkāpumu procesa likums: projekts. 30.-33.pants. LR Tieslietu ministrija. 2012.g. 30.jūl. vēstule nr. 1-17/2819 „Par viedokļa sniegšanu par likumprojektu „Administratīvo pārkāpumu procesa likums”. (nepublicēts).

¹³⁵² Eglītis V. Tiesību principu un konstitucionālo tiesību principu ģenēze un izpratne. Administratīvā un Kriminālā Justīcija, 2002, nr.3, 23.-27.lpp.

¹³⁵³ Gulbis A., Čeveris A. Muitas darbības pamati: mācību līdzeklis. Rīga: RTU, 2007, 36.lpp.

¹³⁵⁴ HUDOC. European Court of Human Rights. Longa Yonky v. Latvia, no 57229/09, 15 Nov. 2011. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/..> [skatīts 2012.g. 27.jūl.].

Fakti lietā "Longa Yonkeu pret Latviju". Pieejams: www.coe.int/t/.../echr_cases.. [skatīts 2012.g. 27.jūl.].

¹³⁵⁵ „Lēmums par piespiedu izraidīšanu, neizsniedzot izbraukšanas rīkojumu, tika pieņemts kļūdainu vispārējo tiesību principu.. pielietošanas rezultātā”. Par tiesību normu pielietošanu; LR IeM 2012.g. 25.jūlija vēstule nr.1-42/2182 (nepublicēta).

¹³⁵⁶ Valsts robežsardzes darbības stratēģija 2009.-2011.gadam, 2.1.2.punkts.

ievērošanas princips,¹³⁵⁷ kas īpaši uzsvērti ES Pamattiesību hartā un attiecīgajā tiesu praksē,¹³⁵⁸ un VRS darbībai raksturīgie **speciālie valsts pārvaldes iestādes principi**, kas izriet no Šengenas *acquis* pielietošanas¹³⁵⁹ principiem un citu valstu¹³⁶⁰ robežkontroles institūciju darbības principu pieredzes: godprātības un labticības (*pacta sunt servanda*) princips;¹³⁶¹ VRS darbības atklātības un sabiedrības palīdzības¹³⁶² princips; VRS darbības metožu¹³⁶³ un resursu racionālas izmantošanas un efektivitātes¹³⁶⁴ princips. VRS vispārējo un iestādes darbības speciālo principu regulējums ir nekvalitatīvs, un līdz ar to tā pārzināšana un izprašana VRS darbībā ir nepietiekama. ES ārējo robežu robežkontrolē VRS amatpersonas dienestā pārsvarā balstās uz tiesību normām, nevēršot pietiekamu uzmanību tiesību principu piemērošanai, par ko īpaši spilgti liecina iepriekš norādītā tiesu prakse.

VRS ar IeM atbalstu kopš 1997.gadā savu darbību ir virzījusi galvenokārt Latvijas austrumu robežas stiprināšanai un infrastruktūras attīstībai atbilstoši ES standartiem. Lai varētu sekmīgi pievienoties Šengenas zonai, IeM¹³⁶⁵ bija izvirzījusi 31 prioritāti, no kurām 15 prioritātes bija ieviesusi VRS. Svarīgākās prioritātes bija saistītas ar infrastruktūras un nodrošinājuma uzlabošanu, VRS profesionalizāciju, normatīvā regulējuma reformēšanu¹³⁶⁶ atbilstoši Šengenas *acquis* prasībām un VRS strukturālo reformēšanu,¹³⁶⁷ ko lielā mērā ietekmēja arī ekonomiskā krīze. Reformu rezultātā un ierobežotu budžeta līdzekļu apstākļos VRS spēja pārgrupēt darbību no ES iekšējām robežām uz ārējām, nezaudējot vienlaicīgi darbības efektivitāti un nodrošinot ES (arī Šengenas *acquis*) prasību izpildi.

¹³⁵⁷ Kēnigs M. Cilvēktiesības. Rīga: Tiesu namu aģentūra, Poligrāfists, 2010, 65.lpp.

¹³⁵⁸ EST 2013.g. 17. jan. Spriedums Lietā C-23/12 par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267.pantam, ko Augstākās tiesas Senāts (Latvija) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2012.g. 11.jan. un kas Tiesā reģistrēts 2012.g. 17.jan., tiesvedībā, ko ierosināja *Mohamad Zakaria*. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62012CJ0023:LV:HTML> [skatīts 2013.g. 17.jan.], 4.punkts.

¹³⁵⁹ Mechanisms Collenively Specifying the Indimidual: The Schengen Border System and Enlargement. Guild E. and Bigo D. From: Police and Justice cooperation and the new European Boreders. The Hague, London, New York: Kluwer Law International, 2002, p.125-126.

¹³⁶⁰ Gabor K. Die entwicklung und veränderung einiger im Grenzschutz wirkender allgemeiner prinzipien nach Schengen. Administratīvā un Kriminālā Justīcija, 2010, nr.3, 56.lpp.

¹³⁶¹ Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības I. 3.pārstr. izd. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004, 71.-75.lpp.

¹³⁶² Matvejevs A. Policijas darbība kā pārvaldes darbības veids. Administratīvā un Kriminālā Justīcija, 2006, nr.1, 25.-32.lpp.

¹³⁶³ Vedins I. Metode un metodoloģija. LPA raksti nr.9. Rīga: LPA, 2002, 9.lpp.

¹³⁶⁴ Matvejevs A. Valsts policijas darbības efektivitātes vērtēšanas tiesiskie kritēriji. Administratīvā un Kriminālā Justīcija, 2005, nr.3, 65.lpp.

¹³⁶⁵ Par Iekšlietu ministrijas darbības stratēģiju 2007.-2009.gadam: MK 2006.g. 7.nov. rīkojums nr.880. LV, 2006. 10.nov., nr.181.

¹³⁶⁶ Par Rīcības plānu Šengenas *acquis* prasību īstenošanai likumdošanas jomā; MK 2006.g. 7.apr. rīkojums nr.234. LV, 2006. 11.apr., nr.58.

Segliņš M. Rīcības plāns Šengenas *acquis* prasību īstenošanai likumdošanas jomā. Rīcības plāna Šengenas *acquis* prasību īstenošanai likumdošanas jomā politikas mērķi, rīcības virzieni, uzdevumi un prognozējamie rezultāti. 04.03.2008. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=1919> [skatīts 2012.g. 30.jūl.].

¹³⁶⁷ Par imigrācijas nodaļu likvidēšanu un nodarbināto skaita samazināšanu: VRS 2009.g. 26.marta pavēle nr.359 (nepublicēta).

Secinājumi

1. Valsts robežas neaizskaramības nodrošināšana un nelegālās migrācijas novēršana pēc būtības ir tiesībaizsardzības funkcija, kas ietver:

- darbības, kas vērstas uz to objektu un vērtību aizsardzību, kas ir noteikti ar normatīvo regulējumu (pamatā likumiem) un par tādiem ir uzskatāmi valsts robeža, valsts drošība, sabiedrības drošība, sabiedriskā (publiskā) kārtība, personu drošība, cilvēka tiesības un brīvības;
- juridiskas iedarbības pasākumus, kas pilnībā balstās uz tiesību un normatīvā regulējuma pamata jeb pārvaldes likumības principa, kas izriet no likuma atrunas principa un likuma prioritātes principa;
- tiesiski procesuālo (administratīvo, krimināltiesisko un civiltiesisko) kārtību tiesībaizsardzības pasākumu īstenošanā;
- profesionālu valsts institūciju speciālu pilnvarojumu.

2. Patstāvīgu robežkontroles institūciju kā atsevišķu valsts pārvaldes iestāžu pastāvēšana balstās uz visai plašu un specifisku policejisku uzdevumu apjomu tajās ES valstīs, kurās ir sauszemes ārējās robežas un galvenokārt sauszemes robežu robežkontroles uzdevumu lielā īpatsvara dēļ.

3. VRS uzdevums sadarbībā ar NBS novērst un atvairīt bruņotus iebrukumus Latvijas teritorijā attiecas gan uz valsts robežas drošību, gan valsts militāru aizsardzību un līdz ar to karadarbības funkciju, kas nebūtu piekritīga tiesībaizsardzības iestādēm ANO tiesībsargāšanas amatpersonu darbības kodeksa un Deklarācijas par policiju ietvaros. Savukārt NBS likuma 3.panta trešās daļas norma par VRS iekļaušanu NBS sastāvā kara laikā ir izslēdzama no šī likuma, jo saskaņā ar Deklarāciju par policiju kara vai okupācijas gadījumā policijas darbinieks turpina veikt savus dienesta pienākumus un attiecībā uz policiju tiek piemēroti 1949.g. 12.augusta Ženēvas konvencijas noteikumi par civiliedzīvotāju aizsardzību kara laikā un policijas darbinieku nevar iesaistīt pretošanās kustībā vai nodarbināt militāros nolūkos.

4. Latvijas 2011.g. nacionālās drošības koncepcijā robežu pārvaldības jautājumi nav iekļauti atšķirībā no 2008.g. koncepcijas kopsakarā ar ES integrācijas un personu brīvas pārvietošanās aktualitātēm un Latvijas starptautiskajām saistībām. VRS uzdevumu īpatsvars un nozīmība pierāda VRS kā tiesībsargājošās institūcijas funkcionālo nepieciešamību jeb valsts administratīvi policejisko funkciju pildīšanu, ko var veikt valsts dienestā esošas kompetentas amatpersonas. Gan Šengenas *acquis*, gan nacionālais normatīvais regulējums pieprasa gan iestāžu, gan amatpersonu kompetencei, taču konkrēti un skaidri nenosaka kompetences jēdziena saturu.

5. Robežsardzes likums nosaka četrus ļoti vispārīgi definētus iestādes darbības principus. No 11 Administratīvā procesa likuma noteiktajiem vispārējiem tiesību principiem tikai četri principi

līdzīgā vai tiešā veidā ir noteikti Robežsardzes likumā. Robežsardzes likumā nav nepieciešams dublēt Administratīvā procesa likumā noteikto tiesību principu būtību, kuri turklāt daļēji pārklājas ar Valsts pārvaldes iekārtas likumā noteiktajiem valsts pārvaldes principiem.

6. Robežsardzes likumā noteikto pilnvaru skaits kopš 1999.gada ir krasi pieaudzis, kas liecina par VRS kompetences būtisku paplašināšanos. No visai plašā tiesību uzskaitījuma vairākas tiesības ir uzskatāmas par pienākumiem, piešķirot tiem obligātu juridiski saistošu raksturu, jo tās ir tieši saistītas ar tiesību principu ievērošanas un piemērošanas pienākumu.

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā autors izvirza aizstāvēšanai tēzes.

1. Valsts robežas noteikšanu starp valstīm ietekmē politiskie apstākļi, ekonomiskās intereses, savstarpējās attiecības, starptautiskais stāvoklis, tradīcijas un paražas, bet valsts robežas noteikšanu dabā – arī ģeogrāfiskās īpatnības. Jēdziens „valsts robeža” ieņem vienu no centrālajām vietām starptautiskajās tiesībās. Tas sastāv no diviem savstarpēji saistītiem jēdzieniem „robeža” un „valsts”. Ar jēdzienu „robeža” jāsaprot visām materiālajām un nemateriālajām sistēmām piemītošā teritoriālās un telpiskās izplatīšanās īpašība. Savukārt jēdziens „valsts” atspoguļo grandiozu sociālpolitisku veidojumu ar sistēmai tik raksturīgām pazīmēm, kā kopība, relatīva patstāvība, noturība un sistēmu veidojošo elementu savstarpējā atkarība.

2. Valsts teritoriju norobežo sauszemes, ūdens un gaisa robežas. Ar valsts teritoriju dažkārt tiek saprasta zemes vai ūdeņu virsma. Taču valstis, nosakot valstu robežas, gan robežlīgumos, gan nacionālajā normatīvajā regulējumā valsts robežas jēdzienā iekļauj savas jurisdikcijas izplatību telpā – zemes un ūdens dziļēs tehnisko iespēju dziļumā un gaisa telpā līdz kosmosa robežai 100 km augstumā virs jūras līmeņa, kā to 20.gs. beigās atzina Starptautiskā aeronavigācijas federācija, kaut gan zinātniskie pētījumi 2009.gadā apliecināja, ka kosmos (fiziskā robeža) sākas 118 km augstumā virs jūras līmeņa. Latvijas suverenitāte līdz ar dalību ES un NATO ir attīstījusies ne tikai jūras teritorijās, gaisa telpā un robežu kontrolē, bet pat kosmiskajā telpā, ko apliecina līgumattiecības ar Eiropas Kosmosa aģentūru kosmosa izpētes un miermīlīgas izmantošanas jomā.

3. Valsts pārvaldes un it sevišķi tiesībsargājošo iestāžu darbībā nepieciešama konkrēta valsts teritorijas izpratne, ņemot vērā valsts teritorijas dažādo suverenitātes diferenciaciju jūras teritorijās un gaisa telpā, kas izriet no mūsdienu starptautiskajām un ES tiesībām un kas nebūtu pretrunā ar Satversmes 3.pantā vispārīgāk noteikto Latvijas valsts teritoriju. Termins „valsts teritorija” tiek bieži lietots starptautiskajā, ES un nacionālajā normatīvajā regulējumā, t.sk. Nacionālo Bruņoto spēku likumā, Latvijas Republikas valsts robežas likumā, likumā „Par aviāciju” u.c. Latvijas teritorija ir Latvijas Republikas valsts robežas ieskauda sauszeme, zemes dzīles, iekšējie ūdeņi, teritoriālā jūra un gaisa telpa virs tiem 100 km augstumā virs jūras līmeņa. Šajā telpā Latvijas Republika ir suverēna un izplata savu jurisdikciju saskaņā ar starptautiskajiem un nacionālajiem tiesību aktiem. Savas teritorijas robežās (jūras teritorijās - arī ārpus teritoriālās jūras) valsts īsteno savu teritoriālo virsvadību, kas ir viens no suverenitātes elementiem un ietver šādus nosacījumus: valstij piederošos zemes un dabas resursus nevar izmantot cita valsts bez skaidri izteiktas valsts suverēna piekrišanas; valstij piespiedu kārtā nevar tikt atņemta tai piederošā teritorija, kas ir valsts eksistences telpa; valsts teritorijas robežas ir neaizskaramas, un to neaizskaramību nosaka starptautisko tiesību pamatprincipi un starptautiskie līgumi; valsts bauda augstāko varu pār visām fiziskajām un juridiskajām personām,

kurās atrodas tās teritorijā; valsts teritorijas ietvaros ir izslēgta jebkuras citas valsts publiskā vara; valsts vara valsts teritorijā tiek īstenota ar valsts varas iestāžu sistēmu – likumdevēja varu, izpildvaru un tiesu varu; atsevišķos gadījumos valsts jurisdikcija var izplatīties arī ārpus valsts teritorijas, piemēram, attiecībā uz jūras, gaisa un kosmiskajiem kuģiem un to ekipāžām, saviem pilsoņiem, diplomātiem, konsuliem, diplomātiskajām pārstāvniecībām (izņemot uzņemto valsts procesuālo jurisdikciju) un sava karaspēka kontingentu, atsevišķos gadījumos pat citu valstu teritorijā. Valsts teritorija ir ne tikai ar valsts robežu norobežota telpa zemeslodes un atmosfēras segmentā, kurā valsts īsteno savu virsvadību, bet arī daba ar tās komponentēm – sauszemi, ūdeņiem, gaisa telpu un zemes dzīlēm, un visiem dabas resursiem, kas tiek izmantoti tautsaimniecībā un veido valsts teritorijas materiālo pamatu. Valsts teritorijas ietvaros valsts var pielietot visus piespiedu iedarbības līdzekļus pret saviem pilsoņiem (Latvijā arī nepilsoņiem), ārvalstniekiem un apatrīdiem, ja vien ar starptautiskajiem līgumiem nav noteikts savādāk.

4. Latvijas normatīvajā regulējumā sastopami divi valsts robežas drošības pamatprincipi: valsts robežas neaizskaramība un valsts robežas negrozāmība, kas nav skaidri definēti. Valsts robežas negrozāmības princips, kas strukturāli izriet no suverenitātes jēdziena, pēc savas kompleksās dabas nosaka gan valsts teritorijas integritāti, gan suverenitāti to savstarpējā tiesiskajā saiknē un iekļauj trīs svarīgus nosacījumus: valsts robežas atzīšanu uz starptautisko tiesību pamata; atteikšanos no jebkādas pretendēšanas uz citām teritorijām kā tagadnē, tā arī nākotnē; atteikšanos no jebkādiem citu valstu valsts robežas apdraudējumiem, pielietojot spēku un draudus. Valsts robežas vienpusējiem grozījumiem nav pamata starptautiskajās tiesībās, kā tas atzīmēts vairākos tiesību zinātnieku darbos (J.Bojārs, A.Fogels, M.Paparinskis, I.Ziemele u.c.). Valstu robežas, kas izveidotas, pārkāpjot starptautiskās tiesības, netiek aizsargātas ar robežu negrozāmības principu, kā tas izriet no 1978.gada Vīnes konvencijas par valstu pārmantojamību attiecībā uz starptautiskajiem līgumiem 11.panta jēgas.

5. Valsts robežas drošības pamatā ir valsts robežas un pierobežas teritoriju režīmu savstarpēji cieši saistītu noteikumu sistēma, kas valsts robežas režīmā skar vismaz divu kaimiņvalstu jurisdikciju. Kopš neatkarības atjaunošanas Latvijai ne ar vienu kaimiņvalsti, izņemot Baltkrievijas Republiku 2013.gadā, nebija un vēl joprojām nav noslēgti valsts robežas režīma līgumi. Valsts robežas režīma nodrošināšanas uzraudzības misiju starptautiskajā sadarbībā pilda pilnvaroto robežas pārstāvju institūts, un tā darbības resurss netiek izmantots pilnā mērā, jo tā darbības funkcijas ir veidojušās uz robežkontroles institūciju ilglaicīgas starptautiskās sadarbības praktiskās pieredzes bāzes un balstās uz atsevišķiem nesistematizētiem valsts robežas režīma noteikumiem, kas ir sastopami daudzos un dažādā laikā noslēgtos divpusējos līgumos un vienošanās. Valsts robežas

režīma saturs ir jāpapildina ar vairākiem valsts robežas režīma noteikumiem un normām, kas jāiekļauj divpusējos līgumos par valsts robežas režīmu ar katru Latvijas kaimiņvalsti:

- *kaimiņvalstu kopējā kārtība, kādā personas un mantas šķērso valsts robežu;*
- *valsts robeža norobežo valsts teritoriju no citām teritorijām un brīdina citus starptautisko tiesību subjektus par vienas valsts jurisdikcijas beigšanos un citas valsts vai teritorijas ar citu tiesisko režīmu jurisdikcijas sākšanos;*
- *valsts robežas starptautiskā noteikšana un atzīšana starptautiski izstrādātā tiesiskā procedūrā divos savstarpēji tieši saistītos procesos - delimitācijā un demarkācijā;*
- *valsts robežas uzturēšana, ar ko jāsaprot kārtība, kādā, veicot starptautisko sadarbību, nodrošina atbilstoši noslēgtajiem starptautiskajiem līgumiem noteiktās un demarķētās valsts robežas saglabāšanu, kā arī robežzīmju un citu nostiprinājuma būvju vai elementu saglabāšanu un atbilstību līgumsaistībām;*
- *robežincidentu miermīlīgas atrisināšanas kārtība, kas balstās uz starptautisko tiesību principiem, savstarpēju cieņu, atbildību un līdztiesību.*

Savukārt Latvijas Republikas valsts robežas likuma 9.pantā „*Valsts robežas režīms*” papildus pašlaik noteiktajai kārtībai, kādā valsts robežu šķērso personas, transportlīdzekļi un mantas, jāiekļauj šādas valsts robežas režīma daļas: „5) *kārtība, kādā tiek risināti valsts robežas incidenti; 6) kārtība, kādā tiek veikti saimnieciskie darbi vai citas darbības uz valsts robežas līnijas; 7) kārtība, kādā tiek demarķēta, redemarķēta, rektificēta, uzturēta vai mainīta valsts robežas atrašanās dabā*”.

6. Valsts robežas režīma līgumu sagatavošanā pamatjēdzienu *delimitācija, demarkācija, redemarkācija un rektifikācija* saturam un interpretācijai ir svarīga loma valsts robežas noteikšanā un turpmāk - režīma nodrošināšanā, kas Latvijas Republikas valsts robežas likumā nav definēti, taču tiek lietoti valsts pārvaldes iestāžu kompetences normās, jaucot šos jēdzienus ar starptautiskajās tiesībās nepieņemtiem terminiem „*uzmērīšana*”, „*nostiprināšana*”, „*iezīmēšana*”, „*atjaunošana*”, un kurā būtu jāiekļauj šāda terminoloģija:

- *delimitācija - valsts robežas detalizēts apraksts robežlīgumā un precīzs valsts robežas līnijas apzīmējums speciālās topogrāfiskās kartēs, kuras ir robežlīguma pielikumā;*
- *demarkācija - precīza valsts robežas noteikšana un iezīmēšana dabā ar robežzīmēm, pamatojoties uz delimitācijas līgumiem un to pielikumos esošām topogrāfiskajām kartēm, kurās ir iezīmēta valsts robežas līnija, un valsts robežas līnijas atrašanās dabā tekstuālu aprakstu;*

- demarkācijas līnija - līnija divu vai vairāku valstu apstrīdamā teritorijā teritoriālo strīdu, miera saglabāšanas un militāro konfliktu novēršanas gadījumos līdz robežlīguma slēgšanai par pastāvīgu valsts robežu;
- redemarkācija - valsts robežas demarkācijas atjaunošana ar robežzīmēm, pamatojoties uz iepriekš noslēgtajiem divpusējiem līgumiem: valsts robežas līnijas aprakstu, topogrāfiskajām kartēm, robežzīmju protokoliem, redemarkācijas nosacījumu un kārtības normatīvo regulējumu;
- rektifikācija - nenozīmīga valsts robežas līnijas grozīšana vai precizēšana, kas saistīta ar nepieciešamību tās novirzei apvidū no stāvokļa, kāds iepriekš bija noteikts robežlīgumā, sakarā ar vienas vai abu kaimiņvalstu ekonomiskajām un citām interesēm, piemēram, jaunu robežšķērsošanas vietu, tuneļu, hidroelektrostaciju, tiltu un citu būvju celtniecību uz valsts robežas vai tās tuvumā.

7. Pašreizējā valsts robežas demarkācijas normatīvajā regulējumā ar Krievijas Federāciju ir vairākas neprecizitātes:

7.1. Latvijas – Krievijas robežlīgumā frāze „iztaisnotām upju gultnēm” ir nekorekta, bet frāze „noteikta tiem pa vidu” ir neprecīza, jo, nosakot upes (arī strautu, grāvju) vidu, ir jānorāda nosacījums, ka vidus tiek noteikts pa ūdens virsmu zemākā ūdens līmeņa periodā. Robežas pa upēm parasti tiek noteiktas vai nu pa talvegu, vai pa galvenā kuģu ceļa vidu (fārvateru), kas no prakses viedokļa būtu jāņem vērā, lai arī galvenokārt attiecas uz kuģojamām upēm.

7.2. Fārvatera un talvega pielīdzināšana dziļākajām kuģojamām vietām nav precīza, jo kuģu ceļš ne vienmēr var iet pa lielāko dziļumu savienojuma līnijām, kā arī dziļākās vietas var arī nebūt savienotas ar taisnu līniju posmiem. Apgalvojums - ja fārvatera vieta mainās, mainoties upes gultnei, tad attiecīgi līdz ar talvega vidu pārvietojas arī robežas līnija, ir apšaubāms. Šis princips, kā apgalvo prof. J.Bojārs, nostiprināts ar Kanzasa pret Misūri precedentu, taču tas nevar būt vispārināts un uzskatīts par normu, drīzāk izņēmumu, jo attiecībā uz Latvijas - Krievijas (arī citu kaimiņvalstu) valsts robežu jebkuras dabiskas izmaiņas nemaina dabā demarķēto valsts robežas līniju, kā arī salu piederību, ja vien kaimiņvalstis nevienojas citādi.

7.3. Instrukcijā par Latvijas un Krievijas valsts robežas demarķēšanu nav iekļauts būtisks noteikums, ka robežzīmes ir uzstādāmas tiešas redzamības (ar neapbruņotu aci) attālumā viena no otras, kā tas ievērots valsts robežas demarkācijā ar citām kaimiņvalstīm. Turklāt instrukcijas visi pielikumi ir tikai krievu valodā, kas ir pretrunā ar tās pašas Instrukcijas 9.pantā minēto paritātes principu. Taisnīguma un līdztiesības princips uzsvērts arī robežlīgumā.

7.4. Robežzīmju klasifikācija, kuru izmanto Latvijas - Krievijas valsts robežas demarkācijā un kas būtu jāiekļauj Instrukcijas pielikumā, līdz 2013.gadam nebija apstiprināta ne ar

vienu demarkācijas komisijas normatīvo aktu. Speciālo robežzīmju attiecinājums uz ezeru robežzīmju variantu ir kļūdainis, jo speciālās robežzīmes ir uzstādāmas uz valsts robežas izņēmuma kārtā vietās, kur apvidus īpatnību dēļ, kā arī vēsturisku pieminekļu un dabas saglabāšanas nolūkā valsts robežas apzīmējums ar citām robežzīmēm ir neiespējams. Speciālos valsts robežas apzīmējumus vajadzētu klasificēt, sadalot divās pamatgrupās: speciālie robežstabi un speciālie valsts robežas apzīmējumi.

7.5. Latvijas robežzīmes (robežstaba) formu, izmērus un uzstādīšanas prasības noteica 2010.gadā spēku zaudējušie (jauni nav pieņemti) Ministru kabineta noteikumi par valsts robežzīmi. Ar noteikumos apstiprinātajām robežzīmēm bija paredzēts demarķēt valsts robežu ar Baltkrieviju un Krieviju. Turklāt Instrukcijas par Latvijas un Krievijas valsts robežas iezīmēšanu dabā 5.pielikumā norādītā Latvijas robežstaba vairāki izmēri neatbilst arī Ministru kabineta noteikumos norādītajiem, kaut gan ārēji robežstabs ir ļoti līdzīgs tiem robežstabiem, ar kuriem demarķēta Baltkrievijas robeža. Sakarā ar to, ka robežstabs satur valsts simboliku, robežzīmes jāapstiprina ar Ministru kabineta noteikumiem, paredzot gan izmēru precizēšanu, gan jaunāko tehnoloģiju izmantošanu, izgatavojot robežstabus no viegla un izturīga materiāla ar iemontētu valsts simboliku. Pašlaik valsts robeža ar Krieviju tiek demarķēta ar robežstabiem, kas izgatavoti no plastikāta, kam joprojām nav konkrēta tiesiska pamata.

8. Ar visām kaimiņvalstīm, izņemot Lietuvas Republiku, ir noslēgti līgumi par teritoriālās jūras robežām, kas ir ES ārējā robeža, un Ekskluzīvo ekonomisko zonu. Ekvidistances jeb vienādu attālumu metodes izmantošana nav prioritāra jūras robežas noteikšanā, kā to nosaka Jūras tiesību konvencija. Turklāt bāzes līnijas katra valsts nosaka pēc saviem ieskatiem, un, ja valsts bāzes līniju veido no taisniem posmiem, subjektivitāte palielinās, jo taisnu līniju posmu garumu Jūras tiesību konvencija neierobežo. Latvijas Republikas argumenti taisnīgam strīda risinājumam par jūras robežu ar Lietuvas Republiku varētu būt argumenti par vēsturiskajām jūras robežām, dabas resursu apgūšanas un izpētes darbiem, kurus Latvija veica agrākā laikā. Ņemot vērā, ka gan Latvija, gan Lietuva ir pievienojušās 1982.gada Jūras tiesību konvencijai strīda risināšanai varētu izmantot kādu no ANO Statūtu 33.panta noteiktajiem strīdu izšķiršanas līdzekļiem, bet līdz tam laikam var noteikt pagaidu demarkācijas līniju un noslēgt vienošanos par dabas resursu izmantošanu. Latvijas Republikas valsts robežas likuma 1.panta 10. punkta norma *„bāzes līnija Baltijas jūrā — maksimālā bēguma līnija un taisnas līnijas, kas savieno konkrētās ostas pretējās pusēs izvietoto hidrotehnisko būvju vai citu būvju punktus, kuri atrodas vistālāk uz jūras pusi”* jāprecizē, jo bēguma līnija dabā nevar būt lauza līnija, un ir jānosaka šādi: *„bāzes līnija Baltijas jūrā — lauza līnija pa punktiem ar Ministru kabineta noteiktajām koordinātēm uz maksimālā bēguma līnijas un taisnas līnijas, kas savieno konkrētās ostas pretējās pusēs izvietoto hidrotehnisko būvju vai citu*

būvju punktus, kuri atrodas vistālāk uz jūras pusi”.

9. Jūras tiesību konvencijā kā atsevišķs tiesisks institūts ir paredzēta „pieguļošā zona” līdz 24 jūras jūdžēm no bāzes līnijas, no kuras tiek mērīts teritoriālās jūras platums, bet tā nav paredzēta un nav noteikta Latvijas normatīvajā regulējumā. Latvijas Republikas valsts robežas likuma 1.pantā nepieciešams iekļaut terminu „pieguļošā zona” – *Baltijas jūras ūdeņi Latvijas Ekskluzīvajā ekonomiskajā zonā 12 jūras jūdžu platumā no teritoriālās jūras ārējās robežas, kurā Latvijai ir tiesības veikt muitas, finanšu, imigrācijas un sanitāro kontroli”.*

10. Kontinentālā šelfa definējums Jūras vides aizsardzības un pārvaldības likumā ir neprecīzs, jo Latvijas tiesības uz kontinentālo šelfu tiek attiecinātas uz to jūras dibenu un zemes dzīlēm, kas atrodas ārpus Latvijas teritoriālās jūras robežām, un līdz ar to netiek noteiktas Latvijas tiesības uz kontinentālā šelfa daļu zem teritoriālās jūras. Jūras vides aizsardzības un pārvaldības likuma 3.panta pirmo daļu nepieciešams izteikt šādi: „*Latvijas kontinentālais šelfs ir jūras dibena virsma un dzīles zemūdens rajonos, kas ir Latvijas sauszemes teritorijas dabiskais turpinājums un atrodas Latvijas teritoriālās jūras un ekskluzīvās ekonomiskās zonas robežās”.* Kontinentālais šelfs jāuzskata par ES teritoriju, bet tā resursu izmantošanā un nodarbināto darba ņēmēju tiesiskajā stāvoklī nevar atšķirties no valsts teritorijā *stricto sensu* strādājošo stāvokļa.

11. Konvencija par jūras satiksmes atvieglošanu (*FAL*), kura nosaka personu un kravu pārvietošanās formalitāšu atvieglojumus, pēc savas galvenās idejas faktiski disonē ar Šengenas *acquis*, kas pieprasa pastiprinātus robežkontroles pasākumus uz ārējām robežām un šo robežu statusa nostiprināšanu. Ja ES dalībvalsts konstatē savu starptautiski tiesisko saistību nesaderību ar ES tiesību normām, tai jāveic viss nepieciešamais, lai nesaderību novērstu. Saskaņā ar Kopienas Tiesas lēmumu lietā *Commission v. Italy, Case 10/61, [1962] ECR, p.11* attiecībās ar citām *FAL* konvencijas dalībvalstīm piemērojami ES tiesību akti, par ko ES būtu jāpaziņo ANO Starptautisko tiesību komisijai par attiecīgas atrunas iekļaušanas nepieciešamību *FAL* konvencijas 3.15.standartā šādi: „*Varas iestādes, izņemot Eiropas Savienību, nevar kuģa īpašniekam uzlikt nekādus sodus, ja pasažiera kontroles dokuments tiek atzīts par neatbilstošu vai ja šī iemesla dēļ pasažieriem tiek liegta iespēja iebrukt valstī”.*

12. Kuģošanas līdzekļu klasifikāciju analīze liecina par būtisku jūras tiesību harmonizācijas problēmu kuģu klasifikācijā, kas negatīvi ietekmē jūras tiesību īstenošanu, it īpaši tiesiskās kārtības uzturēšanā veicot robežkontroli. Jūras tiesībās kuģu klasifikācijā vienlaicīgi tiek izmantoti dažādi metodoloģiski pamati. Plašāka klasifikācija ir 1974.gada Starptautiskajā konvencijā par cilvēka dzīvības aizsardzību uz jūras (*SOLAS*): pēc kuģu pielietošanas mērķa –

„pasāžieru kuģis”, „kravas kuģis”, „tankkuģis”, „zvejas kuģis”, pēc tehnoloģisko iekārtu veida - „atomkuģis” un pēc to vecuma - „jauns kuģis”, „esošs kuģis”. Šo klasifikāciju būtu jāpapildina ar:

- *karakuģis – kuģis, kas paredzēts militārajām darbībām;*
- *atpūtas kuģis – kruīza kuģis, izklaides kuģis vai ūdenssporta kuģošanas līdzeklis;*
- *zemūdens kuģis (zemūdene) – kuģis, kas paredzēts zemūdens izpētes, glābšanas un militārajām darbībām.*
- *jūras prāmis – kuģis regulārai pasažieru, transportlīdzekļu un kravu pārvadāšanai ar publiskotiem kustības sarakstiem.*

Šengenas robežu kodeksā ar regulāru prāmju satiksmi saprot prāmju satiksmi starp noteiktām divām vai vairākām ostām dalībvalstu teritorijā, nepiestājot ostās ārpus dalībvalstu teritorijas. Sakarā ar to, ka starp ostām var notikt jebkuru ūdens transportlīdzekļu satiksme, termins „prāmis” jāaizstāj ar terminu „kuģis”, kas Latvijas Jūras kodeksā ir noteikts kā „jebkurš kuģošanas līdzeklis – inženiertehniska ierīce, kas konstruktīvi paredzēta izmantošanai uz ūdens”.

13. Brīvas personu pārvietošanās normatīvais regulējums ir iekļauts daudzos ES primārajos un sekundārajos normatīvajos aktos. Brīvas personu pārvietošanās kā nozīmīgas cilvēktiesību jomas normatīvā regulējuma harmonizācija un līdzsvarojums ar ES ārējo robežu režīma normatīvo regulējumu ir jāpanāk tādā līmenī un aptvērumā, kas nodrošinātu gan cilvēktiesību ievērošanu, gan ES dalībvalstu tiesisko kārtību un drošību, gan starptautisko tiesību ievērošanu. Lisabonas līgums tikai vispārīgi konsolidēja brīvas personu pārvietošanās normatīvo regulējumu. Vēl joprojām saglabāties dažādu interpretāciju un juridisko kāzusu risks, piemēram, vairāku desmitu gadu laikā ES normatīvajā regulējumā lietotā frāze “*telpa bez iekšējām robežām*”, kas rada maldīgus uzskatus par valstu robežu iespējamo likvidēšanu un līdz ar to suverenitātes daļēju zaudēšanu.

14. Šengenas *acquis* jēdziena definējums ir nepilnīgs, jo jau tagad ar šo jēdzienu saprot un praksē *de facto* lieto ļoti plašu normatīvo aktu klāstu, kuri formāli nav iekļauti ES Padomes 1999.gada 20.maija lēmuma (1999/435/EK) par Šengenas *acquis* definīciju sarakstā un kurā līdz ar Šengenas līgumu un Šengenas konvenciju ietilpst ne mazāk kā 79 normatīvie akti - regulas, lēmumi, deklarācijas, direktīvas. Šengenas *acquis* formāli nav iekļauta tiesu prakse, bet tā būtu iekļaujama Šengenas *acquis* saturā. Tiesību zinātnieki (J.Bojārs, D.Elberts, D.R.Harabo Kolomera) precedenta tiesības attiecina uz ES primārajām tiesībām kā obligātu to daļu. ES primārajās tiesībās jāiekļauj šādas tiesiskā regulējuma grupas: 1) dibināšanas un pievienošanās līgumi; 2) vispārējie tiesību principus; 3) paražu tiesības; 4) precedentu tiesības 5) Šengenas līgums un Šengenas konvencija 6) Šengenas konvencijas dalībvalstu starptautiskās līgumtiesības personu robežšķērsošanā un valstu robežu jomā.

15. Tiesību pielietošanā kolīziju normu nepieļaušanu starptautiskajām tiesībām un nacionālajām tiesībām sekmē 1968.gada Eiropas konvencija par informāciju par ārvalstu likumiem. Svarīgs kolīziju atrisināšanas etaps ir jēdzienu un terminoloģijas unifikācija, kas Šengenas *acquis* regulējumā jāsāk ar pamatjēdzienu definēšanu, veicot vienotas terminoloģijas harmonizēšanu šādi:

- *kompetence – tāds amatpersonas profesionālās kvalifikācijas, pieredzes, attieksmju un īstenojamo pilnvaru kompleksais stāvoklis, kas nodrošina attiecīgās valsts pārvaldes iestādes funkciju un uzdevumu efektīvu izpildi atbilstoši normatīvā regulējuma prasībām;*
- *sabiedriskā kārtība - visu personām ar normatīvo regulējumu noteikto pienākumu pastāvīga un precīza izpilde sabiedrībā;*
- *integrētā ārējo robežu pārvaldība – robežkontroles un imigrācijas kontroles pasākumu koordinēta īstenošana pēc vienotiem standartiem uz ES ārējām robežām visās Šengenas konvencijas dalībvalstīs;*
- *risku analīze – kriminoloģiska analīze valstu robežu drošības, nelegālās imigrācijas un publiskās kārtības apdraudējumu noteikšanai un rekomendāciju izstrāde kompetento iestāžu efektīvākai darbībai.*

16. Šengenas *acquis* jēdzieni „robežkontrole”, „robežpārbaudes”, „personu kontrole”, „pārbaudes” ES un dalībvalstu normatīvajā regulējumā nav harmonizēti. Šengenas robežu kodeksā jēdziens „robežpārbaudes” (*border checks*) pēc jēgas ir līdzīgs Šengenas konvencijā lietotajam jēdzienam robežkontrole (*border control*). Taču Šengenas robežu kodekss atšķirībā no Šengenas konvencijas *robežkontrolē* iekļauj divus atšķirīgus, bet cieši saistītus jēdzienus „robežpārbaudes” un „robežuzraudzība”, mēģinot nesistēmiski papildināt robežkontroles jēdzienu ar tiesībsargājošo institūciju darbības metožu un taktikas saturu, vispārīgi nosakot, kā un ar kādām metodēm, paņēmieniem un mērķiem robežkontrole būtu jāveic, kas pēc jēgas ir attiecināms uz galveno valsts robežas režīma daļu - kārtību, kādā personas, transportlīdzekļi, mantas un preces šķērso valsts robežu. Latvijas Republikas valsts robežas likumā jāparedz grozījumi, aizvietojot terminu „pārbaudes” ar terminu „robežpārbaudes” atbilstoši Šengenas robežu kodeksam un ieviešot terminu „robežuzraudzība” - *robežu uzraudzība starp robežšķērsošanas vietām un robežšķērsošanas vietu uzraudzība pēc noteiktā darbalaika beigām, lai nepieļautu personu izvairīšanos no robežpārbaudēm, kā arī valsts robežas un pierobežas teritoriju režīma nodrošināšana.*

17. Šengenas robežu kodekss (2006) un Vīzu kodekss (2009) ir pirmie ES tiesību vēsturē tāda veida kodificētie normatīvie akti, kuros konsolidētā veidā ir apkopoti personu robežšķērsošanas noteikumi un iekļauta nozīmīga Šengenas *acquis* regulējuma daļa. Vairāku ES

ieteikumbiesību, piemēram, Šengenas Kataloga juridiskais spēks iegūst tiesiski saistošu raksturu piemērošanas un Šengenas novērtēšanas procesā, kas liecina par juridiski saistoša un konkrēta normatīvā regulējuma izstrādes nepieciešamību ievērojami paplašinātās Šengenas zonas darbības apstākļos:

17.1. Būtisks Šengenas *acquis* normu apjoms, atsaucoties uz Šengenas robežu kodeksu, iekļauts Latvijas Republikas valsts robežas likumā, kurā valsts robeža tiek iedalīta ārējā robežā un iekšējā robežā, kas pēc būtības neatklāj ārējo un iekšējo robežu jēdzienu juridisko dabu Latvijā, jo jēdzieni ir formulēti atsauču veidā, pat nenorādot Šengenas robežu kodeksa attiecīgos pantus un punktus. Šengenas robežu kodeksa interpretācijā „*Latvijas Republikas ārējā robeža ir sauszemes robeža, robeža pa robežūdenstilpnēm un gaisa robeža ar Krievijas Federāciju un Baltkrievijas Republiku un jūras robeža*”, bet „*Latvijas Republikas iekšējā robeža ir sauszemes robeža un robeža pa sauszemes robežūdenstilpnēm, ieskaitot gaisa robežu virs sauszemes un robežūdenstilpnēm, ar Lietuvas Republiku un Igaunijas Republiku*”, kas būtu jāiekļauj Latvijas Republikas valsts robežas likuma 1.pantā.

17.2. Lidostu un ostu definēšana par ārējām robežām Šengenas robežu kodeksā (arī Šengenas konvencijā) ir neprecīza, jo: 1) nav norādīts, vai par jūras robežu ir jāuzskata teritoriālās jūras ārējā robeža; 2) norādīts, ka ārējās robežas vienlaicīgi ir gan jūras robežas, gan ostas un lidostas. Taču starptautiskajās tiesībās par valsts robežu uzskata nepārtrauktu, noslēgtu līniju un ar to sakrītošu plakni, bet ne infrastruktūras objektu. Turklāt ne lidostas, ne ostas neatrodas uz valsts robežas, bet gan valsts robežas tuvumā vai dziļāk valsts teritorijā. Lidostas un ostas jāskata robežšķērsošanas vietu režīma kontekstā, kas Šengenas robežu kodeksā kā juridisks jēdziens nav iekļauts, taču attiecībā uz robežpārbaudēm atsevišķi režīma noteikumi nesistematizētā veidā ir iekļauti vairākās nodaļās.

17.3. Saskaņā ar Šengenas konvenciju „*ārvalstnieks*” ir ikviena persona, kura nav Eiropas Kopienų dalībvalsts pilsonis. Taču ne visas ES valstis ir Šengenas konvencijas dalībvalstis un ir Šengenas konvencijas dalībvalstis, kuras nav ES dalībvalstis. Šengenas robežu kodeksā nav jēdziena „*ārvalstnieks*”, bet ir jēdziens „*trešās valsts valstspiederīgais*”. Savukārt „*trešās valsts*” jēdziena definējuma kodeksā nav, bet no normas „*trešās valsts valstspiederīgais ir jebkura persona, kas nav Savienības pilsonis Līguma 17.panta 1.punkta nozīmē*” var secināt, ka trešā valsts ir jebkura valsts, kura nav ES dalībvalsts. Taču Šengenas konvencijā trešā valsts ir ikviena valsts, kas nav „*Līgumslēdzēja Puse*” (nav Šengenas līguma dalībvalsts). Savukārt Latvijas Pilsonības likumā 2013.gada maijā vārds „*ārvalstnieks*” tika aizstāts ar „*citas valsts pilsonis*”, par kuru joprojām tiek uzskatīts ārvalsts pilsonis (pavalstnieks), kas pēc būtības ir identisks Imigrācijas likuma jēdzienam „*ārzemnieks - persona, kura nav Latvijas pilsonis vai Latvijas nepilsonis*”. Direktīvā par kopīgiem standartiem un procedūrām dalībvalstīs attiecībā uz to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kas

dalībvalstī uzturas nelikumīgi, jēdziens „*trešās valsts valstspiederīgais*” nozīmē jebkuru personu, kura nav ES pilsonis Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 17. panta pirmā punkta nozīmē un kura nav persona, kurai ir tiesības uz pārvietošanās brīvību ES, kā noteikts Šengenas robežu kodeksa 2. panta piektajā punktā. Imigrācijas likumā jēdziens „*ārzemnieks*” (tādu neparedz starptautiskās tiesības) ir jāaizvieto ar terminu „*ārvalstnieks - persona, kura nav Latvijas pilsonis, Latvijas nepilsonis, ES, Eiropas ekonomiskās zonas un Šengenas konvencijas dalībvalsts pilsonis, valstspiederīgais, apatrīds vai bēglis vienā no šīm valstīs*”, izslēdzot no Pilsonības likuma terminu „*citas valsts pilsonis*” un no Imigrācijas likuma terminu „*Savienības pilsonis - ārzemnieks, kuram ir kādas Eiropas Savienības dalībvalsts, Eiropas Ekonomikas zonas valsts vai Šveices Konfederācijas pilsonība*” kā neatbilstošu ES pilsonības jēdzienam. Personu valsts piederības statusu „*ārvalstnieks*”, „*trešās valsts valstspiederīgais*” un „*ārzemnieks*” jēdzienu harmonizēšanai Šengenas *acquis* sistēmā ir būtiski svarīga nozīme personas statusa noteikšanā, kas nepieciešams robežšķērsošanas nosacījumu izpildē un attiecīga normatīvā regulējuma piemērošanā, kur personu tiesiskā statusa definēšanai un ietvaram ir jābūt absolūti precīzam un pilnīgi skaidram, izslēdzot jebkādu interpretācijas dažādību un subjektivitāti.

17.4. Šengenas robežu kodeksa normas attiecībā uz pierobežas teritorijām, it īpaši pie iekšējām robežām, ir neskaidras un pretrunīgas. Tā 20.pants nosaka, ka iekšējās robežas var šķērsot jebkurā vietā un personām neatkarīgi no viņu valstspiederības nepiemēro robežpārbaudes. Savukārt 21.pants nosaka, ka robežkontroles (tātad arī robežuzraudzības) atcelšana pie iekšējām robežām neietekmē kompetento iestāžu pilnvaras saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem, ja vien pilnvaru īstenošana nav līdzvērtīga robežpārbaudēm, kur līdzvērtīguma kritēriji nav skaidri noteikti. Savukārt Šengenas konvencija nosaka, ka personu kontroles atcelšana pie iekšējām robežām neietekmē pienākumu turēt, nēsāt un uzrādīt dalībvalstu tiesību aktos paredzētās atļaujas un dokumentus. Tāpēc šīs normas izpildes kontrolei nepieciešams attiecīgs tiesisks regulējums, kas efektīvāk var tikt īstenots tieši pierobežas teritorijās.

18. Robežuzraudzībai pie jebkurām robežām būtu nepieciešami tādi režīma noteikumi, kas izrietētu no divpusējiem valsts robežas režīma līgumiem ar kaimiņvalstīm. Šengenas *acquis* būtu jāiekļauj konkrēta norma par Šengenas konvencijas dalībvalstu tiesībām noteikt tādas pierobežas teritoriju režīmus, kas papildus neierobežo likumpaklausīgu personu tiesības ES iekšējo robežu robežšķērsošanā. Eiropas Savienība ārējo robežu statusa nostiprināšanā paredz „kompensējoša mehānisma” izveidi, kas iekļauj arī tiesiskā regulējuma pilnveidi un papildus tiesiskās kārtības pasākumus iekšējo robežu tuvumā. Tiesiskās kārtības pasliktināšanos iekšējo robežu tuvumā apliecina ne tikai pieaugošais likumpārkāpumu skaits robežpārbaudžu atjaunošanas periodos, bet arī ikdienā. Latvijā likumdevējs nav paredzējis nekādus robežas joslas režīma noteikumus attiecībā uz

iekšējām robežām, attiecinot tos tikai uz ārējām robežām, kas apgrūtina robežas un robežas joslas uzturēšanu un neveicina iekšējās robežas drošību. Valsts robežas joslas režīma atcelšana pie iekšējām robežām veicināja robežzīmju regulāru demolēšanu ne tikai uz iekšējām, bet dažreiz pat uz ārējām robežām, kur ir regulāra robežkontrolē. Tas negatīvi ietekmē valsts tēlu un autoritāti. Par šādiem likumpārkāpumiem paredzēta atbildība Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 194.² pantā (naudas sods). Ņemot vērā to, ka robežzīmes var būt ne tikai robežstabi, šī norma jāprecizē, nosakot atbildību nevis par „robežstaba”, bet gan „valsts robežas robežzīmes” bojāšanu, tāpat kā citu valsts simbolu bojāšanu vai zaimošanu, kur par zaimošanu būtu jāuzskata ne tikai saplēšana, salaušana un iznīcināšana, kā noteikts Krimināllikumā, bet arī „valsts simbolu apgānīšana, vai savādākā veidā rupji aizskarot valsts tēlu un cieņu”, un, ņemot vērā to, ka robežzīmes parasti satur valsts simboliku (ģerboni un valsts karoga fragmentu), atbildība būtu nosakāma Krimināllikumā līdzvērtīgi atbildībai par valsts simbolu zaimošanu.

19. Valsts robežas pārkāpumu skaits uz ES ārējām robežām Latvijā palielinās. Tāpēc arvien aktuālāka ir nepieciešamība pēc stingrākas atbildības par ES ārējās robežas režīma pārkāpumiem. LAPK 194.¹panta normas nav sistēmiski sakārtotas, jo vienā pantā ar vienu un to pašu sankciju ir paredzēta atbildība par dažādu veidu režīmu pārkāpumiem. Valsts robežas režīms ir nošķirams no pierobežas teritoriju režīmiem. Valsts teritorija tās robežās ir neatņemams valsts suverenitātes nosacījums un valsts robežas drošība ir valsts drošības pamatā. Līdz ar to valsts robežas pārkāpumi lielākoties ir attiecināmi uz kriminālpārkāpumiem pret valsti, bet ne pret pārvaldības kārtību. Krimināllikuma 10.nodaļā „Noziegumi pret valsti” līdztekus atbildībai par aicinājumiem graut Latvijas Republikas teritoriālo vienotību būtu iekļaujama arī kriminālatbildība par valsts robežas tīšu nelikumīgu šķērsošanu un valsts robežas režīma pārkāpšanu šādā redakcijā: „83.¹ pants. Valsts robežas tīša nelikumīga šķērsošana un/vai valsts robežas režīma pārkāpšana. Par valsts robežas tīšu nelikumīgu šķērsošanu un/vai valsts robežas režīma pārkāpšanu, mēģinājumu nelikumīgi mainīt valsts robežas atrašanās vietu apvidū soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz sešdesmit minimālajām mēnešalgām”, izslēdzot no Krimināllikuma 284.pantu „Valsts robežas nelikumīga šķērsošana”.

20. Robežkontroles institūciju kā atsevišķu valsts pārvaldes iestāžu pastāvēšana balstās uz visai plašu un specifisku policejisku uzdevumu apjomu tajās ES valstīs, kurās ir sauszemes ārējās robežas un galvenokārt ārējo sauszemes robežu robežkontroles uzdevumu lielā īpatsvara dēļ. Valsts robežas neaizskaramības nodrošināšana un nelegālās imigrācijas novēršana pēc būtības ir tiesībaizsardzības funkcija, kas ietver:

- darbības, kas vērstas uz to objektu un vērtību aizsardzību, kas ir noteikti ar normatīvo regulējumu (pamatā likumiem), t.i., valsts robeža, valsts drošība, sabiedrības drošība, sabiedriskā (publiskā) kārtība, personu drošība, cilvēka tiesības un brīvība;
- juridiskas iedarbības pasākumus, kas pilnībā balstās uz tiesību un normatīvā regulējuma pamata jeb pārvaldes likumības principa, kas izriet no likuma atrunas principa un likuma prioritātes principa;
- tiesiski procesuālo (administratīvo, krimināltiesisko un civiltiesisko) kārtību tiesībaizsardzības pasākumu īstenošanā;
- profesionālo valsts institūciju speciālu pilnvarojumu.

21. Robežsardzes likumā noteikto pilnvaru (uzdevumi, tiesības un pienākumi) skaits kopš 1999.gada ir palielinājies vairāk nekā divas reizes, kas liecina par Valsts robežsardzes kompetences krasu paplašināšanos. No visai plašā tiesību (kopā ap 42) uzskaitījuma vairākas tiesības ir uzskatāmas par pienākumiem, piešķirot tiem obligātu juridiski saistošu raksturu un iekļaujot tos kā pienākumus 14.pantā, kurā pašlaik ir plaši un nekonkrēti definēti četri pienākumi, kas vispārīgi un tikai daļēji nosaka iestādes iekšējā dienesta organizāciju un pakļautību un nebūtu uzskatāmi par pienākumiem. Nepieciešams sistēmiski sakārtot visu Latvijas tiesībsargājošo iestāžu amatpersonu vispārīgo pienākumu regulējumu atbilstoši ANO 1979.gada 17.decembra rezolūcijai Nr.34/169 „Tiesiskās kārtības nodrošināšanas amatpersonu uzvedības kodekss”, Eiropas Padomes Deklarācijai par policiju, Eiropas Padomes Ministru komitejas 1982.gada 3.jūnija piezīmēm par 690.rezolūciju „Deklarācija par policiju” un 2001.gada 19.septembra 10.rekomendācijai „Par Eiropas policijas ētikas kodeksu”. Tiesībsargājošo iestāžu tiesību revidēšana, daļu no tām nosakot kā pienākumus, izriet no tiesību zinātnieku K.Dišlera un J.Briedes atziņām. Turklāt tiesību principu pielietošana amatpersonu darbībā ir obligāta, kas arī nosaka vairāku pašreiz definēto amatpersonu tiesību obligāto raksturu. Savukārt šaujamoču, speciālo līdzekļu, dienesta dzīvnieku un fiziskā spēka pielietošanas normatīvais regulējums, kas lielākoties atkārtojas vairāku Latvijas tiesībsargājošo iestāžu speciālajā normatīvajā regulējumā, ir jākonsolidē vienā normatīvajā aktā atbilstoši ANO pamatprincipiem spēka un šaujamoču pielietošanā tiesībsargājošo amatpersonu darbā un citam starptautiskajam regulējumam cilvēktiesību jomā.

22. Tiesu prakse liecina par tiesību principu pielietošanas problemātiku tiesībsargājošo iestāžu, t.sk. Valsts robežsardzes darbībā. No 11 Administratīvā procesa likuma noteiktajiem vispārējiem tiesību principiem un Valsts pārvaldes iekārtas likumā noteiktajiem valsts pārvaldes principiem tikai četri principi daļēji atkārtojas Robežsardzes likumā: *privātpersonu tiesību ievērošanas princips; vienlīdzības princips, tiesiskuma princips, likuma atrunas princips*. Šo principu atkārtošana Robežsardzes likumā savādākās redakcijās nebūtu nepieciešama, jo var radīt

klūdainu interpretāciju. Taču, ņemot vērā Valsts robežsardzes darbības funkcijas un specifiku, Robežsardzes likuma 3.pantā jāiekļauj Valsts robežsardzes darbības principi: *neatkarība no politisko partiju un sabiedrisko organizāciju darbības; Valsts robežsardzes struktūrvienību darbības sistēmas vienotība un darbības nepārtrauktība; Valsts robežsardzes darbības atklātība un sabiedrības palīdzība; personu datu aizsardzība; Valsts robežsardzes darbības metožu un resursu racionāla izmantošana un efektivitāte.*

23. Robežuzraudzības veikšana saistīta ar lielu teritoriju kontroli, kur sadarbībai ar vietējiem iedzīvotājiem ir ārkārtīgi svarīga loma. Normatīvais regulējums, kas sekmētu šādu sadarbību, ir ierobežots ar atsevišķiem epizodiskiem operatīvās darbības pasākumiem. Nepieciešama Valsts robežsardzes ārštata darbinieku (robežsargu palīgu), kuri nebūtu iekļauti iestādes amatu sarakstā, institūta ieviešana pēc analogijas ar policijas darbinieka palīga institūtu, nosakot zemākā amata robežsarga pilnvaras (var būt arī ierobežotas) un paredzot atlīdzību par izpildīto darbu pēc stundu tarifa likmes.

24. Nacionālajā normatīvajā regulējumā vairākas Valsts robežsardzes uzdevumu normas ir neprecīzas un neatbilst ES normatīvajam regulējumam:

24.1. Robežsardzes likuma 13.panta 40.punktā vārdkopa „*kravas un citas mantas*” būtu papildināma ar jēdzienu „*preces*”, kas tiek lietots Muitas likumā un ir svarīgs muitas kontroles un robežkontroles jomā, taču „*preces*” definīcijas Muitas likumā nav. Autors piedāvā likumā Par pievienotās vērtības nodokli jēdzienu „*prece*” noteikt šādi: „*Prece – priekšmets, kustama manta, parasti rūpnieciskā iepakojumā, ar attiecīgām preču zīmēm (zīmoliem), kas apmierina kādu vajadzību un kam var noteikt vērtību, to pērkot vai pārdodot tirgū*”. Savukārt likumā „Par akcīzes nodokli” „*akcīzes preces*” jēdziena definējumā vārdkopa „*naftas produkti*” ir jāaizvieto ar „*šķidrā un gāzes degviela*”, jo naftas galaproduktu klāsts ir ārkārtīgi plašs.

24.2. Robežsardzes likuma 13.panta 9.punkta norma „*uzturēt valsts robežu, robežas joslu un robežpārejas punktus*” ir jāsvīturo, jo šis uzdevums kopš 2009.gada ir uzdots Iekšlietu ministrijas Nodrošinājuma valsts aģentūrai un noteikts tās nolikumā.

24.3. Robežsardzes likuma 13.panta 13.punktā uzdevums „*nodrošināt ar valsts robežas šķērsošanu saistīto likumu un citu normatīvo aktu pārkāpumu profilaksi*” jānosaka šādi: „*veikt preventīvus pasākumus tiesiskās kārtības nodrošināšanā*”.

24.4. Teritoriālās jūras robežkontroles normatīvās bāzes pilnveidošanas nolūkā Latvijas Republikas valsts robežas likuma 11.pants jāpapildina šādi: „*(3) kuģošanas līdzekļiem valsts robežas režīma nodrošināšanas nolūkā teritoriālajā jūrā tiek veikta kontrole pār radiosakaru uzturēšanu, kabotāžas darbiem, zemūdens darbiem, kuģu pārvietošanos, jūras ceļiem, jūras*

piekrastes zemju un būvju īpašnieku tiesību un pienākumu īstenošanu”, paredzot attiecīgus uzdevumus Valsts robežsardzei Robežsardzes likuma 14.pantā šādi:

- *sadarbībā ar Valsts vides dienestu kontrolē vides aizsardzību un zvejniecību reglamentējošo normatīvo aktu ievērošanu Latvijas jurisdikcijas ūdeņos;*
- *piedalās kuģu negadījumu un avāriju seku likvidēšanā, jūrā izlijušas naftas un bīstamo vai kaitīgo vielu noplūdes likvidācijas darbos Latvijas jurisdikcijas ūdeņos atbilstoši Ministru kabineta apstiprinātajam Nacionālajam gatavības plānam naftas, bīstamo vai kaitīgo vielu piesārņojuma gadījumos jūrā un operatīvās rīcības plāniem;*
- *piedalās un veic cilvēku meklēšanas un glābšanas darbus Latvijas Republikas jurisdikcijas ūdeņos meklēšanas un glābšanas atbildības rajonā atbilstoši 1979.gada Starptautiskajai konvencijai par meklēšanu un glābšanu jūrā (SAR), citiem normatīvajiem aktiem un operatīvās rīcības plāniem, kā arī veic palīdzības dienesta (MAS) funkcijas un piešķir patvēruma vietu kuģiem;*
- *sadarbībā ar Latvijas Jūras administrāciju kontrolē kuģošanas režīmu - radiosakaru uzturēšanu, kabotāžas darbus, zemūdens darbus, kuģu pārvietošanos jūras ceļos Latvijas Republikas jurisdikcijas ūdeņos;*
- *sadarbībā ar citām institūcijām kontrolē būvju un citu komunikāciju celtniecības un ekspluatācijas darbus teritoriālajā jūrā un jūras krastā.*

24.5. Valsts drošības, teritoriālās suverenitātes nodrošināšanā un atbalsta sniegšanā Valsts robežsardzei Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem nepieciešams paredzēt uzdevumu Nacionālo bruņoto spēku likuma 6¹ panta trešās daļas ceturtajā punktā šādi: „*Valsts robežsardzei — valsts robežas neaizskaramības nodrošināšanā, teritoriālās jūras, pieguļošās zonas un ekskluzīvās ekonomiskās zonas kontrolē un tiesiskās kārtības nodrošināšanā*”, bet devīto punktu papildināt ar vārdkopu „*to kuģu vajāšanu un aizturēšanu, kuri pārkāpuši Latvijas Republikas likumus un noteikumus teritoriālajā jūrā un ekskluzīvajā ekonomiskajā zonā*” saskaņā ar Jūras tiesību konvencijas 111.pantu.

25. Robežpārbaužu normatīvajā regulējumā ostās robežpārbaudēs iesaistīto institūciju kompetenču harmonizācija ir nepietiekama, bet LAPK un Krimināllikumā attiecīgais tiesiskās atbildības normatīvais regulējums ir pretrunīgs un sadrumstalots. Terminoloģijā ir tādas neprecizitātes, kuru dēļ zūd vai nav izprotama tiesību normu jēga. Jākonstatē ES un Šengenas *acquis* vairāku tiesību normu vispārīgums un nepietiekama harmonizācija ar starptautiskajām jūras tiesībām. LAPK 114.² panta norma „*Par tādu valstu pilsoņu pārvadāšanu, kuras nav Eiropas Savienības vai Eiropas Ekonomikas zonas dalībvalstis, no šīm valstīm uz Latvijas Republiku, ja minētajām personām nav Latvijas Republikas valsts robežas šķērsošanai nepieciešamo ceļošanas*

dokumentu un ja to veicis pārvadātājs ar jūras, gaisa vai sauszemes transportu” ir nekorekta attiecībā uz personu statusu, jo direktīvas 2001/51/EK 4.pantā nav nekādu attiecinājumu uz personu statusiem, kaut arī šāds attiecinājums izriet no Šengenas konvencijas 26.panta un attiecas uz ārvalstniekiem. Savukārt direktīva 2004/38/EK par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā nosaka, ka ES pilsoņiem jābūt līdzīgi derīga personas apliecība vai pase, kas ir nepieciešama valsts robežas šķērsošanai. Tātad atbildība par personu pārvadāšanu bez derīgiem ceļošanas dokumentiem attiecas uz jebkuru personu, kura šķērso valsts robežu un neatkarīgi no tā, vai šī robeža ir ES ārējā robeža vai iekšējā robeža. LAPK 114.² panta vārdkopa „tādu valstu pilsoņu pārvadāšanu, kuras nav Eiropas Savienības vai Eiropas Ekonomikas zonas dalībvalstis, no šīm valstīm” ir jāaizstāj ar „personu pārvadāšanu”, jo tas attiektos uz jebkuru personu, lai robežas šķērsošanas brīdī būtu iespējams noteikt personas statusu un piemērot attiecīgus robežpārbaudes noteikumus: minimālo pārbaudi – personām, kuras izmanto brīvas pārvietošanās tiesības; pilno pārbaudi – trešo valstu valstspiederīgajiem saskaņā ar Šengenas robežu kodeksa 7.pantu.

26. Latvijas Republikas gaisa telpas un gaisa robežu normatīvajā regulējumā:

26.1. Likumā „Par aviāciju” Aizsardzības ministrijas kompetence kaujas darbību veikšanā Latvijas gaisa telpā ir vispārīga un nepilnīga. Nav noteikts, kurai institūcijai aizsardzības ministrs adresē lēmumu par kaujas darbību veikšanu vai neveikšanu. Aizsardzības ministrijas nolikums nenosaka likumā „Par aviāciju” sīkāk noteiktās kompetences, bet nosaka ministrijas vispārīgās kompetences „organizēt un koordinēt”, „plānot”, „nodrošināt”, „piedalīties”, „vadīt”. Savukārt Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem kā valsts iestādei nolikuma nav, lai gan likumā „Par aviāciju” Aizsardzības ministrijai noteiktās kompetences pēc sava rakstura būtu attiecināmas vispirms uz Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem, nevis Aizsardzības ministrijas kompetenci. Arī Nacionālo bruņoto spēku likumā ir paredzēts tikai vispārīgs uzdevums – „gaisa telpas kontrole, aizsardzība un neaizskaramības nodrošināšana” (6.pants), kuru paredzēts izpildīt vienīgi ar „gaisa telpas, novērošanu un kontroli” (6.¹pants).

26.2. Valsts robežsardzes uzdevums „sadarbībā ar Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem novērst un atvairīt bruņotus iebrukumus Latvijas teritorijā, teritoriālajos un iekšējos ūdeņos, kā arī gaisa telpā” attiecas uz valsts militāru aizsardzību un līdz ar to - karadarbības funkciju, kas kā pamatfunkcija nav piekritīga tiesībaizsardzības iestādēm ANO tiesībsargāšanas amatpersonu darbības kodeksa un Deklarācijas par policiju kontekstā. Savukārt Nacionālo bruņoto spēku likuma 3.panta trešās daļas norma par Valsts robežsardzes iekļaušanu Nacionālo bruņoto spēku sastāvā kara laikā būtu jāizslēdz no šī likuma, jo saskaņā ar Deklarāciju par policiju kara vai okupācijas gadījumā policijas darbinieks turpina veikt savus dienesta pienākumus, un attiecībā uz policiju tiek

piemēroti 1949.gada 12.augusta Ženēvas konvencijas noteikumi par civiliedzīvotāju aizsardzību kara laikā un policijas darbinieku nevar iesaistīt pretošanās kustībā vai nodarbināt militāros nolūkos, izņemot valsts noteiktos mobilizācijas pasākumus, kas savukārt attiecas ne tikai vienīgi uz atsevišķu institūciju, piemēram, Valsts robežsardzi. Valsts robežsardzes kompetence bruņotu iebrukumu atvairīšanā jānosaka šādi: „*Nacionālo bruņoto spēku vadībā novērst un atvairīt bruņotus iebrukumus Latvijas teritorijā, teritoriālajā jūrā un iekšējos ūdeņos, kā arī gaisa telpā, novērst bruņotas provokācijas uz valsts robežas un pierobežas joslā, noziedzīgu un citu apdraudējumu gadījumā sniegt palīdzību pierobežas iedzīvotājiem un novērot valsts robežai pieguļošās sauszemes teritorijas, ūdeņus un gaisa telpu tiešas redzamības un tehnisko līdzekļu pielietošanas iespēju robežās*”. Pašreiz Robežsardzes uzdevumi attiecībā uz valsts gaisa telpas režīma kontroli bez attiecīga nodrošinājuma un resursiem patiesībā ir neizpildāmi.

26.3. Gaisa telpas režīma attiecināšana tikai uz pierobežas teritorijām ir nepietiekama, jo pierobeža ir noteikta tikai 30 km no valsts robežas un tikai gar ārējo sauszemes robežu. Līdz ar to valsts robežas režīma daļa – „*kārtība, kādā gaisa kuģi šķērso valsts robežu gaisa telpā*” jāpapildina un jānosaka šādi: „*kārtība kādā gaisa kuģi šķērso valsts robežu gaisa telpā un uzturas gaisa telpā saskaņā ar starptautisko gaisa tiesību normām un ICAO (International Civil Aviation Organization) konvencijas 9.pielikumā noteiktajiem vispārīgajiem principiem*”, bet likumā „Par aviāciju” jāiekļauj jēdziens: „*Latvijas Republikas gaisa telpa – gaisa telpa virs Latvijas valsts robežas ieskaitām sauszemes, t.sk. salu, iekšējo ūdeņu teritorijām un teritoriālās jūras*”.

26.4. Sistematizācijas trūkums ES ārējo robežu normatīvajā regulējumā attiecībā uz biometrijas izmantošanu personu robežšķērsošanas dokumentos ir veicinājis nepieļaujamu daudzveidību biometrijas pielietošanā pat Šengenas valstu mērogā, kas no sadarbības viedokļa negatīvi atspoguļojas gan uz robežpārbaucēju procedūrām, gan pielietojamā tehniskā aprīkojuma standartizāciju. Kaut arī ICAO konvencija nesniedz biometrijas jēdziena definējumu, biometrijas pielietošanas saturs tajā ir noteikts universālāk un konkrētāk nekā ES normatīvajā regulējumā. Autors piedāvā šādu biometrijas datu definējumu: „*biometrijas dati - personai individuāli piemītošās fizioloģiskās un antropometriskās īpašības, par kurām informācija saglabāta digitālā formātā personu apliecinošos un citos dokumentos, kā arī elektroniskās informācijas nesējos turpmākai to izmantošanai tiesībsargājošo iestāžu darbībā*”.

26.5. ES ārējo robežu šķērsošanā Latvijā tiesu praksē problēma rodas sakarā ar Imigrācijas likuma 4.panta pirmās daļas otrā punkta normu „*derīga vīza derīgā ceļošanas dokumentā*”, kas bija iekļauta Imigrācijas likumā ar 2010.gada 22.aprīļa grozījumiem, lai rastu risinājumu biežajām kolīzijām sakarā ar pārvadātāju atbildību par pasažieru pārvadāšanu ar nederīgiem dokumentiem. Minētā problēma vēl joprojām nav atrisināta, kaut arī tiesās izskatāmo lietu skaits ir nedaudz samazinājies, bet tās risinājums būtu iespējams, skaidri un pilnīgi nosakot derīga ceļošanas

dokumenta(u) nosacījumus Šengenas *acquis*, jo tieši lidostu robežšķērsošanas vietās ierobežotā pasažieru reģistrācijas un robežpārbaužu laika dēļ šādas problēmas rodas visbiežāk. Līdz ar to norma „*derīga vīza derīgā ceļošanas dokumentā*” no Imigrācijas likuma būtu jāizslēdz vismaz līdz laikam, kamēr derīga ceļošanas dokumenta regulējums tiek skaidri noteikts Šengenas *acquis* normatīvajā regulējumā.

27. ES bija piedāvāti ierosinājumi stiprināt Šengenas novērtēšanas mehānismu un izveidot mehānismu saskaņotai kontroles atjaunošanai pie iekšējām robežām ārkārtas apstākļos, attiecīgi grozot Šengenas robežu kodeksu. Taču šie ES ierosinājumi ir traktēti ārkārtīgi sašaurināti un bez kompleksās pieejas Šengenas *acquis* reformēšanā un, neņemot vērā Šengenas valstu saistības ar trešajām valstīm ārkārtējo situāciju jomā:

27.1. Gan ES tiesībās, gan Latvijas divpusējos līgumos ar kaimiņvalstīm, gan nacionālajā normatīvajā regulējumā likumā „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli”, Nacionālās drošības likumā, Civilās aizsardzības likumā, Meža likumā, Veterinārmedicīnas likumā un citur tiek lietots termins „ārkārtējā situācija”, bet tas nav paredzēts Latvijas Republikas Satversmē. Veterinārmedicīnas likumā noteikts - ja pastāv draudi, ka epizootija var izplatīties tālāk Latvijā vai tās kaimiņvalstīs, uz laiku var ierobežot vai pārtraukt satiksmi pāri valsts robežai, kas paredzēts arī divpusējās saistībās ar kaimiņvalstīm, bet nav paredzēts Šengenas *acquis*. Latvijas normatīvais regulējums detalizētāk neparedz ārkārtējās situācijas valsts robežas drošības un imigrācijas kontroles jomā uz valsts robežas vai tās tuvumā. Ārkārtējās situācijas jēdziens klasificētā veidā būtu jāiekļauj Šengenas *acquis*, jo ārkārtējās situācijas var skart ne tikai tiesībsargājošo iestāžu, bet arī citu subjektu intereses un kompetences, un tām bieži vien ir pārrobežu raksturs. Autors piedāvā šādu ārkārtējās situācijas jēdziena definīciju valsts robežas drošības jomā: „*Ārkārtējā situācija valsts robežas drošības jomā - jebkura bīstama, pēkšņi izveidojusies situācija uz valsts robežas vai tās tuvumā, kā arī valsts iekšienē, kura dod pietiekamu pamatu uzskatīt, ka ir veikta, tiek veikta vai tiks veikta noziedzīga darbība un/vai notikt katastrofa, kas var radīt būtiskus draudus robežapsardzības sistēmai un valsts robežas drošībai, izsaukt stihisku un nekontrolētu cilvēku migrāciju, radīt tiešus fiziskus draudus cilvēkiem un šādas situācijas novēršanai ir nepieciešama personu tiesību ierobežojoša režīma ieviešana un vairāku institūciju līdzdalība*”. Ņemot vērā ārkārtējo situāciju izpausmju daudzveidību, nepieciešama ārkārtējo situāciju sistematizācija pa jomām vienā normatīvajā aktā, piemēram, likumā „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli” divos pamatveidos: ārkārtējās situācijas katastrofu gadījumā un ārkārtējās situācijas tiesiskās kārtības jomā, kuras var sistematizēt sīkāk, attiecīgi nosakot kompetentu institūciju uzdevumus, rīcības, vadības un sadarbības kārtību.

27.2. Robežsardzes likums paredz Valsts robežsardzei sadarbībā ar Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem novērst un atvairīt bruņotus iebrukumus Latvijas teritorijā, teritoriālajos un iekšējos ūdeņos, kā arī gaisa telpā, novērst bruņotas provokācijas uz valsts robežas, kas saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmes 62.pantu un likumu „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli” attiecas uz apdraudējumu no ārējā ienaidnieka puses, kad ir piemērojams izņēmuma stāvoklim atbilstošs tiesiskais režīms. Lai panāktu vienveidīgu interpretāciju bruņotu iebrukumu un citu uz valsts robežas iespējamo konfliktu jēdzieniem, ir nepieciešama iebrukuma un robežincidenta jēdzienu klasificēšana ES tiesībās vai nacionālajās tiesībās šādi:

- *bruņots uzbrukums valstij – vienas vai vairāku valstu bruņota spēka pielietošana pret citu valsti pretēji ANO statūtiem, kas rada nepieciešamību pēc individuālas vai kolektīvas aizsardzības un starptautisko tiesību izpratnē ir agresijas akts;*
- *bruņots iebrukums valstī – plānotas un iepriekš sagatavotas militāras darbības no kaimiņvalsts vai kaimiņvalstu puses ar mērķi pārkāpt citas valsts suverenitāti, saasināt situāciju uz valsts robežas un izraisīt bruņotu konfliktu;*
- *bruņots konflikts – starpvalstu pretrunu risināšana ar bruņota spēka lietošanu jeb karadarbība šaurākā izpratnē, kas var izpausties bruņotās sadursmēs uz valsts robežas un/vai pierobežā, rupji pārkāpjot valsts robežas režīmu un citas valsts suverenitāti, vai arī tāda savstarpējo pretrunu risināšana ar bruņotu spēku, kas nepāriet citā stāvoklī – karā un bez kara formālas pasludināšanas akta;*
- *iebrukums valstī – vienas vai vairāku valstu nemilitāru formējumu vai spēku mērķtiecīga iekļūšana citas valsts sauszemes, gaisa vai ūdeņu teritorijā bez tās piekrišanas, kā arī valsts robežas pārkāpšana, iebrūkot citas valsts teritorijā ar politiskiem mērķiem;*
- *robežkonflikts – atklāta sadursme starp kaimiņvalstu personu grupām vai institūcijām uz valsts robežas, valsts suverenitātes un valsts robežas neaizskaramības aizskārums, kas draud pāraugt bruņotā konfliktā vai karā, un tā atrisināšana ir robežpilnvaroto kompetencē;*
- *robežincidents – negadījums, kas saistīts ar vienas vai otras kaimiņvalsts iedzīvotāju, iestāžu nelikumīgu darbību, pārkāpjot valsts robežas režīmu, un ir izmeklējams vienpusējā vai divpusējā ceļā robežincidenta vietā, piedaloties abu pušu robežpilnvarotajiem un citiem pārstāvjiem, attiecīgi to dokumentējot, paredzot materiālo zaudējumu atlīdzināšanu un atvainošanos citai pusei diplomātiskā vai citā ceļā.*

ANOTĀCIJA

Pētījums veltīts Eiropas Savienības ārējo robežu Latvijā normatīvā regulējuma problemātikai starptautisko, Eiropas Savienības un nacionālo tiesību jomā Latvijas kā starptautisko tiesību subjekta suverenitātes, teritoriālās jurisdikcijas un valsts robežas kontekstā saistībā ar personu brīvas pārvietošanās īstenošanu Šengenas *acquis* (Šengenas tiesību kopuma) darbības telpā.

Valsts robeža ir jebkuras valsts suverenitātes un drošības komponente. Tās pamatu veido valsts robežas režīma normatīvais regulējums, kas Eiropas Savienības tiesībās ir jāattīsta kopsakarā ar starptautiskajām tiesībām un Latvijas, tāpat kā citu Šengenas konvencijas dalībvalstu, starptautiskajām tiesiskajām saistībām ar trešajām valstīm. Latvijā 2012.gadā uzsākta un 2013.gadā turpinājās kārtējā Šengenas novērtēšana, kurā viens no svarīgākajiem jautājumiem bija nacionālā normatīvā regulējuma kvalitāte, efektivitāte un atbilstība Šengenas *acquis*, kas ES ārējo robežu aspektā tiek analizēts valsts robežas noteikšanas, robežkontroles īstenošanas, Valsts robežsardzes un citu institūciju darbības normatīvā regulējuma ietvaros.

Pētījumā piedāvāts veikt ES, Šengenas *acquis* un Latvijas ārējās valsts robežas tiesiskā regulējuma pilnveidošanu, šī regulējuma juridisko pamatjēdzienu un terminoloģijas harmonizēšanu, juridiskās prakses unificēšanu pēc vienotiem starptautiski atzītiem standartiem, kas turpmāk tiesībsargājošām iestādēm, to kompetences ietvaros īstenojot valsts robežas drošības, personu brīvas pārvietošanās un tiesiskās kārtības nodrošināšanas funkcijas, ļaus nostiprināt Latvijas kā tiesiskas valsts statusu kopējā Eiropas Savienības un Šengenas drošības un demokrātijas telpā.

Atslēgas vārdi: suverenitāte, valsts teritorija, valsts robeža, valsts robežas noteikšana, valsts robežas režīms, pierobežas teritoriju režīms, Šengenas *acquis*, Šengenas konvencija, Šengenas robežu kodekss, robežkontrole, robežpārbaudes, robežraudzība, jūras robeža, teritoriālā jūra, pieguļošā zona, ekskluzīvā ekonomiskā zona, valsts gaisa telpa un gaisa robežas, ārkārtējā situācija.

ANNOTATION

The research was devoted to problematic issues in relation to the European Union's external borders regulatory framework in Latvia as well as in the context of the EU legislation and international law. This research also explores Latvia as a subject of international rights, sovereignty, territorial jurisdiction and national borders in the context of ensuring the freedom of movement within Schengen Acquis operational area.

State border is a component of any country's sovereignty and security. Country's sovereignty and security is based on the regulatory framework of border regime which should be developed in conjunction of the European Union rights with international rights as well as Latvian legislation with other Schengen Member States legislation and international legal obligations in relation to third countries. The work of Schengen evaluation committee in Latvia started in 2012 and is still in process in 2013. One of the questions being concerned during this evaluation is the quality of national regulatory framework, its efficiency and compliance to Schengen Acquis requirements which in the context of the EU's external borders are being analyzed in terms of border determination, implementation of border control and the cooperation of the State Border Guard and other institutions within the regulatory framework.

This doctoral thesis suggests improving the EU, the Schengen Acquis and Latvian regulatory framework on external borders, to harmonize judicial definitions and terminology, unify the legal practice in line with uniform, internationally accepted standards. Such procedures in the future would allow the law enforcement agencies, within their competence in the implementation of national border security, freedom of movement and law enforcement functions to strengthen the status of Latvia as a judicial country in the common area of the European Union and the Schengen Member States' security and democracy.

Keywords: sovereignty, national territory, state border, demarcation of the state border, state border regime, regime of state border area territories, Schengen Acquis, Schengen Convention, Schengen Borders Code, border control, border checks, border surveillance, maritime border, territorial sea, contiguous zone, exclusive economic area, national air space and air borders, emergency situation.

ABSTRACT

Die Erforschung ist der Problematik von der Normativregelung der Außengrenze der Europäischen Union in Lettland im internationalen Rechtsbereich und im Rechtsbereich von der Europäischen Union gewidmet, im Kontext des internationalen Rechtssubjekts, Souveränität, territorialer Jurisdiktion und Staatsgrenze Lettlands, wie auch im Zusammenhang mit der Verwirklichung von freier Personen-Fortbewegung im Betätigungsraum des Schengen *acquis* (Schengen-Rechtsgesamtheit).

Die Staatsgrenze ist die Komponente der Staatssouveränität und Sicherheit. Zugrunde liegt die Normativregelung von der Bedingungen der Staatsgrenze, die man im Recht der Europäischen Union zusammen mit dem internationalen Recht Lettlands, wie auch anderer Mitgliedstaaten des Schengenabkommens, internationaler Rechtsverpflichtung mit den Ländern der Dritten Welt entwickeln muß. Im Jahre 2012 wurde in Lettland Schengenbewertung angefangen, die man im Jahre 2013 fortsetzen wird, eine von der wichtigsten Fragen dieser Bewertung ist Qualität und Wirksamkeit der nationalen Normativregelung ebenfalls Entsprechung dem Schengen *acquis*. Im Aspekt von der Außengrenze der Europäischen Union im Rahmen der Normativregelung werden Bestimmung der Grenze, Durchführung der Grenzkontrolle, Tätigkeit des Staatsgrenzschutzes und anderer Institutionen analysiert.

In der Forschung wird man angetragen, die Rechtsregelung des Schengen *acquis* ebenfalls der staatlichen Außengrenze Lettlands zu vervollkommen, juristische Grundbegriffe und Terminologie dieser Regelung zu harmonisieren, juristische Praxis entsprechend internationalen anerkannten Standards zu unifizieren, das wird in Zukunft den Strafverfolgungsbehörden lassen, im Rahmen ihrer Kompetenz bei der Verwirklichung der Funktionen in den Fragen der Sicherheit von der Staatsgrenze, freier Fortbewegung von den Personen und Sicherung der Rechtsordnung, Status Lettlands als Rechtsstaat im gemeinsamen Raum der Europäischen Union und Schengener Sicherheit und Demokratie zu festigen.

Schlüsselwörter: Souveränität, Staatsterritorium, Staatsgrenze, Bestimmung der Staatsgrenze, Bedingungen der Staatsgrenze, Bedingungen von dem Territorium der Grenzzone, Schengen *acquis*, Schengenabkommen, Schengener Grenzkodex, Grenzkontrolle, Grenzprüfung, Grenzüberwachung, Seegrenze, Territorialgewässer, anliegende Zone, exklusive ökonomische Zone, Luftraum und Luftgrenzen des Staates, Sondersituation.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS, NORMATĪVO AKTU UN JURIDISKĀS PRAKSES SARAKSTS

GRĀMATAS

Grāmatas latviešu valodā:

1. Aļehno I. Eiropas Savienības tiesību īstenošana Latvijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2003, 392 lpp., ISBN 9984-731-28-6.
2. Balodis A. Latvijas un latviešu tautas vēsture. Rīga: Neatkarīgā teātra "Kabata" grāmatu apgāds, 1991, 432 lpp., ISBN10: 9163001144, ISBN13: 9789163001147.
3. Bergholcs J. Jūras tiesības: publiskās tiesības. Rīga: Jumi, 1999, 99 lpp., ISBN 9984-606-49-X.
4. Bergholcs J. Jūras tiesības: publiskās tiesības 1. Rīga: Zvaigzne ABC, 1997, 64 lpp., ISBN 9984-04-472-6.
5. Bleiere D. Mazas valsts ārpolitiskā autonomija. Latvija pasaules politikā: iespējas un ierobežojumi. 2.izd. Rīga: LĀI, 2001, 31 lpp.
6. Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības I. (3.pārstrādātais izdevums). Rīga: Zvaigzne ABC, 2004, 754 lpp., ISBN 9984-36-361-9.
7. Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības II. Rīga: Zvaigzne ABC, 2006, 844 lpp., ISBN 9984-37-378.
8. Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības III. Rīga: Zvaigzne ABC, 2007, 652 lpp., ISBN 978-9984-40-298-7.
9. Bojārs J. Starptautiskās publiskās tiesības IV. Rīga: Zvaigzne ABC, 2008, 496 lpp., ISBN 978-9984-40-904-7.
10. Bojārs J. Starptautiskās privāttiesības I. Rīga: Zvaigzne ABC, 2010, 423 lpp., ISBN 978-9934-0-1143-6.
11. Bojārs J. Starptautiskās privāttiesības II. Rīga: Zvaigzne ABC, 2010, 301 lpp., ISBN 978-9934-0-1355-3.
12. Briede J. Administratīvais akts. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2003, 176 lpp., ISBN 9984-731-32-4.
13. Brīdaka D. (atb. par izd.). LR centrālā statistikas pārvalde. Latvijas statistikas gadagrāmata 2010. Statistical Yearbook of Latvia 2010, 600 lpp., ISBN 978-9984-06-389-7, ISSN 1407-0626.
14. Cipeliuss R. Vispārējā mācība par valsti. (13.pārstr. izd.). Rīga: AGB, 1998, 355 lpp., ISBN 10:9984-9169-79, ISBN 13:9789-9849-169-72.
15. Deksnis E.B. Lisabonas līgums un Eiropas Savienības konstitucionālie pamati. Rīga: Juridiskā koledža, 2008, 153 lpp., ISBN 978-9984-9913-3-7.
16. Dišlers K. Ievads administratīvo tiesību zinātnē. Rīga: Tiesu namu aģentūra, Poligrāfists, 2002, 276 lpp., ISBN 9984-671-31-3.
17. Dišlers K. Latvijas valsts orgāni un viņu funkcijas. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 204 lpp., ISBN 9984-671-66-6.
18. Feldmanis A.E. Mašlenku traģēdija – Latvijas traģēdija. Latvijas 50 gadu okupācijas muzeja fonds. Rīga, Talsi: Talsu tipogrāfija, 2000, 259 lpp., ISBN 9984-9332-2-9.
19. Fogels A. Modernās starptautiskās tiesības. Rīga: Zvaigzne ABC, 2009, 294 lpp., ISBN 978-9984-40-192-8.
20. Grigeļonis J. Mūsdienu starptautiskās un tirdzniecības tiesības. Starptautiskais civilprocess. Rīga: AGB, 2000, 286 lpp., ISBN 9984-663-25-6.
21. Gromovs J. Patvēruma likuma komentāri. Rīga: PMLP, 2009, 304 lpp., ISBN 978-9984-39-950-8.
22. Jakubaņecs V. Juridiski terminoloģiskā skaidrojošā vārdnīca. Rīga: P&K, 2001, 288 lpp., ISBN 9984-689-02-6.
23. Jakubaņecs V. Tiesību normas 2.izdevums. Rīga: P&Ko, 2002, 283 lpp., ISBN 998468914X.
24. Jēkabsons Ē. Latvijas un Polijas robeža 1919.-1939.gadā. DU Humanitārās fakultātes XII Zinātnisko lasījumu materiāli. Vēsture. VI sējums, I daļa. Daugavpils: Saule, 2003, 132 lpp.

25. Jundzis T. Latvijas Drošība un aizsardzība. Rīga: Junda, 1995, 572 lpp., ISBN 9984-01-012-0.
26. Kēniņš M. Cilvēktiesības. Rīga: Tiesu nama aģentūra, Poligrāfists, 2010, 136 lpp., ISBN 978-9984-7906-8-8.
27. Koraha V. Ievads Eiropas Kopienas konkurences tiesībās un praksē. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 571 lpp., ISBN 9984-671-28-3.
28. Krastiņš U., Riekstiņa L. (red.). Latvija Eiropas Padomē - 10 gadi. Latvia in the council of Europe - 10 years. Rīga: EP Informācijas birojs, 2005, 93 lpp., ISBN 9984-9333-3-4.
29. Krutova Ē. Starpvalstu sadarbība transnacionālo organizēto noziegumu izmeklēšanā. Rīga: [b.i.], 2011, 153 lpp., ISBN 978-9984-49-462-3.
30. Lejiņš A. ES kopējā ārējā un drošības politika un Krievija: partnerības un sadarbības līgums kā pārbaudījums. Rīga: Latvijas ārpolitikas institūts, 2006, 92 lpp., ISBN 9984-583-43-0.
31. Lejiņš A. Paplašināta Eiropa un tās kaimiņu politika: Austrumu dimensija. Rīga: Latvijas ārpolitikas institūts, 2005, 112 lpp., ISBN 9984-37-6.
32. Levits E. (priekšvārds). Konsolidēts Eiropas Kopienas dibināšanas līgums un Nicas līgums. (Mācību līdzeklis sabiedrisko zinātņu studentiem). Rīga: Jāņa Sēta, 2001, 335 lpp., ISBN 9984-657-086.
33. Likumdošanas akti par Latvijas Republikas valsts robežu un robežkontroli. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 1999, 188 lpp., ISBN 9984-545-86-5.
34. Matvejevs A. Šengena. Informatīvie materiāli. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2006, 212 lpp.
35. Matvejevs A. Policijas darbības teorijas attīstības tendences. Rīga: Petrovskis un Ko, 2009, 327 lpp., ISBN 9984-689-08-5.
36. Načisčionis J. Administratīvās tiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2003, 288 lpp., ISBN 9984-731-23-5.
37. Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga: Aut.izd., 2004, 214 lpp., ISBN 9984-9770-0-5.
38. Ozoliņa Ž. Latvijas ārpolitika un robežu paplašināšana. Rīga: Zinātne, 2006, 245 lpp., ISBN 9984-767-67-1.
39. Ozoliņa Ž. (red.). Robežu paplašināšana: identitātes un kopienas. Proceeding of the International Conference Riga, November 9-11, 2005. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2006, 462 lpp., ISBN 9984-783-86-3.
40. Pavloviča K., Pogrebņaks A. Eiropas Savienības valstu robežapsardzība. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2005, 154 lpp.
41. Platons. Valsts. Pagātnes domātāju darbi. No sengrieķu valodas tulkojis G.Lukstiņš. Zariņa V., Ķemeris I. priekšvārds „Platons un viņa dialogs „Valsts””. Rīga: Zvaigzne ABC, [B.g.], 191 lpp., ISBN 9984-22-064-8.
42. Plotnieks A. Dogmatiskās tiesības. Rēzekne: RA Izdevniecība, 2008, 160 lpp., ISBN 978-9984-779-94-2.
43. Plotnieks A. Tiesību teorija un juridiskā metode. Rīga: Izglītības soļi, 2009, 312 lpp., ISBN 9984-712-92-3.
44. Puga A. Eiropa: Latvijas un Krievijas 1920.gada miera līgums. Dokumenti, liecības un atziņas. Rīga: Zvaigzne ABC, 2010, 205 lpp., ISBN 978-9934-0-1550-2.
45. Pogrebņaks A. (sast.), Fogels Z. (red.). Latvijas Republikas un kaimiņvalstu līgumi un vienošanās par robežapsardzību. Rīga: LPA, 2000, 177 lpp., ISBN 9984-655-08-3.
46. Pogrebņaks A. Latvijas Republikas Valsts robežsardzes Dienesta nolikums I daļa „Dienesta organizācija”. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 1999, 245 lpp., ISBN 9984-655-49-1.
47. Pogrebņaks A. Likumdošanas akti par Latvijas Republikas valsts robežu un robežkontroli. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 1998, 188 lpp., ISBN 9984-545-86-5.
48. Seskis J. Latvijas valsts izcelšanās pasaules kara notikumu norisē. Atmiņas un apcerējumi (1914.-1921.). Rīga: Balta, 1991, 344 lpp.
49. Somijas Robežsarga rokasgrāmata (Somija). K.Staņa tulk. Helsinki: 1986. Izdota Rīgā: Latvijas Policijas akadēmija, 1998, 83 lpp.

50. Stranga A. Latvijas – Padomju Krievijas Miera līgums 1920.gada 11.augustā. Latvijas – padomju Krievijas attiecības 1919.-1925.gadā. Rīga: LU žurnāla „Latvijas Vēsture” fonds, Poligrāfists, 2000, 258 lpp., ISBN 9984-643-20-4.
51. Stucka A. Administratīvās tiesības. Rīga: Juridiskā koledža, 2006, 209 lpp., ISBN 9984-9664-8-8.
52. Šengenas katalogs (Ārējo robežu kontrole, Izraidīšana un atpakaļuzņemšana: Ieteikumi un labākā prakse). ES Padome. Ģenerālsekretariāts. Februāris – 2002. Rīga: Valsts valodas centrs, 2011, 67 lpp.
53. Šreters H.J. Eiropas Savienības leksikons. Rīga: Jumava, 2004, 268 lpp., ISBN 9984-05-687-2.
54. Terehovičs V. Tiesībsargājošās institūcijas Latvijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2007, 180 lpp., ISBN 9789984-731-86-5.
55. Treumera A.M. 101 jautājums par Eiropas Savienību. Rīga: LU, 2008, 111 lpp.
56. UNCHR Apvienoto Nāciju Komisariāts bēgļu jautājumos. Bēgļa statusa noteikšanas procedūra un kritēriji. Rokasgrāmata. Ženēva: 1992, 92 lpp., ISBN 9984-19-106-0.
57. Valsts valodas aģentūra. Glossary of European Union Terminology. Glossaire de la terminologie de l'Union Européenne. Eiropas Savienības terminu vārdnīca. Baltiņš M. (priekšvārds). Rīga: Madris, 2004, 347 lpp., ISBN 9984-31-792-7.
58. Vedins I. Loģika. Rīga: Avots, 2009, 399 lpp., ISBN 978-9984-800-83-7.
59. Vedins I. Zinātne un patiesība. Rīga: Avots, 2008, 704 lpp., ISBN 978-9984-800-63-9.
60. Vītiņš V. Vispārējs tiesību pārskats (2.izd.). V.Birkava priekšvārds un komentāri 1939.gada izdevumam „Vispārējs tiesību pārskats”. Rīga: Verdikts, 1993, 335 lpp.
61. Zahars V. Latvijas kriminālpolitika: retrospekcija un nākotnes vīzija. Monogrāfija. Daugavpils: Saule, 2011, 136 lpp., ISBN 978-9984-14-456-6.
62. Ziemele I. Starptautiskās tiesības un cilvēktiesības Latvijā: abstrakcija vai realitāte. Rakstu krājums. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2005, 678 lpp., ISBN 9984-671-76-3.

Grāmatas, kurām ir vairāki autori:

63. Augstkalns U., Dimants A. Es un ES 30 jautājumi un atbildes. Rīga: TERRAS MEDIA, 1999, 32 lpp.
64. Djačkova S., Andersone Dž., Laganovska K. Latvijas Cilvēktiesību centrs (Projektu finansē Eiropas Bēgļu fonds). Patvēruma meklētāju aizturēšana un aizturēšanas alternatīvas Latvijā. Rīga: 2011, 78 lpp., ISBN 978-9984-9920-6-8.
65. Gulbis A., Čeveris A. Muitas darbības pamati: mācību līdzeklis. Rīga: RTU, 2007, 234 lpp., ISBN 9984-32-288-2.
66. Ignāte G., Lulle A. Rokasgrāmata par ANO. Rīga: UNDP, 2005, 208 lpp., ISBN 9984-684-37-7.
67. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zin. vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 864 lpp, ISBN 978-9984-840-19-2.
68. Pleps J., Pastars E., Plakane I. Konstitucionālās tiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004, 732 lpp., ISBN 9984-731-39-1.
69. Raihs N., Godars K., Vasiļjeva K. Izprotot Eiropas Savienības tiesības. Kopienas tiesību mērķi, principi un metodes. No angļu val. tulk. Čeiča I., Rone D., Škobe L. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 412 lpp., ISBN 9984-671-65-8.
70. Robežu paplašināšana: identitātes un kopienas. Proceeding of the International Conference Riga, November 9-11, 2005. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2006, 242 lpp., ISBN 9984-783-86-3.
71. Šice-Trēde I., Gurecka L. Latvijas sanitārās robežkontroles vēsturiskā attīstība. Rīga: Preses nams, 2007, 127 lpp., ISBN 978-9984-39-215-8.
72. Švābe A., Būmanis A., Dišlers K. Latviešu konversācijas vārdnīca. 8.sējums. Rīga: Antēra, 2001, 16380 lpp.

73. Angļu – latviešu Eiropas Savienības terminu vārdnīca. Švalkovska A., Veckrācis J., Lijeberga K. u.c. Rīga: UNDP, 2004, 252 lpp., ISBN 9984684245.
74. Eiropas Savienības mazā enciklopēdija. Antāne I., Akers A., Konstantīnova I. u.c. Rīga: Valērija Belokoņa izdevniecība, 2003, 242 lpp., ISBN 9984-9482-6-9.
75. Eiropas Savienības pamatnostādnes: mācību līdzeklis. Allika I., Vektore J., Miķelsone J. u.c. Rīga: Valsts Administrācijas skola, 2000, 56 lpp.
76. Eiropas Savienības tiesību piemērošana. Rokasgrāmata praktizējošiem juristiem. 2.papild. izd. Elberts D., Freija I., Jarve K. u.c. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 395 lpp., ISBN 978-9984-790-41-1.
77. Eiropas tiesības. Blūzma V., Buka A., Deksnis B., Jarinovska K., Jundzis T., Levits E. Rīga: Juridiskā koledža, 2004, 388 lpp.
78. Ievads Eiropas Savienības tiesībās: tiesu prakse un komentāri. Alehno I., Buka A., Butkevičs J., Jarinovska K., Škoba L. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 506 lpp., ISBN 9984-731-28-6.
79. Ilustrētā svešvārdu vārdnīca. Andersone I., Čerņavska I., Kalniņa I., Nātiņa D., Puriņa R., Vjaterē L. (sastādītājas). Rīga: Avots, 2005, 892 lpp., ISBN 9984-757-37-4.
80. Juridisko terminu vārdnīca. Dubure V., Fogels A., Fridrihsons I. u.c., Darba grupas vadītājs un redaktors Krastiņš I. Rīga: NORDIK, 1998, 302 lpp., ISBN 9984-510-45-X.
81. Jūras tiesības. Burvis I., Lejnietis M., Markēvičs M. u.c. Rīga: Jumava, 1997, 298 lpp.
82. Kriminālistika. 2.daļa. Kriminālistikas taktika. Mācību grāmata. Kavalieris A., Konovalovs J., Mašošins J., u.c. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 1998, 227 lpp., ISBN 9984-545-65-2.
83. Latvija un ES: Problēmjaudājumi ekonomikā, politikā, tiesībās, filozofijā un lingvistikā. Karnīte R., Apsītis Ģ., Rutkaste U. u.c. Rīga: LZA EI, 2004, 144 lpp.
84. Latvija tu zeme svētā tevi sargāt mūsu gods. Ūdre D. (izd. sast.). Izd. sag. piedalījās Švarcs Dž., Redisons I, Svirskis A. u.c. Rīga: Nordik, 2006, 128 lpp., ISBN 9984-792-29-3.
85. Militāru svešvārdu vārdnīca. Justs F., Baltutis U. (sast.). Rīga: Avots, 2008, 1231 lpp.
86. Riska novērtēšana. United Nations International Drug Control Programme. LR Muita. Rīga: 2011, 9.-12.lpp.
87. Robežlīgums: Spriedums. Materiāli. Komentāri. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2009, 640 lpp., ISBN987-9984-840-06-2.
88. Svešvārdu vārdnīca. Tulkojuši Cepurniece S., Gūtmanis A., Lukstiņš G., Strazdiņa V., Vīlpa R. Papildinājis Feldhūns A. Rīga: Liesma, 1969, 702 lpp.
89. Svešvārdu vārdnīca, 25000 vārdu un terminu. Sastādītāji: Kalniņa I., Čerņevska I., Kalniņa I. u.c. Rīga: Avots, [B.g.], 1024 lpp., ISBN 978-9984-800-31-8.
90. Uzņēmumu drošība. Aut. kol. Miķelsona U. red. Rīga: Biznesa augstskola „Turība”, 2006, 424 lpp., ISBN 9984-766-69-1.
91. Vahers J., Bērziņa I. Lūzums, no milicijas līdz policijai. Rīga: LR Iekšlietu ministrija, Nordik, Preses nams, 2006, 295 lpp., ISBN 9984-792-16-1.
92. Vildbergs H.J., Krasts V. Salīdzinošās administratīvās tiesības. Lietas un risinājumi. 2.pārstr. un papild. izdev. Rīga: EuroFaculty, N.I.M.S., 2002, 440 lpp., ISBN 9984-725-61-8.
93. Vildbergs H. J., Messeršmits K., Niedra L. Pilsonis tiesiskā valstī. Vācu konstitucionālo un administratīvo tiesību pamati. No vācu val. tulk. Niedre L., zin. red. Krasts V., lit. red. Paegle L. Rīga: Eurofaculty, N.I.M.S., 2004, 233 lpp., ISBN 9984-725-94-4.
94. Vilks A., Ķipēna K. (zin. redaktori). Latvijas Neatkarīgo kriminologu asociācija. Kriminoloģija. Mācību grāmata. Rīga: Nordik, 2004, 517 lpp., ISBN 9984-751-58-9.

Grāmatas svešvalodās:

95. Apap J. Immigration Law and Human Rights in the Baltic States. Comparative Study on Ex pulsion and Administrative Detention of Irregular Migrants. Finland, Helsinki: IOM, European Commission, UNHCR, 2002, 152 pp., ISSN 1238-8211.
96. Anderson E. Armed Forces of Latvia and historical Back ground. Canada, Toronto: Printed by amber Printers and Publisher LTD, 1983, 832 pp.

97. Bouteillet-Paquet D. Synthesis Report. Latvian Centre for Human Rights. Riga: Latvijas cilvēktiesību centrs, 2011, 89 lpp., ISBN 978-9984-9920-5-1.
98. Das S.K. Encyclopedyc Dictionary of Public Administration. (1 Vol). New Delhi: Sarup & Sons, 2007, 328 pp., ISBN 81-85431-69-8.
99. Diederiks-Verschoor I.H.Ph. An introduction to Air Law. In Cooperation with M.A.Butler (Legal Adviser, Air Safety Support International Limited, UK). Eight Revised edition. The Netherlands: Kluwer Law International, 2006, 345 pp., ISBN 90-411-24586.
100. Hobbes T. Leviathan. Leviathan or the Matter, Forme, & Power of a Common-Wealth Ecclesiastical and Civill. Thomas Hobbes of Malmesbury Printed for Andrew Crooke, at the Green Dragon in St. Paul's Churchyard, 1651. Release Date: October 11, 2009 [EBook #3207]. Available: <http://www.gutenberg.org/files/3207/3207-h/3207-h.htm>. [aplūkots 2011.gada 23.novembrī].
101. Malcolm D.E. International Law. Oxford University press, 2006, 833 pp., ISBN 978-019-928270-8.
102. Prescott J.R.V. Boundaries and Frontiers. London: Croom Helm, 1978, 210 pp., ISBN 085664-417-X.
103. Pufendorf S. Law of Nature and Nations. Eight books. Printed J.Walthok, R.Wilkin and I.Bowicke, S.Birt and T.Ward and T.Osborn, 1729. Available: <http://www.books.google.lv/books?id=7MchAQAAMAAJ>. Chap VII pp 291-298 [aplūkots 2011.gada 10.novembrī].
104. Saroch E. Hydro – borders in South Asia: Geopolitical Imaginations and Contestations. From: Berg E., Houtum H. Routing Borders Between Territories, Discourses and Practices. England: Ashgate Publishing Limited Gower House, 2003, 420 pp., ISBN 07546-3055-2.
105. Treder L. Methoden und Technik der Rechtsanwendung: eine systematische Einführung mit Beispielen. Heidelberg Müller, 1998, 309 S., ISBN 9783825220426.
106. Vilks A. The Problems of Combating Crime in Transnational Dimension. International Conference. Problem of Transformation of Law in Connection with European Integration. Rīga: LU juridiskā fakultāte, 2002, 606 lpp., ISBN 9984-643-43-3.
107. Grenzüberschreitende polizeiliche Zusammenarbeit zwischen den Schengen-Staaten im EU Rahmen. Heranführung der Staaten Mittel-und Osteuropas. Weimar: Thüringerr Polizeiverwaltungsamt, 1999, p.147.
108. Авраменко И.М. Международное морское право. Ростов-на Дону: Феникс, 2001, 448 с., ISBN 5-222-01529-7.
109. Бельский Л.С. Полицейское право. Лекционный курс. Под ред. канд. юрид. наук Куракина А.В. Москва: Дело и Сервис, 2004, 235 с., ISBN 5-8018-0239-8.
110. Блищенко И.П., Дориа Ж. Прецеденты в международном публичном и частном праве. Москва: МНИМ, 1999, 472 с., ISBN 5-88720-020-0.
111. Залесский А.Р., Соболевский В.Г. Унифицированный словарь терминов, применяемых в пограничных войсках. Минск: Харвест, 2003, 272 с., ISBN 985-13-1655-5.
112. Капустин М. Международное право: Конспект лекций, 1873 год. Золотой фонд Российской науки международного права. Том 1. Москва: Международные отношения, 2007, 338 с., ISBN 978-5-7133-1300-5.
113. Лунден Т. Конфликты по вопросам границ. Северная Европа, проблемы истории. (отв.ред. Чернышева О.В., Комаров А.А.). Российская Академия наук. Институт всеобщей истории. Москва: Наука, 2011, 456 с., ISBN 978-5-02-037587-1.
114. Мартенс Ф.Ф. Современное международное право цивилизованных народов. В 2-х томах. Том 2, под ред. Томсинова В.А.. Москва: Зерцало, 2008, 251 с., ISBN 978-5-8078-0153-1; ISBN 978-5-8078-0155-5.
115. Моль Р. (Пер. Попов А.). Энциклопедия государственных наук (репринтная копия). Санкт-Петербург Москва: М.О. Вольф, 1868, 599 с. Pieejams: <http://www.bibliard.ru/vcd-680-1-708/goodsinfo.html>. [aplūkots 2012.gada janvāris – jūlijs].

116. Сандровский К.К. Международное таможенное право. 2-е изд., испр. Киев: Знания, 2001, 461 с., ISBN 966-620-073-2.
117. Серикова Л.М. Законодательство Республики Беларусь о беженцах и другие нормативные правовые документы по вопросам миграции. Минск: Тесей, 2000, 195 с., ISBN 985-6454-98-0.
118. Тюркин М.Л. Международные стандарты как основа регулирования миграции населения. Зарубежный опыт, его особенности, приемлемость опыта для России, Историко-правовой анализ миграционных систем России, США, Франции и ФРГ. Монография. Москва: ВНИИ МВД России, 2004, 543 с. Picejams: <http://www.dissercat.com/content/migratsionnaya-sistema-rossii-kontseptualnye-organizatsionno-pravovye-osnovy> [aplūkots 2012.gada 3.novembrī].

Grāmatas svešvalodās, kurām ir vairāki autori:

119. Anderson M., Apar J. Police and Justice Cooperation and the new European Borderers. The Hague, London, New York: Kluwer Law International, 2002, 303 pp., ISBN 90-411-1893-4.
120. Berg E., Houtum H. Routing Borders Between Territories, Discourses and Practices. England: Ashate Publishing Limited Gower House, 2003, 420 pp., ISBN 0-7546-3055-2.
121. Diederiks-Verschoor I.H.Ph., Kopal V. An Introduction to Space Law. (3rd Edition [Hardcover]). The Netherlands: 2008, Kluwer Law International BV, 288 pp., ISBN 978-90-411-2647-4.
122. FRONTEX. Anti-trafficking training for border guards. Trainer's manual. 2012, 130 pp., ISBN 978-92-95033-46-7.
123. Futo P., Jandl M. 2004 Year Book on Illegal Migration, Human Smuggling and Trafficking in Central and Eastern Europe. Austria, Vienna: 2005, 235 pp., ISSN 3-900411-03-4.
124. Guild E., Harlow C. Implementing Amsterdam Immigration and Asylum Rights in EC Law. Oxford-Portland: Hart Publishing, 2002, 325 pp., ISBN 1-84113-116-4.
125. Paul Craig and Gráinne de Búrca. EU Law: Text, Cases, and Materials. Fifth. Ed. Oxford University Press, 2011, 1320 pp., ISBN 978-0-19-957699-9.
126. Policing the Europe Union. Anderson M., den Boer M., Gilmore W., Raab C., Walker N. Oxford: Clarendon Press, 1995, 331 pp., ISBN 9780198259657.
127. Steiner J., Woods L. EU Law. Tenth Edition. Great Britain, Oxford University Press, 2009, 774 pp., ISBN 978-0-19-921907-0.
128. Polska w Schengen. Pod redakcją Mieczysławy Zdanowicz. Białostok: Temida 2, 2009, 306 с., ISBN 978-83-89620-72-9.
129. Антонова М.Л., Яковлев В.А. МВД Российской Федерации, Федеральная миграционная служба. Международные договоры Российской Федерации по вопросам миграции. Москва: Типография МВД России, 2004, 392 с.
130. Большой юридический словарь. Под ред. Сухарева А.Я., Крутских В.Е. Москва: ИНФРА, 2004, 704 с., ISBN 5-16-000169-7.
131. Колосов Ю., Кузнецов В. Международное право. Москва: Международные отношения, 1998, 593 с., ISBN 5-7133-0945-2.
132. Комментарий к закону „О Государственной границе Республики Беларусь”. Павловский А.А., Ковалёв Е.П., Ермолович В.Ф. и др. Минск: Амалфея, 2003, 512 с., ISBN 985-441-323-3.
133. Комментарий к Закону Республики Беларусь от 21 июля 2008 года „О Государственной границе Республики Беларусь”. Рачковский И.А. (предисловие), Горулько А.Г., Давыдик В.В., Аксенов П.И. и др. В рамках совместного проекта ЕС и Госпогранкомитета (Усиление условий предоставления убежища в Республике Беларусь – ЭНЕЙ-2). Минск: Тесей, 2010, 552 с., ISBN-978-985-463-367-1.
134. Криминологическая профилактика: теория опыт проблемы (Монография). Алексеев А., Герасимов С., Сухарев Я. Москва: Норма, 2001, 496 с., ISBN 5-89123-516-1.

135. Международное публичное право. Под ред. Бекашева К.А. Москва: 2003, 784 с., ISBN 5-482-00277-2.
136. Пограничные войска Республики Беларусь. Минск: Примтим - пакт, 2004, 18 с.
137. Положение беженцев в мире. Катц М., Луна Ш., Николсон Ф. и др. (пер. с Управл. Верховн. Комиссара ООН по делам беженцев). Москва: ЗАО Интердиалект, 2000, 362 с., 5-895-20-045-1.
138. Сборник международно-правовых документов и национальных законодательных актов по вопросам беженцев. Сарашевский Ю.Л., Селиванов А.В. Минск: Тесей, 2000, 464 с., ISBN 985-6454-74-3.
139. Словарь международного права. Бацанов С.Б., Ефимов Г.К., Кузнецов В.И. и др. Москва: Международные Отношения, 1986, 432 с.
140. Устав Пограничных войск по охране государственной границы СССР. Часть 2 Пограничная застава. Москва: 1987, 208 с.
141. Чрезвычайный правовой режим в России и за рубежом. Щерба С.П. (науч. ред.). Домрин А.Н., Лафитский В.И., Смирнов П.А. Москва: Юрлитинформ, 2006, 186 с., ISBN 5-93295-189-3.

ATSEVIŠKI RAKSTI GRĀMATU IETVAROS VAI INTERNETĀ

142. Alksnis E. Paziņojums par Latvijas-Krievijas robežu. Rīga: 2007. Pieejams: <http://www.ltn.lv/~pilsonis/doc/%5Bpilsonis.lv%5Dpplkr.doc> [aplūkots 2010.gada 27.martā].
143. Antoine - Gregoire J.L. Pamattiesību ievērošana Eiropas Savienībā. 2008. Pieejams: http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/citizen/respect/article_7173_lv.htm [aplūkots 2011.gada 20.septembrī].
144. Apar J. (Head of the Justice and Home Affairs research unit at the Centre for European Policy Studies). Brīvības, drošības un tiesiskuma telpa: vispārējie aspekti. 2008. Pieejams: http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/freedom/article_7305_lv.htm. [aplūkots 2010.gada 21.septembrī].
145. Apar J. Personu pārvietošanās brīvība. 2008. Pieejams: http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/citizen/freedom/article_7175_lv.htm. [aplūkots 2012.gada 12.janvārī].
146. Ar robežlīgumu Krievijai atdoti zemesgabali arī ārpus Abrenes. Pieejams: <http://www.apollo.lv/zinas/ar-robezligumu-krievijai-atdoti-zemesgabali-ari-arpus-abrenes/385620> [aplūkots 2012.gada 15.martā].
147. Belijs R. (sagat.). Par transportlīdzekļu rindu jautājumu uz Latvijas – Krievijas robežas. Informatīvais ziņojums 07.04.2011. Pieejams: www.mk.gov.lv/doc/2005/IEMZino_070411.982.doc [aplūkots 2012.gada 23.jūlijā].
148. Bleiere D. Suverenitāte globalizācijas un reģionālās integrācijas laikmetā. Publicēts portālā 2003.gada 5.jūlijā. Pieejams: <http://www.politika.lv/temas/6982/> [aplūkots 2011.gada 28.decembrī].
149. Čubars S. Risku analīze lēmumu pieņemšanā. No: VRK I zinātniski - praktiskā konference „Valsts robežsardze: attīstība, problēmas, risinājumi”. Rēzekne: Latgales druka, 2011, 42.-45.lpp.
150. Eiropa kustībā. Brīvība, drošība un tainīgums visiem. Tieslietas un iekšlietas Eiropas Savienībā. EK, Preses un Komunikāciju ģenerāldirektorāts. Manuskripts, 2004. Pieejams: <http://ec.europa.eu/archives/publications/booklets/move/42/lv.pdf> [skatīts 2012.gada 12.janvārī].
151. Eiropas Parlaments. Parlaments: Bulgārija un Rumānija gatavas pievienoties Šengeni. Plenārsesija, 2011.g. 8.jūnijs. Pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/news/lv/pressroom/content/> [aplūkots 2012.gada 13.aprīlī].
152. EK pārstāvniecības Latvijā Preses un informācijas nodaļa. Eiropas Komisija: Par Šengenas Robežu kodeksa piemērošanu. Informācija Eiropas institūcijās. Publicēts: LV, 2010.

- 15.okt., nr.164. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/index.php?menu=doc&id=219625> [aplūkots 2011.gada 12.decembrī].
153. EK. Transports un ceļošana. 2011. Pieejams: http://ec.europa.eu/news/transport/080701_1_lv.htm [aplūkots 2012.gada 12.janvārī].
154. EK. Par Šengenas zonas stiprināšanu. Publicēts: LV, 2011. 28.sep., nr.153. Informācija Eiropas institūcijās. Pieejams: <http://www.es.gov.lv/news/sengena-komisija-ierosina-eiropas-pieju-lai-labak-aizsargatu-pilsonu-brivu-parvietosanos> [aplūkots 2012.gada 20.janvārī].
155. EK paziņojums preseī. Reference: IP/11/1036 Event Date: 16/09/2011. Pieejams: [europa.eu/rapid/press-release_IP-11-1036_lv.htm](http://ec.europa.eu/rapid/press-release_IP-11-1036_lv.htm) [aplūkots 2012.g. 15.martā].
156. ES Padome. SIS - Šengenas informācijas sistēma. Pieejams: <http://www.consilium.europa.eu/policies/council-configurations/justice-et-affaires-interieures-%28jai%29/sirene-schengen-information-system/sis?lang=lv> [aplūkots 2012.gada 22.janvārī].
157. Feldmanis I. Latvijas okupācija, vēsturiskie un starptautiski tiesiskie aspekti. [B.g.]. Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/lv/Arpolitika/latvijasvesture/okupācijas-aspekti/> [skatīts 2013.gada 3.martā].
158. Fogels A. Valstu (Latvijas) suverenitātes un starptautiskās Kopienas interešu starpjomas tiesiskā regulējuma aspekti. No: Starptautiskā zinātniskā konference „Tiesību harmonizācija Baltijas jūras reģionā 20.-21.gs. mijā.” Rīga: 2006, 672 lpp., ISBN 9984-643-77-8.
159. Garonskis A. Tiesiski režīmi policijas darbībā (Legal Regimes in Police Activity). Starptautiskās konferences „Trešais gads Eiropas Savienībā: Aktuālas ekonomikas un tiesību vadības problēmas” (Third year within the European Union: Topical Problems in Management of Economics and Law) rakstu krājums. Rīga: Juridiskā koledža, 2007, 257.-277.lpp.
160. Gaveika A. Latvijas Republikas valsts robežas un pierobežas režīmu tiesiskais regulējums. No: LU 1.Juridiskās zinātnes doktorantu un zinātniskā grāda pretendentu zinātniski - praktiskā konference 11.06.2010. Rakstu krājums “Juridiskās zinātnes aktuālās problēmas”. Rīga: LU, Zvaigzne ABC, 2012, 432 lpp., ISBN 978-9934-0-2032-2. 418.-432.lpp.
161. Gaveika A. Robežsardzes likuma un LR valsts robežas likuma evolūcija sauszemes ārējo robežu robežkontroles kontekstā. No: Valsts robežsardzes amatpersonu un Valsts robežsardzes koledžas studējošo I zinātniski - praktiskā konference „Valsts robežsardze: attīstība, problēmas, risinājumi” 5. – 6.05.2011. Rēzekne: Latgales druka, 2011, 322 lpp., 189.-199.lpp.
162. Gaveika A. Ārkārtas situāciju novēršanas tiesiskās reglamentācijas tendences un problēmas uz Latvijas Republikas ārējām robežām. Rīga: Tēzes LU II Juridiskās zinātnes doktorantu un zinātniskā grāda pretendentu zinātniski-praktiskai konferencei 2011.gada 17.jūnijā (nepublicētas).
163. Gaveika A. Latvijas Republikas robežsargu profesionālā sagatavošana Eiropas Savienības ārējo robežu kontroles kontekstā. No: Valsts robežsardzes koledžas 3.starptautiskā pētnieciskās konference “Inovācijas robežsargu profesionālajā sagatavošanā” 5.-7.05.2010. Rēzekne: Latgales druka, 256 lpp., ISBN 978-9984-49-038-0. 7.-18.lpp.
164. Gaveika A. Šengenas Konvencija, mūsdienu izaicinājumi. No: Daugavpils Universitātes Starptautiskā zinātniskā konference “Valsts un tiesību aktuālās problēmas”. Daugavpils: Saule, 2010, 512 lpp., ISBN 978-9984-14-505-1. 127.-133.lpp.
165. Gaveika A. Инновации профессионального образования сотрудников МВД Латвии в контексте Европейского Союза и Шенгенской Конвенции. No: Starptautiskais zinātniski-praktiskais seminārs „Inovācijas robežsargu profesionālajā sagatavošanā” (Innowacje w szkoleniu zawodowym funkcjonariuszy Straży Granicznej). Polija, Kentšina: Centrum szkolenia Straży Granicznej, 5.-6.11.2008. 74 lpp., 5.-15.lpp.
166. Gaveika A. Robežsardzes personāla augstākās izglītības problēmas Eiropas Savienības un Šengenas Konvencijas kontekstā. No: Starptautiskā zinātniski - praktiskā konference „Policijas augstākās izglītības vadības problēmas”. Rīga: LPA, 2007, 156 lpp., ISBN-9984-712-82-6. 11.-20.lpp.

167. Gaveika, A. Ārkārtas situāciju novēršanas tiesiskais pamats. No: Ārkārtas situāciju vadība: Latvijas Policijas akadēmijas pētījuma rezultātu pārskats. Rīga: LPA, 2009, 90 lpp., 44. - 57.lpp.
168. Gaveika A. Nacionālās drošības jēdziena tiesiskais regulējums. No: LPA studējošo VII zinātniskā konference 2009.gada 24.martā. Rīga: LPA Konferences rakstu krājums, 2009, 48. - 69.lpp.
169. Gaveika A. Šengenas konvencijas nozīme Eiropas Savienības integrācijā, sabiedriskajā drošībā un labklājībā. No: Starptautiskā zinātniski-praktiskā konference „Latvija un Eiropa: reģionālās attīstības iespējas, risinājumi un perspektīvas” 27.-28.03.2008. Daugavpils: Alise-T, 2008, 630 lpp., ISBN 978-9984-763-81-1. 185. -200.lpp.
170. Gaveika A. Izglītības reformas problēmas Latvijā. No: Latvijas Policijas akadēmijas starptautiskā zinātniski - praktiskā konference “Policijas izglītība Latvijā un Eiropā”. 20.05.2006. Rīga: Konferences rakstu krājums, LPA, 2006, 321 lpp., 31.-40.lpp.
171. Iekšlietu ministre: Apmeklējot Latvijas-Krievijas robežkontroles punktu Terehovā. LV, 2010. 29.dec., nr.205. Pieejams <http://www.vestnesis.lv/> [aplūkots 2012.gada 18. maijā].
172. IeM. VRS GP priekšnieks piedalījās Baltijas jūras reģiona robežkontroles konferencē. Pieejams: <http://www.iem.gov.lv/lat/aktualitates/arhivs/?doc=17660> [aplūkots 2012.gada 17.februārī].
173. Indrikovs Z. Policijas tiesību jēdziens. No: DU 55. starptautiskās zinātniskās konferences tēzes. Pieejams: http://dukonference.lv/files/programme/Programma_55_konference.pdf [skatīts 2014.g. 8.jan.]
174. Jaagants P. VŪTA (Iepriekšējās izglītības un darba pieredzes uzskaitē) principi Eiropā un tās pielietošana Iekšlietu ministrijas akadēmijā. Rēzekne: Latgales druka, 2010, 256 lpp., ISBN 978-9984-49-038-0. 66.-76.lpp.
175. Jundzis T. Latvijas PSR Augstākās Padomes Deklarācija par Latvijas valsts suverenitāti. No: Rakstu, atmiņu un dokumentu krājums par neatkarības deklarāciju. Rīga: Fonds Latvijas Vēsture, 2000, 392.-393.lpp. Pieejams: http://www.historia.lv/alfabets/L/la/neatkar_atj/dok/1989.07.28.htm [aplūkots 2012.gada 13.aprīlī].
176. Kļaviņa G. Ģeotelpiskā informācija laikā un telpā. 2011. Pieejams: http://map.lgia.gov.lv/index.php?lang=0&cPath=4_44&txt_id=108 [aplūkots 2012.gada 26.martā].
177. Kozlovskis R. (Iekšlietu ministrs). Informatīvais ziņojums par ES Tieslietu un iekšlietu ministru padomes 2012. g. 23.-24.jūlija neformālajā sanāksmē izskatāmajiem Iekšlietu ministrijas kompetencē esošajiem jautājumiem. Pieejams: <http://www.iem.gov.lv/files/text/IEMinfo> [aplūkots 2012.gada 25.jūlijā].
178. Laganovskis G. Īpašuma atsavināšanu regulēs jauns likums. Skaidrojums. 2010.g. 3.nov. Pieejams: <http://www.lvportals.lv/skaidrojumi.php?id=220541> [aplūkots 2012.gada 13.aprīlī].
179. Latviešu valodas skaidrojošā vārdnīca. LU Matemātikas un informātikas institūts, 1993.-2006, versija 1.8.2. Pieejams: <http://www.ailab.lv/Vardnica/> [aplūkots 2012.gada 13.aprīlī].
180. Latviešu valodas skaidrojošā vārdnīca. [B.g.]. Pieejams: <http://www.latvianforyou.com/cgi-bin/l.pl?word=%C3%A2rk%C3%A2rt%C3%A7js&pos=76291>. [aplūkots 2012.gada 12.jūnijā].
181. Latvijas Valsts prezidenta kanceleja. Valsts prezidenta oficiālā vizīte Krievijā. 2010. Pieejams: http://www.president.lv/pk/content/?cat_id=7515&lng=lv [aplūkots 2012.gada 20.oktobrī].
182. Lejnīks M. *Actio in rem* Latvijā - Kāpēc, kad un kā?. No: Starptautiskā zinātniskā konference „Tiesību harmonizācija Baltijas jūras reģionā 20.-21.gs. mijā”. Rīga: 2006, ISBN 9984-643-77-8. 204.-209.lpp.
183. Lēbers D.A. Krievijas un Latvijas teritoriālais strīds Abrenes jautājumā. 24.05.2005. Pieejams: http://vip.latnet.lv/lpra/abrene_loebers.htm (Crimes against Humanity. Latvian Site Noziegumi pret cilvēci) [aplūkots 2012.gada 18.februārī].

184. Lejnieks M. Starptautiskās tiesības un jūras robežlīgums. 18.09.1999. Pieejams: <http://www.diena.lv/arhivs/starptautiskas-tiesibas-un-juras-robezligums> [aplūkots 2012.gada 24.maijā].
185. Lībermanis G. Personu brīvas pārvietošanās iespēja aizvien tuvāka. LV, 2004. 23.marts, nr.45. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/index.php?menu=doc&id=85920> [aplūkots 2012.gada 4.maijā].
186. LR ĀM. Sadarbība aizsardzības jomā. [B.g.]. Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/lv/helsinki/jaunumi/latvijas/ZinasNoLatvijas-Template/?pg=4156> [aplūkots 2012.g. 17.febr.].
187. LR ĀM. Aktualitātes ES Padomē 2007.g. februārī. Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/lv/eu/arhivs/aktualitates/2007/februaris/?print=on> [aplūkots 2012.gada 25.janvārī].
188. LR IeM informācijas centrs. ERAF projekts: „Biometrijas datu apstrādes sistēmas izveide”. [B.g.]. Pieejams: <http://www.ic.iem.gov.lv/?q=lv/node/467> [aplūkots 2012.gada 13.februārī].
189. LR IeM, Pozņaka J.(VRS). Vērtē Latvijas gaisa robežas atbilstību Šengenas prasībām. [B.g.]. Pieejams: <http://www.iem.gov.lv/lat/aktualitates/jaunumi/?doc=25660> [aplūkots 2012.gada 22.jūlijā].
190. LR MK. Stājas spēkā Latvijas - Baltkrievijas vienošanās par pierobežas teritoriju iedzīvotāju savstarpējo braucienu vienkāršošanu. 29.11.2011. Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/aktuali/zinas/2011gads/11/291111-am-18/?print> [aplūkots 2012.gada 21.janvārī].
191. LR ĀM. Latvijas Republikas un Lietuvas Republikas attiecības. [B.g.]. Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/> [aplūkots 2012.g. 13.jūnijā].
192. Nacionālie bruņotie spēki. Par NBS. Vēsture. Latvijas armija no 1991.gada līdz mūsdienām. Pieejams: http://www.mil.lv/Par_mums/Vesture/1991.aspx [aplūkots 2012.gada 18.maijā].
193. Paporinska M. viedoklis lietā Nr.2007-10-0102. Oksfordā 2007.gada 4.oktobrī. No: Robežlīgums: Spriedums. Materiāli. Komentāri. Rīga: LV, 2009, 640 lpp., ISBN 987-9984-840-06-2. 243.-302.lpp.
194. Par Šengenas konvencijas finanšu programmas (*Schengen Facility*) realizāciju. Valsts robežsardze: 2007. Pieejams: <http://www.rs.gov.lv/index.php?id=745&sa=&top=539&doc=4115> [aplūkots 2011.g. 3.okt.].
195. Rinkēvičs E. (Ārlietu ministrs). Par Latvijas un Krievijas kopīgās demarkācijas komisijas darba un tās lēmumu īstenošanas finansējumu 2012. - 2015.gadam. Informatīvais ziņojums. 23.08.2011. Pieejams: www.mk.gov.lv/doc/2005/AMzino_260712.1837.docx [aplūkots 2012.gada 19.novembrī].
196. Rjabcevs A. (PMLP). Par patvēruma meklētāju skaitu Latvijā 2011.gadā. Publicēts: LV, 2012. 11.jan., nr.6. Pieejams: http://www.vestnesis.lv/index.php?menu=doc&id=242632&laidiens_id=10919 [aplūkots 2012.gada 19.janvārī].
197. Robežapsardzības informācijas sistēmas "RAIS 2009" izstrāde. Informācija par VRS projekta Nr.3DP/3.2.2.1.1/09/IPIA/IUMEPLS/024 „Robežapsardzības informācijas sistēmas "RAIS 2009" izstrāde" realizāciju. Pieejams: <http://www.rs.gov.lv/index.php?doc=4640> [aplūkots 2012.gada 18.aprīlī].
198. Ruhnu Vald. Vispārīgi dati par Roņu salu. [B.g.]. Pieejams: <http://ruhnu.ee/visparigi-dati-par-ronu-salu/?lang=lat> [aplūkots 2012.gada 23.maijā].
199. Skrebele G. (LR IeM). Piedāvā risinājumu transportlīdzekļu rindas mazināšanai uz Latvijas – Krievijas robežas. 2011. Pieejams: <http://www.iem.gov.lv/lat/aktualitates/?doc=22482> [aplūkots 2012.gada 24.jūlijā].
200. Skujiņa V. Latviešu terminoloģijas izstrādes principi. Interlingvālie jeb starpvalodiskie principi. 2012. Pieejams: <http://www.vvk.lv/index.php?sadala=222&id=714&PHPSSESSIONID=> [aplūkots 2012.gada 14.novembrī].

201. Šengena: ES Komisija ierosina Eiropas pieeju, lai labāk aizsargātu pilsoņu brīvu pārvietošanos. Brisele: EK paziņojums preseī. Reference: IP/11/1036 Event Date: 16/09/2011. Pieejams: <http://europa.eu/rapid/press-release> [aplūkots 2012.gada 15.martā].
202. Šengena, tavi vārti uz brīvu pārvietošanos Eiropā. ES: Consilium (Publikāciju birojs). Belģija: Brisele, 2011. Pieejams: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/QC3011151LVC.pdf. [aplūkots 2012.gada 4.janvārī].
203. Šengena. Tavi vārti uz brīvu pārvietošanos Eiropā. ES: Consilium (Publikāciju birojs). Belģija: Brisele, 2013. Pieejams: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/QC3012122LVC.pdf [aplūkots 2013.g. 16.febr.]
204. Šengenas informācijas sistēma. [B.g.]. Pieejams: <http://www.vp.gov.lv/?id=620> [aplūkots 2013.g. 16.febr.].
205. Virse S. (IeM). NATO Parlamentārās Asamblejas pavasara sesijas laikā tiks atjaunota robežkontrole. Informācija preseī. Rīga: 2010.g. 4.martā. Pieejams: <http://www.rs.gov.lv/?id=35&sa=&top=0&rel=1221> [aplūkots 2012.gada 10.janvārī].
206. Bērziņa I. (VRS). Apstiprināts Šengenas novērtēšanas komisijas vizīšu plāns. 2006.01.17. Pieejams: <http://www.rs.gov.lv/?id=1031&sa=&top=-4&rel=1> [skatīts 2012.gada 1.februārī].
207. Academic Dictionaries and Encyclopedias. Available: http://universalium.academic.ru/241611/K%C3%A1rm%C3%A1n,_Theodore_von.Council_of_Europe._Human_Rights_and_Rule_of_Law._European_Social_Charter. [aplūkots 2013.gada 10.janvārī].
208. „Acquis communautaire”. Pieejams: <http://www.eurofound.europa.eu/areas/industrialrelations/dictionary/definitions/acquiscommunautaire.htm> [aplūkots 2012.gada 19.jūlijā].
209. Arvidsson J. Extremism in Sweden. Presentation on CEPOL seminar 2008/50A Community Policing, Tampere 5 – 9.05.2008, (unpublished).
210. Baldwin-Edwards M. Migration between Greece and Turkey: From the „exchange of populations” to non-recognition of borders”. University of Pittsburgh, 2006/3. Available: http://aei.pitt.edu/7043/1/Migration_between_Greece_and_TurkeyV3a.pdf [aplūkots 2012.gada 10.janvārī].
211. BSRBCC - Baltic Sea Region Border Control Cooperation. Available: <http://www.cbss.org/Civil-Security-and-the-Human-Dimension/baltic-sea-region-border-control-cooperation> [aplūkots 2013.gada 17.februārī].
212. Council of Europe. Human Rights and Rule of Law. European Social Charter. [B.g.]. Available: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/default_en.asp. [aplūkots 2012.gada 5.janvārī].
213. European Union Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine. Background. [B.g.]. Available: <http://www.eubam.org/en/about/overview> [aplūkots 2012.gada 10.janvārī].
214. Eiropas Drošības Stratēģija. A Secure Europe in a Better World. Brussels, 12 December 2003. Available: <http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf> [aplūkots 2012.gada 20.jūlijā].
215. Gaveika A. Scope of State Border Concept and Other Key Concepts of Determining State Border. International scientific conference "The Quality of Legal Acts and its Importance in Contemporary Legal Space" 4 - 5 October, 2012. Rīga: University of Latvia Press, 674 p., 2012, ISBN 978-9984-45-564-8, p.204.-215.
216. Gaveika A. The State Border Concept as Element of National Sovereignty of the Republic of Latvia and its Legal Evolution. In: European Integration and Baltic Sea Region Studies: University-Business Partnership through the Triple Helix Approach (Volume II). Germany, Berlin: Berliner Wissenschafts – Verlag, 2012, 344 p., ISBN 978-3-8305-3028-2. p.282.–291.
217. Gaveika A. Tendencijas un topicalitāte implementācijai Schengenas robežu kodeksa noteikumos. In: European Integration and Baltic Sea Region: Diversity and Perspectives:

- international scientific conference: 26 -27 September, 2011. Riga: University of Latvia, Zelta rudens, 2011, 650 p., ISBN 9984-45-398-9. p.470 - 478.
218. Guild E., Bigo D. Mechanisms Collenively Specifying the Indimidual: The Schengen Border System and Enlargement. In: Anderson M., Apap J. Police and Justice cooperation and the new European Borders. The Hague, London, New York: Kluwer Law International, 2002, 147 p., ISBN 90-411-1893-4. p.125-126.
 219. Historie der Bundespolizei. 2012. Verfügbar: <http://www.bundespolizei.de/DE/06Die-Bundespolizei/Historie/> [aplūkots 2012.gada 25.jūlijā].
 220. Jundzis T. The Influence of Global Risks on the European Union. From: The seventh Yers as European Union Members states: Economics, Politics, Law: Latvian Academy of Sciences, Mykolas Romeris University, Riga Stradiņš Universty, Colleg of Law Proceedings of the International Conference 6-7 May 2011. Riga: 2011, 376 p., ISBN 978-9934-8114-3-2. p.32. - 44.
 221. Klatt M. Regional Cross-border Cooperation and National Minorities in Border Regions a Problem or an Opportunity. No: Robežu paplašināšana: identitātes un kopienas. Proceeding of the International Conference Riga, November 9-11, 2005. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2006, ISBN 9984-783-86-3, 239.-247.lpp.
 222. Makans L., Rukere I. Preventing Hate Crime, Terrorism and Radicalization in Latvia. Policing Meets New Challenges: preventing, radicalization and recruitment. University of Tampere, Police College of Finland: 2008, (unpublished).
 223. Rocket - based measurements of ion velocity, neutral wind, and electric field in the collisional transition region of the auroral ionosphere. Sangalli L., Knudsen D.J., Larsen M.F., Zhan T., Pfaff R.F., Rowland D. Journal of Geophysical Research, VOL.114, 2009. Available: <http://www.agu.org/pubs/crossref/2009/2008JA013757.html> [aplūkots 2012.gada 25.maijā].
 224. Saroch E. Hydro – borders in South Asia: Geopolitical Imaginations and Contestations. From: Berg. E., Houtum H. Routing Borders Between Territories, Discourses and Practices. England: Ashgate Publishing Limited Gower House, 2003, p.119-160.
 225. Study of NATO Enlargement. Chapter 1: Purposes and Principles of Enlargement. NATO On-line library: Basic Texts Study on NATO Enlargement. Available: <http://www.nato.int/docu/basicxt/enl-9502.htm> [aplūkots 2011.gada 1.jūnijā].
 226. The Canada-United States boundary: The next century. Sullivan P., Bernhardt D., Ballantyne B. Available: <http://www.internationalboundarycommission.org/docs/ibc-2009-01-eng.pdf> [aplūkots 2013.gada 15.feb.].
 227. The Community Charter of Fundamental Social Rights of Workers - December, 9th 1989. Available: http://www.aedh.eu/plugins/fckeditor/userfiles/file/Conventions%20internationales/Community_Charter_of_the_Fundamental_Social_Rights_of_Workers.pdf. Title I, Fundamental Social Rights of Workers. [aplūkots 2012.gada 20.jūlijā].
 228. The United Nations Convention on the Law of the Sea. (A historical perspective). Available: http://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/convention_historical_perspective [aplūkots 2012.gada 25.maijā].
 229. The final step of Schengen enlargement – controls at internal air borders to be abolished in late March. Available: http://www.eu2008.si/en/News_and_Documents/Press_Releases/March/0325MNZschengen.html [aplūkots 2011.gada 10.aprīlī].
 230. Theodore von Kármán (Szöllöskislaki Kármán Tódor). In: I. Chang, Thread of the Silkworm. Perseus Books Group (1995). The International Air Sports Federation. Available: <http://www.fai.org/icare-records/100km-altitude-boundary-for-astronautics> [aplūkots 2011.gada 25.decembrī].
 231. The free Dictionary by Farlex. Available: <http://www.thefreedictionary.com/line+of+demarcation> [aplūkots 2012.gada 7.martā].

232. Topaloglou L. (Department of Planning and Regional Development, University of Thessaly, Greece). The role and nature of borders. Available: http://www.eastbordnet.org/working_papers/open/documents/Topaloglou_The_role_and_nature_of_borders_090414.pdf [aplūkots 2013.g. 15.febr.]
233. United Nations Conference on Succession of States in Respect of Treaties, Analytical Compilation of Comments by Governments. U.N. Doc. A/Conf. 80/5, 1977, p 113. Available: <http://untreaty.un.org/cod/diplomaticconferences/succ-treaties-1978/> [aplūkots 2012.gada 22.janvārī].
234. UNHCR the UN Refugee Agency. History of UNHCR A Global Humanitarian Organization of Humble Origins. [B.g.]. Available: <http://www.unhcr.org/pages/49c3646cbc.html> [aplūkots 2012.gada 4.janvārī].
235. United Kingdom: UK Border Agency. [B.g.]. Available: <http://www.frontex.europa.eu/partners/national-authorities> [aplūkots 2012.gada 25.jūlijā].
236. UPDATE Hungarian Presidency of the EU quoted by German press: Romania and Bulgaria's adhesion to Schengen was postponed. 6.01.2011. Available: http://english.hotnews.ro/stiri-top_news-8185234-hungarian-presidency-the-quoted-german-press-romania-and-bulgarias-adhesion-schengen-was-postponed.htm [aplūkots 2011.gada 25.aprīlī].
237. Virta S. Community Policing Meets New Challenges. Policing Meets New Challenges: preventing, radicalization and recruitment. University of Tampere, Police College of Finland: 2008, p.15.
238. Adamczuk M. Perspektywy Służb Granicznych a rozwój strategii zarządzania granicami. In: Polska w Schengen. Pod redakcją Mieczysławy Zdanowicz. Białostok: Temida 2, 2009, 306 s., ISBN 978-83-89620-72-9. s.91.-107.
239. Інстытут беларускай гісторыі і культуры. Как менялись границы беларуси в XX веке. [B.g.]. Pieejams: <http://inbelhist.org/?p=2834> [skatīts 2013.gada 3.martā].
240. Шенгенские соглашения. Московская Государственная Юридическая Академия. Кафедра права Европейского Союза, Центр права Европейского Союза. Комментарий. Pieejams: <http://eulaw.edu.ru/documents/legislation/schengen/schengencomm.htm> [aplūkots 2012.gada 9.janvārī].
241. Овлащенко А.В. Правовой режим морских пространств Латвии. Диссертация. Автореферат. Артикул: 221198. Москва, МГИМО, 2006. Pieejams: <http://www.dissercat.com/content/pravovoi-rezhim-morskikh-prostranstv-latvii> [aplūkots 2012.gada 15.maijā].
242. Тихомиров А.В. Фактор Беларуси в процессе советско-польского мирного урегулирования 1920—1921 гг. Pieejams: <http://www.rsijournal.net/faktor-belarusi-v-processe-sovetsko-polskogo-mirnogo-uregulirovaniya-1920-1921-gg/> [skatīts 2012.g. 20.martā].

PERIODIKA

243. Barkāns E. Latvijas–Lietuvas robežlīgums strupceļā. Žurnāls "Nedēļa", 6.02.2007. Pieejams: http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/214948-latvijaslietuvas_robezligums_strupcela [aplūkots 2012.gada 21.maijā].
244. Bērziņš G., Dimitrovs A. Vai Latvija ir nacionālā valsts. Jurista Vārds, 2009.g. 29.sep., nr.39, 18.-19.lpp.
245. Bulgakova I. Robežsardzes darbības pilnveidošanas aspekti. Administratīvā un Kriminālā Justīcija, 2002, nr.2(19), 7.-11.lpp.
246. Feldmanis I. Latvijas diplomātija cīņā par valsts starptautisko atzīšanu (1918-1921). Latvijas Vēsture: jaunie un jaunākie laiki, 2011, nr.2, 101.lpp.
247. Policija un cilvēktiesības. Eiropas aktualitātes. Cilvēktiesību žurnāls, LU Juridiskās fakultātes Cilvēktiesību institūts, 2000, nr.13/14, 64.–71.lpp.
248. Eglāja L. Latvijas un Lietuvas jūras robeža – kā sasniegt taisnīgu atrisinājumu. Jurista Vārds, 2012, nr.3(702), 10.-16.lpp.

249. Eglītis V. Tiesību principu un konstitucionālo tiesību principu ģenēze un izpratne. Administratīvā un kriminālā justīcija, 2002, nr.3(20), 23.-27.lpp.
250. Feldmanis I. Liktenīgais 1940.gada jūnijs. Latvijas Avīze, pielikums „Mājas viesis”, 27.06.2008. Pieejams: <http://mod.la.lv/main1.php?dat=2008-06-27> [aplūkots 2012.gada 15.martā].
251. Gailītis K. Tiesību tālākveidošanas metodes *contra legem* izmantošana. Jurista Vārds, 2010, nr.31, 12.-13.lpp.
252. Indrikovs Z., Policijas jēdziens demokrātiskā valstī. Administratīvā un Kriminālā Justīcija, 2007, nr.3(40), 13.-20.lpp.
253. Jundzis T. „Lisabonas līgums” un Eiropas Savienības konstitucionālie pamati. Likums un Tiesības, 2008, nr.2, 66.-73.lpp.
254. Jundzis T. „Lisabonas līgums” un Eiropas Savienības kopējās ārpolitikas un drošības politikas tiesiskais regulējums. Likums un Tiesības, 2008, nr.3, 68.lpp.
255. Kūtris G. Likumu robi un Eiropas konstitucionālās tiesas. Eiropas konstitucionālo tiesu konferences XIV kongress. Jurista vārds, 2008, nr.24(529). Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=177319> [aplūkots 2011.gada 10.aprīlī].
256. Lēbers D.A. Krievijas un Latvijas teritoriālais strīds Abrenes jautājumā Padomju varas laika sekas. Jurista vārds, 2005, nr.19(374).
257. Matvejevs A. Policijas tiesību normas un ar tām regulējamās sabiedriskās attiecības. Administratīvā un Kriminālā Justīcija, 2006, nr.4(37), 14.-26.lpp.
258. Matvejevs A. Policijas darbība kā pārvaldes darbības veids. Administratīvā un Kriminālā Justīcija, 2006, nr.1(34), 25.-32.lpp.
259. Matvejevs A. Valsts policijas darbības efektivitātes vērtēšanas tiesiskie kritēriji. Administratīvā un Kriminālā Justīcija, 2005, nr.3(32), 65.lpp.
260. Melnis E., Garonskis A., Matvejevs A. Development of the Policing in Latvia. Jurisprudencija 1, 2006, (79), p.72 – 84. Available: https://www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/jurisprudencija [aplūkots 2012.gada 18.jūlijā].
261. Meinhardts H. Eiropas Savienības Pamattiesību harta. Pirmais solis ceļā uz Eiropas konstitūciju. Cilvēktiesību žurnāls. Policija un cilvēktiesības, Eiropas aktualitātes, 2000, nr.13/14, LU Juridiskās fakultātes Cilvēktiesību institūta izdevums, SIA „Mācību grāmata”, 298.-299.lpp.
262. Pujāts G. Imigrantu tranzīts caur Latviju - testa režīmā. Kārtība un drošība. Žurnāls Iekšlietu Ministrijas darbiniekiem, 2008, nr.2, 20.-21.lpp.
263. Ruķers M. Personas datu aizsardzība Latvijā: 10 gadu pieredze. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=auth&id=206775> [aplūkots 2012.gada 29.aprīlī].
264. Trofimovs D. Uzmanību: notiek videonovērošana. Jurista Vārds, 2008, nr.44, 11.lpp.
265. Vedins I. Metode un metodoloģija. Rīga: LPA raksti nr.9, 2002, 9.lpp.
266. Vītoļiņš V. Ieskats Šengenas *acquis* attīstībā. Jurista Vārds, 2008, nr.5(510), 1.-4.lpp.
267. Ziemeļe I. Latvijas – Krievijas valsts robežas jautājums un Latvijas nepārtrauktības doktrīna. Jurista Vārds, 2008, nr.27, 11.-15.lpp.
268. ES budžetā nauda robežpunktiem ar Krieviju. Žurnāls „Komersanta Vēstnesis” nr.1/2 (108/109), 2008. Pieejams: <http://www.kvestnesis.lv/index.php?menu=DOC&id=168966> [aplūkots 2012.gada 23.jūlijā].
269. Bygrave L.A. Minding the machine. Computer Law & Security Report, 2001, 17.-24.lpp.
270. Cervone A. Seeking a Sensible Migration Policy. Per Concordiam (Journal of European Security and Defense Issues), 2012, Volume 3, Issue 2, ISSN 2166-322X (print), p.8-25.
271. Gjorgjevič G. (Ministry of Defense, Republic of Macedonia). Corruption corrodes Security. Per Concordiam (Journal of European Security and Defense Issues), 2012, Volume 3, Issue 1, ISSN 2166-322X (print), p.22.-23.
272. Perek L. Scientific Criteria for the Delimitation of Outer Space. Journal of Space Law, Volume5, Number 1&2, 1977. Available: <http://www.spacelaw.olemiss.edu/jsl/pdfs/back-issues/jsl-5.pdf> [aplūkots 2013.g. 25.maijā]. p.111.-124.

273. Aviation and Space. Space magazines. December 20, 2012. Available: <http://www.noteitposts.com/space-magazines/> [aplūkots 2013.g. 28.apr.].
274. Sangalli L., Knudsen D.J., Larsen M.F., Zhan T., Pfaff R.F., Rowland D. Journal of Geophysical Research, VOL. 114, 2009. Available: <http://www.agu.org/pubs/crossref/2009/2008JA013757.shtml> [aplūkots 2011.g. 11.dec.].
275. Kovacs G. Die entwicklung und veränderung einiger im Grenzschutz wirkender allgemeiner prinzipien nach Schengen. Administratīvā un Kriminālā Justīcija, BSA, 2010, nr.3(52), ISSN 1407-2971, 62. lpp.
276. Dreier H. Das Europa der Administrationen. Frankfurter Allgemeine Zeitung, 2002, Num. 46, S.162.
277. Матузов Н.И., Малько А.В. Правовые режимы: вопросы теории и практики. Москва: Правоведение, 1996, №1, с.16–29.
278. Островский И., Постнов В. Какие государственные границы нужны России. Дипломатический Вестник, 1994, No.9-10, с.72-73.
279. Рейнгольд В. Влияние унификации и гармонизации на эволюцию договорного права. Балтийский юридический журнал. Рига: БМА, 2008, nr.3(13), с.6.
280. Приложение „Наука и военная безопасность” к журналу „Армия” № 283, 12 октября 2006 года.
281. Халиманович Н. Отношения между Республикой Беларусь и Латвийской Республикой в политической и торгово – экономической областях (1991 – 2001гг). Белорусский журнал международного права и международных отношений 2002, № 2, с.64-69.

NORMATĪVIE AKTI

Starptautiskie tiesību akti:

Nozīmīgākie starptautiskie tiesību akti:

282. ANO Statūti. 1945.g. 26.jūn., Sanfrancisko. Pieejams: <http://www.humanrights.lv/doc/vispaar/anostat.htm> [skatīts 2012.gada 20.jūlijā].
283. Vispārējā cilvēktiesību deklarācija: ANO Ģenerālā Asambleja, 1948. 10.dec. Pieejams: <http://www.humanrights.lv/doc/vispaar/vispcd.htm> [skatīts 2012.g. 10.martā]. LR AP deklarācija. 04.05.1990. Par Latvijas Republikas pievienošanas starptautisko tiesību dokumentiem cilvēktiesību jautājumos. Politisks dokuments. Ziņotājs, 1990. 24.maijs, nr.21. (deklaratīvs akts bez juridiska spēka).

Starptautiskās konvencijas, kodeksi, deklarācijas un dokumenti:

284. Latvijas Republikas Valdības un Eiropas Kosmosa Aģentūras līgums par sadarbību kosmosa jomā miermīlīgiem mērķiem: 23.07.2009. starptautisks dokuments. LR spēkā no 23.07.2009. LV, 2009. 6.aug., nr.124.
285. European Code for Inland waterways (CEVNI): UN, New York and Geneva, 2007. Available: www.unece.org/trans/doc/.../TRANS-SC3-115r2e.pdf [skatīts 2012.gada 24.jūnijā].
286. Starptautiskais kuģu un ostas iekārtu aizsardzības kodekss: 2.12.2002. starptautisks dokuments. LR spēkā no 01.07.2004. LV, 2004. 28.jūn., nr.100.
287. Protokols pret migrantu kontrabandu pa sauszemes, jūras un gaisa ceļu, kas papildina ANO Konvenciju pret organizēto noziedzību. ANO ĢA 2000.g. 15.nov. Konvencijas 55/25 „Pret transnacionālo organizēto noziedzību” 3.pielikums: LV, 2003.g. 10.apr., nr.56. Pieejams: <http://www2.ohchr.org/english/law/organizedcrime.htm> [skatīts 2012.gada 12.jūnijā].
288. Konvencija pret transnacionālo organizēto noziedzību: ANO, 15.11.2000. LR spēkā no 29.09.2003. LV, 2001. 29.sept., nr.87.
289. Nolīgums par 1982.gada 10.decembra Apvienoto Nāciju Jūras tiesību konvencijas īstenošanu attiecībā uz transzonālo zivju krājumu un tālu migrējošo zivju krājumu saglabāšanu un pārvaldību: 4.08.1995. starptautisks dokuments. LR spēkā no 08.11.2006. LV, 2006. 8.nov., nr.179.

290. Atvērto debesu līgums: 24.03.1992. starptautisks dokuments. LR spēkā no 11.02.2003. LV, 2002. 13.nov., nr.165.
291. Adopted by the Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders. Havana, Cuba, 27.08. – 7.09.1990. Pieejams: <http://www2.ohchr.org/english/law/prosecutors.htm> [skatīts 2012.gada 30.jūlijā].
292. The Community Charter of Fundamental Social Rights of Workers. 9.12.1989. Available: http://www.aedh.eu/plugins/fckeditor/userfiles/file/Conventions%20internationales/Community_Charter_of_the_Fundamental_Social_Rights_of_Workers.pdf. Title I, Fundamental Social Rights of Workers. [aplūkots 2012.gada 20.jūlijā].
293. Concluding Document of the Vienna Meeting of the Conference on Security and Cooperation in Europe (CSCE). The Concluding Document of the Vienna Meeting of the CSCE was adopted 19.01.1989. Available: <http://web.archive.org/web/19990220113731/http://www.osceprag.cz/docs/chronos.htm> [skatīts 2013.gada 12.jūnijā].
294. Declaration on the human rights of individuals who are not nationals of the country in which they live (Deklarācija par to personu tiesībām, kuras nav tās valsts pilsoņi, kurā viņas dzīvo): ANO, 13.12.1985. LR spēkā no 24.03.1992. Pieejams: <http://www.un.org/documents/ga/res/40/a40r144.htm> [skatīts 2013.gada 15.februārī].
295. ANO Jūras tiesību konvencija: 10.12.1982. starptautisks dokuments. LR spēkā no 22.01.2005. LV, 2004. 17.nov., nr.183.
296. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. Code of Conduct for Law Enforcement Officials. Adopted by General Assembly resolution 34/169 of 17 December 1979. Available: <http://www2.ohchr.org/english/law/codeofconduct.htm> [skatīts 2012.gada 25.jūlijā].
297. Starptautiskā konvencija par meklēšanu un glābšanu uz jūras: 27.04.1979. starptautisks dokuments. LR spēkā no 30.12.1998. LV, 2003. 7.marts, nr.37.
298. Eiropas pamatkonvencija par teritoriālo kopienai vai pārvaldes institūciju pārrobežu sadarbību: 21.05.1980. starptautisks dokuments. LR spēkā no 02.03.1999. LV, 1998.g. 22.okt., nr. 305/307.
299. Vienna Convention on Succession of States in respect of Treaties. 23.08.1978. Entry into force 6.11.1996. (Pievienojušās 37 valstis, LR nav pievienojusies). Available: http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/3_2_1978.pdf [skatīts 2013.g. 20.jūnijā].
300. Starptautiskā konvencija par jūrnīeku sagatavošanu un diplomēšanu, kā arī sardzes pildīšanu: 7.07.1978. starptautisks dokuments. LR spēkā no 20.08.1992. LV, 2003. 7.febr., nr.21.
301. 1977.gada 8.jūnija papildu protokols pie 1949.gada 12.augusta Ženēvas konvencijām, kas attiecas uz lokāla rakstura bruņotu konfliktu upuru aizsardzību (II protokols): 08.06.1977. starptautisks dokuments. LR spēkā no 24.06.1992. LV, 2002, 19.jūn., nr.92.
302. Eiropas Konvencija par terorisma apkarošanu: 27.01.1977. starptautisks dokuments. LR spēkā no 21.07.1999. LV, 1999. 24.marts, nr.92/95.
303. Par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām ar fakultatīvo protokolu: Starptautiskais pakts, ANO, 1966.g. 16.dec., stājies spēkā 1976.g. 23.martā. LR spēkā no 22.09.1994. LV, 1994. 10.maijs, nr.55.
304. Conference on Security and Cooperation in Europe: Final Act, 1.08.1975. International Legal Materials, 1975, No.1292. Available: <http://www.unhcr.org/refworld/category,LEGAL,OSCE,,3dde4f9b4,0.html> [skatīts 2012.gada 24.janvārī].
305. Starptautiskā konvencija par cilvēku dzīvības aizsardzību uz jūras (International Convention for the Safety of Life at Sea, as amended 1974, (SOLAS-74): 01.11.1974. starptautisks dokuments. LR spēkā no 20.08.1992. LV, 2007. 12.dec., nr.199.

306. Starptautiskā konvencija par piesārņojuma novēršanu no kuģiem, kas grozīta ar tās 1978.gada protokolu: 2.11.1973. starptautisks dokuments. LR spēkā no 20.08.1992. LV, 2008. 23.jūl., nr.112.
307. Konvencija par starptautiskajiem kuģu sadursmju novēršanas noteikumiem (COLREG-72): 20.10.1972. starptautisks dokuments. LR spēkā no 20.05.1992. LV, 2004. 18.aug., nr.130.
308. Konvencija par cīņu pret nelikumīgu gaisakuģu sagrābšanu: 16.12.1970. starptautisks dokuments. LR spēkā no 22.11.1998. LV, 1997. 8.apr., nr.89/90.
309. Declaration on Principles of International Law Concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations: G.A. res. 2625, Annex, 25 UN GAOR, Supp. (No. 28), U.N. Doc. A/5217 at 121 (1970). 24.10.1970. Available: <http://www1.umn.edu/humanrts/instree/principles1970.html> [skatīts 2013.gada 29.aprīlī].
310. Vīnes konvencija par starptautisko līgumu tiesībām: 23.05.1969. starptautisks dokuments. LR spēkā no 03.06.1993. LV, 2003. 3.apr., nr.52.
311. Par starptautiskās jūras satiksmes atvieglošanu (FAL-65)” (Convention on Facilitation of International Maritime Traffic, 1965 FAL Convention): 11.09.1997. starptautisks dokuments. LR spēkā no 21.03.1998. LV, 1997. 24.sep., nr.242/245.
312. Konvencija par noziegumiem un dažām citām nelikumīgām darbībām, kas izdarītas gaisakuģos: 14.09.1963. starptautisks dokuments. LR spēkā no 08.09.1997. LV, 1997. 8.apr., nr.89/90.
313. Konvencija par teritoriālajiem ūdeņiem un piekrastes ūdeņiem: ANO, Ženēva, 1958.g. 29.apr., stājās spēkā 1964.g. 10.sep., Līgumu sērija, 516.sējums. Pieejams: www.vvc.gov.lv/.../Konvencijas/Convention_on_the_Territorial_Sea.. [skatīts 2012.gada 24.jūlijā].
314. Konvencija par kontinentālo šelfu: ANO, Ženēva: 1958.g. 29.apr., stājās spēkā 1964.g. 10.jūn., Līgumu sērija, 499.sējums. Pieejams: www.vvc.gov.lv/.../Konvencijas/Convention_on_the_Continental_Sh.. [skatīts 2012.gada 24.jūlijā].
315. Konvencija par bēgļa statusu: ANO, Ženēva. 28.07.1951. starptautisks dokuments. LR spēkā no 29.10.1997. LV, 1997. 4.jūl., nr.171/174.
316. ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos pārvaldes statūti: ANO ĢA 1950.gada 14.decembra rezolūcija 428(V). Pieejams: http://www.tiesibsargs.lv/lat/tiesibu_akti/anodokumenti/?doc=238 [skatīts 2012.gada 4.janvārī].
317. Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija: 04.11.1950. starptautisks dokuments. LR spēkā no 27.06.1997. LV, 1997. 13.jūn., nr.143/144.
318. Ženēvas konvencija par sauszemes bruņoto spēku ievainoto un slimo stāvokļa uzlabošanu: 12.08.1949. starptautisks dokuments. LR spēkā no 24.06.1992. LV, 2002. 22.marts, nr.46.
319. Konvencija par starptautisko civilo aviāciju: 2., 6., 8., 12., 17. un 18. Pielikums, 1944.g. 7.dec. LR stājas spēkā 12.08.1992. LV, 2010. 30.okt., nr.17.
320. Convention on International Civil Aviation (ICAO Convention). Done at: Chicago. Date enacted: 1944-12-07. In force: 1947-04-04. Available: <http://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/07/7-01/international-civil-aviation.xml#treaty-header1-1> [skatīts 2013.g. 25.maijā].
321. Montevideo Convention on the Rights and Duties of States: Signed at Montevideo, 26.12.1933. Entered into Force 26.12.1934. Available: <http://www.taiwandocuments.org/montevideo01.htm> [skatīts 2012.gada 12. martā].
322. Laws of War: Pacific Settlement of International Disputes (Hague I), 18.10.1907. Available: http://avalon.law.yale.edu/20th_century/pacific.asp [skatīts 2012.gada 15.jūlijā].

Starptautiskie līgumi un citi dokumenti:

323. Latvijas Republikas valdības un Azerbaidžānas Republikas valdības vienošanās par sadarbību ārkārtējo situāciju novēršanas un likvidēšanas jomā: 17.01.2011. starptautisks dokuments. LV, 2011. 20.jūl., nr.112.
324. Latvijas Republikas valdības, Igaunijas Republikas valdības un Lietuvas Republikas valdības vienošanās par Baltijas gaisa telpas novērošanas tīkla un kontroles sistēmas attīstību: 2.03.2007. starptautisks dokuments. LR spēkā no 03.02.2008. LV, 2007. 5.dec., nr.195.
325. Договор между СССР и Правительством Польской Народной Республики о режиме советско – польской государственной границе от 15 февраля 1961 г. Pieejams: <http://arc.pravoby.info/document/> [skatīts 2012.gada 22.februārī].
326. NATO Handbook (NATO rokasgrāmata – organizāciju, aģentūru un citu pakļauto organizāciju skaidrojums). NATO informācijas un preses birojs, 2001. Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/lv/dp/Pamatdokumenti/> [skatīts 2012.gada 8.janvārī].
327. International Maritime Organization. Krasta apsardze. Glābšana paņēmienu rokasgrāmata. Pieejams: http://doc.mod.gov.lv/lv/Brosuras/personu_glabsana/files/personu_glabsana.pdf. [skatīts 2012.gada 15.maijā].
328. Baltijas jūras reģiona robežkontroles sadarbības konferences robežkontroles institūciju priekšnieku sanāksmju protokoli sākot no nr.13, (1997. – 2012.gads), (nepublicēts).

Latvijas Republikas un Igaunijas Republikas kopīgie starptautiskie normatīvie akti:

329. Par Nolīguma starp Latvijas Republikas valdību un Igaunijas Republikas valdību par valsts robežas šķērsošanas vietām un Grozījumu Nolīgumā starp Latvijas Republikas valdību un Igaunijas Republikas valdību par valsts robežas šķērsošanas vietām denonsēšanu: LR likums, LV, 2011. 19.maijs nr. 88.
330. Latvijas Republikas Veselības ministrijas, Igaunijas Republikas Sociālo lietu ministrijas un Igaunijas Republikas Iekšlietu ministrijas vienošanās par savstarpējo palīdzību neatliekamās medicīniskās palīdzības sniegšanā pierobežas teritorijā: 24.09.2010.g. starptautisks dokuments. LV, 2010. 30.nov., nr.189.
331. Latvijas Republikas Valdības un Igaunijas Republikas Valdības vienošanās par savstarpēju palīdzību katastrofu gadījumos: 4.06.2001. starptautisks dokuments. LR spēkā no 19.06.2002. LV, 2001. 26.okt., nr.154.
332. Papildprotokols Latvijas Republikas un Igaunijas Republikas līgumam par valsts robežas atjaunošanu: 31.05.2000. starptautisks dokuments. LV, 2000. 15.nov., nr.406/408.
333. Igaunijas Republikas valdības, Latvijas Republikas valdības un Zviedrijas Karalistes valdības līgums par kopīgo jūras robežas punktu Baltijas jūrā: 30.04.1997. starptautisks dokuments. LV, 1997. 23.dec., nr.336/340.
334. Latvijas Republikas un Igaunijas Republikas līgums par jūras robežas noteikšanu Rīgas jūras līcī, Irbes šaurumā un Baltijas jūrā: 12.07.1996. starptautisks dokuments. LR spēkā no 10.10.1996. LV, 1996. 30.aug., nr.146.
335. Latvijas Republikas un Igaunijas Republikas līgums par jūras robežas delimitāciju Rīgas jūras līcī, Irbes šaurumā un Baltijas jūrā: 12.07.1996. starptautisks dokuments. LV, 1996. 16.jūl., nr.120.
336. Latvijas Republikas Valdības un Igaunijas Republikas Valdības vienošanās par Pilnvaroto robežas pārstāvju darbību: 31.08.1994. starptautisks dokuments. Pogrebņaks A., Fogels Z. (red.). Latvijas Republikas un kaimiņvalstu līgumi un vienošanās par robežapsardzību. Rīga: LPA, 2000, ISBN 9984-655-08-3. 159.-169.lpp.
337. Līgums par valsts robežas atjaunošanu starp Latvijas Republiku un Igaunijas Republiku: 20.03.1992. starptautisks dokuments. LR spēkā no 13.09.1993. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=65315> [skatīts 2012.g. 8.dec.].

Latvijas Republikas un Lietuvas Republikas kopīgie starptautiskie normatīvie akti:

338. Par Nolīguma starp Latvijas Republikas valdību un Lietuvas Republikas valdību par sadarbību, veicot kontroli valsts robežas apvienotajos kontrolpunktos, un Protokola par grozījumiem un papildinājumiem Latvijas Republikas valdības un Lietuvas Republikas valdības nolīgumā par sadarbību, veicot kontroli valsts robežas apvienotajos kontrolpunktos, denonsēšanu: LR likums. LV, 2011. 19.maijs, nr.88.
339. Latvijas Republikas valdības un Lietuvas Republikas valdības vienošanās par pilnvaroto robežas pārstāvju darbību: 01.03.2002. starptautisks dokuments. LR spēkā no 19.07.2002. LV, 2002. 16.aug., nr.117.
340. Latvijas Republikas Valdības un Lietuvas Republikas Valdības līgums par savstarpēju palīdzību dabas katastrofu un citos plaša mēroga nelaiemes gadījumos: 31.05.2001. starptautisks dokuments. LR spēkā no 02.01.2002. LV, 2001. 28. dec., nr.188.
341. Līgums par valsts robežas atjaunošanu starp Latvijas Republiku un Lietuvas Republiku: 25.05.1995. starptautisks dokuments. LV, 1995. 29.jūn., nr.84.
342. Deklarācija starp Latvijas Republiku un Lietuvas Republiku par robežas galīgu noteikšanu: 30.06.1930. starptautisks dokuments. Valdības Vēstnesis, 1930, nr.151.

Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas kopīgie starptautiskie normatīvie akti:

343. Latvijas Republikas valdības un Krievijas Federācijas valdības vienošanās par sadarbību ārkārtējo situāciju novēršanas un likvidēšanas jomā: 20.12.2010. starptautisks dokuments. LV, 2011. 20.jūl., nr.112.
344. Latvijas Republikas valdības un Krievijas Federācijas valdības protokols par 2006. gada 25. maija Nolīguma starp Eiropas Kopienu un Krievijas Federāciju par atpakaļuzņemšanu īstenošanu: 09.07.2009. starptautisks dokuments. LR spēkā no 26.09.2009. LV, 2009. 11.nov., nr.179.
345. Par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgumu par Latvijas un Krievijas valsts robežu: 27.03.2007. starptautisks dokuments. LR spēkā no 30.05.2007. LV, 2007. 29.maijs, nr.85.
346. Protokols, kurš pievienots partnerības un sadarbības nolīgumam, ar ko izveido partnerību starp Eiropas Kopienām un to dalībvalstīm, no vienas puses, un Krievijas Federāciju, un ar kuru ņem vērā jauno Dalībvalstu pievienošanas ES: 27.04.2004. starptautisks dokuments. LR spēkā no 01.03.2005. LV, 2005. 14.jūl., nr.110.
347. Latvijas Republikas valdības un Krievijas Federācijas valdības protokols par Latvijas Republikas valdības un Krievijas Federācijas valdības 1993.gada 2.jūnija vienošanās par muitas robežas caurlaides punktiem darbības pagarināšanu: 25.06.2008. starptautisks dokuments. LR spēkā no 25.06.2008. LV, 2008. 22.jūl., nr.111.
348. Latvijas Republikas valdības un Krievijas Federācijas valdības līgums par sadarbību cīņā pret noziedzību, it īpaši tās organizētajās formās: 20.12.2010. starptautisks dokuments. LV, 2011. 29.jūn., nr.99.
349. Latvijas Republikas Valdības un Krievijas Federācijas Valdības Vienošanās par pilsoņu savstarpējiem braucieniem: 14.12.1994. starptautisks dokuments. LR spēkā no 18.01.1995. LV, 1994. 22.dec., nr.149.
350. Līgums par Latvijas Republikas un Krievijas Padomju Federatīvās Sociālistiskās Republikas starpvalstu attiecību pamatiem: 13.01.1991. starptautisks dokuments. LR AP un Valdības Ziņotājs, 1991. 9.maijs nr.17.
351. Upmacis I., Obuhovs A. Instrukcija kopīgām demarkācijas darba grupām. Rīga: 3.03.2011. (nepublicēts).
352. Upmacis I., Obuhovs A. Instrukcija pat Latvijas un Krievijas valsts robežas demarkācijas kartes sagatavošanas kārtību. Maskava: 2.12.2010. (nepublicēts).
353. Upmacis I., Obuhovs A. Instrukcija pat Latvijas un Krievijas valsts robežas iezīmēšanu dabā. Pleskava: 27.05.2010. (nepublicēts).

354. Upmacis I., Obuhovs A. Noteikumi par Latvijas un Krievijas valsts robežas šķērsošanu demarkācijas darbus veicošajam personālam, transporta un tehniskiem līdzekļiem, kā arī to pagaidu uzturēšanos otras valsts teritorijā. Jūrmala: 26.02.2010. (nepublicēts).
355. Upmacis I., Obuhovs A. Latvijas – Krievijas kopīgās demarkācijas komisijas Nolikums. Maskava: 25.11.2009. (nepublicēts).
356. Upmacis I., Obuhovs A. План выполнения работ по демаркации Латвийско - Российской Государственной границы, (nepublicēts).
357. Upmacis I., Obuhovs A. Robežzīmes Nr.143 protokols, (nepublicēts).

Latvijas Republikas un Baltkrievijas Republikas kopīgie starptautiskie normatīvie akti:

358. Latvijas Republikas valdības un Baltkrievijas Republikas valdības līgums par Latvijas - Baltkrievijas valsts robežas režīmu. 10.04.2013. starptautisks dokuments. Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/lv/Arpolitika/bilateral/?branch=3&mode=out&state=ALL&status=0> [skatīts 2013.g. 7.jūn.].
359. Latvijas Republikas valdības un Baltkrievijas Republikas valdības vienošanās par Latvijas Republikas un Baltkrievijas Republikas pierobežas teritoriju iedzīvotāju savstarpējo braucienu vienkāršošanu: 23.08.2010. starptautisks dokuments. LR spēkā no 01.12.2011. LV, 2010. 10.nov., nr.178.
360. Latvijas Republikas valdības, Baltkrievijas Republikas valdības un Krievijas Federācijas valdības vienošanās par Latvijas Republikas, Baltkrievijas Republikas un Krievijas Federācijas valsts robežu krustpunkta noteikšanu: 28.01.2010. starptautisks dokuments. LV, 2010. 21.sept., nr.149.
361. Par Latvijas Republikas un Baltkrievijas Republikas valsts robežas demarkācijas noslēguma dokumentu spēkā stāšanos: ĀM 2009.g. 17.marta dienesta informācija nr.41/210-1945. LV, 2009. 19.marts, nr.44.
362. Par Latvijas Republikas un Baltkrievijas Republikas valsts robežas demarkācijas dokumentu apstiprināšanu; MK 2009.g. 18.febr. rīkojums nr.122. LV, 2009. 27.febr., nr.33.
363. Latvijas Republikas valdības un Baltkrievijas Republikas valdības vienošanās par pilsoņu savstarpējiem braucieniem: 31.01.2008. starptautisks dokuments. LR spēkā no 01.08.2008. LV, 2008. 13.marts, nr. 41.
364. Latvijas Republikas valdības un Baltkrievijas Republikas valdības līgums par sadarbību cīņā pret organizēto noziedzību, narkotisko vielu, psihotropo vielu un prekursoru nelegālu apriti, terorismu un citiem noziedzīgiem nodarījumiem: 17.05.2007. starptautisks dokuments. LR spēkā no 21.11.2007. LV, 2007. 16.dec., nr.196.
365. Latvijas Republikas valdības un Baltkrievijas Republikas valdības protokols par grozījumiem 1993.gada 18.augusta Latvijas Republikas valdības un Baltkrievijas Republikas valdības vienošanās par robežas caurlaides punktiem: 19.01.2007. starptautisks dokuments. LV, 2007. 7.jūn., nr.91.
366. Latvijas Republikas valdības un Baltkrievijas Republikas valdības vienošanās par sadarbību katastrofu, dabas stihiju, citu ārkārtēju situāciju novēršanā, kā arī to seku likvidēšanā: 8.07.2003. starptautisks dokuments. LR spēkā no 01.06.2004. LV, 2003. 2.dec., nr.169.
367. Latvijas Republikas valdības un Baltkrievijas Republikas valdības vienošanās par vienkāršotu vīzu izsniegšanas kārtību pierobežas iedzīvotājiem: 27.11.2002. starptautisks dokuments. LR spēkā no 06.01.2003. LV, 2003. 24.janv., nr.13.
368. Vienošanās starp Latvijas Republikas valdību un Baltkrievijas Republikas valdību par pārrobežu sadarbības pamatprincipiem: 18.05.1998. starptautisks dokuments. LR spēkā no 9.07.1998. LV, 1998. 28.jūl., nr.219.
369. Latvijas Republikas valdības, Baltkrievijas Republikas valdības un Lietuvas Republikas valdības vienošanās par valstu robežu krustpunkta noteikšanas kārtību: 25.03.1998. starptautisks dokuments. LR spēkā no 17.03.1999. LV, 1998. 29.maijs, nr.157/158.
370. Latvijas Republikas valdības un Baltkrievijas Republikas valdības vienošanās par sadarbību robežu jautājumos: Apstiprināta MK 3.07.1996. Pieejams:

- <http://www.mfa.gov.lv/lv/Arpolitika/bilateral/?mode=out&state=ALL&branch=3&print=on> [skatīts 2012.gada 28.martā].
371. Latvijas Republikas valdības un Baltkrievijas Republikas valdības vienošanās par pilnvaroto robežas pārstāvju darbību: 7.09.1995. starptautisks dokuments. LR spēkā no 19.07.1995. MK 1995.g. 19.jūl., rīkojums nr.395. LV, 1995. 26.jūl., nr.110.
372. Latvijas Republikas valdības un Krievijas Federācijas valdības vienošanās par robežas pārstāvju darbību: 19.07.1994. starptautisks dokuments. LR spēkā no 17.08.1994. LV, 1994. 16.aug., nr.95.
373. Līgums par valsts robežas noteikšanu starp Latvijas Republiku un Baltkrievijas Republiku: 21.02.1994. starptautisks dokuments. LR spēkā no 19.05.1995. LV, 1994. 12.nov., nr.133.
374. Latvijas Republikas valdības un Baltkrievijas Republikas valdības vienošanās par robežas caurlaides punktiem: 18.08.1993. starptautisks dokuments. LR spēkā no 18.08.1993. LV, 1999. 14.jūl., nr. 229/230.

ES normatīvie tiesību akti (biežāk lietotām interneta resursu norādēm pielietoti saīsinājumi):

375. Lisabonas Līgums, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu. Lisabona: 2007.g. 13.dec., ES OV C 306, 2007.g. 17.dec. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/lv/treaties/dat/12007L/htm/12007L.html> [skatīts 2011.gada 22. jūlijā].
376. Līgums par Konstitūciju Eiropai. ES OV, nr.C310, 2004.g. 16.dec. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2004:310:SOM:lv:HTML> [skatīts 2011.gada 21.septembrī].
377. Līgums starp Beļģijas Karalisti, Dānijas Karalisti, Vācijas Federatīvo Republiku, Grieķijas Republiku, Spānijas Karalisti, Francijas Republiku, Īriju, Itālijas Republiku, Luksemburgas Lielhercogisti, Nīderlandes Karalisti, Austrijas Republiku, Portugāles Republiku, Somijas Republiku, Zviedrijas Karalisti, Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienoto Karalisti (Eiropas Savienības dalībvalstīm) un Čehijas Republiku, Igaunijas Republiku, Kipras Republiku, Latvijas Republiku, Lietuvas Republiku, Ungārijas Republiku, Maltas Republiku, Polijas Republiku, Slovēnijas Republiku, Slovākijas Republiku par Čehijas Republikas, Igaunijas Republikas, Kipras Republikas, Latvijas Republikas, Lietuvas Republikas, Ungārijas Republikas, Maltas Republikas, Polijas Republikas, Slovēnijas Republikas un Slovākijas Republikas pievienošanas Eiropas Savienībai. Par Līgumu par pievienošanu ES: 16.04.2003. starptautisks dokuments. LR spēkā no 1.05.2004. LV, 2003. 12.nov., nr.159.
378. Līguma par pievienošanu ES Akts par Čehijas Republikas, Igaunijas Republikas, Kipras Republikas, Latvijas Republikas, Lietuvas Republikas, Ungārijas Republikas, Maltas Republikas, Polijas Republikas, Slovēnijas Republikas un Slovākijas Republikas pievienošanās nosacījumiem un pielāgojumiem Līgumos, kas ir Eiropas Savienības pamatā; OV L 236, 2003. 23.sep. Pieejams: <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/lv/treaties/dat/12003T/> [skatīts 2012.gada 3.janvārī].
379. Treaty of Nice Amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related Acts. (2001/C80/01). Available: http://eur-lex.europa.eu/lv/treaties/dat/12001C/htm/C_2001080EN.000101.html [skatīts 2012.gada 14.decembrī].
380. Protocol integrating the Schengen acquis into the framework of the European Union; OJ C 340, 10 November 1997. Available: <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11997D/htm/11997D.html> [skatīts 2012.gada 3.janvārī].
381. Treaty of Amsterdam. OJ C 340 of 10 November 1997. (Amsterdamas līgums, ar ko groza līgumu par Eiropas Savienību, Eiropas kopienu dibināšanas līgumus un dažus ar tiem saistītus aktus. Amsterdamā, 1997.g. 2.okt.). Available: http://extranjeros.empleo.gob.es/es/normativajurisprudencia/UnionEuropea/Tratados/documentos/amsterdam_en.pdf [skatīts 2012.gada 3.janvārī].

382. Treaty on European Union. OJ C191, 29 July 1992. (Līgums par Eiropas Savienību. Māstrihta, 1992). Available: <http://eur-lex.europa.eu/lv/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html> [skatīts 2011.gada 14.decembrī].
383. Single European Act (1986). OJ, L 169 of 29 June 1987. Available: <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/index.htm#other> [skatīts 2012.gada 12.janvārī].
384. Treaty establishing the European Community (consolidated version). Protocol annexed to the Treaties establishing the European Community and the European Atomic Energy Community. Protocol (No 36) on the privileges and immunities of the European Communities (1965). (Līgums par vienotas Eiropas Kopienų Padomes un vienotas Eiropas Kopienų komisijas izveidi. Protokols par privilēģijām un imunitāti Eiropas Kopienās). Available: <http://eur-lex.europa.eu/lv/treaties/index.htm#other> [skatīts 2012.gada 12.janvārī].
385. European Convention on Nationality: Council of Europe, Strasbourg, 6.11.1997. CETS No.166. Available: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=166&CL=ENG> [skatīts 2012.gada 20.janvārī].
386. Council OF Europe. European Social Charter (Revised): Strasbourg, 3.05.1996. European Treaties – CETS No.163. Available: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=163&CL=ENG> [skatīts 2012.gada 12.janvārī].
387. Convention determining the State Responsible for Examining Applications for Asylum lodged in one of the member States of the European Communities (Konvencija, ar kuru nosaka valsti, kura ir atbildīga par vienā no Eiropas Kopienų dalībvalstīm iesniegta patvēruma pieteikuma izskatīšanu), 97/C 254/01): 15.06.1990. starptautisks dokuments. LR spēkā no 01.05.2004. LV, 2004. 21.apr., nr.62.
388. The Community Charter of Fundamental Social Rights of Workers: 9.12.1989. Available: http://www.aedh.eu/plugins/fckeditor/userfiles/file/Conventions%20internationales/Community_Charter_of_the_Fundamental_Social_Rights_of_Workers.pdf [skatīts 2012.gada 12.janvārī].
389. Konvencija, ar ko īsteno Šengenas līgumu (1985.gada 14.jūnijs) starp Beniluksa Ekonomikas Savienības valstu Valdībām, Vācijas Federatīvās Republikas Valdību un Francijas Republikas Valdību par pakāpenisku kontroles atcelšanu pie kopīgām robežām. Ministru un valsts sekretāru kopīgā Deklarācija, tiekoties Šengenā 1990.gada 19.jūnijā. OV, L239, 22/09/2000, 0019. - 0062.lpp. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:42000A0922%2802%29:LV:HTML> [skatīts 2012.gada 12.janvārī].
390. Convention implementing the Schengen Agreement of 14 June 1985 between the Governments of the States of the Benelux Economic Union, the Federal Republic of Germany and the French Republic on the gradual abolition of checks at their common borders. 1990. Available: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:42000A0922%2802%29:en:HTML> [skatīts 2012.gada 12.aprīlī].
391. The Schengen Agreement of 14 June 1985. Agreement between the Governments of the States of the Benelux Economic Union, the Federal Republic of Germany and the French Republic on the gradual abolition of controls at the common frontiers (Līgums starp Beniluksa Ekonomikas Savienības valstu Valdībām, Vācijas Federatīvās Republikas Valdību un Francijas Republikas Valdību par pakāpenisku kontroles atcelšanu pie kopīgām robežām (Šengenas līgums)): OV, L 239, 22/09/2000, 0013.-0018.lpp. Available: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:42000A0922%2802%29:en:HTML> [skatīts 2012.gada 12.janvārī].
392. Konvencija par Eiropas Policijas biroja izveidi (Eiropola Konvencija): ES Padome. Eiropas Kopienų OV, 1985. C 316/1. Pieejams: <http://www.dvi.gov.lv/likumdosana/files/Eiropola%20konvencija.pdf> [skatīts 2012.gada 12.janvārī].

393. Eiropas pamatkonvencija par teritoriālo kopienu vai pārvaldes institūciju pārrobežu sadarbību: 21.05.1980. starptautisks dokuments. LR spēkā no 02.03.1999. LV, 1998. 22.okt., nr.305/307.
394. European Convention on Information on Foreign Law: 07.06.1968. starptautisks dokuments. LR spēkā no 06.11.1998. LV, 1998. 20.febr., nr.46/47.
395. Eiropas Padomes Konvencija par izdošanu: 13.12.1957. starptautisks dokuments. LR spēkā no 31.07.1997. LV, 1997. 9.apr., nr.91/92.
396. Treaty establishing the European Economic Community (Rome, 25 March 1957). Available: <http://www.cvce.eu/viewer/-/content/cca6ba28-0bf3-4ce6-8a76-6b0b3252696e/en> [skatīts 2012.gada 12.janvārī].
397. Treaty Establishing „The European Coal and Steel Community” and annex I-III Paris, 18 April 1951, Wages and movement of workers. Available: <http://eur-lex.europa.eu/lv/treaties/index.htm#founding> [skatīts 2012.gada 12.janvārī].

ES regulas:

398. Komisijas īstenošanas regula (ES) Nr. 923/2012 (2012.g. 26.sep.), ar ko nosaka vienotus lidojumu noteikumus un ekspluatācijas normas aeronavigācijas pakalpojumiem un procedūrām un ar ko groza Īstenošanas regulu (ES) Nr. 1035/2011 un Regulas (EK) Nr. 1265/2007, (EK) Nr. 1794/2006, (EK) Nr. 730/2006, (EK) Nr. 1033/2006 un (ES) Nr. 255/2010. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:281:0001:0066:LV:PDF> [skatīts 2013.gada 28.aprīlī].
399. Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr.81/2009, ar kuru Regulu (EK) Nr.562/2006 groza attiecībā uz Vīzu informācijas sistēmas (VIS) izmantošanu saistībā ar Šengenas Robežu kodeksu. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=lv&ihtmlang=lv&lng1=lv,en&lng2=bg,cs,da,de,el,en,es,et,fi,fr,ga,hu,it,lt,lv,mt,nl,pl,pt,ro,sk,sl,sv,&val=488065:cs> [skatīts 2012.gada 12.februārī].
400. Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr.1186/2009 (2009.g. 16.nov.), ar kuru izveido Kopienas sistēmu atbrīvojumiem no muitas nodokļiem. Pieejams: http://www.vid.gov.lv/dokumenti/muita/muitas%20atlaugas/2011/r_1186_labdar%20filantropija%20%282%29.pdf [skatīts 2012.gada 29.aprīlī].
401. Regulation (EC) No 810/2009 of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 establishing a Community Code on Visas (Visa Code) (Vīzu kodekss). Available: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32009R0810:EN:NOT> [skatīts 2012.gada 20.janvārī].
402. Regulation (EC) No 863/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 establishing a mechanism for the creation of Rapid Border Intervention Teams and amending Council Regulation (EC) No 2007/2004 as regards that mechanism and regulating the tasks and powers of guest officers. Available: http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/114124_en.htm [skatīts 2012.gada 13.jūnijā].
403. Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 562/2006 (2006.g. 15.marts), ar kuru ievieš Kopienas Kodeksu par noteikumiem, kas reglamentē personu pārvietošanos pār robežām (Šengenas robežu kodekss). OJ, L 105, 13.04.2006. Pieejams: http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/site/lv/oj/2006/l_105/l_10520060413lv00010032.pdf [skatīts 2012.gada 20.janvārī].
404. Regulation (EC) No 562/2006 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2006 establishing a Community Code on the rules governing the movement of persons across borders (Schengen Borders Code). Available: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32006R0562:EN:NOT> [skatīts 2012.gada 22.aprīlī].
405. Verordnung (EG) Nr. 562/2006 des Europäischen Parlaments und des Rates vom 15. März 2006 über einen Gemeinschaftskodex für das Überschreiten der Grenzen durch Personen

- (Schengener Grenzkodex). Amtsblatt Nr.L105 vom 13/04/2006 S.0001.-0032. Verfügbar: [http://www3.recht.makrolog.de/irfdsearcher/Search?Doctype=eurlex&utab=6&key=chap191010\\$32006R0562](http://www3.recht.makrolog.de/irfdsearcher/Search?Doctype=eurlex&utab=6&key=chap191010$32006R0562) [skatīts 2012.gada 22.aprīlī].
406. Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr.2252/2004 (2004. 13.dec.) par drošības elementu un biometrijas standartiem dalībvalstu izdotās pasēs un ceļošanas dokumentos. Grozīta ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 444/2009, 2009. 28.maijs, OV, L142. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004R2252:LV:HTML> [skatīts 2012.gada 23.maijā].
407. Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr.2007/2004 (26.10.2004.), ar ko izveido Eiropas Aģentūru operatīvās sadarbības vadībai pie Eiropas Savienības dalībvalstu ārējām robežām (FRONTEX regula). OJ, L349, 25/11/2004, p.0001-0011. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004R2007:LV> [skatīts 2012.gada 10.janvārī].
408. Padomes Regula (EK) Nr. 333/2002 (2002. 18.feb.) par vienotas formas veidlapām vīzu uzlīmēšanai, ko dalībvalstis izdevušas personām, kurām ir ceļošanas dokumenti, ko neatzīst dalībvalsts, kura izsniedz šo veidlapu. OV L053, 23/02/2002. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002R0333:LV:HTML> [skatīts 2012.gada 9.jūlijā].
409. Eiropas Kopienu Padomes 1971.gada 14.jūnija Regula (EEK) Nr. 1408/71. (31971R1408) par sociālā nodrošinājuma sistēmu piemērošanu darbiniekiem un viņu ģimenēm, kas pārvietojas Kopienā. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31971R> [skatīts 2012.gada 23.maijā].

ES direktīvas:

410. Directive 2010/65/EU of the European Parliament and of the Council of 20 October 2010 on reporting formalities for ships arriving in and/or departing from ports of the Member States and repealing Directive 2002/6/EC Text with EEA relevance. OJ, L283, 29/10/2010, p.0001.-0010. Available: http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&numdoc=32010L0065 [skatīts 2012.gada 28.maijā].
411. ES Padomes 2009.g. 25.maija Direktīva 2009/50/EK par trešo valstu valstspiederīgo ieceļošanu un uzturēšanos augsti kvalificētas nodarbinātības nolūkos. Pieejams: [http://eur-lex.europa.eu/.](http://eur-lex.europa.eu/) [skatīts 2012.gada 29.aprīlī].
412. Eiropas Parlamenta un Padomes 2008.g. 17.jūn Direktīva 2008/56/EK, ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai jūras vides politikas jomā (Jūras stratēģijas pamatdirektīva) (Dokuments attiecas uz EEZ). OV, L164, 25/06/2008., 0019.-0040.lpp., 32008L0056. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32008L0056:LV:HTML> [skatīts 2012.gada 27.maijā].
413. Eiropas Parlamenta un Padomes 2008.g. 16.dec. Direktīva Nr.2008/115/EK par kopīgiem standartiem un procedūrām dalībvalstīs attiecībā uz to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi. ES OV, L 348. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:348:0098:0107:LV:PDF> [skatīts 2012.gada 22.janvārī].
414. Padomes 2005.g. 1.dec. Direktīva 2005/85/EK par minimāliem standartiem attiecībā uz dalībvalstu procedūrām, ar kurām piešķir un atņem bēgļa statusu. OV, L362, 2005. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005> [skatīts 2012.gada 21.janvārī].
415. ES Padomes 2004.g. 29.apr. Direktīva 2004/82/EK par pārvadātāju pienākumu darīt zināmus datus par pasažieriem. OV, L261, 06/08/2004, 0024.-0027.lpp. Pieejams: [http://eur-lex.europa.eu/.](http://eur-lex.europa.eu/) [skatīts 2012.gada 12.jūlijā].

416. Padomes 2004.g. 29.apr. Direktīva 2004/83/EK par obligātiem standartiem, lai kvalificētu trešo valstu valstspiederīgos vai bezvalstniekus kā bēgļus vai kā personas, kam citādi nepieciešama starptautiska aizsardzība, šādu personu statusu un piešķirtās aizsardzības saturu. OV, L304, 2004. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011> [skatīts 2012.gada 21.janvārī].
417. Eiropas Parlamenta un Padomes 2004.g. 29.apr. Direktīva 2004/38/EK par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā, ar ko groza Regulu (EEK) Nr. 1612/68 un atceļ Direktīvas 64/221/EEK, 68/360/EEK, 72/194/EEK, 73/148/EEK, 75/34/EEK, 75/35/EEK, 90/364/EEK, 90/365/EEK un 93/96/EEK (dokuments attiecas uz EEZ). Pieejams: <http://www.rs.gov.lv/index.php?id=825&sa=&top=0&doc=2745> [skatīts 2012.gada 20.janvārī].
418. Padomes 2003.g. 25. nov. Direktīva 2003/110/EK par palīdzību tranzīta gadījumos, lai veiktu izraidīšanu pa gaisa ceļu. OV L 321 , 06/12/2003. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0110:LV:HTML> [skatīts 2012.gada 2.jūnijā].
419. Padomes 2003.g. 27.jan. Direktīva 2003/9/EK, ar ko nosaka obligātos standartus patvēruma meklētāju uzņemšanai. OV, L031, 2003. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011> [skatīts 2012.gada 21.janvārī].
420. Padomes 2001.g. 20.jūlija Direktīva 2001/55/EK par obligātajiem standartiem, lai pārvietoto personu masveida pieplūduma gadījumā sniegtu tām pagaidu aizsardzību, un par pasākumiem, lai līdzsvarotu dalībvalstu pūliņus, uzņemot šādas personas un uzņemoties ar to saistītās sekas. OV, L212, 2001. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011> [skatīts 2012.gada 21.janvārī].
421. Padomes 2001.g. 28.jūn. Direktīva 2001/51/EK, ar ko papildina 26.pantu Konvencijā, ar kuru īsteno 1985. gada 14. jūnija Šengenas Līgumu. OV, L 187, 10.7.2001., 45.lpp. Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/lv/eu/arhivs/3883/3749/4004/4009/?print=on>. [skatīts 2012.gada 2.jūnijā].
422. Padomes 1973.g. 21.maija Direktīva 73/148/EEK par dalībvalstu pilsoņu pārvietošanās un dzīvesvietas Kopienā ierobežojumu atcelšanu saistībā ar uzņēmējdarbību un pakalpojumu sniegšanu. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31973L0148:LV:HTML> [skatīts 2013.gada 15.februārī].
423. Padomes 1964.gada 25.februāra Direktīva (64/221/EEK) par īpašu pasākumu saskaņošanu attiecībā uz ārvalstnieku pārvietošanos un dzīvesvietu, kas ir attaisnojami ar sabiedrisko kārtību, valsts drošību un veselības aizsardzību. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31964L0221:LV:HTML>. [skatīts 2013.gada 10.maijā].

ES lēmumi un citi dokumenti:

424. Decision of the Management Board No 11/2012 of 23 May 2012 Establishing the Profiles and the overall Number of Border Guards to be made available to the European Border Guard Teams. Available: http://www.frontex.europa.eu/assets/Images_News/MB_Decision_12_2012.pdf [skatīts 2012.gada 12.jūlijā].
425. Eiropas Parlamenta un Padomes lēmums Nr.1105/2011/ES (2011.g. 25.okt.) par to ceļošanas dokumentu sarakstu, kuri to turētājam dod tiesības šķērsot ārējās robežas un kuros drīkst ielīmēt vīzu, un par mehānisma izveidi šāda saraksta sagatavošanai. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:287:0009:0012:LV:PDF> [skatīts 2012.gada 4.maijā].
426. Komisijas lēmums ar ko izstrādā rokasgrāmatu par vīzu pieteikumu apstrādi un grozījumiem izsniegtajās vīzās; EK, Brisele, 19.3.2010. C(2010)1620 galīgā redakcija. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011> [skatīts 2012.gada 11.janvārī].

427. ES Padomes 2010.g. 25.febr. Lēmums, ar ko izveido Pastāvīgo komiteju operatīvai sadarbībai iekšējās drošības jautājumos (2010/131/ES). Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lng1=lv,lv&lang=&lng2=lv=508902:cs> [skatīts 2012.gada 12.jūlijā].
428. ES Padomes Pamatlēmums 2008/919/TI (2008. 28.nov.), ar ko groza Padomes Pamatlēmumu 2002/475/TI par terorisma apkarošanu. OV, L330, 09/12/2008 0021. – 0023.lpp. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32008F0919:LV:HTML> [skatīts 2013.gada 22.jūlijā].
429. Padomes 2008.g. 23.jūn. Lēmums 2008/617/TI par sadarbības uzlabošanu starp Eiropas Savienības dalībvalstu īpašajām intervences vienībām krīzes situācijās. OV, L210, 06/08/2008., 0073.-0075.lpp. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:210:0073:0075:LV:PDF> [skatīts 2012.gada 12.jūlijā].
430. ES Padomes 2008.g. 23.jūn. Lēmums 2008/615/TI par pārrobežu sadarbības pastiprināšanu, jo īpaši apkarojot terorismu un pārrobežu noziedzību. Pieejams: <http://eur-law.eu/LV/Padomes-Lemums..> [skatīts 2012.gada 11.jūnijā].
431. Eiropas Parlamenta un Padomes 2007.g. 23.maija Lēmums nr.574/2007/EK, ar ko laikposmam no 2007.g. līdz 2013.g. izveido Eiropas Ārējo robežu fondu kā daļu no Vispārīgās programmas Solidaritāte un migrācijas plūsmu pārvaldība. OV, L144, 06/06/2007. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:144:0022:0022:LV:PDF> [skatīts 2012.gada 7.februārī].
432. ES Padomes Lēmums Nr.2007/801/EK par Šengenas *acquis* noteikumu pilnīgu piemērošanu Čehijas Republikā, Igaunijas Republikā, Latvijas Republikā, Lietuvas Republikā, Ungārijas Republikā, Maltas Republikā, Polijas Republikā, Slovēnijas Republikā un Slovākijas Republikā. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:323:0034:0039:EN:PDF> [skatīts 2012.gada 11.janvārī].
433. Padomes pamatlēmums (2002.g. 13.jūn.) par terorisma apkarošanu (2002/475/TI), OV, L164, 22.6.2002., 3.lpp. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32008F0919:LV:HTML> [skatīts 2013.gada 12.jūlijā].
434. ES Padomes Lēmums 2002/353/EK (2002.g. 25.apr.) par slepenības atcelšanu attiecībā uz II daļu Kopīgajā rokasgrāmatā, kuru pieņēmusi Izpildu komiteja, kas izveidota ar Konvenciju, ar kuru īsteno 1985.g. 14.jūn. Šengenas Līgumu. Pieejams: ccvista.taiaex.be/showDoc.asp?celex=32002D0353&country=5. [skatīts 2012.gada 2.februārī].
435. ES Padomes 1999.g. 20.maija Lēmums (1999/435/EK) par Šengenas *acquis* definīciju, lai atbilstīgi Eiropas Kopienas dibināšanas līguma un Līguma par Eiropas Savienību attiecīgajiem noteikumiem noteiktu tiesisko bāzi visām normām un lēmumiem, kas veido Šengenas *acquis*. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=lv&ihmlang=lv&lng1=lv,en&lng2=bg,cs,da,de,el,en,es,et,fi,fr,hu,it,lt,lv,mt,nl,pl,pt,ro,sk,sl,sv,&val=329819:cs&page> [skatīts 2011.gada 22.jūlijā].
436. Izpildu Komitejas lēmums, ar ko izveido Šengenas izvērtēšanas un īstenošanas pastāvīgo komiteju. (1998.g. 16. sep.). OV L 239, 22/09/2000. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:41998D0026:LV:HTML>. [skatīts 2012.gada 12.februārī].
437. Consolidated version of the Eurojust Council Decision. This document represents the consolidated version of Council Decision 2002/187/JHA on the setting up Eurojust, as amended by Council Decision 2003/659/JHA, and Council Decision 2009/426/JHA of 16 December 2008 on the strengthening of Eurojust. Available: <http://eurojust.europa.eu/doclibrary/Eurojust->

- framework/ejdecision/Consolidated%20version%20of%20the%20Eurojust%20Council%20Decision/Eurojust-Council-Decision-2009Consolidated-EN.pdf [skatīts 2012.gada 17.februārī].
438. ES Padomes 2009.g. 19.marta ES Šengenas katalogs Ārējo robežu kontrole, Atpakaļsūtīšana un atpakaļuzņemšana, Ieteikumi un labākā prakse (atjaunināts). Pieejams: <http://www.consilium.europa.eu/media/1406682/st07864.lv09.pdf> [skatīts 2013.gada 15.jūlijā].
439. ES Padomes 2002.gada 28.feb. ES Šengenas katalogs Ārējo robežu kontrole, Izraidīšana un atpakaļuzņemšana: Ieteikumi un labākā prakse. Pieejams: www.vvc.gov.lv/.../EU_Schengen_Catalogue_Vol_1_and_2.doc [skatīts 2012.g. 2.feb.].
440. Council of the European Union. Schengen enlargement: Liechtenstein to become 26th Member State. Brussels, 13.12.2011., 18446/11. Available: [http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/..](http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/) [skatīts 2012.gada 4.janvārī].
441. Eiropas Savienības pamatnostādnes Starptautisko humanitāro tiesību veicināšanai (2005/C327/04). ES OV, C 327/4., 23.12.2005. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2005> [skatīts 2012.gada 15.jūlijā].
442. EP Dokuments nr.5441/08, SIS-TECH 8 SIRIS 7 COMIX 38, 30.01.2008. Pieejams: <http://www.statewatch.org/news/2008/feb/eu-sis-stats.pdf> [skatīts 2012.gada 2.jūnijā].
443. EP Dokuments nr.6162/10, SIS-TECH 18 SIRIS 22 COMIX 103, 5.02.2010. Pieejams: <http://www.statewatch.org/news/2010/feb/eu-council-sis-stats-6162-10.pdf> [skatīts 2012.gada 2.jūnijā].
444. Eiropas Parlamenta 2012.g. 22.maija rezolūcija par Eiropas Savienības iekšējās drošības stratēģiju (2010/2308(INI)). Pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2012-0207+0+DOC+XML+V0//LV> [skatīts 2012.gada 25.jūlijā].
445. Reģionu komitejas atzinums "ES iekšējās drošības stratēģija" 2011/C 259/12. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010AR0407:LV:NOT> [skatīts 2013.gada 27.jūnijā].
446. Council of the European Union. Preparation of the Schengen evaluation in 2012 - Programmes, participants, technical details - an overview Brussels, 13 January 2012 5090/12 SCH-EVAL 1. COMIX 6. Indicative calendar.
447. ES dalībvalstu ārējo robežu pārvaldīšanas plāns; ES Padome. 14.06.2002, 10019/02. 9834/1/02. Pieejams: www.consilium.europa.eu/uedocs/.../en/.../71141.doc - [skatīts 2012.gada 6.februārī].
448. Par Protokolu par grozījumiem Konvencijas par Eiropas Policijas biroja izveidi (Eiropola konvencija) 2.pantā un tās pielikumā, pamatojoties uz minētās konvencijas 43.panta 1.punktu. ES Protokols. 27.11.2003. starptautisks dokuments. LR spēkā no 18.04.2007. LV, 2004. 27.apr., nr.65.

LR normatīvie akti

Arējie normatīvie akti

LR likumi:

449. Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=57980> [skatīts 2013.gada 22.martā].
450. Latvijas Padomju sociālistiskās Republikas AP Deklarācija "Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu": LR 1990.g. 4.maija deklarācija. Ziņotājs, 1990. 17.maijs, nr.20.
451. Satversmes tiesas likums: LR likums. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=63354> [skatīts 2013.gada 22.martā].
452. Grozījumi Pilsonības likumā. LV, 2013, 23.maijs, Nr. 98.
453. Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli. LV, 2013. 27.marts, nr.61.
454. Personu apliecināšanu dokumentu likums: LR likums. LV, 2012. 1.feb., nr.18.
455. Nacionālās drošības likums: LR likums. LV, 2010. 29.dec., nr.473/476.
456. Ieroču un speciālo līdzekļu aprites likums: LR likums. LV, 2010. 17.nov., nr.183.

457. Sabiedrības vajadzībām nepieciešamā nekustamā īpašuma atsavināšanas likums: LR likums. LV, 2010. 3.nov., nr.174.
458. Jūras vides aizsardzības un pārvaldības likums: LR likums. LV, 2010. 28.okt., nr.183.
459. Par citas valsts teritorijā esošas nekustamā īpašuma zemes daļas kompensēšanu: LR likums. LV, 2010. 17.sep., nr.148.
460. Grozījumi Imigrācijas likumā: LR likums. LV, 2010. 12.maijs, nr.74.
461. Ģeotelpiskās informācijas likums: LR likums. LV, 2009. 30.dec., nr.205.
462. Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likums: LR likums. LV, 2009. 18.dec., nr.199.
463. Latvijas Republikas valsts robežas likums: LR likums. LV, 2009. 2.dec., nr.189.
464. Patvēruma likums: LR likums. LV, 2009. 30.jūn., nr.100.
465. Biometrijas datu apstrādes sistēmas likums: LR likums. LV, 2009. 21.maijs, nr.90.
466. Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums: LR likums. LV, 2008. 30.dec., nr.202.
467. Ministru kabineta iekārtas likums: LR likums. LV, 2008. 28.maijs, nr.82.
468. Par pilnvarojumu Ministru kabinetam parakstīt 1997.gada 7.augustā parafēto Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līguma projektu par Latvijas un Krievijas valsts robežu: LR likums. LV, 2007. 19.febr., nr.29.
469. Par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgumu par Latvijas un Krievijas valsts robežu: LR likums. LV, 2007. 29.maijs, nr.85.
470. Šengenas informācijas sistēmas darbības likums: LR likums. LV, 2007. 14.jūn., nr.102.
471. Civilās aizsardzības likums: LR likums. LV, 2006. 26.okt., nr.171.
472. Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likums: LR likums. LV, 2006. 30.jūn., nr.101.
473. Aizturēto personu turēšanas kārtības likums: LR likums. LV, 2005. 20.okt., nr.167.
474. Kriminālprocesa likums: LR likums. LV, 2005. 11.maijs, nr.74.
475. DNS nacionālās datu bāzes izveidošanas un izmantošanas likums: LR likums. LV, 2004. 7.jūl., nr.106.
476. Muitas likums: LR likums. LV, 2004. 6.apr., nr.54.
477. Valsts probācijas dienesta likums: LR likums. LV, 2003. 30.dec. nr.183
478. Par akcīzes nodokli: LR likums. LV, 2003. 14.nov., nr.161.
479. Jūras kodekss: LR likums. LV, 2003. 18.jūn., nr.91.
480. Imigrācijas likums: LR likums. LV, 2002. 20.nov., nr.169.
481. Jūrlietu pārvaldes un jūras drošības likums: LR likums, LV, 2002. 31.okt., nr.168.
482. Valsts pārvaldes iekārtas likums: LR likums. LV, 2002. 6.jūn., nr.94.
483. Par zemes atsavināšanu Terehovas robežkontroles punkta vajadzībām: LR likums. LV, 2002. 18.jūn., nr.91.
484. Militārā dienesta likums: LR likums. LV, 2002. 30.maijs, nr.91.
485. Par Eiropas Sociālo hartu: LR likums. LV, 2001. 18.dec., nr.183.
486. Administratīvā procesa likums: LR likums. LV, 2001. 14.nov., nr.164.
487. Par reglamentētajām profesijām un profesionālās kvalifikācijas atzīšanu: LR likums. LV, 2001. 6.jūl., nr.105.
488. Veterinārmedicīnas likums: LR likums. LV, 2001. 16.maijs, nr.75.
489. Nacionālās drošības likums: LR likums. LV, 2000. 14.dec., nr.473/476.
490. Meža likums: LR likums. LV, 2000. 16.marts, nr.98/99.
491. Fizisko personu datu aizsardzības likums: LR likums. LV, 2000. 6.apr., nr.123/124.
492. Valsts valodas likums: LR likums. LV, 1999. 21.dec., nr.428/433.
493. Nacionālo bruņoto spēku likums: LR likums. LV, 1999. 24.nov., nr.388/389.
494. Civilprocesa likums: LR likums. LV, 1998. 14.okt., nr.326/330.
495. Enerģētikas likums: LR likums. LV, 1998. 22.sept., nr.273/275.
496. Krimināllikums: LR likums. LV, 1998. 8.jūl., nr.199/200.
497. Par Eiropas konvenciju par informāciju par ārvalstu likumiem un tās papildu protokolu: LR likums. LV, 1998. 20.febr., nr.46/47.

498. Epidemioloģiskās drošības likums: LR likums. LV, 1997. 30.dec., nr.342/345.
499. Robežsardzes likums: LR likums. LV, 1997. 27.nov., nr.329/330.
500. Satversmes tiesas likums. LR likums. LV, 1996. 14.jūn., nr.103.
501. Par zemes dzīlēm: LR likums. LV, 1996. 2.maijs, nr.87.
502. Par pievienotās vērtības nodokli: LR likums. LV, 1995. 30.marts, nr.49, [zaudējis spēku 01.01.2013.].
503. Latvijas Republikas valsts robežas likums: LR likums. LV, 1994. 10.nov., nr.132, [stājās spēkā 24.11.1994.; zaudējis spēku 16.12.2009.].
504. Par aviāciju: LR likums. LV, 1994. 20.okt., nr.123.
505. Pilsonības likums: LR likums. LV, 1994. 11.aug., nr.93.
506. Likums par ostām: LR likums. LV, 1994. 12.jūl., nr.80.
507. Par Latvijas Republikas starptautiskajiem līgumiem: LR likums. LV, 1994. 26.jan., nr.11.
508. Operatīvās darbības likums: LR likums. LV, 1993. 30.dec., nr.131.
509. Par Valsts ieņēmumu dienestu: LR likums. LV, 1993. 11.nov., nr.105.
510. Par Latvijas Republikas kontinentālo šelfu un ekonomisko zonu: LR likums. Ziņotājs, 1993. 18.feb., nr.7. [stājās spēkā 04.03.1993.; zaudējis spēku 18.11.2010.].
511. Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām: LR likums. Ziņotājs, 1992. 15.okt., nr.39. [stājās spēkā 01.10.1992.; zaudējis spēku 01.01.2011.]
512. Par Abrenes pilsētas un sešu Abrenes apriņķa pagastu aneksijas neatzīšanu: LR AP 1992.gada 22.janvāra lēmums. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=72436> [skatīts 2013.gada 26.februārī].
513. Par Latvijas Republikas valstisko statusu: LR likums. Ziņotājs, 1991. 24.okt., nr.42.
514. Par policiju: LR 1991.g. 4.jūn. likums. Ziņotājs, 1992. 24.sep., nr.37.
515. Par Latvijas Republikas valsts robežu. LR 1990.g. 20.dec. likums. Ziņotājs, 1991. 14.marts, nr.9, [stājās spēkā 20.12.1990.; zaudējis spēku 20.01.1994.].
516. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss: LR likums. Ziņotājs, 1984. 20.dec., nr.51.
517. Latvijas Sodū izpildes kodekss: LR likums. Ziņotājs, 1971. 1.janv., nr.1.
518. Civillikums: LR likums. 1937.g. 28.janv. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=90224&from=off> [skatīts 2012.gada 12.martā].

Saeimas un Augstākās padomes lēmumi:

519. Par Nacionālās drošības koncepcijas apstiprināšanu; Saeimas 2011.g. 10.marta lēmums. LV, nr.45.
520. Nacionālās drošības koncepcija; Apstiprināta Saeimā 2008.g. 2.okt. sēdē. Lēmums par Nacionālās drošības koncepcijas apstiprināšanu publicēts Saeimas materiālu 65.laidienā. LV, 2008. 23.okt., nr.165.
521. Par Līguma par valsts robežas atjaunošanu starp Latvijas Republiku un Igaunijas Republiku ratificēšanu: LR AP 1992.gada 9.jūnija lēmums. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=65315> [skatīts 2012.gada 9.martā].
522. Par Latvijas Republikas likuma "Par Latvijas Republikas valsts robežu" spēkā stāšanās kārtību; AP 1990.g. 20.dec. lēmums. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=64905> [skatīts 2012.gada 1.martā].
523. Par Latvijas Republikas un Padomju Sociālistisko Republiku Savienības starpvalstu sarunām; AP 1990.g. 10.jūl. lēmums. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=76194> [skatīts 2012.gada 20.februārī].

Ministru kabineta noteikumi:

524. Noteikumi par ārvalstu civilās aviācijas gaisa kuģa lidojumu apkalpes personāla apliecību atzīšanu; MK 2013.g. 15.okt. noteikumi nr.1111. LV, 2013. 17.okt., nr.203.
525. Par Latvijas Republikas valdības un Krievijas Federācijas valdības līgumu par sadarbību civilās aviācijas gaisa kuģu meklēšanas un glābšanas jomā; MK 2013.g. 8.okt. noteikumi nr.1088. LV, 2013. 16.okt., nr.202.

526. Noteikumi par valsts nodevu par vīzas, uzturēšanās atļaujas vai Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa Latvijas Republikā pieprasīšanai nepieciešamo dokumentu izskatīšanu un ar to saistītajiem pakalpojumiem; MK 2013.g. 1.okt. noteikumi nr.1034. LV, 2013. 14.okt., nr.200.
527. Noteikumi par kravas transportlīdzekļu reģistrāciju ārējās sauszemes robežas šķērsošanai; MK 2013.g. 20.aug. noteikumi nr.626. LV, 2013. 29.aug., nr.168.
528. Noteikumi par robežapsardzības informācijas sistēmā iekļaujamās informācijas apjomu, glabāšanas termiņiem un piekļuves tiesībām; MK 2013.g. 4.jūn. noteikumi nr.301. LV, 2013. 6.jūn., nr.108.
529. Noteikumi par izraidīto ārzemnieku un ieceļošanas aizliegumu reģistru; MK 2013.g. 5.marta noteikumi nr.122. LV, 2013., 20.marts, nr.56.
530. Nodrošinājuma valsts aģentūras nolikums; MK 2012.g. 11.dec. noteikumi nr.839. LV, 2012. 14.dec., nr.197.
531. Noteikumi par Latvijas Republikas valsts robežas joslu, pierobežas joslu un pierobežu, kā arī pierobežas, pierobežas joslas un valsts robežas joslas norādījuma zīmju un informatīvo norāžu paraugiem un to uzstādīšanas kārtību; MK 2012.g. 14.aug. noteikumi nr.550. LV, 2012. 16.aug., nr.129.
532. Personu apliecināšanu dokumentu noteikumi; MK 2012.g. 21.feb. noteikumi nr.134. LV, 2012. 1.marts, nr.35.
533. Noteikumi par ostu formalitātēm; MK 2012.g. 15.maija noteikumi nr.339. LV, 2012. 31.maijs, nr.85.
534. Kārtība, kādā uz autoceļa izveidotajā robežšķērsošanas vietā kontrolē atsevišķas personīgajā bagāžā pārvietojamās akcīzes preces; MK 2012.g. 3.jan. noteikumi nr.1. LV, 2012. 11.jan., nr.6.
535. Vīzu noteikumi; MK 2011.g. 30.aug. noteikumi nr.676. LV, 2011. 13.sep., nr.144.
536. Krīzes vadības padomes nolikums; MK 2011.g. 18.jan. noteikumi nr.42. LV, 2011. 20.jan., nr.11.
537. Kārtība, kādā Savienības pilsoņi un viņu ģimenes locekļi ieceļo un uzturas Latvijas Republikā; MK 2011.g. 30.aug. noteikumi nr.675. LV, 2011. 7.sep., nr.141.
538. Kārtība, kādā novērtē ārpus formālās izglītības sistēmas apgūto profesionālo kompetenci; MK 2011.g. 22.feb. noteikumi nr.146. LV, 2011. 8.marts, nr.37.
539. Noteikumi par Latvijas ūdeņu izmantošanas kārtību un kuģošanas režīmu tajos; MK 2010.g. 21.dec. noteikumi nr.1171. LV, 2011. 6.jan., nr.3.
540. Kārtība, kādā Valsts robežsardze veic robežuzraudzības uzdevumus jūrā, izmantojot Nacionālo bruņoto spēku tehniskos līdzekļus, peldlīdzekļus un gaisakuģus; MK 2010.g. 30.nov. noteikumi nr.1076. LV, 2010. 3.dec., nr.192.
541. Kārtība, kādā Nacionālie bruņotie spēki piedalās avārijas, ugunsdzēsības un glābšanas darbos, kā arī neatliekamās ārkārtējo situāciju izraisījušo notikumu seku likvidēšanas pasākumos; MK 2010.g. 5.okt. noteikumi nr.946. LV, 2010. 14.okt., nr.163.
542. Kārtība, kādā starptautisko publisko tiesību subjektiem piešķir atļauju izmantot Latvijas Republikas gaisa telpu publisko funkciju veikšanai paredzēto ārvalstu gaisa kuģu lidojumiem 1944.gada 7.decembra Konvencijas par starptautisko civilo aviāciju 3.panta izpratnē; MK 2010.g. 21.sep. noteikumi nr.877. LV, 2010. 23.sep., nr.151.
543. Noteikumi par formalitātēm, kas saistītas ar kuģu ienākšanu ostā un iziešanu no tās; MK 2010.g. 7.sep. noteikumi nr.839. LV, 2010. 14.sep. nr.145, [zaudēja spēku 01.06.2012.].
544. Noteikumi par bāzes līniju punktu koordinātām; MK 2010. 17.aug. noteikumi nr.779. LV, 2010. 20.augusts, nr.131.
545. Kārtība, kādā ārvalstu karakuģi ienāk un uzturas Latvijas Republikas teritoriālajā jūrā, iekšējos ūdeņos un ostās un iziet no tiem; MK 2010.g. 10.aug. noteikumi nr.759. LV, 2010. 18.aug., nr.130.
546. Noteikumi par robežšķērsošanas vietām un tajās veicamajām pārbaudēm; MK 2010.g. 27.jūlija noteikumi nr.704. LV, 2010. 12.aug., nr.127.

547. Robežšķērsošanas vietas režīma noteikumi; MK 2010.g. 27.jūl. noteikumi nr.697. LV, 2010. 4.aug. nr.122.
548. Noteikumi par Latvijas Republikas valsts robežas joslu, pierobežas joslu un pierobežu, kā arī pierobežas, pierobežas joslas un valsts robežas joslas norādījuma zīmju un informatīvo norāžu paraugiem un to uzstādīšanas kārtību; MK 2010.g. 27.jūlija noteikumi nr.674. LV, 2010. 30.jūlijs, nr.120, [zaudēja spēku 01.09.2012].
549. Noteikumi par kārtību, kādā Valsts robežsardze izsniedz un anulē speciālās caurlaides, un speciālo caurlaižu paraugiem; MK 2010.g. 27.jūl. noteikumi nr.673. LV, 2010. 30.jūl., nr.120.
550. Par Latvijas Republikas valdības un Krievijas Federācijas valdības protokolu par 2006.gada 25.maija Nolīguma starp Eiropas Kopienību un Krievijas Federāciju par atpakaļuzņemšanu īstenošanu; MK 2009.g. 7.jūlija noteikumi nr.756. (07.07.2009. prot. Nr.47 70.§). LV, 2009. 16.jūn., nr.93, [stājās spēkā 17.06.2009.; zaudēja spēku 18.07.2009.]
551. Noteikumi par Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm mēnešalgu un speciālajām piemaksām; MK 2010.g. 21.jūn. noteikumi nr.568. LV, 2010. 29.jūn., nr.101.
552. Noteikumi par ārzemniekam nepieciešamo finanšu līdzekļu apmēru un finanšu līdzekļu esības konstatēšanas kārtību; MK 2010.g. 21.jūn. noteikumi nr.550. LV, 2010. 28.jūn., nr.100.
553. Noteikumi par Profesiju klasifikatoru, profesijai atbilstošiem pamatuzdevumiem un kvalifikācijas pamatprasībām un Profesiju klasifikatora lietošanas un aktualizēšanas kārtību; MK 2010.g. 18.maija noteikumi nr.461. LV, 2010. 28.maijs, nr.84.
554. Par Latvijas Republikas valdības un Eiropas Kosmosa aģentūras līgumu par sadarbību kosmosa jomā miermīlīgiem mērķiem; MK 2009.g. 5.maija noteikumi nr.410. LV, 2009. 28.jūl., nr.118.
555. Kārtība, kādā juridiskajām un fiziskajām personām kompensējami izdevumi un zaudējumi, kas radušies, iesaistot personu resursus reaģēšanas pasākumos, ugunsgrēka dzēšanā vai glābšanas darbos, un kompensācijas apmēra aprēķināšanas kārtība; MK 2007.g. 11.dec. noteikumi nr.842. LV, 2007. 14.dec., nr.201.
556. Noteikumi par kuģu un kuģošanas kompāniju, ostu un ostas iekārtu aizsardzības funkciju izpildi un uzraudzību; MK 2007.g. 13.nov. noteikumi nr.748. LV, 2007. 22.nov., nr.188.
557. Noteikumi par rūpniecisko zveju teritoriālajos ūdeņos un ekonomiskās zonas ūdeņos; MK 2007.g. 2.maija noteikumi nr.296. LV, 2007. 5.maijs, nr.72.
558. Valsts robežsardzes koledžas nolikums; MK 2006.g. 30.nov. noteikumi nr.978. LV, 2006. 5.dec., nr.193.
559. Kārtība, kādā militārās aviācijas gaisa kuģi veic lidojumus Latvijas Republikas gaisa telpā; MK 2006.g. 21.nov. noteikumi nr.966. LV, 2006. 6.dec., nr.194.
560. Noteikumi par kuģu un kuģošanas kompāniju, ostu un ostas iekārtu aizsardzības funkciju sadalījumu; MK 2006.g. 22.augusta noteikumi nr.682. LV, 2006. 30.aug., nr.138.
561. Kārtība, kādā sabiedriskās kārtības un drošības interesēs var pieprasīt gaisa kuģa piespiedu nosēdināšanu un kādā tiek pieņemts lēmums par kaujas darbību veikšanu pret gaisa kuģi Latvijas Republikas teritorijā; MK 2006.g. 18.apr. noteikumi nr.290. LV, 2006. 22.apr., nr.64.
562. Noteikumi par kuģošanas līdzekļu satiksmi iekšējos ūdeņos; MK 2005.g. 1.marta noteikumi nr.158. LV, 2005. 18.marts, nr.46.
563. Valsts robežsardzes nolikums; MK 2005.g. 15.febr. noteikumi nr.122. LV, 2005. 18.febr., nr.28.
564. Iekšlietu ministrijas nolikums; MK 2003.g. 29.apr. noteikumi nr.240. LV, 2003. 13.maijs, nr.70.
565. Aizsardzības ministrijas nolikums; MK 2003.g. 29.apr. noteikumi nr.236. LV, 2003. 13.maijs, nr.70.
566. Ārzemnieku ceļošanas dokumentu atzīšanas kārtība; MK 2003.g. 29.apr. noteikumi nr.215. LV, 2003. 30.apr., nr.65.
567. Noteikumi par cilvēku meklēšanu un glābšanu aviācijas un jūras avārijas gadījumā; MK 2003. 2.dec. noteikumi nr.674. LV, 2003. 5.dec., nr.172.

568. Latvijas Republikas pierobežas režīma un pierobežas joslas režīma noteikumi; MK 2002.g. 4.nov. noteikumi nr.499. LV, 2002. 7.nov., nr.162, [zaudēja spēku 31.07.2010.].
569. Noteikumi par Latvijas Republikas un Baltkrievijas Republikas valsts robežas joslas noteikšanu; MK 2001.g. 30.jan. noteikumi nr.43. LV, 2001. 2.feb., nr.19, [zaudēja spēku 31.07.2010.].
570. Par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas valsts robežas joslas noteikšanu; MK 1998.g. 29.dec. noteikumi nr.503. LV, 1999. 5.maijs, nr.1, [zaudēja spēku 31.07.2010.].
571. Noteikumi par bāzes līniju punktu koordinātām; MK 1999.g. 2.marta noteikumi nr.74. LV, 1999. 5.marts, nr.64/65, [zaudēja spēku 16.08.2010.].
572. Par Latvijas Republikas un Baltkrievijas Republikas valsts robežas joslas noteikšanu; MK 1994.g. 31.maija noteikumi nr.108. LV, 1994. 14.jūn., nr.70, [stājās spēkā 15.06.1994.; zaudēja spēku 03.02.2001.].
573. Noteikumi par valsts robežzīmi; MK 1998.g. 13.jan. noteikumi nr.6. LV, 1998. 15.jan., nr.10, [zaudēja spēku 16.08.2010.].
574. Grozījumi Ministru kabineta 1998.gada 29.decembra noteikumos Nr.503 "Par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas valsts robežas joslas noteikšanu"; MK 2000.g. 28.nov. noteikumi nr.413. LV, 2000.g. 1.dec., nr.435/437, [zaudēja spēku 31.07.2010.].
575. Grozījumi Ministru kabineta 1998.gada 13.janvāra noteikumos Nr.6 "Noteikumi par valsts robežzīmi"; MK 1998.g. 29.dec. noteikumi nr.504. LV, 1999. 5.jan., nr.1, [zaudēja spēku 16.08.2010.].

Ministru padomes lēmumi:

576. Par muitas robežas caurlaides punktu un valsts robežas pārejas punktu izvietojumu uz Latvijas Republikas valsts robežas; LR MP 1992. 12.aug. lēmums nr.327, [zaudējis spēku 28.07.1995.]. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=75275> [skatīts 2012.gada 11.aprīlī].
577. Par pasākumiem, kas veicami, lai nodrošinātu divpusēju starpvalstu līgumu izpildi par sauszemes robežas atjaunošanu; LR MP lēmums. LV, 1992. 4.maijs, nr.139. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=202290> [skatīts 2012.gada 10.aprīlī].
578. Par Latvijas Republikas valsts robežas pārņemšanu un apsardzības nodrošināšanu; LR MP 1992.g. 3.feb. lēmums nr.37. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=65457> [skatīts 2012.gada 1.aprīlī].
579. Par pasākumiem, kas veicami, lai atjaunotu Latvijas Republikas sauszemes robežu; MP 1990.g. 23.aug. lēmums nr.108. [stājās spēkā 23.08.1990.; zaudējis spēku 23.04.1992.]. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=72712> [skatīts 2012.gada 20.februārī].
580. Par Latvijas Republikas Ministru Padomes Muitas departamenta izveidošanu; MP 1990.g. 3.jūl. lēmums nr.51. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=76123> [skatīts 2012.gada 21.februārī].

Ministru kabineta rīkojumi:

581. Valdības rīcības plāns; Deklarācijas par Valda Dombrovska vadītā Ministru Kabineta iecerēto darbību īstenošanai (IeM sadaļa). MK 2012.g. 16.feb. rīkojums nr.84. LV, 2012. 21.feb., nr.29, [stājās spēkā 16.02.2012.].
582. Par Latvijas Republikas pilnvarotajiem robežas pārstāvjiem; MK 2011.g. 14.sep. rīkojums nr.452. LV, 2011. 14.sep., nr.146.
583. Valsts civilās aizsardzības plāns; MK 2011.g. 9.aug. rīkojums nr.369. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=3736> [skatīts 2012.gada 20.jūlijā].
584. Par Krīžu komunikācijas pasākumu plānu 2011. – 2013.gadam; MK 2011.g. 6.apr. rīkojums nr.147. LV, 2011. 8.apr., nr.56.
585. Par finanšu līdzekļu piešķiršanu no valsts budžeta programmas "Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem" un turpmāko budžeta plānošanu; MK 2011.g. 28.marta rīkojums nr.128. LV, 2011. 29.marts, nr.49.

586. Par robežkontroles pagaidu atjaunošanu uz iekšējām robežām; MK 2010.g. 12.maija rīkojums nr.254. LV, 2010. 14.maijs, nr.76.
587. Konceptija par nepieciešamajiem tiesību aktu grozījumiem valsts aizsardzības vadības jomā ārkārtējās situācijas un izņēmuma stāvokļa laikā; MK 2010.g. 22.marta rīkojums nr.161. LV, 2010. 24.marts, nr.47.
588. Par pārstāvju norīkošanu Latvijas un Krievijas kopīgajā demarkācijas komisijā; MK 2009.g. 7.okt. rīkojums nr.675. LV, 2009. 9.okt., nr.161.
589. Par N.Garbaru; MK 2009.g. 9.apr. rīkojums nr.234. LV, 2009. 15.apr., nr.57.
590. Par Latvijas Republikas un Baltkrievijas Republikas valsts robežas demarkācijas dokumentu apstiprināšanu; MK 2009.g. 18.feb. rīkojums nr.122. LV, 2009. 27.feb., nr.33.
591. Par Iekšlietu ministrijas darbības stratēģiju 2007.-2009.gadam; MK 2006.g. 7.nov. rīkojums nr.880. LV, 2006. 10.nov., nr.181.
592. Par Rīcības plānu Šengenas acquis prasību īstenošanai likumdošanas jomā; MK 2006.g. 7.apr. rīkojums nr.234. LV, 2006. 11.apr., nr.58.
593. Konceptija par fizisko personu biometrijas datu izmantošanu Latvijā; MK 2006.g. 25.janv. rīkojums nr.45. LV, 2006. 27.jan., nr.17.
594. Par Latvijas Republikas un Lietuvas Republikas valsts robežas redemarkācijas dokumentu apstiprināšanu; MK 2002.g. 10.apr. rīkojums nr.185. LV, 2002. 17.apr., nr.58.
595. Par Iekšlietu ministrijas Robežsardzes pāreju uz profesionālo dienestu; MK 1997.g. 9.jūl. rīkojums nr.350. LV, 1997. 11.jūl., nr.180/181.
596. Par Imigrācijas policiju; MK 1994.g. 14.sept. rīkojums nr.418-r. LV, 1994. 22.sept., nr.111.

Ministru kabineta instrukcijas un citi institūciju dokumenti:

597. Kārtība, kādā valsts augstākās amatpersonas apziņojamas valsts apdraudējuma gadījumā un par ārkārtas notikumiem valstī; MK 2010.g. 28.sep. instr. nr.16. LV, 2010. 1.okt., nr.156.
598. Starptautiskie daudzpusējie līgumi, kuriem Latvijas Republika pievienojusies pēc 1990.gada 4.maija. ĀM 1999.g. 27.jūl. informācija. LV, 1999. 30.jūl., nr.243.
599. Kārtība, kādā valsts pārvaldes iestādes sadarbojas valsts robežas drošības jautājumos; MK 2010.g. 5.maija instrukcija nr.5. LV, 2010. 7.maijs, nr.72.
600. Par informācijas apmaiņu starp Valsts ieņēmumu dienesta Muitas pārvaldi un Valsts robežsardzi atsevišķu akcīzes preču pārvietošanas kontrolē. 2012.g. 7.marta Starpresoru vienošanās nr.24, Rīga. (nepublicēta).
601. Starpresoru vienošanās nr.51 par darbības tehnoloģiju robežkontroles punktos. 2006.g. 30.maijs, (nepublicēta).
602. Rokasgrāmata praktiskajam darbam ar ES jautājumiem. Pieejams: <http://rokasgramata.am.gov.lv/index.php/lv/info/index.html> [aplūkots 2012.gada 10.februārī].
603. Par līguma nosaukuma *treaty of accession* atbilstmi latviešu valodā; LZA 2003.g. 11.marta Terminoloģijas komisijas lēmums nr.20. LV, 2003. 15.apr., nr.58.
604. Grozījumi Grebņevas I kategorijas RKP robežpārbaudes pagaidu tehnoloģijā (2008.gads). VRS, (nepublicēta).
605. Valsts robežsardzes Ventspils pārvaldes Ventspils ostas II kategorijas robežkontroles punkta robežpārbaudes tehnoloģija („Ventspils prāmju termināla” un SIA ”Noord Natie Ventspils Terminals” teritorijas speciāli iekārtotajā daļā). 2008. Apstiprināja: D.Pagils (VID), A.Volkovs (VRS), K.Romanova (PVD), (nepublicēta).
606. VRS Rīgas pārvaldes lidostas „Rīga” I. kategorijas robežkontroles punkta robežpārbaudes tehnoloģija. VRS, 2008, (nepublicēta).
607. Starptautiskās lidostas „Rīga” lidostas caurlaižu pieteikšanas, izsniegšanas un lietošanas procedūra, Nr.DD 0312 P, (nepublicēta).
608. Lidostas „Rīga” I kategorijas robežkontroles punkta robežpārbaudes tehnoloģija, 2009, (nepublicēta).
609. VRS un Valsts akciju sabiedrības „Starptautiskā Lidosta „Rīga”” 2009.gada 5.marta vienošanās nr.J-09/12, (nepublicēta).

Iekšējie normatīvie akti**Iekšlietu ministrijas normatīvie akti:**

610. Par Iekšlietu ministrijas darbības stratēģiju 2012. - 2014.gadam. IeM 2012.g. 30.marta rīkojums nr.1-12/622. Pieejams: http://www.iem.gov.lv/files/text/Iem_strategija_2012_2014.pdf [skatīts 2012.gada 2.jūlijā].
611. Iekšlietu ministrijas padotības iestāžu amatpersonu profesionālās izglītības attīstības koncepcija 2010.-2013.gadam. IeM 2010.g. 10.jūn. rīkojums nr.1111. (nepublicēts).
612. Par Valsts robežsardzes darbības stratēģiju 2009.-2011.gadam. IeM 2008.g. 10.apr. rīkojums nr.995, (nepublicēts).

Valsts robežsardzes normatīvie akti:

613. Kārtība, kādā Valsts robežsardzē veic personu apsardzi un pārvietošanu apsardzes uzraudzībā. VRS 2010.gada 22.marta noteikumi nr.10, (nepublicēti).
614. Par darba grupas izveidi. VRS 2012.g. 9.maija pavēle nr.529, (nepublicēta).
615. Par Šengenas novērtēšanas imitācijas rezultātiem uz Latvijas Republikas jūras un gaisa robežām un konstatēto trūkumu novēršanu; VRS 2012.g. 10.jan. pavēle nr.39 (nepublicēta).
616. Par ieceļošanas liegumu konstatēšanas metodiku. VRS 2012.g. 9.maija pavēle, (nepublicēta).
617. Par Valsts robežsardzes darba plānu. VRS 2011.gada darba plāns. VRS 2011.g. 8.feb. pavēle nr.70, (nepublicēta).
618. Par ārkārtas situāciju novēršanas plāniem Valsts robežsardzes struktūrvienībās. VRS 2010.g. pavēle, (nepublicēta).
619. Par grozījumiem Valsts robežsardzes 2009.gada 12.marta pavēlē nr.302 „Par kārtību, kādā veic kuģošanas līdzekļu, kā arī uz tiem esošo apkalpes locekļu un pasažieru robežpārbaudi, kuģošanas līdzeklim ienākot Latvijas Republikas ostās un izejot no tām”. 2009.g. 12.aug. VRS pavēle nr.910, (nepublicēta).
620. Par imigrācijas nodaļu likvidēšanu un nodarbināto skaita samazināšanu. VRS 2009.g. 26.marta pavēle nr.359, (nepublicēta).
621. Par personu ceļošanas dokumentu pārbaudes un intervēšanas metodikām. VRS 2002.g. 13.feb. pavēle nr.100, (nepublicēta).
622. Par LR Valsts robežsardzes Dienesta nolikumu. VRS 1998.g. 17.nov. pavēle nr.431 d/v. (zaudēja spēku).
623. Par iekšējo normatīvo aktu izdošanu un starpresoru vienošanās noslēgšanu Valsts robežsardzē. VRS 2005.g. 16.jūn. Noteikumi nr.14, (nepublicēti).
624. Valsts robežsardzes teritoriālo pārvalžu struktūrvienību, kas veic robežpārbaudi un imigrācijas kontroli, dienesta organizācijas kārtība. VRS 2011.g. pagaidu iekšējie noteikumi (nepublicēti).
625. VRS Ludzas pārvaldes 2011.gada Reglaments nr.2. http://www.rs.gov.lv/doc_upl/VRS%20Ludzas%20parvaldes%20reglaments_30.12.2011.pdf [skatīts 2012.gada 2.augustā].
626. Valsts robežsardzes amatpersonas un darbinieka Ētikas kodekss; VRS 2008.g. 22.nov. noteikumi nr.41. Pieejams: http://www.rs.gov.lv/bildes_upl/VRS%20etikas%20kodekss.pdf [skatīts 2012.gada 18.jūlijā].
627. Valsts robežsardzes Reglaments nr.12. 21.04.2008. Pieejams: http://www.rs.gov.lv/doc_upl/Valsts%20robezsardzes%20reglaments.pdf [skatīts 2012.gada 4.augustā].
628. Valsts robežsardzes Aviācijas pārvaldes reglaments nr.1. 1.03.2008. Pieejams: http://www.rs.gov.lv/bildes_upl/Aviacijas%20parvaldes%20reglaments.pdf [skatīts 2012.gada 28.jūnijā].
629. Par situāciju nelikumīgi valsts robežu šķērsojošu personu meklēšanā un nodošanā. VRS Viļakas pārvaldes 2012.g. 20.marta vēstule nr.23/2-7/269, (nepublicēta).
630. Rokasgrāmata jūras ostu robežkontroles punktu norīkojumiem. VRS: Ventspils, Rīga, 2004, (nepublicēta).

631. VRS Ventspils pārvaldes priekšnieka apstiprinātais Valsts robežsardzes Ventspils pārvaldes kuģa RK-12 „Valpas” kapteiņa amata apraksts. 2011.g. 26.maijā, (nepublicēts).

Citu valstu tiesību akti:

632. Law on Protection of State border. (Serbijas valsts robežas aizsardzības likums). Belgrade, 2008. Available: <http://www.mup.gov.rs/domino/zakoni.nsf/State%20Border%20Law%20Draft.pdf> [skatīts 2013.gada 15.februārī].
633. Riigipiiri seadus Vastu võetud 30.06.1994. (Igaunijas valsts robežas likums (tulkojums ar Igaunijas policijas un robežsardzes koledžas amatpersonu atbalstu)). Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/akt/122032011011>. [skatīts 2012.gada 4.maijā].
634. Merealapiiride seadus. Vastu võetud (Igaunijas Jūras teritoriju robežu likumu). 10.03.1993. (õ) 26.11.2008. Pieejams: <http://www.estlex.ee/tasuta/?id=23> [skatīts 2012.gada 23.maijā].
635. Lietuvos Respublikos Valstibes sienos ir jos apsaugos istatymas. (Lietuvos Respublikos Valsts robežas un tās apsardzības likums (pieņemts 09.05.2000)): Įstatymas skelbtas. Žin., 2000, Nr.42-1192 (Aktuali redakcija nuo 2010.11.23.). Pieejams:http://skelbimas.lt/istatymai/valstybes_sienos_ir_jos_apsaugos_istatymas.htm [skatīts 2012.gada 17.februārī].
636. Ustawa o ochronie granicy państwowej (Polijas Republikas 1990.g. likums „Par valsts robežas apsardzību”). Tekst ujednolicony na 12.11.2011. Pieejams: <http://www.bankier.pl/firma/narzedzia/akty-prawne/dziennik-ustaw-2009/pozycja-0067.html> [skatīts 2012.gada 21.februārī].
637. Конституция Республики Беларусь 1994 года (с изменениями и дополнениями, принятыми на республиканских референдумах 24 ноября 1996 г. и 17 октября 2004 г.). Pieejams: <http://zakanadaustva.narod.ru/constitution1994.html> [skatīts 2012.gada 22.martā].
638. О Государственной границе Республики Беларусь: Закон Республики Беларусь от 21 июля 2008 г. № 419-З (Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь, 2008 г., № 184, 2/1516). Pieejams: <http://newsby.org/news/2008/07/21/text11760.htm> [skatīts 2012.gada 20.martā].
639. Кодекс Республики Беларусь об административных правонарушениях: Закон Республики Беларусь от 31 декабря 2006 г. № 208-З. Pieejams: <http://pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=hk0300194&p2={NRPA}> [skatīts 2012.gada 29.aprīlī].
640. Об образовании Белорусской части Смешанной комиссии по демаркации государственной границы между Республикой Беларусь и Латвийской Республикой; Постановление Совета Министров Республики Беларусь от 7 марта 1997 г. N174. Pieejams: <http://busel.org/texts/cat4xd/id5twdcnn.htm> [skatīts 2012.g. 21.martā].
641. О мерах по обеспечению выполнения Закона Республики Беларусь "О Государственной границе Республики Беларусь"; Постановление Совета Министров Республики Беларусь от 09.07.1993 N 447. Статус документа – отменен. Pieejams: <http://www.lawbelarus.com/repub2008/sub43/text43143.htm> [skatīts 2012.gada 18.martā].
642. О правопреемстве Республики Беларусь в отношении некоторых договоров, заключенных между бывшим Союзом ССР и Польшей: Указ Президента Республики Беларусь от 10 ноября 1995 г. №455. Pieejams: <http://www.lawbelarus.com/repub2008/sub41/text41054.htm> [skatīts 2012.gada 17.martā].
643. О демаркации Государственной Границы Республики Беларусь на Латвийском, Литовском участках: Указ Совета Министров от 1997 года №1000. Pieejams: www.gkpv.gov.by/ru/ll/uk [skatīts 2012.gada 20.martā].
644. О Государственной границе Российской Федерации: Закон РФ от 1 апреля 1993 г. N 4730-I. Pieejams: <http://femida.info/11/fzogrrf003.htm> [skatīts 2012.gada 3.martā].

645. Кодекс Российской Федерации об административных правонарушениях: Закон РФ от 30.12.2001 N195-ФЗ (принят ГД ФС РФ 20.12.2001). Pieejams: <http://www.pravozashita.ru/law/ak/>. [skatīts 2012.gada 29.aprīlī].
646. О государственной границе Украины: Закон Украины от 4 ноября 1991 года №1777-XII. Pieejams: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=9270 [skatīts 2012.gada 25.aprīlī].
647. О придании границе Республики Беларусь с Российской Федерацией, Украиной, Литовской Республикой и Латвийской Республикой правового статуса Государственной границы; Постановление Верховного Совета Республики Беларусь от 11 июня 1993 г. № 2379-XII. Pieejams: http://spravka-jurist.com/base/part-ez/tx_wssgie.htm [skatīts 2013.gada 2.martā].

JURIDISKĀ PRAKSE

Tiesu prakse:

ANO Starptautiskās tiesas nolēmumi:

648. Internationale Court of Justice Report of Judgements, advisory Jpinions and Orders Maritime Delimitation in the Black Sea (*Romania v. Ukraine*). Judgement of 3 february 2009. Pieejams: <http://www.icj-cij.org/docket/files/132/14693.pdf> [skatīts 2012.gada 23.maijā].
649. ANO Starptautiskās tiesas lēmumu, konsultatīvo slēdzienu un secinājumu izdevums par 1997.- 2002.gadiem ST/LEG/SER.F/1/Add.2. Pieejams: http://www.icj-cij.org/homepage/ru/files/sum_1997-2002.pdf. [skatīts 2012.gada 28.februārī].
650. Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain (*Qatar v. Bahrain*), Summary of the Judgment of 16 March 2001 (ANO Starptautiskās tiesas lēmums par jūras robežas delimitāciju starp Kataru un Bahreinu 2001.gada 16.martā). Pieejams: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?sum=443&code=qb&p1=3&p2=3&case=87&k=61&p3=5> [skatīts 2012.gada 28.februārī].
651. Request for Interpretation of the Judgment of 11 June 1998 in the Case concerning the Land and Maritime Boundary between Cameroon and Nigeria (*Cameroon v. Nigeria*), Preliminary Objections (*Nigeria v. Cameroon*) (ANO Starptautiskās tiesas lēmums par sauszemes un jūras robežu strīdu starp Kamerūnu un Nigēriju 1998.gada 11.jūnijā). Pieejams: <http://www.icj-cij.org/docket/files/101/7181.pdf> [skatīts 2012.gada 28.februārī].
652. Permanent Court of Arbitration. The Island of Palmas Case (or Miangas). Award of the Tribunal. The Hague, 4 april 1928. Available: http://untreaty.un.org/cod/riaa/cases/vol_ii/829-871.pdf [skatīts 2012.gada 13.decembrī].
653. Internationale Court of Justice. Nottebohm (*Liechtenstein v. Guatemala*). Judgment of 18 November 1953. Available: <http://www.icj-cij.org/docket/files/18/2057.pdf> [skatīts 2014.gada 8.janvārī].

Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumi:

654. HUDOC. European Court of Human Rights. *Longa Yonky v. Latvia*, 57229/09, 15 November 2011. Pieejams: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-107452#{%22itemid%22:\[%22001-107452%22\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-107452#{%22itemid%22:[%22001-107452%22]}) Fakti lietā "Longa Yonkeu pret Latviju". Pieejams: <http://www.am.gov.lv/lv/Jaunumi/zinas/2011/novembris/15-3/fakti/> [skatīts 2012.gada 27.jūlijā].
655. The European Court of Human Rights (Second Section). *Timishev v. Russia*, Application No. 55762/00, 55974/00, Judgement of 13 December 2005. Pieejams: <http://www.humanrights.is/project/humanrightscases> [skatīts 2012.gada 4.maijā].
656. Council of Europe: European Commission on Human Rights. *Cemal Kemal Altun v. Germany*, 12 March 1984. The UN Refugee Agency. Available: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b6f7c.html> [skatīts 2014.gada 8.janvārī].

Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas nolēmumi:

657. EST 2013.g. 17.jan. Spriedums Regula (EK) Nr. 562/2006 – Kopienas Kodekss par noteikumiem, kas reglamentē personu pārvietošanos pār robežām (Šengenas Robežu kodekss) – Tiesību uz cilvēka cieņas ievērošanu iespējams pārkāpums – Efektīva tiesību aizsardzība tiesā – Tiesības vērsties tiesā, Lieta C-23/12 par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267.pantam, ko Augstākās tiesas Senāts (Latvija) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2012.g. 11.janv., un kas Tiesā reģistrēts 2012.g. 17.janv., tiesvedībā, ko ierosināja *Mohamad Zakaria*. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62012CJ0023:LV:HTML> [skatīts 2013.gada 17.janvārī].
658. EST 2012.g. 6.dec. spriedums Apvienotās lietās *O., S. pret Maahanmuuttovirasto* (C-356/11) un *Maahanmuuttovirasto pret L.* (C-357/11). Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62011CJ0356:LV:HTML> [skatīts 2013.gada 11.maijā].
659. EST 2012.g. 14.jūn. spriedums (otrā palāta) Lietā C-606/10 par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267.pantam, ko *Conseil d'État* (Francija) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2010.gada 15.decembrī un kas Tiesā reģistrēts 2010.gada 22.decembrī, tiesvedībā *Association nationale d'assistance aux frontières pour les étrangers (ANAFE) pret Ministre de l'Intérieur, de l'Outre-mer, des Collectivités territoriales et de l'Immigration*. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62010CJ0606:LV:HTML> [skatīts 2013.gada 15.februārī].
660. EST 2011.g. 11.febr. spriedums Lietā C-106/11 par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267.pantam, ko *Hoge Raad der Nederlanden* (Nīderlande) iesniedza ar tiesvedībā *J.Bakker pret Minister van Financiën*. Pieejams: [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/.](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/) [skatīts 2012.gada 20.maijā].
661. EST 2010.g. 5.jūl. spriedums Lietā C-347/10 par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267.pantam, ko Rechtbank Amsterdam (Nīderlande) iesniedza ar lēmumu tiesvedībā *A.Salemink pret Raad van bestuur van het Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen*. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62010> [skatīts 2012.gada 20.maijā].
662. EST 2010.g. 22. jūnija spriedums (*Cour de cassation* (Francija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu) — kriminālprocess pret *Aziz Melki* (C-188/10), *Sélim Abdeli* (C-189/10). Pieejams: <http://eur-law.eu/LV/Apvienotas-lietas-C-188-10-C-189-10-458714,d>. [skatīts 2012.gada 20.jūlijā].
663. EST 2008.g. 10.jūl. spriedums Lietā C-33/07 par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši EKL 234.pantam, ko *Tribunalul Dâmbovița* (Rumānija) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2007.g. 17.jan., Tiesā reģistrēts 2007.g. 24.jan., tiesvedībā *Ministerul Administrației și Internelor – Direcția Generală de Pașapoarte București pret Gheorghe Jipa*. Pieejams: http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30db55fe6da5856e4cc6b9e2b6e1edef38b2.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuKbx10?doclang=LV&text=&pageIndex=0&part=1&mode=DOC&docid=67583&occ=first&dir=&cid=321068 [skatīts 2013.g. 16.febr.].
664. EST 2006.g. 3.okt. spriedums Lietā C-241/05 par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši EKL 68. un 234. pantam, ko *Conseil d'État* (Francija) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2005. gada 9. maijā un kas Tiesā reģistrēts 2005. gada 2. jūnijā, tiesvedībā *Nicolae Bot pret Préfet du Val-de-Marne*. Konvencija, ar ko īsteno Šengenas nolīgumu – 20.panta 1. punkts – Trešās valsts pilsoņu, uz kuriem neattiecas vīzas prasība, pārvietošanās nosacījumi – Maksimālais uzturēšanās laiks trīs mēneši sešu mēnešu laikā, skaitot no pirmās ieceļošanas dienas Šengenas telpā – Secīga uzturēšanās – Jēdziens “pirmā ieceļošana”. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62005CJ0241:LV:HTML> [skatīts 2013.g. 15.febr.].

665. EST 2006.g. 9.marta spriedums Lietā C-436/04 Kriminālprocesā pret *Leopold Henri Van Esbroeck (Hof van Cassatie* lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu). Konvencija, ar ko īsteno Šengenas Nolīgumu – 54. un 71. pants – Ne bis in idem princips – Piemērošana laikā – Jēdziens “tas pats nodarījums” – Narkotisko vielu imports un eksports, par kuru dažādās līgumslēdzējās valstīs ir uzsākts kriminālprocess. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62004CJ0436:LV:HTML> [skatīts 2013.g. 15.febr.]
666. EST (virspalāta) 2006.g. 31.jan. spriedums Lietā C-503/03 Eiropas Kopienu Komisija pret Spānijas Karalisti. Personu brīva pārvietošanās - Direktīva 64/221/EEK - Trešās valsts pilsonis, dalībvalsts pilsoņa laulātais - Ieceļošanas un uzturēšanās tiesības - Uz sabiedriskās kārtības apsvērumiem balstīts ierobežojums - Šengenas informācijas sistēma - Ziņojums nolūkā liegt ieceļošanu. Pieejasm: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=en&lng1=en,lv&lng2=cs,da,de,el,en,es,et,fi,fr,hu,it,lt,lv,mt,nl,pl,pt,sk,sl,sv,&val=421201:cs> [skatīts 2013.g. 15.febr.]
667. EST 2005.g. 21.sep. spriedums Lietā T-315/01 *Yassin Abdullah Kadi* pret ES Padomi un EK. Kopējā ārpolitika un drošības politika – Ierobežojoši pasākumi pret personām un organizācijām, kas ir saistītas ar Osamu bin Ladenu, Al-Qaida tīklu un Taliban – Kopienas kompetence – Līdzekļu iesaldēšana – Pamattiesības – Jus cogens – Tiesas kontrole – Prasība atcelt tiesību aktu. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62001TJ0315&lang1=en&type=NOT&ancre=> [skatīts 2013.gada 10.maijā].
668. EST 2005.g. 17.febr. Nolēmums lietā Nr.C-215/03 *Salah Oulane v Minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie*. Judgment of the Court (First Chamber) of 17 February 2005. *Salah Oulane v Minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie*. Reference for a preliminary ruling: Rechtbank te's-Gravenhage - Netherlands. Free movement of persons - Right of entry and residence for nationals of Member States - Requirement to present an identity card or a passport - Pre-condition for recognition of right of residence - Penalty - Detention order for the purpose of deportation. Case C-215/03. European Court reports 2005 Page I-01215. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62003CJ0215:EN:HTML> [skatīts 2012.gada 20.aprīlī].
669. EST 1999.g. 21.sept. Nolēmums lietā Nr.C-378/97 WIJSENBEEK- Urteil des Gerichtshofes vom 21.September 1999. Strafverfahren gegen Florus Ariël Wijzenbeek. Nationale Regelung, die aus einem anderen Mitgliedstaat kommende Personen zur Vorlage eines Reisepasses verpflichtet. Rechtsache C-378/97. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d0f130d584430bacaaf040f69bb7f5ac3811a697.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4Oa3aQe0?text=&docid=101571&pageIndex=0&doclang=DE&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=1382425> [skatīts 2012.gada 20.aprīlī].
670. Eiropas Kopienu Tiesas 1975.gada 28.okt. spriedums Lietā 36/75 Rolands Rutili [*Roland Rutili*] pret iekšlietu ministru [*Ministre de l'intérieur*]. Parīzes Administratīvās tiesas [*Tribunal administratif de Paris*] lūgums Tiesai sniegt prejudiciālu nolēmumu (Sabiedriskā kārtība). Pieejams: www.vvc.gov.lv/export/sites/default/...spriedumi/61975J0036.doc [skatīts 2013.gada 10.maijā].
671. Judgment of the Court of 17 December 1970. Internationale Handelsgesellschaft mbH v Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel. Reference for a preliminary ruling: Verwaltungsgericht Frankfurt am Main, Germany. Case 11-70. Pieejams: http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&numdoc=61970J0011&lg=en [skatīts 2012.gada 16.janvārī].
672. Judgment of 27 February 1962, Commission of the *EEC / Italy* (10/61, ECR 1962 p. 1) (FR1962/00001 NL1962/00003 DE1962/00003 IT1962/00003 EN1962/00001 DA1954-1964/00287 EL1954-1964/00657 PT1962-1964/00001 ES1961-1963/00127). Pieejams: http://curia.europa.eu/en/content/juris/c1_juris.htm [skatīts 2012.gada 20.maijā].

Ģenerālvokātu secinājumi:

673. Ģenerālvokāta P.Mengoci (Paolo Mengozzi) 2013.g. 11.apr. secinājumi Lietā C-84/12 Rahmanian Koushkaki pret Bundesrepublik Deutschland. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62012CC0084:LV:HTML> [skatīts 2013.gada 12.maijā].
674. Ģenerālvokāta Īva Bota [*YVES BOT*] 2012.g. 6.marta Secinājumi Lietā C-348/09 *P. I. pret Oberbürgermeisterin der Stadt Remscheid (Oberverwaltungsgericht für das Land Nordrhein-Westfalen* (Vācija). Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62009CC0348:LV:HTML> [skatīts 2013.gada 11.maijā].
675. Ģenerālvokāta Viljalona P.K. [Pedro Cruz Villalon] secinājumi Lietā C-347/10 *A.Salemink pret Raad van bestuur van het Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen* sniegti 2011.g. 8.sept. *Rechtbank Amsterdam* (Nīderlande) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62010CC0347:LV:HTML>. [skatīts 2012.gada 20.maijā].
676. Ģenerālvokātes E.Šarpstones [*ELEANOR SHARPSTON*] secinājumi, sniegti 2010.gada 30.septembrī Lietā C-34/09 *Gerardo Ruiz Zambrano prēt Office national de l'emploi (ONEM)(Tribunal du travail de Bruxelles* (Beļģija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu). Pieejams: http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf;jsessionid=9ea7d0f130d579602a5cb7c54e6881eba99671f2e7c6.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4Oa3qLe0?doclang=LV&text=&pageIndex=0&part=1&mode=&docid=82590&cid=1640597 [skatīts 2013.g. 15.februārī].
677. Ģenerālvokātes Trstenjak secinājumi 2007.g. 10.jūlijā. Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotā Karaliste pret Eiropas Savienības Padomi. Lieta C-77/05. Regula (EK) Nr. 2007/2004 - Eiropas Aģentūras operatīvās sadarbības vadībai pie Eiropas Savienības dalībvalstu ārējām robežām izveidošana - Spēkā esamība. EST Ziņojumi, 2007, Lpp I-11459. Pieejams:<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62005CC0077> [skatīts 2012.g. 12.martā].
678. Ģenerālvokātes J.Kokotes 2005.gada 10.marta secinājumi lietā C503/03. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62003CC0503:LV:PDF> [skatīts 2013.gada 10.maijā].

LR Satversmes tiesas spriedumi:

679. LR Satversmes tiesas 2009.g. 21.okt. spriedums lietā Nr.2009-01-01 „Par likuma „Par nekustamo īpašumu atsavināšanu Terehovas robežkontroles punkta vajadzībām” 1.panta 1.punkta atbilstību LR Satversmes 105.pantam”. Pieejams: [http://www.satv.tiesa.gov.lv/..](http://www.satv.tiesa.gov.lv/) [skatīts 2011.gada 5.martā].
680. LR Satversmes 2009.g. 7.apr. tiesas spriedums par likuma „Par Lisabonas līgumu, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 101.pantam”. LV, 2009. 9.apr., nr.56.
681. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2007.g. 29.nov. spriedums "Par likuma "Par pilnvarojumu Ministru kabinetam parakstīt 1997.gada 7.augustā parafēto Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līguma projektu par Latvijas un Krievijas valsts robežu" un likuma "Par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgumu par Latvijas un Krievijas valsts robežu" 1. panta vārdu "ievērojot Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas pieņemto robežu nemainības principu" atbilstību Latvijas PSR Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarācijas "Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu" preambulai un 9. punktam un 2007.gada 27.martā parakstītā Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līguma par Latvijas un Krievijas valsts robežu un likuma "Par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgumu par Latvijas un Krievijas valsts robežu" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 3. pantam". LV, 2007. 30.nov., nr.193.

682. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2005.g. 6.dec. spriedums "Par Ministru kabineta 2005.gada 11.janvāra noteikumu Nr.17 "Grozījumi likumā "Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām"" un 2005.gada 9.jūnija likuma "Grozījumi likumā "Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām"" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105.pantam". LV, 2005. 20.dec., nr.203.
683. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2004.g. 6.dec. spriedums "Par Imigrācijas likuma 61. panta sestās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam". LV, 2004. 8.dec., nr.195.
684. Latvijas Republikas Ministru kabineta Atbildes raksts LR Satversmes Tiesai Lietā Nr.2007-10-0102. Par likuma „Par pilnvarojumu Ministru kabinetam parakstīt 1997.gada 7.augustā parafēto Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līguma projektu par Latvijas un Krievijas valsts robežu” atbilstību Latvijas Republikas Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” preambulai un 9.punktam un par 2007.gada 27.martā parakstītā Latvijas un Krievijas robežlīguma atbilstību LR Satversmes 3.pantam. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/>. [skatīts 2012.gada 19.februārī].
685. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2005.g. 2.sep. lēmums "Par tiesvedības izbeigšanu". LV, 2005. 8.sep., nr.143.
686. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2004.g. 7.jūl. spriedums Lietā Nr.2004-01-06. 07.07.2004. Par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 114.2 panta atbilstību 1965.gada 9.aprīļa Konvencijai par starptautiskās jūras satiksmes atvieglošanu. LV, 2004. 9.jūlijs, nr.108.

Apgabaltiesu tiesas kolēģiju spriedumi:

687. Administratīvās apgabaltiesas 2012.g. 4.okt. spriedums Lietā Nr.A42671908. Rīga. Pieejams: <http://www.tiesas.lv/files/>. [skatīts 2012.gada 12.jūlijā].
688. Administratīvās apgabaltiesas 2012.g. 5.apr. spriedums Lietā Nr.142062610. Rīga. Pieejams: www.manastiesibas.lv/pdf/. [skatīts 2012.gada 10.jūlijā].
689. Administratīvās apgabaltiesas 2012.g. 5.marta spriedums Lietā Nr.A42709009. Rīga. Pieejams: www.manastiesibas.lv/pdf/. [skatīts 2012.gada 10.jūlijā].
690. Administratīvās apgabaltiesas 2012.g. 18.janv. spriedums Lietā Nr.142120810. Rīga. Pieejams: www.manastiesibas.lv/pdf/. [skatīts 2012.gada 12.jūlijā].
691. Administratīvās rajona tiesas 2012.g. 6.janv. spriedums Lietā Nr.A420588910. Rīga. Pieejams: www.manastiesibas.lv/pdf/. [skatīts 2012.gada 10.jūlijā].
692. Administratīvās apgabaltiesas 2011.g. 10.jūn. spriedums Lietā Nr.142005209. Rīga. Pieejams: www.manastiesibas.lv/pdf/. [skatīts 2012.gada 10.jūlijā].
693. Administratīvās apgabaltiesas 2011.g. 17.maija spriedums Lietā Nr.A42742008 Rīga. Pieejams: http://www.tiesuprakse.lv/files/AL_1705.. [skatīts 2012.gada 12.decebrī].
694. Administratīvās apgabaltiesas 2011.g. 29.apr. spriedums lietā Nr.143AA43-0088-11/2. Rīga. Pieejams: <http://www.tiesas.lv/files/AL/2011/04..> [Skatīts 2012.gada 17.februārī].
695. Administratīvās apgabaltiesas 2011.g. 29.apr. spriedums Lietā Nr.A42668107. Rīga. Pieejams: www.manastiesibas.lv/pdf/. [skatīts 2012.gada 10.jūlijā].
696. Administratīvās apgabaltiesas 2011.g. 14.apr. spriedums Lietā Nr.A42674508. Rīga. Pieejams: <http://www.tiesas.lv/files/>. [skatīts 2012.gada 10.jūlijā].
697. Administratīvās apgabaltiesas 2011.g. 7.apr. spriedums Lietā Nr.A42672709. Rīga. Pieejams: www.manastiesibas.lv/pdf/. [skatīts 2012.gada 11.jūlijā].
698. Administratīvās apgabaltiesas 2011.g. 25.marta spriedums Lietā Nr.A42759908. Rīga. Pieejams: <http://www.tiesas.lv/files/>. [skatīts 2012.gada 10.jūlijā].
699. Administratīvās apgabaltiesas 2011.g. 24.marta spriedums Lietā Nr.AA43-0315-11/15. Rīga. Pieejams: <http://www.tiesas.lv/files/>. [skatīts 2012.gada 9.jūlijā].
700. Administratīvās apgabaltiesas 2011.g. 7.feb. spriedums Lietā Nr.A42585808. Rīga. Pieejams: <http://www.tiesas.lv/files/>. [skatīts 2012.gada 12.jūlijā].

Rajonu (pilsētu) tiesu nolēmumi:

701. Administratīvās rajona tiesas 2012.g. 6.janv. spriedums Lietā Nr.142163611. Jelgava. Pieejams: www.manastiesibas.lv/pdf/. [skatīts 2012.gada 10.jūlijā].
702. Administratīvās rajona tiesas 2013.g. 24.jan. spriedums Lietā Nr.142239512. Rīga. Pieejams: http://www.tiesas.lv/files/AL/2013/01_2013/24_01_2013/AL_2401_raj_A-00768-13_26.pdf [skatīts 2012.gada 10.jūlijā].
703. Administratīvās rajona tiesas 2012.g. 11.aprīļa spriedums lietā Nr.142082110 1-0213-12/22. Rīga. Pieejams: www.tiesuprakse.lv/files/AL_1104_raj_A-00213-12_22.pdf [skatīts 2012.gada 9.jūlijā].
704. Administratīvās rajona tiesas 2011.g. 14.feb. spriedums Lietā Nr.A42710309. 143/AA43-0390-12/17. Rīga. Pieejams: www.manastiesibas.lv/. [skatīts 2012.gada 10.jūlijā].
705. Administratīvās rajona tiesas 2010.g. 28.okt. spriedums Lietā Nr.A42821109 A03529 – 10/43. Rīga. Pieejams: <http://www.tiesas.lv/files/>. [skatīts 2012.gada 12.janvārī].
706. Administratīvās rajona tiesas 2009.g. 30.nov. spriedums Lietā Nr.A42668107 (A1705-09/4). Rīga. Pieejams: <http://www.tiesas.lv/files/AL/2009/11..> [skatīts 2013.gada 26.maijā].

Valsts robežsardzes amatpersonu lēmumi:

707. VRS Ludzas pārvaldes 2012.gada 20.jūlija Lēmums par lietvedības uzsākšanu administratīvā pārkāpuma lietā Nr.304 – L0003 (Norauta plāksne ar LR valsts ģerboņa simboliku Draudzības Kurgānā), (nepublicēts).
708. Par lēmuma atcelšanu administratīvā pārkāpuma lietā; VRS Ludzas pārvaldes 2012.g. 20.apr. lēmums Nr.30, (nepublicēts).
709. VRS Ludzas pārvaldes priekšnieka 2010.g. 29.jūnija lēmums administratīvā pārkāpuma lietā Nr.823-311-AA036716, (nepublicēts).
710. VRS 2010.g. 30.nov. protokols par administratīvo pārkāpumu Nr.AA043750 pēc LAPK 175.panta - nepakļaušanās policijas darbinieka, robežsarga vai zemessarga likumīgam rīkojumam vai prasībām, (nepublicēts).

Citu valstu tiesu nolēmumi:

711. Leitsätze zum Beschluss des Ersten Senats vom 4. April 2006. 1 BvR 518/02. Vācijas Konstitucionālās tiesas 2006.g. 4.apr. lēmums BVerfG, 1 BvR 518/02, Absatz-Nr. (1-184). Pieejams: http://www.bverfg.de/entscheidungen/rs20060404_1bvr051802.html [skatīts 2012.gada 4.maijā].
712. House of Lords. Opinions of the Lords of Appeal for Judgment in the Cause *Regina v. Immigration Officer at Prague Airport and another (Respondents)* ex parte European Roma Rights Centre and others (Appellants), [2004] UKHL 55 (Lordu palāta. R pret Imigrācijas biroju Prāgas lidostā un citiem (respondentiem) ex parte Eiropas Romu tiesību centra un citiem apelācijas iesniedzējiem). Pieejams: <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200405/ldjudgmt/jd041209/roma-1.htm> [skatīts 2012.gada 4.maijā].

Citi prakses materiāli:

713. ES Padomes 2012.g. 19.-20.dec. Šengenas jautājumu darba grupā (Briselē) apstiprinātie Šengenas komisiju ziņojumi par Latvijas jūras un gaisa robežu novērtēšanu: Doc. 13994/12 SCHEVAL 109 FRONT 124 COMIX 511 RESTREINT (LV) (jūras robežas); doc. 14341/12 SCHEVAL 116 FRONT 132 COMIX 528 RESTREINT (LV); doc. 14564/12 SCHEVAL 121 FRONT 137 COMIX 544 RESTREINT (gaisa robežas).
714. Otrais pusgada pārskats par Šengenas zonas darbību 2012.g.1.maijs – 2012.g. 31.okt.; EK paziņojums EP un Parlamentam 23.11.2012. Brisele: COM (2012) 686 final. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0686:FIN:LV:PDF> [skatīts 2012.gada 4.novembrī].

715. Par migrāciju, patvērumu un brīvu pārvietošanos; EK Ziņojums. LV, 2012. 6.jūn., nr.88.
716. Politikas ziņojums par migrācijas un patvēruma situāciju Latvijā 2011.gadā; EK, Eiropas Migrācijas tīkls, PMLP. Rīga: 2012.g. apr. Pieejams: http://www.emn.lv/lv/petijumi/LV_APR2011.pdf [skatīts 2012.gada 18.oktobrī].
717. Šengenas pārvaldība – zonas bez kontroles pie iekšējām robežām stiprināšana; EK. Brisele, 2011.g. 16.sep., COM (2011) 561 galīgā redakcija; Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu Komitejai, Reģionu Komitejai. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0561:FIN:LV:PDF> [skatīts 2012.gada 20.janvārī]
718. Durau Barozu Ž.M. Eiropas Parlamenta debates; 2007.g. 12.dec., Brisele. Pieejams: http://www.europarl.europa.eu/RegData/seance_pleniere/compte_rendu/traduit/2007/12-12/P6_CRE%282007%2912-12_LV.pdf [skatīts 2012.g. 1.febr.]
719. Migrācijas plūsmas, patvērumi un šo faktoru ietekme uz Šengenas sistēmu; Eiropas Parlamenta debates. 10.05.2011. Pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20110510+ITEM-015+DOC+XML+V0//LV> [skatīts 2012.gada 2.decembrī].
720. Šengenas Robežu kodeksa izvērtējums – Komisija nobažījiesies par grūtībām, ar kādām, kā ziņots, saskaras ceļotāji; EK ziņojums IP/10/1329, 13/10/2010. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-10-1329_lv.htm [skatīts 2013.gada 11.maijā].
721. Līdzīgi kvalificētu speciālistu izvērtējuma otrais posms - gatavība un seku pārvarēšana terora aktu gadījumos- nobeiguma ziņojums; ES Padome, Pastāvīgo pārstāvju komiteja. 16.04.2010. Nr.8568/10, EFOPOL 98, PROCIV 47. Pieejams: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/lv/10/st08/st08568.lv10.pdf>. [skatīts 2012.gada 13.jūnijā].
722. Ziņojums par Civilās aizsardzības mehānisma un Civilās aizsardzības finanšu instrumenta novērtēšanu un piemērošanu laika posmā no 2007. - 2009.gadam; Komisijas ziņojums Eiropas Komisijai un Padomei. EK, Brisele: 10.11.2010. Pieejams: eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011 [skatīts 2012.gada 2.oktobrī].
723. Ziņojums par Eiropas Parlamenta ieteikuma priekšlikumu Padomei par profilu veidošanu, jo īpaši pēc etniskās izcelsmes un rases, terorisma apkarošanas, tiesībaizsardzības, imigrācijas, muitas un robežkontroles jomā; Pilsoņu brīvību, tieslietu un iekšlietu komiteja. 3.04.2009. (2008/2020(INI)). Pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/>. [skatīts 2012.gada 4.maijā].
724. Ziņojums par FRONTEx aģentūras novērtējumu un turpmāko attīstību (COM(2008) 148) (COM(2008) 149) (COM(2008) 150); Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu Komitejai. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004R2007:LV:NOT> [skatīts 2012.gada 13.jūnijā].
725. Hāgas programma: desmit prioritātes turpmākajiem pieciem gadiem Partnerība Eiropas atjaunošanai brīvības, drošības un tiesiskuma telpā; Komisijas paziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam COM/2005/0184 galīgā redakcija. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52005PC0184:lv:HTML> [skatīts 2011.gada 20.septembrī].
726. ES reaģēšanas spējas stiprināšana katastrofu un krīžu gadījumos trešās valstīs; Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un Sociālo Lietu Komitejai un Reģionu Komitejai COM/2005/0153 galīgā redakcija. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52005DC0153:LV:HTML> [skatīts 2012.gada 12.jūnijā].
727. Kopienas civilās aizsardzības mehānismu uzlabošana; Komisijas Paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un Sociālo Lietu Komitejai un Reģionu Komitejai COM/2005/0137 galīgā redakcija. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52005DC0137:LV:NOT> [skatīts 2012.gada 12.jūnijā].

728. Problem of profiling, notably on the basis of ethnicity and race, in counter-terrorism, law enforcement, immigration, customs and border control; Legislative Observatory European Parliament. INI - Own-initiative procedure 2008/2020 (INI). 24.04.2009. Pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&language=EN&reference=P6-TA-2009-314> [skatīts 2013.gada 12.jūlijā].
729. LR 10.Saeimas ārkārtas sesijas sestā sēde 2011.g. 14.jūlijā; Stenogramma. Pieejams: <http://www.saeima.lv/lv/transcripts/view/73> [skatīts 2012.gada 23.jūlijā].
730. Par Latvijas un Krievijas kopīgās demarkācijas komisijas darba un tās lēmumu īstenošanas finansējumu 2012.-2015.gadam; Informatīvais ziņojums 26.07.2012. (Ārlietu ministrs E.Rinkēvičs). Pieejams: www.mk.gov.lv/doc/2005/AMzino_260712.1837.docx [skatīts 2013.gada 26.februārī].
731. Par migrācijas un starptautiskās aizsardzības jomu Latvijā 2008.gadā; Bērziņa K. Statistikas ziņojums. Rīga: 2010, 84 lpp. (nepublicēts).
732. Par tiesību normu pielietošanu. LR IeM 2012.g. 25.jūl. vēstule nr.1-42/2182, (nepublicēta).
733. Par Iekšlietu ministrijas iekšējiem noteikumiem. IeM 2012.g. 6.janv. vēstule nr.1-42/53, (nepublicēta).
734. FRONTEx ieņēmumu un izdevumu pārskati par 2007.- 2012.g. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:388:0202:0207:LV:PDF> [skatīts 2012.gada 12.maijā].
735. Par Iekšlietu ministrijas 2011.gada pārskata sagatavošanas pareizību; LR Valsts kontroles Otrais revīzijas departaments. 14.02.2011. Revīzijas ziņojums Nr.5.1-2-27/2011, Rīga. Pieejams: http://www.lrvk.gov.lv/upload/Zin_IeM_28Apr2012.pdf [skatīts 2012.gada 27.jūlijā].
736. Revīzijas palātas Ziņojums par FRONTEx 2008.g. finanšu gada pārskatu ar Aģentūras atbildēm. ES OV C304. Informācija un paziņojumi, 15.12.2009., 52.sējums. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:304:FULL:LV:PDF> [skatīts 2012.gada 27.jūlijā].
737. TACIS (Technical Assistance for the Commonwealth of Independent States) – palīdzības programma (Krievijas un pārējo Padomju Sociālistisko Republiku Savienības pēcteču ekonomiku reorganizācijai). Pieejams: <http://www.am.gov.lv/lv/Jaunumi/PazinojumiPresei/2008/> [skatīts 2011.gada 18.jūnijā].
738. Rīcības plāns Šengenas *acquis* prasību īstenošanai likumdošanas jomā. Rīcības plāna Šengenas *acquis* prasību īstenošanai likumdošanas jomā politikas mērķi, rīcības virzieni, uzdevumi un prognozējamie rezultāti. Segliņš M. (IeM). 04.03.2008. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=1919> [skatīts 2012.gada 30.jūlijā].
739. 2012.g. 12.marta Dienesta ziņojums par dalību FRONTEx Aģentūras rīkotajās apmācībās kopējās operācijas "FOCAL POINTS 2012 Air" ietvaros. Cibulskis V. (sagatavotājs), (nepublicēts).
740. Par transportlīdzekļu rindu jautājumu uz Latvijas – Krievijas robežas; Informatīvais ziņojums Ziņojuma sag. R.Belijs (VRS). Rīga: 2011.g. 10.febr., (nepublicēts).
741. Par Latvijas Republikas valsts robežas likuma normu komentēšanu; VRS 2010.gada 21.janvāra vēstule Nr.23/1-1/364. (VRS GP Robežapsardzības pārvaldes priekšnieka atbildes vēstule autoram, (nepublicēta).
742. Par Latvijas Republikas pilnvarotā robežas pārstāvja darbības rezultātiem no 2011.gada 1.janvāra līdz 12.oktobrim ieskaitot. VRS Ziņojums – Izziņa. No: Latvijas un Baltkrievijas robežapsardzības iestāžu vadītāju tikšanās Latvijā 2011.g. 13. – 14.okt. Daugavpils, (nepublicēts).
743. VRS Publiskie pārskati (2010. - 2012.). Pieejams: <http://www.rs.gov.lv/index.php?id=904&top=904> [skatīts 2013.g. 2.jūl.].
744. Robežkontroles un imigrācijas kontroles darbības analīze 2012.gadā. Rīga: VRS, 2013.g. 30.jan., (nepublicēts).
745. Valsts robežsardzes Ludzas pārvaldes darbības rezultāti 2011.gadā. Ludza: Ludzas pārvaldes priekšnieks, 2012.g. 3.febr., (nepublicēti).

746. Robežkontroles un imigrācijas kontroles darbības analīze 2011.gadā. Rīga: VRS, 2012.g. jan., (nepublicēts).
747. Valsts robežsardzes Rīgas pārvaldes 2011.gada darbības izvērtējums. Rīga: VRS, 2012.g. 31.jan., (nepublicēts).
748. Valsts robežsardzes robežkontroles un imigrācijas kontroles darbības analīze 2010.gadā. Rīga: VRS, 2011.g. 27.jan., (nepublicēts).
749. Valsts robežsardzes darbības rezultāti 2009.gadā. Rīga: VRS, 2010.g. 21.janv., (nepublicēts).
750. Kriminālizmeklēšanas struktūrvienību darbības rezultāti 2011.gadā. Rīga: VRS, 2012.g. 16.febr., (nepublicēti).
751. Valsts robežsardzes darbības pārskati par 2003.- 2007.gadu. (publiskoti preses konferencēs).
752. Robežšķērsošanas vietu struktūrvienību priekšnieku seminārs 2012.g. 29., 30.martā. Rēzekne: semināra materiāli (nepublicēti).
753. Zagorskis V. Valsts robežsardzes darbības rezultāti, atjaunojot pagaidu robežkontroli uz iekšējām robežām. Rīga: VRS, 2010.g. 22.jūl., (nepublicēts).
754. Par 2011.gada 31.marta – 1.aprīļa FRONTEX aģentūras 5. darba grupas „Par automatizētajām robežšķērsošanas sistēmām (ABC) sanāksmi” (ar Eiropas Savienības dalībvalstu, FRONTEX, informācijas tehnoloģiju kompāniju, lidostu operatoru, Lidostu starptautiskās padomes un EK pārstāvju piedalīšanos). VRS amatpersonu Komandējuma atskaite 2011.g. 31.marts - 1.aprīlis. Lielbritānija: Hītovas lidosta, (nepublicēts).
755. Border guards conduct security checks on internal borders (25.05.2010). Border guards have been conducting checks on internal borders for six days (29.05.2010). Information prepared by Ms. Korne J. Rīga: VRS, 2010, (nepublicēts).
756. Diennakts Ziņojuma par situāciju uz Latvijas Republikas valsts robežas un valsts iekšienē no plkst. 00:00 26.02.2012. līdz plkst. 00:00 27.02.2012., (nepublicēts).
757. Pelzl G. Federal Police Headquarters Potsdam. Border Checks 2015. 14482. Potsdam: 2011. (unpublished).
758. Extract from the Annual Risk Analysis 2010; FRONTEX. Warsaw. Pieejams: http://www.ed4bg.eu/files/ARA_2010_extract_24_May2010.pdf [aplūkots 2012.gada 10. jūnijā].
759. Результаты применения Соглашения Европейского сообщества и Российской Федерации о реадмиссии и Исполнительного протокола. VRS GP Patvēruma meklētāju atgriešanas nodaļa. Daugavpils. Ziņojums Latvijas un Baltkrievijas robežpilnvaroto tikšanās sapulcē 2011.g. 28.nov. (nepublicēts).
760. Контракт от 25 октября 2005 года № 2003/069-577 в рамках Программы ТАСИС Европейской Комиссии. Pieejams: http://naviny.by/rubrics/society/2006/03/10/ic_news_116_234026/print/ [skatīts 2011.gada 18.jūnijā].

Likumprojekti:

761. USSR: Working paper Approach to the solution of the problems of the delimitation of air space and outer space. A/AC.105/C.2/1.121, 26 March 1979.; UN General Assembly. Committee on the Peaceful uses of outer Space. Available: http://www.oosa.unvienna.org/pdf/limited/c2/AC105_C2_L121E.pdf [skatīts 2013.gada 25.maijā].
762. Eiropas Parlamenta un Padomes regula par novērtēšanas un uzraudzības mehānisma izveidi, lai pārbaudītu Šengenas *acquis* piemērošanu. Grozīts priekšlikums. EK, galīgā redakcija - 2010/0312 (COD) Brisele:2011.g. 16.sep. Pieejams: <http://www.ipex.eu/IPEXL-WEB/dossier/document/COM20100633FIN.do> [skatīts 2012.gada 20.janvārī].
763. Par sadarbības memoranda noslēgšanu starp Eiropas Savienību un Starptautisko civilās aviācijas organizāciju. Priekšlikums Padomes lēmumam COM/2011/0107. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0107:FIN:LV:HTML>. [skatīts 2012.gada 9.jūlijā].

764. Eiropas Parlamenta 2009.g. 24.apr. ieteikums Padomei par profilu veidošanu, jo īpaši pēc etniskās izcelsmes un rases, terorisma apkarošanas, tiesībaizsardzības, imigrācijas, muitas un robežkontroles jomā (2008/2020(INI)). OV C 184 E, 08/07/2010. Pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?id=558763#basicInformation> [skatīts 2012.gada 12.jūlijā].
765. Ziņojums par Eiropas Savienības iekšējās drošības stratēģiju. PE 473.725v02-00 A7-0143/2012 ((2010)2308 (INI)). Eiropas Parlamenta 2012.g. 24.apr. rezolūcijas priekšlikums. Pilsoņu brīvību, tieslietu un iekšlietu komiteja. Pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2012-0143+0+DOC+XML+V0//LV> [skatīts 2012.gada 4.jūnijā].
766. Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par novērtēšanas mehānisma izveidi, lai pārbaudītu Šengenas acquis piemērošanu, COM/2010/0624 gal. red., COD 2010/0312. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0624:FIN:LV:HTML>. [skatīts 2012.gada 27.jūlijā].
767. ALDE grupas vārdā par profilu veidošanu, jo īpaši pēc etniskās izcelsmes un rases, terorisma apkarošanas, tiesībaizsardzības, imigrācijas, muitas un robežkontroles jomā; Ieteikuma priekšlikums. Ludforda S. (iesniedzēja).19.12.2007. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:184E:FULL:LV:PDF> [aplūkots 2012.gada 4.maijā].
768. Par kopējas „Robežsargu rokasgrāmatas (Šengenas rokasgrāmatas)” izveidi dalībvalstu kompetento iestāžu lietošanai, veicot personu kontroli uz robežas. EK ieteikums, 2006.g. 6.nov., Brisele. Pieejams: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/lv/08/st11/st11253.lv08.pdf> [skatīts 2012.gada 2.jūnijā].
769. Austrijas Republikas ierosme, lai pieņemtu Padomes Lēmumu par sadarbības uzlabošanu starp Eiropas Savienības dalībvalstu īpašajām intervences vienībām krīzes situācijās (2006/C321/15). ES Padome, OV, C 321/45, 29.12.2006. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2006:321:SOM:lv:HTML> [skatīts 2012.gada 12.jūnijā].
770. Latvijas Republikas valdības. un. Krievijas Federācijas valdības. līgums. par sadarbību civilās aviācijas gaisa kuģu. meklēšanas un glābšanas jomā (12.09.2013. projekts). Pieejams: http://www.mk.gov.lv/doc/2005/SAMsl_120913_avia.2820.doc [skatīts 2014.g. 8.jan.].
771. Latvijas Republikas valdības un Baltkrievijas Republikas valdības līgums par Latvijas - Baltkrievijas valsts robežas režīmu. Projekts. Pieejams: www.mk.gov.lv/doc/2005/IEMSI_191211_Baltkrievija [skatīts 2012.gada 15.martā].
772. Jūras ūdeņu aizsardzības un pārvaldības likums: LR likumprojekts, Nr.43, 2010.g. 24.aug., TA-2013. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/78FF0589916F997BC225779800449799?OpenDocument> [skatīts 2012.gada 25.maijā].
773. Par viedokļa sniegšanu par likumprojektu „Administratīvo pārkāpumu procesa likums”; LR Tieslietu ministrijas 2012.g. 30.jūl. vēstule Nr.1-17/2819, (nepublicēta).
774. Grozījumi Jūras kodeksā: LR likumprojekts. Tautsaimniecības komisija. 6.nod. 2.punkts. Pieejams: <http://helios-web.saeima.lv/steno/Saeima9/101014/st101014.htm> [skatīts 2012.gada 22.maijā].
775. Par likumprojektu „Grozījumi Latvijas Republikas valsts robežas likumā”; MK 2011.g. 14.jūn. sēdes protokols Nr.36 „Likumprojekts, likumprojekta anotācija”. VSS-1246, TA-1068. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/> [skatīts 2012.gada 20.aprīlī].
776. Likumprojekta „Grozījumi Latvijas Republikas valsts robežas likumā” anotācija. 21.10.2010. Pieejams: 195.244.155.183/doc/2005/IEMANot_211010_LRVRL.1246.doc [skatīts 2012.gada 13.februārī].
777. Par nekustamā īpašumā esošas zemes daļas kompensēšanu: LR likumprojekts. Krauklis V.A. (Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisijas priekšsēdētājs). Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS/> [skatīts 2012.gada 15.martā].

778. Dienesta gaitas likuma projekta anotācija. (IeM). Pieejams: [http://helios-web.saeima.lv/..](http://helios-web.saeima.lv/) [skatīts 2012.gada 25.aprīlī].
779. Paskaidrojuma raksts MK rīkojuma projektam "Par Latvijas Republikas un Baltkrievijas Republikas valsts robežas demarkācijas dokumentu apstiprināšanu". Teikmanis A. (Valsts sekretārs). Pieejams: [www.mk.gov.lv/doc/2005/..](http://www.mk.gov.lv/doc/2005/) [skatīts 2012.gada 18.martā].
780. Noteikumu projekta „Atsevišķu akcīzes preču, kuras fiziska persona pārvieto personīgajā bagāžā, kontroles kārtība autoceļa robežšķērsošanas vietā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams: [http://www.mk.gov.lv/lv/..](http://www.mk.gov.lv/lv/) [skatīts 2012.gada 29.aprīlī].
781. Latvijas Republikas valsts robežas integrētas pārvaldības koncepcija. Projekts. Rīga: 16.07.2012. Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40257019> [skatīts 2013.gada 29.jūnijā].

ARHĪVA MATERIĀLI

782. Latvijas Igaunijas robežas karte. Balčs J. (Mērniecības daļas valsts robežu darbu vadītājs), Rīga, 1928.g. 2.jūl. VRS Vēstures izpētes nodaļas arhīva fondu materiāls, (kopija).
783. Didrihsone I., Zvirgzdiņš K. (Fondu analītikas daļas darbinieki). 1679. fonda 218. apraksta Latvijas valsts robežu dokumenti priekšvārds. 26.05.2008. Pieejams: <http://www.arhivi.lv/sitedata/LVVA/aktualitates/Jauniegunumi/1679%20f%20218%20apr%20Oprieksvards.pdf>. [skatīts 2012.gada 20. martā].
784. Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 1313. f. 2. apr. 255.l.p, 76.lpp. robežas nospraušanas pabeigšanas protokols, 1313. f. 2. apr. 257.l.p. Latvijas un Lietuvas robežas apraksts, 1313.f. 2.apr. 258.l.p. Latvijas un Lietuvas robežas karte, (kopija).
785. Latvijas Krievijas robeža. Valsts robežas apraksts 1921-1923. Latvijas Valsts vēstures arhīvs - F.1313 – 2 – 790. Valsts robežsardzes Vēstures izpētes nodaļas arhīva fondu materiāls, (fotokopija).

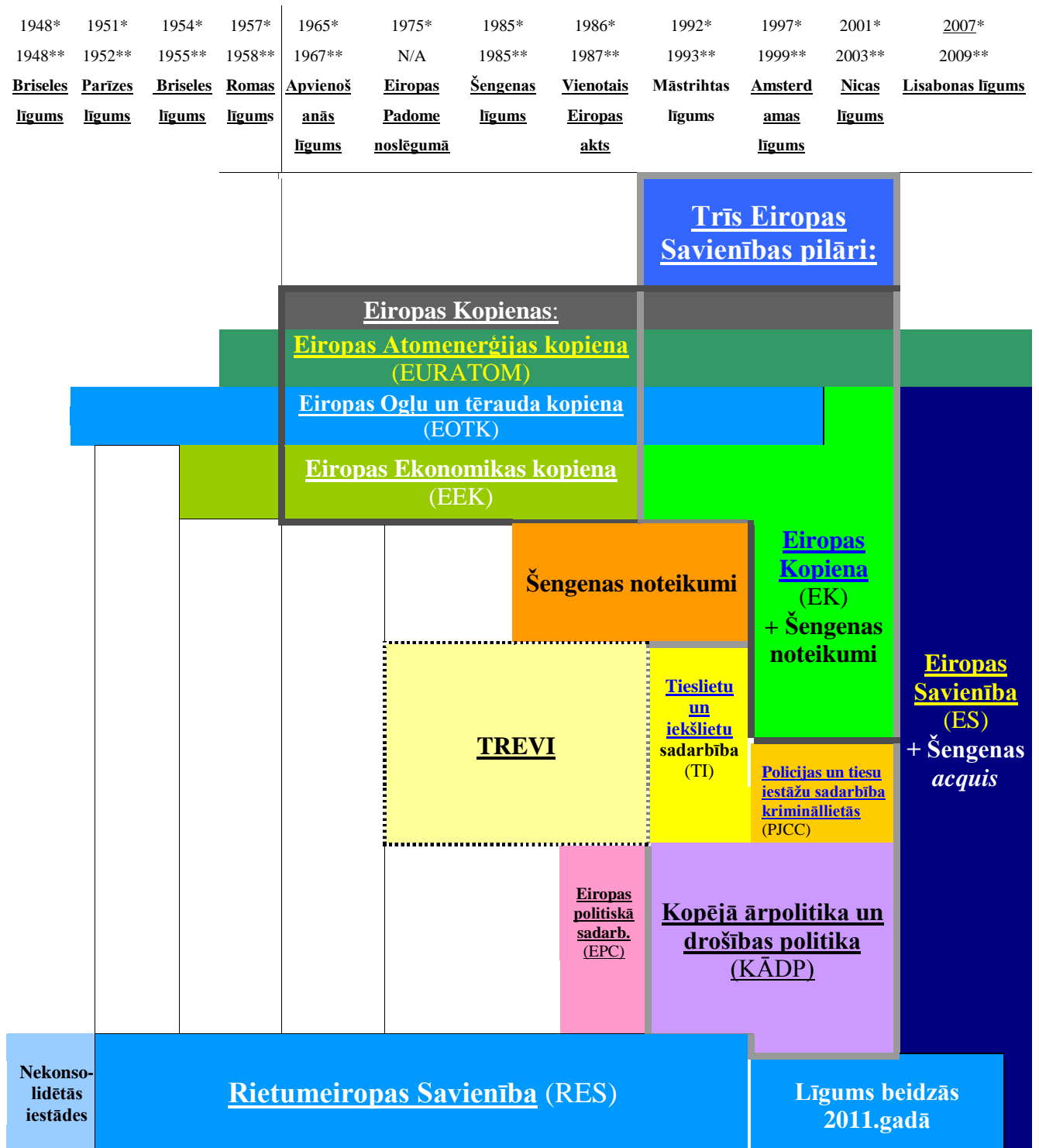
2014.gada 16.janvāris

A.Gaveika

PIELIKUMI

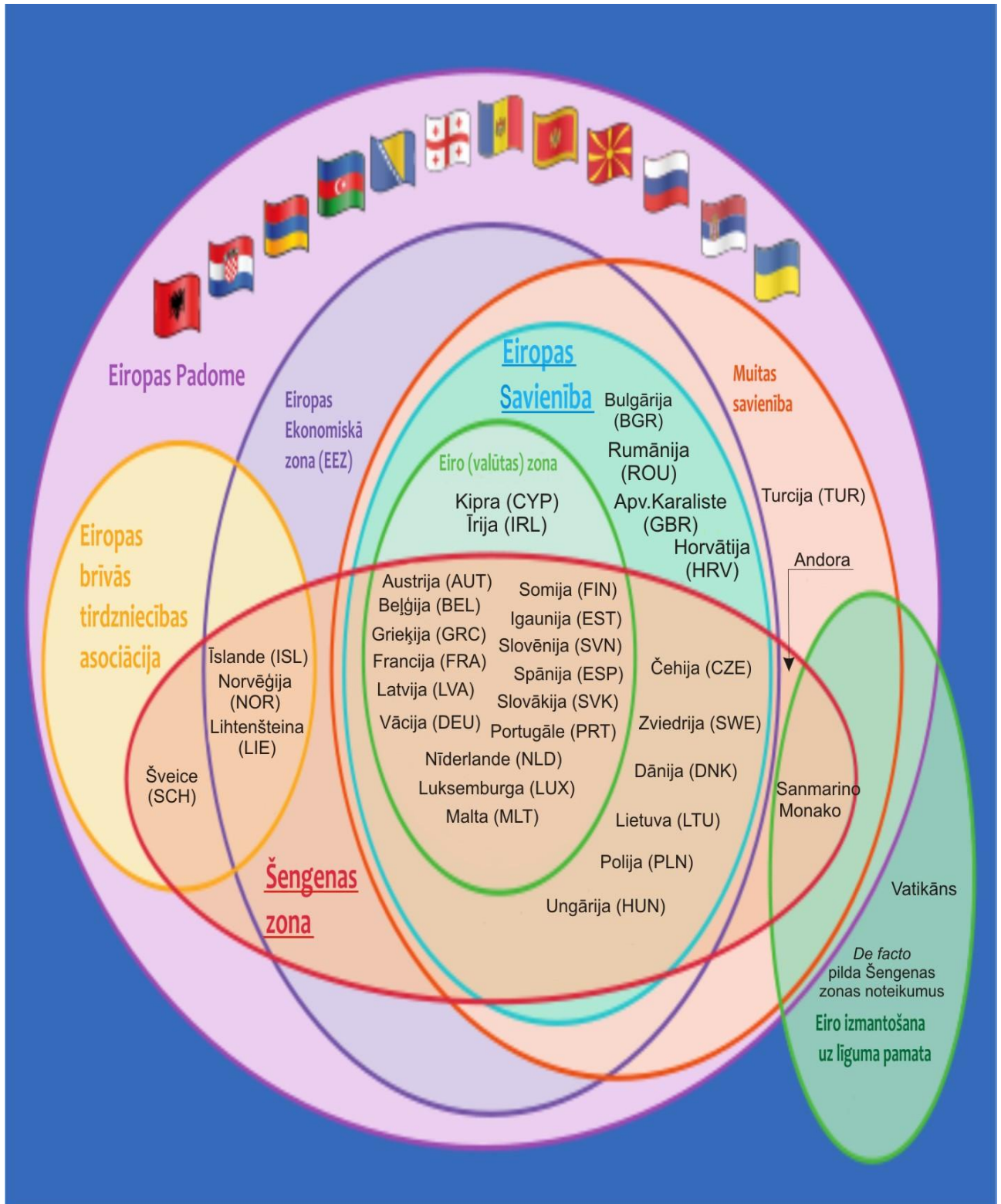
ES hronoloģija¹³⁶⁸

Parakstīts - * Spēkā - **

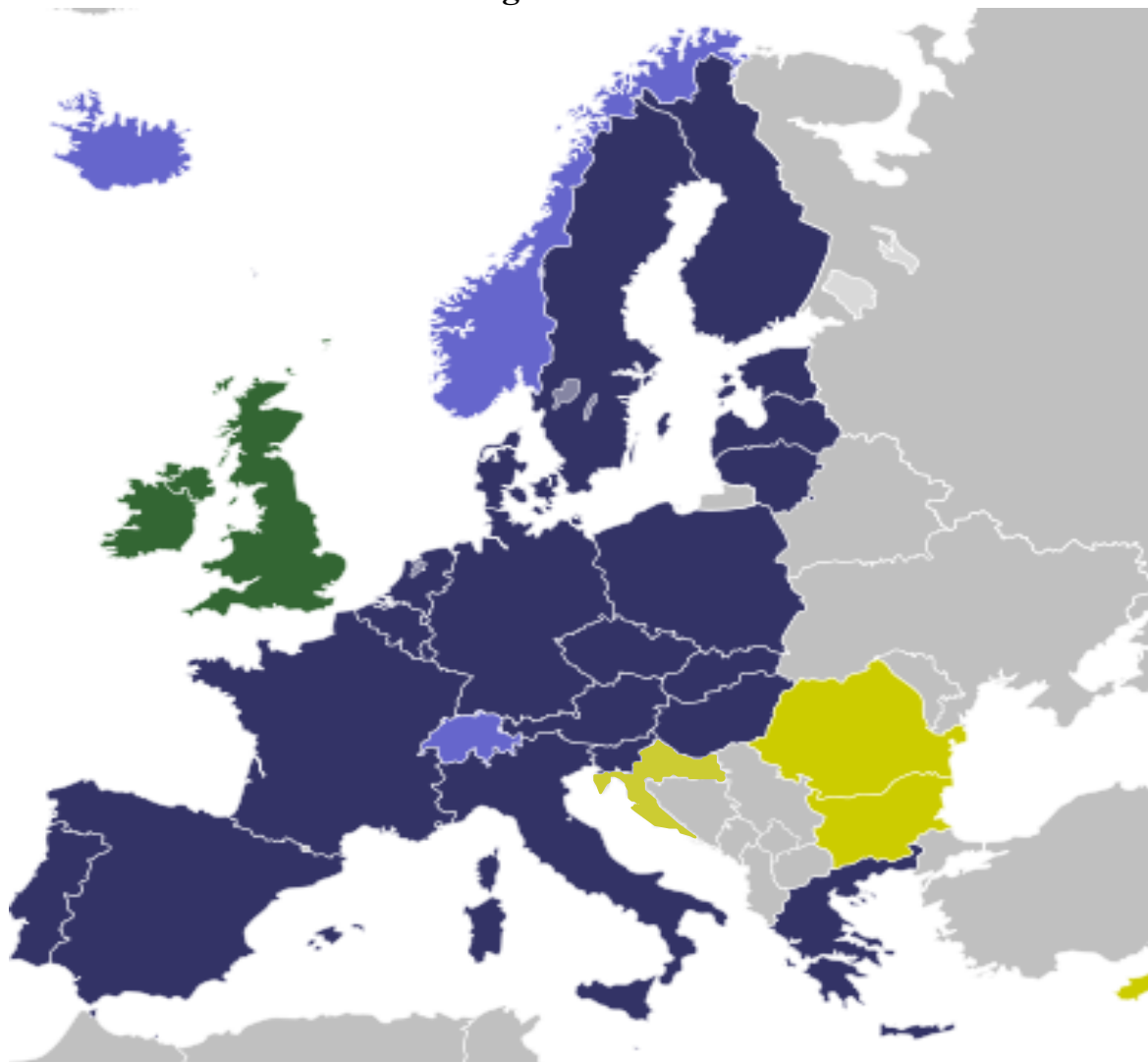
¹³⁶⁸ Autora apkopotā un tulkotā informācija. No: ES OV. Līgumi. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/lv/treaties/index.htm#other> [skatīts 2013.g. 22.okt].

Eiropas integrācijas shēma¹³⁶⁹

¹³⁶⁹ Autora apkopotā un tulkotā informācija. Pieejams: http://europa.eu/about-eu/countries/index_lv.htm#features; <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:323:0034:0039:EN:PDF>; <http://eur-lex.europa.eu/lv/treaties/index.htm#other> [skatīts 2014.gada 10.janvārī]. Piezīme:Itālija (ITA) – EP, ES, EEZ, Muitas Savienības, euro un Šengenas zonas valsts.

Šengenas zona¹³⁷⁰

Šengenas zonas un ES valstis

Šengenas zonas ne ES valstis:
Norvēģija, Šveice, Lihtenšteina, Monako

Plāno pievienoties:
Bulgārija, Kipra, Rumānija, Horvātija (2015.g.)¹³⁷¹

ES valstis ārpus Šengenas zonas:
Apvienotā Karaliste, Īrija

¹³⁷⁰ Autora apkopotā un tulkotā informācija. No: Consilium (Publikāciju birojs). Šengena, tavi vārti uz brīvu pārvietošanos Eiropā. 2011.g. jūnijs. Beļģija, Brisele: Pieejams: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/QC3011151LVC.pdf [skatīts 2013.g. 10.okt.].

¹³⁷¹ Eiropas Savienības dalībvalstis. Pieejams: http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/index_lv.htm [skatīts 2013.g. 10.okt.].

Šengenas konvencijas valstis un teritorijas¹³⁷²

Karogs	Valsts	Platība (km ²)	Iedzīv. skaits	Parakstīja, izdarīja izvēli	Pievienojās	Izņēmuma teritorijas
	Austrija	83 871	872930	28.04.1995.	01.12.1997.	
	Beļģija	30 528	10827519	14.06.1985.	26.03.1995.	
	Ungārija	93 030	10013628	01.05.2004.	21.12.2007. ^b	
	Vācija	357 050	81757595	14.06.1985.	26.03.1995. ^c	
	Griekija	131 990	11125179	06.11.1992.	26.03.2000.	
	Dānija	43 094	5547088	19.12.1996.	25.03.2001.	Grenlande,^d Farēru salas^d
	Islande^a	103 000	318755	19.12.1996.	25.03.2001.	
	Spānija	506 030	46087170	25.06.1992.	26.03.1995.	Melija,^f Seūta^f
	Itālija		60397353	27.11.1990.	26.10.1997.	
	Latvija	64 589	2248961	01.05.2004.	21.12.2007. ^b	
	Lietuva	65 303		01.05.2004.	21.12.2007. ^b	
	Lihtenšteina^a	160	35 981	28.02.2008	19.12.2011.	
	Luksemburga	2 586	502207	14.06.1985	26.03.1995.	
	Malta	316	416333	01.05.2004	21.12.2007. ^b	
	Nīderlandē	41 526	16576800	14.06.1985.	26.03.1995.	Aruba, Kurakao, St. Martena, Karību Nīderl.
	Norvēģija^a	38 5155	4854824	19.12.1996.	25.03.2001.	Špicbergena^e
	Polija	312 683	38163895	01.05.2004.	21.12.2007. ^b	
	Portugāle	92 391	10636888	25.06.1992.	26.03.1995.	

¹³⁷² Autora apkopojums. Consilium (Publikāciju birojs). Šengena, tavi vārti uz brīvu pārvietošanos Eiropā. 2001.g. jūnijs. Beļģija, Brisele. Pieejams: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/. Background on Schengen enlargement. Pieejams: <http://europa.eu/rapid..> [skatīts 2013.gada 10.oktobrī].

Karogs	Valsts	Platība (km ²)	Iedzīv. skaits	Parakstīja, izdarīja izvēli	Pievienojās	Izņēmuma teritorijas
	Slovākija	49 037	5424057	01.05.2004.	21.12.2007. ^b	
	Slovēnija	20 273	2054119	01.05.2004.	21.12.2007. ^b	
	Somija	338 145	5350475	19.12.1996.	25.03.2001.	
	Francija	674 843	64709480	14.06.1985.	26.03.1995.	visas aizjūr.zemes
	Čehija	78 866	10512397	01.05.2004.	21.12.2007. ^b	
	Šveice ^a	41 285	7760477	26.10.2004.	12.12.2008.	
	Zviedrija	449 964	9347899	19.12.1996.	25.03.2001.	
	Igaunija	45 226	1340274	01.05.2004.	21.12.2007. ^b	

^a Valsts ārpus ES, taču Šengenas zonā.

^b Uz sauszemes robežām un [jūras ostās](#); no 30.03.2008. - arī [lidostās](#).

^c Austrumvācija pievienojās [Rietumvācijai](#), pievienojoties Šengenas zonai 03.10.1990.

^d Tikai Šengenas vīzām, kuras izdevusi [Dānija](#).

^e Kaut [Jana Majena](#) sala ir lielā attālumā no Norvēģijas, tā ietilpst Šengenas zonā.

^f Spānija ir Šengenas zonā, bet ir robežkontrolle Seūtas, Meliļas uz Spānijas Marokas iedzīvotājiem no [Tetuanas](#) un [Nadore](#).

Šengenas konvencijas kandidātvalstis

Karogs	Valsts	Platība (km ²)	Iedzīvotāji	Izdarīja izvēli	Paredzamais pievienošanās datums
	Bulgārija	110 912	7576751	01.01.2007.	Bija plānots 2013.g. marts. Turpmāk nav zināms.
	Kipra	9251	801851	01.05.2004.	Nav zināms
	Rumānija	238 391	21466174	01.01.2007.	Bija plānots 2013.g. marts. Turpmāk nav zināms.
	Horvātija	56 594	4 398 150	2005.g.	Plānots 2015.g.

Šengenas līguma un Šengenas konvencijas darbība¹³⁷³

Valsts	Pievienoš. Šengenas līgumam	Robežpārb. atcelšana	Robežkontroles atjaunošanas būtiskākie un ilgākie gadījumi	Izņēmumi	Piezīmes
 Austrija	28.04.1995.	01.12.1997.			
 Andora	-	-			No Andoras puses nav robežkontroles uz robežas ar Spāniju un Franciju. Tomēr no Francijas un Spānijas puses izvēles robežkontrole paliek un ārzemnieki, kuriem ir vienreizējā Šengenas vīza, iebraukuši Francijā vai Spānijā, nav tiesīgi apmeklēt Andoru
 Beļģija	19.07.1990.	26.03.1995.	10.- 30.01.2000. personām, kurām nebija tiesību ierasties valstī pirms Eiropas futb.čemp.		
 Bulgārija	01.01.2007.	bija plānots 2013., nav īstenots			
 Vatikāns	-	26.10.1997.			No robežas režīma viedokļa, Itālijas <i>de-facto</i> daļa
 Apvien. Karaliste	29.05.2000.				No 2005.g. 1.janv. formāli piedalās atbilstoši Šengenas <i>acquis</i> nosacījumiem policijas un tiesu sadarbībā, kas attiecas arī uz Gibraltāru, bet ne uz citām aizjūras

¹³⁷³ Autora apkopotā un tulkotā informācija. No: Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:323:0034:0039:EN:PDF>; <http://eur-lex.europa.eu/lv/treaties/index.htm#other> [skatīts 2014.g. jan.].

					teritorijām, zemēm un kara bāzēm
 Ungārija	1.05.2004.	21.12.2007.			
 Vācija	19.06.1990.	26.03.1995.	Pirms 2006.gada Pasaules čempionāta futbolā un tā laikā. “Lielā astotnieka” tikšanās laikā 2007.gadā		Ar Vācijas apvienošanos 3.10.1990. Šengenas <i>acquis</i> sāk darboties visā Vācijas teritorijā. Pilsēta Buzingene-uz Augšreinas un Golgolandes sala neietilpst Muitas savienībā ES, toties tai ir Muitas savienība ar Šveici
 Grieķija	06.06.1992.	26.03.2000.			Formāli spēkā jau 1997.gadā, bet pēc citu ES valstu iebildumiem drošības ziņā - faktiski tikai no 2000.g.
 Dānija	19.12.1996.	25.03.2001.		Grenlande, Farēru salas	Farēru salas neietilpst Šengenas zonā, bet tajā pat laikā ietilpst Ziemeļu Pasu savienībā, kuras pilsoņiem ir tiesības apmeklēt salas bez pasu kontroles. Šīs tiesības neattiecas uz trešo valstu pilsoņiem, tajā skaitā arī uz ES pilsoņiem
 Īrija	29.05.2000.	-			Iesniegts iesniegums ES par piedalīšanos Šengenas <i>acquis</i> policijas un tiesu sadarbībā. Iesniegums apstprināts, bet formāli vēl nav stājies spēkā
 Kipra	01.05.2004.	-		Kipras ziemeļu daļa nav valdības kontrolē un tur ES regulējumu	Šengenas <i>acquis</i> piemēroš. atlikta uz nenoteiktu laiku sakarā ar Kipras nespēju izveidot stingru robežas režīmu ar Turcijas

				nepiemēro	Republiku Ziemeļķiprā
 Rumāja	01.01.2007.	bija plānots 2013., nav īstenots			
 Īslande	19.12.1996.	25.03.2001.			
 Spānija	25.06.1991.	26.03.1995.		Seūta un Melija (kontrolē uz iebraukš. pārējā Spānijas terit)	
 Itālija	17.11.1990.	26.10.1997.	Pirms un “Lielā astotnieka” tikšanās laikā 2001.g. Ženēvā. un 2009.g. Akvilā		Pilsētas Kampione d’Itālija un Livinjo neietilpst Muitas savienībā ES. Toties Kampione d’Itālija ir muitas kontrole ar Šveici
 Latvija	01.05.2004.	21.12.2007.	24.05.- 01.06.2010. saistībā ar NATO samitu Rīgā		
 Lietuva	01.05.2004.	21.12.2007.	Pirms un NATO Aizsardz. ministru tikš. reizē 2008.g. Viļņā		
 Lihtenšt.	28.02.2008.	19.12.2011.			
 Luksemb.	19.06.1990.	26.03.1995.			
 Malta	01.05.2004.	21.12.2007.			
 Monako	-	26.03.1995.			No robežas režīma viedokļa, Itālijas <i>de- facto</i> daļa
 Nīderlandē	19.06.1990.	26.03.1995.	Pirms 2000.gada Eiropas čempionāta futbolā un tā laikā	Aruba, Kurasao, Sant-Martenas Karību Nīderlande	
 Norvēģija	19.12.1996.	25.03.2001.	2011.g. vasarā sakarā ar terora	Špicbergenai brīva pieeja	

			aktiem	saskaņā ar līgumu	
 Polija	01.05.2004.	21.12.2007.			
 Portugāle	25.06.1991.	26.03.1995.	Pirms 2004.g. Eiropas čemp. futb. un tā laikā. 16.-20.11.10. NATO dalībvalstu vadītāju tikšanās laikā		
 Sanmarīno	-	26.10.1997.			No robežas režīma viedokļa Itālijas <i>de-facto</i> daļa
 Slovākija	01.05.2004.	21.12.2007.			
 Slovēnija	01.05.2004.	21.12.2007.			
 Somija	19.12.1996.	25.03.2001.			
 Francija	19.06.1990.	26.03.1995.		Aizjūras zemes	
 Čehija	01.05.2004.	21.12.2007.			
 Šveice	16.10.2004.	12.12.2008.			Muitas konrole saglabāta, jo Šveice nav Muitas savienībā ar ES
 Zviedrija	19.12.1996.	25.03.2001.	2011.g. vasarā sakarā ar terora aktiem Norvēģijā		
 Igaunija	01.05.2004.	21.12.2007.	17. - 23.04.2010. NATO ār. ministru tikšanās Igaunijā		

Valsts pilnīgi piemēro Šengenas *acquis*. Valsts, *de-facto* ietilpst Šengenas zonā.

Valsts, kura nepiemēro Šengenas *acquis*, toties ar to robežojošās ES valstis, nepilnīgi piemēro Šengenas *acquis*.

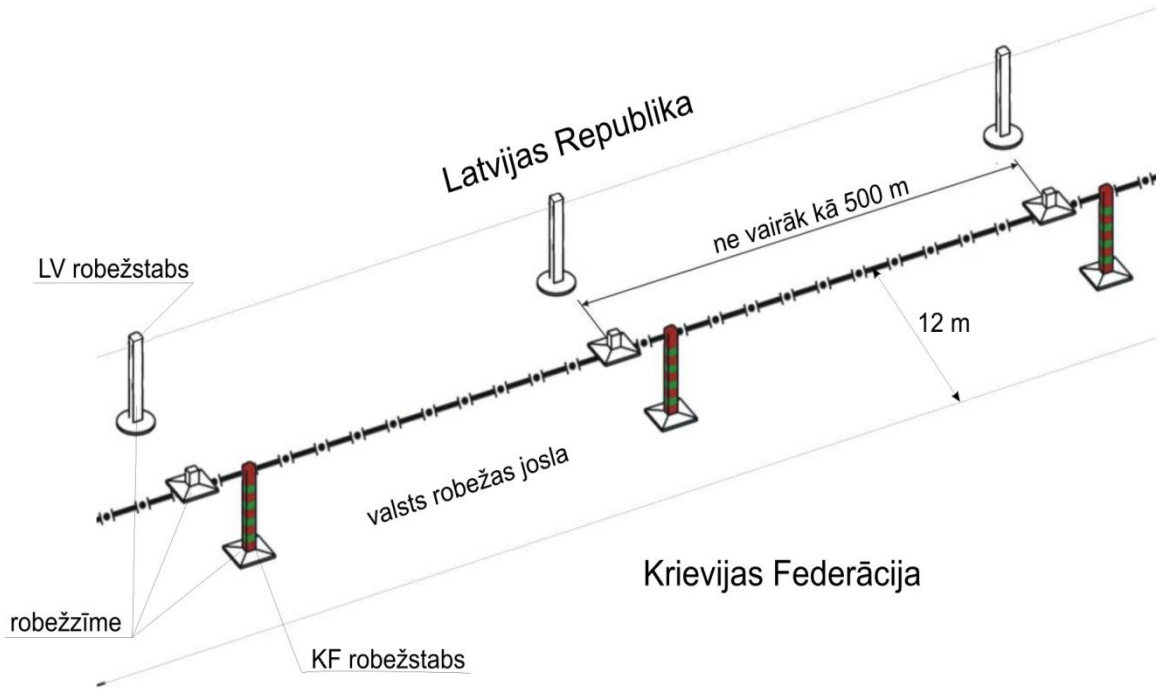
Valsts, kura nepiemēro Šengenas *acquis*.

Valstu dienesti, kas saskaņā ar dalībvalstu tiesību aktiem ir atbildīgi par robežkontroli atbilstīgi Šengenas Robežu kodeksa 15.panta 2.punktam

- Beļģijas Karalistē: Federālā policija (Police Fédérale/Federale Politie)
- Čehijas Republikā: Ārvalstnieku un robežpolicijas dienests, Muita
- Dānijas Karalistē: Dānijas policija (det Danske politi)
- Vācijas Federatīvajā Republikā: Federālā policija (Bundespolizei) Muitas un federālā valsts policija Bavārijā, Brēmenē un Hamburgā
- Igaunijas Republikā: Robežapsardzes pārvalde (policijas sastāvā) (Piirivalveamet) un Nodokļu un muitas pārvalde (Tolliamet)
- Grieķijas Republikā: Grieķijas policija (Ελληνική Αστυνομία (Helliniki Astynomia)), Λιμενικό Σώμα (Limeniko Soma — Grieķijas krasta apsardze), Τελωνεία (Telonia — Muita)
- Spānijas Karalistē: Nacionālā policija, nacionālā gvarde, muita (Cuerpo Nacional de Policía, Guardia Civil, Servicios de Aduanas)
- Francijas Republikā:
 - a) atbildība par robežkontroli robežpārejas punktos – robežpolicijas direkcija (Direction centrale de la police aux frontières, Direction générale des douanes et droits indirects) ;
 - b) atbildība par robežu uzraudzību starp robežpārejas punktiem – policija, robežpolicijas direkcija, Jūras spēku žandarmērija (services de la Direction générale de la police nationale, t.i., Direction centrale de la police aux frontières, Direction générale des douanes et droits indirects, Gendarmerie nationale et Marine nationale)
- Itālijas Republikā: Valsts policija, karabinieri, finanšu policija – (Polizia di Stato, Carabinieri, Guardia di Finanza)
- Kipras Republikā: Kipras policija (Αστυνομία Κύπρου), Muitas un akcīzes departaments (Τμήμα Τελωνείων)
- Latvijas Republikā: Valsts robežsardze (State Border Guard)
- Lietuvas Republikā: Valsts robežsardzes dienests (atrodas Iekšlietu ministrijas pakļautībā)
- Luksemburgas Lielhercogistē: Īpaša policijas nodaļa lidostā (Service de Contrôle à l'Aéroport (SCA) de la Police grand-ducale)

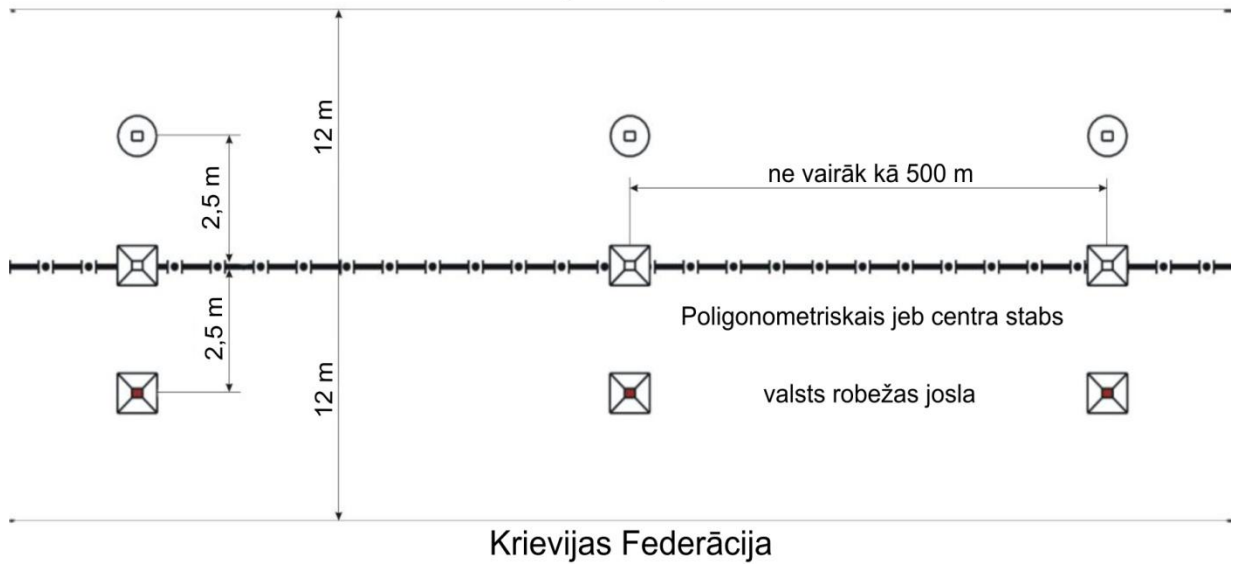
- Ungārijas Republikā:	Robežsardze (Határőrség) un muita (Vám-és Pénzügyőrség), pēdējā tikai Ukrainas, Serbijas–Melnkalnes, Horvātijas un Rumānijas robežpārejas punktos
- Maltas Republikā:	Imigrācijas policijas un muitas departaments
- Nīderlandes Karalistē:	Importa un akcīzes nodevas kontroles institūcija - Muita (Koninklijke Marechaussee), Roterdamas apgabala policija (ostā)
- Austrijas Republikā:	Federālā policija (Bundespolizei)
- Polijas Republikā:	Robežsardze (Iekšlietu ministrijas padotībā)
- Portugāles Republikā:	Robežsardzes dienests (Serviço de Estrangeiros e Fronteiras), Muita (Brigada Fiscal da Guarda Nacional Republicana)
- Slovēnijas Republikā:	Slovēnijas policija (Slovenska policija)
- Slovākijas Republikā:	Robežpolicija un Muita
- Somijas Republikā:	Robežsardze (galvenais pienākums), Muita un Policija
- Zviedrijas Karalistē:	Policija (galvenais pienākums), kurai palīdz Krasta apsardze, Muita un Migrācijas pārvalde. Krasta apsardzes neatkarīgs pienākums ir jūras robežu kontrole
- Īslandes Republikā:	Valsts policijas ģenerāldirektorāts (Ríkislögreglustjóri), Policijas apgabalu pārvaldes (Lögreglustjórar)
- Norvēģijas Karalistē:	Policija (galvenais pienākums), kurai dažos gadījumos palīdz Muita vai Bruņotie spēki (Krasta apsardze vai Varanger garnizons — dienvidos)

Valsts sauszemes robežas demarkācijas principiāla shēma

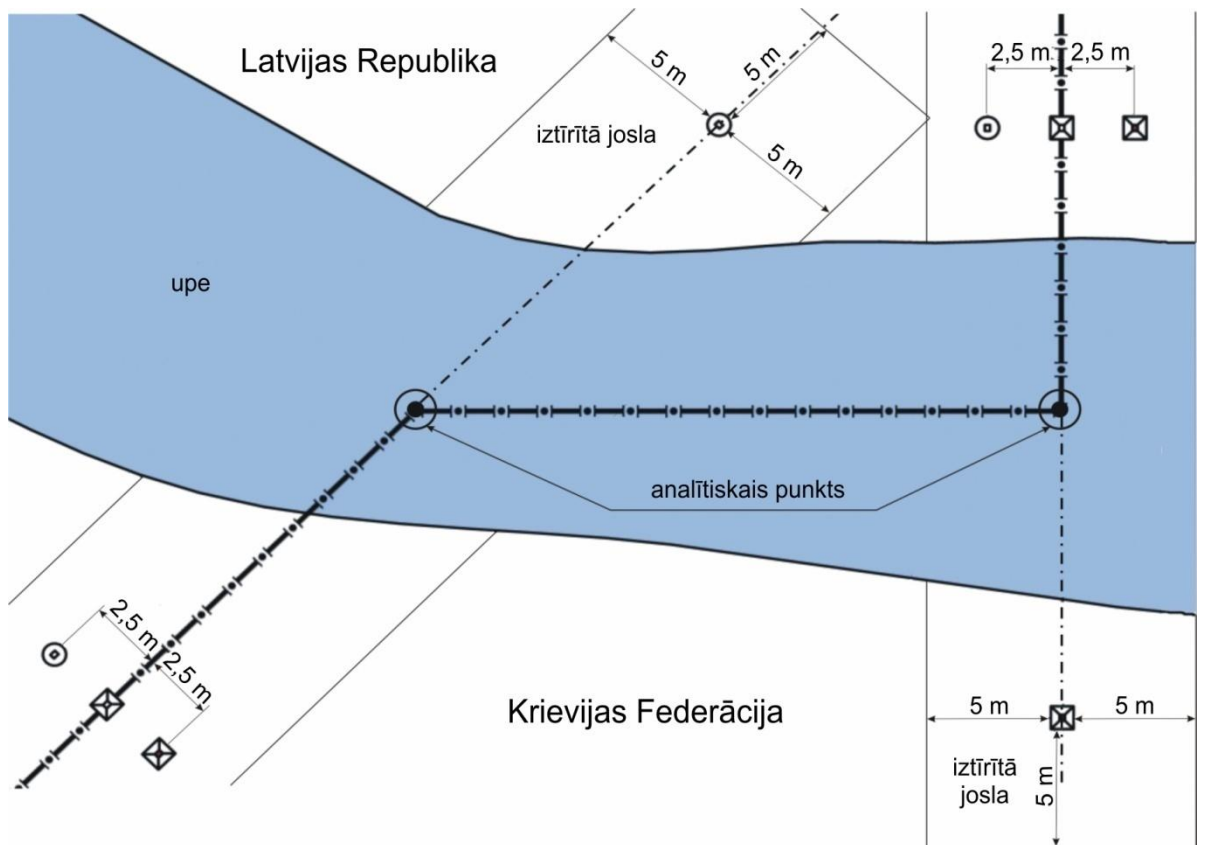
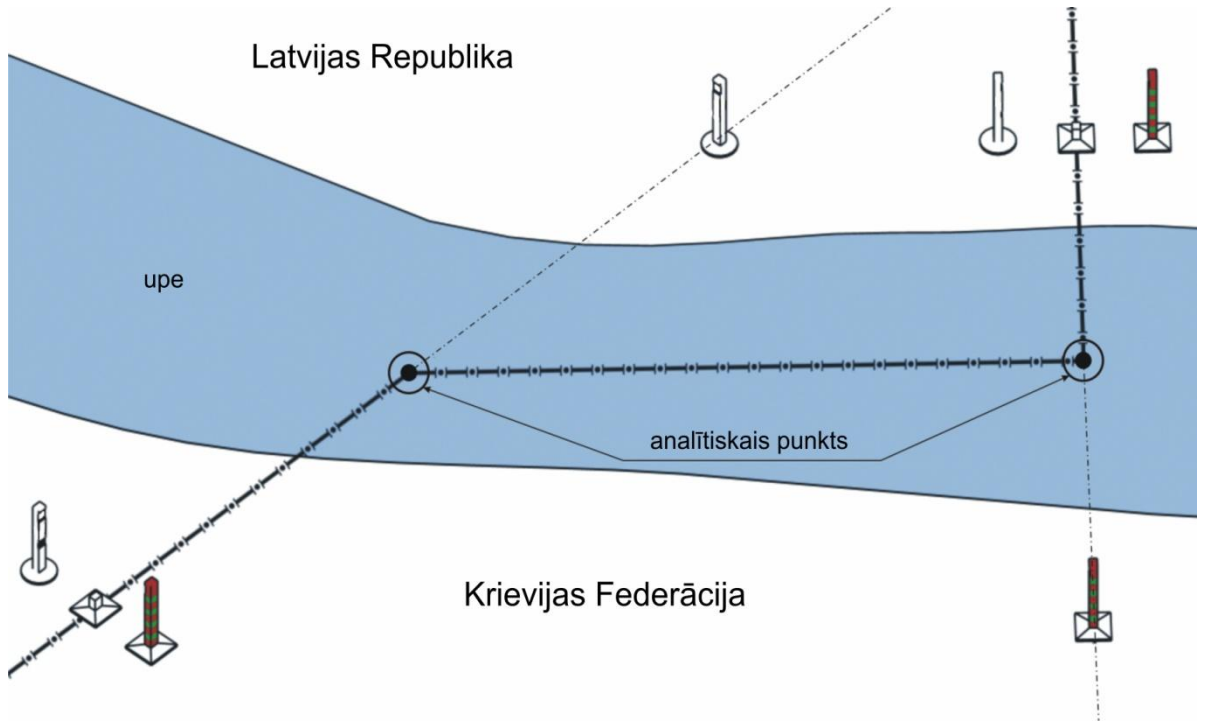
Skats no augšas

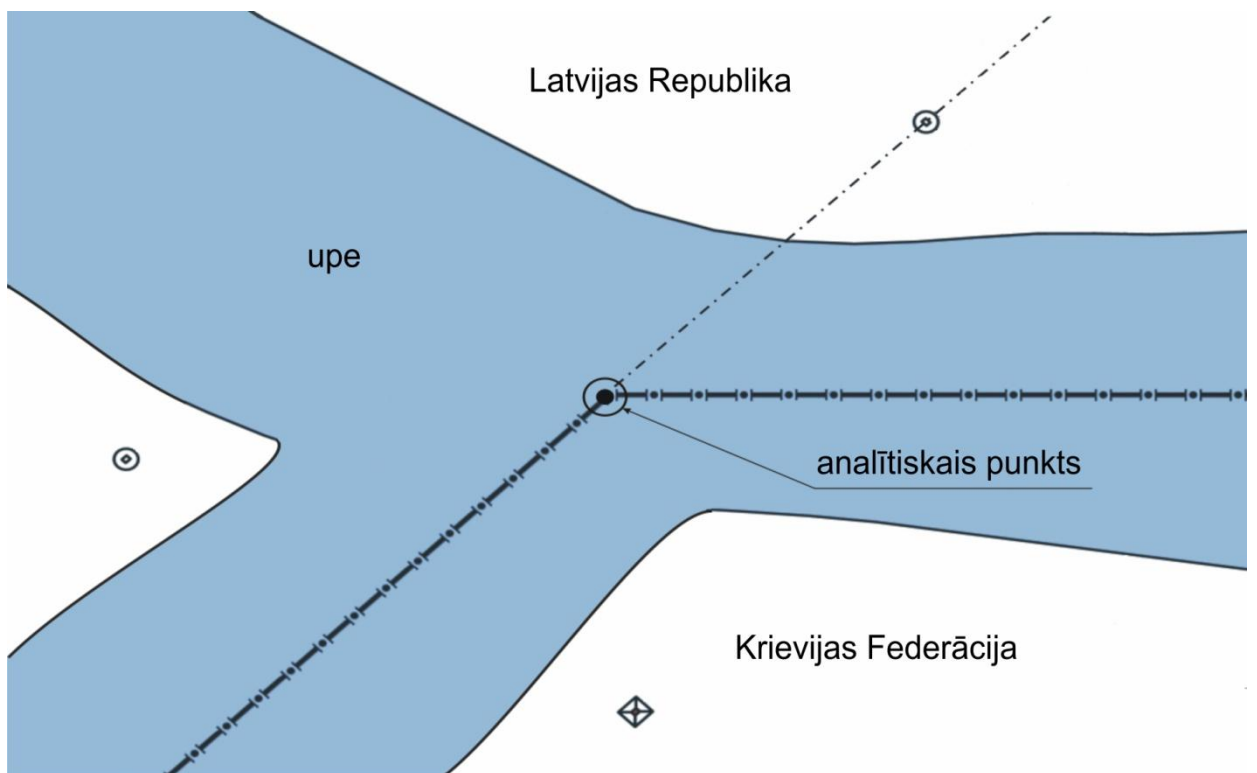
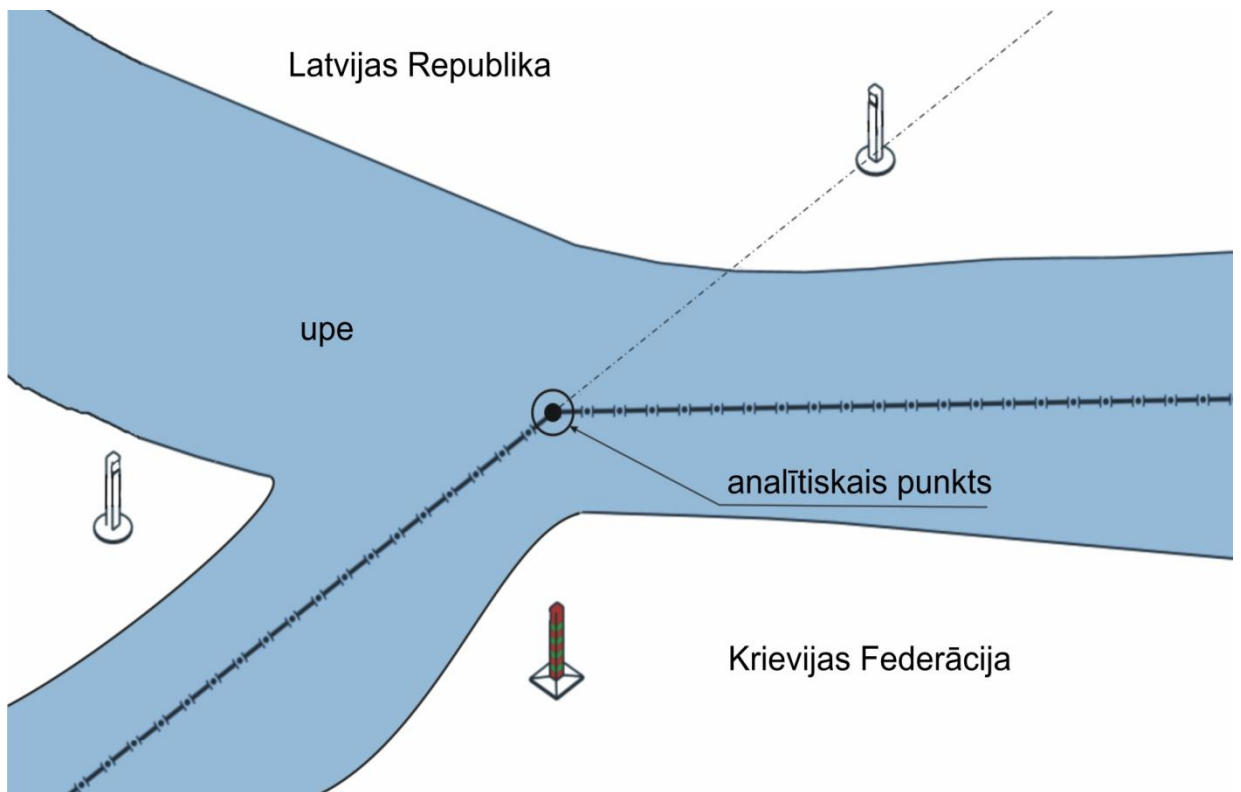
Latvijas Republika

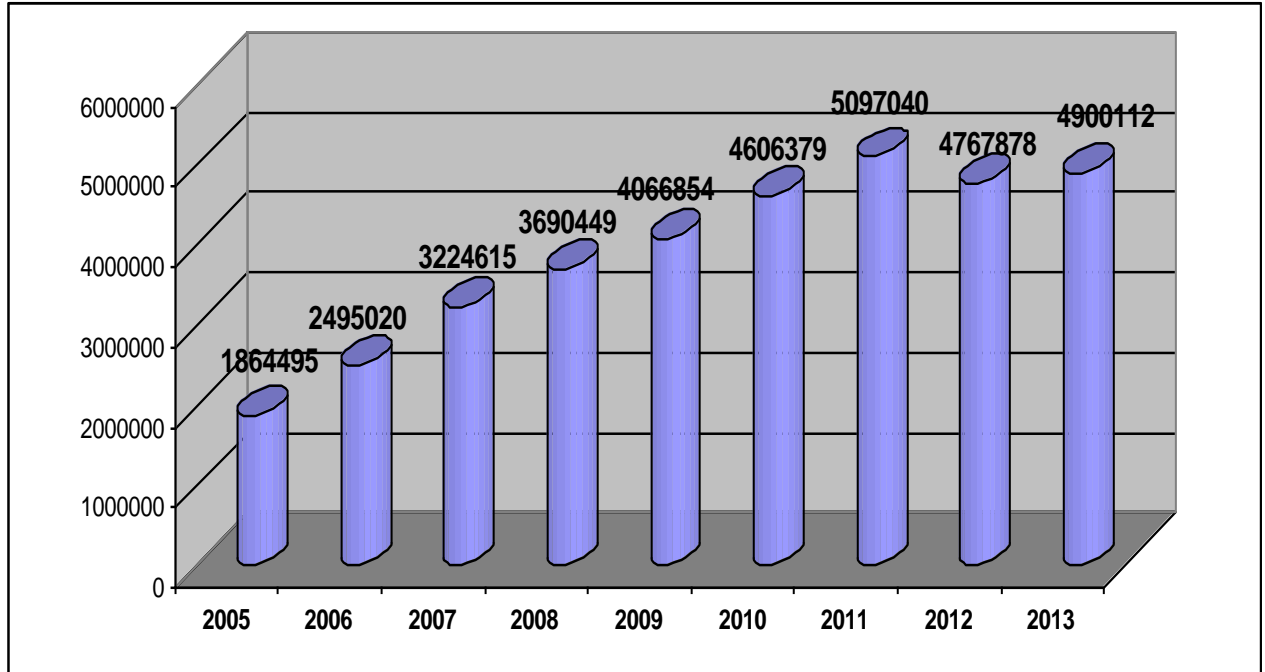
Krievijas Federācija

Valsts robežas demarkācijas princiālās shēmas pa(pie) robežupēm

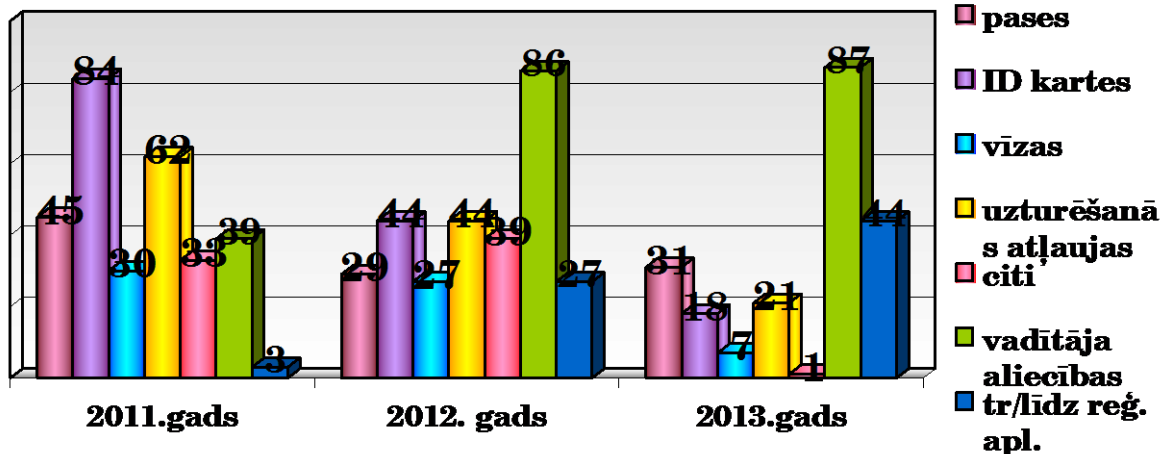

Lidostā „Rīga” valsts robežu šķērsojušo personu skaits
(vislielākais ārējo robežu šķērsojušo personu skaits 2011.g. tika konstatēts lidostas
„Rīga” RKP ~ 10 % jeb par 490661 personām vairāk nekā 2010.gadā)¹³⁷⁴

Aizturēto personu skaits ar viltotiem ceļošanas dokumentiem
(nemainīgi liels skaits lidostā „Rīga”, 2011.gadā - rekordliels skaits Zilupes DzRKP)¹³⁷⁵

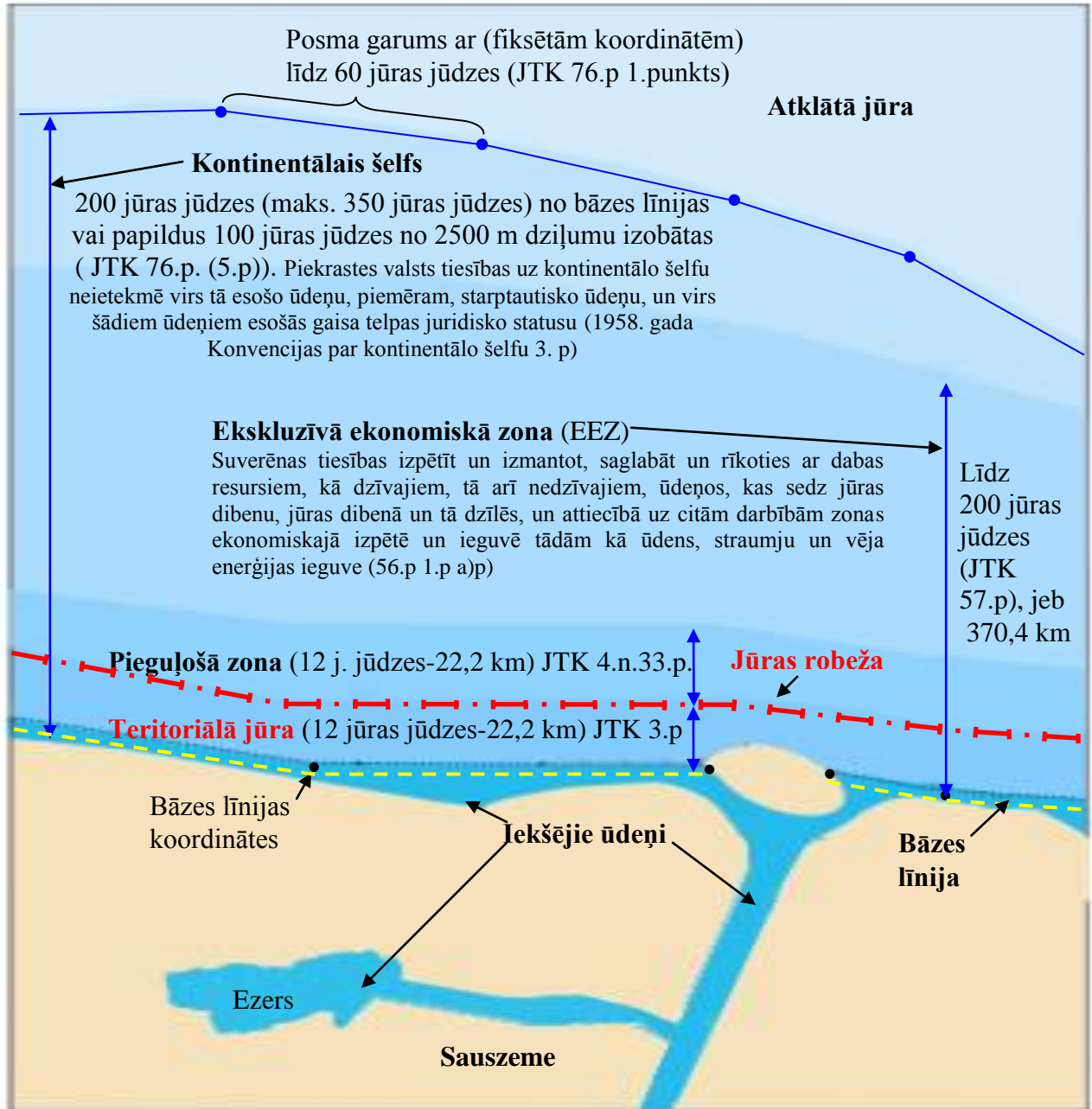
Pārkāpēju skaits 2013.g. :

aizturēta **61** persona, atklāti **78** viltoti ceļošanas dokumenti, t. sk. lidostā „Rīga” **35** personas, bet veicot profilēšanu uz Šengenas iekšējiem reisiem, aizturētas **4** personas

¹³⁷⁴ Valsts robežsardzes pamatfunkciju izpildes rezultāti. No: Valsts robežsardzes ikgadējo atskaišu materiāliem (Par 2011. , 2012. un 2013.gadu ar autora apkopoto statistiku laika periodā no 2003.-2009.gadam, (nepublicēts).

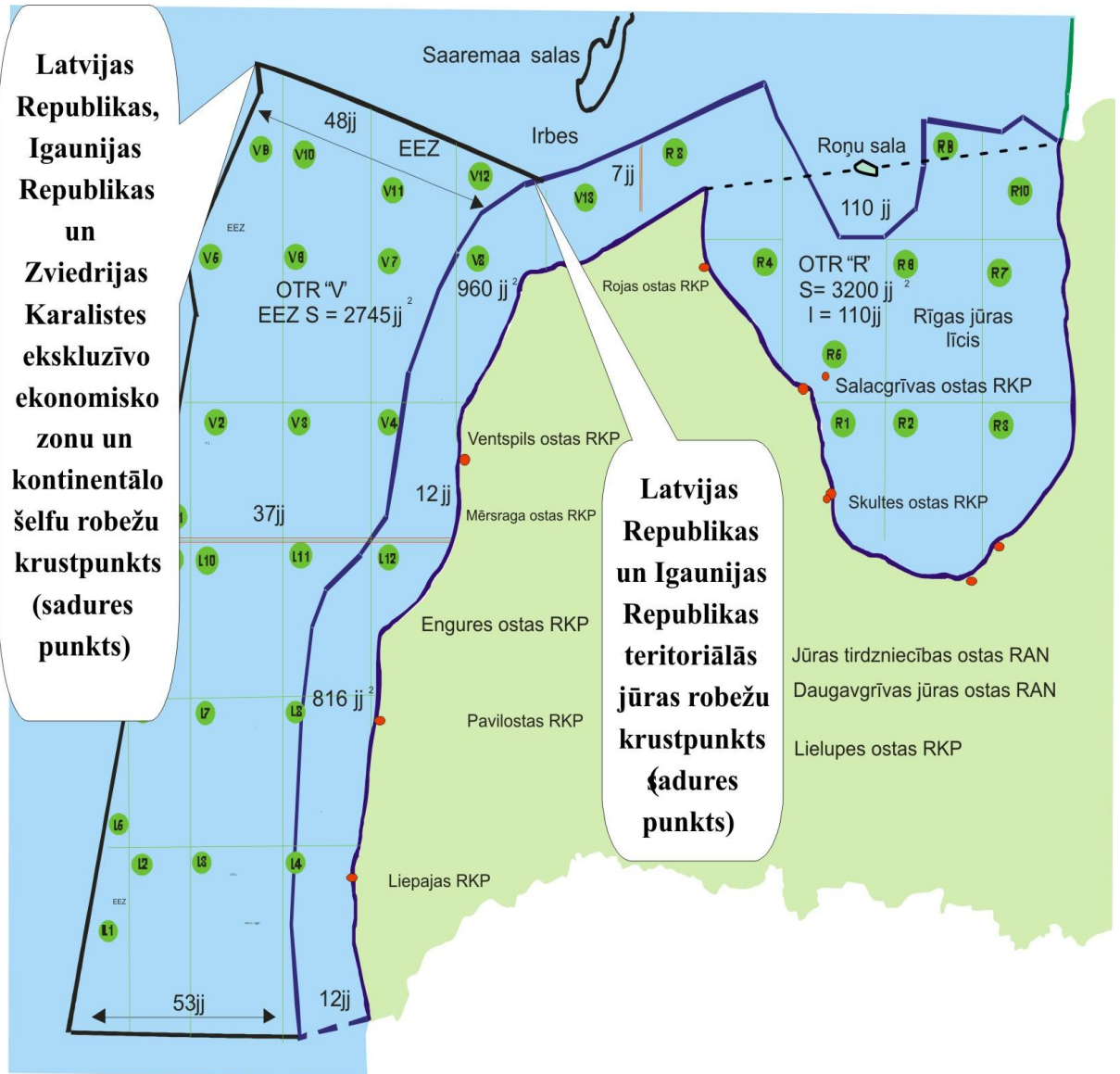
¹³⁷⁵ Robežkontroles un imigrācijas kontroles darbības analīze 2013. gadā. Valsts robežsardze. 2014.g. 12.februāris, (nepublicēts).

Jūras teritoriju shēma atbilstoši Jūras tiesību konvencijai¹³⁷⁶

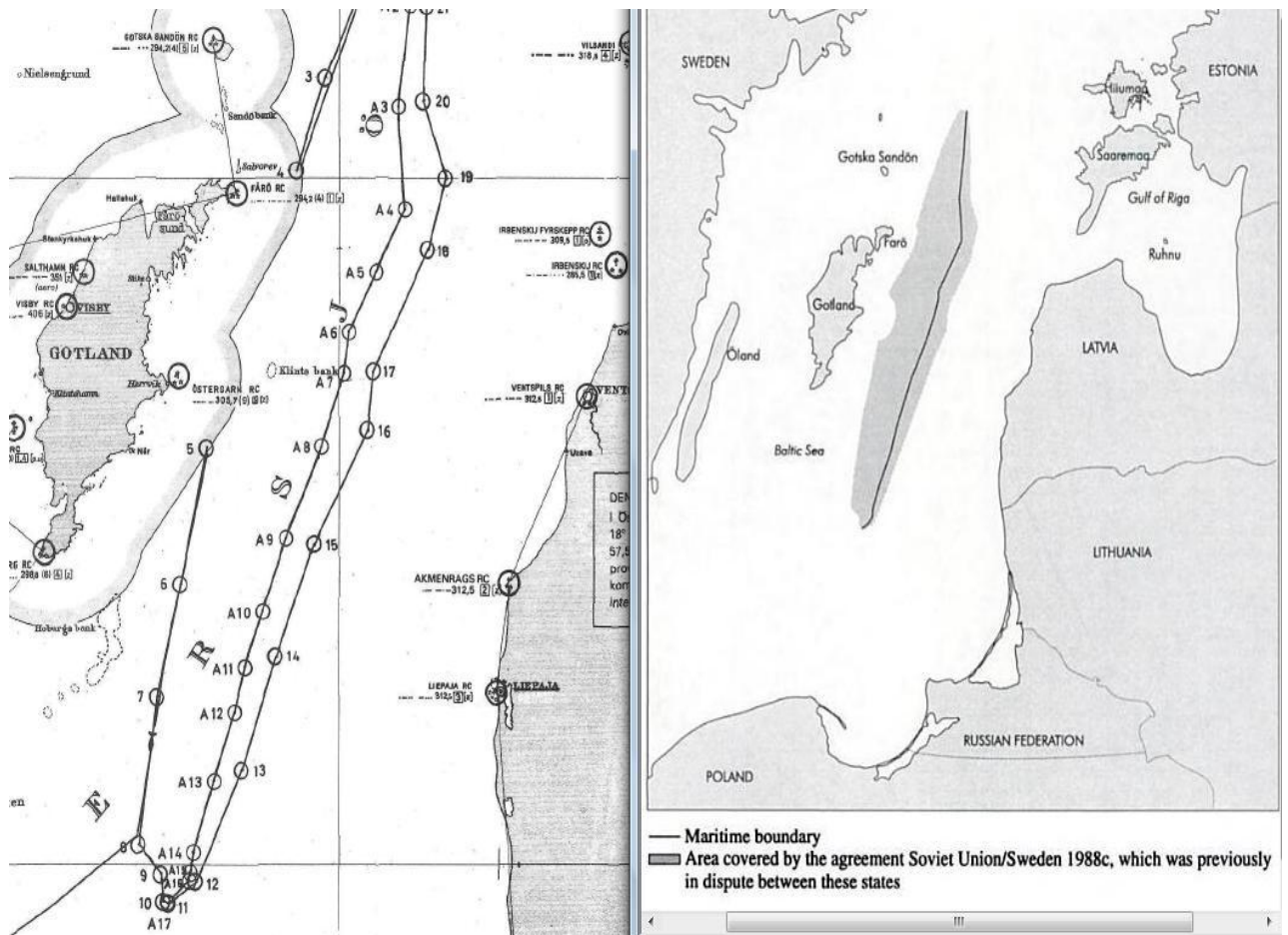

¹³⁷⁶ Autora izveidota shēma. ANO Jūras tiesību konvencija. 10.12.1982. starptautiskais dokuments. LR spēkā no 22.01.2005. LV, 2004. 17.nov., nr.183.

Jūras teritoriju un jūras robežu shēma¹³⁷⁷
 (teritoriālās jūras robeža – līnija zilā krāsā)

¹³⁷⁷ Valsts robežsardzes koledžas robežsardzes un imigrācijas dienestu priekšmetu katedras organizēts seminārs VRS „zaļās” robežas teritoriālo struktūrvienību priekšniekiem „Robežuzraudzības pasākumu realizācijas problēmas un to risinājumi uz valsts sauszemes robežas” ar autora papildinājumiem. Rēzekne: 10. - 11.02.2012. (nepublicēts).

EEZ robežas fragments PSRS laikā¹³⁷⁸

Pirmais sarunu raunds starp Zviedriju un PSRS par kontinentālā šelfa delimitāciju notika 1969.gada 12. un 17.novembrī pēc Zviedrijas iniciatīvas, bet tikai 1988.gadā Zviedrija ar PSRS noslēdza robežlīgumu par jurisdikciju sadali Baltijas jūrā. Līgumā noteiktā robeža kalpoja kā Latvijas EEZ pagaidu ārējā robeža, kamēr Latvija ar Zviedriju nenoslēdz savstarpēju delimitācijas līgumu.

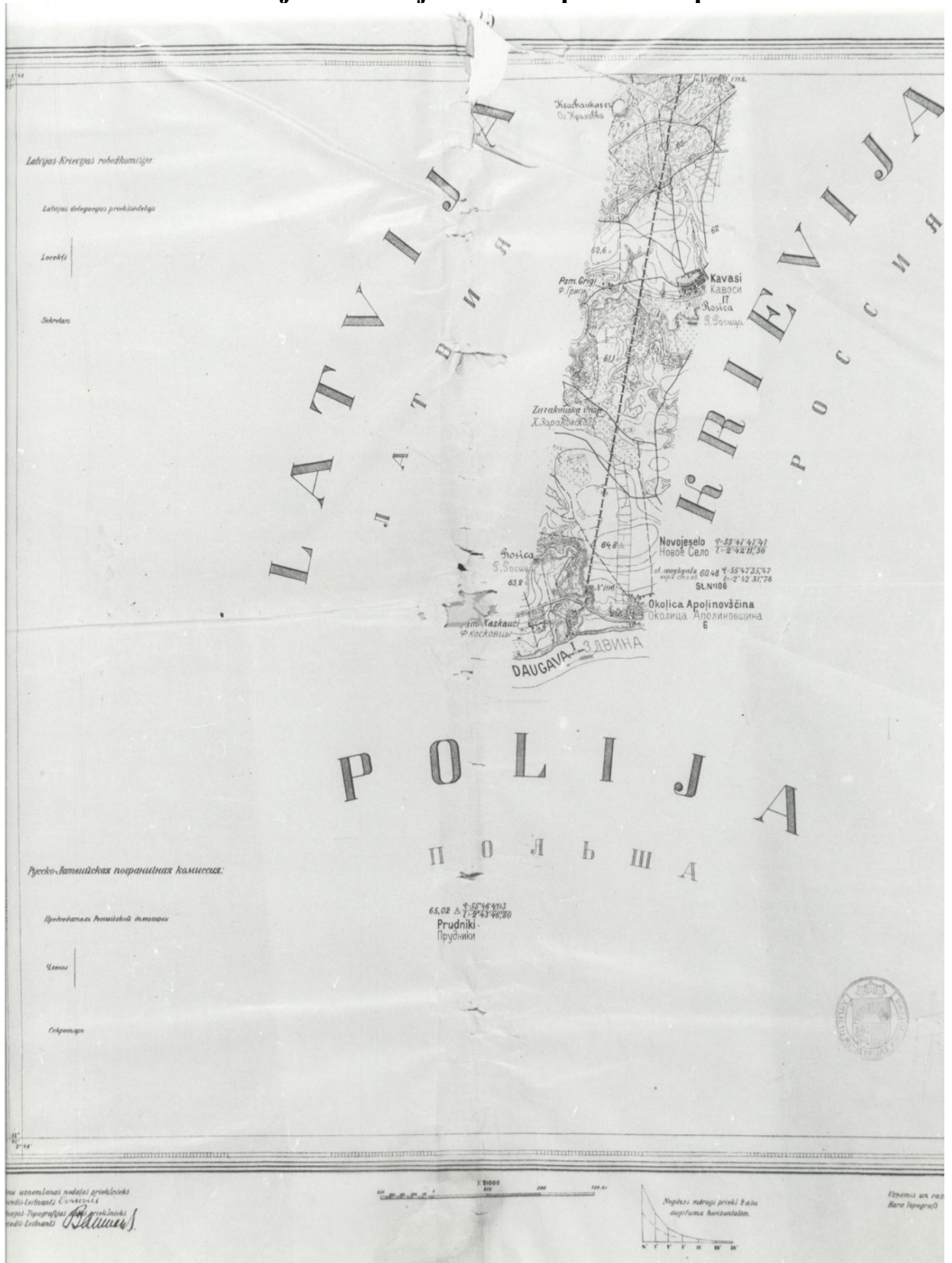
* Slēdzot līgumu ar Amoco, Latvijas puses konsultējās ar Zviedriju, un Zviedrija piekrita, ka agrākā robeža ar PSRS ir Latvijas - Zviedrijas pagaidu robeža.

** 1992.gada 24.janvāra sapašanās memorandā Latvija, Lietuva, Igaunija un Krievija ar Zviedriju vienojās pagarināt 1988.gada līgumā ietvertos zvejas nosacījumus, starp četrām valstīm sadalot agrākās PSRS zvejniecības kvotas Zviedrijas EEZ.

¹³⁷⁸ Zviedrijas - PSRS ekskluzīvās ekonomiskās zonas robeža – kam izdevīga? Pieejams:

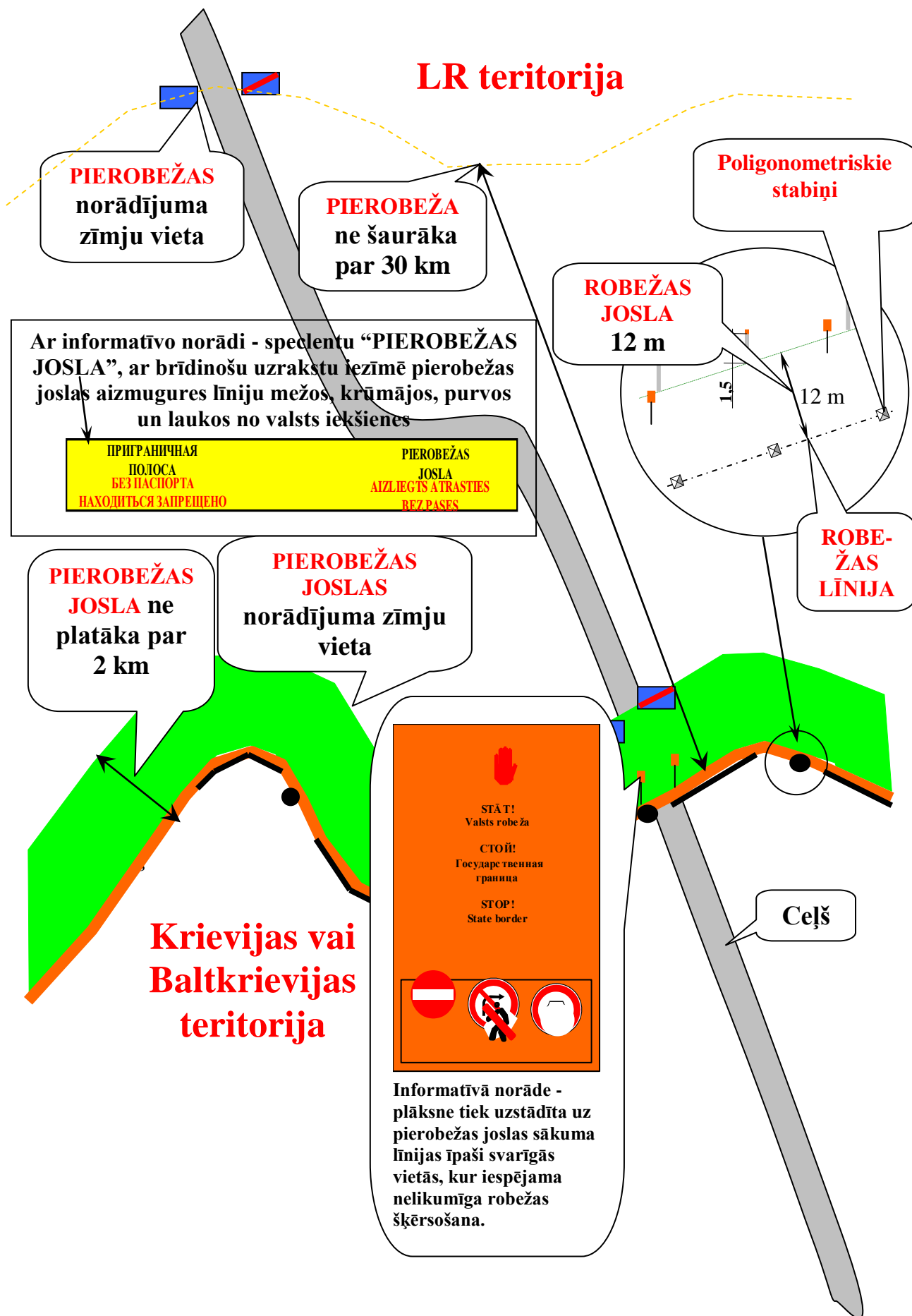
<http://doktrina.wordpress.com/2011/01/12/zviedrijas-psrs-ekskluzivas-ekonomiskas-zonas-robeza/> [aplūkots 2013. gada 12.janvārī].

Latvijas - Krievijas miera līguma 3.panta pielikuma
Latvijas - Krievijas robežas plāna 25.lapa¹³⁷⁹

¹³⁷⁹ Latvijas - Krievijas miera līguma 3.panta pielikuma Latvijas - Krievijas robežas plāna 25.lapa; VRS Vēstures izpētes nodaļas fondu materiāli (fotokopija). Rēzekne: Valsts robežsardzes koledža, 2013. (nepublicēts).

Latvijas sauszemes ārējo robežu pierobežas shēma

Latvijas Republikas gaisa telpas principiālā shēma

(Valsts gaisa telpas augšējā robeža konvencionāli nav konkrēti nostiprināta, tāpēc autors piedāvātā shēmā pārsvarā balstās uz ar šo jomu saistīto regulējumu, zinātnieku viedokļiem, starptautisko un nacionālo iznstitūciju praksi)

